Kal. Junij 391

M: 47 2

t. 90

Sebastian Knechtowsky.

[illegible]

سنة [illegible]

[illegible]

[illegible]

LOGICA MEXICANA
R. P. ANTONII
RVVIO RODENSIS,
DOCTORIS THEOLOGI
SOCIETATIS IESV,

Hoc est,

COMMENTARII BREVIORES ET maximè perſpicui in Vniuerſam Ariſtótelis Dialecticam: Vnà cum Dubiis & Quæſtionibus, hac tempeſtate agitari ſolitis.

CVM CAPITVM, DVBIORVM, Quæſtionum & rerum notabilium, quæ in his continentur, Indice.

LVGDVNI,
Sumptibus ANTONII PILLEHOTTE, ſub ſigno Sanctiſſimæ Trinitatis.

M. DC. XX.
PERMISSV SVPERIORVM.

FLORENTISSIMÆ TOTOQVE ORBE CELEBERRIMÆ ACADEMIÆ Complutensi,

Pater Doctor ANTONIVS RVVIO, *vtramque fœlicitatem precatur.*

CVM Logices Commentarios nostros nuper editos, adeò vobis gratos extitisse viderem; Rector dignissime, Doctores Magistrique grauissimi, & sapientissimi, celebris, multisque nominibus Academia illustris; vt inito consilio, omnium calculo & sententia probatos, instituendæ iuuentutis gratia, Dialecticæ professoribus, & Magistris discipulis explicandos præscripseritis: cùm denique decretum hoc vestrum auctoritate regia firmatum, stabilitúmque sit, vtpotè Scholasticis omnibus perutile, qui germanam huius Academiæ, & Aristotelicæ disciplinæ consonam doctrinam, vestro iudicio in hisce Commentariis repertam imbibere possent: hoc sanè totum meum animum, huic vniuersitati iam dudum, nec immeritò, deditissimum, adeò necessitudinis amorisque vinculo adstrictum reddidit, vt nihil non aggrediendum, nihil non tentandum putarem: quod huic Academiæ vtile, vel certè gratum fore iudicarem. Cùm autem eiusdem Academiæ viri grauissimi, pariter & doctissimi; quibus me multis nominibus deuinctum fateor, Commentarios nostros vberiùs protractos, quàm in eadem vniuersitate inueteratus ferret vsus, viderent: gratum pariter, ac vtile fore arbitrabantur, si eosdem Commentarios in compendium redactos, non sine multorum id iam dudum expetentium acclamatione iterum proferrem. Cùm ergo communis boni studio tenerentur accensi, & id à me iterum, ac sæpius postularent: eorum præceptis parendum omnino fuit, quorum auctoritas apud me plurimùm valens, ad alia properantem animum, ex templo ad hunc laborem suscipiendũ conuertit. Suscepi sanè, & qua potui diligentia perfeci. Habetis iam viri grauissimi compendium hoc, nihilo magis [illegible] omnino

vestrum: re quidem exiguum: placendi studio maximum. Id certè, vel maximè in eo spectandum fuit, vel liberalium artium attingentium limina, iuuarentur ingenia: ne rerum multitudine oppressi, vel certè deterriti, ab incepto desisterent, aut perfectè rem se assequi posse desperarent. Hunc ergo æquo certè animo laborem susceptum, grati erga vos animi monumentum, vestro maturiori prudentiq; iudicio submitto, dignitatiq; vestræ sacratum volo. Quòd si conatus nostros ea qua estis benignitate præditi, sensero probari, quæ supersunt omnia pari, & (si fieri poterit maiore diligentia prosequar.

AD LIBERALIVM ARTIVM STVDIOSOS FLOrentissimæ Complutensis Academiæ.

Vos pariter, studiosi adolescentes, quæ vberiùs antea, & fusiùs disputauimus, ea nunc paucis contenta suscipite. Quod iam dudum petistis, imò expetistis: quod Academia vera Complutensis probauit: quod libens suscepi, & Aristotelica, ac diui Thomæ doctrina indicauit consonum, offerimus. Nostris vtinam cedat votis: quod susceptis iam suscipiendisque laboribus contendimus. Neque enim æquè aliud in animo est nostro: atque omnibus, quà fieri possit maximè (vt professionis nostræ ratio institutumque postulat) continuò prodesse. Hic nostrorum laborum scopus: hic finis. Nostra ergo diligentia, & opera (vtinam vtili) libentes fruimini. Omnia deinceps reliqua, modò diuinum adsit numen, accepturi, Valete.

IOAN

IOANNES DE RIBERA, Dei & Apostolicæ Sedis gratia Patriarcha Antiochenus, Archiepiscopus Valentin. Regiúsque Consiliarius,&c.Tenore præsentium licentiam & facultatem concedimus typis mandandi in hac Valentia ciuitate, & diœcesi, librum hunc Commentariorum,in vniuersam Aristotelis Dialecticam,Authore P.Antonio Ruuio,Societatis IESV, S. T. D.Cuius examen Patri Hieronymo Villanoua eiusdem Societatis S.T.Professori commisimus:qui nil Religioni Christianæ repugnans in eo contineri:imò vtilem, ac necessarium omnibus huiusmodi facultati operam dantibus fore iudicauit. Dat.Valentiæ die 21. mensis Augusti 1606.

El Patriarcha Arzobispo de Valentia.
De mandato Illustrissimi Domini mei Patriarchæ,
Federicus Villarrasa Secret.

IVssu Illustrissimi & Reuerendissimi domini, domini Ioannis à Ribera Patriarchæ Antiocheni,& Archiepiscopi Valentini,perlegi Commentarios hosce Patris Doctoris Antonij Ruuio, Societatis IESV, in Aristotelis vniuersam Dialecticam:in quibus non modò nihil doctrinæ Catholicæ inueni repugnans: sed etiam eos doctrina,& Philosophis,& Theologis vtilissima refertos agnoui; & non solùm florentissimæ Complutensis Academiæ alumnis,(quorum precibus hos Commentarios author in lucem nunc iterum profert) verùm etiam doctissimis quibusque perutiles fore iudicaui:vnde dignos censui,vt in communem scholarum vtilitatem typis mandentur.Valentiæ in nostro Diui Pauli Societatis IESV Collegio. Octauo Idus Augusti. 1606.

Hieronymus Villanoua Societatis IESV
Theologiæ professor.

CONCESSIO.

LIbrum hunc qui inscribitur, *Commentarij in vniuersam Aristotelis Dialecticã, Authore R.P. Antonio Ruuio è Societate Iesu,* Ego Aduocatus Regius typis mandari, demum in lucem exponi consentio. Lugduni 4.Septembris 1619.

BOLLIOVD.

CONCESSIO

LIbrum hunc qui inscribitur, *Commentarij in vniuersam Aristotelis Dialecticam, Authore R. P. Antonio Ruuio è Societate Iesu*, ab Antonio Pillehotte Bibliopola Lugdunensi in lucem dari permittimus; simul ne quis citra factam ei potestatem denuo excudat, interdicimus. Datum Lugduni 4. Septembris 1619.

SEVE.

INDEX CAPITVM, DVBIORVM, ET QVÆSTIONVM, QVÆ IN VTRAQVE PARte Logicæ continentur.

PRIMA PARS.

QVÆSTIONES PROOEMIALES.

Tract.

Quæstio

FINIS.

QVÆST.

11

QVÆSTIONES PROOEMIALES PRO Dialecticæ introductione.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrùm Dialectica ſit neceſſaria.

DIALECTICAM, vt titulum quæſtionis explicemus, in Naturalem & Acquiſitam diſtinguunt quidam; Naturalem vocãtes, diſcurſus illos, quos ſolo naturali lumine efficere ſolent ruſtici etiam homines; Acquiſitam verò eam, quam ſtudio ac labore comparamus. Si tamen propriè loquẽdum eſt, non Dialecticam, ſed quoddam eius initium à natura habemus, nempe naturale lumen intellectus; à quo diſcurſus illi inordinati procedunt, qui ſatis impropriè Dialectica vocantur: propriè verò pro facultate acquiſita ſolùm accipitur; de qua inquirimus, An ſit neceſſaria. Sed Neceſſarium dupliciter accipi ſolet in ſchola: ſimpliciter quidẽ aut ſine addito; vel ſecundùm quid, aut ex ſuppoſitione. Neceſſarium ſimpliciter illud vocatur, quod non per ordinẽ ad aliud, ſed ex propria natura neceſſitatem habet: in qua acceptione ſolùm Deus dicitur ens neceſſarium; quia abſque ordine vel dependentia ab alio habet, quòd non poſſit non eſſe. Neceſſarium verò ex ſuppoſitione vocamus illud, quod ex ſuppoſitione alicuius finis conſequendi tale eſt; vt cibum capere neceſſarium dicimus ad ſuſtentandam vitam. Ergo dum titulus quæſtionis inquirit, An facultas Dialecticæ ſit neceſſaria; non de prioris neceſſitatis modo intelligitur, ſed de poſteriori: ita vt ſenſus ſit, an ſit neceſſaria ad alias ſcientias acquirendas. Prima opinio tenet, Dialecticam non eſſe neceſſariam ad alias ſcientias, ſed poſſe ſine illa acquiri, quamuis non ſine magno labore, nec ſine errorum admixtione; eſſe verò vtilem, vt commodiùs ac faciliùs, & ſine periculo errandi comparentur: ita tenet Iauellus in com-

pendio suo Logicæ tractatu 1. cap. 2. quem sequuntur pauci; & probatur duplici argumento. Primò quia non est necessaria propter se, nec propter alias scientias, ergo nullo modo. Antecedens probatur, quòd non propter se: quia cum Logica sit scientia simul, & modus sciendi, si ad seipsam esset necessaria, simul acquirenda esset scientia & modus sciendi, aduersus dictum illud Aristotel. 2. Meta tex. 1. *Scientiam simul & modum sciendi quærere absurdum est*: quòd verò propter alias scientias non sit necessaria probatur; quia quælibet scientia habet proprias definitiones, ac demonstrationes, ergo est sibi modus sciendi: quare non indiget Dialectica pro modo sciendi. Secundò, quia duo sunt necessaria vt aliquis consequatur sciētiam: Primum, vt principia cognoscat Secundum, vt certo sciat, se aptis ratiocinationibus vti & non fallacibus in colligendis conclusionibus ex eis. Sed vtrumque potest homo sine Dialectica, per lumen naturale intellectus, vt patet in rusticis, qui vnum ex altero euidenter colligunt in hac vel illa materia: & de aliis refertur, quod scientias sine Dialectica comparauerint; vt medicinam Hippocrates, & mathematicas disciplinas alii: ergo non erit Dialectica ad alias scientias acquirendas necessaria.

Secunda opinio opposita est, quæ affirmat; non posse vllam scientiam vllo modo acquiri sine Logica, quam tenent plures; quos idem Iauellus citat vbi suprà; & probant vnico arg. quia vt aliquis acquirat scientiam certò scire debet reducere conclusionem vsque ad prima principia, vt docet Arist. 1. lib. Posteriorum cap. 2. per euidentes consequentias, sed repugnat absque Dialectica talem reductionem posse efficere cùm non possit certò cognosci, quòd tota conclusionum multitudo ex principiis deriuetur, nisi per artem, ergo non poterit nisi per Dialecticam.

Communis sentētia media videtur inter has extremas, quam tenent Sotus & Cardinalis Toletus quæst. 1. proœmiali, quos sequuntur alij, nempe Dialecticam esse necessariam ad reliquas scientias perfectè acqurendas: sed ad cōparandas modo imperfecto, non esse necessariam, sed vtilem, ita vt sine illa comparari imperfectè possint.

Pro solutione quæstionis tria sunt breuiter notanda. Primum est duo esse necessaria ad comparandam scientiam: Primum, quod conclusio per euidentem consequentiam, ex euidenti principio deducatur: secundum, quòd vtrumque constet euidenter ei qui scientiam acquirit: nam si non cognoscit euidenter principium, solùm erit ei creditum, vel opinatum: & si non cognoscat euidentem esse consequentiam, solùm erit respectu illius probabilis: & tam ex primo quàm ex secundo sequitur, quòd conclusio quam colligit, non sit euidens, sed probabilis, cùm non possit esse certior

præmissis,

præmissis, aut consequentia; quare non erit scientifica. Secundò adnotandum est, posse quidem hominem per lumen naturale intellectus, imperfecto quodam modo discurrere, vnúmque ex alio deducere, inordinatè quidem; hoc est, non cognoscendo ordinem, 12 ac dependentiam, quam habet conclusio ex principiis, quod docuit Arist. 1. Rheto. ad Theodoctem cap. 1. illis verbis: *Multi hæc temerè & casu, nonnulli exercitatione ac habitu factitant, &c.* quia ordo ille nequit sine arte cognosci. Tertiò adnotandum est, habitum scientiæ per vnam demonstrationem generari, propter efficacitatem demõstrationis: sed dum generatur per vnum actum, imperfectam habet rationem habitus, aut scientiæ, quia nondum est radicatus in subiecto; quare nec ipsum denominat talem simpliciter: non enim dicitur acquisisse talem scientiam, quia vnam, aut alteram conclusionem eius acquisiuit; nisi secundùm quid, hoc est, secundùm vnam illam conclusionem.

Ex his, duas conclusiones colligo, quibus meam sententiam explico. Prior est; Ad vnam, vel alteram conclusionem alterius scientiæ acquirendam, non est necessaria Logica, sed per solũ naturale lumen acquiri potest. Probatur hæc: quia sicut naturale lumen se extendit ad cognoscenda principia; ita etiam ad vnam, aut alteram conclusionem principiis proximam: quia notissima est, per propriam industriam, & laborem hominis potest se extendere: & cùm per vnam conclusionem scientia acquiratur, saltem imperfecta, verum est in hoc sensu, quòd ad alias scientias imperfectè comparandas Dialectica non sit necessaria. Secũda conclusio. Integra scientia, non potest acquiri sine Dialectica, hoc est, secundum omnes conclusiones eius; quam sic probo. Non potest aliquis omnes conclusiones ex principiis colligere per euidentes demonstrationes: nisi cognoscat euidenter ordinem, secundùm quem vna deriuatur ab altera vsque ad vltimam, quæ proximè colligitur ex principiis: Sed ordo omnium conclusionum inter sese, & cum principiis cognosci nequit sine arte reducendi, aut resoluendi eas in principia; Ergo non poterit integra scientia acquiri sine Dialectica: & hoc est non posse perfectè sine illa acquiri: & iuxta has duas conclusiones nostras, intelligenda est tertia opinio communis, quam sic intellectam veram esse dicimus.

Ad primum argumentum primæ opinionis respondet Cardinalis Toletus: Logicam esse necessariam ad seipsam secundùm diuersas partes quæ præsupponuntur aliis, vt secundùm partem prædicamentorum, ad partem enuntiationis; & secundùm hanc, ad syllogismum: sed cum prima pars non præsupponat alteram, non explicat hæc solutio, quo nam modo Logica secundùm primam partem possit esse ad se necessaria: propterea alio modo respondeo Logicam duo habere, nempe esse scientiam, in quantum

suas conclusiones demonstrat;& esse modum sciendi,in quantum instrumenta conficit,per quæ scire possimus:& hæc ratio prior est illa secundùm nostram considerationem:quia priùs intelligimus instrumenta sciendi;vt definitionem,ac demonstrationem, quàm intelligamus conclusiones demonstratas in Logica. Dicimus ergo, Logicam vt modum sciendi, non solùm secundum diuersas partes;sed etiam secundùm se totam esse necessariam ad seipsam, vt scientiam; ad quod satis est. quòd vt scientia præsupponat seipsam vt modum sciendi:dum autem Aristotel.docuit,*absurdum esse simul quærere scientiam & modum sciendi*,per modum sciendi Dialecticam intellexit, sed per scientiam non eandem Dialecticam,sed quamlibet aliam scientiam, vt docuit D. Tho.in expositione eiusdem loci, quam absurdum esse simul cum Dialectica quærere:quasi dicat priùs esse addiscendam Dialecticam,tãquam necessariam ad aliàs.Ad secundum respondeo,non posse naturale lumen nisi perficiatur per artem Dialecticæ,cognoscere ordinem omnium conclusionum inter sese,& cum principiis; & ideo nec perfectè alias scientias acquirere, vt iam docuimus. Argumentum secundæ opinionis solùm probat, sine Dialectica non posse scientiam perfecto modo comparari. Ex dictis colligitur; quem locum Dialectica obtinere debeat in acquisitione scientiarum: est enim prima,à qua incipiendum est:quia cùm sit modus sciendi,non possunt aliæ sine ea comparari,nec proinde simul cum ea acquiri; nisi absurdum illud sequatur, quòd simul scientiam & modum sciendi quæramus.

QVÆSTIO II.

Vtrùm Dialectica sit scientia.

5 SCientia hac in parte propriè accipitur, pro certa cognitione per demonstrationem comparata, vt docuit Aristo. 1. lib. de posteriori resol. cap. 2. sed diuiditur in scientiam Actualem & Habitualem: Actualis scientia dicitur assensus conclusionis,quę per demonstrationem probatur, vt assensus huius conclusionis, Homo est risibilis: Habitualis verò scientia est quæ generatur in intellectu ex multis conclusionibus demonstratis: & licèt vtraque sit propriè scientia, tamen in communi modo loquendi pro habituali accipitur.De hac loquitur titulus quæstionis dum quærimus, An Logica sit scientia.

Et prima opinio negat Dialecticam esse scientiam; sed asserit esse facultatem quandam, seu artem scientia inferiorem:& hanc tenuerunt, Ammonius in prologo prædicamentorum, Alexander in principio Topicorum,Ægidius 1.lib.Posteriorũ, quæst.1. Magnesius

Magnesius lib. 1. de interpretatione in principio: Petrus Niger quæ. 11. sui Clypei, & alij: quos secutus est Villapandus quæ. 16. proœmiali. Probatur primò duplici testimonio Aristotelis, qui 1. lib. Rhetoricorum ad Theodectem cap. 2. docet, *Rhetoricam esse particulam quandam Dialectica, & neutram esse scientiam, sed facultatem quandam inueniendarum rationum.* & 1. lib. Topicorum cap. 1. *Dialectici officium esse*, inquit, *ex probabilibus disserere.* Secundò, probatur ratione; quia quælibet scientia debet habere materiam particularem ac determinatam, circa quam versetur, tanquam circa proprium obiectum, & per quam distinguatur ab aliis; sed Logica non habet materiam determinatam, sed versatur circa materiã omnium scientiarum; quia in omni materia conficit definitiones, ac syllogismos; ergo non erit scientia. Vnde Arist. 2. lib. Meta. cap. 2. textu 5. & 1. lib. de posteriori resolut. ca. 8. tex. 27. docuit non habere certum genus subiecti, hoc est, certam materiam circa quam versetur.

Secunda opinio est communis, & tenenda, Quòd Logica sit vera scientia; quam sequuntur D. Tho. 2. Met. 2. lect. 4. Scotus lib. 1. Elenchorum, quæst. 1. & in prædicabilibus, q. etiam 1. Niphus 4. Met. tex. 5. in fine. Sotus, & Card. Toletus, q. 2. proœmiali, Fonseca 2. li. Met. 3. quæst. 1. sectio. 9. & alij omnes. Probatur vnico arg. ex definitione scientiæ tradita ab Arist. 1. lib. Poster. cap. 2. *Scientia est habitus per demonstrationẽ acquisitus*, sed Dialectica habet plures demonstrationes, ex euidentibus principiis procedentes, ergo ex eis generabitur scientia. Probatur minor. nam syllogismum primæ figuræ euidenter concludere, demonstratur ex illis principiis Dici de omni & Dici de nullo, & in singulis partibus Dialecticæ fiunt aliæ demonstrationes similes.

Ad primum argum. dicimus, *Rhetoricam particulam esse Dialectica* docuisse Arist. quia sub parte Topica quodammodo continetur, in quantum docet loca inuenire, ex quibus eruantur probabilia argum. & quantum ad hoc neutra est scientia: Dialectica verò nõ solùm docet loca inuenire, sed ea probat per demõstrationem. Præterea, quòd probabilia arg. generent opinionem, & ex hoc habet veram rationẽ scientiæ: nihil autem horum Rhetorica facit, & propterea scientia non est, sed ars quædam scientia inferior. Secundum testimonium Arist. eodem fere modo declaratur, quia officium Dialectici est, probabiliter disserere non quomodocumque, sed docendo per veram demonstrationem, ex quibus sit constituendus syllogismus probabilis, & quod probabilem solùm generet assensum, & hoc est esse veram scientiam.

Pro solutione secundi arg. distinguenda duplex materia Logicę. Remota & Proxima: Remota sunt res omnis mundi, nam circa omnes efficit syllogismos, & definitiones Proxima verò materia

sint operationes intellectus, quas dirigit & ordinat, constituendo ex eis instrumenta. arg. ergo probat de materia remota, de qua etiam loquitur Arist. in eo loco; scientia verò debet habere materiam proximam circa quam versetur, & per quam distinguatur ab aliis; & hæc sufficit, vt sit scientia determinata: quòd verò materia eius remota non sit determinata, nullum est inconueniens, quia ex materia remota non sumitur ratio scientiæ, sed ex proxima.

QVÆSTIO III.

Vtrùm Logica vtens sit scientia.

PRæsupponit titulus quæstionis, quòd Logica diuidatur in Docentem, & Vtentem: quam diuisionem tradiderunt D. Tho. 4. Met. lect. 4. & Scotus q. 1. Elench. & quæst. etiam prima prædicabilium, à quibus eam accepit schola; sed priusquam diuersas opiniones proponamus declarandum est, An sicut Logica docens, pro tota ipsa scientia accipitur, ita etiam Logica vtens pro tota accipiatur, vel solùm parte topica. Nam quidam dicunt, solam partem topicam esse vtentem, & non demonstratiuam nec reliquas: quorum fundamentum est authoritas D. Tho. qui id videtur asserere 4. Met. lect. 4 & hoc arg. probare, quia Logica, vt est vsus definiendi, diuidendi, ac demonstrandi in aliis scientiis, non tam Dialectica appellanda est quàm Philosophia, aut quælibet altera scientia, circa cuius materiam talis vsus versatur.

Communis tamen modus loquendi & sciendi Dialecticæ scholæ, Logicam pro tota scientia diuidit in Docentem, & Vtentem: ita vt sicut tota ipsa docens est, in quantum tradit præcepta cōficiendi enunciationem, & syllogismum, ac reliqua instrumenta per demonstrationē: ita in quantum vtitur omnibus instrumētis in aliis scientiis dicatur vtens: & hoc est nobis tenendum tanquā verum & necessarium: & probatur primò quia tantùm se extendit Logica vtens, quantum vsus Logicæ docentis, sed Logica docens dicitur de tota scientia: & singulis partibus, & non de sola parte topica: ergo Logica vtens de tota & singulis partibus etiam dicetur. Secunda pars topica dicitur Logica vtens, quia probabilibus argumentis vtitur in cæteris scientiis: sed etiam vtitur Logica definitionibus, ac demonstrationibus in cæteris scientiis, ergo dicetur vtens quantùm ad reliquas partes præter topicam.

Ad D. Tho. respondeo hanc esse mentē eius, vt Logica quantum ad partem demonstratiuā & reliquas, (præter topicam) verè sit vtens, sed quia forma demonstrandi, qua vtitur in aliis scientiis, vniuersalis & quasi generica est, determinatur per materiam earū, quasi per differentiam ad speciem, non tam Dialectica quam

Philosophia

Philoſophia vocatur, eo modo, quo genus cuiuſcumque rei ſub nomine ſpecierum comprehenditur. v. g. animal, quod eſt in homine, non vocamus animal, ſed hominem, ſed de parte topica diuerſa eſt ratio, quia cùm argumenta probabilia non generent ſcientiam ſed opinionem: potius retinet nomen Dialecticæ, vſus huius partis quàm aliarum ſcientiarũ: quia pars eſt Dialecticæ, quæ vera ſcientia eſt, & quia proprium Dialectici officium eſt, probabiliter diſputare in qualibet ſcientia: & differentiam hanc inter partem Topicam; & reliquas partes Logicæ ſignificauit D. Tho. eodem loco ex quo colligo, hanc fuiſſe eius mentem; & non excludere vllam partem Logicæ à vera ratione vtentis.

Suppoſito ergo quod Logica vtens pro tota ipſa ſcientia, & omnibus partibus ſumi debeat: Quærimus, an ſit ſcientia, aut 5 ſaltem diſtinctus habitus à Logica docente: & prima opinio aſſerit eſſe veram ſcientiam; ſed non eſſe habitum diſtinctum à docente, ſed eundem; ita vt ſcientia ſit, in quantum docens, & etiã in quantum vtens. Hanc videtur ſequi Niphus 4. Met. tex. 5. & probatur hoc argumento. Quando aliquis vtitur Logica in aliis ſcientiis efficiendo demonſtrationes, acquirit facilitatem intellectu ad eas & alias iterum efficiendum, & hanc facilitatem acquirit per actus procedentes à Logica docente, quam præſupponit; ergo perficit eandem Logicam docentem: & ideò erit vera ſcientia: quia ſcientia non perficitur niſi per ſcientiam; non tamẽ diſtincta, nec diſtinctus habitus, ſed idem, quaſi ſeipſũ perficiens.

Secunda opinio, quam ſequuntur moderni quidam, aſſerit; Logicam vtentem eſſe veram ſcientiam, & diſtinctam à docente. Vt autem vtrumque probent, diſtinguũt duo officia vel actus Logicæ. Primum, quo docet conficere inſtrumenta, vt ſyllogiſmum, aut definitionem; Secundum, quo vtitur præceptis traditis, efficiendo eadem inſtrumenta in aliis ſcientiis; & cùm per multiplicationem actuum generetur facilitas in potentiis, quam facilitatem vocamus habitum, neceſſe eſt ex diuerſis actibus diuerſos quoque habitus generari in intellectu: ita vt primò reddatur facilis intellectus ad tradenda præcepta; deinde aliam facultatẽ diuerſam acquirat per exercitium eorundem præceptorum efficiendo ſyllogiſmos. Exemplum aſſignari poteſt in muſica, in qua duplex facilitas acquiritur. prima, in intellectu tradente regulas conſonantiarum; ſecunda, in manibus: & primam vocare ſolent Theoricam, poſtremam Practicã. Vnde ſequitur duplicem etiam facilitatem ponendam eſſe in Logica; vnam, quæ ſit Theorica, ſeu ſpeculatiua; aliam, quæ ſit Practica: & illa erit habitus Logicæ docentis; hæc verò Logicæ vtentis. Probant primò quòd ſint habitus diſtincti; quia ſyllogiſmus factus in Philoſophia naturali non procedit ab habitu eiuſdem Philoſophiæ: quia non docet

quomodo sit componendus syllogismus:sed nec procedit à Logica docente, nam hæc solùm habet tradere præcepta in communi efficiendi instrumenta, non ea efficere in particulari; ergo debet procedere ab alio habitu, qui sit Logicæ vtentis. Deinde probant secundò, quòd vterque habitus sit scientia: & de docente manifestum est, sed de vtente probatur, quia vt actus efficiendi syllogismum perfectus sit, & sine errore procedat, præsupponere debet habitum Logicæ docentis, per quem docemur quomodo efficiendus sit; quòd si eum præsupponit, non poterit ab eodē procedere; ergo ab alio habitu distincto, qui etiam est scientia, cùm præsupponat habitum docentis, qui verè est scientia, & modo scientifico procedat in componendo syllogismo.

Nostra sententia est, quòd Dialectica vtens, vt vtens est, non sit scientia, nec habitus distinctus à Logica docente; sed habitus idem prout ars est, singulares syllogismos efficiens: itaque idemmet habitus Logicæ, prout tradit præcepta in communi componendi syllogismum, & alia instrumenta per demonstrationem, est Logica docens; sed in quantum efficit syllogismos singulares, est ars, & Logica vtens vocatur. Hanc sententiam sequitur D. Tho. 4. Met. lect. 4. sed quia duplicem partem continet; primam, quòd Logica vtens non sit scientia; secundam, quòd sit ars, vtraque probanda est. Probatur ergo primò, quòd non sit scientia; quia conclusio scientifica est actus, quem per demonstrationem colligimus ex principiis per se notis; sed actus Logicæ vtentis non est assensus conclusionis, quem per demonstrationem colligimus; sed opus quod efficimus, nempe, syllogismum aut definitionem: ergo Logica vtens, non est scientia.

Secundò, scientia proximè versatur circa vniuersalia, nec de singularibus est; sed Logica vtens non versatur circa vniuersalia, sed circa actus singulares quos exercet cōponendo syllogismos, iuxta præcepta tradita à docente: ergo non est scientia, sed scientiam præsupponit.

Secunda pars nostræ sententiæ quòd Logica vtens, vt talis, non sit habitus distinctus à docente; sed idem prout est ars præsupponit Logicā esse artem; non mechanicam quæ versatur circa opera externa, vt fabrilis est; sed liberalē, quæ versatur circa opera intellectus, ea dirigendo. Hoc docet expressè D. Th. 1. 2. q. 57. ar. 3. ad 3. & 1. li. Posteriorum lect. 1. & colligitur euidenter ex doctrina Arist. 6. Eth. lib. c. 4. vbi definit artem. *Quòd sit habitus cum ratione factiuus vel actiuus*: per factiuum intelligens artes mechanicas, quibus efficiuntur opera externa; per actiuum verò liberales, quibus non efficitur externum opus; sed opera animæ interna diriguntur. Hoc supposito probatur primò, quia euidens est habitum Logicæ esse scientiam, cùm procedat per demonstrationem:

nem: sed est etiam ars, quia est habitus cum ratione actiuus; nam opera intellectus dirigit, efficitque singulares syllogismos ex eis: ergo simul est scientia, & ars diuersa ratione; ita vt quatenus tradit præcepta efficiendi syllogismum, & alia instrumenta per demonstrationem, sit Logica docens, & vera scientia; vtens verò quatenus est ars efficiens singulares syllogismos iuxta præcepta à seipsa, vt docente tradita.

Secundo probatur: nam habitus Logicæ docentis per primam demonstrationem acquisitus habet pro obiecto modum sciendi, cuius naturam contemplatur, & opera rationis, ex quibus docet syllogismos conficere; sed eo ipso quòd docet efficere syllogismos, habet virtutem eosdem efficiendi; cùm non egeat alio instrumento, per quod eos efficiat, sed per eundem intellectum efficit: ergo eo ipso, quòd est Logica docens: est etiam habitus cum ratione actiuus; quod est esse artem liberalem: quare sequitur vtramque rationem habere eundem habitum Logicæ nempe scientiæ, & artis; sed ratio scientiæ primaria est in eo atque præcipua, ratio verò artis quasi secundaria, & rationem scientiæ præsupponens. Nam priùs intelligimus quòd præcepta per demonstrationem tradat: deinde quod iuxta præcepta tradita, singulares syllogismos efficiat.

Ad arg. primæ opinionis respondeo; Logicam perfici per exercitium efficiendi syllogismos, non vt scientiam; sed vt artē: sicut perficitur in ratione scientiæ per demonstrationes, quibus probat suas conclusiones: quare non sequitur, vt vtentem esse scientiam, sed artem.

Pro solutione argumentorum secundæ opinionis, notanda est differentia inter artes quæ per membra corporis aliquo modo exercentur; quales sunt domificatoria, & musica ex vna parte; & cæteras, quæ circa actus purè internos versantur, vt Logica: quòd illæ duplicem facilitatem petunt. Vnam in intellectu, in quo sunt tanquam in subiecto; alteram in membro externo, per quod exercentur, vt musica, præter facilitatē intellectus, petit aliam in manu, vel lingua, & palato: & cùm facilitas sit habitus, includunt duos habitus, quamuis facilitas, quæ est in membris externis non sit propriè habitus. Aliæ verò artes quæ solùm dirigunt operationes intellectus qualis est Dialectica; sicut non exercentur per membra externa; sed per solum intellectum: ita non petunt nisi facilitatem intellectus: quæ habitus est: per quem singulares operationes efficiunt, ac dirigunt: & hæc est vna, & eadem in Logica, vt probatum est: per quam præcepta in communi, & per demonstrationem tradit, vt scientia: & per quam singulares efficit syllogismos, vt ars. Et ideo vnus est, atque idem habitus scientiæ, & artis: ex quibus sequitur negandam esse illam distinctionem

de duplici facilitate in his artibus, quæ per membra externa non exercentur.

Iam ergo ad primum eiusdem sententiæ respondeo: syllogismum factum in Philosophia naturali, à duplici habitu procedere: nempe ab habitu eiusdem Philosophiæ, & simul ab habitu Logicæ: ab illo secundùm rationem particularem talis scientiæ: ab habitu verò Logicæ secundùm rationem communem formæ syllogisticæ, hoc est, modi & figuræ: præterea ab illo, vt scientia: ab habitu verò Logicæ, vt arte. Petit ergo talis syllogismus duplicem facilitatem: & duplicem habitum: non Logicæ: sed vnum Logicæ, alterum Philosoohiæ.

Ad secundum concedo, actum efficiendi syllogismum, præsupponere habitum Logicæ docentis: sed ex hoc non sequitur quod generet alterum habitum: sed quòd eundem sub ratione artis perficiat. Falsum igitur est quòd eodem habitu docentis Logicæ non procedat.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm Logica sit vnus simplex habitus, vnáue simplex qualitas.

TRiplicem possumus considerare vnitatem in scientia, sicut in aliis rebus: numericam, specificam, & quasi genericam. sed de vnitate numerica non procedit quæstio: quia certò constat Dialecticam non esse vnam numero: sed tot esse quot sunt intellectus diuersi, vt alia numero est Dialectica, quam Petrus habet, ab ea quam habet Ioannes. In hoc ergo sensu manifestum est, nòn esse vnam simplicem qualitatem, sed multiplicem. De vnitate ergo specifica, aut generica inquiritur, quamnam ex his habeat: nam si solùm habuerit genericam, non erit vna qualitas simplex, neque vnus habitus: sed plures sub se continebit: sicut animal continere plures species, quæ sub eo habent vnitatem genericam, si verò habeat vnitatem specificam erit vna secundùm speciem, sicut albedo, quare nec ex multis habitibus, aut qualitatibus erit composita, sed qualitas simplex, simpléxque habitus vocabitur.

Iuxta has duas vnitates, genericam, & specificam, duæ sunt opiniones. Prima asserit: Dialecticam non esse vnum habitum, nec simplicem qualitatem: sed compositam ex multis habitibus, & qualitatibus: ita vt tot sint habitus Logicæ distincti, quot sunt conclusiones diuersæ: nempe, alius habitus prædicabilium, alius prædicamentorum, sicque pro cæteris partibus distinctos habitus ponendos esse, imò & pro singulis conclusionibus eiusdem partis, si diuersę sint: ex quibus quasi vnus habitus totalis, & quasi

gene

genericus componitur: & vna etiam scientia, in quantum obiecta omnium partium, sub ratione communissima entis rationis, aut modi sciendi continentur. Hanc sententiam tenet Scotus quæst. 3. prologi, dub. 2. Ocham ibidem, dub. 8. Marsilius, quæst. 2. art. 4. Greg. eadem q. 3. art. 3. Gabriel quæst. 8. Card. Toletus quæst. 3. proœmiali. Fonseca 5. Met. cap. 7. quæst. 5. sect. 2. & probabilem reputat Sotus quæst. 3. proœmiali. Probatúrque duplici ratione. Prima, habitus, & scientiæ sumunt vnitatem, ac distinctionem specificam ex obiectis, atque etiam ex principiis, per quæ probant suas conclusiones, sed partes Dialecticæ habent diuersa obiecta, atque principia: ergo petunt distinctos habitus. Probatur minor: quia prædicabile, prædicamentum, enuntiatio, & syllogismus, quæ sunt obiecta diuersarum partium, specie diuersa sunt. Habent etiam diuersa principia quia definitiones horum obiectorum principia sunt, per quæ demonstrantur conclusiones in singulis partibus: & sunt valde diuersæ: ergo habebunt principia diuersa & conclusiones diuersas, per quas diuersi generabuntur habitus Logicæ.

Secunda ratio. Videmus sæpè intellectum esse faciliorem circa vnam partem Logicæ, propter frequentiorem vsum eius, quàm circa alteram: vt circa syllogismos probabiles efficiendos, quàm circa demonstrationes: ergo diuersos habet habitus earum. Probatur consequentia: quia non potest vnus habitus simul esse facilior, & minus facilis: sicut nec potest idem homo velociter simul, & tardè currere.

Secunda opinio maiorem vnitatem ponit in Logica: affirmans esse vnam specie: ita, vt nec plures habeat habitus, circa diuersas conclusiones eiusdem partis, nec circa diuersas partes: sed eundem habitum se extendere ad omnes partes, & ad omnes conclusiones earum. Hæc est expressa sententia D. Tho. 1. Posteriorum cap. 22. & 1 2. quæst. 54. art. 3. Eam sequuntur Caiet. ibid. Ferra. 2. contra Gent. c. 4. Sotus quæst. 3. proœmiali, & ex modernis plures; & nobis videtur probabilior. Sed vnde, aut ex quo hanc vnitatem accipiat: non est certum apud omnes, qui eam sequuntur. Sed quidam asserunt à materia, aut materiali obiecto habere vnitatem: non ita, vt obiectum materiale sit vnum specie, quia hoc non requiritur; sed satis est quomodocumque esse vnũ; hoc est, vniuocum, vel analogum, genus, aut speciem: vel etiam vniuersalissimum, vt ens, quod est obiectum Met. à quo etiam si sit analogum & vniuersalissimum, vnitatem specificam sumit Met. sic ergo Logica habet vnitatem specificam ab ente rationis aut modo sciendi vniuersalissimo.

Alij verò ex obiecto etiam sumere vnitatem habitũ inquiunt; non materiali, sed formali: distinguũt enim duplicem vnitatem

in ob

in obiecto cuiuscuque scientiæ, Potentiæ aut Habitus; ita vt altera sit vnitas eius in esse rei, quam Materialem vocant, altera in esse scibilis, quàm vocant Formalem; vt in colore, qui est obiectum visus, vnitas in esse rei est esse qualitatem: quæ genus est ad albedinem, & nigredinem: vnitas in esse visibilis est, quam habet in quantum mouere potest visum: dicunt ergo, scientiam habere vnitatem ex obiecto, non in esse rei: quia sequeretur, tot esse scientias, quot sunt res specie, aut genere diuersæ, quod nullus dixit: sed ex eodem obiecto in esse scibili; hoc est, in quantũ per scientiam cognoscibile est. Hæc tamen distinctio obiecti, falsa reputatur à quibusdam modernis; quod probant testimonio Arist. & ratione Arist. enim 5. lib. Met. cap. 15. docet *neque scibile per scientiam, neque scientiam per scibile definiendam esse, quia committeretur vitiosus quidam circulus vnum per alterum vicissim explicando, & ex consequenti idem per seipsum.* vt si definias visum per visibile dicens; Visibile est, circa quod versatur visus; & rursus, Visum quòd sit id, quod versatur circa visibile; non est aliud, quàm visum per seipsum definire. Probatur: nam si visibile definitur per visum; ergo visus definit visibile: & si visibile rursus definitur per visum, ergo definitur per suam definitionem: quod idem est, ac definire per se ipsum; nam definitio, & definitum idem sunt. Ratio eorum est; quia obiectum in esse scibilis, est posterius scientia: cùm ab ea dicatur scibile: ergo non sumit ab eo vnitatẽ specificam. Probatur consequentia: quia si scientia prior est; ergo priùs vna est quàm obiectum intelligatur: ab alio ergo, quòd sit prius obiecto in esse scibilis, sumere debet vnitatẽ.

9 Nobis tamen vera ac necessaria videtur distinctio obiecti in esse rei, aut in esse scibilis; atque etiam; quod ab obiecto in esse scibilis sumat scientia vnitatem specificam, quia vtrumque colligitur ex doctrina D. Tho. 1. part. q. 1. art. 4. & 2. 2. q. 4. art. 1. & est communis sententia ferè omnium. Quod probo primò, quia conclusio eadem in esse rei, pertinet ad duplicem scientiam; quod non potest esse verũ, nisi diuersam rationem scibilis in ea consideremus; hæc autem ratio scibilis diuersa, sumitur ex diuerso medio, per quod probatur; nempe ex diuersis principiis diuersaq; demonstratione: ergo necessariò talis distinctio & vnitas specifica scientiæ, ex vnitate obiecti in esse scibilis & non in esse rei accipienda est. Exemplum sumere possumus in hac cõclusione, Terra est rotunda; quæ ad Astrologiam pertinet; in quantum demonstratur ab ea, per medium Mathematicum; & ad Philosophiam naturalem, in quantum demonstratur per medium Philosophicum. Secundò probatur in potentia visiua; quæ colorem percipit, & lumen; adeò diuersa, & quæ non possunt conuenire ad constituendum vnum obiectũ visus, sub ratione qualitatis: nam sequeretur

tetur quòd viſus per omnem qualitatem perciperet:neque etiam ſub ratione qualitatis paſſibilis;quia ſequeretur omnem qualitatem paſſibilitatẽ percipere :& vtrumque eſt falſum.Neceſſarium igitur eſt,quòd ſub alia ratione magis particulari conueniant,vt vtrumque ad eadem potentia percipiatur;& hæc ratio non poteſt eſſe alia,niſi,quia vtrumque poteſt mouere viſum;& hęc eſt ratio viſibilis:Eadem ergo ratione, omnia obiecta materialia alicuius ſcientiæ,diuerſa quidem in eſſe rei,cùm ſunt res diuerſæ;ſub aliqua ratione particulari conuenire debent;in quantum ab eadem ſcientia percipi poſſunt:& hanc vocat Caiet.rationem ſcibilis,per quam obiectum tribuit ſcientiæ vnitatem.

Ad argumentum modernorum hac diſtinctione reſpondendum eſt:Denominatio ſcibilis duplex eſt;Actualis,& Relatiua;& virtualis atque abſoluta:& prima à ſcientia ipſa ſumitur, & ideo poſterior illa eſt,ſecunda verò ex natura,& eſſentia eiuſdem obiecti:ſicut etiam denominatio intelligibilis.v.g.homo dicitur intelligibilis denominatione actuali,& relatiua,ab intellectu& intellectione,per quam intelligitur,aut intelligi poteſt:& ideo poſterius eſt in eſſe intelligibilis,intellectu & intellectione;ſed denominationem virtualem, & quaſi radicalem,non ab intellectu, ſed à propria natura ſumit,quia ex propria natura,& entitate,res quælibet eſt intelligibilis : quare ſecundùm hanc denominationem,non dependet ab intellectu,ſed prior eſt illo. Teſtimonium verò Ariſt. tangit modum definiendi vnum relatiuum per alterum,quare non poteſt commodè explicari,vſque ad prædicamentum ad aliquid.

Sed licèt diſtinctio obiecti in eſſe rei,& in eſſe ſcibilis à Caie. tradita neceſſaria ſit ; non eſt tamen ſufficiens ad explicandam vnitatem ſpecificam, quam in Logica ponimus; niſi ampliùs explicetur,& oſtendatur, à quonam ſit ſumenda vnitas obiecti , in eſſe ſcibilis:nam illud tantùm erit ratio formalis à qua eandem vnitatem accipiet ſcientia.Explicanda verò eſt per aliam diſtinctionem,ita habentem.In quocumque obiecto ſcientiæ,potentię, vel habitus, duo reperimus,nempe rem,quam per ſcientiam,aut potentiam percipimus :& hæc vocatur ratio.Quæ; hoc eſt ratio Quæ percipitur:reperitur etiam ratio,Sub qua potentia verſatur circa illam,aut eam percipit : & hæc dicitur ratio,Sub qua,obiecti,per quam determinatur : & ex vtraque ratione, Quæ, & Sub qua,conſtituitur vnum obiectum completum atque totale:ex ratione,Quæ,tanquã ex materiali;& ex ratione, Sub qua,tanquam ex formali:vnde contingere poteſt; quod eadem ratio. Quæ, ſit obiectum diuerſorum habituum,aut potentiarum propter diuerſas rationes,ſub quibus percipitur:& propterea verũ eſt, à ratione,Sub qua;tanquam à formali,& vltima,ſumere ſuam vnitatem, poten

potentias,habitus,& ſcientias.Hoc exemplo fiet res manifeſta.In obiecto viſus:reperimus id,quod videtur,& hoc eſt color,aut lumen:& vocatur ratio,Quæ obiectiua reperimus etiam viſibilitatem:quæ non eſt aliud quàm colorem,aut lumen ex propria natura poſſe mouere potentiam viſiuam,& ab ea videri: & ex vtraque ratione, nempe colore, & viſibilitate, conſtituitur obiectum completum potentiæ viſiuæ:ex colore quidem,vt materia:ex viſibilitate verò,vt forma,à qua vnitatem accipit eadem potentia: & eodem modo ad obiecta ſcientiarum applicanda eſt diſtinctio hæc,dicendúmque rationem,Sub qua,eſſe rationem ſcibilis,à qua vnitas ſpecifica earum ſumenda eſt.

Sed reſtat explicandum, id quod in hac re difficillimum eſt, nempe ratio:Sub qua in obiectis ſcientiarum:nam ratio,Quæ,ſatis eſt manifeſta:eſt námque materia circa quam verſatur ſcientia:vt ens rationis,in Logica:& ens reale,in Metaphyſic.Caiet.& Ferra.vbi ſuprà,rationem ſcibilis, in obiecto cuiuſlibet ſcientiæ, ex tali modo abſtrahendi à materia accipienda eſſe docent:vt ratio, Sub quá, in obiecto Metaph.ſit omnimoda abſtractio eius à materia: hoc eſt abſtractio à materia, non ſolum ſenſibili, ſed etiam intelligibili: in Philoſophia naturali,abſtractio à materia ſingulari, non tamen à materia ſenſibili.

Hanc tamen ſententiam falſam reputo, quia abſtractio à materia nimis vniuerſalis eſt:& propterea non poteſt eſſe ratio, Sub qua, tribuens ſcientiæ ſpecificam vnitatem, aut diſtinctionem: nam ſub eadem abſtractione continentur plures.ac diuerſę ſcientiæ:vt ſub abſtractione à materia ſingulari,& non ſenſibili, vtraque Philoſophia,Naturalis, & Moralis:ſub abſtractione à materia ſenſibili, vtraque Mathematica, videlicet Geometria, & Arithmetica.

Veram ergo ſententiam ex doctrina D. Tho. colligo: nempe rationem,Sub qua,in obiectis ſcientiarum,deſumendam eſſe, ex tali medio aſſentiendi concluſionibus:ſicut in fide ſumitur ex teſtimonio dicentis:medium verò eſſentiendi concluſionibus, ſunt principia diſpoſita in demonſtratione, ex quibus colligitur concluſio:v.g.medium aſſentiendi huic concluſioni, homo eſt riſibilis,ſunt illa principia, omne animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale ſic diſpoſita,vt ex eis colligatur, hominem eſſe riſibilem: nam propter illa aſſentimus concluſioni. Materia igitur,circa quàm verſatur ſcientia, in quantum ſumitur ſub talibus principiis eiuſdem ſcientiæ in demonſtratione diſpoſitis, propter quæ aſſentitur intellectus concluſionibus de eo demonſtratis,eſt obiectum completum:ſed principia ſic diſpoſita,eſt ratio formalis, Sub qua, obiectiua: à qua ſcientia ſumit ſuam vnitatem ſpecificam.Et colligitur etiam ex doctrina,quam tradit

tradit Arist.de vnitate,ac distinctione scientiarum 1.lib.de posteriori resolutione c. 2. vbi *principia scientiarũ duobus modis se habere docet.* nam vel sic sunt diuersa, vt nec ex aliis fiant,nec ex alterutris; hoc est,nec ex aliis cõmunibus dependeant,nec necessariam dependentiam inter se habeant: & hæc diuersas scientias constituunt: sic se habent principia Philosophiæ,& Mathematicæ,& propterea diuersæ sunt tales scientiæ. Sed principia Philosophiæ naturalis,ex communibus principiis Physicis,pertinentia ad materiam & formam;fiunt, & intrinsecam dependentiã inter se habent;in quantum principia librorum de cœlo & mundo præsupponuntur necessariò ad principia librorum de Generatione,& corruptione; & hæc ad libros de anima.propterea eandem scientiam secundùm speciem constituunt omnes istæ partes. Et ita etiam se habent principia Logicæ: quia principia particularia omnium partium, præsupponunt communia principia entis rationis,aut modi sciendi, ex quibus fieri dicuntur:& eadem principia partium Logicæ se præsupponunt:& posteriora habent necessariam connexionem, & dependentiam ex prioribus,vt principium enuntiationis, quod est definitio eius:præsupponit necessariò principia prædicabilium & prædicamentorum,quæ sunt definitiones eorum:ac tandem principia syllogisticæ artis,præsupponunt, atque dependent ex principiis enuntiationis: & hoc est ex alterutris fieri,hoc est posteriora ex prioribus,propter necessariã dependentiam, quam ab eis habent: & principia,quæ ita se habent,dicuntur eadem formaliter, propter intrinsecam connexionem, ac dependentiam: & solùm materialiter diuersa, quia diuersam continent materiam,simplicem quidem, aut compositam,& compositam quoque diuersam. vnde sequitur, rationem, Sub qua,in obiecto Dialecticæ,ex iisdem principiis desumptam, eandem esse,ideò vnitatem specificam scientiæ tribuere.

Ad primum argumentum primæ opinionis respondetur: partes Logicæ materialiter quidem,aut in esse rei,diuersas esse, sed formaliter,aut in esse scibili,habere vnitatẽ specificam.Sicut colores specie differũt,vt albedo,& nigredo in esse rei cùm sint res, aut qualitates diuersæ speciei:at verò sub ratione formali visibilis eiusdem sunt speciei: quod efficaciter probatur,quia eundem habent modum mouendi visum: vnde visio albi, & nigri, non sunt diuersæ speciei:sed eiusdem:eadem ergo ratione partes Logicæ,vt prædicabilia prædicamẽta,enunciatio, ac syllogismus,vt sunt res quædam, diuersãque instrumenta specie distinguuntur: at sub ratione scibilis, nempe, vt sub eisdem principiis, & per easdem demonstrationes probantur conclusiones earum, eiusdem rationis sunt, quia eundẽ modum habet Logica eas cognoscendi 11

scendi,hoc est,per eadem principia.Et quod in argumento additur:Principia esse diuersa,eodem modo soluendum est.Esse quidem diuersas veritates: sed propter intrinsecam connexionem, ac dependentiam, quam habent ex principiis communibus entis rationis,& inter sese: in quantum posteriora præsupponunt necessariò priora,vt principia syllogismi, & principia enuntiationis,principia simplicium, ex quibus enuntiatio componitur, hoc est,prædicabilium,& prædicamentorum,eadem principia formaliter reputantur:vt Arist.docuit vbi suprà: & propter formalem principiorum identitatem,demonstrationes cuiuslibet partis Logicæ,eiusdem etiam rationis sunt,atque etiam omnes conclusiones, & obiectum quoque idem, propter formalem identitatem principiorum.

Ad secundum respondeo,quòd dùm intellectus acquisiuit habitum Logicæ per demonstrationem vnius partis,& postea se exercet circa alias partes per nouas demonstrationes:quasdam alias facilitates acquirit,non tamen alios habitus:quia facilitates istę eiusdem rationis sunt, propter vnitatem specificam principiorum,& conclusionum,per quas acquiruntur,& solùm distinguuntur materialiter, tanquam partes integrantes eiusdem habitus: qui licèt sit qualitas spiritualis, & ideo non habeat partes integrantes quantitatiuas,atque corporeas:sic vt habent corpora:habet tamen spirituales,iuxta propriam naturam,quę dicuntur partes extensionis:sicut certum est habere partes intensionis, vt suo loco explicabitur, nec propter tales partes desinit esse qualitas simplex:quemadmodum desineret esse,si essent distincti habitus, vt asserit opposita sententia:quia esse simplicem qualitatem, hoc tantùm significat:quòd non sit composita ex multis qualitatibus aut habitibus formaliter,aut specie diuersis: nam talis compositio tolleret vnitatem specificam eius, quam certum est non tollere partes integrantes: solùm materialiter diuersas: sicut non tollit quin albedo Petri sit simplex qualitas, quòd habeat partes integrantes in capite,& pede. Hanc autem compositionem partium integrantium,ac materialium,tribuit scientiæ D.Tho. 17. quæst. 12.art.2.etiam si expressè doceat esse simplicem habitum, & qualitatem,vt vidimus: quare non credit repugnare simplicitati eius.

QVÆSTIO V.

Vtrùm Dialectica sit scientia practica,vel speculatiua.

12 PRæsupponit titulus quæstionis quasdam esse scientias practicas,& alias speculatiuas: quod docet expressè Arist.2. lib. Meta. & est communis sententia totius scholæ: probatúrque hoc argu

argumento. Practicum est quod sua natura ordinatur ad opus: sed quædam sunt scientiæ de operalibus à nobis,& quæ ad finem operandi,earum cognitionem ordinant; vt Philosophia moralis agens de virtutibus,& medicina de corpore humano sanabili;aliæ verò quæ circa res purè speculatiuas versantur: ergo necesse est admittere practicas,& speculatiuas sciẽtias.Quo supposito,quærimus, an dialectica pertineat ad practicas, vel ad speculatiuas. Sed vt quæstio meliùs intelligatur,adnotandum est,quid sit praxis, & quid practicum. Praxis idem est quod operatio,& practicum idem,quod operatiuum, vel principium operationis,vel directiuum eiusdem operationis: sed principium operationis duplex est,proximum & remotum;proximum est illud, à quo operatio procedit,vel dirigitur;remotum verò,quod considerat operationem in communi, tradens præcepta eam faciendi, aut dirigendi:ex quibus sequitur vt eam in singulari faciat, aut dirigat, Exemplum primi habemus in artibus. Nam ars fabrilis proximũ principium est operationis. Exemplum secundi in scientiis practicis. Nam cùm scientia non sit de singularibus, sed de vniuersalibus;& operatio non fiat nisi in singulari:non possunt scientiæ esse proximum principium operationis, sed remotum tantùm, ex eo quòd præcepta in cõmuni tradunt, docentes quonam modo efficienda sit, aut dirigenda in singulari. Vnde sequitur practicum, priùs ac prinipalius dici de artibus quàm de scientiis: sed ad veram rationem scientiæ practicæ satis est, esse principiũ remotum operationis modo explicato, quia impossibile est esse principium proximum operationis, cùm non in singulari, sed in communi eam consideret. Vtraque acceptio practici continetur in doctrina Aristo.prima quidem, & propria 6. Ethic. c. 3.vsque ad 8.vbi solum enumerat duos habitus practicos;nempe prudentiam,& artem:quia solùm isti sunt principia proxima factiua,aut directiuæ operationis. Secunda verò & minùs propria 2.li. Met. cap.1.tex.3.lib.6. cap.1.tex.1.2. & 3. & lib.11.c.1. quibus locis practicum attribuit scientiis,diuidens eas in speculatiuas,& practicas; sed scientiis non potest conuenire primo ac propriissimo modo sumpto;sed solùm secundo modo, & minùs proprio, sufficienti tamen, vt verè & propriè dicantur scientiæ practicæ: ex quibus intelligitur, quòd dum quærimus,An Logica sit scientia speculatiua,vel practica;non de practico propriissimo loquimur, sed de minus proprio, quod potest conuenire scientiis.

13 Circa quæstionem igitur sic explicatam quatuor sunt opiniones. Prima tenet,Logicam esse scientiam speculatiuã, & non practicam,quam sequuntur Scotus quæst.4. prol.Duran.quæst.6. Sotus, & Tolet. quæst.4. procemiali. Soncinas 6.Meta.quæst 2. Capreolus quæst. 2. prol. art.1. Niphus 1. Meta. quæst. 1.

Canariensis in scriptis primæ partis, quæst. 1. art. 4. & eiusdem sententiæ videtur esse D. Th. opusculo 70. fol.128.pag.1.& 12. quæst. 57.art.3. ad 3. probatúrque duobus argum. Primo, quia ex fine colligitur, An scientia sit practica, vel speculatiua, vt docet Arist.2.Met.tex.3. sed finis Logicæ non est componere syllogismum, aut quodlibet aliud instrumentum, sed naturam eius & proprietates quærere, atque speculari: ergo non est scientia practica, sed speculatiua. Probatur antecedens, quia non dicetur aliquis acquisisse Logicam, ex eo quòd syllogismos efficiat, sed quia naturam eius cognoscit per demonstrationem: ergo Logica non est operatiua syllogismi, sed naturam eius speculatur: quare nec erit practica sed speculatiua.

Secundò probatur, ex modo procedendi; nam scientia practica procedit modo compositorio, quia compositio, operatio quædā est: speculatiua verò modo resolutorio, resoluendo, aut reducendo proprias conclusiones vsque ad prima principia: sed Logica non procedit modo compositorio; sed resolutorio, inquirendo naturam, & proprietates syllogismorum, & aliorum instrumentorum: ergo erit speculatiua. Probatur minor, quia etiam si aliquis nullum componeret syllogismum., Logicus verè diceretur, ex eo quòd cognosceret naturam, & proprietates eius per demonstrationem: ergo Logica non procedit modo compositorio; sed resolutorio.

Secunda opinio, affirmat Logicam esse scientiam practicam: quam tenent Gabriel 1. quæst. prol. Ocham in 1. d. 39. quæst. 6. Venetus in principio suæ Logicæ. Albertus Magnus lib. de Anima, c. 12. Iandunus 6. Meta. quæst.3. & 5. Fonseca 2. Meta. cap.3.quæst.1.sect.4.& probatur 1.nam illa est scientia practica, quæ operatiua est, aut directiua operationum: sed Logica est directiua operationum intellectus: ergo est practica. Probatur minor 1.ex Aristot. 1. Rhetor. cap.1. vbi docet, *Dialecticam inuentam esse ad dirigendas operationes, quæ bene & malè fieri poterant.* Deinde ratione, quia operationes intellectus secundùm propriā naturam consideratæ, non pertinent ad Logicam, sed ad Philosophiam naturalem: solùm ergo considerantur in Logica, quatenus diriguntur & ordinantur, vt sine errore fiant, & constituatur ex eis syllogismus, aut aliud instrumentum: ergo Logica est directiua earum, quod est esse practicam. Exemplum huius veritatis habemus in arte fabrili perfectè practica, quæ circa ligna versatur: non secundùm eorum naturam: nam hoc modo considerata ad Philosophiam potiùs pertinent, sed disponendo, ac præparando, vt fiat ex eis cathedra: ergo Logica, quæ versatur circa opera intellectus sic ordinando, vt ex eis possit fieri syllogismus, practica scientia erit.

Secun

Secundò, Scientiæ ſpeculatiuæ quæruntur propter ſeipſas, vt per eas cognitionem ſuorum obiectorum conſequamur: practicæ verò non propter ſe, ſed propter operationes dirigendas: ſed Logicam, non propter ſeipſam quærimus, ſed propter alias ſcientias, ad quas conſequendas ordinatur, tamquam inſtrumentum earum: ergo non eſt ſpeculatiua, ſed practica.

Tertia ſententia, cum videret vtramque rationem, practicam videlicet & ſpeculatiuam, habere Dialecticam, & vtramque rationem non poſſe conuenire eidem habitui, duplicem habitum in ea diſtinguit: vnum ſpeculatiuum quo conſideramus naturam ſyllogiſmorum, & aliorum inſtrumentorum: alterum practicum, quo eos componimus. & primum habitum vocat Dialecticam Theoricam, hoc eſt, cognoſcitiuam obiecti: ſecundum, Dialecticam practicam, hoc eſt, directiuam: & vtitur exemplo medicinæ, in qua duplex etiam ponendus eſt habitus, vnus quo conſideratur natura corporis ſanabilis, & medicamentorum, & vocatur Theorica medicina: alter quo applicantur medicamenta ad curandum corpus, & vocatur practica medicina.

Poſtrema ſententia aſſerit, Dialecticam nec eſſe ſpeculatiuam, nec practicam per ſe; ſed inſtrumētum potiùs ordinatum ad conſequēdas ſpeculatiuas ſcientias, & practicas: & propter vtramque rationem ſpeculatiuam, & practicam, modo quodam accidentali ei conuenire. Ita tenet Petrus Niger quæſt. 14. ſui clyp. & Græci omnes aſſerētes *Dialecticam non eſſe Philoſophiæ vniuerſaliter acceptæ partem, ſed inſtrumentum.* Probatur hæc ſententia, quodam teſtimonio Ariſt. 1. lib. Topicorum c. 9. vbi problemata, quæ ſunt propoſitiones in vtramque partem probabiles, in contemplatiua, actiua, & inſtrumētaria diuidit: & hęc poſtrema vocat problemata Dialectica: ergo ſentit Dialecticam non eſſe ſpeculatiuā, nec practicam, ſed inſtrumentariam. Deinde ratione; quia Logica dirigit opera intellectus: ſed intellectus non eſt ſpeculatiuus nec practicus: ſed vniuerſalior quædam potentia, cui vtraque ratio conuenit accidentaliter: idem ergo dicendum erit de Dialectica.

Pro ſolutione quæſtionis, notandum eſt 1. Logicam duo præ- 14
ſtare. Primum namque præcepta tradit conficiendi ſyllogiſmos & cætera inſtrumenta, explicans partes, ex quibus componi debent. Probatur hoc ex definitione ſyllogiſmi; quæ aſſerit *eſſe orationem, in qua quibuſdam poſitis, aliud neceſſariò ſequitur, per ea quæ poſita ſunt*, id eſt, virtute præmiſſarum: Præmiſſæ igitur, quæ ſunt maior, & minor, diſpoſitæ in modo, & figura, ſunt partes quaſi materiales ſyllogiſmi: diſpoſitio verò in modo & figura quaſi forma eius eſt. Ariſtot. etiam in libris de poſteriori reſolutione præcipuè cap. 2. 1. lib. definit demonſtrationem, dicens *eſſe ſyllogiſmum conſtantem ex primis*, hoc eſt principiis, & veris quidē,

nam ex falso non sequitur vera conclusio,& ex causis conclusionis:quia præmissæ causæ conclusionis sunt. Hæc igitur sunt præcepta efficiendi syllogismum,ac demõstrationem.Secũdum quod præstat,est probare eadem præcepta per demonstrationem,resoluendo conclusiones,vsque ad prima principia,quod fecit Aristoteles ibidem, docens *non posse aliquam habere scientiam conclusionis, nisi sciat prætermissas demonstrare, easque reducere vsque ad prima principia per se nota, atque indemonstrabilia.*

Secundò notandum est,idem esse præcepta tradere componendi syllogismum & demonstrationem; quod docere modum, quo componi debeat, vt possit esse instrumentum acquirendi scientiam: & hoc est etiam procedere modo compositorio:quemadmodum ars domificatoria,ideo procedere dicitur modo compositorio;quia docet,ex lapidibus,& lignis, hoc, vel illo modo dispositis, domum esse componendam. Idem est etiam docere per demonstrationem componere syllogismum, resoluendo aut reducendo conclusiones vsque ad prima principia; quod est procedere modo resolutorio:vnde sequitur euidens esse, quòd vtrumque modum procedendi habeat Logica;& intrinsecum quidem: quia non posset perfectam cognitionem modi sciendi tradere, nisi vtroque modo procederet.

Tertiò notandum est; non solùm habere Logicam vtrumque modum procedendi,sed etiam vtrumque finem;nempe operandi, & speculandi,& componendi syllogismum.quod sic probo; Modus compositorius sua natura ordinatur ad bene componendum syllogismum: & bene componere syllogismum,est ordinare,aut dirigere operationes intellectus,ex quibus componitur:ergo Logica habet pro fine dirigere operationes, qui est finis practicus. De fine verò speculationis patet;nam modus procedendi resolutorius ordinatur ex se ad speculandam naturam obiecti; de quo probantur passiones per demonstrationes, quarum conclusiones reducuntur ad prima principia:ergo ex modo resolutorio colligitur euidenter finis speculandi naturam obiecti.

15 Postremò notandum hos modos procedendi; resolutorium,& compositorium; atque etiam hos fines dirigendi operationes intellectus,& speculandi naturam modi sciendi, quasi partiales, & inadæquatos esse respectu Logicæ, & contineri sub adæquato, & totali fine eiusdem scientiæ,qui est perfectè cognoscere naturam modi sciendi. Probatur hoc argumento: nam ad perfectam cognitionem modi sciendi, non sufficit scire modum componendi syllogismum,& alia instrumenta;sed requiritur,quòd per demonstrationem cognoscatur:demonstratio verò, vt perfecta sit, petit resolutionem præmissarum vsque ad prima principia; quod est naturam eiusdem modi speculari: ergo perfecta cognitio modi scien-

sciendi, qui est obiectum Logicæ, & finis eius adæquatus, atque totalis, vtrumque finem, quasi partialem continet, & respectu vtriusque superior est. Sed sub eo mutuò sibi correspondent partiales & inadæquati fines, atque modi procedendi, & vnus ordinatur ad alterum, atque è conuerso: quia Logica docet componere syllogismum, vt per eum tanquam per instrumentum speculetur naturam eius; & naturam eius speculatur, vt perfectè sciat eum componere: quia perfecta compositio petit perfectam cognitionem totius compositi & partium eius; & sic modus correspondet modo, & finis correspondet fini, & ex vtroque resultat perfecta cognitio modi sciendi, qui est finis adæquatus Logicæ, altior vtroque, & vtrumque continens eminenter.

His suppositis, nostra sententia est Logicā simul esse practicam & speculatiuam scientiam; quam præter alios sequuntur pater Suarius tom. 2. suæ Meta. disp. 44. circa finem, & pater Gabriel Vasquez in 1. part. D. Tho. disp. 9. cap. 2. num. 1. quam efficaciter probat hoc arg. ex doctrina tradita sic colligendo. Scientia practica est illa, quæ non solùm est de re operabili, aut dirigibili; sed procedit modo operabili, & in finem operandi, aut dirigendi operationes ordinatur: sed Logica habet has tres conditiones: ergo est verè practica. Probatur minor; nam in primis de re operabili, aut dirigibili agit, nempe de operationibus intellectus; & modo quidem operabili, hoc est, compositorio, & tandem in finem dirigendi easdem operationes ordinatur, quod & facit, dum eas ordinat in syllogismum aut aliud instrumentum. Quòd verò sit etiam speculatiua probo. Nam speculatiua scientia est, quæ de re speculabili agit, modóque resolutorio procedit, & in finem speculandi naturam eius ordinatur: sed talis est Logica; ergo est speculatiua. Minor ita probatur. Modus sciēdi, aut ens rationis, quod est obiectum Logicæ, est res speculabilis habens passiones, quæ de illo demonstrari possunt, & verè demonstrantur in Logica docente, resoluente easdem demonstrationes vsque ad prima principia: quod est resolutorio modo procedere: & modus iste resolutorius ordinatur ex se ad speculandam naturam rei, ergo habet etiam pro fine speculationem sui obiecti. Et hoc arg. satis declarat, quā sit falsum id, quod quidam ex his, qui sequuntur primam opinionem, asserunt, nempe, Dialecticam procedere modo practico, sed hunc modum procedendi ordinari ad speculationem: & ideo non efficere scientiam practicam, sed speculatiuam. Non enim minùs ordinatur modus procedendi resolutorius ad praxim; cùm ordinetur ad perfectè componendum syllogismum, & nihilominus constituit Dialecticam speculatiuam: ergo etiam si modus compositorius ordinetur ad speculationem; constituet scientiam practicam. Præterea, cùm modus compositorius sit de essentia scien-

 tiæ

tiæ practicę,non poteſt reperiri in aliqua ſcientia,quin eam conſtituat practicam ſiue ordinetur ad ſpeculationem, vel non ordinetur.Ordinatio enim potiùs oſtendit talem ſcientiam habere vtramque rationem practicæ, & ſpeculatiuæ.

Probatur ſecundò,quia Logica eſt ianua,per quam ad reliquas ſcientias ingredimur, & quaſi organum, & inſtrumentum ad eas acquirendas; præbétque modum ſciendi omnibus:ſed inrer alias ſcientias quædam ſunt ſpeculatiuæ,aliæ practicæ:ergo neceſſe eſt Dialecticam habere vtramque conditionem:quia ſi practica non ſit, non poreſt eſſe ianua per quam ad practicas ſcientias ingrediamur; nec poterit eis tribuere modum ſciendi, ac procedendi practicum: & eadem ratione non poterit hæc tribuere ſpeculatiuis,niſi ſpeculatiua ſit.Neceſſe eſt ergo vtramque conditionem ei concedere.

Sed reſtat quoddam arg. aduerſus noſtram ſententiam priùs ſoluendùm, quàm ad ſoluenda argumenta aliarum opinionum procedamus; & eſt huiuſmodi. Practicum & ſpeculatiuum, ſunt differentiæ, per quas ſcientiæ diſtinguuntur ſpecie: ergo non poſſunt eidem ſcientiæ conuenire.Probatur conſequentia;quia ex duabus ſpeciebus non poteſt componi tertia:ergo nec ex practico, & ſpeculatiuo Dialectica. Sequeretur enim in duabus ſpeciebus collocari, & quaſi monſtrum eſſe.

Pro ſolutione huius arg. adnotandum eſt; quòd ſicut in cauſis efficientibus vniuerſalibus,poſſunt eſſe vnitate virtutes diuerſæ ſpeciei:ita vt vna,& ſimplex virtus cauſæ ſuperioris vtramque contineat eminenter, & reſpectu illius quælibet ſit quaſi inadæquata; & in cauſis formalibus, ſub vna forma ſuperiori contineri poſſunt rationis eſſentiales inferiorum formarum; ita vt vna & ſimplex cùm ſit forma ſuperior,tribuere poſſit vnum & aliud eſſe, quod ab vtraque forma inferiori tribuitur:eodē modo vna ſcientia ſuperior, quæ habet modum formæ, continere poteſt rationes,aut modos eſſentiales diuerſos inferiorū ſcientiarum.Exempla horū trium habere poſſumus ſatis manifeſta.Nam ſol per vnā ac ſimplicem virtutē,efficere poteſt plures effectus ſpecie diuerſos, qui non niſi à cauſis particularibus ſpecie diuerſis procedere poſſunt:quia in vna illa forma continentur eminenter virtutes inferiores ſpecie diuerſæ:in formis quoque anima rationalis tribuit corpori eſſe vegetatiuum,& ſenſitiuum,quos gradus eſſendi, tribuunt formę inferiores ſpecie diuerſæ,vt forma plātæ,& equi: ita vt verum ſit animam rationalem ſimul eſſe vegetatiuā & ſenſitiuā,& in ea reperiri vnitas perfectionis formarū ſpecie diuerſarum;quas cōtinere dicitur,non ſolùm eminenter, ſed etiā formaliter ſub gradu quodā ſuperiori. Et tandem in ſcientiis docet D.Th.1.part.q.1.ar.4.ſacram Theologiam,ſimul eſſe practicam,

& ſpe

& speculatiuam, ita vt vtráque perfectionem sub gradu superiori complectatur, propter eminentiam sui obiecti, quod est Deus; tãquam veritas speculabilis, & vltimus finis nostrarum operationũ. Idem ergo nos concedimus Dialecticæ; non propter eminentiam sui obiecti: sed propter vniuersalitatem: quia modus sciendi est respectu omnium scientiarum; & modum sciendi tribuit practicis, atque speculatiuis: & ideo necesse est vtrumque modũ continere; eminenter quidem, quia quantum ad hoc superior est aliis scientiis; & etiam formaliter, quia formaliter continet vtrumque modum procedendi, resolutorium & compositoriũ: & ad vtrumque finem dirigendi operationes intellectus, & speculandi naturam modi sciendi ordinatur. Sed rationes practicæ, & speculatiuæ inadæquatæ sunt respectu ipsius, sub adæquata & superiori ratione perfectè cognoscendi naturam modi sciendi contentæ.

Ex his respondeo ad formam argu. nam dum dicitur, practicum, & speculatiuum esse rationes specie diuersas; concedendum est: & ideo non posse eidem scientiæ particulari conuenire: sed bene vniuersali, habenti superiorem quandam rationem eminenter, atque formaliter continentem vtrãque perfectionem. Quemadmodum vegetatiuum, & sensitiuum non possunt conuenire eidem formæ particulari; sed bene vniuersali, qualis est anima rationalis: nec propterea talis scientia vniuersalis erit in duplici specie; sed habebit vnam quandam eminentiorem speciem vtramque rationem continentem; respectu cuius quælibet est quasi partialis, & inadæquata.

Arg. primæ & secundæ opinionis probant quidem Dialecticã esse practicam, & esse speculatiuam; non tamen, quòd alteram tantum rationem habeat, ita vt vel solum sit practica, vel solum speculatiua.

Vltima autem sententia falsa est; quia esse Dialecticam instrumentum omnium scientiarum, non tollit ab ea veram rationem scientiæ; & ideo nec veram rationem practicæ, & speculatiuæ: sed probat esse scientiam vniuersalem, ex quo habet, quod vtramque simul rationem complectatur eminenter simul, & formaliter: quia sub ratione formali superiori, atque eminentiori.

Testimonium verò Arist. de problemate instrumentario quod Dialecticæ tribuit, difficultate caret: quia sensus illius est esse actiuum solum, vel solum contemplatiuum, sed sub ratione superiori vtrumque continere. De intellectu verò alia est ratio, ac de scientiis: quia cum sit potentia vniuersalis, abstrahit ab vtraque ratione practici, & speculatiui, quæ respectu scientiarum sunt quasi essentiales modi, per quos specie distinguuntur.

QVÆSTIO VI.

Quid sit obiectum Dialecticæ: vtrùm modus sciendi realis, vel ens rationis.

17 Obiectum, subiectum, & materia, vocari solet res illa, circa quam versatur scientia: nam hæc tria nomina eandem ferè significationem habent. Obiectum dicitur per ordinem ad habitum, quia quasi scopus est, in quem tendit: Subiectum, per ordinem ad passiones, quæ de illo probantur in scientia: Materia verò per respectum ad rationem formalem, Sub qua, à scientia ipsa consideratur. Idem est ergo quærere, quodnam sit obiectum Logicæ, & quæ sit materia circa quam versatur, aut quod sit subiectum, de quo demonstrat passiones, & cuius cognitionem assequi intendit: & his explicatur titulus quæstionis.

Sed conditiones, quas habere debet obiectum, proponendæ sunt; vt intelligatur illud esse obiectũ huius scientiæ, potiùs quã aliud; cui meliùs conueniunt. Est autem prima conditio; vt sit in rerum natura, vel certè possibile sit: nõ enim requiritur actualis eius existentia: nam de rosa in hyeme, quando non est, datur scientia; quia saltem est possibilis: de re enim impossibili, vt de chimæra, non potest dari scientia. Secunda conditio est; quòd cognitio eius intendatur in scientia. Tertia, vt sub se comprehendat omnia, quæ tractantur in scientia. Postrema quòd sit vnum aliquo modo, vt vnitatem possit tribuere scientiæ.

His expositis, præsupponenda sunt tanquam certa illa, in quibus omnes conueniunt; vt ad difficultatem quæstionis perueniamus. *Est autem certum primò*. Dialecticam habere aliquam materiam determinatam, circa quam proximè versetur, tanquam circa proprium obiectum. Cuius ratio est; quia quælibet determinata scientia, determinatam cognitionem alicuius rei intendere debet: sed logica est determinata scientia, & distincta à cæteris: ergo habebit determinatam materiam, seu obiectum; cuius cognitionem intendat, & per quod ab aliis scientiis distinguatur: quia sicut potentia sumit suam vnitatem specificam ab obiecto, sic etiam scientia, vt Arist. docet 2. lib. de anima, c. 4. Et licèt hoc videatur contrarium doctrinæ Arist. asserentis, *Dialecticam non esse vnius generis obiecti, aut circa omnia obiecta scientiarum versari*. 1. li. Post. c. 12. tex. 24. & 4. li. Met. tex. 5. verè tamen contrarium non est, quia de materia remota Dialecticæ loquitur, & hæc non est determinata cum circa omnes res mundi, enunciationes, & syllogismos efficiat: proxima verò materia eius determinata est, de qua inquirit quæstio præsens, an sit hæc, vel illa.

Secundò certum est, hanc materiam proximam Dialecticæ non

nõ esse voces, aut nomina; vt antiqui Dialectici asserebant: ex quo Nominales in schola vocati sunt: quia licet vocibus vtatur ad significandas res: de iis tamẽ principaliter disputat, vt docuit expressè Arist. 4. lib. Met. tex. 5. & probat experientia: quia syllogismos, & cætera instrumenta in rebus constituit.

Certum est tertiò; materiam proximam, aut obiectum Dialecticæ esse ens rationis: nam ex hoc Rationalis vocatur, sed ens rationis duplex est; vnum directè & per se factũ à ratione aut intellectu, quales sunt operationes eius, vt apprehensio simplicium compositio & diuisio, ac syllogismus: aliud est ens rationis, non directè factum ab intellectu, sed quasi indirectè, & per accidens: & est proprietas consequens easdem operationes vt ordinatas ab eo hoc est, vt constitutas in propositione, aut syllogismo: & proprietas hæc non est realis, quia non conuenit eisdem operationibus ex propria natura, sed tribuitur eis ab intellectu, dum sic ab eo ordinantur: vt dum ordinat tres propositiones, maiorem, minorem, & conclusionem, iuxta regulas syllogisticas; talem earum ordinationem consequitur proprietas, seu denominatio syllogismi, quam eis tribuit intellectus: & proprietas hæc vocatur ens rationis; non directè, sed indirectè factum ab intellectu, & quod non habet aliud esse, quàm cognosci ab illo. 11

Iuxta hæc duo entia rationis, duæ in primis sunt opiniones de obiecto Dialecticæ. Prima, quam moderni plures defendunt, tenet; primum ens rationis esse obiectum eius, nempe operationes ipsas reales intellectus: vt dirigibiles ab intellectu; vel vt actu diriguntur, hoc est, vt constitui possunt in syllogismum; vel vt actu constituuntur: & vtrumque horum dicunt esse quid reale hoc est, tam operationes ipsas, quàm dirigibilitatem (vt sic loquamur) hoc est, aptitudinem, vt ex eis fieri possit syllogismus, atque etiã ordinationem actualem. Duobus enim modis defenditur hæc sententia à modernis: quidam operationes reales dicunt esse obiectum, non vt actu ordinantur: quia ordinatio actualis nihil intrinsecum potest in eis ponere; sed solam denominationem extrinsecam, ab operatione quasi reflexa intellectus, eas ordinante; sed secundum aptitudinem quam habent, vt ordinari possint: & hanc aptitudinem vocant ordinabilitatum, aut dirigibilitatum: & realem quidem; cum eis ex propria natura conueniat, & antequã ordinentur. Alij verò easdem operationes, vt actu ordinantur, dicunt esse obiectum: ita vt aliquis modus realis, in eis sit actualis ordinatio: nam cum ordinentur per verum ac reale iudicium intellectus: aut certè non sint aliud operationes ipsæ, quam iudicia quædam intellectus ordinata: non potest non esse aliquid in eis ordinatio. Conueniunt tamen vtrique opinantes in eo, quod operationes istæ secundum aliquem modum, aut proprietatem rea-

lem sint obiectum: & ideo obiectum formale Dialecticæ, dicunt omnes, esse modum sciendi realem.

Probant. 1. auctores huius sententiæ, quòd ens rationis secundum, non sit obiectum hoc arg. Obiectum scientiæ duo habere debet: primum, passiones, quæ de illo demonstrantur in scientia: secundum, quòd per se consideretur ab ipsa scientia: sed neutrum habet ens rationis; ergo non potest esse obiectum. Non primum, nam ens rationis nihili est in rebus, sed solùm habet esse obiectiuè in intellectu, tanquam aliquid ab eo confictum: ergo nec habet naturam, cuius cognitionem intendat, nec passiones quæ, de illo probentur: nã si passiones haberet, vel essent reales, & hoc non: vel entia rationis, & tunc de illis prædicaretur formaliter, quod repugnat: sicut repugnat hominẽ prædicari formaliter de risibilitate aut de risibili. Secũdò probatur; quia cũ non sit directè factum ab intellectu; nec est directè aut per se cognitum ab eo; sed indirectè & per accidens: ergo nec erit directè aut per se cognitum per scientiam, quæ habitus intellectualis est.

Deinde probant secundò, quod ens rationis primum, aut modus sciendi realis, sit obiectum Logicæ, alio argumento: Syllogismus, vel demonstratio continet operationes intellectus ordinatas: & est instrumentum reale: ergo est modus sciendi realis: quare tanquam aliquid reale consideratur in Dialectica: & eadem est ratio de aliis instrumentis: ergo modus sciendi realis: tamquam quid commune omnibus, erit obiectum Logicæ. Antecedens ita probant: Demõstratio habet effectum realem, nempe scientiam, quam generat: ergo est causa realis eius; quare non potest esse ens rationis. sed reale. Et confirmant, quia Dialectica est scientia practica (vt vidimus) ergo habet praxim, hoc est, operationem factam à se vel ordinatam, pro obiecto: sed operatio, vt facta vel ordinata, est quid reale: quia nihil potest per se fieri, aut per se ordinari, nisi sit reale: ergo obiectũ Logicæ reale debet esse.

Secundo. Operationes intellectus, quatenus dirigibiles sunt ab eodem intellectu, pertinent ab aliquam scientiam, vel artem, à qua dirigi possunt & non ad aliam quàm ad Dialecticã, quia nec per aliam diriguntur: ergo vt dirigibiles, sunt obiectum huius scientiæ, & dirigibilitas est proprietas realis earum: sicut intelligibilitas est proprietas realis entis realis & numerabilitas numeri, & visibilitas coloris: ergo sub ratione realis sunt obiectum Dialecticæ, quod ex consequenti erit aliquid reale.

19 Secunda opinio asserit; Ens rationis, quod indirectè fit ab intellectu, esse obiectum Dialecticæ. Quam sequuntur D.Th.4. Me.lect.4.& opusc.42.de natura generis, c.4. Caie.sup de genere. Flandria.4. Me.q.5.art.2. Sotus q.5.proœ. & ex antiquiorib. Cõ. in Ep.præd.c.vlt.& 4.Me.tex.comment.2. Auicenna 1.Me.c.2. & ex modernis nõ pauci: habetque fundamentũ in doctrina Arist.9.

Me.tex. 5.vbi asserit: *Dialecticum sicut & Philosophum agere de ente vniuersali*:sed non agit de ente vniuersali reali;de quo agunt Methaphysicus atque Philosophus:ergo intelligit Arist.agere de alio ente vniuersali non habente esse reale in rerum natura, sed solum obiectiuè in intellectu; quod est ens rationis.

Probatur deinde hoc vnico arg.Logica agit per se de genere & specie,quatenus prædicabilia sunt,de subiecto etiam,& prædicato,vt alia sunt,& propositionem componunt:sed hæc omnia sunt entia rationis:nam à parte rei,aut ante operationem intellectus, nec dantur genus,& species,nec subiectum,& prædicatum: ergo ens rationis,vt comprehendit hæc,& alià erit obiectum Logicæ, & confirmari potest.Quia ea,quæ tractantur in Logica secundum rationem materialem entia realia sunt,prædicamentum, propositio,& syllogismus formaliter verò sunt entia rationis:sicut formæ,à quibus denominantur,quæ sunt relationes rationis,aut secundæ intentionis: ergo formale obiectum huius scientiæ, ens rationis est: quamuis materiale sit ens reale. 20

Tertia sententia considerans omnia quæ tractantur in Logica ordinari ad argumentationem componendam tãquam ad finem, tenet hanc esse obiectum eius,ita Albertus Magnus in prol.prædicabilium,quem sequitur Lemosius li.1. de erratis Dialect.c.6. Et quia inter species argumẽtationis,principalis est syllogismus. ad quem componendum ordinantur cætera, de quibus agit hæc scientia,ideò Scot.q.3 suæ Logicæ,tenuit obiectum eius esse syllogismum:& tandem:quia inter species syllogismi, præcipua est demonstratio, ad quam ordinantur reliqui, docuerunt alij demonstrationem esse obiectum,vt Ammonius, & Simplicius in prol. præd.Alexander, & Philoponus, in principio priorum.

Antequam sententiam nostram proponamus,has tres opiniones tanquam insufficientes,refutamus vnico arg.Obiectum adæquatum debet cõtinere proximè & adæquatè omnia,quæ tractantur in scientia:sed nec argumentatio,nec syllogismus,aut demõstratio,proximè,& adæquatè continent simplicia,de quibus Dialectica disputat,sed solùm remotè,in quantum sunt partes enuntiationum, ex quibus proximè componuntur: diuisionem verò, aut definitionem,nullo modo:ergo non possunt esse obiecta adæquata Logicæ,bene tamen alicuius partis:& fortè aliquod eorum posset dici obiectum principale,vt demonstratio;quæ præcipuum instrumentum est ad scientiam assequendam. Vnde si obiecto principali loquerentur,admitti posset saltem vltima:de adæquato verò, nulla earum admittenda est.

Restant prima & secunda de quibus iudicandum est,vtra illarum sit probabilior:quod, vt meliùs fiat, illud tamquam certum supponendũ est propriã materiã Dialecticæ esse operationes intellectus: 21

intellectus:& ideo ad obiectum eius pertinere non secúdùm propriam naturam:nã hoc modo,ad Philosophiam potiùs pertinent, sicut anima, & intellectus, à quibus tanquam à principiis efficientibus procedunt:sed in quantum ab eo diriguntur.

22 Secundò supponendum est, quid sit operationes has dirigi ab intellectu: non est enim aliud quàm fieri syllogismum, definitionem aut aliud instrumentum: vt tres propositiones ordinari non est aliud quàm vnam pro maiori sumere,pro minori aliã, & tertiam pro conclusione:ita vt in modo,& figura, constituatur ex eis syllogismus: & quod in eis resultat, est passiua ordinatio, id est, esse ordinatas,ac syllogismũ constituentes. Tria igitur possumus considerare in his operationibus, in quantum pertinent ad Dialecticam,ordinabilitatem, seu dirigibilitatem, directionem actiuam intellectus & passiuam, resultantem in eis ex actiua.

Et de dirigibilitate probatur,vel nõ pertinere operationes secundũ eam ad Logicam,vel nõ esse realẽ,sed ens rationis,hoc arg. Aut operationes esse dirigibiles,est potẽtia seu aptitudo naturalis;cõueniens eis ex propria natura:vel solum obediẽtialis, in eo cõsistens,quòd sicut lignũ subditur artifici,& quasi ei obedit,vt ex eo possit cathedrã efficere,sic operationes istæ subduntur intellectui,vt ex eis possit facere syllogismũ:& si naturalis sit, potentia euidens est,nõ ad Dialecticã, sed ad naturalẽ Philosophiã pertinere:sicut quæcũque à natura habent operationes ipsa,pertinent ad scientiam,quæ agit de natura earũ,& hæc est Philosophia naturalis:si verò sit obedientialis,nõ potest esse realis.Nam potentia obedientialis ligni ideo est realis,quia per eam subditur artifici,ad formã realem cathedræ suscipiendã:quare si forma cathedræ, nõ esset realis,sed ens rationis,nec potentia illa esset realis: sed operationes subduntur intellectui ad suscipiendam formam syllogismi quæ nõ est realis, sed ens rationis:ergo talis potentia

23 nõ est realis. Probatur minor. Ordinatio per quam efficiunt syllogismum est relatio vnius ad alteram, non realis quia non ordinantur ex natura rei sed ab intellectu:ergo est relatio rationis.

Secundum,quod in operationibus cõsiderare possumus,est ordinatio actiua,quam intellectus facit per actum reflexũ quo supra eas reflectitur;& eas ordinat constituens syllogismum:& hæc ordinatio actiua, realis est cùm sit actus realis intellectus ordinantis:& per illã solùm dicuntur operationes ordinatæ,denominatione reali extrinseca.v.g.syllogismus,aut demõstratio:sed esse syllogismũ,aut demonstrationẽ,habent formaliter, per relationẽ ordinationis inter eas resultantem ex operatione intellectus ordinãtis:& relatio ordinationis inter eas,nõ potest esse realis,quia nõ ordinantur ex sua natura, sed ab intellectu qui nihil reale in rebus per suã ordinationem ponere potest:ergo directio per quã formali

formaliter sunt syllogismus;vel aliud instrumentum,& ad Logicā pertinent,nō est aliquis modus realis,sed sola relatio rationis.

His explicatis:est prima conclusio huius quæstionis:Obiectum Logicæ aliquid dicit pro materiali, & aliquid pro formali: pro materiali quidem;reales operationes intellectus:pro formali verò relationē rationis, quæ dicitur ordinatio formalis earum,per quā efficiunt syllogismū,aut aliud instrumentū.Hęc probatur efficaciter ex doctrina tradita, hoc arg. Logica habet pro obiecto operationes intellectus,quas dirigit,vt per directionē constituat ex eis syllogismum,aut aliud instrumentum:ergo materiale obiectum,sunt operationes reales:formale verò,directio,aut ordinatio earum,per quam constituunt talia instrumenta: sed ordinatio est relatio rationis:ergo obiectum formale est ens rationis.

Secunda cōclusio.Obiectū adæquatū Logicæ,est modus sciendi cōmunis omnibus instrumentis,qui ex ente reali,pro materiali constat,& ex ente rationis pro formali,hæc sequitur ex prima: quare nō indiget noua probatione.His duabus cōclusionibus cōtinetur,& explicatur secūda opinio D.Tho.& aliorum,quæ communis fuit semper in schola, & vt probabilior est amplectenda.

Solum restat arg.primæ opinionis soluere:& ad primū concessa maiori,neganda est minor,quòd ens rationis Logicū, nec naturam,nec proprietates habeat,nec per se consideretur in Dialectica:quamuis enim nō habeat naturam realem,nec subiecto inhæreat,sed solùm sit obiectiuè in intellectu,actu considerante:est tamen quædam denominatio rebus attributa ab intellectu, per modum,ac similitudinē formæ inhærentis vt esse genus,aut speciem,attribuitur naturę ab intellectu:sicut albedo,aut alia forma inhærens attribuitur corpori, vnde non est omnino ens fictum, sicut chimæra,sed habet fundamentū in eisdem naturis, quibus attribuitur,prout ab intellectu,hoc aut illo modo,concipiuntur: & hoc esse diminutum, considerari potest ab aliqua scientia. 25

Quod verò ad proprietates eius pertinet, hac distinctione explicandum est: ens rationis dupliciter considerari potest:primò, in abstracto,hoc est,vt forma quædā sine ordine ad subiectū, cui attribuitur:quemadmodū cōsideratur albedo,sine ordine ad corpus,cui inhęreat.Alio modo,potest cōsiderari,in cōcreto,hoc est, vt forma applicata ad naturā,quam denominat.Et cōsiderata primo modo,habet passiones vniuersales iuxta similitudinem entis realis,vt verum,bonū,&c.consideratum verò secundo modo,non habet passiones adeò vniuersales quia nō applicatur,aut attribuitur naturis in communi cōsideratū,sed in particulari, secundùm suas species:non enim denominatur natura aliqua ab ente rationis vniuersalissimo,sed à particularibus:vt à genere,specie,subiecto,aut predicato,quare sic sumptum,non habet passiones,nisi in 26

suis speciebus, vt vniuersale in communi, habet prædicabilitatem pro passione, & prædicabilia habent particulares passiones, vt genus, esse de prædicabile de speciebus: sicque de cæteris: & quead-modum ens rationis, consideratum in abstracto, non pertinet ad Logicam, sed ad Met. tanquam deficiens à perfectione entis realis, quod per se ab illa scientia consideratur: ita probare passiones vniuersales de illo, non ad Logicum, sed ad Metaphysicum pertinet: sed passiones quas habet, vt applicatum naturis; aut eas denominans, in Logica probantur: & hoc sufficit, vt sit obiectum eius, de his verò passionibus, non prædicantur species entis rationis, quibus attribuuntur prædicatione formali: quia non est verum formaliter, quòd prædicabile sit vniuersale; sicut nec risibile formaliter est homo.

Ad secundum respondeo; Ens rationis dum fit ab intellectu, non esse directè, aut per se cognitum, sed indirectè, & quasi per accidens: sed postquam factum est: bene potest intellectus illud pro obiecto quasi per reflexionem sumere, & cognitionem eius per se primò intendere: & hoc modo accipitur, dum dicitur esse obiectum Logicæ.

Ad primum aliud arg. quo probantur operationes reales esse obiectum Dialecticæ, hac distinctione respondẽdum est. Demonstratio dupliciter consideratur, materialiter, pro operationibus ordinatis; aut formaliter, pro ordinatione, à qua habẽt vt sint syllogismus aut demonstratio: & in prima consideratione, admittendum est esse instrumentum reale; non in secunda: sed relatio rationis est. Et quod dicitur habere effectum realem, nempe scientiam, quam generat: etiam est admittendum, ratione operationũ, quas pro materiali includit: non ratione significati formalis, in relatione rationis consistentis. Quòd denique Logica sit scientia practica, vt in eodem argumẽto dicitur, verum est, & habere praxim, aut operationem pro obiecto, ab intellectu directam: ex quo non sequitur directionem esse realem, neque id est necessariũ, vt Logica sit scientia practica: sed satis est operationem vtcunque dirigere, siue directio passiua realis sit vel solùm relatio rationis.

Ad secundum concedẽdum est, operationes, vt dirigibiles considerari posse ab aliqua scientia, & verè considerari à Dialectica: negandum verò, quòd dirigibilitas sit realis: non est enim nisi ens rationis: sicut directio, per quam constituunt syllogismum, & ad quam ordinatur dirigibilitas, solùm est relatio rationis, vt probatum est. De intelligibilitate verò, & numerabilitate, diuersa est ratio: quia istæ conueniunt rebus, aut qualitatibus, ex propria natura: dirigibilitas verò, non nisi potentia obedientialis est, respectu formæ syllogisticæ, quæ solum est relatio rationis: & ideò non est quid reale, sed ens rationis.

COM

COMMENTARII

IN PRÆDICABILIA PORPHYRII, VNA CVM Dubiis & Quæstionibus hac tempestate agitari solitis, compositi.

CAPVT I. PORPHYRII.

Cùm necessarium sit, Chrysaori, & ad eam, quæ est apud Aristotelem, Prædicamentorum doctrinam, &c.

BREVIS EXPOSITIO TEXTVS.

HOc primum caput, quasi proœmium est totius libri Prædicabilium; & tria in eo agit Porphyrius. Nam primò docet necessariam esse cognitionem prędicabilium, ad prædicamenta Arist. intelligenda: quia cùm prædicamentum sit prædicabilium ordinatio secundùm debitam subiectionem, & prædicationem; non potest ordinatio prædicamentalis cognosci, sine cognitione prædicabilium. Secundò proponit materiam, de qua agendum est in toto libro: quæ sunt quinque vniuersalia, aut prædicabilia, nempe genus, species, differentia, proprium & accidens, & tandem asserit, quæstiones, quæ de his prædicabilibus tractari possunt, esse in duplici differentia: nam, quædam faciles sunt: quia circa ea versantur quæ naturæ eorumdem prædicabilium proxima iudicantur; & ideo cognita eorum natura, facilem solutionem habent: vt An vniuersalia, hoc aut illo modo prædicentur de inferioribus: & similes. Aliæ verò sunt difficiles: quia altiora quædam inquirunt; vt An vniuersalia sint in rebus, vel obiectiue solùm in nostra cognitione, & illas quidem proponendas, ac disputandas esse asserit, has verò vsque ad Philosophiam relinquendas: quia non facile à Dialecticis intelligi possunt. Ex his continetur litera Porphyrij.

QVÆSTIO I. VNIVERSALIS.

Vtrùm Vniuersalia sint in rebus.

QVæstio hæc quasi fundamentum est omnium aliarum, quæ de vniuersalibus disputari possunt. Vt autem titulus eius intelli

intelligatur, notandum est Vniuersale duplex esse, Complexum, & Incomplexum. Vniuersale complexum, est propositio vniuersalis,& per se nota,quæ principium est vniuersale alicuius scientiæ:ex quo multæ inferuntur conclusiones : vt in scientia de homine,vniuersale principium est, quòd sit rationalis,ex quo colligitur,quòd sit admiratiuus & risibilis. Vniuersale incomplexum, est vox quædam simplex,significans aliquid multis commune vt homo, & animal. Et de vniuersali complexo non procedit quæstio præsens sed solùm de incomplexo : quod quadruplex est, in causando, in significando, in essendo, & in prædicando. Vniuersale in Causando,dicitur causa,quæ plures effectus producere potest,vt cœlum. Vniuersale in Significando,est vox, vel conceptus communis,rem etiam communem multis significans vt vox,homo,& conceptus hominis,quem in mente formamus. Vniuersale in Essendo,esset res separata à singularibus,& in eis existens si daretur qualis esset idea illa,quam dicunt aliqui posuisse Platonem,nempe homo separatus à Petro & Ioanne,à quo procederét, Vniuersale denique in prædicando, dicitur natura cõmunis, quæ de multis prædicari potest,& quam significant voces communes: vt natura hominis signata per hanc vocem homo , quæ de Petro & Ioanne prædicari potest.

Et vniuersale in Causando ad Physicum,aut Metaphysicũ pertinet,qui de natura causarum agit:quare de illo non disputamus modò, nec de vniuersali Significando,quia Dialecticus non agit principaliter de vocibus,sed de rebus per eas significatis:sed nec de vniuersali in Essendo,quia iudicatur impossibile,vt videbimus inferiùs.Solùm ergo proponitur quæstio de vniuersali in Prædicando,an in rebus verè sit;vt an id,quod de Petro & Ioanne prædicatur in his propositionibus,Petrus est homo, Ioannes est homo ; sit aliquid præter vocem, quod in eis existat.

Circa quam fuit prima opinio Heracliti Ephesij , & Cratyli antiquorũ Philosophorum,vt asserit Arist.3.lib.de cœlo,& mundo, tex. 3.1. lib.Met.cap. 5.tex. etiam lib.4. tex. 22. *qui omnino negabant aliquid vniuersale in rebus esse*,propter hoc argumentũ. Omnia quæ sunt in mundo,sunt singularia:ergo nihil est vniuersale. Antecedens probabant dupliciter : Primo ex sensibus quia quæcumque per sensus cognoscimus,vt per visum,auditum,& reliquos,singularia sunt, & nihil commune multis,ergo non datur vniuersale in rebus. Secundò , omnia quæ fiunt in rerum natura singularia sunt,cùm fiant per actiones causarum,quæ non nisi de singularibus fiunt:ergo nihil fit vniuersale : sed nihil est in rebus, quod non sit factum:ergo omnia sunt singularia,& nihil est vniuersale.& cùm scientiæ non sint de singularibus,quæ passim corrumpuntur,negantes vniuersalia,cõsequenter negabant scientias

& vi

& videtur idem tenere Arist. lib. de Anima, tex. 8. vbi ita ait, *animal vniuersale aut nihil est, aut posterius: similiter autem, & si quid commune aliud prædicetur.*

Secunda opinio fuit Platonis, vt affirmat Arist. 1. lib. Meta. c. 3. tex. 12. & cap. 5. & 6. qui ponebat *naturas quasdam vniuersales separatas à singularibus, à quibus eadem singularia procedebant* vt pro hominibus, naturam humanam separatam à Petro, Ioanne, & cæteris, à quibus singulares homines fiebant: quamuis D. August. lib. 73. quæstionum, quæst. 46. & Seneca lib. 8. epistolarum, epist. 66. affirment, hanc non fuisse mentem Platonis; sed per ideas intellexisse quasdam similitudines rerum omnium, quas Deus intra se habet, & per quas eas producit. Omitto opinionem Nominalium; qui solùm posuisse videntur vniuersalia in vocibus, de quibus scientias esse dicebant, & non de rebus.

Vera sententia Arist. & communis iam in schola, ab omnibus tenenda, tribus conclusionibus explicanda est. Prima conclusio: Non solùm dantur voces vniuersales, sed etiam res de quibus sunt sciētiæ. Probatur hæc, aduersus Nominales autoritate Arist. lib. de interpretatione cap. 5. vbi *quasdam res vniuersales esse* ait, *alias singulares*: ergo sentit non solùm in vocibus, sed in rebus dari vniuersale. Deinde ratione; quia nomina vniuersalia, vt homo, aut equus, non sunt imposita ad significandum res singulares, vt Petrum, & Ioannem; nec aliquem eorum distinctè significant; sed propriis nominibus significantur: ergo aliquid datur, præter singularia, ad quod proximè atque distinctè significandum imponuntur. Quod cùm non sit singulare, erit vniuersale. Secundæ istæ propositiones sunt veræ, ac necessariæ; Petrus est homo, & homo est animal; & tamen si nihil præter voces prædicatur, erunt falsæ; cùm nec vna vox sit alia, nec in ea includatur: ergo necesse est præter voces, res vniuersales ponere. 31

Secunda conclusio. Non datur vniuersale separatum realiter à singularibus. Hæc est contra Platonem (si sententiam illam tenuit, de ideis, quam ei tribuit Aristoteles) & probatur ex Arist. 1. lib. Poster. ca. 35. tex. 38. 3. Meta. tex. 10. 7. Meta. tex. 51. & 57. & 10. Meta. tex. 6. quibus locis ostendit *vniuersalia esse nō posse separata à singularibus.* Deinde probatur ratione; quia quidquid verè & realiter prædicatur de aliquo, debet esse in eo: sed vniuersalia verè prædicantur de singularibus in his propositionibus, Petrus est homo, & homo est animal, ergo verè & realiter in eis sunt. Probatur maior; quia ab eo, quod res est, vel nō est, propositio dicitur vera, aut falsa: sed in his propositionib. prædicātur vniuersalia de singularib. ergo aut sūt in eis, aut propositiones sūt falsę.

Tertia conclusio. Licèt omnes res mūdi sint singulares, in ipsismet singularibus dantur vniuersales naturæ, quæ de eisdem prædicantur

dicantur. hæc est aduersus Heraclitum. & probatur simul ac declaratur hac ratione, Singularia naturæ humanę, vt Petrus, & Ioãnes, magis similia sunt inter sese quàm singularia alterius naturę: habent enim definitionem, & prædicata essentialia sibi cõmunia. Nam vterque est homo, & animal rationale: ergo concipit intellectus naturam humanam in vtroque existentem, & vtrique communem: & ideo erit vna, & in multis; quod est esse vniuersalem.

Ad argumentum primæ opinionis, concesso antecedenti, quòd omnes res mundi sunt singulares: neganda est consequentia; quòd nihil sit vniuersale: nam licèt nihil sit vniuersale, ab eisdem singularibus realiter separatum, (vt fortè asseruit Plato) nec in ipsismet singularibus realiter ab eis distinctum, natura tamen, in qua omnes conueniunt, vniuersalis est, solùm ab eis distincta per intellectum, eam concipientem, non conceptis singularibus, & de hac est scientia, etiam si non sit de singularibus. Ad testimonium autem Arist respondet D. Tho. in commentariis eiusdem; per illa verba excludere voluisse errorem Platonis, de ideis separatis, & simul docere, quonam modo vniuersale in rebus reperiatur: ideo sensus verborum eius talis est: Animal vniuersale nihil est, separatum à speciebus hominis & equi; vt fingebat Plato: est tamen in eis quasi quid posterius; quia in eisdem fundatur, & ex eorum conuenientia sumitur.

QVÆSTIO II.

Quænam sit essentia, & natura vniuersalium.

3 NAtura, & essentia cuiuslibet rei, explicatur per definitionem eius: ideo solutio huius quęstionis ex definitione vniuersalis depēdet; qua adducta & explicata, soluta etiam erit quæstio. Duplicem definitionem vniuersalis tradit Aristot. diuersis suæ doctrinæ locis: Primã 7. lib. Meta. tex. 45. his verbis, *Hoc enim dicitur vniuersale, quod pluribus natura aptum est inesse.* Secundam verò 1. lib. de interpretatione c. 5. vbi ita ait; *Dico autem vniuersale: quod in pluribus prædicari natũ est, vt homo quidem vniuersalium est.* Vtraque verò simul posuit 1. lib. de posteriori resolutione, c. 10. tex. 25. dicens; *Esse quidem igitur vnum de multis, verum dicere necesse est: non erit enim vniuersale, nisi hoc sit, oportet igitur aliquid vnum, idémque in pluribus esse nõ æquiuocè:* quibus vniuersale duo habere docet: Quòd sit vnum, hoc est vniuocum: quare excluduntur æquiuoca, & analoga à ratione vniuersalis: quia vel nullam habent vnitatem, vt æquiuoca: vel solùm vnitatem secũdùm quid, hoc est secundùm proportionem, vt attributionem, vt analoga. Deinde in multis, & quod de illis prædicetur; quæ licèt non distinguantur realiter in vniuersali; quia formaliter sumptum,

ptum,non est quid reale;sunt tamen duæ rationes, ita se habentes,ac si realiter distinguerẽtur:ex quibus prior est,quòd in multis sit;posterior verò,quòd prædicetur de multis. Quod ita probo. Causa veritatis prædicationum est rem ita se habere extra, sicut per illas significatur, & enuntiatur, vt docet Aristo. 1. lib. de interpretatione,dicens; *Ab eo quod res est,vel non est,propositio dicitur vera,vel falsa*:ergo causalis ista propositio vera est;Quia vniuersale est in multis,prędicatur de multis;sed causa prior natura est suo effectu: ergo prius est,quod vniuersale sit in multis, quam quod prædicetur de multis. Licèt autem prior sit ratio essendi in illis,quàm prædicandi;conuertuntur tamen: quia verum est,quod est in multis, prædicari de multis: & contrà,quicquid prædicatur de multis,in eis esse;cùm nihil prædicetur de aliquo, nisi sit in eo.

Ex quibus sequitur primò essentiam vniuersalis esse, quòd in multis sit,& quasi propriam passionem eius,quòd de multis prædicetur.Probatur hoc argumento.Illud quod primò intelligimus de aliquo,dicimus esse essentiam illius;sed primum quod intelligimus de vniuersali,est,quòd sit in multis:ergo hoc erit de essentia eius.Illud etiam quod posterius intelligimus, si conuertatur cum priori, dicimus esse propriam passionem eius; sed prædicari de multis est quid posterius quàm esse in multis; & cum eo conuertitur,vt probauimus:ergo erit propria passio eius. 34

Sed dum dicimus esse in multis,pertinere ad essentiam vniuersalis,& prædicari de multis,esse passionem: neutrum intelligendum est secundùm actum:sed vtrumque secundùm aptitudinem, vt verba Arist.docent,& probat experiẽtia: cum videamus naturam Solis,&Lunæ esse vniuersalem,& nec esse actu in multis,nec actu de illis prædicari, sed vtrumque habere in potentia. Et hoc est,quod communiter dici solet;*Verba in definitionibus non dicunt actum,sed aptitudinem*;quare sensus primæ definitionis est; Vniuersale est, quod aptum est esse in multis; sensus verò secundæ, Vniuersale est,vnum prædicabile de multis.

Secundò sequitur, primam definitionem esse quidditatiuam, aut essentialem: quia continet essentiam vniuersalis. Secundam verò descriptiuam,quia datur per passionem.

Tertiò sequitur,falsum esse,quod à quibusdã modernis dicitur; esse in multis & prædicari de multis,non esse rationes distinctas vniuersalis;sed eandem omnino:quia eo ipso,quod intelligimus naturã in multis esse,intelligimus etiam esse prædicabilem.Hoc enim non est verum.nam si esse in multis est ratio prior,& causa prædicabilitatis de multis, vt probauimus, euidenter sequitur, quòd possit intelligi, non intellecta prædicabilitate de multis: cùm sit euidens,id quod prius est,posse intelligi sine posteriori.

Explicata essentia vniuersalis; respondendum est tribus quæstionibus quas Porphyrius omisit, propter earum difficultatem: quia ex earùm solutionibus, meliùs intelligetur eadem essentia vniuersalis. Prima quæstio erat, An vniuersalia sint in rebus. Secunda, An sint substantiæ vel accidētia. Tertia an sint æterna, vel temporanea. Pro quarum solutione, notanda est distinctio vniuersalis, quam tradit D. Thom. 7. Meta. lect. 23. dupliciter enim sumi potest; nempe pro natura, quæ denominatur vniuersalis, qualis est homo, vel animal: & hoc modo sumitur materialiter, aut fundamentaliter; aut pro vniuersalitate, quæ est forma, à qua denominatur vniuersale: & hæc forma vocatur secunda intentio, aut relatio rationis, per quam refertur natura ad indiuidua. Et si Vniuersalia sumantur primo modo: in rebus esse dicuntur, & non ab eis separata: quia homo & animal, in rebus ipsis sunt: homo in singularibus hominibus: animal verò in suis speciebus; equo, & leone. Si verò sumantur secundo modo, nō sunt in rebus, sed obiectiuè solum in intellectu: quia secunda intentio, aut relatio rationis, non habet aliud esse, quàm cognosci ab intellectu: eam attribuente naturæ, quam cum indiuiduis comparat.

36 Et eodem modo soluitur quæstio secunda: quia Vniuersalia materialiter, aut pro fundamento considerata: aut sunt entia realia, vt equus, aut leo, vel entia rationis, vt genus, aut species: vel substantię, vt homo vel animal: aut accidentia, vt albedo, & color. Si verò sumantur secundo modo; non sunt substantiæ, sed accidentia: non realia, sed rationis: quia solùm sunt denominationes quædam, quas intellectus attribuit naturis, eas vniuersales vocans. Ad tertiam tandem quæstionem sic respondendum est: si vniuersalia sumantur formaliter pro vniuersalitate, non sunt æterna, sed temporanea: quia vniuersalitas non est, nisi dum actu cōsideratur ab intellectu: sed nō semper est intellectus in actuali consideratione: ergo nec semper est vniuersalitas. Si verò accipiatur pro fundamentis, alia distinctio addenda est. Nam res vniuersales, dupliciter sumi possunt: nempe secundùm actualem existentiam, quam habent in inferioribus, hoc est in indiuiduis, aut speciebus: & hoc modo non sunt æterna, sed eis corruptis, ipsa quoque corrumpuntur. v.g. Flores diuersarum specierum, vniuersales sunt: & si sumantur secundùm actualem existētiam in indiuiduis, non sunt in hyeme: ergo nec sunt semper, nec æterna, sed temporanea: sicut indiuidua ipsa. Si verò considerentur secūdum essentiam: hoc est secundùm prædicata essentialia: æterna sunt: quia licèt actu non existant in singularibus, debita sunt eis eadē prædicata essentialia, non minus quàm si actu in eis existerent, vt homo, & animal, secundùm essentiam æterna sunt: quia etiam si nullus sit homo, aut animal in rerum natura: verum est hominem esse

eſſe animal rationale,& animal viuens ſenſibile:quia hæc prædicata eſſentialia eis debentur.

Et ſi inquiras, vbi eſſent vniuerſalia, ſi nullum eſſet ſingulare (nam ſi perpetua ſunt, alicubi permanere deberent) Reſpondeo nullibi eſſe actu, ſed ſolum obiectiue in intellectu diuino, actu cognoſcente eis eſſe debita eſſentialia prædicata atque etiã virtualiter in diuina omnipotẽtia,à qua produci poſſunt in ſuis ſingularibus:& ecce quomodo eſſentialiter ſumpta æterna ſunt. 37

QVÆSTIO III.

An detur in rebus ante operationem intellectus vnitas formalis minor numerali.

AGens Ariſtotel.de vnitate rerum, 5.lib. Meta. cap.6. triplicem poſuit vnitatem, Genericam, Specificam, & Numericam.Generica eſt,quam habent ſpecies in genere,vt equus,& leo in animali. Specifica quam habent indiuidua in ſpecie, vt Petrus & Ioannes,in homine. Numerica quam habet quodcunque indiuiduum in ſeipſo;in quantum non eſt diſtinctum à ſe, ſed à quocunque alio:vt Petrus,dicitur vnus numero, quia hoc eſt indiuiduum,hoc eſt,à ſeipſo non diſtinctus, ſed à Ioanne, & cæteris.

Ex his autem tribus vnitatibus,maior eſt numerica;minor ſpecifica,& minima generica:cuius ratio eſt manifeſta; quia illa eſt minor vnitas,quæ ſecum compatitur maiorem diuerſitatem;ſed vnitas generica maiorem compatitur,ſecum diuerſitatem:minorem verò vnitas ſpecifica,& nullam numerica:ergo hæc maxima vnitas vocari poteſt; ſpecifica minor ; & generica minima. Probatur minor,quia quæ ſunt vnum genere, differunt per differentias eſſentiales,& ſpecificas,vt homo,& leo:quæ ſunt vnum ſpecie, non per differentias eſſentiales, ſed per indiuiduales multò minores : at quod eſt vnum numero,neque habet in ſe diuerſitatem ſpecificam, nec indiuidualem, ſed vtroque modo eſt in ſe vnum. Et de vnitate numerica, non poteſt eſſe dubium; quin & realis ſit,& ante operationem intellectus detur:quare de hac nõ procedit quæſtio,ſed de ſpecifica,aut generica, quæ formalis dicitur:quia eſt vnitas in eſſentia,& prædicatis eſſentialibus à forma ſubſtantiali rerum procedentibus; & eſt minor numerali : de qua ideo quærit titulus quæſtionis, an detur ante operationem intellectus. 38

Et eſt prima opinio Scoti 7.lib.Meta.quæſt. 16.& in 2. diſt. 3. quæſt.1.aſſerentis,dari vnitatem formalem,genericam, & ſpecificam,ante operationem intellectus;eſſeque eſſentialem ipſis naturis,aut ſaltem eis conuenire tanquam propriam paſſionem. Et probatur 1.ex Ariſtotele in prædicamento ad aliquid,vbi docet, 39

Primum genus relationis fundari in vnitate specifica, aut generica; quæ si sit inter substantias, erit relatio identitatis; vt identitas specifica inter Petrum & Paulum, in vnitate naturæ humanæ: si sit inter qualitates, erit relatio similitudinis; vt inter duo alba: si inter quantitates, relatio æqualitatis, aut inæqualitatis: vt inter duo corpora eiusdem longitudinis. Ex quo tale argumentum colligitur. Relatio huius generis est realis, & datur ante operationem intellectus; nam duo alba, etiam si non cognoscantur ab intellectu, erunt similia: ergo fundamentum eius, quod est vnitas formalis, erit etiam reale, & dabitur ante operationem intellectus. Probatur etiã ratione; quia vnitas est passio entis realis; ergo cuicumque gradui entis realis, correspondet sua vnitas realis; vt gradui entitatis numericæ, vnitas numerica realis; & gradui entitatis specificæ, vnitas realis specifica; & hæc est formalis; ergo erit realis; sicut gradus entitatis specificæ realis est, dabitúrque ante operationem intellectus.

Secunda opinio, negat omnino dari aliquam vnitatem formalem minorem numerali, ante operationem intellectus; quam sequitur S.Thom. opusc. 55. non longè à principio, & 1.p.quæst.85. art.1.& 2. Albertus Magnus in lib. prædicabilium q.6. Themistius paraphrasi super proœmium Arist. de Anima, cap. 4. Alexander Aphrodisius super 7. lib. Meta. post medium, fol. 131. pag. 1. & 2. Iauel. tract. 4. de quinque vniuersalibus in sua Dialectica. D. Ioannes Damascenus libr. de Dialectica c.64. Capreol. in 2.d.8. quæst.2. Venetus lib. 2. suæ Dialecticæ tract. 4. part. 4. cap.4. & probatur. Quia quidquid conuenit naturę specificæ essentialiter, aut tanquam propria passio, debet etiam conuenire cuicũque indiuiduo eiusdem: vt si naturæ humanæ conueniunt rationalitas & risibilitas, Petro & Ioanni conuenire debent: ergo si vnitas formalis specifica conuenit ei essentialiter, aut tanquam propria passio, necesse est cuicunque indiuiduo conuenire; & ita, Petrus erit vnus, vnitate formali specifica multis communi, quod euidenter falsum est.

Tertia opinio, distinguit vnitatem formalem, in Actualem & Potentialem: Actualem vocat eam, per quam natura est actu, & formaliter vna multis communis; Potẽtialem verò, quam habere potest: & vtramque ait esse realem: sed potentialem tentùm conuenire naturæ ante operationem intellectus in illa prioritate naturæ, qua prior est suis indiuiduis; quam haberet (inquit) actualem, si ab eis realiter separetur; licèt hoc sit impossibile: hanc verò vnitatem non communicare indiuiduis, quia ei cõuenit, vt est prior natura eis. Hanc sententiã tenent Socin. 7. Meta. quæst.40. Fonseca. 5. Meta. cap. 18. quæst. 3. sect. 2. 3. & 4. probántque hoc arg. Natura specifica significatur communi, & vniuoco;

vt

vt natura humana, hoc nomine homo: ſed vniuocum nomen ſignificat aliquid vnum: ergo datur aliqua vnitas formalis in natura ante operationem intellectus, ratione cuius ſignificetur nomine communi. Quod ſi negaueris, ſequitur nomen homo, & quodcunque aliud, ſignificans naturam communem, eſſe æquiuocum: cùm non ſignificet aliquid vnum, quod eſt falſum.

Poſtrema ſententia, eſt Caietani in opuſculo de ente, & eſſentia, cap. 4. quæſt. 5. Vbi alio modo diſtinguit vnitatem formalem, in poſitiuam & negatiuam. Poſitiua vnitas eſt, quam habent aliqua in forma, aut prædicato poſitiuo; vt Petrus & Ioannes, habẽt vnitatem formalem poſitiuam, in humanitate abſtracta per intellectum ab indiuiduis, aut cum eis comparata. Negatiua verò non eſt aliud, quàm negatio diuiſionis, & ſi ſit negatio diuiſionis materialis; erit vnitas numerica, quam habet Petrus per hanc materiam in ſe non diuiſam: ſi verò ſit negatio diuiſionis formalis; erit vnitas formalis negatiua. Hac diſtinctione ſuppoſita, aſſerit, naturam non habere vnitatem formalem poſitiuam, ante operationem intellectus: quia diuiſa eſt per differentias numericas in ſingularibus: quare nulla datur forma poſitiua communis, in qua ſingulares homines conueniant; quouſque abſtrahatur eadẽ natura humana per intellectum ab eiſdem ſingularibus, & cognoſcatur eis non cognitis: tunc enim tamquam forma poſitiua eis communis cõcipietur: Sed habet, inquit, vnitatem formalem negatiuam à parte rei: quia licèt ſit diuiſa per differentias materiales, & numericas, non tamen per formales, & ſpecificas: vnde Petrus & Ioannes, conueniunt in humanitate ante operationem intellectus negatiuè, ex eo ſolùm, quòd non diſtinguuntur in ea formaliter, aut eſſentialiter: licèt diſtinguantur per hanc, & illã humanitatem ſingularem inuidualiter. Hanc ſententiam Caietani ſequuntur plures moderni, probántque hoc argumento. Vnitas numerica, eſt carentia diuiſionis materialis, ergo vnitas formalis, & ſpecifica, eſt carentia diuiſionis formalis, & ſpecificæ: ſed Petrus & Ioannes ante operationem intellectus, carent diuiſione formali, & ſpecifica, cùm non diſtinguantur per differentias formales, aut eſſentiales, ſed ſolùm per numericas, & quaſi materiales: ergo habent vnitatem formalem in humanitate, ſaltem negatiuam. 42

Et confirmari poteſt: quia quæcunque non ſunt diſtincta in aliquo, dicuntur in eo conuenire; & eſſe vnum, ſaltem negatiuè: ſed Petrus, & Ioannes, ante operationem intellectus, non diſtinguuntur formaliter, aut ſpecie in humanitate: ergo in ea conueniunt & ſunt vnum: quare dabitur vnitas negatiua vtrique communis.

Pro ſolutione huius queſtionis notandum eſt primò. Vnitatem formalem duplicem eſſe: Nam quædã eſt, per quã aliquid dicitur 43

in se vnum formaliter: quam habet Petrus per suam formam & essentiam à qua dicitur vnus formaliter: Altera est, per quam aliquid dicitur vnum formaliter, multis commune; vt vnitas formalis quam habet natura humana, dum consideratur ab intellectu abstracta à conditionibus singularium, per quas diuisa est in eis. Et de prima vnitate formali, duo sunt certa apud omnes. Primum, quod cuicunque naturæ conueniat ex se, realiter, & essentialiter: & ideo eam habeat ante operationem intellectus in suis indiuiduis: ita vt quodlibet dicatur per eandem naturam, quæ in eo est, vnum formaliter, & essentialiter; ita sentiunt D. Tho. Scotus, & alij vbi suprà.

44 Secundò certum est, hanc vnitatem formalem, aliquo modo distingui à numerica: cùm ex diuersa radice oriatur. Numerica enim oritur ex materia, aut etiam ex forma; in quantum ex earum vnione resultat hæc entitas huius indiuidui: formalis verò ex sola forma, non vt est causa huius entitatis, sed vt est radix omnium prædicatorum essentialium, quæ ei possunt conuenire. v.g. Vnitas formalis à qua Petrus est vnus homo, procedit ab eius anima, in quantum est principium ratiocinandi, ex quo habet idem Petrus vt sit rationalis, & eodem modo in cæteris naturis. Sed an distinguantur hæc vnitas formalis, & numerica, in eodem indiuiduo, ex natura rei, & ante operationem intellectus, vel sola ratione, & per intellectum, in hoc non conuenit, Scotus cum D. Thom. asserit enim distinctas esse ex natura rei: sed D. Tho. quem omnes ferè sequuntur, tenet, non distingui ex natura rei; sed sola ratione per intellectum; præsupposito tamen fundamento in re, in quantum à diuersa radice procedunt, vt explicatum est. Et hoc videtur nobis non solum probabilius, sed omnino verum, & tenendum: quod hac ratione efficaciter probatur. Idem est ex natura rei in Petro, esse hominem, & esse hunc hominem, quia non est, nisi in quantum hæc humanitas veram habet humanitatis essentiam, sed per hanc humanitatem est vnus homo formaliter: ergo vtraque vnitas, formalitas, & numerica est eadem res. Sed distinguuntur per intellectum, in quantum ex diuersa radice proueniunt.

45 Certum est tertiò, Vnitatem formalem cuiuscunque rei, determinari per differentiam indiuidualem, & per eam fieri hanc numero: quod probo primò. Petrus est vnus formaliter, per vnam formam & vnam essentiam quam habet, hoc est, per vnam humanitatem; sed humanitas eius est vna numero ratione differentiæ indiuidualis: ergo vnitas formalis, quam habet per eam, est vna numero ratione eiusdem differentiæ indiuidualis. Quòd adeo verum est, ac necessarium; vt omnes gradus naturæ eius, omnia prædicata essentialia; quæ ratione eorum possunt ei conuenire, sint

sint hæc, propter differentiam indiuidualem: est enim Petrus hæc substantia, hoc corpus, hoc viuens, hoc animal, hoc rationale, & hic homo; imò repugnat aliquid esse in Petro, quod non sit hoc numero ratione differentiæ indiuidualis, à qua natura eius, & essentia sit hæc distincta à quacunque alia. Vnde sequitur, quòd sicut tot sunt in Petro vnitates formales, ratione distinctæ, quot sunt gradus naturæ eius, ita omnes sunt indiuiduæ, quia coniunguntur differentiæ indiuiduali determinanti omnes, & facienti eas has numero.

Quibus suppositis, nostra sententiá tribus conclusionibus continetur: Prima. Non datur aliqua vnitas formalis positiua & actualis, ante operationem intellectus, quæ conueniat naturæ realiter, & essentialiter, aut tamquam propria passio, per quam dicatur multis communis. Hæc est contra Scotum.

Secunda conclusio. Non datur ante operationem intellectus vnitas formalis in potentia, quæ conueniat naturæ in illa prioritate, quam habet respectu indiuiduorum, quibus non communicatur. Hæc est contra secundam opinionem Soncinatis. 46

Tertia conclusio. Non datur vnitas formalis negatiua ante operationẽ intellectus. Hæc est contra Caiet. & probantur omnes simul ex doctrina tradita, hoc argum. Vnum, & indiuisum idem sunt; ergo diuisio opponitur vnitati, & eam tollit, ac dissoluit: vt si diuidantur partes hominis, nempe brachium à capite, & caput à pedibus; eo ipso tollitur vnitas compositi, & earumdem partium: sed omnis natura secundùm omnes gradus quas habet à parte rei, est diuisa per differentias indiuiduales; ergo nullam habet vnitatem formalem multis communem: Probatur minor. Natura humana, quæ est in Petro & Ioanne; est diuisa per differentias eorum indiuiduales: ita vt quidquid habet Petrus, sit hoc, atque distinctum ab his quæ habet Ioannes; nempe, hæc substantia, hoc corpus, hoc viuens, hoc animal, hic homo; & Paulus alia hæc substantia, aliud hoc corpus, aliud hoc viuens, aliud hoc animal, alius hic homo: ergo nec naturam, aut essentiam neque vllum gradum naturæ possunt habere vnum aut communem, sed omnis vnitas formalis debet eis conuenire ratione naturæ, aut alicuius gradus eius, qui in eis sit vnus: ergo nullam habent vnitatem formalem communem.

Argumentum hoc concludit aduersus Scotum, quòd nullam habeant vtilitatem realem positiuam & actualem. Sed videtur posse respondere Soncinas, & Caie. quòd ille non ponit vnitatem actualem sed potentialem: & Caietan. non ponit vnitatem positiuam, sed negatiuam. Sed verè non minus aduersus eosdem concludit, quàm aduersus Scotum. Probatur, aduersus Soncinatem concludere, quia si natura humana in Petro ante operationem

tionem intellectus est hæc, secundum omnes gradus formales, & essentiales; & diuersa à natura Pauli, & gradibus eius: ergo repugnat quòd a parte rei possit aliquam habere vnitatem in eis: quare nec habebunt vnitatem formalem in potentia: nam quibus repugnat actus, non potest conuenire potentia. Sed eadem secunda opinio probatur falsa, quia duo asserit impossibilia. Primum, quod natura, vt est prior indiuiduis, habet vnitatem formalem realem: hoc autem impossibile est; quia natura non est prior indiuiduis aliqua prioritate reali, sed solùm per intellectum, considerantem illam, non consideratis indiuiduis; ergo si secundùm hanc prioritatem est vna formaliter, non conuenit ei talis vnitas à parte rei, sed per intellectum.

Secundum, quod asserit, est; naturam non communicare illam vnitatem formalem indiuiduis; quod impossibile probatur hac ratione. Natura communicatur indiuiduis secundùm omnes gradus formales, & essentiales, quos habet: sed non potest habere vnitatem formalem actualem, aut potentialem à parte rei, nisi ratione alicuius gradus formalis, atque essentialis: ergo nec potest habere vnitatem, quæ indiuiduis non communicetur.

Quòd verò aduersus Caie. concludat argumentum nostrum probatur: Quia solùm posset respondere, naturam esse diuisam secundùm omnes gradus per differentias indiuiduales; non per essentiales, aut formales: quare cum tali diuisione bene potest esse non distinctio formalis, quæ vocatur vnitas formalis negatiua. Sed hoc non tollit difficultatem nostri argumenti. Nam licèt natura humana non sit diuisa per differentias formales, in Petro, & Ioanne: satis est esse diuisam per indiuiduales: vt verum sit, quòd diuersa est vnitas formalis eius in eis: ergo non potest habere aliquam vnitatem formalem etiam negatiuam, aut non distinctionem eis communem. Probatur consequentia: quia cùm formæ, & essentiæ sint diuersæ, necesse est vnitates formales, etiam negatiuas, aut non distinctiones esse diuersas: quare sicut non possunt habere aliquid positiuum commune ante operationem intellectus, sic non possunt habere aliquid commune negatiuum: ideo non dabitur vnitas negatiua à parte rei, quam ponit Caietanus.

Argumenta aliarum opinionum soluenda sunt; & pro solutione illius testimonij; quod pro opinione Scoti adduximus ex Aristotele, in prædicamento ad aliquid, notandum est quòd licèt vnitas formalis, qua aliquid est in se vnum, sit realiter coniūcta, & realiter eadem cum vnitate numerica, distinguitur tamen ab ea quasi virtualiter, ante operationem intellectus: quia ex diuersa radice prouenit, vt vidimus: & ratione huius distinctionis virtualis, potest intellectus eas distinguere, cōcipiendo vnitatē formalem,

malem, non concepta vnitate numerali; & dum sic eam cócipit, dicitur etiam abstrahere ab indiuiduis, & facere communē multis,& vniuersalem.Ex quo intelligitur, totum fundamentū vnitatis formalis,specificæ,aut genericæ,per quam aliquid est multis commune,& vniuersale,esse vnitatem formalem, qua aliquid est in se vnum formaliter, in quantum virualiter distinctam ab vnitate numerica,cui,à parte rei coniuncta est: ideò talis vnitas formalis,vocari potest vnitas vniuersalis,specifica, aut generica; in fundamento saltem remoto: & fundamentum etiam remotum vniuersalis: sufficiens tamen pro relationibus primi generis, identitatis, similitudinis, & æqualitatis, & in ea fundari intelligit Arist. non in alia.

Ad argumentum Scoti respondeo; singulis gradibus entitatis, correspondere suas vnitates; non tamen distinctas, nisi per intellectum: sicut nec gradus naturæ distinguuntur, nisi ab intellectu: & ideo, nec conuenientes naturæ à parte rei, sed solùm per intellectum. 50

Ad argumentum Caietani neganda est maior, quòd vnitas numerica, sit carentia diuisionis materialis, aut specifica, carentia diuisionis formalis: Nam carentia negatio est;vnitas verò non dicit solam negationem,sed entitatem etiam pro fundamento: & cùm diuersæ sint entitates specificæ, diuersæque vnitates formales, ante operationem intellectus; etiam si diuisione careant formali, non possunt habere vnitatem formalem.

Et eodem modo respondeo ad confirmationem, antecedens esse falsum; quòd quæcunque non sint distincta in aliquo, dicantur in eo conuenire: quia non distinctio solam negationem dicit: vnum verò, positiuam entitatem cum negatione adiuncta. Argumentum igitur procedit à pura negatione, ad positiuum habens negationem adiunctam, & ideo non est bonum.

Ad argumentum denique tertiæ opinionis respondendum est, nomina significare res, mediis conceptibus, quos de illis formamus: vnde non significat eas,vt sunt à parte rei,sed vt à nobis cognoscuntur: & cùm viuoca nomina sint communia, significāt rem,vt à nobis conceptam,conceptu communi:quare non sequitur ex eorum significatione, dari vnum multis commune à parte rei, sed solùm obiectiue in intellectu; nec proinde vnitatem formalem inter multa,sed hanc fieri ab intellectu,naturā cognoscente,nō cognitis inferioribus;siue positiua illa sit,vel negatiua.

QVÆSTIO IV.

An vniuersale sit in rebus ante operationem intellectus.

CVM vniuersale sit vnum in multis, eodem ferè modo loquuntur authores de illo, & de vnitate; & ideo Scotus qui 51

docuit

docuit quæst. præcedenti: vnitatem formalem maiorem numerali ex se conuenire naturæ, & ideo ante operationem intellectus eam habere, cõsequenter docet, esse vniuersalem à parte rei. Et hæc est prima opinio circa hanc quæstionem, quam tenuit in 2.d.3.quæst.1.& .Meta. q. 18. Vbi eam defendit Antonius Andreas, atque etiam Ioannes Morlorius in disputatione quadam de vniuersali cap.5.& 6. Probatúrque duplici argumento. Primò, quia vniuersalia sunt obiecta scientiarum, & etiam dicuntur ingenerabilia, & incorruptibilia, sed conditiones istæ sunt reales: ergo conueniunt naturis ante operationem intellectus: quare ante illam erunt realiter vniuersales. Probatur minor; Quia sciētiæ sunt de naturis realibus, quæ non generantur, neque corrumpuntur, nisi secundùm esse reale, quod habent.

52 Secundò, natura humana ex se non est incommunicabilis pluribus: ergo ex se est communicabilis, & ante operationem intellectus cõmunicatur multis singularibus: sed esse vniuersalē idem est, quod esse communicabilem multis; ergo ex se, & ante operationem intellectus erit vniuersalis. Maiorem ita probo; Si natura ex se non est communicabilis multis; ergo de se est incommunicabilis: sed esse incommunicabilem, est esse singularem: ergo ex se erit singularis; quare nullo modo posset fieri vniuersalis: quod est falsum.

Secunda opinio est D.Tho.7.Meta. lect.13. opusculo de ente, & essentia cap.4.1.p.q.85.art.1.& 12.quæst 29.art.6. quibus locis asserit naturam ex se, hoc est, ex propria essentia, non esse vniuersalem, nec singularem, sed per cõditiones indiuiduantes fieri singularem, & per intellectum vniuersalem: ideo ante operationem intellectus non dari vniuersale. D. Tho. sequuntur Capreol. in 3. art.3.d.5.quæst. . Soncinas 7. Meta.q.40. Caietanus in opusculo de ente, & essentia, cap.4. Scotus q. 2. vniuersalium. Durandus in 1.q 1. prologi, & d.12.p.1. Toletus in quæstionibus vniuersalibus. P.Fran. Suarius tomo 1.disp.6.sectio. . Et est communis sententia scholæ à nobis tenenda

53 Sed vt eam probemus, notandum est, quòd cùm vniuersale sit vnum aptum prædicari de multis, secundum definitionem ab Arist. traditam; duo sunt necessariò requisita vt aliquid sit vniuersale: Primum, quòd sit vnum, non solùm vnitate formali, qua aliquid est in se vnum; sed vnitate formali, qua aliquid est multis commune. Quòd enim prima vnitas formalis requiratur: quæstione præcedenti probatum à nobis est: quia cùm vniuersale communicet suam essentiam singularibus, & per suam essentiam sit aliquid vnum formaliter in se: necesse est, quòd vniuersale habeat vnitatem formalem, per quam sit vnum formaliter in se: & hanc vnitatem dicimus esse primum fundamentum atque remo-

tum

tum vniuersalis. Sed quòd hæc vnitas non sufficit ad rationem vniuersalis, probatur; quia vt etiam quæst. præcedent. diximus, vnitas formalis, qua aliquid est in se vnum; eadem est secundùm rem cum vnitate numerica, & ideo ei semper coniuncta à parte rei, ex quo sequitur esse diuisam in singularibus; ita vt tot sint vnitates formales, quot sunt indiuidua. Non ergo sufficit vt natura dicatur vniuersalis; sed requiritur, quòd ab intellectu consideretur eadem vnitas formalis, non consideratis singularitatibus, per quas diuisa est à parte rei: & ita considerata, vocatur vnitas formalis, per quam natura est vna formaliter multis communis, quod est esse vniuersalem.

Secundò requiritur, quòd sit apta esse in multis; hæc autem aptitudo secundùm Scotum, & alios, qui sequuntur eius sententiam, realis est in natura, & ante operationem intellectus; sed apud D. Tho. neutrum habet, sed per operationem intellectus ei conuenit. Duas igitur cōditiones debet habere natura, vt dicatur apta esse in multis. Prima est, quasi remota, nempe, quòd ex suis principiis realibus multiplicari possit in multis indiuiduis: quod habent omnes naturæ materiales, & corruptibiles: si verò in vna tantùm esse possit, ita, vt repugnet omnino habere multa; vt de naturis Angelorum tenent multi, non erit vniuersalis, vt videbimus in capite de specie. Alterum requiritur, tanquam proximum nempe, quòd non sit determinata per singulares conditiones; sed quasi indifferēs: ita vt non magis respiciat vnum singulare, quàm alterum: & cùm à parte rei sit determinata per conditiones singulares, non habet aptitudinem, vt in multis sit: quia singulare cùm sit incommunicabile, non potest communicari multis; necesse est ergo vt indifferens sit, quod per intellectum consideretur sine conditionibus singularibus: & ita considerata, non erit determinata ad aliquod singulare; sed æqualiter poterit determinari ad omnia: & hoc est esse indifferentem, & aptam communicari multis. Itaque aptitudo naturæ præsupponit tria; duo quidem quasi remota. Primum, quod ex suis principiis realibus possit multiplicari: Secundum, quod sit vna vnitate formali, per quam aliquid est in se vnum. Et præterea, tertium, quasi proximū quod sit vna vnitate formali, qua aliquid est commune multis. Et præter hæc tria, addit, quod sit indifferens ad multa: & licèt hanc indifferentiam habeat, eo ipso, quòd vna est vnitate vniuersali; tamen priùs hæc vnitas intelligitur in ea, quàm indifferentia, vel aptitudo, sicut dicebamus qu. 2. priùs intelligi in natura, quòd sit vniuersalis; quam quòd sit prædicabilis.

Ex tota hac doctrina, colligitur efficax argumentum ad probandam nostram sententiam, quòd non detur vniuersale à parte rei, sed solùm per operationem intellectus, contra Scotum. Vniuersale

uersale est vnum in multis,& aptum prædicari de multis:sed natura ante operationem intellectus,nec est vna,neque habet aptitudinem prædicandi de multis:ergo non est vniuersalis.Probatur minor.Natura à parte rei, est diuisa per differentias indiuiduales: ita vt alia sit in Petro,& alia in Ioanne: ergo & plures,& nō vna. Sed si non sit vna,non potest habere aptitudinem prædicādi:quia aptitudo præsupponit vnitatem , & probatum est : ergo nec vna, nec in multis erit, quousque per intellectum abstrahatur à conditionibus,per quas diuidatur & fiat vna.

Ad primum argumentum Scoti,concedenda est maior,& minor neganda;quia sicut scientiç habentur per operationes intellectus,& ante illas non dantur; eadem ratione non dantur obiecta scientiarum, nisi per intellectum abstrahentem naturam , & efficientem illam aliquo modo vniuersalem : & vt sic abstracta, ingenerabilis est, & incorruptibilis ; & non vt est in indiuiduis, quæ passim corrumpuntur. Quare falsum est,quod in minori dicitur,naturam habere tales conditiones à parte rei:neutrā enim habet, nisi operatione intellectus præsupposita.

Ad secundum concesso antecedenti , neganda est cōsequentia: dicendúmque naturam necesse ex se proximè communicabilem multis,sed solùm remotè,nec ex se incommunicabilē ; vt docuit D.Tho.vbi suprà:sed primum habere per intellectum;secundum à parte rei,per differentias indiuiduales,quibus coniuncta est; ex se autem solùm ei conuenire prædicata essentialia,vt naturæ humanæ rationalitatem ; sicque de cæteris.

QVÆSTIO V.

Per quam operationem intellectus fiat vniuersale.

57 VT quæstio intelligatur,explicandus est modus,quo intellectus procedit, dum intelligit , vt ex eo cognoscamus quonam modo efficiat vniuersale. Notandum est ergo , quòd cum omnis nostra intellectio incipiat à sensibus,necesse est,vt id quod intelligendum est,priùs percipiatur à visu,vel alio sensu:quod fit per quandam similitudinem sui., quam ad oculum mittit , & quæ vocatur species intentionalis eius rei, à qua repræsentatur. Per hanc ergo speciem vnitur obiectum potentiæ visiuæ , & fit visio rei. Virtute huius visionis , producitur alia species eiusdem rei visæ in alio sensu interiori , qui dicitur sensus communis,ex eo, quòd ad ipsum perueniunt species omnium, quæ sentiuntur per sensus externos:& ipse discernit inter omnia,cognoscens esse diuersa. Deinde ab hoc sensu , emittitur alia species eiusdem obiecti in alium,qui vocari solet phantasia.& est veluti memoria quædam : non solum sentiens ea , quæ per alios sensus perci

percipiuntur, sed conseruans species omnium sensibilium: quæ species in ea conseruatæ solent vocari phantasmata.

Notandum est secundò, quòd obiecto iam cognito per sensus, vsque ad phantasiam: incipit operatio intellectus: qui duplex est: vnus qui dicitur Agens, & alter Possibilis: inter quos hæc est differentia. quòd intellectus agens non est virtus cognoscitiua, nec aliquid intelligit: possibilis verò est, qui cognoscit. Præterea, intellectus agens, adiutus phantasmate, hoc est, specie sensibili conseruata in phantasia, producit aliam speciem eiusdem rei, repræsentatæ per idem phantasma in intellectu cognoscente, non iam sensibilem, & corpoream, sed spiritualem: sicut intellectus agẽs, à quo producitur: & possibilis, in quo recipitur, spirituales potentię sunt. Et agens dicitur ille: quia sua actione speciem producit: iste verò possibilis, quasi passibilis aut passiuus: quia recipit eandem speciem, per quam ei vnitur idem obiectum, quod à sensibus cognitũ est & informatus hac specie, seu similitudine obiecti, quæ intelligibilis dicitur: sicut species per quas cognoscunt sensus, dicuntur sensibiles, ipsum intelligit. Per hanc autem speciem intelligibilem (vt multi asserunt) repræsentatur natura sine conditionibus singularitatis, & ideo eam vocant abstractionem. Quia natura sine conditionibus repræsentata, quasi abstracta ab eis dicitur. 58

Sed tertiò est notandum, quòd intellectus possibilis duplicem habet operationem: Vnam per quam cognoscit obiectum, vt repræsentatum in specie, sine conditionibus: & hæc propriissimè dicitur abstractio; quia est cognitio naturæ, non cognitis indiuiduis: Alia est operatio intellectus, per quam eadem natura cognita, non cognitis singularibus, iterum cognoscitur eisdem simul cognitis, & ad ea comparatur: & ideo vocatur comparatio. & ecce tres operationes; vna intellectus agẽtis à quibusdam vocata abstractio, & duæ aliæ intellectus possibilis; vna quæ vocatur abstractio, & alia comparatio.

Iuxta has igitur tres operationes; sunt tres opiniones diuersæ. Prima, asserit vniuersale fieri per abstractionem intellectus agentis; quam sequitur Caie. in opusc. de ente, & essentia, cap. 4. quæstio. 6. ad finem. Sotus q. 3. vniuersalium. Zumel. 1. p. quæ. 13. art. 7. conc. 3. Et probatur testimonio Aristotelis. 3. lib. de anima, tex. 18. vbi comparans officium intellectus agentis, cum lumine corporeo, docet; *quòd sicut lumẽ corporeum sua illustratione materiali, facit colores visibiles actu: qui in tenebris solum erant visibiles in potentia, ita intellectus agens per actionem, qua producit speciem intelligibilẽ in intellectu possibili: facit naturã actu intelligibilem.* Ex quo ita colligunt: Obiectum intellectus possibilis, est vniuersale; sed per intellectum agentem, fit natura actu intelligibilis;

gibilis; dum repræsentatur in specie intelligibili, sine conditionibus: ergo fit actu vniuersalis.

Deinde duplici argumento. Primùm sumitur ex definitione vniuersalis, quod est vnum in multis; sed natura per abstractionem intellectus agentis, est vna in multis: ergo est vniuersalis. Probatur minor; quia in specie intelligibili repræsentatur, sine conditionibus; ergo vt sic representata est vna, cum solùm per conditiones sit à parte rei plures: & est etiam in multis, à quibus abstrahitur; ergo vniuersalis.

Secundò; naturam esse vnam vnitate vniuersali, duo dicit; Vnũ pro fundamento, nempe vnitatem formalem; quia est in se vna: & aliud quasi pro formali, nempe carentiam diuisionis quam habet à parte rei, per differentias indiuiduales: sed repræsentata in specie intelligibili, est vna formaliter: & caret diuisione; cùm repræsentetur sine conditionibus: ergo est vna vnitate vniuersali: & habet aptitudinem prædicandi de multis; quia repræsentata sine conditionibus, non est determinata ad aliquod indiuiduum, sed indifferens ad omnia; ergo est vniuersalis.

Secunda opinio tenet; per abstractionem intellectus agentis, nondum esse naturam vniuersalem, sed requiri abstractionem intellectus possibilis; per quam natura cognoscatur sine conditionibus, & per illam fieri vniuersalem. Hæc est sententia Duran. in 1.d.3.q.5.ad 2.& in 3.d.3.q. 7. num. 12. & Cardinalis Tolet. q.1.vniuersaliù. Vnicum est argumentũ huius sententiæ: Natura est vniuersalitas à parte rei; ergo vniuersalitas eius nõ est realis, sed ab intellectu tribui debet: sed intellectus nihil potest tribuere naturæ, nisi eam cognoscat: ergo cum intellectus agens non cognoscat, non potest ei tribuere vniuersalitatem, sed cum primùm cognoscitur ab intellectu, denominatur vniuersalis.

Tertia sententia, neque vnam, neque aliam abstractionẽ sufficere docet; vt natura fiat vniuersalis; sed necessarium esse, vt comparetur ad indiuidua: quod cùm fiat per secundam operationem intellectus possibilis; quæ dicitur comparatio: per hanc fieri vniuersale: hanc sequuntur Soncin 5.Meta.quæst.27. concl.2. & 10. Meta quæst.15.Niphus, Meta.quæst.17.conc.1.Deça Hispalensis in 1.d.5.quæst.2.art.4.ad 1.Canat.1.par.quæ 28.art.4.fol.1.Probatur primò: Quia intellectus non potest tribuere naturæ denominationem vniuersalis, nisi eam cognoscat vt vniuersalem: Vniuersale dicit respectum ad multa, vt colligitur ex eius definitione, qua dicitur esse vnum in multis: ergo non cognoscitur natura vt vniuersalis. nisi cognoscatur per respectum ad multa, sed non potest cognosci per respectũ ad multa, nisi eis cognitis: quia respectu nõ est cognoscibilis nisi cognito termino. At per abstractionẽ intellectus agentis nullo modo cognoscitur, & per abstractionem

ctionem possibilis cognoscitur non cognitis indiuiduis ergo non cognoscitur vt vniuersalis, nec ei tribui potest talis denominatio, sed per solam comparationem, per quam cognoscitur in ordine ad multa.

Secundò vniuersalitas est relatio vnius ad multa; non realis, cùm non conueniat naturæ à parte rei; ergo rationis: sed relatio rationis non potest fieri, nisi per notitiam comparatiuam; ergo solùm per hanc fit vniuersale. Probatur minor: quia relatio est comparatio inter duo extrema: ergo non potest fieri, nisi ab intellectu vtrumque cognoscente, & comparante; solùm ergo fit vniuersalis per comparationem.

Præter has tres opiniones diuersas, inuenio quartam: per quam 62
moderni quidam videntur ad concordiam reducere secundam & tertiam: hac distinctione. Vniuersale duobus modis sumi potest. Primò, per modum absoluti, non dicentis respectum ad alterum: sed potentis fundare talem respectū, vt album, aut quantum: quæ absoluta sunt, & possūt fundare relationē similitudins, aut æqualitatis: Alio modo, tanquā relatiuum: vtroque enim modo putant intelligi posse vniuersalitatem, nempe, vt formam relatiuam, & etiam vt absolutam: quam tamen consequitur quidam respectus, per quem explicatur: nam vnitas, qua aliquid est cōmune, & aptitudo prædicandi de multis: formæ absolutæ sunt: sicut vnitas numerica & aptitudo ad ridendum: quas tamen explicamus per respectum ad actum ridendi, & ad obiectū. Idque declarant exemplo vniuersalis Platonici, separati à singularibus: quod verè esset substantia, cùm per se existeret: & ideo vniuersalitas eius forma absoluta, quia substantia res absoluta est, non dicens respectū essentialem ad alterū: & tamen explicaretur à nobis per respectum ad multa, à quibus participaretur: ergo etiam sumi potest vniuersale factum ab intellectu per modū absoluti: Alio modo sumitur tanquam relatiuum, essentialiter respiciens indiuidua. Vniuersale igitur primo modo acceptum, dicunt fieri per primam cognitionem intellectus possibilis; quia habet vnitatem cum aptitudine respiciendi multa, à quibus abstractum est. Si verò accipiatur secundo modo, non fit nisi per comparationem: quia relatiuum nō potest cognosci, nisi per comparationem ad suum terminum: & ideo nec vniuersale, vt relatiuum, nisi comparationem ad multa. Et secundam opinionem, intelligendam esse affirmant de vniuersali, vt absoluto: & ita intellectam esse veram. Tertiam verò, de vniuersali, vt relatiuo.

Vt nostram sententiam proponamus, quædam notanda sunt. 63
Primum vniuersale nomen concretum esse, habens materiale significatum, quod est natura; & formale, quod est vniuersalitas, à qua denominatur. Concretum verò duplex est; absolutum, &

relatiuum,sicut forma denominās;est etiā absoluta,aut relatiua. Concretum absolutū est album:relatiuum verò,simile, aut pariter.Hæc est autem differentia inter vnum,& alterum; quòd cōcretum absolutum,pro materiali significato,solùm habet nudum subiectum,vt album,nudum corpus. Concretum verò relatiuum non nudum subiectum , sed aliquid aliud ratione cuius efficitur fundamentum proximum relationis: vt simile præter album,habere debet aliquam vnitatem,aut commensurationem cum alio, ratione cuius fit capax relationis : vnitatem quidem in albedine, & commensurationem in eodem gradu eius. Nam vt aliqua dicantur propriè similia,conuenire debent in albedine,atque etiam in gradu eius,ita vt in vtroque sit,vt tria,vt quatuor.

Secundò,notādum est,tria esse fundamenta relationis,Remotissimum,Remotum,& Proximū:vt in similitudine ; Fundamentum remotissimum est corpus : remotum est album : proximum verò album habēs vnitatem,& commensurationē cum alio. Vocatur autem fundamentum remotissimum, & remotum ; quia ea non sequitur relatio;nam corpus nisi habeat albedinē, aut aliam qualitatem,non dicetur simile : neque etiam,si habeat albedinē, quoùsque habeat vnitatem,& cōmensurationem cum alio. Tunc autem dicetur fundamentum proximum ; quia eo posito , statim ac necessariò sequitur relatio.Ita ergo intelligendum est de vniuersali ; si sit relatiuum.Erit enim fundamentum remotum relationis vniuersalitatis,natura à parte rei per vnitatem formalem; qua est vna formaliter in se.Fundamentum verò remotum,dum repræsentatur in specie intelligibili sine conditionibus, aut dum cognoscitur per primam cognitionem intellectus sine illis; si nō sequatur statim relatio vniuersalitatis , à qua denominetur. Et tandem erit fundamentum proximum dum comparatur ad inferiora:quia statim sequitur relatio vniuersalitatis ad illa.

His suppositis ; nostra sententia his concl.continetur. Prima: Vniuersale non esse nomen absolutum,sed relatiuum:hæc est aduersus vlt.sententiam:probatur duplici argumento.Primò : Nomen concretum est absolutū, si forma per ipsum significata fuerit absoluta:& relatiuum,si fuerit relatiua;sed forma vniuersalitatis nō est absoluta,sed relatiua;ergo nomen vniuersale nō erit absolutum,sed relatiuum.Probatur minor ex definitione vniuersalis:Vnum in multis,& aptum prædicari de multis.In qua , per relationem ad multa explicatur vniuersale : nec solùm explicatur , sed vniuersalitas relatio est : non forma absoluta, vt vltima opinio asserit : quod sic probo:Vniuersalitas non est forma conueniens naturæ ex se , aut essentialiter , neque à parte rei , sed per intellectum ; vt concedit eadem opinio : ergo non est forma substantialis , sed accidentalis : non est accidens reale , sed rationis;

tionis sed omne accidens rationis, quod intellectus attribuit rebus, est relatio rationis: non enim attribuit eis accidens rationis absolutum, per modum qualitatis, aut quantitatis, aut alterius prædicamenti; habens fundamentum in eisdem rebus à se intellectis, vt probabitur: ergo vniuersalitas est relatio rationis, & non forma absoluta. Secundò: Non dicitur natura vniuersalis, ex eo solùm, quòd in se est vna, aut communis: sed quia est vna multorum, multisque communis: aut vna, in qua multa conueniunt: vt Porphyrius docuit, c. de specie, dicens: *Participatione speciei plures homines sunt vnus homo.* Ergo per vniuersalitatem, essentialiter ordinatur ad inferiora: quorum est vna natura: & ideo vniuersalitas, relatio est, & non forma absoluta: & vniuersale nomen relatiuum non absolutum. Quod intelligens Porphyr. docuit: *Nomina prædicabilia* (quæ sunt quædam vniuersalia) *definienda esse per sua inferiora*, vt genus, quod sit prædicabile de pluribus differentibus specie sicque de reliquis.

Secunda conclusio: Per operationem intellectus agentis solùm datur vniuersale pro fundamento remoto, seu in potentia remota: non pro fundamento proximo, neque actu, & formaliter vniuersale. Hæc sequitur ex præcedenti: atque ex doctrina annotata: & probatur hoc argumento: Vniuersale est relatiuum: ergo non dicitur natura actu, & formaliter vniuersalis: nisi ab vniuersalitate, quæ est relatio, denominetur: sed per operationem intellectus agẽtis, solùm habet repræsentari in specie intelligibili, non repræsentatis singularibus: ergo nec illa respicit, nec denominari potest ab vniuersalitate, quæ est respectus ad illa: & hoc est non esse actu, & formaliter vniuersalem. Solùm ergo potest esse vniuersalis in potentia, aut in fundamento: nõ proxima: quia proximum fundamentum statim sequitur relatio: & tamen naturam sic repræsentatam, non sequitur relatio ad indiuidua: quousque intelligatur in ordine ad illa: sed in potentia, & fundamento remoto quamuis minus remoto, ac dum est extra causas. 65

Tertia conclusio: Vniuersale actu, & formaliter, aut in potentia proxima, non fit per primam cognitionem intellectus possibilis, quæ vocatur abstractio. Hæc est aduersus vltimam sententiam. Et probatur primò: Nihil denominatur actu & formaliter tale, nisi à forma propria: sed propria forma vniuersalis est vniuersalitas: quæ est relatio rationis ad indiuidua: ergo non denominatur natura actu, & formaliter vniuersalis, nisi à relatione rationis ad indiuidua: naturam autem cognitã per primam operationem intellectus non consequitur talis relatio rationis: ergo non est per illam actu, & formaliter vniuersalis. Probatur minor: Per illam cognitionem non cognoscitur in ordine ad indiuidua: 66

immò neque cognoscuntur indiuidua. ergo neque cognoscitur relatio rationis naturæ ad illa. sed relatio rationis non habet aliud esse quàm actu cognosci: ergo si non cognoscitur per illam cognitionem, non est: nec denominat naturam actu, & formaliter vniuersalem.

Secundò, naturam per primam cognitionem non habere, aliud, quàm cognosci: vt repræsentatam in specie intelligibili sine conditionibus. ergo solum cõsequitur per illam nouam denominationem realem extrinsecam, cognitæ sine conditionibus: quam certum est non esse denominationem vniuersalis: nam hæc nec realis est, nec solùm denominatio extrinseca, sed rationis, & habens modum, & similitudinem formæ inhærentis: sicut denominatio prædicati, aut subiecti: solùm ergo erit natura per talem cognitionem vniuersalis in potentia: non proxima, sed remota: eodem modo ac per operationem intellectus agentis iam explicato.

67 Vltima conclusio. Natura fit vniuersalis, non solùm in potentia proxima, sed actu, & formaliter, per cognitionem intellectus, quæ dicitur comparatio. Hæc probatur primò, ex tribus præcedentibus: quia si non fit per operationem intellectus agentis, nec per primam cognitionem intellectus possibilis, non restat alia operatio per quam fieri possit, præter comparationem.

Sed probatur secundò quòd per eam fiat: quia vniuersalitas est relatio rationis naturæ ad indiuidua: & relatio est comparatio duorum extremorum: ergo relatio rationis naturæ ad indiuidua, est comparatio naturæ ad illa: quare fiet per comparationem vniuersalitas, & vniuersale formaliter.

68 Sed, vt conclusiones istæ meliùs intelligantur, & ex eis cognoscamus aliquo modo fieri vniuersalem, per tres illas operationes intellectus agentis, & possibilis, notãda est illa distinctio vniuersalis, satis manifesta in schola Dialecticorum: Vniuersale duplex est, Logicum, & Metaphysicum. Vniuersale Metaphysicum, est natura realis in communi sumpta, hoc est sine conditionibus indiuiduantibus, & non vt denominata à secunda intentione, aut relatione vniuersalitatis. Et vocatur vniuersale Metaphysicum: quia solùm sumitur secundùm essentialem realem, quasi abstractam à materialibus conditionibus, qui est proprius modus, secundùm quem res considerantur in Metaphysica: & vocari etiam potest Vniuersale fundamentaliter, atque etiam Vniuersale in potentia, saltem remota, vt explicatum est. Aliud est Vniuersale Logicum, nempe natura denominata à secunda intentione, aut relatione vniuersalitatis: quæ etiam dicitur Vniuersale in potentia proxima, actu & formaliter: quia dum actu denominatur natura à relatione, proximè dicitur eadem relatione-

nem

nem fundare: & vocatur vniuersale Logicum, quia secunda intentio, aut relatio vniuersalitatis, propriè pertinet ad considerationem Logicam. Hac distinctione supposita dicimus, vniuersale Metaphysicum fieri per operationem intellectus agētis, cùm repræsentetur natura in specie intelligibili per eam producta, sine conditionibus: quod est esse vniuersale Metaphysicum. Per primam verò cognitionem intellectus possibilis, fit idem vniuersale Metaphysicum: vel potiùs iam factum per intellectum agentem cognoscitur: sed vniuersale Logicum, fit per solam comparationem.

Ad argumenta aliarum opinionum respondendum est; & ad testimonium Aristo. pro prima opinione duobus modis. Primò, sensum eius esse, quòd lumen facit colores actu visibiles: nō quia ipsi actu visibiles non essent in tenebris; sed quia videri non poterant per medium obscurum: illud verò illuminans, facit, vt actu videantur. Vel secundo, respondeo: concedendo quòd lumen faciat colores actu visibiles, cùm in tenebris non essent, nisi visibiles in potentia: & ita intellectus agens quasi lumen quoddam spirituale, facit naturam actu intelligibilem: ex quo non sequitur eam facere actu vniuersalem: quia vt sit actu intelligibilis, sufficit esse vniuersalem in potentia quod habet, dum per speciem intelligibilem repræsentatur sine conditionibus, &c. 69

Ad primum argumentum eiusdem sententiæ, concessa maiori; distinguenda est minor: nā duobus modis natura est vna. Primò, vnitate negatiua: & hāc habet repræsentata in specie intelligibili quia sine conditionibus indiuiduantibus repræsentatur: sed per hanc vnitatem solum est vniuersale Metaphysicum, aut in potētia. Alio modo est vna, positiuè; quod non habet, nisi dum comparatur ad indiuidua: & quia hæc requiritur, vt sit actu, & formaliter vniuersalis: non est vniuersalis hoc modo, nisi per comparationem.

Ad secundum respondetur, eadem distinctione: quia natura repræsentata in specie intelligibili, habet vnitatem negatiuam vniuersalis Metaphysici, & in potentia, non vniuersalis Logici, nisi per comparationem.

Ad argumētum secundæ opinionis concedo, quòd natura non est vniuersalis à parte rei, sed fit vniuersalis per cognitionem intellectus: nego tamen, quòd per primam cognitionem intellectus tribuatur ei forma vniuersalitatis: sed solùm ei tribuitur per comparationem.

Ad tertiam opinionem negandum est: quòd vniuersale possit distingui in absolutū, & relatiuum: quia ex propria natura, & essentia relatiuum est, vt probauimus. Falsum igitur est, quòd detur vniuersale absolutum: & non minùs falsum, quòd hoc vniuersale

absolutum fiat per primam cognitione intellectus.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm Vniuersale Logicum fiat per simplicem comparationem naturæ cum indiuiduis, vel non nisi per compositam, quæ vocatur Actualis prædicatio.

70 VT titulus quæstionis explicetur, notandum est; quòd ab omnibus ferè ponitur in intellectu duplex comparatio; vna Simplex; alia Composita.

Simplex comparatio est; per quam intellectus vnum in altero, vel in ordine ad alterum cognoscit sine compositione; vt dum simplici cognitione cognoscimus patrem in ordine ad filium, non affirmando, quòd habeat filium; vel albedinem in pariete, non affirmando, quòd in ea sit. Alia est comparatio: per quam cognoscit intellectus duo extrema.& vnum attribuit alteri, affirmando quòd in eo sit: & ideo comparatio hæc vocatur actualis prædicatio. Quærimus ergo: An supposito quod vniuersale fit per simplicem, vel per compositam. Et sunt duæ opiniones. Prima non admittit comparationem simplicem, sed solùm compositam: & per eam asserit fieri vniuersale: & cùm comparatio hæc sit actualis prædicatio vnius de altero; per actualem prædicationem fieri docet, & ante illam non dari vniuersale actu, & formaliter, sed actualem prædicationem esse vniuersalitatē, à qua natura denominatur vniuersalis: & ita non admittit aptitudinē, nec potentiam prædicandi in natura, sed idem esse, quòd vniuersalis sit, & quòd sit actuale prædicatum. Hanc opinionem sequuntur quidam moderni, & eam probant hoc argumento.

71 Non potest intellectus comparare naturam ad indiuidua, nisi cognoscat in eis esse: sed non potest cognoscere, quòd in eis sit, nisi iudicando quòd eis conueniat. Iudicare autem quod in eis sit, & eis conueniat, est prædicare eam de indiuiduis: ergo non datur simplex comparatio naturæ ad indiuidua, sed solùm composita quæ est actualis prædicatio: quare si verum est vniuersale fieri per comparationem, necessario sequitur, quod fiat per actualem prædicationem, ita vt ante illam non detur.

72 Hæc opinio in primis est contra Arist. & D.Tho. quod vnico testimonio vtriusque probatur. Arist. enim agens de vniuersali, 1.lib. de interpretatione, c.5. definit illud his verbis: *Dico autem vniuersale, quod de pluribus aptum est prædicari* Ex quibus euidenter colligitur naturam esse vniuersalem, per aptitudinē prædicandi de indiuiduis, sed aptitudo prædicandi cum sit potentia, est prior, quàm actualis prædicatio, quæ est actus eiusdem poten-

tiæ:

tiæ: ergo prius est natura vniuersalis, quam actu prædicetur, ex mente Arist. Quare non fit vniuersalis per comparationem compositam, quæ est actualis prædicatio, sed per aliam comparationem priorem, quæ vocatur simplex.

Et D. Tho. in eodem loco, declarans eandem definitionem Arist. ait *Bene definisse vniuersale per aptitudinem prædicandi, & non per actualem prædicationem: quia aliqua sunt natura, vt Sol, & Luna, quæ non prædicantur actu de multis, cùm non habeant nisi vnicum indiuiduum, & tamen sunt verè vniuersales per aptitudinem, & potentiam prædicandi de multis.* Ponit ergo D. Tho. aptitudinem prædicandi in natura vniuersali; & per illam asseri t esse vniuersalem cum Arist. Ergo opinio quæ aptitudinem tollit, & non nisi per actualem prædicationem affirmat fieri vniuersale; expresse est contra Arist. & D.Thom.

Deinde est contra rationem; quod sic probo: Si natura est vniuersalis, per actualem prędicationem, sequitur non esse vniuersalem; nisi simul prædicetur de multis; ita vt dicamus Petrum & Ioannem esse homines, non hominem; & equum esse animalia, & non, dum de singulis prædicatur: quare neque erit prædicatio vniuersalis: dum species prædicatur de indiuiduo, aut genus de specie: vt in his prædicationibus, Petrus est homo, & homo est animal: consequens autem falsum est, ergo etiam antecedens. Quod sit vniuersalis natura per actualem prædicationem, probatur consequentia: quia vniuersalitas est actualis prædicatio: sed vniuersalitas est respectus naturæ ad multa, ergo non est natura vniuersalis, nisi dum actu prædicatur de multis, & non de vno tantum. Quod verò consequens sit falsum, probo, quia hæc est prædicatio generis, Homo est animal: ergo est prædicatio superioris, quia genus superius est specie: sed prædicatum superius est vniuersale, ergo est prædicatio vniuersalis: & tamen de solo vno. ergo vniuersalis erit natura, dum de vno inferiori prædicatur; quia prædicabilis est de multis: quare non per actualem prædicationem, sed per prædicabilitatem, vt omnes asserunt.

Communis ergo sententia Arist. D.Tho. & omnium vera est, & tenenda, *Quòd natura priùs sit vniuersalis, quàm actu prædicetur, per potentiam prædicandi de multis: & quòd fiat vniuersalis per comparationem simplicē intellectus, per quam cognoscitur in ordine ad indiuidua, & non per compositā, quæ est actualis prædicatio.* 14 Quam hoc argumento probo: Intellectus potest cognoscere vnā in altero, aut in ordine ad alterum sine affirmatione, & negatione, & sine actuali prædicatione: ergo potest cognoscere naturam in ordine ad indiuidua, per simplicem comparationem; sine eo, quod eā actu prædicet de illis: sed cognita in ordine ad indiuidua, cognoscitur vt vniuersalis: ergo per comparationem simplicem

fit vniuersalis. non per compositam. Antecedens probatur duobus modis: primo in intellectu: deinde in sensibus. In intellectu quidem: quia per simplicem cognitionem cognoscimus patrem, ordinatum ad filium: & duos parietes similes in albedine, simul in vtroque cognita: & in tali cognitione nihil componimus nec iudicamus:ergo absque compositione, & iudicio possumus cōparare vnum cum altero. Deinde in sensibus de quibus certissimum est, non iudicare,nec componere, aut diuidere: & non est minùs certum quòd cognoscant vnum in ordine ad alterum: vel comparando ad alterum: ergo idem poterit intellectus facere per simplicem comparationem naturæ ad indiuidua. Probatur minor: Sensus cōmunis cognoscit sensibile vnius sensus externi: vt visus, non esse sensibile alterius sensus:nempe auditus:quod non potest vllo modo fieri sine comparatione vnius cum altero: & ouis cognoscit lupum vt inimicum, & ideo fugit ab illo: & agnum vt amicum à quò non fugit:& inter duos agnos,cognoscit hunc esse filium,& alium:non ergo cognoscit vnum in ordine ad alterum: & per comparationem cum eo:sine formali iudicio,& sine compositione, aut actuali prædicatione:ergo meliùs poterit intellectus cognoscere naturam in ordine ad indiuidua, & eam cum illis comparare: sine compositione, aut actuali prædicatione.

Pro solutione argumenti alterius opinionis notandum est, duobus modis posse cognosci vnum in ordine ad alterum,vel cōparari ad illud. Primò,cognoscendo vtrumque extremum per se, tanquam conueniens alteri :attribuendo illud alteri, & hoc non potest fieri nisi per formale, & expressum iudicium, & comparationem compositam: quæ consistit in actuali prædicatione vnius de altero. Secundò, non cognoscendo vtrumque extremum per se, neque attribuendo illud alteri, sed vnum tantùm cum ordine ad alterum,vt conueniens,aut disconueniens:sed non per modum attributionis, aut aliquid affirmando de conuenientia, vel disconuenientia. & hoc fit per simplicem comparationem ab intellectu, atque etiam à sensibus, vt probaui:sic autem comparatur natura ad indiuidua, & fit vniuersalis, & prædicabilis: antequam prædicetur actu de illis. Ad formam igitur argum. distinguenda est minor; quòd non possit intellectus cognoscere naturam esse in indiuiduis,nisi iudicando:nam duplex est iudicium. Vnum formale, & expressum, per quod intellectus iudicat vnum conuenire alteri per modum attributionis: Alterum, quasi virtuale,per quod notitia simplici cognoscit vnum in altero,vel in ordine ad alterum: tanquam ei conueniens aut disconueniens, sed non per modum attributionis. Negamus igitur, quòd intellectus non possit cognoscere naturam esse in multis, nisi per expressum,& formale iudicium:& concedimus,quòd non possit sine iudicio

iudicio virtuali incluso in comparatione simplici, quam ideo vocamus iudicium virtuale: quia cognoscere vnum per comparationem ad alterum, fundamentum est formalis, & expressi iudicij, per quod ei attribuitur.

QVÆSTIO VII.

An vniuersale sit vniuocum respectu prædicabilium, & verum genus eorum.

PRæsupponit titulus quæstionis: quid sit nomen vniuocum: 75
quid etiam analogum: quod ex Summulis notum est. Quærit verò quonam modo se habeat vniuersale respectu prædicabilium, vt analogum, vel potiùs, vt vniuocum: ita vt sit genus eorum.

Prima opinio tenet, analogum esse Quam diuersis modis defendunt diuersi auctores: sed in eo conueniunt, quòd per prius de vno, aut multis dicatur; per posterius verò de reliquis. Ita docet Albertus Magnus tract. 2. prædicabilium, c. 9. affirmans primò conuenire generi, deinde speciei, & ratione huius differentiæ. Per posterius vero, & quasi per accidens proprio, & accidenti, tanquam prædicatis accidentalibus. Et eodem ferè modo explicat analogiam Canterus 4. cap. prædicamentorum. Potissimum argumentum huius opinionis est, quia ens reale est analogum ad substantiam, & accidentia: sed tria prædicabilia, vt genus, species, & differentia sunt substantiæ, duo verò alia, vt proprium & accidens, sunt accidentia; ergo vniuersale, quod de omnibus dicitur, cùm omnia prædicabilia sint vniuersalia, non potest esse vniuocum.

Secundò probari potest hoc modo. Vniuersale, & prædicabile conuertuntur: & se habent tanquam essentia, & propria passio: sed prædicabile est analogum, respectu omnium: ergo erit etiam analogum vniuersale. Probatur minor: Pædicatio analogicè dicitur de prædicatione per se, & per accidens, cùm illa sit simpliciter talis, hæc verò solùm secundùm quid: ergo prædicabile erit etiam analogum, cum se habeant sicut actus, & potentia, respectu prædicabilis per se, & per accidens. sed tria prædicabilia, genus species, & differentia prædicantur per se; cum prædicentur essentialiter: & duo alia prædicantur per accidens cùm prædicentur accidentaliter: ergo prædicabile analogum est respectu omnium.

Secunda opinio asserit; Vniuersale vniuocum esse respectu prædicabilium, & verum genus eorum, sicut animal respectu hominis, & equi: & est D. Tho. in quæstionibus vniuersalibus, quæst. 2. Scot. quæst. 8. Iauelli tract. 4. de prædicabilibus, cap. 1. 5.

& 6. Soti quæst.4. vniuersalium, & cap. de genere, quæst vnica; & Cardinalis Toleti, quæst. 2. vniuersalium: & iam ferè communis, vera, & tenenda.

76 Sed vt eam efficaciter probemus, notandũ est, Vniuersale cum sit nomen concretum, & accidentale, duobus modis sumi posse, Materialiter, pro subiecto, seu natura denominata; & formaliter, pro vniuersalitate eam denominante: sicut album sumitur pro corpore, & albedine. Sed adhuc subiectum denominatum consideratur duobus modis, secundum propriam essentiam, & naturam, aut in quantum denominatur ab vniuersalitate: quemadmodum corpus sumitur, secundum quod est substantia corporea: aut in quantum denominatur ab albedine: quo pacto visibile est, & ad prædicamentum qualitatis reducitur. Et naturæ, quæ denominantur vniuersales, si secundum propriam essentiam, aut entitatem sumantur, quædam sunt substantiæ, & quædam accidentia, imo quædam accidentia realia, & quædam accidentia rationis: & cum nihil possit esse commune vniuocum substantiæ, & accidentibus, nec accidentibus realibus, & rationis: nihil iam potest esse commune vniuocum diuersis naturis, quæ denominantur vniuersales, hoc modo sumptis. Sed si accipiantur secundo modo, vniuocam rationem habere poterunt: si forma eas denominans vniuoca sit. Exemplum afferre possumus in genere: quod est primum ex quinque vniuersalibus: & considerare diuersas naturas, quæ à secunda intentione generis denominantur, tanquam à forma; vt substantiam, quantitatem, & qualitatem. Primo quidem secundum proprias essentias: & hoc modo nihil commune vniuocum habere possunt. Deinde, in quantum denominantur genera: & cum ratio generis vniuoca sit; per vnam definitionem explicata à Porphyrio: *quòd sit prædicabilis de pluribus differentibus specie in quid,* vniuocè conueniunt sub ratione generis, substantia, quantitas, & qualitas: quia eodem modo denominantur à tali forma: ita vt non magis, nec prius substantia sit prædicabilis de pluribus differentibus specie: quàm quantitas aut qualitas: sed omnino æqualiter.

77 Ex hac distinctione colligitur argumentũ, ad probandam nostram sententiam, & communem: Vniuocum est, quod multa significat sub eadem ratione: sed vniuersale significat omnia vniuersalia, aut prædicabilia sub eadem ratione: ergo est vniuocum respectu eorum. Probatur minor: illa est vna, & eadem ratio, quæ per vnam definitionem explicatur: sed ratio vniuersalis explicatur ab Aristotele per vnam definitionem, nempe, quòd sit vnum in multis, aptum prædicari de multis: ergo est vna respectu omnium vniuersalium, sub qua vniuocè conueniunt.

Ad primum arg. respondendum est, ex doctrina tradita: distinguendo

stinguendo maiorem hoc modo: Si substantia, & accidentia sumantur secundum propriam entitatem,& essentiam: nihil commune vniocum habere possunt: si verò sumantur vt sunt vniuersalia, vniuocè conueniunt: quia eodem modo denominantur ab vniuersalitate: & ideo vniuersale respectu eorum vniuocum est.

Pro solutione secundi notandum est, quòd sicut animal significat solùm naturam sensitiuam: non rationalem, aut irrationalem: quia *differentia*, vt docet Porph. *in prædicabilibus, sunt extra significationem generis*: eodem modo vniuersale, solùm dicit vnũ in multis, & aptum prædicari de multis: quod verò prædicetur essentialiter aut accidentaliter, per se aut per accidens, extra significationem eius est, & diuersis vniuersalibus conuenit: non sub ratione vniuersalium, vel vt tali nomine significantur: sed secundùm alias rationes particulares, non significatas per nomen vniuersale. vnde licèt rationes illæ ita se habeant, vt vna sit prior altera, vel vna sit talis simpliciter, alia secundùm quid: non ideo commune nomen quo significantur, desinit esse vniuocum.

Nunc ergo ad formam argumenti neganda est minor: quòd prædicabile, aut prædicatio sit analogum, respectu quinque prædicabilium: nam licèt quædam illorum prædicentur essentialiter, aut per se: alia verò accidentaliter, & per accidens: istæ tamen rationes particulares non pertinent ad significationem prædicabilis: sed solùm potentia prædicandi in communi: quæ cùm sit eadem in omnibus, vniuocè significantur omnia prædicabilia, per nomen prædicabile omnibus commune: nec tollitur vniuocatio per particulares rationes, eodem nomine non significatas.

QVÆSTIO VIII.

An vniuersale sit adæquatum obiectum libri prædicabilium, vel potiùs prædicabile.

Liber prædicabilium pars quædam est totius Logicæ: & ideo 79
aliquod obiectum partiale debet ei correspondere: quod sit quasi pars totalis, & adæquati obiecti eiusdem scientiæ: de quo inquirimus. An sit vniuersale, vel prædicabile: cùm sit certũ nullum aliud, præter hæc, obiectum esse posse: ex quibus illud erit obiectum, cui generales conditiones obiecti, quæstione vltima proœmiali à nobis traditæ conueniant, potiùs quàm alteri.

Prima opinio defendit, prædicabile esse obiectũ, potiùs, quam vniuersale: quæ attribui solet Scoto, & defenditur à multis modernis. Habétque duo arg. Primum, illud est obiectum alicuius partis, vel scientiæ, quod continet omnia de quibus illa agit: sed vniuersale non continet omnia, de quibus agitur in hoc libro: ergo non est eius obiectum: probatur minor. Porphyrius in cap. de

specie

ſpecie agit de indiuiduo, atque etiam de ſpecie ſubiicibili, quæ non ſunt vniuerſalia:quia indiuiduum non eſt in multis:nec ſpecies ſubiicibilis, in quantum talis, reſpicit indiuidua.

Secundum illud eſt obiectum formale ſciẽtiæ,ſub cuius ratione formali conſiderat omnia,ſed omnia quæ tractantur in hoc libro conſiderantur ſub ratione prædicabilis,& nõ ſub ratione vniuerſalis:ergo vniuerſale nõ eſt obiectum,ſed prædicabile:Minorem probo,ex definitionibus prædicabilium,quas tradit Porphyrius,per prædicabile,vt definitionem generis,quod ſi prædicabile de pluribus differentibus ſpecie in eo quòd quid:& ſic de cæteris,vnde & librum prædicabilium vocat opus hoc.

Secunda opinio aſſerit Vniuerſale potius eſſe obiectum quam tenet D Tho.q.9. de obiecto huius libri.Sotus quæſt.4.vniuerſalium. Toletus quæſt. 1. & videtur nobis probabilior, & tenenda. Pro eius declaratione notandum eſt,ex doctrina D.Tho.opuſ 48. cap.1.quòd intellectus tribuit naturæ vniuerſalitatem, tanquam fundamentum cæterarum denominationum: quia primum quod in ea intelligit,eſt eſſe in multis:& ideo vocat eam vniuerſalem: & quia ex ratione eſſendi in multis, ſequitur poſſe prædicari de multis, ſtatim ei tribuit denominationem prædicabilis: deinde alias denominationes ſpeciales, generis, & ſpeciei. Vnde ſequitur,quòd ſicut primum,quod eſt in aliqua re,tanquam fundamẽtum aliòrum,eſt eius eſſentia:ita vniuerſalitas,quæ eſt prima denominatio naturæ:ſit quaſi eſſentia eius in ordine Logico:prædicabilitas verò, paſſio omnibus vniuerſalibus communis.

Ex hac doctrina D. Tho. vera & neceſſaria, hoc argumentum colligitur,ad probandam eius ſententiam,& noſtram.Vniuerſale, & prędicabile,conſiderantur per ſe in hoc libro,& illud ſe habet tanquam eſſentia:hoc verò tanquam propria paſſio:ergo vniuerſale potiùs eſt obiectum, quàm prædicabile. Probatur cõſequentia:Quia officium ſcientiæ eſt,probare paſſiones de ſubiecto:ſed in hoc libro probatur de vniuerſali, quòd ſit prædicabile, tanquàm poſterius de priori: ergo tanquam propria paſſio de ſubiecto: quod non poteſt conuenire prædicabili, cùm nullam habeat paſſionem, quæ de illo probari poſſit: ergo nec poteſt eſſe obiectum.

81 Ad primum argumentum alterius opinionis, neganda eſt minor,quia ſpecies ſubiicibilis, & indiuiduum, ſuo modo cõtinentur ſub vniuerſali:non quòd vniuerſalia ſint formaliter, ſed quia termini sũt relationis vniuerſalitas generis,& ſpeciei:genus enim vniuerſale eſt, quia eſt in multis ſpeciebus, de quibus aptum eſt prædicari: & ex hac relatione generis ad ſpecies,reſultat in eis relatio alia ſubiicibilitatis,per quam dicũtur illam terminare,vt in cap.de ſpecie explicabitur. Et eadem ratione indiuiduum, eſt terminus

terminus relationis speciei, à qua vniuersalis, & prædicabilis denominatur quia in multis indiuiduis est, & de illis apta prædicari: & ideo indiuidua, & species subiicibiles, ad genus, & speciem, tractatum eorum reducuntur.

Ad secundum respondeo, distinguendo minorem: quia Viuersale considerari à Porphyrio in hoc libro, sub ratione prædicabilis, duobus modis intelligi potest Primo, ita, vt prædicabilitas sit ratio obiectiua, quæ consideratur, & in hoc sensu negandum est, quia cùm vniuersalitas sit essentialis ratio, & fundamentum prędicabilitatis, atque aliarum denominationum, quas intellectus tribuit naturæ, ratio obiectiua est, sub qua considerantur omnia. Secundo modo potest intelligi, sub ratione prædicabilitatis considerari omnia, tanquam sub passione communi, quæ de quinque vniuersalibus in hoc opere demonstratur, & in hoc sensu concedenda est minor: sed ex eo non bene infertur, quòd prædicabile sit obiectum sed solum, quòd sit passio, quæ de obiecto demonstratur. Demonstratur autem hoc modo: Quidquid est vnum in multis est prædicabile de multis: sed genus est in multis speciebus: ergo prædicabile de illis est: & sic de cæteris prædicabilibus quæ per prædicabilitatem definiuntur à Porphyrio, tanquam per propriā pasionē, magis nobis manifestam: & ideo definitionibus non quidditatiuis: sed descriptiuis, vt in cap. de genere explicabitur Et eodem modo intelligēdum est, Librum quinque prædicabilium, vocari hoc opus, denominatione sumpta à communi passione, quæ de illis demonstratur magis nota, potiùs quàm ab vniuersali, quod eius obiectum est.

QVÆSTIO IX.

An prædicabilia sint quinque, vel plura, aut pauciora.

SIcut prædicamentorum artem inuenit Arist. vt modos essendi omnium rerum, ad certa quædam capita reduceret, & ita facilè possemus agnoscere earum naturam, cognito prædicamento, in quo collocatur, ita Porphyrius inuenit artem prædicabilium: vt ad certa capita reduceret omnes prædicationes: & nos facilè possemus cognoscere qualis sit prędicatio quęcunque: Essentialis, aut Accidentalis: & essentialis, generica: aut specifica: & eodem modo accidentalis: accidentis proprij, aut communis, ex quarum cognitione naturas rerum cognoscere posimus. Vt autem hanc artem prædicabilium meliùs posimus intelligere: necesse est determinatum numerum eorum cognoscere: & ideo quæstio vltima vniuersalis de eorum numero inquirit, An quinque sint, ita vt nec plura, nec pauciora: & licèt non sint diuersæ opiniones, circa numerum sed omnes Porphyrium sequantur au-
ctorem

ctorem huius libri, ponentem tantùm quinque.

Quædam tamen argumenta in contrarium proponemus: quæ videntur probare, ex vna parte pauciora esse: ex alia verò esse plura: vt ex eorum solutionibus veritas manifesta fiat. Probatur ergo pauciora esse quàm quinque duobus argumētis. Primò, prædicabilia, & prædicata, solùm distinguuntur, tanquam potentiæ, & actus: quia prædicabile est, quod potest prædicari de alio: & prædicatum, quod prędicatur actu: sed *Prædicata sunt quatuor*, & non plura: vt docet Aristoteles primo lib. Topicorum, c. 2. 3. & 4. nempe Genus, Definitio, Proprium, & Accidens: ergo quatuor tantùm erunt prædicabilia.

83 Secundò, Porphyrius distinguit duo prædicabilia, generis, & differentiæ: quia genus prædicatur in quid, & differētia, in quale quid: sed definitio continet vtrumque: ergo pro duobus prædicabilibus sufficiet. Probatur consequentia: quia de eisdem prædicatur definitio: de quibus prædicantur genus, & differentia: & præterea continet modum prædicandi vtriusque, in quid, & in quale quid, per modum vnius prædicabilis. Nam si definitio sit speciei subalternæ, vt viuens, sensibile, prędicatur de pluribus differentibus specie, nempe de homine, & leone, sicut genus: si verò sit speciei infimæ, vt animal rationale, prædicabitur de pluribus differentibus numero, vt de Petro & Ioanne prædicatur differentia: ergo non sunt distinguenda duo prædicabilia generis, & differentiæ, sed sufficiet definitio pro vtroque, & ita erunt quatuor tantum & non quinque.

Altera verò pars, quòd prædicabilia sint plura, quàm quinque, probari potest. Primò, quia Porphyrius in cap. de genere, distinguit prædicabilia per ea, de quibus prædicantur, vt genus ab specie: quia prædicatur de pluribus differentibus specie: hæc verò de pluribus differentibus numero: & sic de cæteris. sed si ita distinguatur, sequitur septem saltem esse ponenda, ita vt duo sint prædicabilia differentiæ, & duo alia proprij. Probatur consequentia: quia differentia subalterna, vt corporeum: prædicatur de pluribus differentibus specie, nempe de corpore viuēte, & non viuente: si verò sit infima, vt rationale, solum de pluribus differentibus numero, nempe de Petro & Ioanne: ergo distincta efficient prædicabilia. Proprium etiam si sit subalternum, vt sensibile, quod sequitur naturā speciei subalternæ animalis, prædicatur de pluribus differentibus specie, nempe de equo, & leone: si autem sit infimum, vt risibile, prædicatur solùm de differentibus numero, vt de Petro, & Ioanne: ergo erunt septem prædicabilia.

84 Secundò indiuiduum vagum, vt quidam homo, prædicatur de pluribus differentibus numero, vt de Petro, & Ioāne: & tamen, nō

est spe

est species, quia non prædicatur in eo quod quid. Et etiam, actualis existentia idem habet: ergo aliud prædicabile distinctum ab specie, ponendum est pro illis. Probatur minor: quia sicut quidam homo non dicit essentiam, aut quidditatem indiuiduorum, sed communem rationem indiuidui, quæ vel accidentalis est, vel saltem extra essentiam eorum: ita existentia actualis nō pertinet ad essentiam alicuius creaturæ, facilè eam amittentis per corruptionem, aut potētis eam amittere per annihilationē. Quare non prædicatur in quid, cùm prædicari in quid, idem sit, quod prædicare quidditatem, aut essentiam rei.

Vera tamen est sentētia Porphyrij, & communis in schola. Sed tota difficultas eius cōsistit in assignāda ratione, per quā sufficienter probetur, prędicabilia nō esse plura, aut pauciora quàm quinque, & diuersæ assignantur à diuersis. Nā quidam prędicabilia distinguūt per ea, de quibus prędicātur, alij per ea, quæ de re aliqua cognosci posśūt, quę vidētur esse quinque. Sed rationes istę insufficiētes mihi videntur: sufficiēs verò, per quā probatur efficaciter prędicabilia nō esse plura, nec pauciora, quā quinq; ex modo formali prædicādi, aut se habēdi in ordine ad subiectū, sumenda est: quod sic probatur. Modus prędicandi, qui ex modo se habēdi prædicati ad subiectū sumitur, est formalis ratio prædicationis: ergo erit etiā ratio formalis prædicabiliū, sed essentialis distinctio rerum, sumitur ex diuersis rationibus formalibus earum: ergo prædicabilia distingui debent per diuersos modos prædicandi.

Hoc igitur discursu probari debet, quòd non sint plura, nec pauciora quàm quinque. Ea quæ constituunt prædicabilia, in primis debent esse vniuersalia, quia prædicabile tamquam propria passio vniuersalis, cum eo conuertitur: sed vniuersale est vnum in multis: ergo nihil erit prædicabile, si non sit vnum. Vt autem sit vnum, simplex debet esse, hoc est non complexum: quia complexum non est vnum, sed plura: vt homo albus, aut animal rationale. Præterea, si vnum est, vniuocum erit, nō æquiuocum, neque analogum. Per primam igitur conditionem excluduntur prædicata cōplexa à ratione prædicabilis, vt definitio. Per secundam verò, æquiuoca, & analoga; vt canis, ens, accidens, & similia. Deinde, quod vnum est, hoc est incomplexum, & vniuocum, quinque tantùm modis se habere potest in ordine ad subiectum: ergo quinque tantùm modis potest de illo prædicari: quare quinque tantùm erunt prædicabilia. Probatur antecedens: nam vel prædicatur essentialiter, vel accidentaliter: & si essentialiter: aut per modum totius actualis; quia totam essentiam subiecti actu cont[...]et, vt prædicatur homo de Petro & Ioanne: & est prædicabile speciei; aut per modum totius potentialis, quod verè est pars materialis eiusdem speciei; & ideo contrahibile per differentias,

tanquam per formas; & est genus: vel per modum partis formalis, actualis, & contrahentis; & est differentia. Si verò prædicetur accidentaliter, aut per modum eius, quod ab essentia procedit & cum ea conuertitur, & est proprium: & si per modum accidentis extrinseci, aut communis, dicitur prædicabile accidentis: & cùm non sint possibiles alij modi prædicandi, præter istos, & ad eos reduci possint omnes prædicationes, sequitur quinque tantùm esse prædicabilia, ita vt nec plura, nec pauciora. Pro solutione primi argumenti notanda est differentia inter prędicabile, prædicatum, & prædicamentum, quòd prædicamentum est quædam ordinatio essentialis prædicabilium, secundùm debitam subiectionem, & prædicationem, à supremo genere, vsque ad vltimam speciem, & indiuiduum: vt prędicamentum substantiæ, est ordinatio hæc, substantia, corpus, viuens, animal, homo, Petrus.

86 Prædicata verò sumpsit Arist. primo lib. Topicorum, cap. 2. 3. & 4. per ordinem ad propositionem Dialecticam, seu probabilem; ex qua efficiatur syllogismus Dialecticus, aut probabilis. & quia forma syllogistica petit propositiones de subiecto cõmuni: nam ex propositionibus singularibus non fiunt, nisi syllogismi expositorij, qui non habent modum, nec figuram, nisi per ordinem ad propositiones vniuersales, ideo sumit rationem prædicatorum, ex ordine ad subiectum commune.

Ex quibus sequitur, quatuor tantùm esse prædicata: quod sic probatur. Species non est prædicatum, sed subiectum commune, in ordine ad quem sumitur distinctio prædicatorum: quòd adeò verum est, vt non sit aliud subiectum cõmune præter illam. Quo supposito, vel prædicatum conuertitur cum specie, aut vniuersalius est, si conuertitur cum ea: vel est intra essentiam eius, & erit definitio, vt animal rationale: vel ex ea naturaliter sequitur, & erit proprium, vt risibile respectu hominis: si verò vniuersalius est specie, vel ad quidditatem eius pertinet, & est genus: aut extra illam est, & erit commune accidens. differentiam verò, cum genere numerandã esse docet Arist. c. illo 3. his verbis: *Differentia cùm generalis sit, cum genere ordinanda est.* Et loquitur de differentia subalterna, quia hæc tantùm generalis est, quia cum genere conuertitur vt corporeum cum corpore: si verò sit infirma, ad definitionem reducitur. In distinguendis verò prædicatis, nihil dicitur de modis prædicandi in quid, aut in quale quid, generis & differentiæ: quia in ordine ad propositionem Dialecticam, & syllogismum, nullam distinctionem efficiunt, cùm idem sit modus disputandi probabiliter in his propositionibus, in quibus prædicatum est vniuersalius subiecto, & intra essentiam eius est: siue sit genus, vel differentia. Nec sunt diuersa prædicata

cum

complexa ab incomplexis; si eodem modo se habeant in ordine ad subiectum commune: quia eodem modo disputatur de propositionibus Dialecticis, ex vtroque factis, & ideo definitio inter prædicata numeratur: quæ tamen à prædicabilibus excluditur propter complexionem.

Prædicabilia tandem in ordine ad prædicamenta sumuntur: & 87
ideo definitio excluditur: quia prædicamẽtum ex solis simplicibus fit, genus verò, species, & differentia, in eo collocantur. Numerus verò prædicamentorum, ex diuersis modis essendi accipitur: quorum primus est modus essendi per se. Modi verò essendi in alio, qui accidentibus conueniunt, nouem sunt: & ideo sequitur decem esse prædicamenta quatuor prædicata, & quinque prædicabilia.

Et ad formam argumenti, negandum est antecedens, quòd prædicatum, & prædicabile solùm distinguantur tanquam actus, & potentia: nam si prædicatum communissimè accipiatur, non est actus prædicabilis, nec etiam si accipiatur speciali modo, pro prædicato topico, sed solùm se habet ad prædicabile, sicut actus, si accipiatur tali modo, nempe vt petit natura eiusdem prædicabilis. Secundum verò argumentum huius partis, ex doctrina tradita solutum est.

Ad primum verò alterius partis respondeo, quòd Porphyrius 88
non distinguit genus ab specie per ea, de quibus prædicantur, nisi adiuncto tali modo prædicandi, ex quo essentialis distinctio prædicabilium sumenda est.

Ad secundum argumentum, respondent quidam, indiuiduum vagum non prædicari vniuocè de Petro & Ioanne: sed æquiuocè; quia cùm indiuidua talia sint per differentias indiuiduales omnino diuersas, nihil commune habere possunt, præter nomẽ. Ego verò probabilius esse teneo, quòd à differentiis indiuidualibus, possit abstrahi conceptus communis modalis: quia omnes conueniunt in eo, quòd sint modi particulares, & substantiales, determinantes speciem: vnde ratio modi particularis, in cõmuni considerata, quam significat indiuiduum vagum, vniuoca est respectu indiuiduorum. Ideo alio modo respondeo, concedendo, quòd indiuiduum vagum non prædicetur propriè in quid, sicut species, sed prædicatur modo simili, cùm significet modum substantialem: & ratione huius similitudinis reducitur ad prædicabile speciei: quia cùm non sit prædicatum naturæ, sed modi eiusdem naturæ, non debet pro eo poni distinctum prædicabile, sed ad prædicabile naturæ reduci. Et eo modo sentiendum est de actuali existentia.

Sed duo restant breuissima dubia, quæ aliquo modo pertinent 89
ad numerum prædicabilium: & ideo in fine huius quæstionis

soluẽda sunt. Primum est, An supposito, quòd quinque prædicabilia sunt species vniuersales. Vniuersale sit genus immediatum eorum, vel remotum: ita vt inter illud, & prædicabilia, detur aliud genus immediatum: sicut viuens dicitur remotum genus hominis, & equi, quia inter ipsum, & species has mediat animal. Cui respondeo, non esse immediatum genus, sed remotum: quod hoc argumento probatur. A quacumque conuenientia essentiali, abstrahi potest conceptus communis eis, quæ essentialiter conueniunt: sed prædicabilia conueniunt essentialiter in aliqua ratione inferiori vniuersali: ergo illius rationis dari poterit conceptus vniuersali inferior; qui prædicabitur de eisdem specie differentibus: & ideo erit genus eorum immediatum; vniuersale verò remotum. Probatur minor; quia tria prædicabilia conueniunt in modo prædicandi intrinseco, aut essentiali; nempe genus, species & differentia: & duo alia in modo prædicandi accidentali; nempe, proprium, & accidens: ergo prædicabile essentialiter erit commune illis & prædicatum accidentale erit commune his; & magis proximum, quàm vniuersale: & quodlibet prædicatur de pluribus speciebus: illud de tribus, hoc de duobus: ergo erunt genera magis proxima quàm vniuersale; & consequenter non erit vniuersale genus proximum eorum, sed remotum.

Secundum dubium est, An quinque prædicabilia sint species subalternæ, habentes sub se alias species; sicut animal, aut viuens; vel infimæ non habẽtes sub se alias species, sed solùm indiuidua; vt homo, vel equus, & reliquæ species infimæ aliorum generum. Si enim dicatur esse species subalternas; sequitur prædicabilia plura esse quàm quinque; quia cùm eis debebunt connumerari species, quas sub se habẽt. si verò sint infimæ; non erit maior numerus prædicabilium. Respondeo esse species infimas, quod ita probo. Prædicabilia distinguũtur specie, per diuersos modos prædicandi, sed isti modi non sunt diuisibiles in alios: ergo prædicabilia non habent alias species. Probatur minor; quia modus prædicandi generis est, quòd prædicetur vt pars materialis speciei: & per modum totius potentialis:, contrahibilis per differentias: sed impossibile est dari genus, quod non prædicetur eodem modo: ergo modus iste non est diuisibilis in alios; & hoc est genus esse speciẽ infimam vniuersalis. Et idem argumentum fit de cæteris prædicabilibus: quare nullum eorum species subalterna esse potest.

TRACTA

TRACTATVS DE NATVRA ENTIS RATIONIS, ET SEcundarum intentionum.

SEPTEM hoc ordine disputanda sunt de Ente rationis. Primum, An sit. Secundum, Quid sit. Tertium, Quotuplex sit. Quartũ, An à solo intellectu, vel ratione fiat; aut etiam ab aliis potẽtiis. Quintum, An à solo intellectu nostro vel etiam ab angelico, & diuino. Sextum, Ad quam scientiam pertineat de eo agere. Postremum, Quonam modo ad ordinem prædicamentalem reducatur.

An Ens rationis sit.

PAuci quidam, & sine fundamento, negant Ens rationis esse, vt Vallesius controuersia 9. ad Tyron. & alij: ideo nõ est opinio vocanda, nec tenenda, sed communi sententia totius scholæ; *quod Ens rationis sit.* Vt autem eam intelligamus notandum est: duplex esse ens rationis. Primum; quod directè, & per se fit à ratione, vel intellectu & in eo inhæret, tanquam in subiecto; & hoc est operatio ipsius intellectus: & ideo est Ens reale; sicut operatio visus: & solùm dicitur Ens rationis, quia fit à ratione. Aliud est Ens rationis; quod non fit directè ab intellectu, nec per se: sed quasi per accidens sequitur operationem eius, vt si intellectus componat hanc propositionem; Homo est animal: compositionem ipsam: quæ est operatio realis intellectus, sequitur denominatio propositionis, & prædicati, atque subiecti; quæ denominationes non sunt aliud, quàm relationes quædam rationis, totius propositionis comparatæ ad prædicatum, & subiectum, tanquam ad partes: & eiusdem prædicati, & subiecti inter se: nam eo ipso, quòd vnum attribuitur alteri; illud dicitur prædicatum, & hoc subiectum. Et primùm Ens rationis, non propriè dicitur tale; cùm sit Ens reale: & ideo non agimus de eo; sed solùm de secundo: quod non est in aliquo tanquam in subiecto, sed solùm habet esse, dum cognoscitur ab intellectu: & ideò dicitur solũ esse obiectiuè in intellectu. De hoc ergo Ente rationis, est nostra conclusio: *quòd sit in rerum natura:* quæ colligitur ex Arist. 4 Meta. tex. 3. lib. 4. 13. & 4. lib. 6. tex. 8. quibus locis 1

docet, *Ens vniuersalissimum, diuidi in illud, quod est in rebus, & aliud quod non in rebus, sed solùm in mente dicitur esse.* Quod est solùm esse obiectiuè in intellectu: & eandem conclusionem sequitur tota schola.

Probatur ratione: quia intellectus componit propositionem ex duobus extremis, quæ non distinguũtur à parte rei: vt ex homine & Petro: & ex solo Petro facit propositionem identicam, efficiens ipsum prędicatum, & subiectum: sed distinctio, & attributio vnius ad alterum, est ordinatio ad illud: & ordinatio est relatio inter illa; non realis: quia à parte rei, nec distinguitur Petrus à seipso; nec ad seipsum ordinatur, ergo est relatio rationis, aut Ens rationis: sequitur ergo, quòd Ens rationis detur, & sit.

Quid sit ens rationis.

2 Circa essentiam Entis rationis, est prima opinio asserentium; Omnem denominationem extrinsecam esse Ens rationis, vt denominatio, à qua paries dicitur dexter: quia est à manu dextra hominis: aut lapis dicitur visus, quia videtur à nobis. Quod probant primò, Quia denominatio est opus rationis: ergo non datur ante operationem intellectus. sed denominationes extrinsecæ nihil in rebus denominatis ponunt, præter denominationem ipsam, quam intellectus efficit: ergo sũt entia rationis. Probatur minor; quia lapis nihil acquirit per hoc, quòd sit ad meam dexteram, nisi denominationem dextri; & sic de reliquis.

Secundò; denominationes extrinsecæ sunt relatiuæ: & nõ fiunt à relationibus realibus: ergo à relationibus rationis: quod est esse Entia rationis. Maiorem sic probo: Quia per denominationes extrinsecas referuntur res denominatæ ad alias: vt paries dexter ad hominem, ad cuius dexteram est: Minorem verò: quia per tales denominationes nullam relationem realem acquirunt res denominatæ: vt paries ex eo quòd videatur, non acquirit relationem realem ad hominem eum videntem.

Sed hæc sentẽtia falsa est. Probatur duobus argumentis. Primò, Ens rationis non habet aliud esse, quàm cognosci ab intellectu: & ideo nõ datur ante operationem intellectus: sed denominationes extrinsecæ dantur ante operationem intellectus: ergo non sunt Entia rationis. Probatur minor. Deus dicitur creator: & paries qui videtur ab aliquo animali, dicitur visus: non solùm antequam cognoscantur ab intellectu: sed etiam si nullus sit intellectus in rerum natura: ergo denominationes extrinsecę dãtur ante operationem intellectus: & ideo non possunt esse Entia rationis.

Secundò: Istæ denominationes (quamuis non fiant ab aliqua forma inhærente in rebus denominatis, & ideo appellentur extrinsecæ

trinsecæ)reales sunt:ergo non sunt Entia rationis. Consequẽtia euidens est:quia Ens rationis nihil habet reale,sed solùm cognosci ab intellectu. Antecedens probatur: quia Deus realiter dicitur creator, & paries realiter visus. Ergo denominationes istæ sunt reales.

Ad argumentum huius opinionis, distinguendum est antecedens:quòd denominatio sit opus rationis.Nam denominatio duplex est.Vna,quæ fit ab aliqua forma reali,siue inhæreat in re denominata:quales sunt denominationes intrinsecæ, aut in alia ab ea diuersa,vt denominationes extrinsecę:& istæ nõ sunt opus rationis,nec ab intellectu dependẽt: sicut nec dependet forma realis,à qua fiunt.quia si dependerent:sicut non denominatur paries visus,ante operationem intellectus,ita nec denominaretur homo albus ab albedine: quod patet esse falsum.Alia est denominatio, quæ non fit à forma reali;sed solùm tribuitur ab intellectu rebus intellectis.Vt denominatio subiecti, aut prædicati:& de hac denominatione verum est,quòd sit opus rationis:sicut forma à qua fit.Quæ est relatio rationis,dicitur fieri ab intellectu.

Secunda opinio asserit,Non omnes denominationes extrinsecas esse Entia rationis:sed eas tãtùm, quas res cognita accipit ab actu intellectus, per quem cognoscitur: & à quo denominatur intellecta & cognita.Et vt vno verbo sensus huius opinionis declaratur,Ens rationis asserit esse, illud esse cognitum: quod acquirit res,quando cognoscitur ab intellectu: quod patet esse extrinsecam denominationem.

Sed hæc opinio eisdem rationibus probatur falsa,quibus falsitas alterius probata est, quia non est minùs realis denominatio cogniti(quamuis sit extrinseca)quàm denominatio visi in pariete,aut denominatio creatoris in Deo: ergo non potest esse Ens rationis:quia Ens rationis nihil reale habet.

Communis sententia duabus conclusionibus explicatur.Prima. Ens rationis non est aliquid inhærens in rebus denominatis, nec denominatio extrinseca ab aliqua forma reali existente in alio, sed sola denominatio,quam eis tribuit intellectus. Probatur hoc argumento: Esse genus,aut esse speciem, non conuenit homini, aut animali à parte rei,sed has denominationes tribuit eis intellectus per comparationem ad inferiora:ergo,nec sunt aliquid inhærens, nec fiunt ab aliqua forma reali existente in alio. Probatur consequentia:quia id quod inhæret alicui,vel fit à forma inhærente in alio,conuenit illi à parte rei.

Secunda conclusio: Licèt Ens rationis non sit aliquid inhærens,& ideo possit dici extrinseca denominatio:tamẽ habet similitudinem cum forma inhærente, & propter hanc similitudinem potest dici denominatio intrinseca. Prima pars huius conclu-

sionis, sequitur euidenter ex conclusione præcedente iam probata: secunda verò pars: quòd possit dici denominatio intrinseca, propter similitudinem, probatur. quia denominatio generis, speciei, prædicati, & subiecti: similes sunt denominationibus realibus, prouenientibus à formis inhærentibus: vt denominationibus albi, & nigri, ergò sicut istæ sunt verè denominationes intrinsecæ: illæ possunt dici intrinsecæ per similitudinem.

Quotuplex sit Ens rationis.

PRima diuisione diuiditur Ens rationis; in illud quod habet fundamentum in re: & aliud, quod non habet fundamentum sed verè impossibile est. Ens rationis habens fundamentum, est denominatio illa, quæ attribuitur ab intellectu rebus tali modo ab eo cognitis, quam denominationem petit natura earum, vt tali módo cognita. Verbi gratia, dum cognoscit intellectus naturam humanam abstractam ab indiuiduis, & eam comparat cùm eis, petit vt ita cognita, denominationem speciei: & ideo talis denominatio est Ens rationis, habens fundamentum in re.

Sed fundamentum hoc duobus modis intelligitur à diuersis modernis. Primò, ita vt solùm consistat in modo nostro intelligendi, qui ea quæ verè non sunt distincta distingui, & ea quæ verè non sunt separata ab inferioribus, separat, vel abstrahit, non tamen in rebus ipsis. Ab aliis verò non solùm in nostro modo intelligendi, sed in rebus ipsis cognitis fundamentum habere Entia rationis, affirmatur.

Sed pro huius intelligentia notandum est; Primò: necessarium esse ad efficienda Entia rationis, & attribuenda rebus cognitis, quòd imperfectè cognoscantur: hoc est, per plures conceptus, cùm tamen per vnum cognosci possent ab intellectu perfectè cognoscente. Exempli gratia: vt intellectus attribuat homini denominationem speciei, & prædicati, huius propositionis: Petrus est homo, debet illum cognoscere quasi abstractum, aut separatum, atque distinctum ab eo, cùm tamen à parte rei, non distinguatur, nec separatus sit. Verùm hoc sine mendacio facit, quia sine affirmatione aut negatione, sed per hoc tantum, quòd vnum cognoscit sine alio: & hoc prouenit ex imperfecto modo cognoscendi; quia non totum simul, sed quasi per partes cognoscit, vel per diuersos gradus. Vt dum distinguit in anima rationali, gradum vegetandi, sentiendi, atque intelligendi; cum tamen anima ipsa sit simplex quædam substantia.

Secundò notandum est; in rebus ipsis cognitis dari etiam fundamentũ; vt cognoscantur distinctæ, aut vt eis attribuatur talis denominatio, quæ dicitur Ens rationis. vt in rebus compositis ex materia,

materia,& forma,reperitur vnitas formalis;quam tribuit ei forma; & etiam vnitas numerica, quæ ex hac materia, & forma sumitur;aut si ex sola forma diuersa ratione ac sumitur numerica: quia Formalis sumitur à forma,vt est principium,& radix prædicatorum essentialium:Numerica verò ab eadem,vt est principalis pars componens. Ex hoc ergo reperitur fundamentum in natura humana, vt intelligi possit in ea vnitas formalis, non intellecta vnitate numerica: quod est abstrahi ab indiuiduis: atque etiam,vt cum multis eorum comparetur,& denominetur species; aut cum vno tantùm, per modum attributionis, & denominetur prædicatum.

His suppositis,nostra sententia explicatur duabus conclusionibus.Prima est: Ens rationis aliquando habet fundamentum,nec solùm in nostro modo intelligendi imperfecto,sed in rebus ipsis, quæ ex propria natura habent fundamentum,vt eis tribuitur talis denominatio.Probatur vnico argumento,ex doctrina tradita, Non solum in nostro modo cognoscendi imperfecto, sed in rebus quas concipimus,datur aliquando fundamentum,vt possit in eis cognosci vnum sine alio;ergo datur fundamentum,vt possint eis tribui denominationes,quæ sunt entia rationis.Probatur antecedens.Primò: In natura humana, in qua datur fundamentum, cognoscendi vnitatem formalem,non cognita vnitate numerica: ergo datur fundamentum abstrahendi eam ab indiuiduis,& comparandi cum multis, comparatione simplici,& attribuendi ei denominationem speciei,aut cum vno tantùm comparatione composita per modum attributionis, & tribuendi illi denominationem prædicati.Secundò: In anima rationali, in qua datur fundamentum distinguendi gradum vegetatiuum,sensitiuum,& rationalem; & hoc fundamentum non est aliud, quàm eminentia seu perfectio eius,ratione cuius sub gradu formæ superioris non dependentis à materia, continet alios gradus, qui in diuersis formis inferioribus reperiuntur.

Secunda conclusio. Entia rationis aliquando non habent fundamentum in rebus quibus attribuuntur, sed in aliis, aut in solo modo nostro intelligēdi imperfecto. In hac conclusione conueniunt omnes,& probatur duplici exemplo.Primò in Deo, in quo distinguimus iustitiam à misericordia: non propter fundamentum in eis existens,sed in creaturis,in quibus virtutes istæ distinctæ sunt. Secundò, in propositionibus, quæ dicuntur Identicæ, quia idem prædicatur de seipso, vt in hac, Petrus est Petrus: in qua intellectus distinguit Petrum à seipso, eum faciens quasi duos:& tribuit illi denominationem prædicati & subiecti, cuius distinctionis nullum est fundamentum in eo,sed solùm in modo cognoscēdi imperfecto,qui distinguit quasi in duo extrema illud 7

quod in se nec distinctum est nec habet fundamentum, vt à seipso distinguatur.

Ex his conclusionibus sequitur, distinctionem rationis duplicem esse, vt communis consensus scholæ asserit. Vna est quæ habet fundamentum in rebus ipsis, & hæc dicitur distinctio Rationis ratiocinatæ; quam ponimus inter vniuersale & singularia, & inter diuersos gradus vegetandi, sentiendi, & intelligendi animæ rationalis: Alia est distinctio, non habens fundamentum in re ipsa cognita, sed in aliis; aut solùm in nostro modo cognoscendi imperfecto; vt ea, quam ponimus inter Petrum, & seipsum, dum prædicatur in propositione identica. Et hæc de Entibus rationis habentibus fundamentum in rebus.

8 Alia sunt Entia rationis, quæ nullum habent fundamentum in rebus: sed ex quibusdam impossibilibus ab intellectu coniunctis finguntur, vt Chimæra, & Sphinx. Et impossibilibus coniunctis fieri dicimus: nō quòd impossibilia in se sint; hoc enim est necessarium: sed quia licet possibilia sint, coniunctio tamen impossibilis iudicatur; & hoc modo dicitur Chimæra impossibilis: quia ex rebus diuersæ speciei, vt ex parte aliqua hominis, & ex alia parte leonis, alteriúsve animalis quasi composita fingitur. Et huiusmodi Entia rationis, in infinitum possunt multiplicari ab intellectu, sicut infinitis modis potest res diuersæ speciei coniungere.

Secūda diuisio Entis rationis, quasi subdiuisio est primi membri. nam Ens rationis habens fundamentum in rebus, diuiditur in tria membra; nempe, in Negationem, Priuationem, & Relationem quam diuisionem insinuauit Arist. 4. lib. Met. tex. 2. & lib. 5. c. 7. tex. 14. *asserens priuationem, & negationem, esse non Entia*. vt significarent non esse vera Entia realia; sed ad similitudinem eorum facta ab intellectu. Et in secūdo loco præter vera Entia; quædam alia esse docet, non tam vera secundùm entitatem; quàm secundùm veritatem prædicationis, tam affirmatiuæ, quàm negatiuæ; quæ nō possunt esse nisi Entia rationis; quę vocantur priuationes, & negationes. De relatione verò rationis, egit c. 15. eiusdē libri, explicans relationes tertij generis mensurabilis, & mensurę; docénsque mensuram referri ad mensurabile, non per relationē intrinsecam, sed extrinsecam mensurabilis ad ipsam; cùm tamen certum sit, nihil posse ad aliud ordinari, nisi per relationem in se existentem: quam certum est etiam non habere mensuram in se: quæ potiùs est res absoluta. Intelligit ergo Arist. inferri, per relationem factam ab intellectu, eandem mensurā ordinante ad mēsurabile, ac si ex propria natura ordinaretur. Eandem diuisionem videtur colligere ex his locis D. Tho q. 21. de veritate art. 1. d. 1. q. 1. art. 3. & d. 19. q. 1. art. 1. & est iam communis in schola.

Sed

Sed circa Negationem, & Priuationem, duo sunt adnotanda, vt eorum natura, & distinctio intelligatur: Primum est, duobus modis posse vtramque considerari: Primò secundum se, aut secundum suas essentias, nempe, vt sunt negationes alicuius formæ realis; & in hac significatione dicuntur ab Aristotele *non Entia realia*: quia cũ Ens reale habeat esse ab aliqua forma reali; negatio aut priuatio quæ formam realem negant; consequenter dicuntur negare Ens reale: & ideo non esse entia realia, sed potiùs *non entia*, vt Arist. 1. & 5. lib. Physicorum docuit. Quod de Ente simpliciter intelligendum est. nam negationes formæ realis entia realia secundùm quid vocantur, hoc est, non positiua, sed negatiua. In hac etiam significatione docuit Aristoteles 1. lib. Physicorum de priuatione, *quòd sit principium rei naturalis.* Et de negationibus, docet D. Tho. in opusculo de Ente, & essentia, *quòd sint de essentia naturæ realis.* Vt de essentia hominis est esse non equum, aut non hinnibilem. In hac tandem significatione sumptæ, verum est, & necessarium, quòd dentur ante operationem intellectus, & ab eo non dependeant. Probatur euidenter, quia non potest priuatio esse principium generationis naturalis, si dependeat ab intellectu, ante cuius operationem certum est eandem generationem dari. Nec potest esse negatio de essentia naturæ realis, si non detur ante operationem intellectus, hoc modo sumpta.

Alio modo sumi possunt Priuatio, & Negatio; vt attribuuntur rebus in propositione: & hoc modo non accipiuntur secundùm rationem negationis, & priuationis; sed ad similitudinem formæ positiuæ; quia quod alteri attribuitur, forma positiua esse debet, aut similitudinem eius habere: & quia sumi per modum formæ positiuæ non habent ex se, sed solùm ab intellectu, ideo hoc modo sumptæ, ab eo dependent: ante operationem eius non dantur, neque vllo modo possunt esse Entia realia, sed sunt Entia rationis Quod hoc exemplo explicare possumus: dum dicimus hominem esse cæcum, non sumimus cæcitatem vt negationem, seu priuationem visus: quia hoc modo sumpta, non propriè dicitur esse in alio, sed potius tollere formam ab eo: ergo nec vt priuatio est, alteri attribuitur in propositione, sed in quantum concipitur ad similitudinem formæ positiuæ: & cum hoc habeat à solo intellectu; ab eo etiam necessariò dependere dicitur, & ante operationem eius non dari: quæ sunt conditiones propriæ Entis rationis.

Secundò notandum est, pro intelligenda distinctione priuationis à negatione, quòd in vno cõueniunt, & in alio distinguuntur: Conueniunt in eo, quòd vtraq; est negatio formæ realis in subiecto, differunt verò: quia Negatio solum negat formam in subiecto

iecto: siue sit aptum eam habere, siue non: Priuatio verò dicit negationem formæ, non in quocunque subiecto; sed apto habere illam: vnde non dicitur lapis cæcus, etiam si non habeat visum, quia non habet aptitudinem habendi illum, sed bene homo, vel animal: in quibus si non sit, est tamen aptitudo habendi visum.

Ex quibus intelligitur; quonam modo distinguantur Priuatio, & Negatio: distinguuntur enim distinctione formali, quæ vocari solet Includentis, & Inclusi: quia priuatio includit negationem, & addit supra illam ordinem ad determinatum subiectum, aptum habere formam, qua caret; cùm tamen negatio non dicat ordinem, nisi ad subiectum non habēs; siue aptum sit habere, siue nō.

Ex his, quæ de diuersitate Entium rationis dicta sunt; sequitur non esse absolutè asserendum, quòd ens rationis, sit Ens confictum ab intellectu, sed solùm esse veram hanc locutionem; de Ente rationis non habente fundamentum in rebus, quibus attribuitur: vt Chimæra aut Sphinge; nō verò de iis, quæ habent fundamentum. Et huius ratio est manifesta: quia fingere solùm dicitur ille, qui sine aliquo fūdamēto loquitur: locutio verò aliquo modo fundata in veritate, aut natura rerum, nō propriè dicitur ficta: sed si propriè loquēdum est, de his Entibus rationis, dicendū est, quòd facta sint ab intellectu, præsupposito fūdamēto in rebus.

Per quam potentiam, & operationem fiat Ens rationis.

AD hoc dubium respondent aliqui, non solum intellectum efficere Entia rationis, sed etiam sensus interiores, præsertim imaginationem, vel phantasiam; de qua scimus, quod fingat montem aureum, qui cùm non detur in rerum natura, vocabitur Ens fictum ab imaginatione; quod est Ens rationis.

Nos verò sub distinctione respondendum esse asserimus: nam Entia rationis ficta, hoc est, non habentia fundamentum in re, non solùm ab intellectu, sed etiam à phantasia, fieri possunt: ea verò, quæ habent fundamentum, solùm ab intellectu. Et de primis patet, fieri à phantasia, quasi componente vnum aliquid non existens in rerum natura ex duobus verè existentibus; vt ex speciebus montis, & auri, componit montem aureum; quod non potest fieri ab aliquo alio sensu; nec à voluntate aut appetitu: quia non habent talem virtutē componendi. Entia verò rationis, quæ habent fundamentum in rebus non possunt fieri ab alia potentia, nisi à solo intellectu. Et ratio huius est, quia hæc Entia rationis sunt denominationes quædam, vel relationes, quas intellectus tribuit naturis, iam cognitis à se, per aliam cognitionem: vnde quasi per cognitionem reflexam fieri dicuntur: sed nulla alia potentia præter intellectum habet hanc virtutem reflexiuam, per

quam

quam possit sumere pro obiecto rem, vt à se cognitã alia cognitione: ergo nec habebit virtutem efficiendi Entia rationis. Maior est manifesta ex his, quæ diximus in qũ. 5. Vniuersaliũ, de modo, quo vniuersale fit ab intellectu per simplicem comparationẽ. Diximus enim Comparationem esse cognitionem, per quam intellectus quasi reflectitur supra naturam iam cognitam, per simplicem abstractionem: & naturam ita cognitam comparat ad inferiora. Minor verò manifesta est, quia reflexio hæc non potest cõuenire voluntati, quæ nihil cognoscit, sed tendit in obiectum cognitum ab intellectu: nec minùs potest tribui sensibus, quorum cognitio imperfectissima est: & ideo nõ possunt operari circa rẽ, vt à se iam cognitam: quamuis possit contingere, quòd eandem rem iam cognitam, iterum cognoscant, non tamen cognitionẽ reflexa, sed pluribus cognitionibus quasi directis.

Sed iam, quòd à solo intellectu fiant Entia rationis, poterit quis dubitare; per quam operationem eius fiant: An per primam, quæ est apprehensio simplicium; aut per secundam; quæ est compositio, & diuisio, per discursum; qui est tertia. Respondent quidam, non posse fieri per primam: & probant hac ratione: Entia rationis fiunt per comparationem naturæ cum inferioribus; aut prædicati cum subiecto: sed omnis comparatio est compositio, aut diuisio, & actualis prædicatio: ergo non possunt fieri per simplicem apprehensionem.

Cõmunis tamen sententia à nobis sequenda tenet, (vt vidimus in qu. 5. vniuersali) quædam entia rationis fieri per primam operationem intellectus, alia per secundã, & quædam alia per tertiã. Quod hoc argumento probatur. Quædam Entia rationis conueniunt simplicibus, priusquam ex eis fiat cõpositio: alia cõueniunt eidem simplicibus, vt sunt iam in compositione, vel ipsi compositioni: alia denique compositionibus, vt sunt in syllogismo: ergo per singulas has operationes fiunt diuersa Entia rationis. Probatur antecedens; quia per simplicem comparationem naturæ cum inferioribus fit Ens rationis, quod est vniuersale; fit etiam genus, & species, quæ omnia conueniunt prędicabilibus, priusquam actu prædicentur: ergo priusquã ex eis fiat propositio. Quare necesse est fieri per simplicem apprehensionem, per quam cognoscimus vnum in ordine ad alterũ. Nam hæc simplex cognitio, prior est compositione. De Entibus rationis, quæ conueniũt compositioni, & discursui, manifestum est fieri per secundam, & tertiam operationem intellectus, & talia sunt denominatio prædicati, & subiecti, atque etiam propositionis: & præterea denominationes argumentationis & syllogismi.

Ad argumentum verò alterius opinionis, negandum est; quòd omnis comparatio sit compositio, aut diuisio; cùm probatum sit

in quæst. 5. vniuersali, dari comparationem, quæ sit simplicium apprehensio; per quam cognoscimus vnum in ordine ad aliud, vel ad multa.

An Entia rationis fiant ab intellectu diuino, vel angelico.

PRima opinio affirmat, diuinum & angelicum intellectum efficere entia rationis: quam tenent moderni quidam. Et probatur 1. testimonio D. Tho. 1. part. quæst. 15. art. 2. ad 3. vbi habentur hæc verba: *Huiusmodi respectus quibus multiplicantur ideæ non causantur à rebus, sed ab intellectu diuino, comparante essentiam suam ad res*, &c. Ex quibus hoc argumentum colligitur: Distinctio idearum in Deo non est realis; cùm ideæ conueniant essentiæ diuinæ, in qua non potest esse distinctio realis: ergo solùm est distinctio rationis: sed distinctio rationis est relatio rationis: ergo Ens rationis fit ab intellectu diuino, secundùm mentem D. Thom. Probatur consequentia; quia dicit distinctionem idearum, causari ab intellectu diuino.

Probatur etiam duplici ratione. Primò, Intellectus diuinus cognoscit perfectissimè Entia rationis: sed Entia rationis non habent aliud esse, quàm cognosci: ergo habent esse ab intellectu diuino; quod est fieri ab eo.

Secundò, Intellectus diuinus distinguit ea, quæ à parte rei non sunt distincta, sed hoc non potest fieri, nisi efficiēdo Ens rationis: ergo diuinus intellectus efficit Entia rationis. Maior est manifesta: quia distinguit suā iustitiam, & misericordiam, atque etiam ideas in se existentes, quæ nō distinguuntur à parte rei. Probatur minor, quia distinguere ea, quæ non sunt distincta, fit per relationem rationis, quæ est Ens rationis.

Secunda opinio asserit; diuinum intellectum non efficere Entia rationis, & hæc est probabilior, & tenenda. Quam explico duabus conclusionibus. Prima: Intellectus diuinus perfectissimè cognoscit Entia rationis, quæ fiunt ab intellectu nostro. Hanc omnes concedunt: & probatur euidenti ratione. Entia rationis fiunt ab intellectu nostro: ergo cognoscuntur ab eo: sed quidquid ab intellectu cognoscitur, continetur sub obiecto eius: ergo entia rationis, continentur sub obiecto intellectus nostri: sed obiectum diuini intellectus non est minùs vniuersale, quàm nostrum: quia diminuta, & imperfectissima comprehendit: ergo non minùs continet Entia rationis, nec minùs ea cognoscit.

Secunda conclusio: Diuinus intellectus nullum Ens rationis facit: sed nec potest illud facere. Quam vt probemus, supponendum est, quòd ad efficiēdum Ens rationis, duæ sunt imperfectiones necessariò requisitæ, in modo intelligendi. Prima quòd res, quæ non sunt à parte rei distinctæ, sed vnum; distinguantur ab intellec-

intellectu, & per plures conceptus concipiantur.

Secunda, quod obiectum repræsentetur intellectui, & ab eo intelligatur, non sicut se habet in se, aut à parte rei; sed alio modo. Vtraque conditio manifestatur hoc exemplo: Vt intellectus efficiat naturam vniuersalem genus, aut speciem, necesse est; vt eam distinguat ab inferioribus à quibus non est distincta; & eam ab eis abstrahat: cùm nõ sit secundum se abstracta, sed à parte rei sit eis coniuncta: & hoc est alio modo eam intelligere, atque est à parte rei; hoc est pluribus conceptibus, atque distinctis intelligere ea, quæ à parte rei sunt vnum. Sed vtrũque facit intellectus sine mendacio: quia sine affirmatione, & negatione. Et quod de his Entibus rationis dicimus, euidens est in cæteris.

Ex his colligitur argumentum, ad probandum efficaciter nostram sententiam. Entia rationis non possunt fieri ab intellectu, nisi distinguendo ea, quæ à parte rei, aut secundum se non sunt distincta; & concipiendo per plures conceptus ea, quæ in se sunt vnum, atque etiam alio modo ea intelligendo, atque se habent à parte rei sed modus sic intelligendi, est imperfectissimus, & qui non potest cõuenire intellectui Diuino: ergo nec poterit efficere Entia rationis. Probatur minor: nam diuinus intellectus vnica cognitione & vnico cõceptu, & simplicissimo intelligit omnia, & secundùm eundem modum, quem habent à parte rei: vt si sint vnum, cognoscit ea per modum vnius: si verò sint distincta, tanquam distincta: ergo nõ potest ei conuenire talis modus imperfectus intelligendi, per quem necessariò debet fieri Ens rationis: & ideo nec poterit illud efficere.

Ad arg. alterius opinionis respondeo, & ad primũ testimonium D.Tho. Sensum eius ex alio loco colligi, nempe ex qu. 17. de potentia art. 6. vbi docet distinctionẽ rationis, quæ reperitur inter diuina attributa: vt inter iustitiam, & misericordiam, aut inter ideas, diuerso modo reperiri in intellectu diuino, & nostro: quia in illo reperitur tanquam in radice, & quasi virtualiter: in nostro verò formaliter. Quod hoc modo explicandum est: Idea non est aliud quàm essentia diuina, pro vt participari potest à creaturis. Et cùm plures creaturæ sint distinctæ secundùm essentiam, distinguimus in ea plures ideas, ita, vt ea ratione, qua potest participari ab homine, sit idea hominis, & non leonis: & vt participari potest à leone, sit idea leonis & non elephantis: & sic de cæteris. Quamuis autem diuinus intellectus intelligat essentiam diuinam, vt imitabilem ab omnibus creaturis, vnico ac simplicissimo conceptu, & ideo nõn distinguat in ea plures ideas, per illum tamen vnicum conceptum intelligit, quòd à nostro intellectu imperfecto modo eam concipiente, hoc est per plures ac distinctos cõceptus, distinguatur in plures ideas, hominis, leonis, & aliarum rerum.

ierum. Nam vnico cõceptu intelligimus non essentiam diuinam, vt participari potest ab homine, & per alium conceptum distinctum, vt participari potest à leone: & hoc est distinguere in essentia diuina plures ideas distinctione rationis, & ideo efficere entia rationis, intelligendo diuinas ideas.

Ex quibus intelligitur differentia inter diuinum intellectum, & nostrum: quòd ille, non distinguit ideas in essentia diuina distinctione actuali, aut formali, sed fundamentali, aut virtuali, in quantum cognoscit distingui posse à nostro: noster verò intellectus actualem distinctionem rationis inter ideas facit: & quia omnis nostra intellectio causatur, & regulatur per diuinam, docuit D. Tho. intellectum diuinum causare distinctionem idearum, non efficiendo eam actualiter, sed solùm virtualiter, in quantum intelligit essentiam diuinam, vt intelligi potest à nostro intellectu per plures conceptus, & ideo distingui possunt à nobis plures ideæ: quam distinctionem à nobis factam, causat intellectus ipse diuinus per suam intellectionem; & iste est sensus illius testimonij.

Ad primum argumentum concedendum est antecedens, quòd diuinus intellectus, perfectissima cognitione cognoscat Entia rationis, sed neganda est consequentia, quòd ea faciat. & ratio est, quia non cognoscit res cum duabus illis imperfectionibus necessariò requisitis ad efficienda Entia rationis. Et vt vno verbo solutionem declaremus, dicendum est; diuinum intellectum non cognoscere Entia rationis, cognitione factiua eorum; sed cognitione, per quam facta à nobis intelligit

Ad secundum distinguenda est maior; quia distinguere ea quæ non sunt distincta, duobus modis potest intelligi. Primo, efficiendo actualem distinctionem inter ea; & in hoc sensu neganda est: Alio modo, solùm efficiendo distinctionem quasi virtualiter, aut fundamentaliter: & hoc modo concedi potest. Nam cùm intellectus diuinus intelligit ea quæ non sunt distincta: vt distingui possunt à nobis imperfectè cognoscentibus per plures conceptus; virtualiter dicitur efficere distinctionem, quam noster intellectus facit actualiter: in quantum intellectio nostra causatur, & regulatur per diuinam. Et quæ de diuino intellectu dicimus, de angelico etiam, suo modo intelligi debent: qui cùm perfectè intelligat, non dicitur facere Entia rationis; sed ea cognoscere à nobis facta.

Ad quam scientiam pertineat agere de Ente rationis.

DVabus distinctionibus præsuppositis respondendum est huic dubio. Prima est, quã superius adduximus de Ente rationis habente

habente fundamentum in rebus,& non habente tale fundamentum. Et de hoc secundo certum est, ad nullam scientiam per se pertinere. Quod duobus argumentis probatur: Primo, Quia ea de quibus scientia per se agit, determinata esse debent: sed Entia rationis, quæ non habent fundamentum, possunt in infinitum multiplicari ab intellectu; ergo nulla scientia potest per se agere de illis. Secundo, Illud de quo agit scientia, debet habere determinata principia, per quæ probentur de illo determinatæ passiones; sed hæc Entia rationis non habent determinata principia; ergo nulla scientia potest agere per se de illis. Minorem probo, quia componuntur ex rebus disparatis, aut specie diuersis; ergo ex eis non potest sumi determinatum principium, nec tale compositum impossibile, potest habere determinatas passiones.

Alia distinctio est Entis rationis, habentis fundamentum in re. Quòd si sit relatio rationis, duobus modis considerari potest. Primo, secundùm se aut secundùm propriam Entitatem: & hoc modo pertinet ad Metaphysicam: non per se; quia obiectum per se huius scientiæ est Ens reale; sed quasi per accidens, in quantum habet quandam similitudinem cum relatione reali; de qua per se agit hæc scientia. Secundò potest considerari, vt est denominatio naturæ, cui attribuitur; vt denominatio generis, speciei, prædicati, & subiecti. Et secundùm hanc considerationem dicitur Ens rationis logicum, de quo agit per se Logica, tamquam de proprio obiecto. Si verò sit priuatio, aut negatio; ad illam scientia reduci debet, quæ per se agit de forma, aut essentia, quam negat, vel qua priuat; vt priuatio formæ naturalis, pertinet ad Philosophiam; tanquam vnum ex tribus principiis naturalis generationis, vt docet Aristoteles 1. lib. Physicorum; & negatio quæ est de Essentia huius, aut illius naturæ; reducitur ad scientiam, quæ per se agit de tali natura, vt non esse equum, ad scientiam de homine; & sic de cæteris.

Quonam modo Ens rationis reducatur ad ordinem prædicamentalem.

De Ente rationis non habente fundamentũ in rebus, certum est non posse reduci ad ordinem prædicamentalé; quia cõponitur ex rebus diuersis secundùm essentiam: & ideo nõ habet vnam aliquam determinatam naturam, secundùm quam possit in prædicamento ordinari. De Ente autem rationis, habente fundamentum, quantum ad priuationem, & negationem; etiam est certum habere quandam similitudinem cum qualitatibus. Quod sic probo. Priuatio, & Negatio, sunt entia rationis, vt considerantur ab intellectu, tanquam formę positiuæ, & attribuuntur alicui subiecto

subiecto in propositione: vt dum dicimus, Hominem esse cæcum; sed ita consideratæ habent similitudinem cum qualitatibus: ergo ad prædicamentum earum reducuntur. Probatur minor. Quia sic prædicatur cæcitas de homine, sicut albedo, aut color; ergo similitudinem habet cum his, & aliis qualitatibus.

Solum restat Relatio rationis, quæ possit ordinari in speciali prædicamento. Quod tamen non erit proprium; quia prædicamentum propriè ex solis entibus realibus fieri potest: sed maximam habebit similitudinem cum vero prædicaméto ad aliquid, ex relationibus realibus ordinato. Prædicamentum igitur relationis rationis sic ordinandum est; vt supremum genus sit relatio rationis, (nam Ens rationis vniuersalissimum, ab hoc prædicaméto excludi debet, propter transcendentiam, sicut Ens reale excluditur ab omnibus prædicamentis realibus) quod diuidi potest in tria genera, siue species subalternas, secundum diuersa fundaméta, quæ sunt diuersæ operationes intellectus. Vt apprehensio simplicium, compositio, & diuisio, atque discursus. Quemadmodum Arist. diuisit supremum genus, prædicamenti ad aliquid, quod est relatiuum, vt relatio realis; per diuersa fundamenta. Ita vt primum genus sit relationum; quæ fundantur in vnitate, vt relationi; identitatis, similitudinis, & æqualitatis. Secundũ, relationum quæ fundantur in actione, & passione; vt paternitas, & filiatio. Tertio, earum quæ fundantur in mensura; vt sunt relationes scientiæ ad scibile, & potentiæ ad obiectum. Ita ergo diuidenda est relatio rationis; In eam quæ fundatur in cognitione simplicium, & eisdem simplicibus attribuitur: & hoc est primum genus, habens sub se diuersas species; vt relationis vniuersalis, generis, speciei, & aliorum prædicabilium. Deinde in eam; quæ fundatur in compositione; & diuisione; ad quod genus pertinent variæ species propositionum: & tandem in eam, quæ fundatur in tertia operatione, quæ est discursus, sub quo genere continentur diuersæ species argumentationum, & syllogismorum. Itaque hæc tria genera habent sub se alia, vsque ad species infimas, ex quibus omnibus sic ordinatis resultat prædicamentum proprium Entis rationis.

TRACTATVS DE MODO, QVO prædicationes fiunt in concretis & abstractis primarum & secundarum intentionum.

AD finem tractatus præcedentis, diximus de Ente rationis agere Dialecticam; vt est relatio quædam, aut denominatio attributa

attributa naturis ab intellectu. In qua acceptione vocatur Ens rationis Logicum. Ideo in hoc tractatu secundo, agendum est de modo, & ordine, quem habet ad prædicationes concretorum, & abstractorum: in quibus denominationes exercentur, quas naturæ accipiũt ab eo. Et quoniam prædicationes possunt fieri in primis intentionibus: quæ sunt naturæ reales: atque etiam in secundis; quæ sunt Entia rationis, in duas partes diuidemus præsentem tractatum: ita vt in prima tractetur de prædicationibus concretorum; & abstractorum primæ intentionis, & in secunda de eisdem abstractis, & concretis secundarum intentionum.

Et in primis intẽtionibus quatuor modis exerceri possunt. Primò, ita vt concretum prædicetur de concreto; vt homo est animal. Secundo, abstractum de abstracto; vt humanitas est animalitas. Tertio, abstractũ de concreto; vt homo est humanitas. Quarto concretum de abstracto; vt humanitas est homo. Et vt ea quæ sunt certa supponamus: quantum ad veritatem, & falsitatem propositionũ; de his tantùm propositionibus loquendum est, in quibus prædicatum & subiectum aliquo modo sunt ordinata, ita vt se habeant tanquam superius, & inferius, aut tamquam æqualia, quorum vnum pertinet ad alterum, quia in eo includitur; vel propria passio eius est, vel commune accidens.

Quibus explicatis: certum est primò, Veram esse illam propositionem, in qua cõcretum prædicatur de concreto inferiori, aut superiori: vel etiam æquale, siue sit de essentia eius, aut propria passio, vel commune accidens: tales sunt istæ, homo est animal, homo est rationalis, homo est risibilis: homo est albus: veræ etiã sũt aliæ, in quas cõuertuntur istæ, sed indirectè atque impropriè.

Secundò certum est, propositiones in quibus abstractum prædicatur de concreto, aut concretũ abstracto, falsas esse, siue se habeant tanquam superius, & inferius, vel sint æqualia: vt homo est humanitas, homo est rationalitas, aut risibilitas, vel albedo. Et ratio huius est manifesta: Primò, propter diuersum modũ significandi terminorum, quia abstractum significatur per modũ partis, concretũ verò per modum totius, pars autem non prædicatur de toto; vt pes, vel manus de homine. Secundò, quia subiectum in eisdem propositionibus aliquid includit, quod nullo modo includit prædicatum: vt album includit corpus, quod non includit albedo: vel è contra aliquid includit prædicatum, quod nõ includit subiectum, vt in propositionibus indirectis, ex eisdem terminis factis: quod sufficit, vt non sit verum, quòd vnum sit aliud, vt significatur per propositionem.

Ex quo sequitur: Primò; falsam esse sententiam Soti, q. 3. vniuersalium, asserentis, propositionem, in qua prædicatur abstractũ de concreto, vt homo est humanitas, solùm esse falsam, propter

diuersum modum significandi terminorũ: nam falsæ etiam sunt propter inclusionem alicuius in vno,& nõ in alio:quia vt suo loco videbimus,non potest esse vera propositio aliqua, nisi totum quod includitur in subiecto, aliquo modo includat prædicatum.

Secundò sequitur magis falsam esse sententiam Durandi,in 1. d.24. q. vltima. Vbi regulam vniuersalem assignauit, dicens, in creaturis veras esse omnes propositiones, in quibus prædicatur abstractum substantiale de concreto substantiali, vt homo est humanitas:quamuis sint falsæ in concretis & abstractis accidentalibus,vt homo est albedo,& aliæ similes.

Tertiò certum est,propositiones in quibus abstractum generis prædicatur de abstracto differentiæ,vel contrà,abstractum differẽtiæ de abstracto generis,vt rationalitas est animalitas,vel animalitas est rationalitas,falsas esse.Et ratio huius est:quia gradus genericus,& differentialis,formaliter sunt diuersi.& in abstracto significati,non se includunt, quia neque animalitas includit rationalitatem, neque rationalitas animalitatem : ergo neque vna prædicatur formaliter de altera.Probatur consequentia : nam vt propositio vera sit,prædicatum debet includi in subiecto.

An Abstractum superius prædicetur de abstracto inferiori.

14 Solùm potest esse quæstio de propositionibus,in quibus abstractum superiùs prædicatur de abstracto inferiori, aut æquali: sed istæ duobus modis sumi possunt:nempe in terminis accidentalibus aut essentialibus.Et si in accidentalibus fiant: certum est omnes esse falsas. Vt humanitas est risibilitas,aut humanitas est albedo.Et ratio huius est:quia prædicatum, & subiectum harum propositionum sæpe distinguuntur realiter: & nunquam includitur vnum in altero:nam licèt homo includat albedinem, tãquam subiectum eius.tamen humanitas cùm significetur vt forma:non est subiectum accidentium,neque ea includit,vt significata in abstracto.Solùm ergo potest esse quęstio de propositionibus abstractorum , quæ fiunt in terminis substantialibus : quales sunt istæ, humanitas est animalitas, humanitas est rationalitas: an veræ sint,vel falsæ.

Et prima opinio asserit esse veras:quam sequũtur Sotus quæst. 3.Vniuersalium.Canterus cap.de differẽtia,& ex modernis multi.Et probatur duobus argumentis.Primò: Illa propositio in qua concretum superius prędicatur de inferiori,vt homo est animal: est vera:quia prædicatũ includitur in subiecto, vt animal in homine:sed etiam abstractum superius includitur in abstracto inferiori:vt animalitas in humanitate:ergo vera erit hęc,humanitas

est ani

est animalitas. Probatur minor; quia humanitas componitur ex animalitate,& rationalitate, sicut homo ex animali,& rationali: ergo includit vtramque.

Secundò probatur, in formis substantialibus & accidentalibus. Et primò in substantialibus: quales sunt anima rationalis,& sensitiua; ex quibus hæc est superior,& illa inferior:& vtraque significatur nomine abstracto: & tamẽ vera est hæc, anima rationalis est sensitiua: ergo vera etiam erit, humanitas est animalitas. Probatur cõsequentia: quia ideo forma superior prædicatur de inferiori: quia in ea includitur; sed animalitas est forma superior respectu humanitaris: ergo includitur in ea: & consequenter verè prædicabitur. in formis etiam accidentalibus, quales sunt albedo, & color: manifestum est. nam hæc est vera apud omnes, albedo est color:& prædicatur in ea abstractum superius de abstracto inferiori: sicut in alia, humanitas est animalitas: ergo vera etiam est hæc,& concedenda.

Secunda opinio tenet, tales propositiones esse falsas. Quam sequitur Scotus in 1. dist. 5. q. 1. art. 1. Niphus 3. Meta. quæst. 2. concl. 5. ad 3. Canariensis 1. par, quæst. 28. ar. 2. disp. 2. Ferra. 1. lib. contra gentes cap. 18. 2. 3. §. considerandum,& lib. 4. cap. 81. Caie. in opusc. de ente,& essentia, c. 3. & 4. Sed Scotus, falsas esse defendit, quia existimat prædicatum,& subiectum distingui ex natura rei, seu formaliter, ante operationem intellectus: alij verò, qui solam distinctionem rationis ponunt inter illa propter modum significandi abstractorum, à quibus significatur animalitas, vt principium, aut pars animalis,& humanitas, vt principium hominis: & principiũ vnius non prædicatur de principio alterius. Et hæc sententia colligitur euidenter ex D. Tho. duobus locis citatis, & videtur nobis probabilior,& sequenda.

Sed vt efficaciùs eam probemus, duo sunt annotanda. Primum 15 est: Concretum & Abstractum eandẽ rem significare, diuersa tamen ratione: nam Concretum significat eam per modum habentis: Abstractum verò, per modũ principij, aut formæ eiusdem habentis. Gratia exempli, homo & humanitas, significant eandem naturam humanam: sed homo significat eam per modum totius actualis, atque completi:& ideo per modum habentis: humanitas verò, non nisi per modũ principij & formæ, eiusdem totius completi, aut habentis. Quod ex communi modo loquendi,& intelligendi manifestum est: dicimus namque, hominem idem esse, habentem humanitatem:& humanitatem, esse quasi principium, & formam hominis.

Ex quo primò colligitur, concretum signare naturam, non omnino præcisam à conditionibus singularibus, sed vt eas cõtinens; confusè saltẽ,& in potentia: nam licèt abstrahatur à singularibus

abstractione, per quam fit aliquo modo vniuersalis : & ideo non significet, neque contineat eadem singularia actu, continet tamen in potétia: quia ex proprio modo significandi, determinari potest per conditiones singulares, ad hoc, & illud indiuiduum, vt ad Petrum, aut Ioannem. Abstractũ verò significat eandem naturam, vt omnino præcisam à singularibus, nec vt determinabilem per conditiones singulares eorum: quia cùm non significet eam per modum habentis, sed principij, aut formæ : principium verò, aut forma, non habeat modum determinabilis per aliud, sed potiùs determinantis aliud: illud nempe, cuius est principium, vel forma non potest natura in abstracto significata per modum habentis intelligi: & ideo nec potest ita significata cõtinere actu, nec potentia conditiones singulares, per quas contrahatur ad hoc, vel illud singulare. Et quod de natura specifica dicimus respectu singularium, eodem modo intelligendum est de natura generica, in concreto, aut in abstracto significata, vt de animali, aut animalitate. Ita vt animal significet naturam sensitiuam, vt contrahibilem, aut perfectibilem per differentias, rationale, & irrationale; quas continet in potentia : animalitas verò nullo modo, seu potius, vt forma, vel principium eiusdem animalis, atque specierum eius.

Secundò colligitur, abstracta significare naturam per modum partis, sicut concreta per modum totius. Quod probatur duplici ratione euidenti. Primò; quia abstracta significant naturam per modum principij, & formæ eiusdem, vt significatur nomine concreto: vt animalitas, significat naturam sensitiuam prout est principium, & quasi forma animalis : sed illud, quod est principium, & forma alterius, habet se vt pars illius: ergo abstractũ significat naturam per modum partis Secundò : animalitas non significat naturam sensitiuam per modum totius. ergo per modum partis. Probatur antecedés: quia sic significaret eam per modum totius: aut totius actualis, aut potentialis. sed neutro modo eam significat: ergo non per modum totius. Minorem probo: quia totũ potentiale, vel actuale, significat rem per modum habentis: abstractum verò, non nisi per modum formæ eius, quod habet: ergo non per modum totius, sed partis. Et hinc prouenit, quòd nec animalitas prædicatur de animali, nec humanitas de homine: quia pars non potest prædicari de toto.

Tertiò sequitur; abstracta nõ esse genera, nec species, sed principia generum, & specierũ: quod asseruit Auicena 5. Meta. cap 7. vt testatur Caie. in opusc. de Ente, & Essentia : cap. 4. & probauit D. Tho. ibidem, hoc argumento. Genus ex propria natura habet modum totius potentialis, & species modum totius actualis, sed abstracta non significant naturam per modum totius potentialis

nec

nec actualis;sed per modũ partis:ergo non sunt genera, nec species:& propterea nõ denominantur à secundis intentionibus generis,aut speciei,vel aliorum prædicabilium. Tota hæc doctrina annotata habetur,apud D.Th.opusc.de ente & essentia,cap.4.

Ex qua duo argumenta colliguntur, ad probandam nostram sententiã.Quòd hæc prædicatio,humanitas est animalitas, & similes,sint falsæ.Primum est:Vt vera sit aliqua prædicatio,necessariò requiritur, quòd quidquid continet subiectum, contineat prædicatum actu,vel potentia:sed animalitas non continet actu, nec potentia,quidquid continet humanitas:ergo non potest verè prædicari de illa.Maior certissima est,quia nõ potest esse verum, quòd hoc sit illud, vt per propositionem affirmatur, nisi totum quod continet hoc,etiam contineat illud:& hæc est ratio propter quam pars non prædicatur de toto:nec genus posset prædicari de specie,nisi differentiam quam species continet actu, contineret in potentia:vt bene D.Tho.vbi supra. Sed probatur minor: quia humanitas continet animalitatem & rationalitatem, ex quibus componitur: sed euidens est animalitatem non continere rationalitatem actu, nec potentia, cùm non habeat modum totius actualis, nec potentialis, sed partis vel formæ: ergo non potest verè prædicari de humanitate.

Secundum:pars actualis non prædicatur de toto,vt concedunt omnes:sed animalitas est pars actualis humanitatis:ergo nõ verè prædicatur de illa.Probatur minor:quia sicut homo componitur ex animali,& rationali,ita humanitas ex animalitate,& rationalitate.Et si dicas,hoc arg.etiam probari, quòd hæc propositio nõ sit vera,homo est animal, quia animal est pars actualis hominis: Respondeo,animal esse quidem partem:non tamẽ significari per modum partis;sed per modũ totius potentialis:& ideo verè prædicatur de homine:animalitas verò non solùm est pars,sed significatur per modum partis, quæ non potest prædicari de toto: & hæc est ratio propter quam hæc est vera, Homo est animal, & hæc falsa,Humanitas est animalitas.

Ad primum argumentũ respondetur.Non satis esse quòd prædicatum includatur in subiecto, vt propositio sit vera: quia si id sufficeret,sequeretur veram esse propositionem, in qua pars prædicatur de toto:cùm certum sit partem includi in toto. Requiritur ergo,non solùm quòd includatur in eo, sed quòd totũ quod continet subiectum contineat prædicatum actu, vel potentia, vt explicatum est: & cùm animalitas non contineat totum, quod continet humanitas:quia non continet rationalitatem actu, nec potentia,sequitur non verè prædicari de illa.

Secundũ argumentũ duas habet partes.Prima procedit de formis substantialibus.Secunda de accidentalibus.Ad primum ergo

respondeo negãdo antecedens: quòd prædicatio illa, anima rationalis est sensitiua, sit abstracti de abstracto: & de prædicato, nẽpe sensitiua, euidẽs est, quòd nõ sit abstractũ nomen, sed concretum: quod etiam est verum de anima: nam licèt sit forma, per modum tamen habẽtis gratum sentiendi significatur: non quidẽ sicut habet homo, qui ex ea componitur: sed sicut forma, quæ composito esse tribuit: significata tamẽ quasi per modum totius, & ideo per modum concreti. Quod ex eo fit manifestum: quia nisi per modum concreti significaretur anima: non posset sensitiua, quæ concretum nomẽ est, de ea verè prædicari: & eo ipso, quòd verè prædicatur idem significans, quod habens gradum sentiendi: negari non potest, quòd per modum concreti etiam significetur anima: vnde non bene infertur, quòd vera etiam sit hæc: Humanitas est animalitas: in qua certum est abstractum prædicari de abstracto: & ideo diuersam habere rationem.

Pro solutione secundæ partis, annotanda est triplex differentia inter abstracta substantiarum: & accidentium. Prima: quòd illa abstrahũtur abstractione metaphysica à generibus, speciebus, aut differentiis. Vt animalitas ab animali, & humanitas ab homine. Abstracta verò accidentium, abstrahuntur abstractione physica à subiecto, in quo forma accidentalis significata realiter inhæret. Vnde eo ipso quòd significatur vt abstracta ab eo: non significatur vt inhærens, aut dependens ab eo: sed ad modum naturæ completæ per se subsistentis. Secunda: Quia abstracta substantiarum, semper habẽt modum formę aut principij eius, à quo abstrahuntur, abstracta verò accidentium potiùs habent modum completum naturæ totalis, ac per se subsistẽtis: quod prouenit ex proprio modo abstractionis physicæ. Postremà differentia est, quòd abstracta substantiarum, quia metaphysicè abstrahuntur, sunt abstracta vltima: quia abstractio metaphysica vltima est. Vnde non potest ab eis alia abstractio fieri: nihil enim amplius ab humanitate, aut animalitate abstrahi potest. Abstracta verò accidentium, non sunt vltima: quia nec abstractio physica vltima est, sed adhuc potest ei succedere abstractio metaphysica, ita, vt ab albedine, quæ abstrahitur abstractione physica, possit aliud abstractum metaphysicum sumi: quod erit ratio albedinis, vel albedineitas (barbaro vocabulo, sed naturam rei explicante significata) ex quo intelligitur, abstracta accidentium solùm vocari abstracta in ordine physico, in ordine verò metaphysico concreta potiùs esse.

Ex his differentiis ad formam argumenti respondere possumus, concedendo maiorem, quòd vera sit hæc: albedo est color, sed negando minorem, quòd in ea prædicetur abstractum superius de abstracto inferiori: sed potiùs est prædicatio cõcretorũ in ordine metaphysico, sicut hæc, homo est animal. Vnde nec prędicatum

tatum significatur per modum partis, sed per modum totius cõpleti, & per se subsistentis atque cõtinentis, quidquid cõtinet subiectum, quod se habet sicut genus ad speciem: vt in hac, homo est animal. Illa verò, humanitas est animalitas, prædicatio abstractorum est in eodem ordine metaphysico & ideo est falsa. Et eodem modo, erit falsa prædicatio abstractorum in accidentibus, si abstrahantur abstractione metaphysica: vt si ab albedine & colore, metaphysicè abstrahamus albedineitatem, & coloreitatem, vel rationẽ albedinis, & rationem coloris, falsa erit, albedineitas est coloreitas: quia abstracta metaphysica, per modum principij, & formæ significantur: & ideo non possunt efficere veram prædicationem.

SECVNDA PARS HVIVS TRACTAtus, de prædicationibus secundarum intentionum.

SECVNDÆ intentiones, sunt relationes quædam rationis, quas intellectus attribuit primis intentionibus nempe naturis realibus, quæ ab eis denominãtur: vt secunda intentio speciei, est relatio rationis naturæ specificæ, quam ei attribuit intellectus, dum eam cõparat ad indiuidua: & prædicabilia omnia, sunt quædã relationes rationis diuersæ, quia diuersis naturis attribuuntur, & in ordine ad inferiora diuersa, vel, de quibus diuerso modo prædicantur. Vt prædicabile generis, est secunda intentio aut relatio rationis in ordine ad plures species, de quibus prædicatur in quid tanquam totum potentiale. Prædicabile differentiæ, est secunda intẽtio aut relatio rationis, in ordine ad plures species, aut indiuidua, de quibus prædicatur in quale quid. Prædicabile proprij, est secunda intentio, aut relatio rationis propriæ passionis ad species, aut indiuidua: vt sensibilis ad hominem, & equum; aut risibilis ad hominem, ad Petrum, & Ioannem. Et prædicabile accidentis, est secunda intẽtio, aut relatio rationis accidẽtis ad plura subiecta specie aut numero distincta, vt relatio rationis albi, ad hominem & equum, vel ad Petrum, & Ioannem. Et tandem vniuersale, quod est commune omnibus prædicabilibus: est secunda intentio, aut relatio rationis ad omnia, & singula prædicabilia: quæ de omnibus prædicauit in quid, tanquam genus.

His suppositis, duobus modis comparari possunt secundæ intentiões. Primò, inter sese, in quãtum vna prædicatur de alia: & si

ita comparentur, siue in concreto, siue in abstracto, eodem modo se habent ac primæ intentiones: ita vt si vna aliquo modo pertineat ad aliam, concreta de concretis prædicentur essentialiter, vel accidentaliter, tanquam accidens proprium, vel commune. Ideo veræ sunt omnes istæ; Genus est vniuersale, species est vniuersalis: & etiam hæc, Vniuersale est genus, sed illæ sunt essentiales: ista verò accidentalis. Hæc verò: Vniuersale est prædicabile; est prædicatio proprij, aut quarti prædicabilis. Concreta verò de abstractis vel abstracta de concretis, semper efficiunt propositiones falsas: vt genus est genereitas, aut specietas est species: vel genus est vniuersalitas. Solùm est differentia in prædicationibus abstractorũ: quia in secundis intentionibus, vera est prædicatio abstracti superioris, de abstracto inferiori, vt genereitas est vniuersalitas: quam tamen in primis intentionibus diximus esse falsã, vt humanitas est animalitas. Et ratio huius differentiæ est: quia secundæ intentiones sunt relationes rationis: & ideo accidentia rationis: quare sicut accidentia realia, in abstracto significata, non habent modum partium, sed totius per se subsistentis, quia non abstrahũtur abstractione metaphysica à generibus, aut speciebus, sed abstractione physica à subiectis: eodem modo secũdæ intentiones, habent similitudinẽ cum formis accidentalibus, & ideo non significentur per nomina abstracta, tanquam formæ aut principia generum, aut specierum, sed per modum totius ac per se subsistẽtis. Et hæc est ratio, propter quã veram constituunt prædicationem: quamuis in primis intentionibus sit falsa.

Secundò, cum primis. Si secundæ intentiones comparentur ad primas, semper comparantur accidentaliter: cum sint relationes, & accidentia eis attributa: & eodem etiam modo, se habent in omnibus, vt diximus se habere primas inter se. Dum cõparantur accidentaliter: in hoc solo differunt: quòd accidentia realia quæ verè prædicantur de inferioribus, verè etiam prædicantur de superioribus: & si verè prædicantur de superioribus, verè etiã prædicantur de aliquo inferiori: vt si album prædicatur de Petro: necesse est verè prædicari de homine: & si prædicatur de homine: necesse est verè prædicari de aliquo homine singulari. Quod non reperitur in secundis intentionibus: sed contrarium; quia nec secundæ intentiones, quæ prædicantur de inferioribus, possunt verè prædicari de superioribus: nec etiam verè prædicantur de inferioribus, quæ prædicantur de superioribus: vt his exemplis sit manifestum. Species prædicatur de homine: & non de animali, nec de Petro: & genus prædicatur de animali, & non de homine: & secunda intentio indiuidui, verè prædicatur de Petro dum dicimus, Petrus est indiuiduum, & tamen non prædicatur de homine: sed falsa est hæc, homo est indiuiduum. Et ratio huius

huius differentiæ est, quia accidentia realia conueniunt subiectis absolutè,& vt sunt à parte rei, sed secundæ intentiones, quæ sunt relationes & accidentia rationis,non conueniunt naturis absolutè,nec à parte rei, sed vt tali modo concipiuntur ab intellectu, nempe in communi,in ordine ad species, vel indiuidua : aut etiam in singulari; & ideo quæ conueniunt inferiori, nempe indiuiduo, non possunt conuenire speciei, nec illa quæ conuenit speciei, potest conuenire generi:quia secunda intentio indiuidui conuenit Petro, vt concipitur tanquam indiuisibile in alia indiuidua : & hoc modo concipi repugnat speciei : & secunda intentio generis, conuenit naturæ;vt concipitur in ordine ad species, sed in ordine ad indiuidua concipitur.

CAPVT II.

De Genere.

Videtur autem neque genus, neque species simpliciter dici, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Porphyrij in præsenti capite est, explicare naturam generis, quod est primum prædicabile. Diuiditur autem in tres partes. In prima, ponit duas acceptiones reales generis, & inter se eas comparat, ex quarum similitudine, in secunda parte, colligit tertiam acceptionem eius Logicam. In tertia verò, tradit definitionem generis, & simul eam exponit.

Prima acceptio realis generis est,qua accipitur pro collectione aliqua hominum, habentium ordinem inter sese, & ad vnum primum,à quo omnes deriuantur : in qua significatione, Romanam gentem solemus vocare genus Romanorum, quia inter sese per tales leges ordinantur,& à Romulo, tanquam à primo principio; descendunt.

Secundò, accipitur genus pro principio ipso generationis, à quo deriuantur alij : siue sit pater aut patria; in qua significatione loquitur poëta, dum dicit : *Mantua me genuit*, &c. Genus suum, aut principium generationis,patriam vocans. Sed propriè loquendo, non tam pater, vel patria, quàm origo, per quam ab eis deriuantur homines, genus vocatur : quia non ita Romanos ducere genus ab eo. Ex his autem duabus acceptionibus, secundam esse magis propriam,quàm primam:docet Porphyrius. Primò,quia frequentiùs ea vtimur. Secundò, quia collectio hominum, ideo vocatur genus, quia homines illius ab vno primo ducunt originem : ergo origo, per quam ab eo deriuantur, magis propriè vocatur genus,quàm collectio ipsa.

In secunda parte, ex vtraque acceptione reali, colligit Porphyrius Logicam, quam per se intendit, dicens: *Logicum genus accipi pro eo, cui supponuntur species*: id est, sub quo collocantur; vt animal est genus, quia sub eo ponuntur, homo, & leo: quæ species habent ordinem, & similitudinem quandam inter se, ratione eiusdem naturæ, quam participant ab ipso genere, à quo etiam dicuntur suo modo ducere originem.

In tertia parte cap. definit genus Logicum, secundùm vltimam acceptionem sumptum, & definitio talis est: *Genus est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie, in eo quod quid*, Quam ita explicat: Ea quæ prædicantur, aut prædicantur de vno: vt indiuiduum: aut de pluribus; vt vniuersalia. Per particulam ergo de pluribus, separatur genus ab indiuiduo, quòd de vno solo prædicatur. Per particulam verò, de differentibus specie, separatur ab specie, quæ est secundum prædicabile, & solùm prædicatur de differentibus numero. Per vltimam particulam, in eo quod quid, separatur à tribus aliis prædicabilibus, differentia, proprio, & accidenti: nam illa, in quale quid; proprium, & accidens, in quale genus non nisi in quid prædicatur: quia ad quæstionem factam per quid, non bene per illa, sed per genus respondemus: vt si inquiras quid est homo, bene respondeo, quòd sit animal: Hæc Porphyrius.

QVÆSTIO I.

Quodnam sit definitum definitionis generis.

QVòd definitio generis assignata à Porphyrio, nullum habeat definitum, duobus argumentis probo. Primum, si aliquod haberet, maximè genus: sed genus non est definibile, ergo nullum habet. Probatur minor: Bona definitio debet constare genere, & differentia, aut aliquo loco generis, & alio loco differentiæ: sed generis non datur genus: nam si daretur, illius generis daretur aliud genus, & sic procederemus in infinitum; sequitur ergo, genus non esse definibile, & ideo nullum habere definitum prædictam definitionem.

Secundò: Definitio debet dari per genus, & differentiam: ergo nihil potest definiri: nisi species, quia hæc sola componitur ex genere, & differentia: imò nec definiri potest aliquid, nisi in quantum est species, quia habere genus & differentiam, conuenit speciei, in quantum est species: ergo genus non potest definiri. Probatur consequentia, quia non est species, sed aliud prædicabile distinctum ab specie: & ideo nullum habebit definitum præsens definitio.

Tenendum tamen est: Bonam esse definitioné generis, & certum.

tum habere definitum, cuius naturam explicat. Et quòd bona sit definitio probatur primò ex Aristor. 1. lib. Topic. cap. 4. vbi eam posuit Arist. Et à quo illam desumpsit Porphyrius. Secundò, ratione: Quia bona definitio est, quæ ita naturam definiti explicat, vt illud distinguat, à quibuscunque aliis rebus, cum quibus conuenire posset: sed per hanc definitionem explicatur quid sit genus, nempe prædicabile de pluribus differentibus specie, in quid, & distinguitur ab indiuiduo, & reliquis prædicabilibus, vt vidimus in explicatione tex. Est igitur bona.

Secundum verò, quod habeat certum, ac determinatum definitū, sic probo. Prædicari de pluribus differētibus specie in quid, est communis ratio, eodem modo, atque æqualiter conueniens omnibus generibus, ergo est vna, & per vnam definitionem potest explicari: quare hæc erit determinatum definitum, eiusdem definitionis. 3

Sed vt hæc veritas meliùs intelligatur, & argumenta soluantur, annotandum est secundam intentionem generis, quæ est primum prædicabile, relationem quandam rationis esse, & vniuersalissimam rationem denominādi omnes naturas genericas, etiā si sint suprema genera prædicamentorum, vt substantia, quantitas, & qualitas, & simul esse speciem quandam vniuersalis: vnde cùm species quælibet componatur ex genere & differentia: hæc etiam secunda intentio, componitur ex vniuersali, quod est commune genus prædicabilium, & ex differentia, quæ est esse respectiuum ad plures species, de quibus prædicari potest in quid. Itaque genus cōuenit cum cæteris prædicabilibus, in ratione cōmuni vniuersalis, quæ est esse vnum in multis: & distinguitur ab eis, quia est in multis speciebus, de quibus prædicari potest in quid: & ideò licèt sit vniuersalissima ratio denominandi, quia naturę, quas denominat genera, sunt etiam magna ex parte vniuersalissimæ, cùm sint suprema genera prædicamentorum: nihilominus secundùm essentiam est particularis, & determinata species cuiusdam generis, quod est vniuersale. Ex quo intelligitur quòd per determinatam definitionem possit definiri, quòd definitio eius tradita à Porphyrio, determinatum habeat definitum.

Ad formam primi argumenti respondendum est, negando minorem primi syllogismi; & dum dicitur in minori secundi syllogismi, quò generis non datur genus distinguendo, quia secunda intentio generis, dupliciter sumi potest, in ratione denominandi, aut in ratione essendi. Et primo modo, non habet aliud genus, à quo denominetur: quia non est genus denominatiuè aut accidentaliter, sed essētialiter: sed in ratione essendi, determinata species est: & habet genus superius, quod est vniuersale: ex quo simul ac differentia componitur.

Et

Et, si dicatur, etiam vniuersale denominari genus, ab hac secunda intentione generis, quæ est primum prædicabile, sicut reliqua genera, & ideo esse inferius respectu illius: respondetur, verum esse antecedens, sed distinguendum consequẽs: nam in ratione denominandi, est superius vniuersali, sed in ratione essendi inferius: & quia denominatio est accidentalis, respectu eius, quod denominatur: vt denominatio albi respectu corporis: & ratio essendi essentialis: ideò secunda intentio generis per hanc definitionem explicata, accidentaliter est superior vniuersali, sed essentialiter inferior, tanquam vera species eius.

Ad formam secundi argumenti respondeo: Nihil definiri propria definitione, nisi speciem: sed genus, quod est primum prædicabile, esse speciem alterius generis, nempe vniuersalis, quod accidẽtaliter denominat: & ideo propriè definiri posse. Ad illud verò, quod in argumento additur, Omne quod definitur, definiri in quantum est species, hac distinctione respondendum est. Definiri aliquid in quantum est species, duplicem sensum habere potest. Primum, quòd ratio speciei explicetur per definitionem: & hoc est falsum: quia licèt homo sit species, dũ definitur, quòd sit animal rationale, non tamen explicatur per talem definitionem, quòd sit species. Secundus sensus est, definiri in quantum est species: ita vt esse speciem sit conditio necessaria, ad propriam definitionem, & hoc est verum: sed non explicatur per definitionẽ, nisi propria & essentialis ratio definiti, quæ tamen accidentaliter denominatur species, à secundo prædicabili.

QVÆSTIO II.

An definitum proprium eiusdem definitionis, sit natura realis, quæ denominatur genus, vel secunda intentio generis, à qua denominatur.

GEnus in communi cõsideratum, quatuor modis sumi potest, Primò, pro natura, quę denominatur genus, secundum suam essentiam considerata; vt si animal accipiamus, pro natura sensitiua. Secundò, accipitur pro aggregato ex natura denominata, & secunda intentione denominante, quemadmodum album sumi potest pro aggregato ex corpore, & albedine. Tertiò, accipitur pro natura generica, non secundùm suam essentiam, sed in quantum denominatur genus à secunda intentione generis. Quartò, pro eadem secunda intentione, denominante eandem naturam genus. Ex his autem quatuor, certum est aggregatum non esse definitum: quia est ens per accidens, ex duobus entibus in actu compositum: nempe ex natura, & secunda intentione: *Ens autem per accidens non habet vnam essentiam, sed duplicem: & ideo non*

non poteſt per vnam definitionem explicari, vt expreſsè docet Ariſt. 7. Meta. tex. 21.

Quæſtio ergo procedit de tribus aliis. Et ſunt circa eam tres opiniones. Prima aſſerit, definitum huius definitionis eſſe naturam genericam, ſecundum eſſentialia; ita vt animal ſit genus; & prædicabile de pluribus differẽtibus ſpecie in quid; vt eſt viuẽs, ſenſibile: & ſic de cæteris generibus. Hæc attribuitur Scoto: qui cùm affirmet naturam eſſe vniuerſalem ſecundùm ſe; & ante operationem intellectus, videtur conſequenter aſſerere, quòd ſit genus, vel ſpecies eſſentialiter. Et probatur ratione: Quia illud eſt definitum, cui conuenit definitio: ſed prædicari de pluribus differentibus ſpecie, conuenit naturæ ſecundum eſſentiam, & non vt denominatur à ſecunda intentione: ergo illa eſt definitum. Minor probatur, quia animal ſecundùm quod eſt viuens ſenſibile, prædicatur de homine, & leone, & non vt denominatur à ſecunda intentione: nam ſi hoc modo prædicaretur, dum dicimus, homo eſt animal, ergo ſenſus eſſet; homo eſt genus. Probatur conſequentia: Quia animal, vt denominatur à ſecunda intentione, eſt genus.

Hæc ſententia nec eſt Scoti, nec eſt vera, ſed falſa, Probatur, primùm: quia licèt Scotus aſſerat dari vnitatem formalem à parte rei, quæ eſt fundamentum generis, & ſpeciei: genera tamen, & ſpecies, denominationes tributas naturis ab intellectu eſſe docet: quare non tenet naturam realem ſecũdùm eſſentiam eſſe definitum. Quòd verò talis opinio ſit falſa, hoc argumento probatur. Si natura generica ſecundùm propriam eſſentiam eſt definitum: ergo ſecundùm propriam eſſentiam eſt genus, vel ſaltem eſſe genus, erit propria paſſio eius: ſed quæ ſunt eſſentialia naturæ genericæ, aut propriæ paſſiones eius, conueniunt neceſſariò ſpeciebus, vt quæcunque ſunt eſſentialia animali, aut tanquam propriæ paſſiones ei conueniunt, ſunt eſſentialia equo, & leoni, aut propriæ paſſiones eorum: ergo eſſe genus, aut prædicari de pluribus differentibus ſpecie, cõueniet ſpeciebus: quod patet eſſe falſum.

Secunda opinio eſt Caietani in opuſ. de Ente, & Eſſentia, cap. 4. vbi tenet nec naturam genericam, ſecundùm Eſſentialia, nec vt denominatur à ſecunda intentione, eſſe definitum, ſed ſecundam intentionem. Quam tamen dupliciter poſſe conſiderari ait Primò, vt Quo: hoc eſt, vt ratio eſt denominandi naturam genericam: ſicut albedo eſt ratio denominandi corpus album: & hoc eſt conſiderare illam in abſtracto. Secundò, poteſt conſiderari, in quãtum refertur ad ſpecies: nam cùm ſit relatio rationis, eſſentialiter reſpicit terminum: terminus autem relationis generis, ſunt ſpecies: & ideo conſiderari poteſt in ordine ad illas.

& hoc

& hoc modo sumitur vt Quod, & in cócreto;& est proprium definitum huius definitiónis,non verò primo modo sumpta.

Probat Caiet. hoc argum. Definitio debet conuenire definito essentialiter,si sit quidditatiua:aut tanquam propria passio, si sit descriptiua:sed prædicari de pluribus differentibus specie, cóuenit naturæ genericæ;vt animali, aut colori accidentaliter, etiam consideratæ in communi : & secundæ intentioni in concreto essentialiter ; quia secunda intentio generis , essentialiter respicit species;cũ sit relatio ad illas : ergo hæc & non illa erit definitũ.

8 Hæc opinio etiam est falsa : quod probo. Primò,Prædicari de pluribus, conuenit generi concretò : quia quod prædicatur de pluribus, concretum est ; sicut disgregare visum , conuenit albo in concreto:sed hæc opinio non ponit genus in concreto definiri : ergo est falsa. Probatur minor.Quia concretum accidentale. quale est genus , significat formam , nempe secundam intentionem : & connotat subiectum , nempe naturam genericam , cui conuenit prædicari de pluribus : si ergo natura generica non est definitum,sed secunda intentio;ergo non definitur genus in concreto , sed in abstracto ,quod contradicit verbis definitionis.

Secundò , etiam si consideretur secunda intentio generis , in quantum relatio ad species:non est concretum , sed abstractum: ergo falsò eam vocat concretum Caie.Probatur antecedens;quia concretum relationis est relatiuum , sicut concretum albedinis est album:sed secunda intentio generis, etiam in ordine ad species,non est relatiuum, quia non est id quod refertur ; sed ratio referendi:ergo non est concretum ; sed abstractum.

9 Tertia opinio,est D.Tho.in opusc. de ente & essentia cap. 4. vbi asserit ; definitum adæquatum ex natura generica,& secunda intentione constare:hoc modo consideratis;nempe, natura generica,non secundùm se,sed vt denominatur à secunda intentione, & secunda intentione denominãte:ita vt natura hoc modo considerata , sit definitum materiale, & vt Quod:quia illa est, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero. Et secunda intentio,sit definitum formale, & vt Quo : quia non est id quod prædicatur,sed ratio prædicandi:ex vtraque verò resultat vnum definitum adæquatum , & per se : quia non consideratur tanquam aggregatum ex eis : sed tanquam includens vnum in ordine ad alterum : quæ verò per se sunt ordinata, non efficiunt vnum per accidens.Exemplum habemus in hac definitione,Disgregatiuum visus.Cuius definitum materiale, & vt Quod,est corpus ; denominatur ab albedine:quia ei conuenit disgregare visum:formale verò, & vt Quo;albedo:quæ potiùs est ratio disgregandi visum: sed ex vtroq; vt ordinato ad alterum , resultat vnum definitum adæquatum,& per se.Hanc sententiã sequuntur Iaucl. in sua Logica

gica tit.4.c.2.Paulus Venetus c.de genere.Sotus ibidem q. vnica. Toletus q.1.Et videtur nobis probabilior, & sequenda.

Et probatur hoc argumento.Illud est definitum alicuius definitionis,cui per se conuenit definitio : sed prædicari de pluribus differentibus specie in quid,per se conuenit naturæ genericæ,vt denominatur à secunda intentione generis,& cum ea per se conuertitur:nec alteri potest cõuenire:ergo hæc sola potest esse definitum.Probatur minor : quia sicut corpori, vt denominatum, vel informatum albedine,per se conuenit esse disgregatiuum visus ; ita natura generica, vt denominatur à secunda intentione, per se prædicabilis est de pluribus differentibus specie : & quidquid est prædicabile,de pluribus differentibus specie in quid; est natura generica ; vt denominata, à secunda intentione. Quòd verò ei soli conueniat per se, probatur, quia eidem naturæ non conuenit essentialiter ; vt contra primam opinionem probatum est,sed solùm potest ei conuenire accidentaliter, & secundæ intentioni solùm potest conuenire, vt Quo, cùm non prædicetur de pluribus differentibus specie,sed tantum sit ratio prædicandi: Solùm ergo conuenire potest per se eidem naturæ,vt denominatæ à secunda intentione.

Pro solutione argumenti primæ opinionis,notandum est:Duo esse consideranda in prædicatione cuiuscunque prædicabilis ex parte prædicati.

Primum; Ratio formalis, quam prædicat de subiecto. Secundum ; Conditio sub qua de illo prædicatur : vt dum prædicatur species de indiuiduo in hac prædicatione: Petrus est homo, ratio formalis quam prædicat de illo,est essentia hominis, sed cõditio sub qua prædicatur, est esse speciem : quod est denominari à secunda intentione speciei,quæ est relatio speciei ad indiuidua.

Ex hac distinctione, respondeo ad formam arg. distinguendo minorem hoc modo : Si in prædicatione generis de specie, dum dicimus, Homo est animal, consideretur ratio formalis, quam animal prædicat de homine, verum est quòd prædicetur secundùm essentiam,in quantum est viuens sensibile:si verò consideretur conditio sub qua prædicatur : est secunda intentio generis, à qua denominatur : & ideo ratione talis conditionis conuenit ei prædicari de pluribus differentibus specie in Quid:& non secundùm essentiam, aut prædicata essentialia:quamuis hæc prędicet de eisdem speciebus.Et ex hoc intelligitur sensus huius propositionis:Homo est animal : & aliarum,in quibus genus prædicatur de specie : qui non est,hominem esse genus,sed esse viuens sensibile : nam hæc est ratio formalis, quam prædicat de illo;ex qua accipiendus est sensus propositionis, & non ex conditione sub qua prædicatur : quæ est secunda intentio.

Pro

Pro solutione argumenti Caiet. aliud est notandum: nempe duplex esse materiale significatum generis, in cõcreto significati, sicut aliorum concretorum accidentalium. Vnum proximum, adæquatum, & per se; Aliud remotum, inadæquatum & per accidens: vt materiale significatum albi, adæquatum, & per se, est corpus: inadæquatum, & per accidens, paries, aut aliud quodcunque corpus particulare: ita significatum materiale, per se adæquatum, & proximum generis, est natura generica in communi; quæ denominatur genus, à secundo prædicabili: Remotum verò, indæquatum, & per accidens, est animal, vel color. Et ex hoc respondetur ad formam arg. distinguendo minorem: Nam licet animali, aut colori conueniat accidentaliter definitio generis: quia sunt significata materialia, remota, & per accidens: naturæ tamen genericæ, vt denominatæ à secunda intentione generis: per se conuenit, & non accidentaliter. Sicut corpori, vt habenti albedinẽ, per se conuenit esse disgregatiuum visus: secundæ autem intentioni, etiam in ordine ad plures species, non conuenit definitio: nisi, vt Quo: sicut probatum à nobis est contra Caiet.

QVÆSTIO III.

An definitio generis sit quidditatiua, vel descriptiua.

DVo sunt explicanda, vt soluatur quæstio præsens. Primum: qualisnam sit definitio generis: quidditatiua, vel descriptiua. Secundum: quidnam pro genere in ea ponatur: vniuersale, aut prædicabile, vel quid aliud: ideo in duas partes diuidenda est quæstio. Circa primam verò, duæ sunt opiniones; quasi extremæ, & altera media.

Prima opinio extrema asserit. Non solùm non esse quidditatiuam, aut essentialem definitionem generis, sed nullo modo posse definiri genus definitione quidditatiua. Quam sequuntur Albertus Magnus, tract. 1. prædicabilium. cap. 3. Villalpandeus in præsenti cap. & pro eadem citat Ammonium. Toletus quæst. 1. huius cap. Probatúrque hoc argumento. Genus est concretum accidentale, includens pro materiali naturam genericã: quæ potest esse substantia, aut accidens reale: & pro formali secundam intentionem, quæ est ens rationis: hæ autem diuersas habent essentias; ergo non possunt vna definitione explicari. quare non poterit genus definiri definitione quidditatiua.

Secunda opinio extrema, Non solùm asserit, posse genus definiri definitione quidditatiua; sed hanc definitionem eius Porphyriò assignatam, esse quidditatiuam. Ita Scotus quæst. 14. & 15. vniuersalium: quem sequitur Caiet. quæst. 1. huius ca. in solutione

tione ad primum. Probat Scotus hac ratione. Genus consideratur à Porphyrio in hoc opere sub ratione prædicabilis: sicut & cætera prædicabilia: sed definitur per prædicari de pluribus differētibus specie: ergo definitio est quidditatiua. Probatur cōsequentia: quia prædicabile dicit potentiam prædicandi; & prædicari est proprius actus talis potentiæ; sed potentia definitur quidditatiuè per proprium actum; à quo sumit suam essentiam, aut speciem: ergo definitur genus, vt prædicabile quidditatiuè.

Tertia opinio est communis, quæ duo affirmat. Primum, quod genus potest definiri quidditatiuè. Secūdum; quòd definitio Porphyrij, non est quidditatiua; sed descriptiua. Et quantum ad hoc secundum; eam tenet D. Tho. opus. 84. tract. 1. cap. 2. & 3. Albertus Magnus tracta. 3. prædicabilium, cap 34. Ammonius & Villapendeus, vbi suprà. Sotus quæst. vnica huius capitis. §. vltimo. Toletus quæst. 2. Mercatus cap. de specie, fol. 16. col. 2. Et hæc est probabilior & sequenda.

Probatur autem primùm, quod affirmat: genus posse definiri quidditatiuè, hoc argumento. Vniuersale est genus ad quinque prædicabilia, vt quæst. 8. vniuersalium probauimus, ergo primum prædicabile, quod est genus; est species vniuersalis: sed quælibet species componitur ex genere, & differētia, tanquam ex partibus essentialibus; ergo per eas potest definiri: & definitio tradita per genus, & differentiam, est quidditatiua; ergo genus potest definiri definitione quidditatiua.

Probatur secundò, Quòd definitio Porphyrij non sit quidditatiua: primò ex verbis eiusdem c. præsenti; quæ sic habent. *Quod etiam describentes assignarunt: genus esse dicentes: quod de pluribus; & differentibus specie, in eo quod quid, prædicatur.* Deinde ratione: quia duo habent prædicabilia, vt superiùs probauimus: Primum; quòd sint vniuersalia: hoc est, vnum in multis: deinde quòd prædicari possint de eisdem: & primum se habet tanquam essentia eorum; secundum vt propria passio. Sed genus definitur per prædicari de multis: ergo definitur per propriam passionem: definitio autem quæ datur per propriam passionem, est descriptiua: vt si definiatur homo per risibilitatem: ergo definitiò generis est descriptiua.

Ad argum. primæ opinionis, respondetur; diuersa esse, quæ includit genus: sed ordinata inter se: nam includit naturam, vt ordinatam ad secundam intentionem: tanquam ad formam denominantem: & secundam intentionem, vt ordinatam ad naturam, tanquam ad subiectum denominatum: & ex hoc efficiunt vnum ordinem; quod vna definitione possit explicari.

Ad argumentum Scoti respondeo, distinguendo antecedens: nam si intelligatur genus, & reliqua prædicabilia considerari à

Porphyrio, vt prædicabilia, in eo sensu, vt prædicabilitas sit ratio essentialis eorum: falsum est: nam essentialis ratio potius est vniuersalitas. Si vero intelligatur considerari, vt prædicabilia, ita vt prædicabilitas sit passio communis, quæ de illis probatur, verum est: & ideo per illam definiuntur omnia, tāquam per communem passionem, quod est definiri definitionibus descriptiuis: & tales debent omnes reputari.

Secunda pars quæstionis.

14 SEd supposito, quòd sit descriptiua definitio, quæritur in secūda parte quæstionis: Quidnam ponatur in ea pro genere. Et prima opinio asserit, genus huius definitionis esse vniuersale: quia licet non ponatur expresso verbo, refertur tamen per illud relatiuum, quod prædicatur de pluribus: idem enim est dicere, Genus esse quod prędicatur de pluribus, ac dicere, Genus esse vniuersale. Hæc tamen sententia non potest in primis defendi, apud Porphyrium quod sic probo. Porphyrius exponens eandem definitionem, inquit, per illam particulam, *prædicari de pluribus*; excludi indiuiduum: quod non potest esse verum, si vniuersale sit genus: nam iam esset exclusum per illud: cùm indiuiduum non sit vniuersale. Deinde, non potest defendi, quòd definitio sit descriptiua: nam si auferas illas particulas, prædicari de pluribus, & loco earum ponas vniuersale: sensus definitionis erit, Genus est vniuersale in multis, differentibus specie in quid: & ideo auferetur propria passio: qua ablata, non erit definitio descriptiua, contra communem sententiam, ex Porphyrio, & ratione probatam.

Secunda opinio asserit, genus in hac definitione esse prædicabile: quod explicatur per illa verba, *quod prædicatur de pluribus*: nam verba in definitione, non dicunt actum, sed aptitudinem: idem ergo est dicere genus est, quod prædicatur de pluribus: ac si dicatur, quod aptum est prædicari de pluribus, sed esse aptum prædicari de pluribus idem est, ac esse prædicabile de pluribus: ergo prædicabile ponitur loco generis in hac definitione.

15 Tertia opinio est communis, & tenenda: quòd loco generis ponatur natura generica, non quidem eodem modo sumpta, ac dum dicitur esse definitum, sed alio: nam dū definitum est, sumitur simul cum secunda intētione, à qua denominatur, & cum qua vnum definitū per se facit, vnitate ordinis: sed pro genere ponitur solùm, vt in communi sumitur, non vt ordinata ad secundam intentionem. Quod possumus explicare exemplo albi, quod dum hoc modo definitur, Album est disgregatiuū visus, definitum est corpus, vt denominatur ab albedine: ita vt ex vtroque, nempe ex corpore, & albedine, ordinatis, fiat vnum definitum completum

tum, & per se: sed loco generis ponitur corpus absolutè sumptũ: hoc est, non considerato sub denominatione albedinis, nec simul cum illa. Hanc sententiam sic explicatam sequuntur Ammonius, Albertus Magnus, & Canterus, locis superiùs citatis. Et videtur nobis probabilior.

Nam in primis colligitur ex doctrina D.Tho.1. lib. de interpretatione, cap.1.lect.4.& opusc. de ente & essentia cap.7. vbi tradit modum definiendi accidẽtia in concreto per subiectum loco generis: & in abstracto; per verum genus; & subiectum loco differentiæ; vt risibile quòd sit homo aptus ad ridendum: risibilitatem verò: quòd sit aptitudo hominis ad ridẽdum. Et rationem vtriusque esse: quia posse inhærere subiecto, est de essentia accidentis: sed inhærẽtia in subiecto propriè explicatur per idem subiectum positum in definitione: ergo propriè definiuntur accidentia, per subiectum loco generis: si definiantur in concreto; & loco differentiæ, si in abstracto. 15

Deinde, ex hac doctrina conficitur hoc argumentum ad illam probandam. Genus definitur à Porphyrio in concreto; vt significant verba definitionis. *Quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid.* Nam concretum est; quod prædicatur; non abstractum: sed genus est concretum accidentale: sicut album: ergo definitur per subiectum loco generis: subiectum verò est natura generica: sicut subiectum albedinis est album: ergo per illam loco generis in definitione positam definitur: & sensus definitionis est: Genus est natura: quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in quid. 16

Ad argumentum primæ opinionis respondetur: Accidẽtia meliùs definiri in concreto, per subiectum, quam per genus: quia meliùs explicatur per illud inhærentia aptitudinalis: quæ est de essentia eorum. Vnde magis propriè refertur subiectum generis, quod est natura, per illud relatiuum, quod prædicatur: quàm vniuersale. Et eodem modo respondetur ad argumentum secundæ opinionis.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm genus includat differentias, & species actu, vel solùm potentia.

VAlde vtilis est quæstio hæc, ad intelligẽdam naturam generis: sed pro breuiori resolutione eius notandum est: Tribus modis intelligi posse, quòd vnum contineat alterum actu. Primò: actu distincto: sicut definitio continet vtramque sui partem; nempe genus, & differentiam. Secundò: actu determinato, sed non expresso: sicut species continet genus, & differentiam: vt 17

 homo,

homo, animal, & rationale. Tertiò, confusè, & indeterminatè: vt ens continet modos intrinsecos substantiæ, & accidentis: qui sunt per se, & in alio: non solùm confusè, sed neutrum determinando potius, quàm alterutrum.

Ex his tribus modis: Primò certum est; genus non continere differentias actu distincto, sicut definitio cõtinet genus, & differentiam. Probatur euidenter: quia si animal contineret actu distincto rationale, per illud solum possemus definire hominẽ, dicentes hominẽ esse animal: quia in animali etiã includitur actu, atque distinctè rationale: & ideo talis definitio constaret genere, & differentia: & ideo esset sufficiens: quod patet esse falsum.

Secundò, certum est genus non continere differentias actu determinato, licèt confuso contineat, vt animal non cõtinet rationale, sicut homo. Quod probatur: quia si animal contineret actu rationale, & irrationale, falsæ essent omnes prædicationes, in quibus prædicatur de suis speciebus, vt homo est animal, leo est animal: quia sensus esset, homo est rationalis, & irrationalis: & similiter leo, quod est absurdum.

Solùm ergo potest esse dubium, an genus contineat differentias actu indeterminato, & confuso; ita vt nullam particularem potiùs, quàm alterã exprimat, sed omnes indeterminatè dicatur continere, diuerso modo, ac species quælibet cõtinet suam differentiam: nam homo, licèt non expressè contineat rationale, tamen determinatè, ita vt hanc differentiam, & non aliam contineat; animal verò non sic potest continere rationale, & irrationale: quia non magis vnam quàm alteram dicit; sed sub eadem confusione vtramque. Nihilominus posset intelligi actu confuso, & indeterminato, eas continere, iuxta tertium modum. Et de hoc modo continendi actu differentias, procedit quæstio: cuius sensus est. An genus actu confuso, atque indeterminato cõtineat differentias, vel solùm in potentia: sicut materia continet formas, solùm in potentia.

18 Et prima opinio asserit, Genus hoc tertio modo cõtinere actu differentias. Probatur duobus testimoniis Arist. Primum habetur 1. lib. Physic. text. 4. vbi ita ait: *Vniuersale autem totum quoddam est, multa enim comprehendit, vt partes.* Secundum verò 7. lib. Physic. text. 31. vbi de genere sic loquitur: *Genus non vnum quid est, sed in hoc latent multa.* Ex quibus sic argumentor. Genus continet multa, tanquam partes; ergo continet illa actu: quia omne totum actu continet partes, cùm ex eis componatur: sed ea, quæ ita continet genus, non possunt esse alia præter differentias, & species, vt notum est: ergo eas continet actu, & non in potentia: ex mente Arist.

Deinde probatur hac ratione: Vt vera sit prædicatio, necesse est,

est, id totum quod continet subiectum, continere prædicatum, non solùm in potentia; sed etiam actu: at genus prædicatur de specie: ergo debet actu continere, quidquid species continet, nempe differentiam, ex qua simul cum genere componitur. Probatur maior. Quia cùm animal prædicatur de homine, sensus prædicationis est, hominem esse animal actu: quod verum non erit: si animal solùm dicat actu naturam sensitiuam: nam cùm hæc sit pars hominis, prædicabitur pars de toto: vt ergo sit vera, debet etiam animal actu continere rationalitatem, & non sufficit in potentia: cùm actu, & non potentia prædicetur.

Secunda opinio tenet, Genus non actu, sed in potentia tantùm continere species, & differentias, vt animal rationale, & irrationale, de posteriori resolutione, tex. 17. vbi ita ait: *Supponatur enim tale esse genus, vt sit secundum potentiam in plus.* Esse autē in plus quàm speciem, est esse vniuersalius, & plus continere quàm singulas species: hoc est, alias species, & earum differentias, si ergo est in plus secundùm potentiam, in potentia tantum continebit species, & differentias. Hæc est etiam expressa sententia Porphyrij; cap. de differētia, vbi de genere loquens sic ait: *Potestate quidem habet omnes, quæ sub se sunt differentias, actu verò nullam.* Et D. Thom. super verba Arist. citata, & opusc. 42. c. 9. quam sequuntur Albertus Magnus tractatu 5. prædicabilium, cap. 4. Iauellus tract. 4. prædicab. c. 4. ante medium. Caiet. Scotus, Canterus, Toletus, cap. de differentia, in expositione textus; Mercatus quæst. vnica huius capitis. Et est vera, ac tenēda. Sed vt eam probemus, duo sunt notanda. Primò, Genus significare gradum superiorem naturæ, differentiam verò gradum inferiorem, per quem determinatur ad cōstituendam speciem, vt animal, significat gradum naturæ sensitiuæ, qui superior est gradu rationalitatis, quem significat differentia rationalis, per quam contrahitur ad constituendam speciem hominis.

Secundò notandum est, duobus modis considerari genus. Primò, vt partem actualem componētem speciem simul cum differentia. Secundò, vt totū potentiale, contrahibile per differentias: vt animal, quod est pars actualis speciei humanæ, quam cōponit simul cum differentia rationali: & vt totum potentiale est, quod determinatur per eandem differentiam, ad constituendum hominem, & per differentiam equi, ad constituendum equum.

Ex his duobus notabilibus, duo colliguntur argumenta, ad 19
probandam nostram sententiam. Primum est, genus significat gradum naturę diuersum, ac superiorem, à gradu, quem significat differentia: & est abstractum ab speciebus, & differentiis, vt animal ab homine, & equo: & consequenter à rationali, & irrationali: sed id quod ab inferioribus abstrahitur, vt sic abstractum, non

includit illa: cum abstrahi ab illis, sit cognosci sine illis: ergo genus non potest includere actu species & differentias, à quibus abstrahitur, sed solum in potentia.

Secundum argumentũ. Genus solũm potest considerari vt pars actualis speciei, vel vt totum potentiale, contrahibile per differẽtias. sed neutro modo includit ea actu: ergo solùm in potentia. Probatur minor: quia non includit eas actu, vt est pars speciei: nã vna pars actualis, nõn includit alteram: quia eo ipso, quòd eam actu includeret, non posset cum ea componere totum: cum componẽtia distincta esse debeant; & ideo non se includentia: sed nec vt est totum potentiale includere potest eas, nisi solum in potẽtia, quia solum sunt partes potestatiuæ eius, ex quibus vt tale totum potestatiuum cõponitur. Et confirmari potest, quia si genus contineret actu differentias, cum illæ sint omnino diuersæ, vt rationale, & irrationale, contineret actu plura diuersa, & ideo esset æquiuocum respectu specierum, de quibus prædicatur, vel saltem analogum: sicut ens, respectu substantiæ & accidentis, quæ actu confuso, atque indeterminato continet: sicut genus continet differentias, secundum opinionem oppositam: consequens autem falsum est, cum genus sit vniuocum: ergo etiam erit falsum; quòd genus contineat actu differentias.

Ad testimonia Aristotelis, pro alia sententia adducta, respondeo. Genus continere multa in potentia, hoc est, species, & differentias, non tanquam partes actuales, sed potestatiuas: nam sicut totum, aliud est actuale, & aliud potentiale, ita partes, aliæ sunt actuales, & aliæ potentiales. Actuales sunt, quæ essentiam actualem componunt: potentiales verò aut potestatiuæ, per quas, vel ad quas constituendas contrahitur, aut determinatur, totum: idem namque est esse partes, ad quas actu constituendas determinatur totum, & esse partes suæ potestatis.

20 Ad argumentum, neganda est maior: Quia non requiritur ad veritatem propositionis, quòd prædicatum contineat actu, quidquid continet species, sed sufficit quòd aliquid contineat actu, & aliquid in potentia: si enim prædicabit partem speciei, inclusam in specie: non tamen per modum partis, sed totius: & ideo veram efficiet propositionem, in qua dicitur hominẽ esse animal: cuius sensus est hominem includere animal, quod determinatur, per rationale ad constitutionem eius. Hoc est enim includere rationale, ac cæteras differentias in potentia, Quod sic declarandum est Contrahibile, aut determinabile, dicit potentiã, & contrahẽs actum: sed genus est contrahibile per differentiam, tanquam per actum, ergo est potentia respectu differentiæ, & speciei, quam cum ea potest constituere: quare non potest continere species, & differentias actu, sed potestate tantum.

QVÆS

QVÆSTIO V.

Vtrùm genus prædicetur de specie tanquam totum, vel etiam vt pars illius.

GEnus tribus modis considerari potest. Primò, vt dicit naturam genericam abstractam ab speciebus, vt animal in quātū dicit naturam sensitiuā, abstractam ab homine & equo & hoc modo sumptum nō est pars, sed totum: quia significatur per modum habentis naturam: non est tamen totum actuale, sed potentiale, quia significatur vt habens naturam perfectibilem, per differentias. Quod verò perfectibile est, significatur tanquā in potentia ad vlteriorem perfectionem, quod est significari vt potentiale. Alio modo sumitur genus, tanquam altera pars speciei, cōponens eam simul cum differentia: & tunc non accipitur, vt abstractum à speciebus, sed solum vt actu dicit partialem naturam earum. Sed adhuc per modum partis significatum, potest sumi tanquam pars actualis, in quantum actu coniunctum est cum differentia componendo speciem, aut tanquam pars potentialis: si illud consideremus, non vt actu componens, sed vt potest componere.

Et secundum has tres acceptiones, tres sunt opiniones. Prima tenet, tanquam partem etiam actualem prædicari de specie, quam sequuntur Caiet. cap. præsenti. Venetus cap. sequenti ad finem, & alij. Et probant primo ex Arist. 1. lib de posteriori resolutione, cap. 4. vbi docet, *Integram definitionem, & singulas eius partes, per se prædicari de definito:* sed partes definitionis sunt actuales, ex quibus altera est genus: ergo tanquam pars actualis prædicatur de specie.

Probant deinde ratione. Primò; quia hæc differentia inter prædicationem generis, & speciei, ab omnibus concessa, quòd prædicatio speciei est completa: prædicatio verò generis incompleta: prædicatur ergo genus tanquam quid incompletum de specie, sed incompletum est pars: ergo prædicatur vt pars. 21

Secundò, partes Physicæ, vt materia & forma, magis distinguuntur inter se, & à toto, quàm partes Metaphysicæ, quæ sunt genus, & differentia, cum illæ sint res distinctæ, istæ verò, non nisi conceptus distincti, eiusdem rei sed partes Physicæ, in concreto significatæ, verè prædicantur de toto: dum dicimus, Homo est corporeus, aut est animatus: ergo melius prædicabuntur partes Metaphysicæ, quæ sunt genus & differētia in cōcereto significatæ de specie, quam componunt & ita vera erit hæc; Homo est animal etiam si tanquam pars accipiatur genus: sicut etiam est vera hæc; Homo est rationalis; cum tamen rationale, non sit totum potentiale, sed actualis pars.

Secunda opinio affirmat. Genus non vt partem actualem prædicari de specie; sed vt partem potentialem: hoc est, non vt actu componens; sed vt potest simul cum differentia componere. Hãc tenet Canterus cap præsenti, dub. 3. & probat hoc arg. Vt prædicatio sit vera, prædicatum debet continere totum, quod continet subiectum, sed genus vt pars actualis, non continet aliam partem speciei, quæ est differentia, actu, nec potentia; sed bene vt potentialis: quia vt potest cõponere speciem non consideratur, vt actu coniunctum cum aliqua differentia; sed vt potest coniungi: quare omnes continebit in potentia: quod satis est, vt dicatur continere totum, quod continet species; nempe vnam partem actu, & alteram in potentia: prædicabitur ergo vt pars potentialis, non vt pars actualis.

22 Tertia opinio est D. Tho. in 1. dist. 13. & opusc. de ente, & essẽtia c. 3. asserentis, genus non prædicari de specie, vt partem, sed vt totum. Verba eius sunt; *Si animal non esset totum, quod est homo, non prædicaretur de eo, cùm nulla pars prædicetur de suo toto.* Eam sequuntur Boëtius lib. de diuisionibus, ferè in principio. Caie. etiam licèt citetur pro opposita sententia, asserit expressè etiam in eodem c. 3. opusc. de ente, & essentia, genus non vt partem, sed vt totum potentiale prædicari de specie. Item Sotus quæst. vnica huius capitis, & pater Franciscus Suarius tom. 1. suæ Metaph. disp. 15. sect. 11. num. 16. Et videtur nobis probabilior.

23 Sed vt fundamentum eius explicemus: Notandum est primò, quòd tam genus, quàm differentia; sumuntur à tota natura specifica, aut à tota entitate eius, sub diuersis gradibus considerata, & non à sola parte: vt capite de differentia explicabitur; diuersa tamen ratione, nam genus sumitur à tota natura rei, sub ratione vniuersaliori, atque imperfecta; perfectibili tamen per eandem naturam sub gradu speciali consideratam: differentia verò, à tota etiam natura, vt determinata atque perfecta. Gratia exempli: Animal, vt est genus hominis, sumitur à tota natura eius, secundùm gradum superiorem & imperfectum, hoc est, vt sensitiua, per eandem naturam hominis, vt rationalem, determinabili: & rationale, quòd est differentia, sumitur etiam à tota natura hominis: vt perfecta ac determinata: vnde sequitur, tam genus quàm differentiam significare totam naturam speciei: illud quidem sub ratione contrahibilis; hanc verò sub ratione contrahentis.

Secundò, notandum est, quod genus sumptum vt totum potentiale, valde diuersum est à seipso, sumpto vt parte actuali, aut potentiali: nam vt totum potentiale; non solùm dicit partem speciei; sed totam naturam eius, sub gradu superiori, & imperfectiori consideratam, & contrahibilem per gradus inferiores, & speciales

speciales indifferentiarū: sed vt pars est speciei nō dicit vllo modo integram naturam speciei, sed partem dumtaxat: & ratio huius differētiæ est: quia genus vt totum potentiale, abstrahitur à speciebus abstractione vniuersali: qua abstrahitur commune à particularibus: vt animal abstrahitur ab homine, & leone, tanquam vniuersale à particularibus: & ideò dicit totam naturam eorum: sed sub gradu superiori sensitiuo, idem significans: quod habens naturam sensitiuam determinabilē per rationalem. Si verò idem genus accipiatur vt pars speciei, nō abstrahitur abstractione vniuersalis à particularibus: sed potiùs abstractione præcisiua, qua pars præscinditur à toto: vt brachium ab homine.

Ex hac doctrina colligitur duplex argumentum ad probandum, quòd genus, vt totum potentiale: & non vt pars, prædicetur 14
de specie. Primum, genus prædicatur de speciebus, vt vniuersale, ac superius prædicatum abstractum ab eis: sed vniuersale, quod abstrahitur à particularibus, continet totam naturam eorum, sub ratione superiori consideratam: non consideratis rationibus inferioribus, à quibus abstrahitur: vt patet de specie abstracta ab indiuiduis: ergo prædicatur de illis, vt totum potentiale, contrahibile per differentias, & non vt pars. Probatur consequentia, quia pars non potest abstrahi à toto, abstractione vniuersalis à particulari: sed solùm præscindi ab eo, vt brachium ab homine: quod patet non prædicari de toto.

Secundò, vt vera sit prædicatio aliqua, non sufficit quòd prædicatum includatur in subiecto: nam si hoc sufficeret, quælibet pars prædicaretur de toto. Ergo requiritur quod contineat, quidquid continet subiectum. Probatur consequentia, ex sensu ipsius propositionis, per quam significatur hoc esse illud: quod non potest esse verum; nisi totum quod continet subiectum, contineat prædicatum: nam si aliquid subiecti non continet; non erit verum ex parte illius, esse illud. Et hæc est ratio, propter quam, nulla pars prædicari potest de toto: quia ratione alterius partis, quam totum dicit, non potest esse verum, totum esse partem; vt hominem esse caput. Et argum. hoc eodem modo probat de partibus Metaphysicis: quales sunt genus, & differentia; ac de partibus Physicis quales sunt materia & forma: quia licet illæ non distinguātur realiter à toto, satis est distingui ratione formali: propter diuersum modum essendi, & significandi totius & partis, vt ab intellectu conceptis: vt falsam efficiant propositionem.

Ad testimonium Arist. pro prima opinione respondeo, Partes definitionis prædicari de definito per se, seruato modo prædicādi debito, nēpe sumptas per modum totius potētialis, vel actualis: nam sub forma partis impossibile est. Ad intentum verò Aristotelis, in eo loco sufficit, quòd hoc vel illo modo prædicentur.

Ad primum argumentum eiusdem sententiæ respondetur, distinguendo antecedens Nam prædicatum, ex duplici parte potest esse incompletum: ex parte eius quod prædicat de subiecto, & ex modo, quod illud prædicat:& in primo sensu incôplerè prędicatur genus de specie: quia tantùm prædicat naturam sensitiuam:quæ est pars speciei:sed ex parte modi, completè potiùs prędicatur: quia eandem naturam sensitiuâ prædicat, non per modum partis, sed per modum totius:quia per modum habentis illam, non quidem totius actualis, sed potentialis: quia per modum perfectibilis, ac determinabilis, per gradus differentiales.

25 Ad secundum respondetur:Concedendo antecedens, quòd pars physicâ in concreto significata, prædicetur de toto:quia non significatur vt pars; sed sub ratione totius, quia significatur nomine adiectiuo:quod cùm significet per modum adiacentis, rem quoque significat per modum habentis;vt dum dicimus, hominem esse materialem;idem est, ac si dicamus; esse habentem materiam:& esse materialem, adiectiuo nomine significatur per modum adiacentis, ac si esset accidens hominis; cùm verè sit pars substantialis. Genus verò etiam in concreto significatum, sumi potest vt pars:quia significatur nomine substantiuo; & ita sumptum non potest prædicari de toto:secundùm verum sensum propositionis:per quam dicitur hoc esse illud. Quod non potest esse verum, ex ea parte, qua totum aliquid aliud importat, diuersum à qualibet parte per se.

Ad argumentum secundę opinionis respondetur, Differentiam inter genus, vt partem actualem, & potentialem; non consistere in eo, quòd vt pars actualis, vni tantùm differentiæ coniunctum sit:vt potentialis verò, omnibus coniungi possit:nam vtroque modo vnam tantùm determinatam differentiam respicit.sed solùm, vt pars actualis distinguitur à se: vt parte potentiali:quia vt actu coniunctum, consideratur cum tali differentia determinata, sed vt pars potentialis, consideratur vt potest coniungi, non omnibus, sed eidem tantùm determinatæ differentiæ. Vnde falsum est, quòd vt pars potentialis, contineat differentiam aliquam in potentia, & consequenter est falsum, quòd vt pars potentialis prædicari possit de specie.

QVÆSTIO VI.

An modus prædicandi in quid, separet genus à differentia.

26 PArs negatiua:quòd non distinguantur per modum prædicandi in Quid, & in Quale quid:probatur ex Aristot. 1. lib. Posteriorum tex, 12. vbi docet, Vtramque partem definitionis, nempe,

pe, *genus & differentiam, prædicari de specie in quid*: & expressius 7. lib. Topicorum cap. 2. loco 31. his verbis. *Eorum quæ sunt in assignata oratione, hoc quidem genus, illud autem differentia: & in eo, quod quid est, genus & differentia prædicantur.*

Probatur etiam, ratione: Quia modus prædicandi sequitur modum essendi: sed differentia habet modum essendi perfectiorem in compositione speciei, quàm genus; cùm se habeat tanquam forma, & genus, vt materia: ergo habebit modum perfectiorem prædicandi. Sed modus perfectior prædicandi, est prædicari in Quid: ergo hoc modo potiùs quam in Quale prædicabitur. Minorem probo: quia modus prædicandi in quid, est proprius substantiæ & modus prædicandi in quale, est modus accidétis: quod non videtur posse negari, cùm sit prædicatum essentiale. Cómunis tamen sententia Porphyrij, & omnium interpretum eius est: quòd *Genus distinguatur à differentia, ex eo, quòd illud prædicatur in quid, hæc verò in quale quid*: vera est & tenenda. Quæ probatur expresso testimonio Aristot. 4. lib. Topicorum, cap. 6. loco 81. vbi sic ait. *Quoniam differentia quidem qualitatem generis semper significat, genus autem differentiæ non: nam qui dicit gressibile quiddam: animal dicit: qui verò animal dicit, non dicit quale quiddã gressibile: differentia igitur à genere sic separanda.* Et hunc modum distinguendi hæc duo prædicabilia, generis, & differentiæ, per modum prędicãdi in quid & in quale quid, sequitur D. Tho. opusc. 58. tract. 1. cap. 4. Probatur deinde ratione: quia genus prædicatur de specie per modum substantiæ: hoc est per se stantis, cuius euidens signum est, quod nomine substantiuo significatur: sed modus prædicandi in quid, est proprius substantiæ, quæ est quidditas rei: ergo prædicatur in quid. Differentia verò prædicatur per modum formæ, qui non est rei per se stantis: sed inhærentis materiæ; & determinantis, ac modificantis illam, ad similitudinem qualitatis: ergo non prædicatur in quid, sed in quale: non tamẽ sicut vera qualitas, quia ad essentiam rei pertinet: & ideo non prædicatur in quale simpliciter, sed secundùm quid, & cum addito, hoc est in quale quid. & in hoc distinguitur à genere; pro explicatione testimonij Aristotelis, adducti ad probandam negatiuam partem, notandum est: duo esse considerãda in prædicato alicuius prædicationis. Primum; rem ipsam quæ prædicatur. Secundum, modum, quo concipitur, & significatur, secundùm quem attribuitur subiecto: & Primũ, quasi materiale est in prædicatione: ex quo non sumitur modus prædicandi, distinguens prædicabilia, sed ex secundo, in quo consistit ratio formalis prædicationis. Aristoteles ergo in diuersis locis vtrunque considerauit: in eo quidem, cuius verba adduximus, pro negatiua parte, considerauit primum; modum verò concipiendi prædicatum,

& attri-

& attribuendi subiecto, considerauit in secundo loco, quem pro nostra sententia adduximus: & ideo distinxit genus à differétia, per modos prædicandi in quid, & in quale: in alio verò eodem modo prædicari docuit: quod verú est ex parte rei, quæ prædicatur, in se considerata: nam tam differentia, quàm genus, est pars quidditatis speciei.

Ad argumentum verò respondeo. Distinguendo maiorem. nam modus essendi dupliciter sumi potest, secundum se, vel vt concipitur à nobis: & ab eo, hoc modo sumpto, accipitur modus prædicandi: quia non prædicantur res, vt sunt à parte rei, sed vt tali modo cognoscuntur: & licet secundùm primam considerationem, perfectior sit differentia quàm genus, ex modo tamen posteriori, perfectionem habet modum prædicandi hoc quàm illa, per quem distinctum prædicabile constituit.

CAPVT III.

De Specie.

1 INtentum Porphyrij in hoc capite est: explicare naturam secundi prædicabilis, quod est Species. Diuiditur autem in quatuor partes. In prima proponit duas acceptiones speciei: primam Physicam & realem, ex cuius similitudine colligit secundam Logicam. In secunda definit speciem duplici definitione. In tertia ponit ordinationem prædicamẽtalem, prædicamenti substantiæ, vt per eam intelligatur duplex habitudo speciei: Vna quàm habet ad genus, sub quo collocatur: Altera ad indiuidua, de quibus prædicatur. In vltima, definit indiuiduum duabus definitionibus. Prima acceptio realis speciei est, qua accipitur pro forma, ac pulchritudine rei. In qua acceptione dici solet: *Præstantissimã speciem dignam esse imperio* Hoc est pulcherrimum hominem dignum esse imperio: quia pulchritudo corporis, signum est virtutis in anima existentis. Et huic acceptioni reali, similis est acceptio Logica, *qua accipitur species pro ea qua sub assignato genere collocatur*, inquit Porphyr. id est sub genere iam definito, & explicato capite præcedenti. Similitudo auté vtriusque acceptionis consistit in hoc: quia quemadmodum forma rei, in qua pulchritudo, consistere solet, accidentali modo includit atque ostendit perfectionem essentialem rei: ita species, quæ sub genere collocatur, & ab eo simul cum differentia constituitur, includit modo substantiali totam perfectionem essentialem rei: vt species humana totam perfectionem essentialem hominis. Et hæc in prima parte capitis.

In secunda verò, definit Porphyrius speciem, secundùm hanc acceptionem Logicam, duplici definitione. Prima definitio talis

est.

est: *Species est, quæ subiicitur generi, & de qua genus in quid prædicatur.* Per quam explicatur species secundùm habitudinem, quam habet ad genus; à qua dicitur species subiicibilis.

Secunda definitio speciei est: *Species est quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in eo, quod quid.* Per quā explicatur species, secundùm habitudinē, quam habet ad indiuidua, & vt est secundùm prædicabile: & hæc Porphyrius in 2. part. In tertia, proponit ordinē prædicamentalem in prædicamento substantiæ: quod his quinque prædicatis constat: Substantia, Corpus, Viuens, Animal, Homo Sed vt intelligatur, tria ait esse in eo consideranda. Primum est, tria in eo reperiri, nempe supremū genus, quod ita est genus, vt non sit species; vt substantia. Infimam speciem, quæ ita est species, vt non sit genus vt homo, aut leo; & Intermedia genera, quæ simul sunt genera respectu inferiorum specierum, & species respectu superioris generis. Indiuidua verò, non collocantur in prædicamento, tanquam partes eius, sed tanquam fundamentum omnium prædicatorum essentialium: ex quibus tanquam partibus componitur prædicamentum. Gratia exempli: Substantia, est supremum genus: Homo, infima species. Et hæc sunt quasi extrema prædicamenti: Animal, Viuens, & Corpus, dicuntur intermedia: quia ita sunt genera, vt simul sint species: animal enim est genus hominis, & species viuentis: & ideo vocantur hæc genera subalterna: quia ita sunt genera; vt sub alio genere collocentur, respectu cuius species dicuntur: & hoc est simul esse genera, & species respectu diuersorum.

Secundò, cōsiderandum est; suprema genera esse decem; nempe; Substantiam, Quantitatem, Relationem, Qualitatem, Actionem, Passionem, Vbi, Situm, Quando, Habere, & cùm hæc sint quasi capita prædicamentorū; decem quoque sunt prędicamenta: species verò infimæ, finitæ sunt: & eodem modo intermedia genera: sed indiuidua in infinitum procedunt: quia quibuscunque datis, alia & alia multiplicantur in infinitum: & ita à scientia prędicamentorum deficiunt.

Tertiò, considerandum est; hanc esse differentiam, inter ascensum & descensum prædicamentalem: quòd descensus fit per diuisionem vnius in plura; nempe generis, in plures species, per differentias: ascēsus verò, per collectionem plurimum in vnum: vt dū descendimus, à supremo genere substantiæ, vsque ad infimam speciem hominis, prædicemus diuidendo illud, in Substantiam corpoream, & incorpoream: & hanc in viuentem, & non viuentem vsque ad hominem, Sed dum ascendimus; plures species colligimus in vnum genus: vt hominem, leonem, & cæteras species animalis, in vnum genus animalis: & ita vsque ad supremum genus substantiæ. Et hæc Porphyrius in 3. parte. In vltima verò, 3

verò, quia speciem vt prædicabilem, definiuit per indiuidua, tanquam per terminum relationis eius; explicat naturam indiuidui, duabus definitioibus: quarum prima est: *Indiuiduum est, quod de vno solo prædicatur.* Vt Petrus de seipso, in hac prædicatione identica; Petrus est Petrus.

Secunda definitio. *Indiuiduum est, cuius collectio proprietatum, quæ in vno est, in alio non potest reperiri.* Quæ sic explicatur. Proprietates specificæ; vt risibilitas, & admiratio, communes sunt omnibus indiuiduis humanæ speciei: & plures etiam proprietates indiuiduales cuiuslibet indiuidui, possunt conuenire aliis; sed collectio omnium, quæ in vno reperiuntur, non potest in alio reperiri. Exempli gratia: quælibet proprietas indiuidualis Petri, potest conuenire Ioanni; sed omnes simul sumptæ non possunt ei conuenire. Hæc Porphyr. in toto cap.

QVÆSTIO I.

Vtrùm species fuerit definita à Porphyrio duabus vel tribus definitionibus.

4 CIrca numerum definitionum, quibus species definita est à Porphyrio, certum est, apud omnes interpretes eius, duabus saltem definitionibus definitam esse, secundùm duas habitudines, vel respectus, quos habet; vnũ ad genus, à quo species subiicibilis vocatur; alterũ ad indiuidua, à quo dicitur species prædicabilis. Sed an duabus tantùm definita fuerit, vel tribus; diuersæ sunt opiniones.

Prima est, Soti asserentis, duabus tantùm esse definitam: ita vt prima illa, quæ asserit, Speciem esse, quæ sub assignato genere collocatur; non sit definitio, sed acceptio tantùm logica speciei; aut nuda explicatio vocis. Altera verò; qua dicitur speciem esse, quæ subiicitur generi, & de qua genus in quid prædicatur, definitioné esse: nõ tamen duplicem; sed vnam tantùm: quia eundem respectum explicat: nam idem est subiici generi, & genus prædicari de illa. Et cùm præter hanc, tantùm sit alia, per quam explicatur species, vt prædicabilis, tantùm erunt duæ. Probat hoc arg. Species solùm habet duos respectus, vnum ad genus, vt est subiicibilis; alterum ad indiuidua, vt est prædicabilis: ergo solum habet duas rationes formales, explicabiles per definitionem: & ideo duabus solùm definitionibus explicari potest.

Alij verò omnes, asserunt tribus definitionibus fuisse definitam, sed non eodem modo eas enumerant: nam Toletus primam solùm esse explicationem vocis ait, sed secundam distinguit in duas: ita vt vna sit, *Species est quæ subiicitur generi.* & altera, *Species est de qua genus prædicatur in quid*: & ideo cum alia, per quã expli

explicatur species, vt prædicabilis, esse tres. Probat, quia eundem respectum ad genus diuerso modo vtraque explicat: nam aliud est speciem respicere genus; aliud, genus respicere speciem, dum prædicatur de illa.

Caietanus verò, & Canterus, ita asserunt tres esse definitiones, vt prima non sit sola acceptio, aut vocis explicatio, sed simul definitio: secundam verò vnam tantùm esse; quia vnam tantùm habitudinem ad genus, omnia illa verba explicant: Et hæc videtur mihi probabilior sententia, & magis ad mentem Porphyrij.

Et probatur primum: quòd illa verba, *Species est, quæ sub assignato genere collocatur*, non sint sola acceptio, sed etiam definitio: quia Porphyr. dum aliam definitionem proposuit, sic asseruit; *Assignant ergo & sic speciem: Species est, quæ ponitur sub genere, & de qua genus in aliquid prædicatur.* Quibus verbis docet, se aliam definitionem, post primam iam traditam, assignare. Præterea, priusquam secundam definitionem proponeret, rationem reddit, propter quam, cùm genus per speciem definierit, cap. præcedenti, nunc speciem per genus explicauerit: quia cùm sint relatiua, vnum per alterum definiendum erat: ergo fatetur iam definisse speciem, antequam secundam definitionem proponeret: quod non esset verum, si prima solùm esset acceptio, & non definitio.

Probatur secundum, quòd sint definitiones distinctæ, prima, & secunda, per quas species definiatur vt subiicibilis, hoc argumento. Species vt subiicitur generi, habet duas rationes formales diuersas: ergo non vna, sed duabus definitionibus debuit explicari. Consequentia euidens est, quia vna definitio, vnam tantùm rationem formalem explicare potest. Probatur verò antecedens, quia in genere, diuersæ rationes formales sunt: esse vniuersale, hoc est vnum in multis speciebus, & esse prædicabile de illis: & ratio vniuersalis prior est, & essentialis illi: ratio verò prædicabilis posterior, & propria passio eius: & sub vtraque ratione respicit speciem: ergo etiam in specie debent correspondere diuersæ rationes formales: nempe esse subiectum, in quo est genus: & esse subiectum, de quo prædicatur: ita vt illa sit prior, & quasi essentialis speciei, vt subiicibili: hęc verò posterior, & quasi propria passio eius: sed diuersæ illæ rationes formales in genere, explicantur diuersis definitionibus, nempe vnum in multis speciebus: & prædicabile de illis: ergo etiam diuersæ rationes ex parte speciei, debent explicari per diuersas definitiones. Et ita factum est à Porphyrio, qui per illa verba: *Species est, quæ sub assignato genere collocatur*, explicuit speciem subiicibilem, vt est subiectum, in quo est genus: per secundam verò, vt est subiectum, de quo prædicatur.

Sed

Sed quòd secunda definitio non sit duplex, sed vna, probatur; quia prima verba, *Species est, quæ subiicitur generi*, eadem prorsus rationem speciei explicant, quæ per primam definitionem fuerat explicata: nempe esse subiectum in quo est genus: quare solum videntur repetitio primæ definitionis. Alia verò verba, nempe; *De qua genus in quid prædicatur*, explicant aliam rationem formalem eiusdem speciei subiicibilis, videlicet esse subiectum, de quo prædicatur genus. Duas igitur tradit Porphyrius speciei subiicibilis definitiones, secundum duas rationes formales eius, & tertiam eiusdem speciei, vt prædicabilis.

6 Ad argumentum Sori & Toleri, eadem solutione respondetur: nam dum dicitur, Speciem solùm habere respectus ad genus, & indiuidua, concedendum est: dicendum tamen respectum ad genus, duplicem habere formalem rationem diuersam: qua diuerso modo respicit genus, nempe, vt subiectum in Quo, & vt subiectum de Quo: sicut genus diuersa ratione respicit eandem speciem, nempe vt subiectum in quo est, & de quo prædicatur: ideo diuersis definitionibus debuit explicari.

Sed duo restant breuissima dubia. Primum, qua ratione agat Porphyrius de specie subiicibili: nam cùm opus hoc prædicabilium sit; non pertinet ad ipsum species, nisi vt prędicabilis: sed nõ est prædicabilis, vt respicit genus; sed indiuidua: ergo non debuit definiri, nisi respectu eorũ: & ideo vnica definitione; & non pluribus. Respondetur, agere Porphyriũ de specie subiicibili. Primò, Quia est subiectum generis; & subiectum ad eandem considerationem pertinet, ad quam prædicatum; quia terminus relationis eius est; sine quo non potest cognosci. Secundò, Quia subiectum opponitur prædicato: oppositorum verò eadem est sciẽtia: & ideo duabus definitionibus debuit species definiri, vt subiicibilis, quia duobus modis formaliter diuersis est subiectum generis.

7 Sed circa vtramque eius definitionem est secundum dubium: quia videtur conuenire indiuiduis, cùm sub assignato genere collocentur; vt hoc, vel illud animal sub animali, atque etiã Petrus, & Ioannes; & eidem generi subiiciantur, quod de illis prædicatur in quid, sicut de speciebus. Respondeo: collocari sub genere, aut esse subiectum eius; duobus modis posse intelligi: per se quidem, ratione sui, & immediatè. Per alind autem, ratione alterius & remotè. Et primo modo conuenit soli speciei: indiuiduis verò solùm secundo modo. Et ratio huius est: quia genus per se, & immediatè descendit ad species per differentias: ad indiuidua verò, nõ nisi ratione speciei: ergo species sola est, quæ per se primò collocatur sub genere; indiuidua verò, non nisi per speciem. Definitiones igitur speciei subiicibilis, secundùm primum modum intelliguntur à Porphyrio: ita vt sensus primę sit: Species est, quæ sub assignato

assignato genere per se primò, atque immediatè collocatur. Sensus verò secūdæ, Species est, quæ per se primò, & immediatè subiicitur generi, & de qua genus per se primò & immediatè prædicatur in quid: & ita excluduntur indiuidua, quæ non sic ponuntur sub genere, nec ei subiiciuntur.

QVÆSTIO II.

Vtrùm species subiicibilis, vt subiicibilis est, sit vniuersalis: vel quonam modo se habeant habitudines istæ speciei inter se: vniuersalitas, prædicabilitas, & subiicibilitas.

VT intelligatur quæstio, præsupponenda sunt duo, tanquam certa apud omnes. Primū hos duos respectus speciei, nempe prędicabilitatem, & subiicibilitatem, quasi oppositos esse, cum conueniant ei respectu diuersorum, & quasi oppositorum terminorum: nam respectus subiicibilitatis conuenit speciei, in ordine ad superius genus: respectus prædicabilitatis, in ordine ad inferiora indiuidua.

Secundò, certum est respectum prædicabilitatis conuenire speciei, vt vniuersali. Probatur, quia vt superiùs probatū est, vniuersalitas se habet tanquam essentia vniuersalis: prædicabilitas verò, tanquam propria passio eius: ergo verū est, speciem, vt vniuersalem, esse prædicabilem, sicut verum est hominem esse risibilem: vt est rationalis. Quæstio igitur est, An etiam conueniat speciei respectus subiicibilitatis, in quantum est vniuersalis.

Circa quam, duæ sunt opiniones. Prima; Caietani cap. præsenti, vbi ait, *Ita esse connexas has duas rationes speciei, nempe, vniuersalitatem, & prædicabilitatem cum tertia, quæ est subiicibilitas vt hæc se habeat tāquam essentia, à qua illæ duæ procedunt, tanquam propriæ passiones.* Vnde sequitur, speciem vt subiicibilem esse vniuersalem: sicut verum est, hominem esse risibilem: in quātum est homo: quia risibilitas procedit à rationalitate, tamquam propria passio ab essentia.

Secunda opinio est Cardinalis Toleti, q. 1. huius capitis. Vbi asserit: *Vniuersalitatē esse essentiam speciei, & ab ea procedere duas passiones.* Vna est prædicabilitas de multis, respectu indiuiduorum: Altera subiicibilitas, respectu generis: ex quo sequitur, speciem, vt respicit genus, esse vniuersale subiicibile; & vt respicit indiuidua, esse vniuersale prædicabile: & vt vno verbo hanc sententiam explicemus, ita ait speciem, vt subiicibilem, esse vniuersalem: sicut vniuersalis est, in quantum prædicabilis.

Probatur duplici ratione. Prima, vniuersale (inquit) est genus ad quinque prædicabilia, sicut animal ad hominem, & leonem: ergo quodlibet prædicabile respicit illud, tanquam proprium

genus cuius rationẽ participat: sed species respectu generis sunt subiicibiles, ergo prædicabilia, vt species subiicibiles, participant rationem genericam vniuersalis, sicut homo & leo rationem animalis quare vt subiicibiles, sunt vniuersales.

9 Secunda, Species subiicibilis, vt subiicibilis est: non est singularis: ergo vniuersalis. Consequentia necessaria est, quia inter vniuersale, & singulare, non datur medium. Sed probatur antecedẽs: quia species subiicibilis, non est natura contracta per conditiones singulares, vt natura Petri, sed abstracta ab illis: natura verò abstracta, communis est multis, ergo est vniuersalis: & ideo in quantum subiicibilis, erit vniuersalis.

Et confirmatur: Quia species subiicibilis, in quantum subiicibilis, est communis huic & illi speciei subiicibili, de quibus prædicatur in his prædicationibus; Hæc species subiicibilis, est species subiicibilis. Et illa, species subiicibilis, est species subiicibilis. ergo est vniuersalis. Probatur consequentia: quia prædicabile sequitur ex vniuersali, tanquam propria passio ex essentia.

Vtraque hæc sententia falsa est. Probatur hoc argumento. Vniuersalitas, & prædicabilitas, sunt respectus naturæ ad inferiora; Subiicibilitas verò, est respectus eiusdem ad superiora: ergo respectus ille oppositus est illis: sed vnum oppositorum non potest procedere ab alio, tanquam propria passio ab essentia: ergo vniuersalitas, & prædicabilitas, non procedunt à subiicibilitate, tanquam ab essentia, vt affirmat Caiet. nec subiicibilitas procedit ab vniuersalitate, tanquam ab essentia: vt affirmat Toletus.

10 Vera igitur sententia, tria affirmat. Primum: Vniuersalitatem & prædicabilitatem non esse respectus oppositos, sed se habere tanquam essentiam, & propriam passionem. Probatur hoc, quia vterque respectus habet pro termino inferiora: quamuis diuerso modo considerata: vt quæstione præcedenti explicatum est.

Secundum. Hos respectus esse quasi oppositos subiicibilitati: & ideo nec ab ea procedere possunt, tanquam propria passio ab essentia, nec subiicibilitas ab illis. Vtrumque probatum est contra Caietanum, & Toletum.

Tertium, Speciem subiicibilem, vt subiicibilis est, non esse vniuersalem, sed subiectum commune, atque proximũ generis. Hoc sequitur euidenter ex duobus primis: & probatur hoc argumẽto: Respectus oppositi, nõ possunt eidem rei sub eadem ratione formali conuenire: sed vniuersalitas, & subiicibilitas, sunt respectus oppositi, vt probatum est: ergo non possunt speciei sub eadem ratione conuenire: ideo nec vniuersalis, est subiicibilis; neque vt subiicibilis, est vniuersalis.

11 Ad primum arg. secundæ opinionis; concedendum est antecedens; Quòd vniuersale sit genus, ad quinque prædicabilia, & etiam

etiam prima consequentia; quòd naturam eius participent: sed negandum est, quòd eam participent, vt sunt species subiicibiles: sed eam quidem participant secundum propositam essentiam: ex participatione verò, resultat in eis accidentaliter respectus subiicibilitatis, secundùm quem non sunt vniuersales, sed subiecta generis. Quod hoc exemplo declaratur. Animal est genus hominis, & leonis, secundùm proprias naturas sensitiuas; & hoc modo naturam eius participant, & animalia sunt formaliter. Ex hoc verò resultat in eis denominatio specierum subiicibilium: Accidentalis quidē: cùm sit eis tributa ab intellectu: & ideo vt sūt species subiicibiles: non sunt animalia, sed subiecta. Eadem ratione prædicabilia, secundùm proprias naturas, participant essentiam vniuersalis, quod est genus eorum: propria autem natura prædicabilium est, esse secundas intentiones, denominantes naturas vniuersales, vt primi prædicabilis, denominare naturam vniuersalem in multis speciebus: secundi prædicabilis, in multis differentibus numero in Quid, & sic de reliquis. Vnde hoc modo participant naturam vniuersalis, & essentialiter sunt vniuersalia: sed denominatio speciei subiicibilis, accidentaliter ea consequitur: & ideo secundùm eam, non possunt esse vniuersales, sicut neque homo, & leo, vt sunt species subiicibiles, sunt animalia.

Ad secundum; Concedendum est antecedens, nempe speciem vt subiicibilem non esse singularem sed neganda est consequentia, quòd sit vniuersalis: nam inter vniuersale, & singulare, datur medium: quod est subiectum commune: id est natura abstracta communis negatiuè: quia nulli singulari appropriata est, neque illa respicit: sed solum genus: ad quod comparatur, & sub quo collocatur; vt autem vniuersalis sit formaliter, necesse est ad indiuidua comparetur, & referatur.

Ad confirmationem respondeo, Speciem subiicibilem, comparatam ad hanc, & illam speciem subiicibilem, non esse secundùm rem subiicibilem, sed solo nomine: quia non comparatur ad genus, nec illud respicit: verè autem prædicabilem, & vniuersalem; cùm sit vnum in multis, & de multis. quare non probatur; quòd, vt subiicibilis, secundum rem sit vniuersalis.

Ex dictis in hac quæstione, tria intelliguntur. Primum: Quòd ex duplici respectu prædicabilitatis, & subiicibilitatis, secundus conuenit primò speciei. Cuius ratio est, quia primū, quod habet species, est esse compositam ex genere & differentia: postquam verò composita ex eis est; participatur ab indiuiduis: ergo primò cōsequitur naturam eius respectus ad genus quàm ad indiuidua.

Secundùm, quod intelligitur, est, respectum prædicabilitatis nobiliorem in ea esse, respectu subiicibilitatis: & ideo nobiliorem denominationem speciei, ab eo cōsequitur. Quod sic probo:

Prædicatum nobilius est subiecto, cùm sit forma eius: ergo respectus prædicabilis, nobilior est respectu subiicibilis. Intelligitur tandem tertiò, Speciem respectu subiicibilis, & prædicabilis, æquiuocum nomen esse. Probatur: quia respectus subiicibilitatis, & prædicabilitatis, sunt oppositi, & omnino diuersi; ita vt sub nomine speciei, in nullo conueniant; ergo solum habent nomen commune: quod proprium est æquiuocorum.

QVÆSTIO III.

An species possit conseruari in vnico indiuiduo, & genus in vnica specie.

11 VT faciliùs intelligitur, atque soluatur quæstio, annotandum est, Genus & speciem tribus modis considerari posse. Primò, secundùm entitatem Physicam, & realem. Secundò, Logicè, in quantum Genus est prædicabile de multis differētibus specie in quid: & Species de pluribus differentibus numero. Tertiò, Metaphysicè, in quantū genus, est totum potentiale, contrahibile per oppositas differentias aut pars speciei, eam cōponens cum differentia: & secundùm considerationem physicam certum est apud omnes genus posse conseruari in vna specie: imò in vno solo indiuiduo: atque etiam speciem: & huius ratio manifesta est: quia tota entitas generis, & speciei, vt animalis, & hominis, repetitur in quolibet indiuiduo: vt in Petro, aut Ioanne.

Secundùm Logicam etiam cōsiderationem, est certum, Genus non cōseruari in vna specie, nec speciem in vno indiuiduo. Probatur hoc, ex definitionibus vtriusque: nam genus est prædicabile de multis speciebus: & species de multis indiuiduis: ergo vtrūque postulat plura, ad sui conseruationem, in quo æqualia sunt. Sed an genus postulet plures species, actu existētes, & species plura indiuidua: vel sufficiat eis vnum actu, dummodo plura sint in potentia, ad sui conseruationem. De specie nemo dubitat; quin possit conseruari in vno indiuiduo, si plura sint possibilia. Probatur euidenti experiētia; quia Sol, & Luna, sunt species Logicæ, & non habēt nisi vnum indiuiduum actu existens, plura tamen possibilia: ergo hoc sufficiet ad conseruationem Logicæ speciei.

13 De genere verò Logico, asserit Toletus, quæstione vnica huius capitis: *Non posse conseruari in vna specie actu existente: quamuis plures sint possibiles: sed plures actu existētes postulare, ad sui cōseruationem.* Probat 1. testimonio Arist. 4. lib. Topicorum, c. 3. vbi ita ait; *Dum autem omnis generis plures sint species: inspiciendum, si non contingit alteram speciem esse dicti generis: nam si non est, manifestum, quoniam non erit genus omnino.* Deinde ratione, quia genus contrahitur ad speciem per differentiam: sed differētia non
contii

conſtituit ſpeciem, niſi diſtinguendo illam ab aliis: ergo requirit genus plures ſpecies, actu exiſtentes. Probatur conſequentia: quia differentia non diſtinguit ſpeciem ab aliis non exiſtentibus, ſed ab his tantùm quæ actu ſunt.

Hæc tamen ſententia falſa eſt. Quod probatur hoc argumento; Genus Logicum, eſt prædicabile de pluribus differentibus ſpecie; etiam ſi actu non prædicetur, vt definitio eius oſtendit, ſed etiam ſi in vna tantum ſit ſpecie actu exiſtente: ſufficit alias eſſe poſſibiles, vt ſit prędicabile de pluribus: ergo cõſeruabitur in vna, ſi plures ſint poſſibiles; & non requirit plures actu exiſtentes: ſed quantum ad conſiderationem Logicam, æqualis eſt ratio de genere, & ſpecie: ita vt vtrunque poſtulet plura ad ſui conſeruationem non actu exiſtentia, ſed vnum actu, & plura in potentia. Circa tertiam conſiderationem Metaphyſicam, primò certum eſt apud omnes de genere, vt eſt totum potentiale, quòd non poſſit conſeruari in vnica ſpecie: niſi aliæ ſint poſſibiles. Et ratio eſt manifeſta, quia vt eſt totum potentiale, eſſentialiter eſt contrahibile per oppoſitas differentias, ad conſtitutionem diuerſarum ſpecierum: ergo plures ſaltem poſſibiles poſtulat, ad ſui conſeruationem.

Secundò certum eſt, de eodem genere, vt eſt pars actualis ſpeciei, quòd poſſit conſeruari in vna ſpecie, etiam ſi plures non ſint poſſibiles. Probatur hoc: quia vt eſt pars actualis ſpeciei, ſolùm petit vnam differentiam, cui actu coniungitur: ergo ſolùm petit ad ſui conſeruationem vnam ſpeciem, quam cum ea componit.

De ſpecie verò Metaphyſica, non eſt ita certum: An in vno indiuiduo conſeruari poſſit, vel plura poſtulet ſaltem poſſibilia. Sed duæ ſunt opiniones contrariæ. Primam tenet Onna, q. 2. huius cap. art. 2. affirmans Æqualia eſſe genus & ſpeciem Metaphyſicam: ita vt ſicut genus poſtulat plures ſpecies, vnam actu, & aliam ſaltem in potentia: ita ſpecies non poteſt conſeruari in vno indiuiduo, ſi non ſint plura poſſibilia.

Probat hoc argumento. Ideo genus non poteſt conſeruari in vna ſpecie, quia eſt contrahibile per oppoſitas differentias ſpecificas: hoc eſt, tales, quæ non poſſunt eſſe in eadem ſpecie, vt animal per rationale, & irrationale: ſed etiam ſpecies eſt contrahibilis, per differentias indiuiduales oppoſitas: hoc eſt non potentes cõuenire eidem indiuiduo: vt homo, per differentias Petri, & Ioannis: ergo ſicut genus non poteſt conſeruari in vna ſpecie, ſic ſpecies non poterit conſeruari in vno indiuiduo. Sed hæc etiam ſententia falſa probatur, hoc argumento Species Metaphyſica, ſecundùm eſſentiam, ſolùm dicit quid compoſitum ex genere; & differentia: & per ſolum genus, & differentiam definitur: ſed in vno ſolo indiuiduo, etiam ſi alia non ſint poſſibilia, ſaluari poteſt 14

compositio ex genere, & differentia:ergo etiam saluabitur, aut conseruabitur species Metaphysica. Probatur minor:quia differentiæ indiuiduales,extra genus,& differentiam sunt:ergo compositio speciei ex genere,& differentia, non dependet essentialiter ab illis:& ideo,non minùs in vno indiuiduo,quàm in multis conseruabitur: & ex consequenti species. Et confirmatur: quia probabile est, species Angelorum nec habere, nec posse habere nisi vnicum indiuiduum: & tamen nullus negat, quod sint veræ species, compositæ ex genere, & differentia.

Nostra igitur sententia duo asserit. Primum, quòd genus, & species secundum Logicam considerationem æqualia sunt;ita vt nec genus possit cōseruari in vna specie,nisi alia saltē sit possibilis nec species in vno indiuiduo, nisi alterū saltem sit possibile:neutrum tamen postulare plura actu existentia ad sui conseruationē.

Secundum quod asserit,est, Genus, & speciem secundum considerationem Metaphysicam, non esse æqualia, sed genus vt est totum potentiale, non posse conseruari in vna specie, nisi altera saltem sit possibilis: quamuis vt est pars speciei, in vna conseruari possit: speciem verò conseruari posse in vno indiuiduo,etiā si aliud non sit possibile. Vtrumque autem probatum est iam, ex refutatione aliarum opinionum.

15 Sed vt veritas secundi magis fiat manifesta, & argumentum oppositum facilius soluatur,annotandum est:hanc esse differentiam inter genus & speciem,Metaphysicè consideratā: quòd genus est totum potentiale, & imperfectum essentialiter,perfectibile tamen per differentias specificas, tanquam per alios gradus perfectionis, essentialiter distinctos.Vt animal, dicit naturā sensitiuam,essentialiter imperfectam;perfectibilem verò per rationale & irrationale; tanquam per diuersos gradus essentialis perfectionis.Vnde sequitur primò; Genus essentialiter esse contrahibile,per oppositas differentias; ad constitutionem diuersarum specierum. Species verò,totum actuale, & perfectum est; ita vt non possit vlteriorem perfectionem essentialem suscipere, (loquimur autem de specie infima;quæ ita est species,vt non sit genus: (quare non est contrahibilis per differentias essentiales;quæ sunt gradus essentialis perfectionis: sed solum multiplicatur in indiuiduis, per differentias indiuiduales: quæ non sunt essentiales, sed omnino extra essentiam eius:accidentales enim sunt;vel ad summum modi quidam substantiales.Secundò,sequitur; Speciem non esse essentialiter contrahibilem per differentias indiuiduales;sed sine tali contractione esse perfectam, & completam essentialiter; & ideo siue per plures determinetur ad plura indiuidua:vel per vnam tantū ad vnum:& siue aliæ sint possibiles,vel non perfecta erit atque completa species,essentialiter in vno:non

minùs quàm in multis:& ideo in solo illo conseruabitur:quia determinatio per tales differentias, non est ei essentialis, sed vel accidentalis, vel modalis, & omnino extra essentiam.

Ad testimonium Arist. quod adduxit Toletus, respondeo; sensum Aristotelis esse; quòd genus Logicum non possit conseruari, nisi cognoscatur ab intellectu, in ordine ad plures species: quia non nisi per cõparatione ad plures sit ab intellectu: nec aliud esse habet; quam ab eo cognosci: non tamen requirit plures existẽtes, à parte rei; sed in vna conseruatur; si aliæ sint possibiles. 16

Ad argum. eiusdem opinionis respondetur. Differentiam constituere speciem, & distinguere eam ab aliis, existentibus quidem; aut possibilibus: nam cùm distinctio specifica per differentias; sit essentialis; necessario dependet ab actuali existentia specierum. Quod probatur euidenter, quia diuersæ species florum, non minus distinguuntur specie in hyeme, quando actu non existunt, quàm dum actu sunt: Bene ergo potest differentia constituere speciem, & distinguere eam ab aliis, etiam actu non existentibus, sed solùm possibilibus.

Ad argumentum secundæ opinionis: quod de specie Metaphysica procedebat; ex annotata doctrina responsum est: Quæ sic est applicanda ad formam eius; vt dum dicitur genus non posse conseruari in vna specie, quia est contrahibile per differentias oppositas: concedendum sit antecedens: sed minor distinguenda: nam species non est essentialiter cõtrahibilis per differentias indiuiduales, sicut genus per specificas: sed determinatio ad indiuidua extra essentiam eius est: & ideò non minùs in vno, quàm in multis potest conseruari essentialiter.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm definitio postrema speciei, illis speciebus conueniat, quæ vnum tantum indiuiduum habere possunt.

NVlla reperitur natura specifica, de qua certum sit non posse habere plura indiuidua: sed de Angelis, & corporibus cœlestibus, plures opinantur ita se habere, vt quælibet species, nec habeat, nec habere vllo modo possit plura: sed omnes Angelos specie distinctos esse, & non posse distingui solo numero, sicut Petrum & Ioannem. Quæstio igitur hæc conditionalis est, & non absoluta; & sensus eius est: An supposito quòd aliquæ sint species, quibus repugnet habere plura indiuidua, eis conueniat vltima definitio Porphyrii, quòd sint prædicabiles de pluribus differentibus specie in quid. 17

Sed priusquam probabiles opiniones circa eam proponamus, refutandum est illud, quod sine fundamento rationis quidam

asserunt: nempe his speciebus conuenire definitionem Porphyrij, per non repugnantiam. Quod ita declarant, vt quamuis non cõueniat eis, prædicabiles esse de pluribus, in quantum tales species sunt, non mulplicabiles per plura indiuidua; tamen si considerentur sub communi ratione speciei, non repugnat eis, de multis prædicari: quia species, vt species, prædicabilis est de multis. Quod aperte falsum esse probatur. Primò, quia definitiones debent conuenire rebus positiuè, cum naturam positiuã earum explicent: sed non repugnantia solum est quædam negatio: ergo nõ sufficit, vt definitio eis conueniat. Secundò, quia si talis non repugnantia sufficeret, vt dicatur his speciebus conuenire, sequitur etiam conuenire cuilibet indiuiduo, vt Petro, aut Ioanni. Probatur consequentia: quia licèt ei repugnet prædicari de multis, in quantum est res singularis, tamen si consideretur sub ratione communi hominis, non repugnabit: cum homo sit prædicabilis de multis: ideo quodlibet indiuiduum erit species prædicabilis, quod absurdum est.

18 Hoc igitur refutato: Prima opinio est Caiet. 1. par. quæst. 3. art. 9. in opusc. de ente, & essentia, cap. 5. & cap. præsenti, dubio 3. circa vltimam definitionem speciei, asserentis his speciebus verè conuenire. Quod vt declaret, distinguit duplicem potentiam in natura ad plura indiuidua, Physicam, & Logicam: Potentiam Physicam vocat realem, quam habet à parte rei, in quantum ex suis principiis potest multiplicari in pluribus indiuiduis, vt natura humana: Logicam verò, quam non habet, nisi vt à nobis intelligitur: & quia nos intelligimus naturas spirituales Angelorum; per similitudinem specierum materialium, habentium plura indiuidua, & eas abstrahimus ab illo vno indiuiduo, quod habent, sicut naturas materiales à multis, vt hominem à Petro, & Ioanne: hinc est, quòd non minus illis attribuamus nominationem prædicabilis de pluribus indiuiduis, quàm his, quæ plura habent indiuidua.

Probatur hæc sententia sic explicata, auctoritate Aristotelis, qui in cap. de substantia duo asserit. Primum, secundas substantias esse genera, & species, vt homo, & anima: primas verò, indiuidua, vt Petrus & Ioannes. Secundũ easdem secũdas substantias esse prædicabiles de primis: sed naturæ Angelorum sunt genera, & species: vt spiritus est genus, Michaël & Gabriel sunt species: ergo sunt secundæ substantiæ, & consequenter erunt prædicabiles de pluribus.

Probatur etiam ratione: quia si species Michaelis non potest habere nisi illud vnicum indiuiduum Michaelis; sequitur differentiam specificam eius, & indiuidualem, eandem esse secundum rem, ratione tamen distinctam; vt specifica est à seipsa, vt est

indi

indiuidualis: quia vt specifica, componit speciem simul cum genere: vt indiuidualis verò, determinat speciem iam compositam ad tale indiuiduum. Quo supposito, poterit intellectus cōsiderare naturam Michaëlis, vt compositam ex genere & differentia: vt specificam, non considerata eadem differentia, vt indiuiduali: & hoc erit abstrahere naturam ab illo vno indiuiduo: Sic autem abstracta, prædicari poterit de illo, non prædicatione identica: quia ratione formali distinguitur ab indiuiduo: nec prædicatione æquali, quia indiuiduum inferius est respectu speciei: ergo prædicatione superioris de inferiori: sed prædicatio superioris est prædicatio vniuersalis: ergo prædicabitur prædicatione vniuersali de singulari: eritque verè prædicabilis de multis, cui conueniat definitio speciei. Probatur consequentia: quia vniuersale, & prædicabile conuertuntur. Hanc sententiam sequntur Canterus in 2. parte huius cap. dub. 2. & Mercatus q. vnica, arg. 2.

Secunda opinio est multorum modernorum, quòd his speciebus non cōueniat vllo modo definitio Porphyrij. Et videtur mihi probabilior, & tenenda.

Sed vt eam efficaciter probemus, vnum est notandum, nempe ita nos intelligere Deum & Angelos, per species, aut similitudines rerum materialium, vt ex eis non formemus conceptus eis repugnantes, sed proprios: hoc est, qui eis solis conueniant, & cum eis conuertantur. Gratia exempli, per similitudinem rei corporeæ, intelligimus Deum, inperfectionem ab eo auferentes: & ideo concipientes de illo quòd corpore careat, & purus spiritus sit: & per naturam compositam ex genere, & differentia auferentes ab eo imperfectionem, compositionis, intelligimus esse simplicissimum. Et eodem modo intelligimus angelicam naturā, per species rerum corporearum, proprium concepum de ea formantes: nempe, quòd incorporea sit, & spiritualis: & per species naturarum materialium, quæ in pluribus indiuiduis multiplicantur, intelligimus Angelos non posse multiplicari, secundùm probabilem sententiam multorum. Et hæc doctrina vera est: Quia si non formaremus proprios, & veros conceptus de rebus spiritualibus: quamuis imperfectos, & per alienas species rerum corporearum; nec verè eas intelligeremus: quin multa eis attribueremus falsa, & naturæ earum repugnantia. 19

Ex eadem igitur doctrina, probatur primò nostra sententia contra Caiet. Quia licèt intelligamus naturas spirituales per species corporum, non tamen iis attribuimus proprietates corporum eis repugnantes: sed potiùs eas remouentes ab illis, intelligimus incorporeas esse, ergo supposito, quòd intelligamus non posse habere plura indiuidua, sicut habent corporeæ naturæ, per quarum species eas intelligimus: impossibile est, quòd eis tribuat 20

intellectus denominationes vniuersalium, aut prædicabilium.

Et in hoc decipitur primò Caiet. quia putat ex eo, quòd per species rerum materialium à nobis intelliguntur, denominari ab intellectu vniuersales, & prædicabiles de pluribus, quod non est verum, sicut nec verum est quòd intelligamus esse corporeas. Secundò, decipitur in sua illa diuisione potentiæ Physicæ & Logicæ: nam potentia Logica, fundamentum saltem remotum habere debet in natura etiam; vt à nobis intelligitur; vt vera sit, & non ficta: sed nullum habet fundamentum in natura angelica, etiam vt à nobis intelligitur, multiplicatio indiuiduorum; cùm potiùs intelligamus ei repugnare: ergo nec habet potentiam Physicam, nec Logicam; secundùm quam possit denominari prædicabilis de multis.

Secundò probatur: Quia Deum intelligimus per species rerũ materialiũ sicut Angelos; ergo si angelica natura vniuersalis est, vt sic à nobis abstracta, & intellecta: Deus etiam erit vniuersalis, & prædicabilis de multis: quod patet esse falsum. Et si respõdeas, adhuc esse diuersam rationem de Deo, & Angelis: quia species angelica componitur ex genere & differentia: & ideo potest ei attribui intentio vniuersalitatis: Deo verò non potest attribui: quia caret tali compositione. Solutio hæc nihil valet: quia speciei non attribuitur denominatio vniuersalis, aut prædicabilis: ex eo quòd componatur ex genere, & differentia: sed quia comparatur ad plura indiuidua. Probatur hoc in speciebus subalternis: quę licet componantur ex genere, & differentia, non sunt species prædicabiles, sed tantùm subiicibiles: ergo licèt species angelica componatur ex genere, & differentia: non ideo capax est denominationis vniuersalis, aut prædicabilis: sed repugnat ei: sicut multiplicitas indiuiduorum.

21 Ex quibus sequitur: Non omnem speciem subiicibilem esse prædicabilem (etiam si infima sit) sed posse esse subiicibilem, & non prædicabilẽ. Quod euidens est in speciebus subalternis: quæ nõ sunt prædicabiles, sed subiicibiles tantùm: in infimis quoque verũ erit; si repugnet illis pluralitas indiuiduorũ. Et ratio eius est: quia ad speciẽ subiicibilem satis est quòd cõponatur ex genere & differẽtia: ad prædicabilem verò de multis requiritur necessariò multitudo indiuiduorum, actu existentium, aut possibiliũ.

Ad testimonium Arist. pro sententia Caietani adductum, respondent aliqui, negando: quòd naturæ Angelorum sint secũdæ substantiæ: sed hoc contrariũ est verbis eiusdem Arist. quod ita probo: Quia Aristoteles asserit expresse, *Genera & species esse secundas substantias*: sed naturæ Angelorũ sunt species compositæ ex genere, & differentia: ergo sunt secundæ substantiæ. Continent etiam prædicata superiora, & spiritualia accidentia susten-

tans-

tant:& ideò dicuntur eis substare : non minùs quam species materiales : nec solùm prout singulares sunt, aut primæ substantiæ: sed etiam, vt sunt species : ergo negari non potest in doctrina Arist. quòd sint secundæ substantiæ.

Concedendum est ergo, quòd tales species sint secundæ substantiæ. negandū verò quòd in eis non conueniat vniuersalis proprietas, assignata ab Aristotele: nempe, quòd de primis prædicentur : nam hæc proprietas singulis speciebus applicanda est, iuxta earum naturam: ita vt si plures habuerint primas substantias, de omnibus prædicentur : si vnam tantùm, solum de illa: quod satis est ad veritatem vniuersalis locutionis, videlicet, proprium est secundis substantiis prædicari de primis.

Ad argum. concedendum est, quamlibet harum specierum abstrahi posse à suo indiuiduo : negandum tamen, quòd sic abstractæ, possit, ei attribui relatio rationis, per quam sit prædicabilis de multis : nam idemmet intellectus eam abstrahens, præsupponit ei repugnare plura indiuidua. Nec sequitur, Quòd intellectus eam abstrahat per species rerum materialium, quibus abstrahit alias naturas, plura indiuidua habentes: ergo sicut has denominat vniuersales, sic illas. Nam ex eo, quòd per tales species rerum materialium eas intelligit, non format eundem conceptum earum, ac materialium rerum, sed diuersum, iuxta naturam cuiuscunque: ita vt has intelligat esse multiplicabiles in pluribus indiuiduis, illas verò ad vnicum esse determinatas. De quo concedimus, prædicari posse, non prædicatione identica, nec prædicatione superioris, sed æqualis, ad modum, quo differentia vltima prædicatur de sua specie. Et ratio huius est : quia supposito, quòd natura Michaëlis non potest habere plura indiuidua, solum dicit ordinem ad vnam differentiam indiuidualem, etiam si ab illa abstrahatur: ideo nō magis coarctatur per illam: sed quomodocumque accipiatur, cum ea conuertitur. Talis autem prædicatio, eiusdem speciei de suo indiuiduo: licèt similis sit prædicationi vltimæ differentiæ, de sua specie, ratione æqualitatis, sed quia prædicatur in Quid, tanquam totum actuale, & completum, ad secundum prædicabile potius reducenda est. Species igitur, quibus repugnat pluralitas indiuiduorum, subiicibiles tantum sunt: quibus cōueniunt duæ definitiones assignatæ à Porphyrio : nam species Michaëlis, subiicitur suo generi proximo: quod est spiritus : & etiam remoto, quod est substantia incorporea aut spiritualis : sed non sunt species prædicabiles : ideo non conuenit eis vltima definitio. 22

QVÆ

QVÆSTIO V.

An species distinguatur à genere, per illas particulas suæ definitionis, prædicari de pluribus differentibus numero.

23 QVæstio hæc occasionem sumpsit ex Porphyrio: quia cap. de genere docuit *Speciem distingui à genere*: quia genus de pluribus differentibus specie prædicatur; species verò de pluribus differentibus numero. Sed in præsenti capite, & etiã in vltimo huius libri concedit, *Genus etiam differẽtibus numero prædicari*: quia cum sit prædicatum superius respectu speciei, vt animal respectu hominis, necesse est prædicari, de quibuscumque prædicatur species. Quare non videtur excludi posse à definitione vltima speciei, per illas particulas, *prædicari de pluribus differentibus numero*, nec est alia per quam excludatur. Et ideo non erit bona definitio, quia non distinguit secundum prædicabile à primo.

Est igitur prima opinio Alberti Magni tractatu de prædicabilibus ca. 1. asserentis, speciem distingui à genere per illas particulas (*prædicari de pluribus differẽtibus numero*) quia in hoc sensu intelliguntur à Porphyrio, vt species per seipsam, & immediatè prædicetur de indiuiduis: genus verò non per seipsum, aut immediatè: sed mediante specie. Et ratio huius sententiæ est; quia species per se componitur ex genere, & differentia: & ideo per seipsam participat naturam generis: indiuidua verò non componuntur per se ex genere & differentia, sed solum participant naturã generis: quia participant naturam speciei, in qua continentur: ideo enim Petrus est animal; quia est indiuiduum speciei humanæ, compositæ ex natura sensitiua, & rationali.

Hæc expositio probatur falsa duobus argumentis, Primò; Genus prædicatur per seipsum, aut immediatè de indiuiduis: ergo per hoc non distinguitur ab eo species. Probatur antecedens: in his prædicationibus; hoc animal est animal, hoc viuens est viuẽs; quæ verè sunt immediatè, & non solo nomine: nam prædicatum significat naturam sensitiuam in communi, & subiectum eandem naturam singularizatam: sed inter naturam in communi sumptam, & in singulari, nullum potest esse medium; ergo immediatè prædicatur genus de indiuiduis.

24 Secundò; Quia indiuidua duobus modis considerari possunt. Primo, vt sunt à parte rei: & sic nullum est, quod non contineatur sub aliqua specie, & ea mediante participet naturam genericam: & ideo vocantur indiuidua speciei: vt Petrus, & Ioannes, sub his nominibus. Alio modo, in quantum concipiuntur ab intellectu, sub gradu naturæ superioris: non considerato gradu specifico: quem reuera participant, vt si Petrus consideretur

sub

sub gradu naturæ sensitiuæ, non considerato gradu rationali, quē participat ab specie humana, in qua acceptione significatur nomine huius animalis. Et indiuidua hoc modo considerata, vocantur generica: quia formaliter, & immediatè significāt, & participant naturam genericam. Vnde sequitur; quod licèt de indiuiduis specificis prædicetur genus media specie, de genericis tamen per seipsum, & immediatè prædicatur: quare dū prædicatur de indiuiduis, hoc modo consideratis, nō distinguetur ab specie.

Ideo secunda opinio Auicenæ, concedens genus per seipsum, & immediatè prædicari de indiuiduis asserit; illa verba definitionis, (quod prædicatur de pluribus differentibus numero) cū duplici limitatione intelligenda esse; vt per ea distinguatur species à genere: nempe de his; quæ solo numero distincta sunt: & de his tantùm, & non de aliis; quæ plusquam numero distinguuntur. Vnde cùm genus non de indiuiduis tantùm, sed etiam de speciebus prædicetur, excluditur per illa verba, sic exposita, à definitione speciei.

Sed hæc etiam sententia insufficiens est. Probatur primò: quia sicut definitio debet conuenire definito positiuè, & non tantùm per negationem; sic etiā debet illud distinguere ab aliis, per differentiam positiuam, & non per solam negationem: quia sola negatio non potest esse differentia distinguēs species: sed prædicari de indiuiduis, & nō de aliis magis diuersis, est pura negatio: ergo non potest distinguere secundum prædicabile à primo.

Secundò; Si semel concedatur genus immediatè prædicari de 25
indiuiduis, sicut speciem; etiam si de speciebus prædicetur: nō sequitur non esse speciem: sed non esse solùm speciem, sed etiam genus; cùm definitio vtriusque ei conueniat: ergo non distinguitur ab specie per illas particulas.

Propterea tertia opinio tenet; Nō distingui per illas materialiter consideratas, sed formaliter: hoc est, sub tali modo prædicandi speciei proprio: quia species prædicatur de indiuiduis, completè, hoc est, vt totum actuale, & completum, prædicans de illis totam essentiam: genus verò prædicatur incompletè; quia licèt per modum totius potentialis prædicetur, tamen solùm prædicat partem: vt animal non prædicat totam naturam Petri, sed solùm sensitiuam, quæ pars illius est. Et hoc modo intelligi debet Porphyrius, dum distinguit speciem à genere, per prædicari de pluribus differentibus numero.

Hæc etiam opinio falsa probatur, argumento ad hominem, ex eo, quod cōcedit, desumpto: nempe, genus prædicari per seipsum, & immediatè de indiuiduis generis: vt animal de hoc, & illo animali. Quo supposito, sic argum. Animal prædicatur per se, & immediatè de hoc & illo animali: ergo natura sensitiua sumitur in

his

his prædicationibus, vt immediatè participata ab eis,& non media aliqua specie: sed non sumitur genus vt totum potentiale,& incompletum,atque contrahibile per differentias, nisi in quantũ per illas descendit ad species; ergo nec prædicatur incompletè, nisi de speciebus, aut de indiuiduis eius mediantibus: ideo impossibile est,immediatè prædicari de indiuiduis, & prædicari incompletè. Quare,nec potest distingui ab specie,per modum prædicandi incompletum de indiuiduis.

27 His sententiis refutatis duabus conclusionibus explicatur nostra. Prima est, Genus non prædicatur de indiuiduis per seipsum, & immediatè tanquam genus,sed per modum speciei:& ideo tales prædicationes, non ad primum,sed ad secundum prædicabile pertinent.Hæc conclusio primò explicanda est,deinde probanda. Explicatur autem hoc modo:Genus non prædicatur per seipsum, aut immediatè: nisi de indiuiduis genericis: vt animal de hoc & illo animali; & in his prædicationibus significatur natura generica, vt immediatè participata ab indiuiduis; & non mediante aliqua specie: quare non consideratur vt contrahibilis per differentias essentiales:& ideo nec vt imperfecta,& incõpleta, sed vt completa ex genere, & differẽtia immediatè determinata ad indiuidua,per differentias indiuiduales proprias,& nõ alterius naturæ inferioris: quæ propria sunt infimæ speciei:vnde in eisdem prædicationibus immediatis formaliter sumitur,per modum infimæ speciei, & non tanquam genus, nec prædicatione generis prædicatur; sed tanquam species, & prædicatione speciei.

28 Sic autem explicata conclusio probatur duplici argumento. Primò: Cùm genus prædicatur immediatè de indiuiduis generis, concipitur natura generica, vt immediatè participata ab eisdem indiuiduis: ergo vt immediatè contracta per differentias indiuiduales sibi proprias: sed immediatè contrahi per differentias indiuiduales,conuenit speciei, & non generi, vt genus est: ergo in his prædicationibus,non habet modum generis;sed speciei. Probatur minor: quia genus vt genus, non contrahitur immediatè per differentias indiuiduales,sed specificas:ergo dum formaliter concipitur in eisdem prædicationibus, tanquam contractum immediatè per differentias indiuiduales propriæ naturæ, non concipitur tanquam genus; sed per modum speciei.

Secundò: Id quod concipitur tanquam immediatè contractum,per differentias indiuiduales concipitur;vt quid iam completum in sua natura: sed animal in hac prædicatione, Hoc animal est animal, consideratur, vt immediatè contractum, per differentias indiuiduales eiusdem naturæ sensitiuæ; ergo significatur vt quid completum in sua natura, composita ex genere, & differentias: nempe ex viuenti, & sensibili: & ideo non vt incom-

incompletum, neque vt genus, sed per modum speciei.

Secunda conclusio: Genus vt genus non prædicatur de indiuiduis per seipsum, sed per speciem. Hæc satis est manifesta, supposita præcedenti: nam si genus non prædicatur immediatè de indiuiduis, tanquam genus, sed per modum speciei, sequitur, quòd dum prædicatur de illis tanquam genus, non per seipsum, & immediatè prædicatur, sed per speciem, & diuerso etiam modo, atque species: quia per modum totius potentialis, & contrahibilis, solùm prædicant partem essentiæ, cùm tamē species prædicetur, vt totum completum, atque perfectum. Et ex his intelligitur, bene fuisse exclusum à Porphyrio genus à definitione speciei, per illas particulas: *Quod prædicatur de pluribus differentibus numero*; sic ab eo intellectas; vt per se, & non per aliud prædicetur species de indiuiduis, atque etiam completè; cùm tamen neutrum conuenire possit generi, vt genus est.

Ad formā arg. primæ opinionis respondeo: Solam speciem cōponi per se ex genere, & differentia: & ideo solam speciem per se participare naturam generis, vt genus est: indiuidua verò media specie: sed eadē natura generica, vt consideratur immediatè contracta ad propria indiuidua, immediatè etiam participatur ab eis: non tamē sub ratione generis; sed speciei, cui cōuenit immediatè contrahi per differentias indiuiduales. Talia autem indiuidua ita considerata, non existunt à parte rei, sed formaliter accipiuntur ab intellectu, sub gradu naturæ superioris, & genericæ. 19

QVÆSTIO VI.

An detur vna ratio communis, atque realis indiuiduorum, quæ definiatur per secundam definitionem indiuidui.

DE indiuiduo agit Porphyrius cap. præsenti, quia est terminus relationis speciei, per quem definita est species vltima definitione: & ideo ex eius notitia dependet notitia speciei. Sed duplici definitione definiuit indiuiduum. Prima, *In quantum est prædicabile de vno, per terminos secundæ intentionis*: & propterea secundò intentionaliter intelligitur talis definitio ab expositoribus. Secundam verò tradidit, per proprietates reales, dicens, *Indiuiduum esse, cuius collectio proprietatem quæ in vno sunt, in alio reperiri non possunt*: quare hæc est veluti fundamentum primæ, & ideo prius est à nobis examinanda, quàm illa. Et quia definitio quæcunque explicare debet aliquam rationem communem omnibus, quæ sub definitio continentur, vt definitio hominis, rationem hominis communem omnibus hominibus; quærit titulus quæstionis, An per hanc definitionē Indiuidui, definiatur aliqua ratio realis communis omnibus indiuiduis.

Et

30 Et est prima opinio Soti, quæstione vnica huius capitis, in solutione ad secundum, asserentis, Nihil dari reale, quod omnibus indiuiduis sit commune, & per hanc definitionem explicetur: sed definitum Formale, & vt Quo, esse secundum intentionem indiuidui; Materiale verò, & vt Quod reale Indiuiduum non secundùm esse reale commune omnibus, sed vt denominatur à secũda intentione, sicut in definitione generis diximus, definiri naturam genericam, prout denominatur à secunda intentione.

Habet autem hæc opinio duo argumenta, quibus probatur nihil dari reale commune omnibus indiuiduis, quod definiri possit. Primum, Quia indiuidua duo habent: Vnum est participatio naturæ specificæ, sub qua vniuocè conueniunt, vt Petrus, & Ioannes, in eo, quòd vterque est homo. sed communis hæc ratio, specifica est, & non indiuidualis: quare non potest esse definitum huius definitionis, sed per definitionem potius speciei explicatur. Alterum quod habent, est differentia indiuidualis, propria atque distincta per quam contrahitur natura specifica, & fit singularis, & per hanc differentiam constituuntur in ratione singularium, aut indiuiduorum, & distinguuntur inter se. Gratia exempli, Petrus habet naturam humanam, per quam est homo, & conuenit cum Ioanne, & differentiam indiuidualem, per quam est talis homo singularis, & distinguitur à Ioanne, & sub prima ratione, certum est non definiri, quia sub ea consideratus, non est singularis, sed sub secunda. Sed sub ratione singularium, non possunt conuenire indiuidua: ergo nihil reale datur eis commune, quod definiatur. Minorem sic probo: differẽtiæ indiuiduales sunt primò diuersæ; & per quas vltimò distinguuntur indiuidua: ergo ratione illarum non possunt conuenire: quare nihil reale commune habere possunt, quod definiatur, sicut in quantum diuersa sunt, non possunt conuenire.

31 Secundum; Singularia vt distincta sunt, propriis, ac diuersis nominibus significantur, vt Petrus, & Ioannes: ergo sub propria, & vltima ratione singularitatis non conueniunt. Probatur consequentia: quia si sub ea conuenirent, per alias differentias indiuiduales deberent distingui, quarum ratione conuenire etiam possent, si ratione earum, quas modò habent, conueniunt: & tunc per alias differentias distinguerentur, dareturque processus in infinitum.

Et confirmari potest arg. hoc modo: Si indiuidua vt indiuidua sunt realia, habent conuenientiam vniuocam abstractam à Petro, & Ioanne, ac cæteris: sequitur species etiam reales atomas, vt distinctas, habere conuenientiam realem vniuocam: ita vt ab homine & equo non solùm vt conueniunt in animali, sed etiam, vt sunt species distinctæ per rationale, & irrationale, possit abstrahi

abstrahi vnus conceptus realis eis communis, & vniuocus: quod patet esse falsum.

Secunda opinio affirmat; Dari aliquid reale commune, & vniuocum indiuiduis, quod per hanc definitionem Porphyrij definiatur. Hæc est D. Th. 1. par. q. 30. art. 4. Caie. cap. præs. & 1. par. quæ. 29. art. 1. & Canteri in expositione huius definitionis, & capit. de substantia, in expositione definitionis primæ substantiæ, quam sequuntur plures moderni. Et mihi videtur probabilior. 32

Sed duo sunt probanda, aduersus primam opinionem, vt maior probabilitas secundæ constet. Primum est, quod non definiatur secunda intentio, vel natura indiuidui vt ab ea denominatur. Secundum, quòd definiatur aliquid reale.

Probatur primum, Quia omnia verba in definitione posita, significant proprietates reales indiuidui, per quarum collectionem distinguitur vnum ab altero: nam licèt in multis conuenire possint, tamen quodlibet habet aliquam sibi propriam, diuersam à propriis aliorum: vnde collectio, quæ ex communibus, & propria constat, distincta est in singulis, & per illam distinguuntur: ergo collectio, per quam definitur indiuiduum, cõstat ex proprietatibus realibus, vt reales sunt, & non vt denominãtur à secunda intentione. Probatur consequentia: quia indiuiduum constituitur per proprietates reales, ante operationem intellectus: ergo sine vllo ordine ad secundam intentionem.

Probatur secundum, duplici ratione. Primò: Definitio hæc, communis est omnibus indiuiduis substantiæ, quæ per eam definiuntur: ergo aliquid commune definitur per eam, non sola vox: quia æquiuocum esset, quod definiretur; vt canis, quod constat non posse definiri: ergo definitur aliquid commune, per vocem, significatum, vt reale: vt probatum est; nempe, ratio indiuiduationis realis in concreto.

Secundò: A quacunque cõuenientia reali vniuoca, abstrahi potest conceptus realis vniuocus: sed indiuidua conueniunt vniuocè in modo particulari essendi: ergo talis modus abstrahi potest ab eis; vt in eo æqualiter conueniunt, poterunt definiri. Probatur minor, quia æquè conuenit Petro, & Ioanni, modus particularis essendi, per quem determinatur natura humana, vt sit singularis in vtroque. Hoc autem commune definitur, & confirmari potest hoc modo: Syllogismus iste constituitur in Darij: Omne indiuiduum est incommunicabile: Petrus est indiuiduum: ergo est incommunicabilis: sed si nihil commune datur indiuiduis, sequitur esse vitiosum: ergo dicendum est, aliquid reale commune eis dari. Probatur minor: quia medium erit æquiuocum, nempe indiuiduum, nihil commune indiuiduis significans præter vocem. 33

Pro solutione argumentorum notandum est: Tribus modis

34 considerari posse indiuidua. Primo; in quantum conueniunt in natura specifica: vt Petrus, & Ioannes, in natura humana: ratione cuius conuenientiæ, quilibet vocatur homo; & conceptus iste non est indiuiduorum, vt indiuidua sunt; sed conceptus speciei. Secundo modo cõsiderantur, vt sunt particulares: ac determinati homines; per proprias differentias indiuiduales: & iste conceptus, non est naturæ, sed indiuiduationis. Quem adhuc dupliciter consideramus. Primò, vt talis indiuidui est, nomine particulari, & proprio significati, Petri, aut Ioannis. Secundò; vt est rei singularis, & indiuiduæ: non determinando hanc differentiam indiuidualem, Petri aut Ioannis; sed differentiam indiuidualem, vt sic: abstrahendo à determinatis, Petri & Ioannis: & secundùm primam considerationem, nihil commune habere possunt: in secunda verò, communis est eis conceptus indiuidui, vt sic; per quem significatur differentia indiuidualis: & non aliqua determinata; & in concreto indiuiduum sub ratione indiuidui: non determinando hoc, vel illud.

35 Vnde sequitur: Conceptum communem, quem indiuidua habere dicimus, non esse conceptum rei, aut naturæ: sed conceptum modi determinantis naturam: & sub tali conceptu definiri indiuiduum in hac definitione.

Ad primum arg. Concessa maiori, negatur minor: quòd indiuidua, vt indiuidua sunt, nihil commune habere possint: nam licet differentiæ indiuiduales sint primò diuersæ: & vt tales nihil propriis rationibus commune habere possint: tamen in officio conueniunt; nempe, in determinando naturam specificam, ad particularem modum essendi: quod est constituere eam in indiuiduo: licet quælibet secundùm propriam rationem: constituat indiuiduum determinatum ac diuersum.

Ad secundum respondetur. Distinguendo consequens: nempe, singularia sub vltima ratione singularitatis, non conuenire. Nam propriæ singularitates Petri, & Ioannis, duobus modis considerari possunt. Primo vt singularitates sunt. Secundo, vt tales singularitates. Et si primo modo considerentur, conueniunt: quia commune est eis officium singularizandi naturam: si verò secundo modo, conuenire non possunt. Nec datur processus in infinitum: quia sub illa ratione communi, considerata indiuidua, non distinguuntur per alias differentias indiuiduales: sed per easdem, consideratas sub vltima ratione particulari, ac determinata: quibus hoc modo sumptis, nihil commune datur; & ideo nec est necessarium, per alias differentias distingui.

36 Et quod de indiuidualibus differentiis dicimus, de specificis intelligendũ est: quæ licèt secundùm proprias rationes, non conueniant in aliquo; sed sint primo diuersæ: vt rationale, & hinnibile

nibile: tamen in officio diuidendi genus, & constituēdi speciem, conueniunt. Quam conuenientiam definiuit Porphyrius, cap. de differentia, dicens: *Differentia est, quæ diuidit genus, & constituit speciem.* Et conuenientia hæc specierum: vt per differentias specificas constituuntur, etiam est modalis: quia non est ratione naturæ differentiarũ; sed solùm ratione officij constituendi speciem: & ideo non est media inter proximum genus, & species: sed natura generis proximè descendit ad species, per differentias: licèt differentiæ ipsæ, & species, per eas modaliter conueniant: vt expositum est. Si autem inquiras, Ad quod prædicabile pertineat indiuiduum reale, sub hac ratione communi, sub qua definitur: Respondet Caiet. speciale prædicabile, distinctum à cæteris, pro eo esse ponendum; quia habet modum prædicandi distinctum: non enim prædicatur in Quid: neque in Quale quid: sed in cuiusmodi, nec est prædicatum Accidentale: sed Substantiale: Dicendum tamen est: Non posse speciale prædicabile constituere: quia non est prædicatum naturæ aut alicuius gradus essentialis eius: sed modi substantialis, eiusdem naturæ specificæ: & ideo ad prædicabile speciei reduci debet, propter maximam similitudinem cum ea: quia prædicatur de pluribus differentibus numero, substantialiter.

QVÆSTIO VII.

An secunda intentio Indiuidui, per primam definitionem Indiuidui definita, sit vna.

QVæstio hæc præsupponit vnum: & quærit alterum. Illud quod præsupponit est: quòd secunda intentio Indiuidui, in communi considerata, hoc est abstracta ab hac, & illa secunda intentione Indiuidui, denominante Petrum, & Ioannem, prædicabilis de vno, sit definitum primæ definitionis indiuidui: nempe, *Indiuiduum est, quod de vno prædicatur.* Quærit verò, An sit vna: id est, An habeat vnam rationem communem, & vniuocam, respectu secundarum intentionum, denominantium particularia Indiuidua. 37

Sed hoc quod præsupponit, videtur falsum, vt probant hæc arg. Primò: Secunda intentio Indiuidui, in communi considerata, prædicatur de hac & illa secunda intentione Indiuidui, denominante Petrum & Ioannem: ergo est prædicabilis de multis: sed definitio asserit, Indiuiduum esse prædicabile de vno: ergo non potest illi conuenire: sed potiùs conueniet ei definitio speciei: cum prædicetur de pluribus differentibus numero in Quid.

Secundò: Probatur quòd non sit vna: ex quo etiam colligitur, quòd non sit definitum: quia definitum vnum debet esse: hoc est vniuocum, respectu omnium, quibus definitio conuenit: sed

non omne indiuiduum prædicatur de vno: sed quædam de pluribus: ergo secunda intentio Indiuidui, quæ est eis ratio prædicandi: non habebit vnam rationem communem vniuocam, respectu omnium. Consequentia euidens est: quia ab eo, quod prædicatur de vno, & ab alio, quod prædicatur de pluribus, non potest abstrahi ratio communis prædicandi de vno, cui conuenit definitio hæc. Probatur item antecedens: quia Indiuiduum vagum, vt quidam homo, prædicatur de pluribus vniuoce, vt de Petro, & Ioanne: & Indiuiduum ex demonstratione; vt hoc album, prædicatur de eisdem: ergo quædam secunda intentio Indiuidui, erit ratio prædicandi de vno, alia verò ratio prædicandi de multis.

38 Pro solutionibus huius quæstionis notandum est, quòd sicut in definitione generis diximus, duplex esse definitum, *Quo*, & *Quod*: Definitum Quod, esse naturam genericam, vt denominatam à secunda intentione generis; & definitum, Quo, eandem secundam intentionem, vt denominantem naturam: & ex vtroque sic ordinato, fieri vnum totale, atque completum. Præterea, tam definitum Quod: quam definitum Quo, duplex esse: Adæquatum, & Proximum: & Inadæquatum, atque Remotum: ita vt natura generica, in communi sumpta, sit definitum adæquatum, & proximum: remotum verò, & inadæquatum, quæcunque natura generica particularis, vt animal, vel color: & definitũ, Quo, adæquatum & proximum, esse secundam intentionẽ generis in communi sumptam: inadæquatum verò, & remotum particularem intentionem denominantem animal, aut colorem. Ita dicendum est modò; Definitum, Quod proximum, & adæquatum, esse naturam Indiuidui in communi acceptam, vt denominatur à secunda intentione, prædicabilis de vno; inadæquatum, & remotum, quodlibet Indiuiduum in particulari. Et definitum Quo, adæquatum, & proximum; esse secundam intẽtionem Indiuidui, in communi sumptam, vt est ratio denominans Indiuiduum in communi prædicabile de vno: remotum verò, & inadæquatum; quamcunque intentionem indiuidui, denominantem Petrum, & Ioannem, prædicabilem de vno. Et ex vtroque definito, Quo, & Quod, vt ordinato ad alterum, fit vnum completum, & adæquatum; quod per definitionem explicatur: quæ definitio conuenit, vt Quod, naturæ indiuidui; vt denominatæ à secunda intentione, prædicabili de vno: & secundæ intentioni, vt denominanti eandem naturam.

39 Ex quibus colligitur vnica conclusio: per quam respondemus quæstioni: & est talis: Secunda intẽtio Indiuidui in communi accepta, vt est ratio denominans naturam indiuidui, etiam in communi acceptam, est vna, atque vniuoca: & est etiã definitum

forma

formale huius definitionis, sicut natura indiuidui denominata, est vna; & est definitum materiale. Probatur vtrumque hac ratione: Secunda intentio Indiuidui, æqualiter denominat quodlibet Indiuiduum prædicabile de vno: & natura Indiuidui, in communi æqualiter est denominata ab ea: ergo vtraque est vniuoca; & suo modo definitum huius definitionis.

Pro solutione primi argumenti, notandum est; Secundam intentionem Indiuidui in communi, dupliciter posse considerari vt Quo, & vt Quod: & prima consideratio formalis est: quia consideratur vt forma denominans naturam indiuidui, prædicabilem de vno. Secunda verò, materialis: quia consideratur tanquam id, quod prædicatur de multis, secundis intentionibus Indiuiduorũ. Vnde secundùm primam consideratioñe tantùm, pertinet ad præsentem definitionem; vt formale definitum eius: secundùm aliam verò, ad prædicabile speciei pertinet, quia prędicatur de pluribus differentibus numero, in Quid: pertinet quidem, non propriè, sed reductiuè, & impropriè: quia sicut indiuiduum quodcunque, non prædicatur prædicatione propria, pertinente ad artem, & scientiam; sed impropriissima, & quæ vocatur identica, & naturalis: ita secunda intentio indiuidui, tanquam incompletum quid, & impropriè, prædicatur de hac & illa secunda intentione Indiuidui: & ideò solùm per quandam similitudinem denominatur à secunda intentione speciei; sicut naturæ completæ, denominantur propriè. Argum. verò procedit de secunda intentione Indiuidui materialiter considerata, & ideo nihil probat contra nostram conclusionem.

Ad secundam respondeo, quòd per hanc definitionem non definitur quodlibet Indiuiduum; sed proprium, ac determinatum; quod de vno prædicatur, hoc est de seipso, prædicatione idẽtica: & ideo nec definitum formale est, nisi secunda intentio propria Indiuidui; quæ est ratio prædicandi de vno. De indiuiduo verò vago, asserunt quidam, nõ definiri hac definitione, quia est complexum; vt quidam homo. Alij verò dicunt, non definiri: quia nihil determinatum significat; sed vagum quid, quod ad singularia omnia eiusdem naturæ se extendit, nullum determinando. Sed vtrumque est falsum. Primum quidem; quia Quidam, vel aliquis, signa quædam sunt; non significantia rem distinctam à nomine, cui adiungĩtur; sed particularem modum essendi; qui est indiuidualis differentia, à qua denominatur: res autem determinata per modum, vna, & eadem est: ergo Indiuiduum vagum; aut ex demonstratione, res simplex est; & nomen, quo significatur, incomplexum; quamuis voce videatur complexum; vt quidam homo; significat naturam humanam singularizatam; nõ significando vltimas rationes singularium, per quas distinguitur in diuersis 40

indiuiduis. Hanc verò rem, determinatam esse, aut determinatum conceptum, manifestum est quamuis non determinet aliquod indiuiduũ,de quo verificetur in propositione:sed sufficit in vno, aut altero verificari. Ex quo patet, falsum esse secundum. Quare dicendum est Indiuiduum vagum, non esse proprie Indiuiduum cum de multis prædicetur: & ideo non pertinere ad præsentem definitionem.

Si autem aliquis obiiciat, aduersus hanc definitionem Indiuidui:illud quod asserit Arist.in prædicamento substantiæ, nempe, *A prima substantia,nulla est prædicatio*;quod est idem,ac si dicatur ab Indiuiduo nulla est prædicatio: cum indiuiduum, & pirma substantia,idem sint:vnde ex eo videtur sequi Indiuiduum nullo modo prædicari:consequenter nec de vno, vt in definitione dicitur.Respondetur;duplicem esse prædicationem:Vnam propriam, & doctrinalem; cuius prædicatum aliquo modo diuersum est à subiecto:Alteram impropriam, & non aptam ad doctrinam, vel scientiam, sed quasi naturalem: in qua idem est prædicatum, & subiectum: dum ergo Arist. asseruit; *A prima substantia, vel ab indiuiduo,nullam dari prædicationem*;de doctrinali loquitur,& naturalem seu identicam non excludit,de qua intelligitur hæc definitio Porphyrij: *Indiuiduum est, quod de vno solo prædicatur.*

CAPVT IV.

De Differentia.

TEXTVS PORPHYR.

Differẽtia verò,&cõmuniter,& propriè,& propriissimè,dicitur,&c.

Breuis expositio textus.

1 INtentum Porphyrij in præsenti capite, est explicare naturam tertij prædicabilis, quod est Differentia. Diuiditur autem caput in duas partes; in quarum prima diuidit Differentiam quinque diuisionis. In secunda, eam definit quinque aliis definitionibus.

Prima diuisio est,Differentia vna est Communis;alia Propria; & alia Propriissima Communis differentia est, illa; qua aliqua differunt accidente communi; vt albedo Petri, est differentia communis, qua differt Petrus albus, à Ioanne nigro. Differentia propria est,qua differunt aliqua accidenti inseparabili;vt albedo cygni;per quam differt à coruo.Propriissima tandem differentia vocatur illa;per quam distinguuntur aliqua specie; vt rationale, per quod differt homo à leone.

Secunda diuisio differentiæ est; secundùm officium proprium eius,quod est diuersum facere; & sic se habet, Differentia quædam

dam est, quæ facit diuersum per se, vt essentialis: alia quæ facit diuersum per accidens: vt accidentalis. Hæc diuisio, non est minùs vniuersalis, quam præcedés; quamuis duo tantùm membra habeat: quia sub membro eius secundo continentur duo membra primæ: nempe differentia communis & propria.

Tertia diuisione diuiditur etiam Differentia, secundùm totam suam latitudinem, in Separabilem, & Inseparabilem: ita vt sub secundo membro, comprehendátur differentia communis, & propria Nam differentia separabilis est, qua differunt aliqua accidenti separabili; vt albedo parietis: inseparabilis verò qua differunt inseparabiliter; vt rationalitate, aut risibilitate.

Quarta diuisio est Differentiæ inseparabilis, in Inseparabilem per se, vt rationale: & Inseparabilem per accidens, vt albedo cygni: & est minus vniuersalis, quàm præcedentes: quia subdiuisio est vnius membri, tertiæ diuisionis; nempe differentiæ inseparabilis: & duo tantum membra continet primæ, videlicet propriam differentiam, & propriissimam.

Vltima diuisio est; Differentia vna est; quæ diuidit genus; alia, quæ constituit speciem: Exemplum ponit in animali; cuius differentia constitutiua est sensitiuum; diuisiua verò rationale. Et diuisio hæc minus comprehendit, quàm præcedens; cùm sit subdiuisio quædam vnius membri eius, nempe differentiæ inseparabilis per se: potéstq; vtrumque membrum eius conuenire eidem differentiæ, non tamen eadem ratione; nec respectu eiusdem; sed diuersorum: quia vtrumq; officium exercere potest; vt rationale, est differentia diuisiua animalis; & constitutiua hominis.

In secunda parte cap. definit Differentiam quinque definitionibus; quarum prima talis est: *Differentia est, qua species excedit genus*, vt homo excedit animal: quia propter naturam sensitiuam eius, continet rationalem; non contentam actu in eodem animali: Hanc verò differentiam asserit habere speciem; non à se, nec ex nihilo: sed ab ipso genere, in cuius potestate continetur, & ab intellectu educitur de potentia eius, & tribuitur speciei, vt ex ea simul cum genere componatur. 2

Secunda definitio talis est: *Differentia est, qua prædicatur de pluribus differentibus specie, in Quale quid.* Probat Porphyrius Differentiam prædicari in Quale quid: quia ad quæstionem factam de specie, per Quid: propriè respondemus per Genus; ad quæstionem verò factam per Quale; non minùs propriè per Differentiam; Vt si inquiratur, Quid est homo propriè respondemus esse animal: si verò Quale animal, non minùs propriè dicimus, esse rationale: ergo Genus prædicatur in Quid, sed Differentia in Quale, non quidem absolutè: quia non est qualitas accidentalis, sed pars essentialis speciei: & ideo prædicatur in Quale: addito,

quid; vt denotetur prædicari in Quale essentiale.

Tertia definitio est: *Differentia separat ea, quæ sub eodem genere conueniunt*; vt rationale, separat hominem à leone; cum quo conueniunt in animali.

Quarta definitio: *Differentia est, qua differunt à se singula*, vt per rationale differt homo à leone. Differentia enim constituit Speciem, & ab aliis separat eam.

Vltima definitio, magis propria videtur, quàm præcedentes, quia explicat potissimum actum eius. Ait enim: *Differẽtia confert ad substantiam rei, & est pars essentiæ ac definitionis eius* Vtrumque habet rationale: confert enim, hoc est, iuuat per se, ad substãtiam hominis, & cùm eum componat cum animali, est vera pars essentiæ ipsius: & vltima quidem, vt per hoc distinguatur à Genere. Per has quinque definitiones, solùm definit Porph. Differentiam propriissimam, quia hæc sola est essentialis, & sola etiam pertinet ad tertium prædicabile.

QVÆSTIO I.

Vtrùm prima diuisio Differentiæ in Communem, Propriam & Propriissimam, sit sufficiens.

DVobus modis intelligi potest, Insufficientem esse aliquam Diuisionem: vel quia aliquod membrum ei deficit: aut quia aliud continet superfluum. Vtroque autem modo insufficiẽs probatur hæc diuisio Differentiæ. Et primò, quòd aliqua membra contineat, quæ non continentur sub diuiso, hoc arg. Diuisum huius diuisionis est tertium prædicabile: sed Differentia communis, & propria, non pertinent ad tertium prędicabile, sed ad quintum: ergo non continentur sub diuiso. Probatur minor: quia Differentia communis, & propria, sunt accidens separabile, & inseparabile: sed hæc pertinent ad quintum prædicabile, vt notum est: ergo non possunt pertinere ad hanc diuisionem.

Quòd verò alia membra ei desint, duobus aliis argumentis probatur. Primò, quia Differentia indiuidualis, per quam differt vnum Indiuiduum ab altero, non est communis, nec propria, cùm non sit accidens, nec est propriissima: ergo non continetur sub aliquo membro diuisionis, sed aliud pro illa addendum est. Probatur non esse propriissimam: quia *Differentia propriissima est specifica*, vt docet expresfsè Porphyrius in eadem diuisione: sed indiuidualis non est specifica, vt notum est: ergo nec est propriissima Differentia.

Secundò: Propriæ passiones specierum, vt risibilitas, faciunt differre easdem species, accidenti inseparabili: & tamen non sunt differentiæ propriæ: ergo nec pertinent ad hanc diuisionem. Consequentia

ſequentia euidens eſt: quia non poſſunt ad duo alia membra pertinere: cùm nec ſint accidentia ſeparabilia, nec Differétiæ ſpecificæ. Item probatur minor: quia Differentiæ propriæ, vt Porphyrius aſſerit, in explicatione quartæ diuiſionis, ſuſcipiũt magis, & minus: quod conſtat conuenire propriis paſſionibus ſpecierum.

Tenendum tamen eſt, Diuiſionem hanc ſufficienté eſſe: Quod non ſolum probatur authoritate Porphirij, & expoſitorum omnium; ſed hac ratione: Sufficiens Diuiſio eſt illa, cui nullum membrum deeſt, nec aliquid habet, quod non contineatur ſub diuiſo: ſed talis eſt hæc, ergo ſufficiens. Minor probabitur, ex ſolutione arg. Et ad primum quo probabatur communem & propriam differentiam, non pertinere ad hanc diuiſionem: diſtinguenda eſt minor: nam Differentia Communis, & Propria, dupliciter conſiderari poſſunt. Primò, vt ſunt accidentia quædam: & hoc modo pertienent ad quartum, vel quintum prædicabile. Secundò, vt faciunt differre vnum ab altero accidenti ſeparabili, aut inſeparabili: & hoc modo pertinent ad hanc Diuiſionem: cuius diuiſum non eſt tertium prædicabile; ſed quid vniuerſalius; nempe Differentia ſecundùm communem rationem, ad eſſentialem, & accidentalem; ſed tertium prædicabile, ſola propriiſſima conſtituit. Cæteræ verò explicantur, vt ex earum rationibus magis manifeſta fiat Differentia propriiſſima; vnde non pertinent ad duo prædicabilia; ſed ad vnum tantùm: quamuis in hoc tertio adducantur ad faciliorem eius intelligentiam.

Circa differentiam indiuidualem, de qua procedit primum argumentum alterius partis moderni quidam aſſerunt, Eſſentialem eſſe: quia indiuiduum non poteſt ſine illa eſſe, nec intelligi: quod ſi verum eſt: erit propriiſſima differentia. Sed probatur falſum, hoc argumento: Eſſentialia, ea ſolùm appellantur: quæ prædicata ſunt, ex aliquo gradu ipſius eſſentiæ deſumpta, vt rationale, ex gradu rationalitatis: & ſenſitiuum, ex gradu ſentiendi: ſed Differentia indiuidualis, non accipitur ex aliquo gradu eſſentiæ: ergo non eſt eſſentialis. Probatur minor: quia vltimus gradus eſſentiæ, aut naturæ, eſt Differentia vltima: per quam conſtituitur vltima ſpecies, ſed Differentia indiuidualis determinat vltimam ſpeciem iam conſtitutam, per vltimam Differentiam: ergo non poteſt eſſe eſſentialis, ſed extra eſſentiam indiuidui.

Et ita tenendum eſt, Modum potiùs ſubſtantialem eſſe, extra eſſentiam, aut naturam: quam determinat, atque conſtituit ſingularem, aut indiuiduam; & ideo non eſt Differentia propriiſſima: ſed propter ſimilitudinem, quam habet cum differétia ſpecifica: reducitur ad propriiſſimam Differentiam. Quòd verò ſine illa non poſſit eſſe, nec intelligi indiuiduum: non probat eſſe eſſentialem: ſed ſolùm eſſe modum intrinſecum; naturam vel

essentiam determinantem: nam in relatiuis, notum est non posse vnum esse, nec intelligi, sine alio: vt patrem sine filio; & tamen vnum, non est de essentia alterius.

Circa proprietates denique specierum, est prima opinio Soti, Mercati, & Canteri, in expositione textus: asserentium, non pertinere ad hanc diuisionem. Quod etiam videtur tenere Toletus in explicatione huius diuisionis. Et ratio eorum est: quia Porphyrius loquens de Differentia propria; semper ponit exempla in proprietatibus Indiuiduorum: quibus indiuidua differunt, accidenti inseparabili. Et in quarta diuisione, vocat Differentias proprias, Inseparabiles per accidens: quod non conuenit propriis passionibus specierum: quæ potiùs sunt inseparabiles per se.

Alij verò affirmant, proprias passiones specierum, reducendas esse ad Differentiam propriissimam: quia Porphyrius in 4. diuis. posuit exemplum Differentiarum inseparabilium, per se (quas constat esse propriissimas in propriis passionibus; vt in capacitate disciplinæ: ergo sentit esse differentias propriissimas.

Communis tamen sententia, & vera duo asserit: Primum, passiones specierum propriè pertinere ad hanc Diuisionem aduersus primam sententiam. Secundum Non, esse differentias propriissimas, sed proprias: & ideo in secundo membro diuisionis collocari, aduersus secundam. Probatur primò hoc argum. Proprietates indiuiduorum, ideo sunt differentiæ propriæ: quia faciut differre indiuidua, accidēti inseparabili: sed proprietates specierum facient differre easdem species accidenti inseparabili: ergo sunt differentiæ propriæ.

7 Probatur secundò: quod non sint propriissimæ, testimonio Porph. & ratione. Porphyrius enim in secunda Diuisione ita ait: *Vniuersaliter ergo, omnis differentia addita alicui, alteratum facit: sed hæc quidem quæ communiter, & propriè sunt alteratum, faciunt quæ verò propriissimè, aliud.* Sed propria passio speciei, facit alteratum & non aliud: ergo ex mente Porphyrij, non est Differentia propriissima; sed propria. Probatur primum, quia alteratum, est accidentaliter diuersum, cùm alteratio sit motus circa Qualitatem; sed propria passio speciei, est verum accidens, & vera qualitas, vt risibilitas: ergo facit alteratum. Probatur secundum: quia illud est aliud ab altero, quod differt ab eo essentia, aut natura: sed proprij passio, non facit differre vnam speciem ab altera essentia, aut natura, sed quodam accidenti proprio: ergo non est differentia propriissima. Probatur etiam ratione: quia Differentia propriissima, est omnium maxima; cùm maximam efficiat differentiam nempe, essentialē atque specificam: sed propria passio non facit Differentiam essentialem inter species; ergo non est maxima Differentia, nec erit Differentia propriissima.

Ad

Ad vltimum igitur argumentũ neganda est minor: quòd propriæ passiones specierum, non sint Differentiæ propriæ: & quod Porphyrius asserit, Differentias proprias, suscipere magis, & minus: non de omnibus intelligit; sed de his, quæ conueniunt indiuiduis, in quibus exempla posuit, potiùs quàm in propriis passionibus specierum: quia communiter sunt nobis notiores.

QVÆSTIO II.

An Diuisio differentiæ, in Communem, Propriam, & Propriissimam, sit generis in species, aut analogi in analogata.

8 VT intelligatur difficultas quæstionis, supponendum est, tanquam certum apud omnes: membra huius Diuisionis non conuenire in sola voce, sicut conueniunt significata nominis æquiuoci: sed etiam aliquo modo, in re significata: quæ est, esse Differentias, per quas vnum differt ab altero: iste enim cõceptus, faciendi differre, communis est eis: vnde certum est apud omnes, Diuisionem non esse æquiuocam. Sed an sit Vniuoca, aut Analoga, in hoc consistit difficultas quæstionis.

Cuius solutio maximè dependet ex alia: nempe, An sumatur Diuisio realiter, hoc est, pro realibus differentiis, facientibus differre vnum ab altero, ante operationem intellectus: aut pro secundis intentionibus, seu differentiis realibus: non vt reales sunt, sed vt denominantur à secundis intentionibus: & ideo hoc in primis determinandum est.

Circa quod, duæ sunt opiniones. Prima tenet, Diuisionem non sumi pro differẽtiis realibus, vt reales sunt: sed pro eisdem vt denominantur à secundis intentionibus, vel pro eisdem secundis intentionibus, vt eas denominãt; quemadmodum Genus, & Species, in suis definitionibus. Hæc est Caiet. cap. præsenti, quem sequuntur aliqui ex recentioribus.

Probatur hoc arg. Quia si pro realibus differentiis acciperetur, membra eius coinciderent: ita vt eadem Differentia esset Communis, Propria, atque Propriissima, & ideo nulla esset diuisio. Probatur antecedẽs: quia differentia albedinis respectu parietis, est cõmunis; respectu cygni, propria; & respectu sui, propriissima.

Probatur secundò; Quia diuisum huius Diuisionis, est Differentia formaliter, & in communi considerata: & membra sunt differentiæ particulares, etiam formaliter acceptæ: sed Differentia Formaliter, est ens rationis, sicut Genus & Species; ergo accipienda est Diuisio pro secundis intentionibus.

9 Secunda opinio, est communis, quòd non pro secundis intentionibus accipiatur diuisio, nec pro differentiis, vt denominãtur à secundis intentionibus: sed pro eisdem, secundùm actus reales

faciendi

faciendi differre. Ita sentiunt, Auicena, Albertus Magnus, Sotus, & plures moderni in præsenti capite. Et mihi videtur probabilior sententia.

Probatur testimonio Porphyrij, & ratione. Verba Porphyrij sunt: *Differentia qua alicui adiuncta, facit illud diuersum ab alio: Vna est Communis: alia Propria: Propriissima altera.* Sed alicui coniungi, & illud facere diuersum ab altero, non conuenit secundis intentionibus, nec differentiis, vt ab eis denominantur, sed actus reales, faciendi differre vnum ab altero realiter: ergo realiter in Diuisione accipiuntur à Porphyrio, & non pro secundis intentionibus.

10 Ratio verò talis est: Differentiæ istæ possunt sumi, vt prædicabiles sunt, vel vt faciunt differre vnum ab altero: & in prima cōsideratione, non pertinent ad tertium prædicabile, sed ad quartum, & quintum: cùm prædicentur in Quale accidentale; & non in Quale quid: in secunda verò non possunt sumi, vt denominantur à secundis intentionibus: quia actus faciendi differre vnum ab altero, realis est, & ante operationem intellectus eis conuenit; imò sine vlla dependentia ab intellectu, vt patet in albedine: quæ sine dependentia ab intellectu, facit differre hominem album à nigro, ergo non potest sumi Diuisio hæc pro secundis intentionibus.

Ad primum arg. respondeo, Membra bonæ Diuisionis, concidere posse in eadem re: dummodo distinguantur ratione formali: quod patet in Diuisione, Boni in Honestum, Vtile, & Delectabile; cuius membra in virtute realiter coincidunt: sed satis est, distingui rationes eorum formales: quia alia est ratio honestatis, alia vtilitatis, & alia delectabilitatis, in eadem virtute. Ita ergo Differentia Communis, Propria, & Propriissima, coincidūt in eadem re; sed semper habent rationes formales distinctas: quia alia est ratio eiusdem differentiæ albedinis; vt Communis est differentia: alia, vt est Propria, aut Propriissima.

11 Ad secundum; distinguenda est maior: quia ratio formalis Differentiæ duplex est; Vna est ratio prædicabilis; alia est ratio faciendi differre: dum ergo dicitur, Differentiam in hac Diuisione, sumi formaliter: si sensus sit de ratione formali prædicandi, falsum est antecedens: si verò de ratione formali faciendi differre verum: sed tunc neganda est minor: quòd Differentia hoc modo considerata, formaliter sit ens rationis: est enim, reale potiùs, per realem actum faciendi differre vnum ab altero.

Hoc iam supposito de alio agendum est: quod principaliter quæritur: An Diuisio sit Vniuoca, vel Analoga. Et est prima opinio eorum: qui tenent Diuisionem sumi, pro secundis intentionibus, & propterea esse Diuisionem Vniuocam generis in species: ita,

ita,vt Differentia in communi,prout denominatur à ſecunda intentione, Genus ſit ad Differentiam Communem, Propriam, & Propriiſſimam, prout denominantur etiam à ſecundis intentionibus, conſideratas.

Probant ex Porphyrio, quì in textum, vocat membra huius Diuiſionis tres ſpecies Differentiæ: ſentit ergo diuiſam eſſe tanquam genus in ſuas ſpecies.

Deinde ratione: quia licèt ſumpta Diuiſione realiter, non poſſint membra eius vniuocè conuenire: cùm ſola Differentia Propriiſſima faciat differre ſimpliciter, cæteræ verò,non niſi ſecundùm quid: quia ſolùm faciunt differre accidentaliter:nihilominus, vt denominatur à ſecunda intentione Differentiæ, æqualiter cõuenit illis ratio Differentiæ:ſicut ratio Generis,pro ſecunda intentione,æqualiter conuenit generibus ſubſtantiæ, & accidentis.

Secunda ſententia eſt aliorum omnium, qui tenuerunt Diuiſionem hanc ſumi realiter à Porphyrio, & conſequenter aſſerunt,eſſe Analogi in analogata: quod etiam tenet Caiet. quamuis ſentiat ſumi pro ſecundis intentionibus. Et hæc eſt probabilior ſententia. 12

Itaque duo aſſerimus Primum eſt,Diuiſionem ſumptam realiter,eſſe Analogi in analogata, quod concedunt auctores vtriuſque opinionis.Et probatur euidenter:quia illa quæ differunt ſubſtantialiter,differunt ſimpliciter: quæ verò differunt accidentaliter, differunt ſecundùm quid:ſed ſola Differentia Propriiſſima, facit differre ſubſtantialiter;duæ verò aliæ ſolùm accidentaliter: ergo in ratione faciendi differre realiter:non vniuocè, ſed ſolùm analogicè conuenire poſſunt.

Secundò aſſerimus; Quòd, etiamſi accipiatur Diuiſio pro ſecundis intentionibus, aut pro differentiis, vt ab eis denominantur: non eſt Generis in Species, ſed Analogi in analogata, vt aſſeruit Caieta. Quod probatur hoc argu.Membra huius diuiſionis, vel conſiderantur ſub ratione prædicabilis; vel ſub ratione faciendi differre;& in prima conſideratione, Communis, & Propria,non pertinent ad tertium Prædicabile: quia non prædicantur in Quale quid;ſed ad quartum, & quintum:cùm prædicentur in quale accidentale,proprio,vel communi.Et certè,ſi in ratione prædicabilis Differentia in communi eſſet Genus; & membra eſſent Species;diſtinguerentur ſpecie,in ratione prædicabilis: & ideo duo,aut tria prædicabilia Differentiæ eſſent multiplicanda. In ſecunda verò, non denominantur à ſecundis intentionibus: quia facere differre accidenti proprio,aut communi,non dependet ab intellectu:ſed eſt actus realis, ante operationem intellectus eis conueniens: in quo non poſſunt vniuocè conuenire cum Differen

Differentia Propriissima; quia istæ non faciunt differre, nisi secundùm quid, & per attributionem ad Differentiam propriissimam, quæ sola facit differre substantialiter, & simpliciter: ergo repugnat membra huius Diuisionis habere conuenientiam vniuocam. Sed etiam si in ratione faciendi differre, denominarentur à secundis intentionibus; non possent conuenire vniuocè. Probatur; Quia facere differre in communi sumptum, Analogum est: cùm primò, & per se conueniat Differentiæ propriissimæ, facienti differre substantialiter: & solùm secundùm quid, cæteris facientibus differre accidentaliter: ergo nec secundæ intentiones denominantes hæc membra, possunt conuenire vniuocè. Probatur consequentia: Quia vna est ratio faciendi differre simpliciter: alia faciendi differre secundùm quid: ergo sicut facere differre in communi est Analogum: sic etiam ratio faciendi differre in communi, erit Analoga.

13 Ad testimonium Porphyrij, pro alia sententia, facilè respondeo, tres species Differentię, appellasse membra huius diuisionis; id est, tres modos differentiæ; non propriè de Specie loquens; sed per similitudinem.

Ad arg. Negandum est antecedens ex ea parte: quia dicit membra huius Diuisionis, vt denominantur à secundis intentionibus, Vniuocè conuenire: quia nec denominantur ab illis, cùm non pendeant ab intellectu, in ratione faciendi differre: & etiam si denominarentur, non possent Vniuocè denominari: quia conceptus faciendi differre, quantumcumque abstrahatur, non potest æqualiter participari ab his, quæ non faciunt differre; nisi accidentaliter: & ab eo, quod facit differre substantialiter; sicut conceptus entis non potest abstrahi; quin diuerso modo participalis sit, ab ente simpliciter; quod est substantia; & ab ente secundùm quid, quod est accidens.

14 Et, si dicatur, verum hoc esse, si membra Diuisionis accipiantur realiter; sed vt denominantur à secundis intentionibus, æqualiter eis conuenire rationem communem faciendi differre, sicut Generibus Substantiæ, & Accidentis, vt animali & colori, vniuocè conuenit ratio Generis, quia æqualiter denominantur à secunda intentione: quamuis sumpta realiter nihil commune vniuocum habere possint. Respondeo, diuersam esse rationem de Generibus, & Differentiis, sub ratione faciendi differre sumptis: quia Genera Substantiæ, & Accidentis, eodem modo sunt in multis speciebus, & de illis prædicantur in Quid: & ideo vniuoca est eis denominatio Vniuersalis, & Generis à secũdà intentione: sed differentiis substantialibus & accidentalibus, non potest esse vniuoca, ratio faciendi differre, sed semper est inęqualis: quia simpliciter à Propriissima, tanquam à substantiali, & secundùm quid participatur ab aliis,

ab aliis, tanquam ab accidentalibus: sicut ratio Entis, à Substantia, & Accidenti. Vnde quantumcumque abstrahatur, aut consideretur in ordine ad secundas intentiones, semper adducit secum inæqualitatem, & Analogiam.

QVÆSTIO III.

An verum sit, Genus sumi à materia, & Differentiam à forma, & quomodo intelligendum.

HIs locutionibus, *Genus sumitur à materia, & differentia sumitur à forma*, vtitur Arist. 8. Meta. tex. 5. vbi inquit: *Aliquid de aliquo significat ratio definitiua, & oportet, hoc quidem, vt materiam, illud verò, vt formam esse.* Et eas sumpsit ab eo tota schola, præcipuè D. Tho. in opusc. de ente & essentia, c. 7. & 9. & 1. p. qu. 85. art. 5. ad 3. 15

Sed hoc arg. probantur falsæ. Multa sunt, in quibus dantur vera Genera, & veræ Differentiæ, quæ non possunt sumi à materia, nec à forma: ergo locutiones istæ non sunt vniuersaliter veræ. Probatur antecedens in Angelis, in quibus est, aut esse potest distinctio specifica: ergo verum Genus & vera Differentia: sed non habent materiam, nec formam à quibus sumãtur, cùm sint substantiæ spirituales, & simplices, hoc est non compositæ ex materia, & forma: ergo non est verum, Genus sumi à materia, & Differentiam à forma.

Tota difficultas huius quæst. consistit in explicandis his locutionibus: nam ex earum explicatione constabit, in quo sensu veræ sint. Tria autem sunt, in quibus reperiuntur Genus, & Differentia, nempe Substantiæ Corporeæ, Substantiæ Spirituales, & Accidentia: ideo de singulis eodem ordine explicandum est, quomodo, à quo in eis sumatur Genus, & Differentia.

Et primò, de Substantiis Corporeis, in quibus, vt veritas harum locutionum intelligatur, tria sunt notanda. Primum est, Compositionem speciei ex Genere, & Differentia; non esse Physicam, sed Metaphysicam: & ideo, non est ex rebus, sed ex conceptibus; non quidem formalibus: quia conceptus formales, sunt Qualitates, & accidentia in intellectu inhærentia, sed obiectiuis, qui repræsentantur per formales: vt compositio hominis, non est ex conceptibus formalibus Animalis, & Rationalis, in intellectu existentibus, sed ex gradibus naturæ Sensitiuæ, & Rationalis, qui per ipsos repræsentantur. Vnde Genus, & Differentia, non sunt diuersæ res, etiam partiales, sicut materia & forma: nec ex eis componitur aliqua tertia res, distincta à quolibet, sicut componitur ex materia, & forma, tertia quædam res Physica, distincta realiter ab vtraque, quamuis non ab eisdem simul sumptis, 16

ptis, & vnitis: sed Genus & Differentia, sunt diuersi conceptus obiectiui, eiusdem rei: & Species ex eis composita, non est res distincta ab vtroque, nec à quolibet eorum: sed conceptus quidam obiectiuus totalis, & completus, ex conceptibus Generis, & Differentiæ compositus.

17 Secundò notandum est, Cōceptum Generis, & Differentiæ, sic se habere, vt ille sit potētialis, atque imperfectus, determinabilis tamen, & perfectibilis, per conceptum Differentiæ; & conceptum Differentiæ habere modum actus, eum determinatis atque contrahentis. Vnde sequitur, Genus ex imperfectiori gradu naturæ desumi; Differentiam verò, ex perfectiori: & quia radix totius potentialitatis, in rebus materialibus, est materia: quæ in sua essentia nullum habet actum, sed est pura potentia determinabilis per formam, tanquam per proprium actum: & radix totius actualitatis, est forma, per quam determinatur materia ad talem Speciem: ideò dictum est ab Arist. *Genus sumi à materia, & differentiam à forma*: quod solùm intellexit in rebus materialibus: in quibus compositio Metaphysica ex Genere, & Differentia, præsupponit tanquam fundamentum, Compositionem Physicam, ex materia, & forma.

Tertiò, notanda est differentia, quam ponit D. Tho. vbi suprà, inter Materiam, & Formam, ex vna parte, & Genus, ac Differentiam, ex alia: quòd illæ, solum habent modum, & officium partium: & ideo nunquam prædicantur de toto; nunquam enim verum est, Hominem esse animam, aut corpus: sed Genus & Differentia, vtrumque habent respectu speciei; nempe rationem totius, & partis. Et huius ratio est: quia duo officia exercent respectu illius; Prædicatorum, Vniuersalium, & Partium: vtrumque enim per se sumptum, prædicatur de Specie: & ex eisdem, tanquam ex partibus simul concurrentibus, componitur. Vnde, cùm componere sit officium partis; & ex alia parte, nihil prædicetur de altero, formaliter, per modum partis, sed per modum totius: sequitur quòd Genus, & Differentia; vt componunt speciem, habeant modum partis: & vt prædicantur de illa, modum totius: Genus quidem modum totius potentialis: Differentia verò, modum totius actualis: ita vt Genus proprium gradum imperfectæ naturæ actu includat: Differentiam verò solùm in potentia: & Differentia, vtrumque gradum actu; sed genericum quasi præsuppositum; & pro materiali: proprium verò, pro formali: vt Animal, gradum naturæ sensitiuæ, actu, & rationalis in potentia: rationale verò, gradum naturæ sensitiuæ pro materiali; & quasi præsuppositum: gradum verò naturæ rationalis, formaliter.

17 Vltimò notandum; Quòd compositio Speciei, potest dupliter considerari: in Fieri; & in Facto esse: vel clariùs, dum fit,

vel

vel dum iam est facta:& si consideretur in Fieri; verum est, Speciem componi ex Genere: vt genus est formaliter: hoc est, vt totũ potentiale;& ex Differentia, vt totum actuale: sed in Facto esse, non componitur ex Genere; vt genus est: nec ex Differentia: vt differentia est: sed ex Natura generica, & differentiali, tanquam ex partibus. Et ratio huius est: quia licèt Genus in principio compositionis, & si totum potentiale: tamen dum iam est actu coniunctum cum Differentia, coarctatum est, atque determinatum: ita vt ad alias species, vt sic, non se extendat. In quo differt à Materia: quæ etiam dum est cõiuncta vni formæ, habet potentiam ad alias: sed Genus, vt iam actu coniunctum vni differentiæ: non habet potentiam ad alias:& ratio huius differentiæ est; quia potentia Materiæ, ad omnes formas est naturalis: & ideò non amittitur, per coniunctionem cum vna, aut altera forma: sed potentia Generis, prouenit illi ex eo quòd tali modo concipitur ab intellectu: nempe per modum habentis: sed imperfecti, & perfectibilis per aliud: quod est concipi vt totum potentiale: quando verò actu coniungitur ab intellectu cum Differentia: alio modo concipitur: non quidem per modum habentis: sed per modum actualis componentis, hanc Speciem determinatam: & pertinẽtis ad naturam eius, cum qua idem est: quia animal in homine, Homo est: vnde vt sic conceptum, limitato modo, non habet potentiam, vt coniungatur Differentiæ Leonis. Itaque potentia generis, solùm proueniebat ei, ex eo, quòd concipiebatur per modum totius cõtrahibilis: sed dum iam consideratur actu coniunctum cum Differentia non permanet idem modus concipiendi, sed alio modo diuerso concipitur, ergo non permanet eadem potentia quæ tamen permanet in materia: quia eam habet à natura, & natura non variatur.

Ex tota hac doctrina, sequuntur duæ conclusiones: quibus respondemus: ad primam partem quæstionis, Prima conclusio est: 19 In rebus materialibus, prima radix totius potentialitatis est Materia: & prima radix totius actualitatis Forma. Secunda conclusio. Et ideò verum est in eis Genus sumi formaliter, à tota ipsa natura vt concipitur sub gradu imperfecto, & perfectibili per Differentiam, radicaliter verò à Materia. Et differentiam sumi formaliter etiam à tota natura, vt concepta sub gradu perfecto, radicaliter verò à forma. Prima pars, per se nota est in rebus Physicis: quare non indiget probatione. Secunda verò probatur: quia propria & formalis ratio Generis Metaphysici, est esse totum potentiale, contrahibile per differentias oppositas: & propria ratio Differentiæ, est esse actum, per quem idem Genus contrahitur ad constituendam speciem: & vtrumque est Prædicatum Vniuersale Speciei: quod necesse est totũ continere:

quod speciem, secundùm proprium modum: Genus quidem, actu simul, & potentia: Differentiam verò, actu: licèt diuersa ratione, atque species, continet. Vnde necesse est vtrumque sumi tota natura Speciei, formaliter, radicaliter verò à Materia Genus, & differentiam à Forma. Quia verum est, primam radicem Generis, in rebus, esse Materiam: & primam radicem Differētiæ, Formam: in quo sensu, dictum est ab Arist. & à cæteris omnibus intellectum: quòd *Genus sumatur à materia, & Differentia à forma*: in rebus quidem materialibus; in quibus solum potest esse verum. Et ex hoc solutum est argum. in principio propositum.

10 Secundò, explicādum est breuiter; à quo sumatur ratio Generis, & Differentiæ, in substantiis spiritualibus. In quibus certum est, non sumi à materia, nec à forma; cùm eas non habeant: dicimus ergo, etiam in his sumi Genus ab aliquo, habente similitudinem materiæ: & Differentiam, ab aliquo habente similitudinem formæ. Quod hoc modo intelligendum est.

Actualitas, atque perfectio essentiæ creatæ; per quam est, & sit extra causas: est esse actualis existentiæ, realiter: aut sola ratione ab eadem essentia distinctum. Vnde, quo magis gradus essentiæ, aut essentialia prædicata, proxima sunt eidem actui: perfectiora esse intelliguntur: & ideo magis habere de actu, & minùs de potentia: & quo magis ab eo distāt: minus actualia, & magis potentialia. Gratia exempli: Inter gradus essentiales hominis, proximè accedit ad actum essendi Rationalis: quia ei conuenit proximè, aut immediatè existentia: nam vltimus gradus essentialis perfectionis est; vltra quem non est alius: sed solum substantialis modus, actualis existentiæ. Gradus verò Animalis, minùs proximè: & remotissimè gradus Substantiæ: quare gradus iste, erit magis potentialis cùm magis distet ab actu. Cùm ergo Genus sit potētiale quid, atque contrahibile per Differentias: & Differentia actus per quem Genus contrahitur: primum Genus cuiuslibet Speciei substantialis, à tota ipsa essentia, secundùm gradum substantiæ sumitur, tanquam à prima potentia in Genere Metaphysico, materiæ simili. & sic de cæteris generibus intermediis, secundùm maiorem vel minorem approximationem ad Speciem vltimam: quæ proxima est actuali existentiæ. Vt genus Corporis, etiam à tota ipsa natura hominis, sub gradu corporeitatis accepta, & Genus Viuentis, à tota natura sub gradu vitæ concepta: & tandem Genus Animalis, à tota natura sub gradu sentiendi: & hoc est vltimū genus: cùm vltra illud, nullus sit alius gradus potētialis naturæ, sed infimæ tantùm Species. Vltimus verò gradus, secundùm quem eadem natura hominis proximè capax est actualis existentiæ, Rationalis est: vnde cùm Differētia sit actus, contrahens genus: à tota natura hominis, sub gradu Rationalis considerata, sumitur

sumitur tanquam ab actu formæ simili: sicque de cæteris Differentiis specierum.

Ex his intelligitur, quonam modo accipiantur Genus, & Differentia in Angelis. Conueniunt enim cum corporibus, in gradu substantiæ remotissimo, ab actuali existentia. & ideo primum genus eorum à tota ipsa natura spirituali, sub gradu Substātiæ, maximè potentiali, materiæque simili sumitur. Secundum verò, à tota eadem natura, sub gradu spirituali, aut incorporeo, adhuc omnibus communi, sed minus remoto ab actuali existentia. Et si quæ sunt alia Intermedia genera, nobis incognita, eodem modo sumuntur à tota natura, sub aliquo gradu cōcepta, magis aut minùs remoto ab existentia. Differentia verò, à tota etiam natura, sub gradu proximo, eidem actuali existentiæ. Loquor autem de Differentia vltima: nam subalternæ, Intermedia genera contrahentes, tanquam imperfectiores, ab aliis gradibus naturæ imperfectioribus sumuntur: quemadmodum Differentiæ, Substantiæ corporeæ, quod facilè potest intelligi. 21

De Accidentibus tandem dicimus, Esse in duplici differentia: nam quædam sunt Relatiua, de quibus in prædicamento Ad aliquid dicetur, quonam modo, vel à quo Genus & Differentiam sumant. Alia verò absoluta, de quibus illud est certum: Quòd essentialis sit eis attributio ad substantiam, cùm aliquid eius sint: & non tam Entia appellentur, quàm Entis Entia, hoc est, substantiæ: cui inhærere nata sunt ex propria natura. Primum igitur eorum genus, sumitur à gradu Essendi, quem participāt ab Ente vniuersalissimo, cum attributione ad substātiam, tanquam remotissimo ab actuali existentia: & ideo magis potentialis, ad similitudinem materiæ. Vt primum Genus Quantitatis, à gradu, seu modo extendendi substantiam, & alia intermedia Genera, ab aliis gradibus, secundum proportionem iam explicatam.

Differentia verò, desumitur per ordinem ad proprium principium, aut causam, à quo causatur: quod in propriis passionibus manifestum est: nam Differentia Risibilitatis, per ordinem ad Rationalitatem, ex qua tanquam ex proprio principio naturaliter procedit, desumenda est: & sic de cæteris. Et eodem ferè modo, in Accidentibus communibus: quia licèt plura habeant subiecta: semper tamen habent aliquam propriam causam in eis, ad quam ordinantur, & per ordinem ad illam sumitur differentia eorum: & hæc est caussa, propter quam semper, & necessariò definiuntur Accidentia per Subiectum: siue in Concreto, vel in Abstracto definiantur: quia tam in Genere, quàm in Differentia eorum, essentialiter includitur ordo ad Subiectum: quem vocare solent Inhærentiam aptitudinalem.

QVÆSTIO IV.

An compositio Speciei ex Genere, & differentia, sit realis, vel tantum rationis.

22 DE Speciebus naturæ realis procedit quæstio; An compositio Metaphysica earum sit realis, vel rationis: vt compositio hominis, ex animali, & rationali: nam de Speciebus, quæ reperiuntur in Entibus rationis, certum est non esse reales: quia natura Entis rationis non est realis, sed facta ab intellectu: ergo nulla compositio in ea fieri potest, quæ sit realis.

Ad compositionem verò realem, duæ sunt conditiones necessariæ, & quæ sufficiunt, vt talis dicatur. Prima est, quòd partes, aut componentia, sint realia. Probatur: Quia ex compositione reali, aliquid etiam reale debet resultare: sed si componentia, non sint realia; nihil reale ex eorum compositione resultabit; vt notum est: ergo realia esse debent.

23 Secunda conditio est: Quòd sint distincta realiter: aut ex natura rei: nam si solùm per intellectum, non efficient compositionem realem: sed rationis tantùm; & huius ratio est, quia compositio est, quasi vnio multorum: si verò multa hæc nō distinguuntur realiter; non erunt multa realiter: ergo non efficient compositionem realem.

Et de prima conditione certum est, apud omnes, concurrere in compositione Metaphysica Speciei, ex Genere, & Differentia: nam conceptus obiectiui ex quibus fit, sunt gradus naturæ genericæ, & differentialis; qui verè sunt reales: vt gradus naturæ sensitiuæ, quem dicit animal; & gradus naturæ rationalis, quem dicit rationale, reales sunt: ergo componentia sunt realia.

24 Ad secundam igitur conditionem, reducitur tota difficultas quæstionis; An gradus isti, vel conceptus abiectiui, sunt realiter distincti: nam si distincti fuerint realiter, realis erit compositio: si verò distinguantur sola ratione, non erit compositio realis; sed rationis. Quandoquidem Distinctio triplex est; Vna realis, alia ex natura rei, & tertia est distinctio rationis. Realis dicitur illa, quæ est inter duas res; vt inter Petrum & Ioannem. Distinctio ex natura rei, ponitur inter rem, & modum eius: vt inter punctum, & lineam, vel etiam ponitur ab aliis, inter rationes formales, eiusdem rei, verum distinctas ante operationem intellectus: vt inter actionem, & passionem: quæ sunt idem motus realiter. Ponit Scotus distinctionem est natura rei: quia asserit distingui rationem formalem actionis, & passionis, ante operationem intellectus: Distinctio verò rationis, vocatur ab omnibus illa quæ non est inter aliqua distincta à parte rei: sed fit ab intellectu.

His suppositis, duæ sunt opiniones: Prima Scoti, in 2. d. 3. q. 2. & 7. Me

& 7. Metaph. q. 16. vbi affirmat, gradum Generis, & Differentiæ, distingui ex natura rei: in quãtum sunt rationes formales distinctæ, ante operationem intellectus: & cùm ex eis fiat compositio Speciei: consequenter debet cõcedere, talem compositionem esse realem: si non ex rebus diuersis, saltem ex rationibus formalibus eiusdem rei: ante operationem intellectus distinctis. Scotum sequuntur Antonius Andreas, in 2. loco citato, Feria 1. lib. contra gentes cap. 24 & 4 ... Fonseca 2. lib. Metaph. cap. 2. tex. 11. & lib. 4. cap. 2. q. 4. sectio 3.

Probatur primò: Quia gradus differentialis, realiter perficit 25 gradum genericum, & non tantùm per intellectum: ergo Differentia ex natura rei contrahit genus: sed contrahere Genus, est componere cum eo Speciem: ergo realiter componit speciem: quare erit compositio realis. Vtraque consequentia potest probari, hoc exemplo: Quia gradus rationalitatis, perficit gradum naturæ sensitiuæ, & perficit perfectione reali: quia natura sensitiua, magis perfecta est realiter in homine: quàm in animali: ideo realiter dicitur contrahere genus: quia contrahere nihil aliud est, quàm determinare, atque perficere.

Secundò probatur: Quia si rationale non esset distinctum realiter ab animali, non esset distinctum realiter ab equo: consequens est falsum: ergo etiam antecedens. Probatur consequentia: nam quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se: si ergo rationale est idem cum animali, ergo etiam hinnibile, quod est Differentia equi, erit idem cum eodem animali. Et ita rationale, & hinnibile, erunt idem realiter, & consequenter rationale, & equus: quod patet esse falsum. Et confirmari potest: quia ea distinguuntur realiter, quorum vnum potest separari ab altero: sed quælibet Differentia, potest separari à Genere: & separabitur, si species quam constituit, pereat: ergo distinguitur realiter ab eo.

Secunda opinio tenet; Gradum Generis, & Differentiæ, aut conceptus obiectiui vtriusque, nec distingui realiter, nec ex natura rei, sed tantùm per intellectum: & ideo tantùm Distinctione rationis. Et consequenter compositionem speciei, non esse realem, sed factam ab intellectu. Hæc est D. Thom. in opusc. de ente, & essentia, c. 4. 7. Meta. lect. 4. & 1. part. q. 50. art. 4. ad 1. & q. 76. art. 3 ad 4. quam sequuntur Alexan. Alens. 7. Meta. tit. 11. & lib. 5. tit. 10. Durand. in 2. d. 3. q. 2. num. 14. Heruæus, quodlib. 1. q. 9, Grego. in 1. d. 38. & ibidem Gab. cum cæteris nominalibus. Capreol. in 1. d. 8. q. 2. art. 3. Caiet. de ente & essentia, cap. 4. quæst. 6. 5. ad 2. dubium. Socinas 7. Meta. quæst. 36. Iauel. ibidem, q. 18. Niphus in Elucidario lib. 7. disp. 15. cap. 3. & 4. Sotus q. 1. vniuersalium, concl. 3. & quæst. 3. art. 2. Toletus quæst. 3. Vniuersalium:

Et est communis iam in schola, & vera.

25 Sed explicanda priùs est, deinde probanda: & pro eius explicatione notandum primò, Compositionem Speciei, ex Genere, & Differentia, Metaphysicam esse, & non Physicã: & ideo nõ fieri ex eis, tanquam ex diuersis rebus; vt fit compositio Physica, ex materia, & forma, quæ sunt res diuersæ: sed tanquã ex diuersis gradibus essentialibus, eiusdem rei; vt compositio hominis, ex gradu naturæ sensitiuæ, & rationalis. Quare de compositione Physica, non est dubium, quin sit realis: sed de compositione Metaphysica, maxima dubitandi ratio esse potest: quia non est certum; An gradus isti, aut conceptus, distincti sint ex natura rei; vel solum distinguantur per intellectum.

27 Secundo notandum, Genus, & Differentiam, tribus modis sumi posse. Primo, vt sunt diuersis Speciebus, & indiuiduis: vt Animal in Leone, aut hoc Leone; & Rationale in Homine, & in hoc aut illo Homine. Et hoc modo, certum est; non solùm ex natura rei, sed realiter distingui: nam Animal, quod est in Homine, aliud est essentialiter, ab Animali, quod est in Equo, quia per coniunctionem cum differentia Equi, fit equus: licèt vt abstractum à Differentiis, sit vnum & idem, vnitate solùm Generica: quæ non tollit distinctionem specifiam, quam habet in diuersis Speciebus per diuersas Differentias: vt Animal, quod est in hoc Homine: & Animal, quod est in hoc Leone: distinctam habent entitatem realem. Secundo modo, sumuntur, prout sunt in eadem Specie, aut in eodem indiuiduo; vt in Homine, Animal & Rationale, & in Petro, hoc animal, & hoc Rationale. Tertiò, prout Genus consideratur abstractum ab Speciebus; & Differentiis, & vt contrahibile per eas: & hoc modo, dicitur esse extra rationem differentiarum: quia eas non includit actu, sed gradum proprium suæ naturæ: vt animal abstractum, solum actu includit gradum naturæ sensitiuæ, non rationalis, aut irrationalis, nisi in potentia tantum. Et gradu Generis, & Differentiæ his duobus modis postremis sumptis, affirmat Scotus, ante operationem intellectus & ex natura rei distingui: sed negat D. Thom. & qui eum sequuntur: & asserunt, solùm distingui per intellectum: & ideo solum ratione.

Tertio notandum: Quòd licèt Scotus, & alij sentiant, gradus omnes genericos, & differentiales, eiusdẽ Speciei, à diuersis formis substantialibus procedere, tamen D. Tho. cuius sententia cõmunis est iam in schola, tenet ab eadem forma substantiali promanare, vt omnes gradus essentiales hominis, nempe gradũ Substantiæ, gradum Corporis, gradum Viuentis, gradum naturæ Sensitiuæ, & Rationalis, ab eadẽ anima rationali procedere; nec esse aliam formam substantialem in homine. Cum tamen Scotus, pro

 gradu

gradu Substantiæ, & gradu Corporis, ponat vnam formam substantialem; quam vocat formam Corporeitatis; & pro reliquis gradibus inferioribus aliam distinctam realiter, nempe animam rationalem. Et hæc diuersitas formarum videtur arguere Distinctionem aliquam, ex natura rei, inter gradus essentiales, ab eis proueniente. Sicut Identicas formæ substantiali, apud D. Tho. arguit Identitatem eorum.

His prænotatis, probatur communis sententia duplici argu. 28
Primò: Quia si Genus distinguitur ex natura rei, à Differentiis, aut distinguitur vt abstractum ab eis, hoc est tanquam gradus Vniuersalis, à particularibus: vt animal in communi, ab Equo, & Leone; vel vt contractū in Speciebus; & indiuiduis; vt in Petro hoc Animal, & hoc Rationale: sed neutro modò distingui potest: ergo non distinguuntur isti gradus ex natura rei. Maior est necessaria: quia his tantùm duobus modis considerari possunt in ordine Metaphysico: vt notauimus. Minor verò probatur: Nam si distinguuntur tanquam Vniuersale à Particularibus: ergo datur Vniuersale ante operationem intellectus: quod superiùs probauimus falsum. Quòd verò non possint distingui; tanquam diuersi gradus singularizati in Petro; probo. Quia in vno indiuiduo, tantùm datur vna Differentia indiuidualis realiter; per quam omnes gradus generici, & differentiales, fiunt singulares, licèt vnicuique gradui correspondeat sua Differentia indiuidualis, sola ratione distincta. vt gradui Corporis, hoc Corpus: & gradui Animalis, hoc Animal, &c. sed gradus omnes & singuli, sunt idem ex natura rei, cum Differentia indiuiduali Petri, eos contrahente, ergo sunt idem inter sese. Probatur minor: nam si ex natura rei distingueretur, eodem modo sequeretur dari Vniuersale ex natura rei, & ante operationem intellectus distinctum à singulari.

Secundò, Omnes isti gradus generici, & differentiales, tribuũtur ab eadem forma substantiali: omnes sumuntur ab eadem natura reali: imò omnes reperiuntur in eadem forma Physica, quæ est eadem Entitas simplex: ergo non possunt distingui nisi à solo intellectu. Consequentia euidens est. Quia in eadem Entitate simplici, in eadem essentia, & natura, nihil potest esse distinctum ex natura rei. Quocirca probatur Antecedens: quia ab eadem natura humana reali, sumuntur omnes gradus generici, & differentiales, à Substantia vsque ad naturam Sensitiuam, & Rationalem: omnes etiam in eadem natura reali Petri reperiuntur, cum qua eadẽ res sunt: omnes denique, in eadem Entitate simplicissima animæ rationalis, in qua fundantur, existunt: nam eadem est forma substantialis Corporea, Vitalis, Sensitiua, & Rationalis: ergo sicut gradus isti Physicè loquendo, non possunt distingui,

nisi ab intellectu, ita multò minùs distingui poterunt, Metaphysicè eos accipiendo.

29 Sed si non distinguntur, nisi sola ratione: explicandum est, qua distinctione rationis: quia duplex dari solet: Vna habens fundamentum in re ipsa concepta, quæ appellatur Distinctio rationis Ratiocinatæ: Alia in solo intellectu, imperfectè concipiente, hoc est, per plures conceptus, ea quæ per vnum concipi possunt, quam vocant Distinctionem rationis Ratiocinãtis, vt ea qua distinguitur Petrus à seipso, in hac prædicatione identica, Petrus est Petrus: Respõdeo: distingui Genus à Differentia; Distinctione rationis Ratiocinatæ. Et ratio est manifesta: quia in eadem essentia specifica, repetitur vterque gradus, & secundùm eos habet operationes realiter distinctas: Vt Homo, secundùm gradum Genericum animalis, habet operationes sensitiuas, vt videre, & audire: & secundum gradum Differentiæ, habet operationes rationales intellectus, & voluntatis: ergo habet fundamentum ex parte sua, vt intellectus distinguat in ea gradum genericum à differentiali. Verum quidem est, quòd intellectus noster, non distingueret hos gradus; nisi imperfecto modo cognosceret: sed nec sufficeret imperfectus modus cognoscendi, nisi in reipsa daretur fundamentum, & cùm non detur in Petro fundamentum, distinguendi eum à seipso, non potest intellectus tali distinctione eum distinguere: sed solùm alia minori, quæ vocatur rationis Ratiocinantis.

30 Ex his omnibus, colligitur hæc conclusio, qua respondetur quæstioni: Licèt compositio Speciei, ex Genere, & differentia, realis sit: ex parte componentium realium, tamen ex parte distinctionis eorum, non est realis, sed rationis: & cùm vtraque conditio necessaria sit ad realem compositionem, nempe componentia esse realia, & realiter, aut ex natura rei distincta simpliciter loquendo, non est compositio realis vocanda, sed rationis facta ab intellectu: eodem modo quo fieret ex natura rei, si gradus genericus, & differentialis essent distincti ex natura rei.

Ad primum arg. negandum est Antecedens, quòd gradus differentialis perficiat genericum, ex natura rei: nam cùm non sint distincti ex natura rei: sed idem: nec ex natura rei cõiungi possunt: & ideo nec vnus perficere alterum: nam si non sunt distincti, non erunt vnus & alter: solùm ergo perficit illum, supposita distinctione facta ab intellectu, inter eos: & ideo, solum per intellectum vnus perficit alterum: sicut solùm per intellectum distinguentem eos, coniungitur illi. Itaque realis est perfectio, quam habet gradus genericus, in Specie, per gradum differentialem: & non Ens rationis: sed sicut ex natura rei non sunt distincti: ita ex natura rei, eadem est perfectio in eo semper: sed quia intellectus

distin

distinguens ea, quæ ex natura rei non sunt distincta; considerat vnum, non considerato alio, & ideo sub esse quodam imperfecto, & perfectibili per alium, dicitur vnus perficere alium: quo non est verum ex natura rei, cùm nec sint distincti, sed solùm per intellectũ distinguētem: Realis ergo est perfectio ipsa, quam vnus accipit ab alio, supposita distinctione, quam facit intellectus: & ideo propter defectum distinctionis, falsum est, quòd vnus perficiat alterum, ex natura rei: nam vtrumque requiritur, vt verum sit nempe quòd sint distincti ex natura rei, & etiam quòd ex natura rei, vnus contrahat, aut determinet alterũ: quare deficiente altero, deficit etiam veritas Antecedentis.

Ad secundùm, neganda est consequentia: & dum sic probatur: 31 Si Rationale est idem cum Animali: ergo etiam cum Equo, iterum neganda est Consequentia: nam Animal, non est quid tertiũ respectu Rationalis, & hinnibilis; nisi solùm per intellectũ: quia à parte rei distinctum Animal est in Homine, & Equo: & ideo nō sequitur; quòd si Rationale est idem cum Animali, & etiam hinnibile; sint idem inter: se quia non sunt idem cum eo, tanquam cum alio tertio, ex natura rei; sed tanquam aliquo tertio secundùm rationem. Bene autem potest intelligi, quòd duo aliqua sint idem, cum aliquo tertio, sola ratione ab eis distincto: & non sint eadem inter sese: vt Petrus, & Ioannes, sunt idē cum Homine abstracto ab eis, & inter se distinguuntur realiter. Itaque vt principium illud verum sit; Quæcunque sunt eadē vni tertio, sunt eadem inter se, requiritur, quòd sit tertium, ex natura rei distinctum ad vtroque: ex defectu igitur Distinctionis fit, vt cùm Genus non sit tertium, ante operationem intellectus respectu Differentiarum & Specierum, non possint cum eo comparari ex natura rei, sed solùm per intellectum illud abstrahentem, & distinguentem: & ideo vt non possit inferri identitas realis differentiarum oppositarum inter se, ex eo quòd sit idem cum genere ab eis abstracto per intellectum.

Ad confirmationem, eodem ferè modo respondetur, quòd cùm Genus non sit distinctum à Differentiis, nisi per intellectum illud abstrahentem ab eis: non dicuntur ei aduenire, aut ab eo separari realiter, sed solùm per intellectum, & secundum rationem: & hoc tantum modo, potest quælibet ab eo separari, salua eius essentia: ex quo non sequitur distingui realiter, aut ex natura rei, sed sola ratione.

Vnum restat argum. non facile, aduersus nostram sententiam: 32 quia si compositio ex Genere, & Differentia, non est realis, sed rationis: ergo nihil reale ponit in natura, in qua reperitur: & si nihil reale, nihil etiam perfectionis, aut imperfectionis. Probatur vtraque consequentia, quia ex eo, quòd intellectus aliquid

intelligit vno, aut alio modo, solùm prouenit ei denominatio extrinseca, intellecti eo modo: extrinseca verò denominatio, nihil imperfectionis in ea ponere potest. Quæ si ita se habent, sequitur, in Deo posse reperiri compositionem ex Genere, & Differentia: quod non videtur vllo modo concedendum, cum summæ simplicitati eius repugnet quælibet compositio. Respondetur, Talem compositionem, non esse admittendam in Deo, secundum communem sententiam scholæ. Cuius duplex est ratio, immissis aliis. Prima: quia conceptus Generis, tria dicit sibi intrinseca: nempe Esse limitatum; & extra rationem differentiarum, esse imperfectum: & per alium perfectibilem essentialiter: & hæc quidem cum fundamento in re ipsa, quæ omnia intrinsecam imperfectionem significant: & ideo aliena sunt à Deo, summè perfecto, in quo nihil limitatum, aut finitum concipimus, neque aliquid, quod essentialiter sit extra alia, aut essentialiter imperfectum, & per aliud perfectibile: sed immensitas diuina, & infinita perfectio eius, atque esse purissimum actum, ea excludunt, etiam vt à nobis imperfecto modo intelligitur.

33 Secunda ratio: Quia conceptus genericus duo alia habet intrinseca. Primum, quòd communis esse possit atque vniuocus multis Speciebus: sed talem conceptum in Deo reperiri repugnat; ergo repugnat dari in eo Genus, & Differentiam. Probatur minor, quia conceptus de Deo formatus à nobis, non potest esse communis multis Diis, specie differentibus, quos euidenter cognoscimus esse impossibiles: ergo solùm potest esse cōmunis Deo, & creaturis, plusquam specie differentibus; sed Deo & creaturis minùs dari potest aliquid commune vniuocum, quàm Substantiæ & Accidenti: ergo sicut Ens non potest esse Genus ad illa, ita neque in Deo dari potest conceptus vniuocus, à nobis formatus, qui sit vniuocus, & consequenter, neque qui sit Genus.

QVÆSTIO V.

Vtrùm Differentia superior includatur in inferiori, & de illa prædicetur.

34 DVplex distinctio Differentiæ necessaria est ad explicandum titulum quæstionis. Prima est, Differentiæ superioris, & inferioris: & Differentia superior vocatur illa, quæ constituit speciem magis vniuersalem: Inferior verò, quæ constituit speciem inferiorem: vt Differentia superior est Corporeum, respectu Differentiæ Viuentis: & hæc respectu Sensibilis: & Sensibile respectu Rationalis. Petit igitur titulus quæstionis, An corporeum includatur in Viuente: & Sensibile in Rationali: & An vera sit prædicatio, Rationale est Sensibile.

Secunda distinctio est, differentiæ cuiuslibet, quæ duobus modis sumi potest, Materialiter & Formaliter: sumitur autem materialiter in quantum totum dicit, quod species ipsa, nempe gradum generis, quasi pro materiali, & gradum proprium, quasi pro formali: vt rationale, dicit pro materiali naturam sensitiuam, pro formali verò gradum rationalitatis: sed formaliter sumitur, pro solo gradu rationalitatis: quemadmodum Album, materialiter sumptum, dicit Corpus affectum albedine; sed dum sumitur formaliter, solam Albedinem denominantem corpus. Et vtramque acceptionem habet differentia, significata in concreto; sicut vtrãque habet Album. Nam rationale, & pro tota natura hominis sumitur; & etiã pro solo vltimo gradu eius; significato tamen in concreto. Vnde falsò putant aliqui, differentiam formaliter sumi, dum significatur in abstracto, vt nomine Rationalitatis, aut Sensibilitatis: hoc enim modo significata, non est differentia; sed principium differẽtiæ; vt natura generis nomine abstracto significata, solum vt principium Generis, & non vt Genus significatur. In concreto ergo significatur, etiam dum formaliter sumitur, sed tantum pro gradu vltimo, atque proprio.

Et quidem, si differentiam inferiorem materialiter accipiamus, certum est, quòd superiorem includat, & hæc de illa prædicetur: vnde vera est hæc, Rationale est Sensibile: quamuis non sit formalis: Nam rationale, saltem pro materiali, dicit naturam animalis: in qua includitur differentia eius, nempe Sensibile, ergo includit etiam Sensibile, quæ est differentia superior. 35

Difficultas igitur quæstionis est, de differentia inferiori, formaliter sumpta; An includat superiorem, & hæc de illa prædicetur: vt, An Rationale sumptum, prout de formali, dicit vltimum gradum naturæ rationalis, per quem constituitur homo, includat sensibile, & cæteras differentias superiores.

Et prima opinio affirmat, formaliter includi, & prædicari: quam Soncinas 7. Metap quæst. 37. asserit; se defendere exercitij gratia, licèt opposita ei magis placeat. In eam etiam inclinat Sotus cap. de genere, quæst. 1. ad 5. sed expressè eam tenet Caiet. in expositione huius capitis.

Probatur primò ex doctrina Aristot. 7. Meta. tex. 43. vbi tria docet de differentiis. Primum, nihil referre siue sola vltima differentia ponatur in definitione, vel etiam omnes superiores: quia vltima includit omnes. Vnde eodem modo definimus hominem, si solùm dicamus esse animal rationale, ac si omnes superiores differentias ponamus, dicentes: Homo est Substantia corporea, animata, sensitiua, rationalis. Secundò asserit, vltimam differentiam, esse totam Substantiam speciei: & ideo si ea ponatur in definitione; non licere superiorem aliam addere: quia

com

committeretur vitium nugationis; idem bis repetendo: vt si dicamus; Homo est animal rationale, sensibile, nugatoriam definitionem assignamus. Asserit tertiò, ad inueniendam differentiam vltimam alicuius speciei: diuidendam esse superiorem, per duas inferiores oppositas; vt bipedem, quæ est differentia animalis accidentalis quidem, sed qua vtitur Arist. loco essentialis) per fissos, & non fissos pedes habentem: hoc est, scissos, vel non scissos: nam fissos habere pedes (inquit) differentia inferior est, respectu bipedis: cùm fissio pedis, sit quædam pedalitas: id est cùm fissio pedis, includat pedalitatem, idem significantem, quod habere pedes.

Ex quolibet autem horum trium, videtur euidenter sequi: quòd Differentia inferior, includat superiorem. Ex primo quidem: quia formaliter sumitur Differentia, dum in definitione ponitur: sed vltima differentia quæ inferior est, posita in definitione, tantum valet, ac si omnes superiores ponantur: ergo eas includit: nam si non includeret: non tantùm valeret. Ex secundo verò: quia non posset esse tota substantia rei: nisi superiores includeret: quas certum est ad substantiam infimæ speciei pertinere. Sed ex postremo efficacius sequitur: quia si ad inueniendum vltimam differētiam, diuidēda est superior per duas inferiores oppositas: ergo in vtraque includitur formaliter: & de vtraque formaliter prædicatur. Probatur euidenter consequentia: quia in bona diuisione, Diuisum formaliter sumptum, includitur in singulis membris diuidentibus: & de illis prædicatur, etiam formaliter: vt animal, de animali rationali, & irrationali. Et tandem, Arist. ipse prædicat Differentiam superiorem de inferiori, formaliter sumpta: dum ait, *Verum esse, quòd fissio pedis, sit pedalitas*: hæc enim superior Differentia est: & illa inferior dicitur.

37 Probatur deinde ratione. Primò: quia Rationale, formaliter sumptum, est Substantia: Corporea igitur, aut Incorporea: & cùm Corporea sit, includet formaliter differentiam superiorem: vt etiam probat hic syllogismus in Datisi: Omnis homo formaliter est sensibilis: homo formaliter est rationalis: ergo rationale formaliter esse sensibile.

Secundò: Si Differentia inferior non includeret superiorem: maximè id fieret, quia est conceptus simplex: & ideo non potest componi, nec resolui in plures alios conceptus: quia iam daretur processus in infinitum: sed conceptus genericus, est etiam simplex: & nihilominus includit genera superiora: vt Animal, includit, Viuens, Corpus, & Substantiam: ergo etiam si Differentia sit simplex conceptus, includere poterit differentias superiores.

Secunda opinio negat, Differentiam inferiorem formaliter sumptam

sumptam,includere superiorem:& consequenter negat,quòd hæc prædicetur de illa formaliter.Quam sequuntur Scotus in 4.dist. 11.q. 3.§.ad rationes.Capreol.in 1.dist.8.qu. 2. in solut.ad 5.arg. Sot.Card Toletus cap.de substantia,dub.2.Mercatus 1.post.ca.4. q.3.ad 3.Fonseca 5.Metaphys.cap.28.quæst.18.sect.1.Et videtur mihi non solùm probabilior; sed vera, & quæ euidenter colligitur ex doctrina Aristotelis, & D. Thomæ.

Vt autem hæc ita esse probemus;duo sunt præsupponenda,tāquam fundamenta certa ac necessaria. Primum est,Differentiam quamcunque,siue inferiorem,siue superiorem,includi formaliter in sua specie,quā constituit,vt Rationale formaliter in homine, & Sensibile formaliter est in animali.Quod probatur euidenter: quia Differentia formaliter,constituit Speciē:ergo formalis pars illius est:sed pars includitur formaliter in toto:ergo Differentia includitur formaliter in Specie. 38

Secundum fundamentum est; Omnes Species subalternas,esse Genera,respectu inferiorum;vt Animal,respectu equi & leonis:& Viuens,respectu animalis,& plantæ. Ex quibus sequitur:quòd in quocunq; includitur formaliter differentia subalterna formaliter etiam includitur genus subalternum,quod est subalterna species, per eandem Differentiam constituta.Gratia exempli : Animal est species subalterna,constituta formaliter per differētiam sensibilem;quam necesse est includere formaliter:ergo in quocūque includitur formaliter sensibile;includitur etiā formaliter animal: sicut in quocunque includitur formaliter rationale ; includitur formaliter homo. Eadem igitur est quæstio:An differentia inferior formaliter sumpta,includat superiorem; &, An includat Genus;quod est Species subalterna,per eam constituta:vt eadē quæstio est;An rationale,formaliter sumptum,includat Sensibile; &, An includat Animal.Vnde si probatum fuerit,non includere Genus superius:probatum erit,quòd non includat differentiam superiorem : & conclusum, veram esse nostram sententiam.

Probatur autem expressis testimoniis Aristot.& D.Tho.deinde ratione.Aristot.enim 4.lib.Top.cap.2.loco 18.sic ait:*Manifestum igitur,quoniam non participat Genus Differētia:quare neque impar Species erit;sed Differentia:quoniam non participat Genus.* & loco 22.*De pluribus*(inquit) *Genus,quàm Differentiam oportet dici*; *& non participare differentiam.*Et D.Th.3.li.Met.lect. 8. ait:*Genus per se sumptum non potest prædicari de differentia ; quia differentia non participat genus; vt dicitur in 4. Topicorum* , &c.

Probatur etiam ratione.Primò:Quia Genus & differentia,formaliter sumpta,duo habent;Primùm,quòd formaliter important diuersos gradus perfectionis essentialis:vt animal gradū naturæ sensitiuæ,& rationalis. Secundò;Quod se habent, tanquam contrahens,

trahens,& contrahibile: & ideo tanquam actus & potentia: sed ex vtroque sequitur; quod non se includant formaliter: ergo nec Differentia inferior,includet superiorem. Minorem sic probo: Gradus diuersi essentialis perfectionis, habent rationes diuersas: Actus quoque & potentia, formaliter differunt.ergo nec illi,nec isti,possunt formaliter se includere; & consequenter nec Genus, & Differentia; per quam contrahitur. Consequentia verò;quòd nec Differentia inferior includat superiorem, probatur hoc syllogismo: Illud quod non est formaliter animal, non est formaliter sensibile: sed rationale formaliter sumptum, non est animal; ergo nec erit formaliter sensibile: quare non includet formaliter differentiam superiorem.

39 Secundò: Si Differentiæ inferiores,includerent formaliter superiores: ergo rationale, & irrationale includerent formaliter sensibile:& consequenter conuenirent in eo formaliter:sicut homo,& equus: sed quæcunque conueniunt essentialiter,in aliquo gradu perfectionis essentialis; debent à tali conuenientia separari per differentias:vt homo, & equus,separantur à conuenientia essentiali in eodem sensibili,per differentias,rationale,& hinnibile: ergo Differentiæ ipsæ, per alias deberent separari à tali conuenientia essentiali in gradu sensibilis, & ita daretur processus in infinitum:quia illæ etiam Differentiæ, per quas separarentur, haberent similem conuenientiam in differentia superiori, quam includerent, à qua deberent per alias differentias separari: nec possent separari per seipsas: quia per seipsas formaliter conueniunt: sed per alios gradus perfectionis deberent separari & consequenter per alias differentias.

40 Ad testimonium Arist. respondetur, secundùm expositionem D. Thomæ in Comment. ipsius, & Scoti in 4.d 11. q. 3.§.ad rationes: vbi proprium eius sensum hunc esse asserunt: Vt duobus modis rem definiendam esse docuerit, videlicet, per supremum Genus, & omnes Differentias superiores,& inferiores, vsque ad vltimam, vel per solum Genus proximum & vltimam Differentiam, neque vnum modum esse alteri contrarium; sed rationem primi esse,quia differentiæ intermediæ constituunt, species subalternas, quæ sunt intermedia genera: ideo eisdem differentiis in definitione positis, sufficienter explicantur rationes formales eorum Quod patet, si sic definiamus hominem; Homo est substantia corporea, animata, sensitiua, rationalis. Rationem verò secundi: quia Genus proximum, formaliter continet rationes omnium superiorum: ergo sola vltima differentia ei addita,sufficienter explicatur tota ratio definiti: & ideo si post eam addatur aliqua ex superioribus; vitium nugationis, aut inutilis repetitionis committitur: quia sufficienter explicatur talis Differen-

tia,

tia, posito genere proximo, in quo includitur formaliter. Gratia exempli; Animal, formaliter continet Viuens, Corpus, & Substantiam, & omnes differentias eorum: quare addito ei solo Rationali, sufficienter explicat totam rationem essentialem hominis: & si post Rationale addideris Sensibile, vel Corporeum, inutilem repetitionem committis: quia sufficienter explicatæ sunt tales differentiæ, posito animali in quo formaliter includuntur.

Et ex hac explicatione; Respondetur ad primum: Eundem modum definiendi esse, per supremum Genus, & omnes Differentias intermedias, vsque ad vltimam; & per solam vltimam cum proximo genere: non quia vltima includit superiores; sed quia in proximo genere includuntur formaliter: & ideo eo solo posito sufficienter explicantur. 41

Dum verò asserit Aristoteles; *Vltimam differentiam esse totam substantiam speciei:* nõ totaliter, sed completiuè intelligendũ esse docent, ita vt præsupposito genere proximo, quod contrahit, & supra quod cadit in definitione, totam substantiam rei compleat. Tertium verò quod asserit Aristoteles, *de diuisione superioris differentiæ, in inferiores oppositas*, ita exponunt, vt Differentia nõ ratione sui, sed ratione Generis, quod cõstituit, vt speciẽ subalternam, & quod formaliter includit; diuidatur: non quidem in differentias, sed in species per differentias: vnde nec Genus superius, includitur in differentiis inferioribus, sed in Speciebus, & multò minùs differentiæ superiores in inferioribus. Illa autem verba Aristo. *Fissio pedis, est pedalitas*, non sic intelliguntur, vt vnam velit prædicare, de altera formaliter: sed sensus eius est, quòd fissio sit differentia per se diuisa pedalitatis, & non per accidens.

Ad primum argu. Distinguendum est Antecedens, nempe, Rationale est Substantia: nam si pro Substantia completa quæ est supremum Genus prædicamẽti, accipiatur, falsum est: cùm rationale, & quæcunque Differentia, formaliter sit pars speciei, & ideo substantia incompleta: si verò accipiatur Substantia vniuersaliùs, prout abstrahit à completa, & incompleta, verum est, Rationale esse Substantiam, non prædicamentalem, sed analogam, & ad completas, & incompletas substantias. Vnde ad formã argumenti negandum est, quòd sit Substantia, quæ diuiditur in corpoream & incorpoream: & consequenter, quòd includat Differentiam superiorem.

Syllogismum verò, qui adducitur, concedimus esse in modo, & figura: & ideo euidenter concludere; quòd Differentia inferior includat superiorem: non tamen in sensu formali. nec id necessarium est ad formã syllogisticam, cuius virtute, infertur quidem, Conclusionẽ stare in veritate cum præmissis, sed non semper 42

in eo

in eodem sensu: vt hoc exemplo, omnino simili potest probari: Omnis homo est animal; omnis homo est risibilis; ergo risibile est animal: cuius præmissæ, veræ sunt in sensu formali: conclusio verò, nō potest esse vera formaliter, sed solum in sensu materiali.

Ad secundum; Concessa maiori, distinguenda est minor: quia Genus non est tam simplex, sicut Differentia: quod cùm sit species subalterna, componitur ex genere, & differentia; sed Differentia non potest habere talem compositionem; quia cùm ex propria ratione, sit vltimus actus speciei, non potest esse vllo modo composita: nec tamen est purus actus: quia cùm sit pars, potentiam includit ad componendum totum, & intrinsecam imperfectionem, ex ratione partis ei prouenientem.

QVÆSTIO VI.

An Differentia semper, & necessariò sit perfectior Genere, quod contrahit.

43 QVodlibet Genus contrahitur per plures Differentias oppositas, diuersæ perfectionis, ita vt aliæ sint nobiliores aliis, & ex eis quædam eleuent genus ipsum, ad gradum altioris naturæ; aliæ verò intra proprium gradum illud contrahant. Gratia exempli, Animal contrahitur per rationale, & irrationale: & rationale eleuat illud ad altiorem gradum naturæ rationalis: irrationale verò non eleuat, sed intra proprium gradum naturæ sensitiuæ reliquit. Et de differentia eleuante, certum est, nobiliorem esse genere ipso: vt de rationali, quòd sit nobilius animali: sed de differentiis non eleuantibus, procedit quæstio: An sint nobiliores genere, vel minùs nobiles, aut nobilitate æquales.

Et prima opinio tenet, Non omnes differentias esse nobiliores genere, quod contrahunt: sed solùm eas, per quas eleuatur ad gradum perfectioris naturæ: cæteras verò minùs nobiles eo esse, vel ad summum eiusdem nobilitatis: vt omnes differentias animales, excepta rationali, & omnes differētias Angelorum, per quas genus eorum, quod est substantia spiritualis, aut incorporea, non eleuatur ad altiorem gradum essentialis perfectionis. Hanc sequuntur moderni quidam.

Eámque probant duplici arg. Primum est; Quia perfectior gradus naturæ, radix est perfectioris operationis: ergo illa differentia, quæ ad perfectiorem operationem, vel perfectiorem saltem modum operandi, non eleuat naturam generis, non potest esse eo perfectior, sed plures sunt differentiæ, genus neutro modo eleuantes; ergo nulla earum erit nobilior genere. Probatur minor, in differentiis animalis: ex quibus nulla cōstituit speciem, perfectiorem aliam operationem habentem, sensitiua, quæ gradui generis propria est: & etiā in speciebus Angelorum, non aliā operationem

tionem perfectiorē habentibus præter intellectionem,nec alium modum perfectiorem operandi, præter intelligere sine discursu.

Secundum:Inter species animalis,plures reperiuntur,adeò imperfectæ,vt pluribus sensibus careant.Vt de talpis,ostreis, & sanguisugis manifestum est , de aliisque , petris semper affixis,quæ præter tactum , nullum alium sensum habere videntur : ergo in his minùs perfectus reperitur gradus sentiendi , quam in genere animalis , significante naturam sensitiuam , abstractam ab his defectibus. 44

Secunda opinio opposita est,affirmans, quamcunque differentiam esse perfectiorem genere , quod contrahit. Hæc est expressa D. Thom. & non solum probabilior ; sed vera. Probatur primùm duobus testimoniis eiusdem:nam in 2.d.13.quæst.1. artic. 6.ad 1.ita ait: *Differentia,non est nobilior genere,sicut natura vna, est nobilior altera , vel sicut forma vna,nobilior est alia:quia differentia , nullam formam dicit : qua implicitè in natura generis non contineatur:sed dicitur genere nobilior,sicut determinatum indeterminato : & per hunc modum , habere intellectum sic , est nobilius, quàm habere intellectū simpliciter: & habere sensum sic,quàm habere sensum simpliciter* , &c. Et 1.p.quæst. 75. art.7.ad 2. inquit: *Differentia specifica vltima,est nobilissima,in quantum est maximè determinata , per modum , quo actus nobilior est potentia : si autem intellectuale,non est nobilissimum:quia est indeterminatum,& commune ad multos intellectualitatis gradus:sicut sensibile, ad multos gradus in esse sensibili*,&c.

Ex quibus duo argum. colliguntur , ad probandam eamdem sententiam.Primum est; Omnis differentia eleuat genus , ad altiorem gradū essendi, vel ad altiorem modum essendi,intra eundem gradum suæ naturæ:ergo omnis differentia,est nobilior suo genere.Euidens est consequentia : quia non solùm res est perfectior: quia perfectiorem dicit gradum essendi, sed quia eundem gradum perfectiori modo participat. Sed probatur antecedens: quia differentia duo habet,in quibus excedit genus : Nempe esse actum determinatum , atque perficientem ipsum : cùm tamen genus se habeat,sicut potentia determinabilis:Esse etiam determinatum,atque distinctum gradum naturæ:& modo determinato,atque distincto,eum dicere:cùm tamen genus , licèt determinatum:indeterminatè tamen,& quasi confusè eum includat : sed gradum naturæ determinatum,atque determinatè includere,perfectius est,quàm confusè tantùm:ergo differentia ex proprio modo essendi,semper est perfectior. 45

Secundò : Genus se habet , tanquam materia in compositione speciei: & differentia tanquam forma : sed forma semper eleuat materiam, ad perfectius esse : ergo differentia semper eleuat ge-

nus ad perfectius esse:& forma semper est nobilior materia; ergo semper erit nobilior Differētia Genere. Probatur minor prioris syllogismi:quia forma eleuat materiam,in ordine physico, ad esse specificum determinatum,& actuale, quod ei tribuit, & eodem modo differentia eleuat genus in ordine metaphysico: Esse autem specificum,determinatum, & actuale perfectius est, confuso,& potentiali:quod habet genus:ergo differentia semper est, nobilior genere.

46 Ad primum arg.alterius opinionis respondetur,negando consequentiam primi Enthymematis: quia præter eleuationem ad profectiorem operationem, vel perfectiorem modum operandi, reperitur perfectior modus essendi,actualis,ac determinatus: ad quem omnis differentia eleuat genus: & ideo semper est perfectior illo.

Ad secundum:Concesso Antecedenti, neganda est consequentia;nam licèt imperfectè reperiatur gradus sentiendi in illis speciebus:adhuc reperitur perfectius,quam in genere:quia determinatus,& specificus est:in genere verò,nec determinatus, nec perfectior,sed confusus,abstrahens à perfecto, & imperfecto: Quod autem determinatum, atque distinctum est, perfectius est indeterminato,atque confuso. Et ideo adhuc differentiæ harum specierum perfectiores genere sunt.

QVÆSTIO VII.

An secunda definitio differentia, possit conuenire vltimis differentiis.

DVo præsupponit titulus quæstionis, tanquam certa.Primò; Duplicem esse differentiam:Subalternam,& Vltimam. Subalterna est, quæ constituit Speciem subalternam; vt Corporeum, & Sensibile.Vltima,quæ constituit Speciem vltimam, vt Rationale.Præsupponit secundò: Secundam definitionem, conuenire differentiis subalternis,cùm notum sit, de pluribus differentibus specie,eam prædicari:vt Sensibile,de homine,& leone.Sed in dubium reuocat,An possit etiam conuenire vltimis. Et ratio dubitandi est manifesta: quia non prædicantur de pluribus speciebus, sed de vna tantùm;& indiuiduis eius:vt rationale,de solo homine, & singularibus hominibus: ergo non conuenit eis definitio, quæ asserit,*Differentiam esse,quæ prædicatur de pluribus differentibus specie in Quale quid.*

47 Et est prima opinio,quæ tenet, etiam conuenire vltimis differentiis:vt autem modum quo eis conueniat,explicet, sic esse exponendam definitionem docet, vt dum dicitur, Differentia est, quæ prædicatur de pluribus differentibus specie; sensus sit, de pluribus, quæ inter sese, ab aliis distinguuntur Specie. In quo sensu manifestum est Differentiis subalternis, atque etiam vltimis

mis conuenire: nam illæ prædicantur de pluribus differentibus specie, inter sese, vt Sensibile, de equo, & leone. Differentia verò vltima, vt rationale, prædicatur de pluribus differentibus specie, non inter se, sed ab aliis: vt de homine: qui specie differt ab equo: & de Petro, & Ioanne, qui ab indiuiduis aliarum specierum, specie distinguuntur, per idem rationale. Hanc sententiam tenuerunt nonnulli, quos attulit Auicena cap. præsenti.

Sed probatur falsa duplici arg. Primò; Hæc definitio differentiæ eodem modo, & in eodem sensu assignatur à Porphyrio: in quo assignatæ sunt definitiones aliorum prædicabilium: sed aliæ definitiones, vt Speciei & Generis, sic intelligũtur, vt hæc de pluribus differentibus numero inter se, illud de pluribus, inter se differentibus specie, prædicari debeat, vt probant exempla in eis adducta à Porphyrio: ergo eodem modo intelligenda est hæc definitio differentiæ: sed sic intellectas patet non conuenire vltimis differentiis: ergo non fuerunt definitæ à Porphyrio.

Secundò; Si sensus ille admittendus esset, vt conueniret vltimis differentiis, sequitur euidenter definitionem Generis, etiam conuenire Speciei. Probatur consequentia: quia prædicatur de pluribus differentibus specie, licèt non inter sese, bene tamen ab indiuiduis aliarum specierum distinctis.

Secunda opinio est Caietani, in expositione huius definitionis, 48 dubio vnico: vbi duo præsupponit, ad explicandum sensum definitionis, in quo vltimis differentiis conueniat. Primum est: Per hanc definitionem, definitam esse differentiam, sub ratione communi Differentiæ, abstrahente à Subalterna, & Vltima. Quia sub ratione communi denominatur à secunda intentione, tertij prædicabilis. Secundò; Verba alicuius definitionis, duobus modis posse applicari his, quæ continentur sub definito; positiuè, hoc est affirmatiuè: aut etiam negatiuè; hoc est, per non repugnantiam: & vtroque modo applicatur definitio hæc, diuersis differentiis. Positiuè quidem, Subalternis, quæ verè prædicantur, de pluribus differentibus specie: Vltimis verò, per non repugnantiam: quia verum est, eis in quantum differentiæ sunt, non repugnare, quòd prædicentur de pluribus differentibus specie. Itaque, Vltimæ duobus modis considerantur: nempe sub Communi, ratione differentiæ: & sub Particulari, ratione Vltimarum: & hoc modo, omnino eis repugnat definitio; sed non primo. Nam si eis, vt differentiæ sunt, repugnaret; nullis differentiis etiam subalternis posset conuenire: & cùm non definiantur, vt Vltimæ; sed vt Differentiæ: absolutè dicendum est, eis conuenire definitionem negatiuè; aut per non repugnantiam. Hanc sententiam Caietani sequitur Sotus cap. præsenti, quæstione vnica ad 6. pro qua etiam referuntur, Aui-

cena cap. vltimo prædicabilium, & Iamblicus, cap. de differentia. Et Toletus quæstione vnica huius capitis, probabilem esse docet, quamuis non ad mentem Porphyrij. Probat Caietanus hoc argu. Definitio Quanti, est; quòd sit diuisibile in partes: & non conuenit corpori cœlesti positiuè: quia cùm sit incorruptibile, non potest diuidi: alioquin per diuisionem corrumperetur: sed conuenit ei negatiuè: hoc est, per nō repugnantiam: vt est Quantum, non vt est corpus incorruptibile: quia vt Quantum est: non repugnat ei diuidi: quamuis repugnet ei diuisio; vt tali quanto incorruptibili. Et tamen sufficit, ita ei conuenire: vt dicatur definitio conuenire ei absolutè: ergo sufficiet, quòd vltimis differentiis, conueniat per non repugnantiam: vt differentiæ sunt: quamuis repugnet eis vt vltimis.

49 Mihi verò nullam ferè probabilitatem habere videtur. Vnde neque vllus ferè iam eā defendit. Probatur primò: Definitio rei, si essentialis sit, continet essentiam omnium, quæ definiuntur: & si descriptiua, aliam propriam passionem eorum: sed essentia, & propria passio, non possunt rebus conuenire negatiuè, aut per non repugnantiam, sed necesse est eis positiuè conueniant: ergo repugnat definitioni conuenire alicui per non repugnantiam.

Secundò: Quia si ex eo solùm conuenit definitio vltimis differentiis: quia non repugnat eis, sub communi ratione differētiæ consideratis, prædicari de pluribus differentibus specie: quamuis repugnet, vt sunt differentiæ vltimæ: sequitur definitionem hominis, conuenire leoni: imò & definitionem cuiuslibet speciei, conuenire cæteris speciebus eiusdem generis, Consequens est absurdum: ergo Antecedens erit falsum. Probatur Consequentia, quia licèt definitio hominis, repugnet leoni, sub ratione specifica leonis, non repugnat tamen ei, sub ratione communi animalis considerato.

Tertia opinio communis & vera, tenet: Per hanc definitionem solùm definisse Porphyrium differentias Subalternas, non verò Vltimas. Ita Commentator, Auicena, & Alpharabius, quos citat & sequitur Albertus Magnus, tract. 5. de differentia, cap. 6. Iauellus, Louanienses, Sotus, Cantetus, Mercatus, Villapandeus, Toletus, & Fonseca, cap. præsenti, in explicatione eiusdem definitionis. Et probatur, ex impugnatione aliarum opinionum: quia nullo modo potest conuenire vltimis differentiis.

Sed quare has non definiuit Porphyrius? Respondent quidam, quia eas non cognouit. Sed falsum hoc est, quia certum est, Species vltimas cognouisse, quarum mentionem fecit cap. de specie, in ordinatione prædicamentali: ergo cognouit etiam vltimas differentias, saltem in ratione communi vltimarum: quāuis particulares ignorauerit: & in hoc cap. & vltimo huius libri, differentiam

rentiam vltimam hominis,dixit esse rationale Mortale: vnde sequitur etiam in particulari aliquam cognouisse.

Ideo alij,eas non definisse asserit,quia existimauit nō esse simplices,sed compositas,aut complexas : vt rationale mortale, esse differentiam hominis: complexa verò non pertinent ad prædicabilia , quæ simplicia esse debent , aut incomplexa:vt in vltima quæst.vniuersali diximus.Hæc tamen ratio contra mentem Porphyrij est , cap.vlt.huius libri, vbi comparans differentiam cum specie, ita ait: *Differentia quidem sæpe in pluribus speciebus cosideratur:species verò,in solis his,quæ sub specie sunt,indiuiduis est*, &c. Si ergo sæpe in pluribus speciebus differentia est: non semper ex mente Porphyrij,apud quem dabitur vltima differentia prædicabilis,quæ cum specie comparetur.

Dicendum igitur est, ideo solas subalternas definisse Porphyrium:quia cùm nobis notiores sint, frequētiùs eis vtimur in definitionibus. Quod à simili probari potest : nam cùm duplex sit proprium,Subalternum & Infimum,hoc solùm definiuit cap. seq.: quia frequentiùs eo vtimur in demonstrationibus. Sufficit autem definisse differentias Subalternas : quia cum eodem modo prædicentur omnes,nempe in Quale quid ; ex harum notitia, facilè est differētias infimas cognoscere; in quantum pertinent ad tertium prædicabile:facilè est etiam definitionem commumem subalternis,& infimis assignare:quæ talis erit: *Differentia est, quæ prædicatur de pluribus in Quale quid.*

Ad arg.Caiet.respondetur,falsum esse,quòd definitio Quanti, ab Arist.designata,non conueniat corpori cœlesti positiuè : quia cùm veram habeat quantitatem,verè per se,& positiuè,est diuisibile in partes:quamuis actualis diuisio,per accidens impediatur, propter incorruptibilitatem substantialem,eiusdem corporis.

CAPVT V.

De Proprio.

TEXTVS PORPHYR.

Propriam verò quadrifariam diuidunt, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Porphyrij cap.præsenti est, explicare naturam Proprij,quod est quartum prædicabile. Diuiditur autem , in duas partes.In prima;Tradit Porphyrius quatuor acceptiones,seu modos proprij.In secunda;Solam quartam acceptionem eius, docet esse propriam:cæteras verò communes aliis accidentibus. 1

Proprium,primo modo,accipitur pro eo, quod conuenit alicui speciei soli;non tamen omnibus indiuiduis eius:vt esse medicum

aut philoſophum, proprium hominis dicitur: quia ſoli homini conuenit: licèt non omni homini conueniat. Secundo modo, accipitur ex oppoſito, pro eo quod conuenit omni indiuiduo alicuius ſpeciei, non tamen ſoli, ſed etiam indiuiduis aliarum: vt eſſe bipedem, vel duos habere pedes omnibus hominibus ex propria natura conuenit: non tamen ſolis, ſed quibuſdam etiam aliis animalibus aliarum ſpecierum. Tertio modo accipitur pro eo, quod conuenit alicui ſpeciei, & omnibus indiuiduis eius, non tamen omni tempore, ſed quodam determinato: vt caneſcere conuenit omnibus, & ſolis hominibus, verùm non ſemper, ſed ſolùm tempore ſenectutis. Quarto modo accipitur Proprium pro eo, quod conueniat alicui ſpeciei, & omnibus indiuiduis eius, non pro determinato tempore, ſed ſemper: vt Riſibile conuenit homini, & omni homini, atque etiam ſemper: quia licèt non ſemper homo rideat, ſemper tamen habet aptitudinem ad ridendum: & ideo ſemper eſt riſibilis.

Ex his quatuor acceptionibus ſola quarta propria eſt, (inquit Porphyrius) quia proprium propriè ſumptum, ſolùm eſt illud, quod conuertitur cum eo, cuius eſt proprium; ſed ſolum propriū quarto modo acceptum, conuenitur: ergo ſolùm in quarta acceptione propriè accipitur.

QVÆSTIO I.

An proprium ſolum quarto modo acceptum, conſtituat quartum prædicabile, vel etiam ſecundùm alios tres modos.

2 PRæſupponit tanquam certum, titulus quæſtionis, quòd Proprium ſecundùm quartum modum, pertineat ad quartum prædicabile: ſed dubitat; An hoc ſolum conſtituat quartum prædicabile, & tres alij modi potiùs pertineant ad quintum: vel ex omnibus quatuor modis, efficiatur quartum.

Et prima opinio tenet; Proprium non ſolùm ſecundùm quartum modum, ſed etiam ſecundùm alios, conſtituere quartum prædicabile: hoc eſt, vel ſecundùm omnes, vel ſaltem ſecundùm modum tertium. Sic videtur ſentire Albertus Magnus, trac. 6. de proprio, ca. 1. & tract. 7. de accidenti, cap. etiam 1. Louanienſes cap. præſ. & ibid. Canter. quos ſaltem, quantum ad proprium tertio modo ſequuntur nonnulli ex modernis.

Probatur primò: Quia licèt propria aliorū modorum, ſumpta pro actu, ſint communia accidentia, ſi tamen ſumantur pro aptitudine, vel potētia, propriæ paſſiones ſunt, emanantes ab eſſentia: ergo non pertinent ad quintum prędicabile, ſed ad quartum. Probatur Antecedens in proprio primi modi: nam eſſe medicum vel philoſophum, hoc eſt, habere aliquam ſcientiam ex his, cōmune accidens

accidens est: aptitudo verò ad eas habendas, sicut ad cæteras, propria passio hominis: quam appellare solent capacitaté disciplinæ.

Secundò: Quia proprium tertio modo conuenit omni, & soli; ergo est propria passio. Probatur consequentia: Quia esse propriã passionem, in eo solùm consistit; quòd ab essentia emanet: emanatiō verò, non tollitur ex eo quod non semper conueniat: sed tempore à natura statuto: quia eo tempore, & non alio, reperitur dispositio in subiecto, ad talem emanationem: ergo nec tollitur ratio propriæ passionis in emanatione consistentis.

Secunda opinio communis & vera: Negat vllam acceptionem proprii, præter quartam, constituere quartũ prædicabile; sed tres priores ad quintum prędicabile pertinere affirmat: & solùm proprium quarto modo cōstituere quartum prædicabile. Quã tenet D.Tho.opus. 48.ca.7.Iauel. tract.4.præd.c. 5.Caiet. Sot. & Tol. ca.præs. & est expressa in doctrina Arist. in qua definitio proprij cōtinetur, solùm conueniens Proprio, quarto modo. Et prætereas Proprium secundùm alias acceptiones, ad prædicabile accidentis pertinere dicitur. Vtrumque habetur 1.lib.Topicorum, ca.4. Definitio quidem Proprij his verbis; *Proprium est, quod non indicat, quid est esse rei: soli autem inest, & conuersim prædicatur.* De aliis etiam acceptionibus Proprij sic ait: *Nemo enim proprium dicet, quod contingit alij inesse, neque si forsitan per aliquod tempus insit soli,* &c. Et fine capitis inquit: *Manifestum est autem ex his, quoniam accidēs nihil prohibet, & quando, & ad aliquid proprium fieri, simpliciter autem proprium non erit,* &c. Proprium autem Ad aliquid vocat primo & secundo modo acceptum: quia in ordine ad alia tale dicitur; hoc est quia conuenit soli, & non omni; vel omni & non soli. Proprium verò, Quando, idem est, atque proprium tertio modo: nam quando significat tempus, & cum proprium tertio modo, solùm conueniat pro determinato tempore; appellatur ab Arist. proprium Quando. 3

Nec minùs est expressa sententia Porphyrij, cap. vltimo huius libri: vbi in tribus distingui docet, quartum & quintum prædicabile. In primo quidem; quia propriũ solùm conuenit vni speciei, cuius essentiam sequitur, eiúsque indiuiduis: accidens verò, pluribus aliis conuenit. In secundo, differunt, quia proprium conuertibiliter prædicatur de subiecto; non tamen commune accidens. In vltimo verò: quia proprium non suscipit magis, & minùs, sed communia accidentia suscipiunt. Hæc autem triplex differentia, respectu accidentis, solùm conuenit proprio quarto modo. 4

Ratione quoque probatur, ex testimoniis Arist. deducta. *Nam in communi modo concipiendi, & loquendi,* inquit Arist. *illud solum appellatur Proprium, quod omnibus ita conuenit, vt non sit aliis*

commune : & præterea , quod semper eis conuenit , quibus est proprium : sed has duas conditiones , solum habet proprium quarto modo; ergo hoc tantùm erit proprium : reliqua verò accidentia communia: & ideo hoc tantùm constituet quartum prædicabile: reliqua verò potiùs ad quintum pertinebunt. Probatur minor; nam Proprium primo,& secundo modo,vel non cònuenit omnibus, vel aliis , etiam commune est : proprium verò tertio modò, multis indiuiduis nunquam conuenit : àliis verò omnibus , multo saltem tempore non conuenit : ergo nullum verè proprium appellari debet , neque ad quartum prædicabile pertinere intelligendum est.

5 Et si dixeris: Quare ergo propria aliorum modorum adducuntur à Porphyrio in hoc cap. Respondeo ; Solùm adduci, quia aliquam habent similitudinem , & analogiam , cum vero proprio quarto modo, ex qua similitudine melius cognoscitur natura, & essentia veri proprij, atque etiã ex dissimilitudine; & improprietate eorum. Quare si proprium in communi accipiatur ; non vniuocè ; sed analogicè , dicitur de omnibus : & solùm de proprio quarto modo simpliciter: de aliis verò non nisi secundùm quid,& per attributionem ad ipsum.

Ad primum arg. Distinguendum est Antecedens: nam aptitudo ad scientias duplex est Vniuersalis , & Particularis. Vniuersalis vocatur capacitas, quam habet homo per intellectum: Particularis verò , respectu particularium scientiarum. Nam vnus homo particularem inclinationem ; &aptitudinem habet ad vnam sciẽtiam,vel artem,quam non habent alij: licèt vniuersali aptitudine intellectus non careant. Ad formam igitur arg. respondetur verũ esse,quòd proprium primo , & secundo modo , pro aptitudine vniuersali acceptum , sit propria passio , sed hoc modo , non est Proprium primo , aut secundo modo sed quarto, quia est proprium, dimanans ab essentia hominis specifica: si verò accipiatur pro aptitudine particulari , solum est proprietas indiuiduorum: neque omnibus conueniens: licèt conueniat solis : & ideo non est proprium simpliciter, sed commune accidens pertinens ad quintum prædicabile.

6 Pro solutione secundi arg. Duplex proprietas distiguenda est; Specifica, & indiuidualis,Illa dimanat ex principiis essentialibus Speciei, quæ sunt Genus, & Differentia, vt risibilitas ex propriis hominis.Indiuidualis verò,ex complexione indiuiduali,ad quam concurrunt humores, & aliæ qualitates,& dispositiones materiæ. Vnde sequitur, quòd illa semper cõueniat : quia essentia specifica eodem modo se habet semper: indiuidualem verò, nõ necesse est semper cõuenire: quia non sunt humores in eadem dispositione: vnde nec vocatur propria passio simpliciter,sed commune accidens.

dens. Talis est canities, etiam si pro aptitudine accipiatur: quæ licèt soli homini propriè conueniat, aliis verò animalibus per similitudinem tantùm ad hominem, vt ex causis eius colligitur, quas tradit Arist. lib. 4. de generatione animalium cap. 5. non tamen dimanat ab essentia specifica eius, sed ex complexione hominum particulari: & ex aliis etiam causis extrinsecis, in eisdem, & solis hominibus concurrentibus tempore senectutis: ideo non ad quartum prædicabile, sed ad quintum pertinet.

Ad formam igitur arg. Neganda est Consequentia, quòd, proprium tertio modo, sit propria passio simpliciter, sed solùm habet similitudinem cum propria passione. Et dum dicitur: Non esse necessarium semper conuenire, vt sit propria passio: negandum est etiam: quia propria passio simpliciter, ex nuda essentia sequitur vnde non variatur, sed eodem modo se habet, sicut ipsa essentia: proprietates verò indiuiduorum ex aliis causis accidentalibus, & extrinsecis dependent, quæ diuerso tempore, diuerso modo se habent: ideo tales proprietates, non sunt propriæ passiones simpliciter, nec sub nomine proprij, constituente quartum prædicabile, comprehenduntur.

QVÆSTIO. II.

An proprium sit vniuersale, aut quartum prædicabile, respectu speciei, vel indiuiduorum.

PRo faciliori intelligentia quæst. annotandum est. Primò; Duplex esse Proprium: Vnum, quod consequitur naturam generis, aut speciei subalternæ: & ideo vocatur Proprium Subalternum, prędicatúrque dę genere ipso conuertibiliter, sed cum qualibet specie, non conuertitur: & ideo respectu generis, est Proprium Adæquatum: & respectu cuiuslibet speciei, Inadæquatum: vt Sensibile, proprium subalternum est, quod sequitur naturam animalis: cum quò conuertitur, sed cum nulla eius specie: ideo proprium adæquatum est, respectu animalis. sed respectu specierum inadæquatum: & omnibus tamen prædicatur eodem modo, ac de genere, quamuis non proximè, sed remotè: hoc est Quale proprium: secundùm regulam Ante prædicamentalé ab Arist. traditam, cap. 3. Antepraedicamentorum: *Quòd quando aliquid prædicatur de aliquo; quæcunque prædicantur de tali prædicato, prædicantur de eius subiecto: & de omnibus contentis sub illo*; & eodem genere prædicationis, secundùm omnes interpretes: vt animal prædicatur de homine, & leone; sensibile de animali, prædicatione proprij: & ideo necesse est: quòd idem sensibile prædicetur de homine, & leone, sub eodem animali contentis, prædicatione etiam proprij. Aliud est proprium, quòd sequitur speciem infi-

mam:& de illa prædicatur proxime, adæquatè,& conuertibiliter: de indiuiduis verò eiusdem,inadæquatè; quia cum nullo conuertitur: & remotè, quia media specie:sed prædicatione proprij;quia in quale proprium.

8 Secundò notandum est; Vtrumque proprium definitum esse ab Arist.1.lib.Topico.cap.4.illa definitione : *Proprium est, quod non indicat,quid est esse rei,soli autem inest & conuersim prædicatur.* Quia non minus conuertitur proprium Subalternum,cum specie Subalterna , quam sequitur : vt sensibile cum animali, ac propriũ Infimum , cum infima specie , vt risibile cum homine : quamuis nec illud conuertatur cum speciebus inferioribus,neque hoc cum indiuiduis : quia respectu inferiorum , neutrum est adæquatum proprium. Quod verò dicitur , *non indicare quid est esse rei* : hoc tantùm significat ; quod est,non pertinere ad essentiam, sed esse accidens eius,quamuis à posteriori,per illud cognoscamus essentiam:& in hoc sensu videatur indicare, *quid est esse rei* : sed sensus definitionis prior est.Vtrumque est etiam definitum à Porphyrio, dum ait,*Proprium quarto modo*(quod solum est proprium simpliciter) *esse,quod conuenit omni soli,& semper.*

De vtroque etiam proprio,tam Subalterno,quàm Infimo,quęritur, An sit vniuersale,& quartum prædicabile , respectu speciei subalternæ,vel infimæ,quam sequitur,vel solũ respectu inferiorum specierum , aut indiuiduorum. Et ratio dubitandi est manifesta: quia nihil est Vniuersale nisi respectu plurium: sed species quam sequitur vtrumque proprium vnà tantùm est:nam cum ea conuertitur:ergo respectu illius,non erit vniuersale , aut prædicabile,sed solum respectu specierum inferiorum, aut indiuiduorum,quæ plura sunt.

9 Prima opinio asserit, Proprium non esse vniuersale nec quartum prædicabile, respectu generis, aut speciei, quam proximè sequitur , sed respectu inferiorum.Sic Louanienses , cap. præsenti, Fonseca 5. Met., cap.28. quæst. 19. sectio. 2. Et plures moderni probant. Primò:Quia vniuersale ad plura se extendit, quàm subiectum,de quo prædicatur : ergo si cum eo conuertatur; non erit respectu illius vniuersale. Probatur Antecedens , nam Vniuersale ex vi nominis, significat id, quod non est particulare,sed ad multa particularia extenditur:ergo repugnat esse Vniuersale,respectu vnius particularis subiecti : vnde cũ species sit vnum particulare subiectum, non erit proprium vniuersale, respectu illius.

Secundò : Quia ratio Vniuersalis , & ratio Proprij , oppositæ sunt : ergo non possunt eidem respectu eiusdem conuenire : sed proprium dicitur aliquid,respectu speciei, quam sequitur ; ergo repugnat dici Vniuersale respectu eiusdem.Probatur antecedens: nam Vniuersale dicitur, respectu multorum, vt probat definitio

eius.

eius, *quòd sit vnum in multis*: proprium verò, respectu vnius tantùm; vt ex eius etiam definitione patet, qua dicitur: *soli autem inest*: ergo sunt rationes oppositæ.

Secunda opinio affirmat: Proprium esse vniuersale, & prædicabile respectu speciei, quam sequitur, & non solùm respectu indiuiduorum. Hanc sequitur Alber. Mag. tract. 5. de proprio, cap. 1. Caiet. & Sot. quæst. 1. huius cap. Tolet. in fine eiusdem, & etiam plures moderni.

Probatur ex Arist. & Porph. Ex Arist. quidem, quia definitio 10
quam tradit de proprio, non conuenit ei respectu inferiorum, sed solum respectu speciei: ait enim: *Soli autem inest, & conuersim prædicatur*: hoc est, soli speciei, de qua solùm prædicatur conuertibiliter, & nō de inferioribus speciebus, aut indiuiduis, ergo sentit Arist. *Proprium, respectu solius speciei, esse proprium, atque adeò vniuersale, & quartum prædicabile.* Porphyrius etiam, *Proprium, quarto modo*, dicit esse illud, *quod cōuenit, omni, soli, & semper*: quas conditiones non videtur habere, nisi respectu speciei: & cap. vlt. huius libri, enumerans ea, quæ conueniunt quarto prædicabili, ait, *esse prædicabile de specie, quam sequitur.*

Item ratione probatur. Primò: Quia modus prædicandi, sequitur modum essendi, quem res habet ex propria natura, aut ex modo, quo concipitur ab intellectu: sed proprium, ex modo naturali essendi, atque etiam vt concipitur ab intellectu, respicit speciem, tanquam principium proximum, à quo dimanat: species verò inferiores, aut indiuidua, remotè tantùm, & per participationem speciei: ergo ratione vniuersalis, & prædicabilis in Quale, proprium primò habet, respectu speciei, & quasi secundariò, respectu indiuiduorum.

Secundò; Prædicabilia ordinantur ad demonstrationem, sicut prædicamenta, ergo propositiones necessariæ, & per se ex quibus demonstratio conficitur, pertinent ad prædicabilia: sed tales sunt illæ, in quibus proprium prædicatur de specie, vt homo est risibilis: pertinebunt igitur ad quartum prædicabile, cum non sit aliud, ad quod pertinere possint: & ideo proprium erit vniuersale, & prædicabile, respectu speciei.

Nostra sententia duabus cōclusionibus explicatur. Prima; Pro- 11
prium non est vniuersale, respectu solius speciei, sed respectu inferiorum specierum, vel indiuiduorum. Probatur hæc ex definitione vniuersalis: nempe, *Vnum in multis, & de multis*: sed Species, non est multa simpliciter, sed vnum: quamuis sit multa, secundùm rationem virtualem, qua participatur à multis: ergo respectu illius, non potest proprium esse vniuersale. Probatur consequentia: quia multa simpliciter non sunt, nec dicuntur, nisi illa, quæ actu sunt multa, ac distincta: in specie verò, nec indiuidua multa

multa sunt, nec distincta, sed vnum: nec species ipsa, est in eis multa, sed etiam vnum; ergo proprium respectu solius speciei, non est vniuersale.

Secunda conclusio: Esse tale vniuersale, hoc est proprium, aut quartum prædicabile; nec habet proprium in ordine ad solam speciem, nec in ordine ad sola indiuidua: sed in ordine ad indiuidua, vt participant rationem speciei. Vt autem conclusio hæc, & præcedens, melius intelligatur, notandum est, in proprio, sicut in quocunque alio prædicabili, duo esse consideranda: & rationem communem vniuersalis: quam omnes participant, & in qua conueniunt & rationem specialem, ex tali modo prædicandi desumptam, per quam distinguuntur. Ratio ergo vniuersalis, vt sic, petit plura pro termino: & ideo eam non habet proprium respectu speciei, vt in prima conclusione probatum est: quia species, non est multa simpliciter, sed vnum: rationem verò specialem, talis vniuersalis, & prædicabilis, non habet solùm respectu indiuiduorum: quia non dimanat ab eis, nec primo, & per se est proprium illorum: sed speciei, à qua primò, & per se emanet, & de qua per se primò prædicatur, in quale proprium: vnde in ordine ad illam, habet per se primò, specialem modum prædicandi, per quem distinguitur à cæteris prædicabilibus. Sed quia ad rationem talis vniuersalis, requiruntur talia multa, sicut ad rationem vniuersalis in communi, multa simpliciter, adhuc proprium non est tale vniuersale, respectu solius speciei nisi cum ordine ad indiuidua, à quibus ratio essentialis eius, & consequenter proprium ipsum, ab ea dimanans participatur.

12 Ex hac doctrina non solùm declaratur vtraque conclusio, sed colligitur hoc argu. quo probatur secunda. Proprium, vt est quartum prædicabile, sic definiendum est: *Proprium est, quod prædicatur de pluribus in Quale propriū*, sed primum non habet, respectu solius speciei: nempe esse prædicabile de multis, nec secundum, nempe, in Quale proprium, habet respectu indiuiduorum, nisi cum ordine ad speciem, ratione cuius prædicatur de illis, in Quale proprium: ergo completam definitionem quarti prædicabilis, nec habet à sola specie: nisi cum ordine ad indiuidua; nec à solis indiuiduis, nisi cum ordine ad speciem.

Arg. verò primæ opinionis solùm probant, quòd proprium non habet rationem vniuersalis, vt sic, respectu speciei, sed indiuiduorum: non tamen, quòd specialem rationem talis vniuersalis, ex modo prædicandi desumptam, non habeat ab specie, cum ordine ad indiuidua.

Arg. secundæ opinionis solùm probat, eandem rationem specialem, talis vniuersalis, aut quarti prædicabilis, habere ab specie, non tamen, sine ordine ad indiuidua: & quia vtrūque continet

nostra

noſtra ſententia; non eſt neceſſarium, argumenta aliarum in particulari ſoluere; ſed ex annotata doctrina, facile a quocunque ſoluentur.

Solùm reſtat, vno verbo explicandum id, quod à quibuſdam dubitari ſolet, An proprium, vt eſt quartum prædicabile, vna, & eadem relatione, ſecundùm ſpeciem, referatur ad ſpeciem, & indiuidua, aut ad genus, & inferiores ſpecies, vel diuerſis: ita vt vna ad ſpeciem, & alia ad indiuidua. Cui reſpondeo, Vna, & eadem referri. Quod ita probo: Relatio, ſumit ſuam vnitatem ſpecificam, à termino formali: ſed ſpecies, & indiuidua, habent eandem rationem terminandi relationem proprij: ergo vna erit reſpectu omnium. Probatur minor: Proprium refertur ad ſpeciem, & indiuidua: tanquam ad principium, à quo emanat, & tanquam ad ſubiectum, cum quo conuertitur: ſed ſpecies, & indiuidua, habent eandem rationem principij, atque ſubiecti: cùm indiuidua ratione ſpeciei, vtrumque habeant: ergo habent eandem rationem formalem terminandi, & pro vnico termino formali accipienda ſunt; à qua vnitatem ſpecificam habet relatio proprij.

CAPVT VI.

De Accidenti.

TEX. PORPHYR.

Accidens autem eſt, quod adeſt & abeſt, præter ſubiecti corruptionem, &c.

Breuis explicatio textus.

INtentum Porphyrij, cap. præſenti eſt, explicare naturam Accidentis; quod eſt quintum prædicabile. Agit autem tria in toto capite. Primò; Tribus definitionibus definit accidens. Secundò; Quadam diuiſione illud diuidit. Tertiò; Cuidam tacitæ obiectioni reſpondet. 1

Prima definitio accidentis eſt: *Accidens eſt, quod & adeſt, & abeſt, præter ſubiecti corruptionem.* Vt albedo inhæret in pariete, & poteſt ſeparari ab illo ſine corruptione eius. Secunda definitio eadem ferè eſt: *Accidens eſt, quod contingit eidem ineſſe, & non ineſſe.* Poſtrema definitio: *Accidens eſt, quod neque eſt genus, nec differentia, neque ſpecies, neque proprium; ineſt autem ſubiecto.* Datur hæc definitio per negationem aliorum prædicabilium à Porphyrio, vt explicetur proprius modus prædicandi accidentis.

Diuiſio accidentis eſt: Accidens aliud eſt Separabile, vt dormire, aliud Inſeparabile, vt albedo cygni. Sed poterat obiicere aliquis aduerſus Porphyrium, quòd prima definitio accidentis non ſit bona; vel quòd hæc diuiſio ſit mala: quia ſecundùm primam definitionem, omne accidens poteſt ſeparari à ſubiecto: ergo nullum

nullum erit inseparabile: sed diuisio asserit, accidens aliud esse Separabile, aliud Inseparabile, ergo sibi contrariantur. Ideo respondet Porphyrius, in 3. part. hac distinctione: *Duobus modis contingit separari à subiecto: Secundùm rem, aut secundùm considerationem intellectus*: & primo modo, non omne accidens potest separari à subiecto, bene tamen secundo modo: & definitio intelligitur primo, aut secundo modo; diuisio verò, solùm secundo modo; ideo non sunt contrariæ.

QVÆSTIO I.

An accidens sit vniuersale, & respectu quorum id habeat.

3 PRobatur, Accidens non esse vniuersale, duobus arg. Primò: Quia vniuersale non habet à parte rei aptitudinem essendi in multis, aut prædicandi de illis: nec respicit inferiora relatione reali; sed solùm habet talem aptitudinem, per intellectum abstrahentem illud, vel comparantem ad inferiora; ad quæ solum dicit respectum rationis: sed Accidens à parte rei, habet aptitudinem essendi in subiecto: ergo etiam habebit aptitudinem prædicandi de illo. & cùm distinguatur ab eo realiter, per relationem realem illud respiciet, vt albedo hominem: ergo accidens non est vniuersale respectu subiecti; imò nec potest prædicari de illo: quia quod ab alio distinguitur realiter, non potest de eo prædicari, cum distinctio realis falsam efficiat prædicationem.

Secundò: Vniuersale dicitur esse in multis, & posse prædicari de multis, etiam si illa multa non sint actu, in rerum natura, sed solùm in potentia: vt patet de Sole & Luna: sed Accidens non potest prædicari de subiectis, nisi actu existentibus: ergo non est vniuersale, nec prædicabile. Probatur minor: quia nullo homine existente in rerum natura, falsum erit dicere: Homo est albus, aut Petrus est albus.

Pro solutione huius quæstionis, notandum est primò, Accidens duobus modis considerari. Primò, in ordine ad sua inferiora quidditatiua; vt color respectu albedinis, & nigredinis: aut albedo, respectu huius, & illius albedinis: & hoc modo non constituit quintum prædicabile, sed primum, secundum, vel tertium: nam vel genus est, vel species, aut differentia. Secundò consideratur in ordine ad subiecta, quibus inhæret: vt album in ordine ad hominem, vel parietem. Et hoc modo constituit quintum prædicabile; quia prædicatur in Quale accidentale.

Secundò notandum: Accidens dupliciter considerari: In abstracto, & in concreto: & primo modo consideratum, non dicit subiectum, sed solam formam vt albedo, & color: & cum hæc distinguatur realiter à subiecto, non prædicatur de illo; falsum est enim dicere, Homo est albedo: consideratum verò in concreto, dicit

dicit subiectum, vt album:& à diuersis subiectis abstractum per intellectum, vt ab homine,& pariete,est vniuersale, & prædicabile respectu aliorum, à quibus solùm distinguitur ratione: nec habet aptitudinem prædicandi de illis à parte rei, sed solùm per intellectũ:nec denique ad illa refertur relatione reali,sed rationis:sicut cætera prædicabilia,ad sua inferiora: sed quia accidens, respicit subiectum secũdùm modum inhærentiæ actualis in eo,& hoc modo prædicatur de illo;requirit actualem existentiam subiectorum,de quibus prædicatur:alioqui non erunt veræ prædicationes: & in hoc distinguitur à cæteris prædicabilibus,quæ cùm essentialia sint; vt genus,species & differentia; vel propriæ passiones, consequentes essentiam,vt quartum prædicabile, abstrahunt ab existentia, & prædicantur de inferioribus, secundùm naturalem connexionem extremorum: ideoque non requirunt actualem eorum existentiam.

His suppositis; Conclusio respondens quæstioni est:Accidens 5
in concreto sumptum,est quintum prædicabile:non respectu inferiorum quidditatiuè; sed respectu subiectorum, à quibus abstrahitur,& de quibus prædicatur,in Quale accidentale: & hoc modo sumptum definitur à Porphyrio,duplici definitione, inferiùs explicanda. Probatur hæc conclusio:Quia accidens hoc modo sumptum,est vnum in multis accidentaliter, & ideo prædicabile de multis in Quale accidentale, distinctúmque à cæteris quatuor prædicabilibus.

Ad primum arg. Neganda est minor; quòd accidens habeat aptitudinem realem inhæredi, aut essendi in multis,à parte rei: nam si sumatur in abstracto,verum est,sed sic non est vniuersale, nec prædicabile: sed dicit formam accidentalem,realiter distinctam à subiectis, & realiter eis inhærentem:quæ non potest realiter prædicari de illis, propter realem distinctionem:si verò sumatur in concreto; respectu subiectorum, à quibus abstrahitur, vniuersale est,& prædicabile; vt expositum est.

Ad secundum: Distinguenda est minor: nam vt accidens sit vniuersale,& prædicabile;satis est,quòd plura subiecta,secundùm potentiam existentia respiciat:sed ad exercitium prędicationum, requirit actualem existentiam subiectorum: & in primo,conuenit cum cæteris prædicabilibus:à quibus distinguitur, in hoc secundo, propter modum distinctum prædicandi, accidentalem, quem habet: nam accidens respicit subiectum secundùm actualem inhærentiam in eo:actualis verò inhærentia, petit actualem existentiam subiecti: quia nihil potest inhærere, nisi actu existenti:de aliis verò prædicabilibus, diuersa est ratio,quantum ad exercitium prædicandi, iam explicata.

QVÆ

QVÆSTIO II.

An diuisio accidentis, in accidens separabile, & inseparabile, sit bona.

DVobus argumentis, videtur probari; quòd non sit bona. Primò: Quia accidens secundùm Porphyrium, duobus modis potest separari à subiecto, secundùm rem, & per intellectum: ergo nullũ accidens erit inseparabile. Probatur consequentia: quia accidens inseparabile secundùm rem, est separabile per intellectum: vnde non bene diuiditur accidens, in duo membra.

Secundò: Quia si omne accidens est separabile, per intellectũ: ergo hæc diuisio, comprehendit propriam passionem; quæ licèt non possit separari secundùm rem, potest tamen per intellectum: vt risibile, potest separari homine: quia cùm non sit de essentia eius: potest homo intelligi sine illo. Et ex hoc sequitur, quartum prædicabile, & quintum, non distingui. Probatur consequentia: quia propria passio, quæ constituit quartum prædicabile, pertinet ad quintum, cùm sit accidens inseparabile.

Prò solutione quæstionis; annotanda est distinctio; quam tradit D. Thom. quæst. vnica, de spiritualibus creaturis, art. vltimo ad 7. vbi ait, *Duplicem esse operationem intellectus, per quam vnum separat ab alio.* Vna est simplex abstractio; per quam illud vnum sine alio cognoscit, sine affirmatione, & negatione: vt dum intelligimus albedinem, existentem in pariete, non intellecto pariete: non tamen negando, quòd in eo sit, Altera est, abstractio composita, per quam vnum sine alio intelligimus, illud de eò negando: vt si dum intelligimus, albedinem sine pariete: negemus eam de pariete; dicentes, paries non est albus.

8 Secundò notandum est: Quòd hæc est differentia, inter accidens separabile, & propriam passionem; quantum ad secundum modum abstractionis à subiecto: quòd subiectum accidẽtis inseparabilis, non solùm potest intelligi sine illo, sed etiam cũ opposito; salua eius essentia: vt cygnus; non solum potest intelligi sine albedine, sed cũ nigredine, quę nõ repugnat essentię eius. Sed subiectum propriæ passionis; quamuis possit intelligi sine illa, nõ tamen cum opposita: cuius ratio est, quia cùm propria passio dimanet ab essentia, à qua impossibile est dimanare oppositam: impossibile est etiam quod cum opposita intelligatur; sed accidẽs inseparabile, nõ dimanat ab essentia subiecti: ideo non repugnat, quòd idem subiectum, cum opposito accidente intelligatur. Exempli gratia; Sine risibilitate, potest intelligi homo; non tamen cum hinnibilitate, quia repugnat hinnibilitatem dimanare ab essentia eius: sed cygnus, non solùm potest intelligi sine albedine, sed etiam cum nigredine: quia cùm albedo non dimanet ab essentia

eius,

eius,non repugnat,quòd cum nigredine opposita intelligatur.

Conclusio nostra est,Diuisionem esse bonam. Probatur: Quia vtrumque membrum, verè datur in rebus;verum accidens est,& tantùm continet, quantum diuisum; ergo adæquata est, & bona diuisio:sed intelligenda est realiter,& non per intellectum:ita vt sensus sit: Accidens,vnum est separabile, à subiecto realiter: & aliud realiter inseparabile,ab eodem: & ex hoc soluitur primum argumentum.

Ad secundum:Neganda est consequentia: quia accidens commune,separari potest per intellectum,vtraque abstractione, simplici,& composita:ita vt non solùm negari possit de subiecto, sed etiam oppositam ei attribui:quod non habet passio:quia cùm dimanet ab essentia:repugnat oppositam passionem conuenire subiecto.Itaque commune accidens, omnibus modis potest separari per intellectum à subiecto: proprium verò non omnibus modis: & hoc sufficit,vt ad quintum prædicabile non pertineat. 9

Sed vt meliùs natura huius prædicabilis intelligatur: Triplex alia differentia notanda est; quam habet respectu proprij.Prima est: Quod proprium dimanat ex principiis essentialibus subiecti: accidens commune,non dimanat ab eis:sed ex aliis causis pronenit. Secunda: Quòd passio, primò conuenit speciei, secundariò verò indiuiduis accidens commune,ex opposito: primò conuenit indiuiduis;& ratione eorum speciei.Et ratio huius differētiæ est: quia proprium maximè dimanat à natura specifica,sed commune accidens,ex particularibus causis indiuidualibus sequitur.Tertia differentia est:Quòd proprium prædicatur per se,de subiecto:accidens verò,quod est quintum prædicabile per accidens. 10

QVÆSTIO III.

An definitiones accidentis, intelligantur à Porphyrio, de Inhærentia reali accidentis in subiecto, vel secundo intentionaliter,de affirmatione,& negatione.

Videtur hoc secundo modo intelligi, & non proximo; quod probatur ex eodem Porphyrio:qui *Vltimam definitionē,assignauit per negationem aliorum prædicabilium*;ergo definit accidēs, vt prædicabile:& consequenter,non per realem inhærentiam,sed per prædicationē.Et præterea, quia vt explicaret diuisionem,non esse contrariam primæ definitioni, docuit, Accidens non solùm secundùm rem,sed per intellectum posse separari à subiecto:ergo dum illud asserit,posse adesse,& abesse subiecto; in prima definitione,non de reali inhærentia,sed de prædicatione loquitur. 11

Et ratione deinde probatur.Primò: Quia accidens secundum realem inhærentiam, non pertinet ad Dialecticum, sed ad Phi-

losophum: ergo in Dialectica, non per illam debet definiri, sed per prædicationem Dialecticæ propriam.

Secundò: Accidentia rationis, qualia sunt secundæ intentiones; dum prædicantur de primis, pertinent ad hoc prædicabile, & non habent realem inhærentiam in subiecto, sed solùm sunt obiectiuè in intellectu: & tamē eis cōueniunt definitiones accidentis: ergo non intelliguntur de reali inhærentia, sed de prædicatione. Hanc sententiam tenent, Caiet. cap. præsenti, dubio 1. Iauel. tract. 4. de quinque prædicabilibus, c. 6. Sotus in expositione textus, & eandem dicit esse probabilem, Tolet dub. 3.

12 Secunda opinio affirmat, Easdem definitiones, intelligi à Porphyrio de reali inhærētia accidentis: Et hæc est probabilior. Probatur efficaciter ex Porphyrio, qui vt explicaret primam definitionem, non esse contrariam diuisioni, tradit diuersos modos separationis, accidentis à subiecto: nempe realē, & per intellectum: quod non esset necessarium, si definitio intelligeretur de prædicatione, & non de reali inhæsione: nam prædicatio, separationem dicit per intellectum, si sit negatiua.

Probatur secundò: Quia eodem modo sumitur accidens in definitionibus, sicut in diuisione, sed diuisio non potest intelligi de prædicatione; sed de reali separatione: nam in primo sensu, nullum accidens esset inseparabile; ergo definitiones de reali inhærentia intelliguntur.

Ad primum testimonium respondetur: Non per solam negationem aliorum prædicabilium, definisse Porphyrium accidens, sed per realem inhærētiam, quā in vltimo verbo definitionis posuit. Secundum testimonium, potiùs probat nostram sententiam.

Ad primum arg. respondetur: Quòd realis inhærentia, fundamentum est secundæ intentionis: quam necesse fuit explicare per definitiones, vt natura huius prædicabilis, meliùs intelligeretur.

Ad secundum dicimus: Entia rationis, non habere realem inhærentiam in subiecto, sed intelligi à nobis per similitudinem, ad accidentia realia; quæ illam habent: & ideo de illis etiam loquimur: ac si realiter inhærent: quare per similitudinem, applicantur eis definitiones accidentis.

QVÆSTIO IV.

An prima definitio accidentis sit bona.

13 Ratio dubitandi est, quia multa sunt accidentia, quæ subiectum corrumpunt, vt morbus lethalis, combustio, & mors: ergo eis non conuenit definitio: quia non possunt adesse, & abesse, præter subiecti corruptionem.

Difficultas huius quæstionis, in eo consistit: An ea quæ enumerantur in argumento, sint accidentia, vel non. Et prima opinio, negat

negat esse accidentia, sed potiùs, dicit esse destructiones substantiæ, vel prædicata substantialia priuatiua. Probat: quia corruptio vel mors, est dissolutio principiorum vitæ: sed principia vitæ sunt substantialia: ergo corruptio, & mors, erunt potiùs quid substantiale, quàm accidentale.

Pro solutione quæstionis, notandum est; Mortem dupliciter sumi posse: primò pro corruptione rei, vt in fieri; hoc est, dum fit: aut pro corruptione in facto esse, vel iam facta: & certum est, vtroque modo sumptam, modum saltem accidentis habere, & cõsequenter subiectum: & cùm sit quasi mutatio priuatiua, non solùm habet subiectum; sed etiam terminum, quasi per eam factum: & subiectum eius est materia, quæ à forma, quæ corrumpitur, ad formam de nouo aduenientem mutatur: vt à forma hominis, quæ desinit esse in materia: ad formam cadaueris, quæ de nouo aduenit. Terminus autem corruptionis, est non esse rei, vt non esse hominis: denominat autem corruptio materiam, tanquam subiectum; in quantum est mutatio eius: & etiam terminum, nempe rem corruptam, ad cuius non esse terminatur: & ita materia denominatur priuatiuè, mutata per corruptionem, tanquam subiectum huius accidentis priuatiui: & id quod desinit esse per eam; dicitur non esse, vel esse mortuum, aut corruptum: & sicut est accidens materiæ: tanquam subiecti, in quo intelligitur inhærere: ita respectu illius conuenit ei definitio accidentis: quia adest, & abest materiæ præter eius corruptionem: terminum verò non denominat, vt subiectum: sed tãquam terminum, quem destruit, & ideo non est accidens, respectu eius, nec conuenit ei definitio accidentis.

Nostra igitur sententia est: Illa omnia, quæ in arg. enumerantur, esse accidentia, vel saltem modum accidentium habere: quibus suo modo conuenit definitio. Quod probatur euidenter de morbo etiam lethali, hac ratione: Morbus adest, & abest, sine subiecti corruptione: ergo conuenit ei definitio accidentis. Probatur antecedens: quia quamdiu durat morbus, subiectum manet; & eo absente, etiam manet: ergo adesse, & abesse potest, præter corruptionem eius. 14

Secundò, probatur de combustione; & morte: nam ista habent modum mutationis priuatiuæ: sed *mutatio habet subiectum*, vt docet Arist. 1. & 5. lib. Phys. ergo est accidens: quare modum accidentium habere debent, quibus definitio conueniat.

Ex his respondetur ad arg. Morbum esse accidens: & posse adesse, & abesse subiecto, præter corruptionem eius: quia quamdiu durat, non est corruptum: sed manet. De combustione verò, & morte: dicimus esse accidentia priuatiua, materiæ: cui adsunt, & absũt, præter corruptionẽ eius: non tamen sunt accidentia

hominis; vel domus; sed illum, & hanc denominant, tanquam terminos. Quod verò ad veritatem propositionum attinet: nempe: Homo est mortuus; vel Domus est cõbusta: veras esse dicimus vt communis modus concipiendi, & loquendi tenet: quia sensus est: Homo desiit esse, aut Domus: & verus quidem; quia non denominãtur: vt subiecta: sed vt termini corruptionis: quasi dicatur hominem, & domum, per mortem aut combustionem petiisse: mors namque appellatur, corruptio hominis: quia est priuatio vitæ: non vero combustio domus; sed talis corruptio.

15 Circa rationem tandem Accidentis duo sunt notanda. Primum: Duobus modis sumi accidens; nempe pro accidente Prædicamentorum, & pro accidente Prædicabili: & hæc acceptio est vniuersalior, quia non solùm comprehendit vera accidentia: sed illa etiam, quæ licèt sint substantiæ; modo tamen quodam accidentali se habent ad alia: & ideo ex parte modi se habendi, videntur ea respicere tanquam subiecta: vt differentia, respectu generis, accidens prædicabile vocatur; licèt sæpe sit substantia: quia adesse, & abesse potest generi, salua eius essentia. Accidens verò prædicamentale, solùm comprehendit vera accidentia: sed ex alia parte, idem accidens: vt prædicabile, minùs vniuersale est: quia accidens prædicamentale, absolutè comprehendit omnia accidentia vera: accidens verò prædicabile, non comprehendit ea; nisi sub limitata consideratione: hoc est, quatenus subiecto adesse & abesse possunt; vel prædicari, & non prædicari de illo. Albedo enim, aut nigredo; sicque de cæteris accidentibus, duobus modis considerantur. Primo: Secundùm proprias essentias; vt in eis sunt Genera, Species, & Indiuidua: & sic pertinent ad specialia prædicamenta, & non ad quintum prædicabile, sed ad primum, secundum, vel tertium. Alio modo; In ordine ab subiectum; cui adesse, & abesse possunt: & sic pertinent ad quintum prædicabile.

16 Ex quibus intelligitur distinctio quædam, satis necessaria, prædicationis accidentalis: nam vna est Accidentalis; ab accidente prædicamentali; quando prædicatum, verum est accidens, inhærens subiecto, de quo prædicatur. Alia est accidentalis, ab accidente prædicabili, & non prædicamentali: cuius prædicatum, non est verum accidens subiecti: sed modo accidentali se habet ad illud; in quantum adesse & abesse potest, præter eius corruptionem: vt hæc prædicatio, Homo est albus, accidentalis est, ab accidente prædicamentali, & etiam prędicabili: hæc verò, Animal est rationale, non ab accidente prædicamentali: sed solùm ab accidente prædicabili.

Secundò notandum est: Quòd Accidens; vt est quintum prædicabile; non est definiendum per plures species, vel plura indiuidua

tanquam

tanquam per ſubiecta, quia licet vera ſint ſubiecta accidẽtis, tam hæc, quàm illa: quodlibet tamen eſt inadæquatum: itaque definiendum eſt per aliud vniuerſalius, quod ſit quaſi adæquatum ſubiectum eius, & in plurali ſumptum, adæquatus terminus relationis eiuſdem accidentis, vt prædicabilis. Vnde, talis erit eius adæquata definitio: *Accidẽs eſt, quòd prædicatur de pluribus*, in Quale accidentale. Per quam definitionem ratione vltimæ particulæ, patet diſtingui à cæteris prædicabilibus. Et hæc de prædicabilibus annotaſſe ſufficiat.

QVÆSTIO V.

An inhærentia aptitudinalis, ſit de eſſentia accidentis.

INhærentia duplex eſt, Actualis, & Aptitudinis. Actualis, eſt modus quidam, per quem accidens vnitur ſubiecto, vt ab eo ſuſtentetur: & proportionatur modo per ſe ſubſtantiæ, per quem in ſe, & per ſe ſubſiſtit independenter ab alio: vnde ſicut modus Subſiſtentiæ, eſt vltimus terminus naturæ ſubſtantialis per ſe exiſtentis, à quo completur, & conſtituitur in ſuppoſito: ita inhærentia actualis, eſt vltimus terminus naturæ accidentalis, actu exiſtentis, complens eam, & conſtituens actu, in ſubiecto: & tandem ſicut ſubſiſtentia, præſupponens actualem exiſtentiam, non diſtinctam realiter à natura ſubſtantiali; ſed per quam eſt extra cauſas, diſtinguitur ex natura rei, ab eadem natura ſubſtantiali, per ſe exiſtente: eadem ratione, inhærentia actualis accidentis præſupponens noſtro modo intelligendi, naturam accidentalem actu exiſtentem, diſtinguitur ab ea, ex natura rei. 17

Alia eſt inhærẽtia Aptitudinalis, quæ non eſt aliud, quàm aptitudo eiuſdem naturæ accidentalis, ad actu inhærendum ſubiecto: vt ſi Deus ſeparet accidẽs à ſubiecto, peribit modus actualis, inhærentiæ eius: per quem actu inhærebat ſubiecto: ſed adhuc erit aptum ei inhærere: & hæc aptitudo inhærendi vocatur inhærentia aptitudinalis.

Et de inhærentia actuali, certum eſt apud omnes, quòd non ſit de eſſentia accidentis, quia ſine illa poteſt eſſe accidẽs, ſi non naturaliter, ſaltem diuina virtute: & verè manet quantitas Euchariſtiæ, ſine inhærẽtia actuali, quam habebat in ſubſtantia panis. Ex quo euidens argumentum deducitur, probans non pertinere ad eius eſſentiam, & cùm eadem ratio ſit de cæteris accidẽtibus, ſequitur actualem inhærentiam, nulli accidenti eſſe eſſentialem: in quo etiam aſſimilatur ſubſiſtentiæ ſubſtantiali: de qua euidens eſt, eam non pertinere ad eſſentiam naturæ ſubſtantialis, cùm ſit in fide certum, Naturam humanam Chriſti, non habere propriam ſubſiſtentiam: ſed terminatam eſſe, ſubſiſtentia verbi Diuini. Ideo ſolùm quærit titulus quæſtionis, de inhærentia

aptitudinali, An sit de essentia accidentis.

18 Et est prima opinio Scoti in 4.d. 12. quæst. vnica, & Antonij Andreæ 7. Meta. q. 1. cum cæteris Scoti discipulis, asserentiū, non pertinere ad essentiam eius, sed extra illam esse. Probant id primò: Quia inhærentia, est relatio accidentis ad subiectum: vel relationem saltem includit; ergo non potest esse de essentia alicuius accidētis absoluti: imò aliquam rationem accidentalem debet præsupponere in eo, cui conuenit, per quam fundetur talis relatio: & ex consequenti, essentiam accidentis, eam fundantem: quare extra illam omnino erit.

Secundo: Si inhęrentia aptitudinalis est de essentia accidentis, omnibus æquè conuenire debet: quia quæ essentialia sunt, omnibus illius ordinis debent æque conuenire: sed neque conuenit omnibus, neque æquè potest conuenire: ergo non est essentialis. Probatur minor, quia modus, quem habet quantitas Eucharistię, separata à substantia, est accidens: cùm retinet naturam accidentalem: & repugnat ei aptitudo inhærendi, cùm sit modus essendi per se, & independenter à subiecto: ergo non conuenit omnibus accidentibus: sed neque æqualiter: quia iam conuenit eis vniuocè, quod videbimus esse falsum.

Secunda opinio est communis, & vera, quòd inhærentia aptitudinalis sit de essentia accidentis. Ita D. Tho. in 4. d. 18. q. & art. 1. q. etiam 1. Capr. in 4. d. 2. q. 1. ad 1. contra 5. & 6. conc. Herue. quodlib. 4. q. 9. Iauel. 7. Meta. q. 1. Caiet. 7. c. de ente, & essentia, q. 15. Et colligitur euidenter ex doctrina Arist. 7. Meta. tex. 2. vbi asserit, *Accidentia nō esse entia, sed entis entia*: hoc est substantiæ, ad quam in sua entitate, dicunt attributionem: sed esse entia substātiæ, est posse eam afficere, secundùm proprios modos intrinsecos: ergo aptitudo ei inhęrendi, est eis essentialis ex mēte Aristotelis.

19 Probatur etiā ratione: Quia esse per se, & esse in alio, sunt modi intrinseci substantiæ, & accidentis, diuidentes per se ens, sed esse per se, secundùm aptitudinē, hoc est, aptum esse ad subsistendum per se, est de essentia substantiæ: ergo aptum esse ad inhærendum eidem substantiæ, erit de essentia accidentis. Probatur minor: Quia substantiam esse talem entitatem, cui debetur subsistentia per se, essentiale est ei. & hoc est, esse radicem, vnde oritur subsistentia, esse ei essentialem: ergo etiam est essentiale accidēti, esse talem naturam, cui debetur actualis inhærentia in subiecto: quod est, esse radicem actualis inhærentiæ: & radix hæc est, inhærentia aptitudinalis, quæ etiam erit ei essentialis.

Ad primum arg. Neganda est maior: quòd inhærentia actualis, sit relatio: sed est modus absolutus, includens respectum quendam transcendentalem, de quo neganda est minor: quòd non possit esse, de essentia absoluti, sicut cętera pręedicata trāscendentalia,

vt videbimus in prædicamento, Ad aliquid. Vbi probabimus, quòd licèt relatio prædicamentalis, quæ vocatur secundum esse non possit pertinere ad essentiam absoluti, respectus tamen transcendentales, & secundùm dici, ad essentiam plurium absolutorum necessario pertinent.

Ad secundum: Neganda est prima consequentia, quòd inhærentia aptitudinalis, conueniat æqualiter omnibus accidentibus. aut vniuócè: nam cùm conueniat eis per attributionem ad substantiam vel sit ipsamet attributio ad substantiam, non potest eis conuenire vniuocè: quia repugnat attributio vniuocationi. Et præterea, vnicuique conuenit secundùm proprium modum attributionis ad substantiam: quod sufficit analogiam constituere, vt in antepraedicamentis, c. 1. ostendemus. De modo autem per se, quantitatis Eucharistiæ, non est certum, quòd illũ habeat, sed probabile, quòd immediatè sustentetur à Deo, & etiam si illum habere dicatur, non est natura accidentalis, cui debetur actualis inhærentia, sed modus cui per se non debetur: sicut inhærentiæ actuali, non debetur alia inhærentia, alioqui esset processus in infinitum: sed cùm sit ratio, vel modus inhærendi, non dicitur propriè inhærere: nec modo illi, per se essendi quantitatis, debetur inhærentia: quia non est natura accidentalis, sed entitas quædam modalis, supernaturaliter concessa accidenti: vt sit per se, hoc est, sine dependentia actuali à substantia: quæ entitas accidentalis est, quia modum essendi tribuit accidenti. Itaque, naturæ accidentali, tantùm conuenit aptitudinalis inhærentia, per se, sicut ei solùm debita est actualis: modis verò, non conuenit per se: sed ratione naturæ, cuius sunt modi: sicut, nec per se inhærent, sed ratione naturæ: & cùm modus ille, nec sit natura accidentalis, nec modus per se, ex propria natura conueniens accidenti, non est ei vllo modo debita actualis inhærentia, nec erit essentialis ei inhærentia aptitudinalis.

COMMENTARII IN LIBRVM CATEGORIARVM ARISTOTELIS STAGIRITÆ; quæ Prædicamenta appellari consueuerunt, Vnà cum dubiis, & quæstionibus, hac tempestate agitari solitis.

BREVE PROOEMIVM.

De inscriptione huius libri.

QVamuis vocabulum Græcum *Categoria*, ex prima eius impositione, à prædicatione, seu prædicato dictum sit: 1 communi tamen Dialecticorum, & Philosophorum consensu, iam accipitur pro integra ordinatione prædicatorum

dicatorum eſſentialium:eadémque eſt ſignificatio prædicamenti: quod ſic poſſumus deſcribere: *Prædicamentum, eſt diſpoſitio prædicatorum eſſentialium, ſuperiorum atque inferiorum, ſub vno quodam ſupremo genere, quo nihil eſt ſuperius vſque ad indiuiduum, quo nihil eſt inferius.* Vnde liber categoriarum, aut prædicamentorum, ſcribitur opus, hoc eſt, Liber ordinationum, quibus prædicata diſponuntur, ſecundum diuerſos gradus eſſendi, à ſupremo genere, quod quaſi caput totius ordinationis eſt, vſque ad infimas ſpecies & indiuidua.

De inuentore artis prædicamentalis.

COmmunis conſenſus ſcholæ iam tenet, primum inuentorem huius artis, fuiſſe Ariſtotelem. Ille enim primus fuit, qui omnes gradus eſſendi, ſic diſponere docuit, vt ad certas quaſdam claſſes reducerentur, omnes res mundi: & facilè poſſemus naturam, & eſſentiam cuiuſcunque inuenire, ad propriam eius categoriam, aut prædicamentum recurrendo.

De fine huius operis.

CVm ex ſimplicibus, aut incomplexis rebus, efficiantur prædicamenta, patet ad primam operationem intellectus, quæ eſt ſimplicium apprehenſio, pertinere: & ad perficiendam ſecundam, quæ verſatur circa compoſitionem, & diuiſionem proximè ordinari. Sed tanquam ad finem vltimum, ad Demonſtrationem ad quam omnia, quæ in Dialectica tractantur, ordinari conſtat.

An de vocibus, vel de rebus agatur in prædicamentis.

AB omnibus refutatur ſententia Nominalium: qui dixerunt, de vocibus principaliter agere opus hoc, ſicut & tota ſcientia Dialecticæ. Quod ex eo probatur falſum: quia voces tantùm ſunt inſtrumenta, quibus loco rerum vtimur, non valentes res, de quibus diſputatur, ad ſcholas afferre: vt Ariſt. docet 1. lib. Elenchorum. Res igitur ſunt, ex quibus ordinatio prædicamentalis conſtituitur, mediis vocibus ſignificatæ: & ideo de rebus principaliter, minus principaliter de vocibus, tanquam de conditionibus neceſſariis agit ars prædicamentalis.

De obiecto vnius operis.

OBiectum verò huius partis Dialecticæ eſt categoria, ſeu prædicamentum, in communi conſideratum, prout omnes ordinationes prædicamentales, ſub ſe comprehendit. Quod probatur inde: quia ſub eo proximè continentur, omnia, quæ in arte hac tractantur, & rationem eius proximè participant: quæ duo propriæ conditiones obiecti ſunt.

De modo procedendi, & ordinatione huius operis, cum cæteris partibus Dialecticæ.

Modus procedendi, quem Aristot. seruat, in hoc opere, simplex est. Quia per definitionem, & diuisionem, procedit: per quas docet, quonam modo simplicia sint ordinanda in prædicamentis. 2

Quod verò ad ordinem huius operis inter cæteras partes Dialecticæ artinet, sic explicari debet: vt primum locum teneat, inter omnes: quia ordinatio simplicium, & ordinata cognitio eorum, quasi ianua est, per quam ad reliquas partes Dialecticæ, & ad totam ipsam scientiam ingredimur.

Ad quam scientiam pertineat, de prædicamentis agere.

Licèt nonnulli asserant, ad nullam scientiam determinatam pertinere, artem prædicamentalem: sed intellectum per lumen naturale, nulla scientia media, notitiam huius artis habere posse, & ideo, nec ad Dialecticam, nec ad Metaphysicam pertinere: Nihilominus, cùm prædicatorum ordinationes, non possint fieri sine arte, vel scientia, necessariò dicendum est, ad scientiam pertinere, & in primis ad Metaphysicam: cuius ratio satis est per se manifesta, & nota: quia de ente reali vniuersalissimo agit: ergo ad eam pertinet, omnes modos entis realis considerare, secundùm rationem propriam, abstrahendi à materia: sed prædicamenta non sunt aliud, quàm rerum ordinationes, ex quibus proprios modos entis cognoscimus: ergo hæc ars ordinandi res, secũdùm diuersos modos essendi, ad Metaph. propriè pertinebit: & etiam ad Dialecticam, sed diuersa ratione: nam ad illam, secundùm proprias entitates: ad Dialecticam verò in ordine ad prædicationes, enunciationes, & syllogismos.

CAPVT I.

De æquiuocis, vniuocis, & denominatiuis.

TEXTVS ARIST.

Æquiuoca dicuntur, quorum nomen solum commune est, secundum verò nomen substantia ratio diuersa.

Textus expositio.

Intentum Arist. in hoc primo capite est, explicare naturam nominum Æquiuocorum, Vniuocorum, & Denominatiuorum: nam cũ ex rebus fiant prædicamenta, vt significantur per voces, ex modo significandi vocum, maximè dependet distinctio rerum, quæ in prædicamento collocandæ sunt: & ita, ex applicatione harum trium vocum, tria alia constabunt. *Primum*, quænam

sint à prædicamentis excludenda. *Secundum*, ex quibus prædicamenta constituenda sint. *Tertium*, quonam modo res vnius prædicamenti, prædicari possint de rebus alterius.

Diuiditur autem caput in tres partes, in quarum Prima, proponit Arist. definitionem Æquiuocorum: in secunda, definitionem Vniuocorum:& in Tertia, definitionem Denominatiuorum.

Definitio Æquiuocorum talis est: *Æquiuoca dicuntur, quorum nomen commune est, ratio verò substantiæ nomini accommodata, diuersa.* Quæ duas continet partes. In prima dicitur, quòd Æquiuoca debent habere nomen commune, vt significetur, distincta esse ab eodem nomine:& esse res significatas per ipsum: vt canis latrabilis, sydus cæleste,& piscis marinus, quæ sunt res significatę per hoc nomen canis: distincta quidem hæc sunt ab eo, sed non dicuntur Æquiuoca, nisi vt per nomen significentur. quia res non pertinent ad Dialecticam, nisi vt significantur per voces.

Et ex hoc desumpta est communis illa distinctio, qua distinguuntur Æquiuoca in Æquiuoca æquiuocata,& Æquiuoca æquiuocantia: ita vt Æquiuoca æquiuocata, sint res; quæ vt significantur tali nomine, dicuntur fieri æquiuocea in eo: Æquiuoca verò æquiuocantia, sint voces ipsæ, quæ ex tali modo significandi, res efficiunt æquiuoceas.

4 Secunda pars definitionis est, in qua dicitur, Quòd *ratio substantiæ, accommodata nomini æquiuoco, sit diuersa.* Per rationem verò, intelligitur definitio: vel conceptus quidditatiuus; in his, quæ non habent definitionem. Definitio igitur, vel conceptus Æquiuocorum, vt significantur nomine æquiuoco, omnino diuersus esse debet; ita vt in eo nullo modo conueniant: sed solùm habeant nomen commune.

Definitio Vniuocorum hæc est: Vniuoca dicuntur; *Quorum & nomen commune est, & secundùm nomen eadem substantiæ ratio.* In qua, per rationem substantiæ, definitio; vel conceptus Vniuocorum intelligitur: qui idem esse debet, & non diuersus, sicut diuersam esse diximus in Æquiuocis.

Definitio Denominatiuorum sic habet: *Denominatiua dicũtur: quæcunque ab aliquo, solo differentia casu, secundùm nomen habent appellationem*: vt à fortitudine, fortis. In qua tria continẽtur, quia in denominatione tria sũnt: Forma denominans: Res denominata: & Denominatiuum nomen: tali ordine intelligenda: vt Res denominata dicatur talis, à Denominatiuo nomine: & hoc dicatur Denominatiuum, à forma,& ita forma, sit quasi origo totius denominationis. Gratia exempli: Fortis, nomen denominatiuum est, in quo res denominata est Petrus ipse. Forma verò, à qua denominatur: est fortitudo. A quà nomen ipsum denominatiuum, casu debet differre: vt significetur deriuatio denominationis eiusdem,

eiusdem, quam à forma, res denominatiua accipit.

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm definitio Vniuocorum, conueniat Denominatiuis.

PRima opinio tenet; Denominatiua simul esse Vniuoca, sed diuersa ratione: nam in quantum appellationem habent ab alio, dicuntur Denominatiua, in ordine tamen ad res denominatas: de quibus prædicantur verè sunt vniuoca: vt albū, respectu albedinis, à qua denominatur, Denominatiuum dicitur: sed respectu huius, & illius corporis; nempe parietis, & hominis, de quibus prædicatur; Vniuocū est: quare omnibus Denominatiuis conuenit definitio Vniuocorum. Ita Sotus q. vnica, huius ca. ad secundum, Quam sententiam probabilem dicit esse Caiet. in expositione definitionis Denominatiuorum. Et videtur probari ex definitione Vniuocorum; quia nomen Denominatiuum commune est omnibus subiectis; de quibus dicitur: vt album, homini, & parieti: & ratio significata, quæ est forma accidentalis, eadem est etiā in eis; vt albedo in eisdē: ergo conuenit eis integra definitio. 5

Et potest probari secundo; quia omne vniuersale, debet esse vniuocum: vt in quæst. vltima Vniuersalium diximus; sed inter Vniuersalia, quartum, & quintum prædicabile sunt denominatiua: vt risibile, & album probant: ergo Denominatiua sunt Vniuoca, & eis verè & propriè conuenit definitio Vniuocorum.

Secunda opinio, est Toleti: qui quamuis negare omnino videatur, Denominatiua esse Vniuoca: vnum tamen asserit, ex quo videtur contrarium colligi: nempe illam particulam definitionis vniuocorum (*substantia*) intelligi, de definitione quidditatiua, vel descriptiua: ita, vt sufficiat ad rationem Vniuoci, quòd definitio descriptiua, eadem sit in omnibus vniuocatis. Ex quo colligitur nomina propriæ passionis, vt sensibile, aut risibile, esse Vniuoca, respectu subiectorum; de quibus prædicantur: vt sensibile: respectu hominis & equi.

Nostra tamen sententia est, Denominatiuis nullo modo conuenire definitionem vniuocorum, ita tenet Caiet. cap. præsenti, & est expressa sententia Arist. cap. de substantia. Vbi ***Denominatiua asserit, non prædicari de subiectis, nomine, & ratione:*** quia forma significata per nomē; non est quidditatiuè in eis, sed accidētaliter. 6

Et ratione probatur: Quia in definitione Vniuocorum dicitur (quorum nomen est commune; ratio verò substantiæ eadem.) Per rationem autem substantiæ, intelligunt omnes, aut definitionem quidditatiuā aut quidditatiuū conceptū: quę propriè ad substantiā rei pertinent: sed hoc nō reperitur in Denominatiuis: quia res significata per illa: neque est definitio quidditatiua respectu inferio

inferiorum,nec quidditatiuus conceptus eorum, sed forma accidentalis : ergo non sunt Vniuoca.

Ad primum arg. Distinguéda est minor:Nam ratio significata per nomen,duobus modis potest esse communis,vel eadem in inferioribus essentialiter, aut accidentaliter:& primo modo, communis esse debet, vt nomen sit Vniuocum, hoc enim intelligit Arist. per illa verba (*ratio substantiæ nomini accommodata*) in definitione Vniuocorum : quia ratio substantiæ, idem est ac ratio essentialis,significatum verò Denominatiuorum,solùm est commune,& vnum in inferioribus,accidentaliter : & ideo non potest eis conuenire definitio Vniuocorum.

7 Secundum arg. soluitur alia distinctione. Vniuocum duobus modis accipitur ; propriè pro eo , cuius non solum nomen commune est vniuocatis; sed definitio ; vel conceptus quidditatiuus: & hoc tantum definiuit Arist.cap.præsenti.Aliud est Vniuocum, improprium:cuius significatum,commune est inferioribus,solùm accidentaliter : & hoc modo improprio , Denominatiua possunt dici vniuoca : qui licet non sufficiat , vt eis conueniat definitio Vniuocorum,sufficit tamen, vt sint Vniuersalia ; & prædicabilia: nam ad rationem Vniuersalis,sufficit aliquid esse Vniuocum,solùm,vt distinguitur contra æquiuocum & analogum : quod habent Denominatiua , per impropriam vniuocationem.

TRACTATVS DE NOMINVM ANALOGIA.

8 TRactatio de natura,& ratione Analogiæ , maxima ex parte pertinet ad Metaphysicam:cùm præcipuè reperiri possit in ente vniuersalissimo;quod proprium obiectum eius est:atque etiã in passionibus eius , & in accidenti , quod nomen prædicamentis est commune:sed propriè pertinet ad Logicam ; vt ex ea cognoscatur:Analoga excludenda esse à prædicamentis , atque etiam à syllogismis,& aliis argumẽtationibus:quæ in solis terminis vniuocis commodè fieri possunt.Aristoteles verò non definiuit analoga cap.præsenti;sed solùm æquiuoca & vniuoca:quia cùm sint quasi media,inter hæc extrema; cognitis vniuocis, & æquiuocis facile est analoga cognoscere.De quibus quinque tantùm disputanda sunt. Primum;quid sit analogia. Secundum; quotuplex sit. Tertium ; vtrùm Analogum possit abstrahi,aut præscindi ab analogatis. Quartum ; An ens sit analogum ; ad Deum,& creaturas: & ad entia creata, substantialia , & accidentalia:& qua analogia, hæc omnia significet. Quintum ; An accidens , respectu nouem prædicamentorum accidentium, analogum sit , vel vniuocum.

Expli-

Explicatur, quid sit Analogia.

SI Analogiam ex ipsiusmet nominis significatione definire velimus; dicendum erit, non esse aliud: *quàm proportionem, aut conuenietiam, seu comparationem inter multa, eodem nomine significata*: nam Græcum nomen est; quod in Latinum transferens Quintilianus, *proportionem vocauit*: Tullius verò, in vno loco, *conuenientiam*: in alio verò, *comparationem* aut *proportionem*. Et omnes istæ significationes, diuersis analogis cõuenire possunt: vel eisdem sub diuersa consideratione: vt dum diuersas analogię species enumerabimus, constare poterit. 9

Si verò rem potiùs, significatam nomine analogiæ, consideremus; quàm etymologiam eiusdem nominis: definitionem analogorum, ex definitionibus æquiuocorum, & vniuocorum assignatis ab Arist. cap. præsenti facilè possumus colligere. Nam Analoga, ex communi sententia scholæ, medium quoddam sunt, inter Æquiuoca & Vniuoca. Æquiuoca verò sic definit Arist. *Quorum nomen est commune: ratio verò substantia nomini accommodata, omnino diuersa: vt canis respectu latrabilis, piscis, & syderis cœlestis. Vniuoca, quorum nomen est commune: ratio verò substantia, nomini accommodata, omnino eadem.* Analoga igitur erunt, *Quorum nomen est commune: ratio verò substantia nomini accommodata: neque omnino diuersa, neque omnino eadem.* Secundùm quam analoga vtrumque extremum participant: conueniunt enim cum ęquiuocis, & vniuocis in nomine: quod commune debet esse in omnibus; in re verò, aut conceptu per nomen significato; partim conueniunt, & partim differunt: conueniunt quidem cum æquiuocis, in eo; quod diuersus debet esse simpliciter: & in hoc differunt ab vniuocis: in quibus idem simpliciter debet esse: sed differunt ab eisdem æquiuocis, in eo: quod non omnino diuersus est: sed aliquo modo vnus, vel idem: & in hoc assimilantur vniuocis. Vnde sequitur maiorem similitudinem habere cum æquiuocis. Et hæc est ratio, propter quam cum æquiuocis enumerari solent: & etiã æquiuoca appellari: quia parũ ab eis distinguuntur.

Itaque, conceptus analogi, quantùm ad res significatas, non est vnus: sed plures, quia analogata diuersa sunt: ratione tamen proportionis, vel attributionis, seu proportionalitatis, quandam habent similitudinem: & eius ratione, aliqualem vnitatem: & hoc est, ratione substantiæ nomini accommodatam, non esse omnino diuersam, nec omnino eandem: sed proportionalem, vel similem. 10

Quotuplex sit Analogia.

CAietanus in opusc. de Analogia nominum, cap. 1. 2. & 3. triplicem Analogiã distinguit. Primam Inæqualitatis, quæ reperitur 11

peritur in generibus, respectu suarum specierum; à quibus ratione differentiarum, secundùm inæqualitatem perfectionis participatur: vt in animali; respectu hominis, & leonis: perfectiùs enim participatur ab homine: ratione perfectioris differentiæ, & ideo inæqualiter ab vtroque: sed hanc analogiam, dicit, non esse talem simpliciter; nec facere nomen analogum: quia in generibus verè vniuocis, reperitur; & solum potest vocari Analogia physica: quia procedit ex diuersis formis physicis, maioris & minoris perfectionis.

Secunda species Analogiæ est, Proportionis, vnius ad alterum, vel plurium ad vnum: & hoc etiam vocatur Attributionis: quia proportio quam habet vnum ad alterum, vel multa ad vnũ: habitudo quædam ad illud est; quæ attributio etiam vocatur: vt sanum, dicitur analogum proportionis, & attributionis: quia de vrina, & medicina dicitur: secundùm proportionem, quam habent cum sanitate animalis: in quantum vrina, est signum sanitaris; medicina verò causa: & hoc est dici per attributionem ad illa: quare sanum respectu animalis, vrinæ, & medicinæ dicitur analogum proportionis, seu attributionis.

12 Tertia species Analogiæ est. Proportionalitatis: Proportionalitas verò, non est aliud, quam similitudo, vel proportio duarum proportionum, Gratia exempli: Inter tria & sex, reperitur proportio dupla: & eadem reperitur inter quatuor, & octo; deinde inter has duas proportiones duplas, reperitur alia proportio aut similitudo, in eo consistens, quod sicut se habent tria ad sex: ita quatuor ad octo. Hæc igitur proportio, & similitudo duarum proportionum, vocatur proportionalitas. Et ideo nomen illud, quod significat plura, inter quæ reperitur, vocatur analogũ proportionalitatis Vt risus, significat risum hominis verum, & quasi metaphoricum risum prati: quod dum floret, quandam hilaritatem ostendit, similem ei, quam ostendit homo, dum ridet. Dicitur autem de vtroque nomen risus nempe de homine ridente, & de prato florido secundùm proportionalitatem: quia sicut se habet risus hominis, ad hominem; sic floriditas prati, ad pratum. Quare analogum proportionalitatis vocatur.

Ex his tribus speciebus analogiæ; prima à nullo reputatur vera, nec sufficiens ad constituendum nomen analogum: sed omnes dicunt non esse analogiam simpliciter; sed solùm secundùm quid. Et ratio omnium est: quia in generibus, & pluribus aliis vniuocis, reperitur; sine præiudicio vniuocationis.

13 Analogiam verò proportionis, seu attributionis, recipiunt omnes tanquam veram, & sufficientem, ad constituendum nomen analogum. Et ratio est manifesta: Quia sola attributio vnius ad alterum, vel multorum ad vnum efficit; vt non omnia eodem modo

modo, nec æqualiter significentur: sed illud vnum, simpliciter tale appelletur; cætera verò non, nisi secundum quid: ergo sola attributio facit nomen analogum. Probatur consequentia ex definitione analogorum: *Analoga sunt quorum nomen est commune: ratio verò substantiæ, nec omnino eadem, nec omnino diuersa.* sed eo ipso, quòd significata ita se habent; vt omnia dicantur per attributionem ad vnũ: ratio, sub qua, significata primo, per se, & principaliter ei conuenit, cæteris verò per attributionem ad illud: ergo non est omnino eadem in omnibus: quia si eadem esset æquè primo; & sine dependentia ab aliis, conueniret singulis; vt patet in vniuocis: quare necesse est dicere; quòd sola attributio efficiat analogiam.

Secundò; Sola attributio tollit vniuocationem: ergo sola facit nomen analogum. Euidens est consequentia: quia vbi est attributio significatorum; non est æquiuocatio nominis; cum aliquid sit eis commune, præter nomen; nempe similitudo illa, & correspondentia, quam facit attributio: si ergo attributio tollit vniuocationem: necesse est eandem efficere nomen analogum: quia nullum datur medium, inter vniuocum & æquiuocum: præter analogum. Cæterùm probatur primum antecedens ex definitione vniuocorum. *Vniuoca sunt, quorum nomen est commune; ratio verò substantiæ, nomini accommodata, omnino eadem:* sed attributio efficit vt ratio non sit omnino eadem, nec æqualiter participetur ab omnibus: sed primo ab vno, à reliquis verò cum dependentia ab eo: ergo tollit vniuocationem.

De analogia verò proportionalitatis non est certũ, quòd sit talis simpliciter; ita vt sola sufficiat efficere nomen analogum: sed prima opinio tenet, quòd sufficiens sit; non minùs quam analogia attributionis. Ita Caietanus vbi suprà: ita etiam videtur sentire D. Thom. de veritate, qu. 2. art. 11. ita denique plures moderni. 14

Secunda opinio, est aliorum modernorum; qui hac distinctione vtuntur. Proportionalitas, duobus modis potest reperiri, inter significata nominis: Primò, ita vt non significetur ipsa per illud nomen, sed alia ratio communis eorum: & hoc modo sumpta, non sufficit ad efficiendum nomen analogum. Quòd verò non significetur per nomen; videtur manifestum: quia animal, solùm significat naturam sensitiuam, communem speciebus: non proportionalitatem inter eas repertam.

Secundò: ita, vt per nomen ipsa analogia significetur: & hæc sufficiens erit ad constituendum illud analogum: & quia nullum est nomẽ impositum, quo significetur; nulla datur talis analogia: daretur tamen, si imponeretur nomen ad eam significãdam. Cuius rationem vel exemplum non afferunt. Sed vtrumque afferre possumus exemplum quidem: in hoc nomine Principium: quòd 15
analogi

analogicè dicitur, de fundamento domus, de puncto: quod est principium lineæ, & de præmissis demonstrationis, per se notis: & inter hæc, nulla est attributio; sed omnia æqualiter, & per se significantur: sola proportionalitas reperitur: quia sicut se habet fundamentum domus, ad domum ab eo incipientem; sic se habet punctum ad lineam; & principia demonstrationis ad demonstrationem: & quia per nomen significatur (cùm ratione proportionalitatis, videantur significare tria illa; & non ratione alterius cóceptus eis communis) sufficit constituere analogiam.

Ratione verò probari potest: quia proportionalitas præsupponit necessariò, diuersa esse illa inter quæ reperitur; sed ab eo recipere aliquam similitudinem, & vnitatem: ergo efficit, vt ratio significata per nomen non sit omnino diuersa, sed nec omnino eadem: quia aliqualis est similitudo, & vnitas in ea: quare sola efficiet nomen analogum.

16 Tertia opinio teneri Proportionalitatem quomodocumque repertam, inter significata eiusdem nominis, non sufficere ad constituendum nomen analogum: sed necesse est; vt sic reperiatur; quòd vnum eorum sit absolutè tale: per suam formam, aut per suum esse: aliud verò non sit absolutè tale per suum esse, sed vt substat tali proportioni, vel comparationi ad aliud. Exemplum esse potest in risu qui ita significat risum hominis & floriditatem prati; vt ille quidem per proprium esse sit absolutè talis: hæc verò non, nisi in quantum talem habet proportionem, aut proportionalitatem cum eo. Manifestum est enim floriditatem prati, non esse nec vocari risum; nisi per ordinem ad risum hominis. Ita sentit pater Franciscus Suarius, tom. 2. suæ Meta. disput. 28. sect. 3. num. 11.

Nostra sententia tribus conclusionibus explicatur. Prima est: Proportionalitas, non est vera analogia: nec sufficit analogum nomen facere: nisi per illud significetur. Hæc videtur mihi euidens; vt probat hoc arg. Res non habent analogiam, aut vniuocationem; nisi in quantum per voces significantur: ergo nec sunt analoga proportionis vel attributionis: nisi in quantum, vt eam habentes, significantur. Cuius euidens signum est, quòd quia diuerso modo significantur, per diuersas voces; fieri potest, vt æquiuocè per vnam, vniuocè verò per aliam significentur: vt Canis, nomine bestiæ latrabilis, Piscis, & Sydus, æquiuocè significantur; & vniuocè eadem designantur per nomen Substantia: ex eo, quòd substantia significat conuenientiam essentialem eorum: canis verò nullam. Vt igitur nomen sit vniuocum: necesse est, significet conuenientiam multorum: & eodem modo, vt sit analogum: necesse est, vt significet diuersitatem simul, & conuenientiam multorum: sed analogata, habent conuenientiam, aut similitudi-

litudinem,ratione proportionalitatis,aut attributionis: cùm diuersa simpliciter: ergo non possunt,vt analogata significari: nisi proportionalitas ipsa,vel attributio significetur.

Secundò probatur:Quia licèt significata alicuius nominis,vniuocam habeant conuenientiam, si tamen non significentur, vt eam habent: non erunt vniuocata,nec nomen quo significantur, vniuocum:sed conuenientia se habebit materialiter tantùm, aut concomitanter,& erit,quasi non esset,ad effectum efficiendi nomen analogum: ergo licèt aliqua habeant inter se conuenientiam analogicã,si hæc non significetur,materialiter,& quasi concomitanter se habebit;& erit quasi non esset:ad effectum constituendi nomen analogũ. Quare necesse est per nomen significari. 17

Secunda conclusio: Proportionalitas, aliquando significatur per nomen analogum: & ideo, si significata sufficit constituere speciem distinctam,ab analogia attributionis;efficiet eam distinctam:& ita fatendum erit,esse actu,in rerum natura,diuersas species analogiæ. Hæc est contra secundam opinionem quæ negat, diuersas esse species analogiæ,& analogorum:nempe proportionalitatis,& attributionis:quamuis fateatur,esse possibiles; si nomen imponatur, ad significãdam proportionalitatem multorum.

Probatur efficaciter,exemplo risus; quo significatur, floriditas prati, simul cum risu vero hominis; ex eo solùm, quia sic se habet pratum,dum floret,præ se ferens quandam hilaritatem;sicut se habet homo,dum ridet: sed hæc est proportionalitas;ergo significatur floriditas prati: in quantum habet proportionalitatem cum risu hominis:quare falsum erit, quòd proportionalitas numquam significetur per nomen analogum;& consequenter erit necessarium,secundùm eandem sententiam: quod ita significata, efficiat distinctam speciem analogiæ; & analogum,specie distinctum, ab analogia, & analogis attributionis. Et si dicatur per nomen risus, non significari floriditatem prati, nisi vt habet similitudinem cum risu hominis, non proportionalitatem: & ideo, nec significari ipsam proportionalitatem, sed attributionem: Contra hoc est, quòd floriditas prati, non significatur,vt habet similitudinem in communi, sed in particulari: hoc est talem, vt sicut risus est actus vitalis,quo ostenditur hilaritas cordis, in hoc sit similis ei floriditas prati: quia ostendit quandam hilaritatem,hoc est,ita se habet; atque homo,declarans hilaritatem:& hæc est proportionalitas quæ verè significatur per nomen risus.Et certè,non potest aliud nomen imponi,quo melius,significetur proportionalitas hæc,quàm nomen risus.

Tertia Conclusio:Proportionalitas: etiam significata per nomen analogum, & adhuc in his analogatis reperta, quorum vnum est tale,per suum esse,aliud verò nõ, nisi ratione proportio- 18

nalitatis,non facit ex se,aut per se sola,veram speciem,& distinctam analogiæ,nec nomen analogum, sed ratione attributionis, cui coniungitur : & ideò eandem cum analogia attributionis, & ita nec secundùm actum, nec secundùm possibilitatem, distinguendæ sunt diuersæ species analogiæ,sed sola analogia attributionis ponenda est.

Conclusio hæc, est contra secundam & tertiam opinionem: & priùs declaranda est, deinde probanda. Declaratur autem sic: Proportionalitas ex se differens est,vt reperiri possit, inter significata : quorum vtrique conueniat formaliter, & intrinsecè appellatio, & significatio nominis, & inter ea,quorum solum vni conueniat formaliter, aliis verò,per extrinsecam denominationem:imò & inter ea etiam,quæ sub tali nomine, nullam habent conuenientiam, vt æquiuocata. Probatur euidenter : quia inter species eiusdem generis,reperitur: vt inter hominem,& leonem: & etiam,inter canem latrabilem,piscem,& sydus:& tandem, inter risum hominis;& floriditatem prati : quia verum est, de his omnibus;quòd sicut se habet vnum eorum,ad suum esse,sic aliud ad suum:& quamuis per nomen idem significetur, potest eodem modo,seu diuerso,reperiri in eisdem.

10 Quod non minus efficaciter sic probatur : Quia ita se habere quodlibet,ad suum esse,sicut aliud ad suum,non efficit ea magis, vel minùs diuersa ; in apprehensione intellectus, quàm si id non haberent:ergo nec efficiet ea magis, aut minùs diuersa : nec magis,& minus eadem, etiam si per nomen idem seu aliud significetur.Euidens est consequentia, quia res significantur, per voces vt apprehenduntur ab intellectu. Probatur porrò antecedens; quia æqualiter reperitur in apprehensione intellectus, inter res omnino diuersas,ac inter res eiusdem rationis: non enim,vt minùs diuersa apprehenduntur significata canis, ex eo,quòd intelligātur,sic se habere quodlibet ad suum esse, sicut aliud ad suum: nec minùs dissimilia sunt, album,& nigrum ; ex eo,quòd apprehendantur,sub eadem proportionalitate, quàm ea nō apprehensa. Probatur iam conclusio, sic explicata, aduersus secundam opinionem, hac ratione ; Analoga sunt media inter æquiuoca, & vniuoca ; ergo non possunt reperiri simul, cum aliquo, extremorum ; ita vt idem nomen, respectu eorundem significatorum, sit analogum simul, & æquiuocum ; vel analogum & vniuocum, sed proportionalitas sola, etiam per nomen significata; potest reperiri simul cum vno, & altero extremo : ergo non facit medium : quod est, non efficere nomen analogum.Probatur minor ; Quia etiam si species animalis, apprehendantur ab intellectu, sub proportionalitate ; hoc est vt ita se habet leo, ad suum esse animalis, quod participat ab animali : sicut homo ad suum

suum,quod ab eodem participat; eadem intelligitur natura animalis in eis: ergo non desinunt esse vniuoca: & ex consequenti, non apprehenduntur,vt analoga:nec essent analoga,si sub eadem proportionalitate significarentur,per nomen: quia vt probatum est, eodem modo significantur per nomen: quo apprehenduntur per intellectum.

Probatur deinde aduersus tertiam:Quia proportionalitas, ratione sui, non facit floriditatem prati esse, aut vocari risum.sed ratione attributionis,quam causat in ea,ad risum hominis; ergo nec ratione sui facit eam analogatum risus, aut risum esse analogum,sed ratione attributionis.Probatur minor: Quia si ratione sui,faceret eam analogatum, omnia alia,in quibus reperitur, faceret analogata.sed probauimus,eam non facere: ergo nec facit floriditatem prati analogatum risus, nisi ratione attributionis,quam causat in ea:quia attributio,vera est analogia, & per se efficit nomen analogum. 21

Ex his conclusionibus sequitur; proportionalitatem,non esse veram analogiam;nisi vt per se cõiunctam attributioni:& ratione huius,non ratione sui: & ideo non facere distinctam speciem analogorum, vllo modo, sed omnia analoga,esse attributionis, vt docuit expresse D. Th. 1.p.q.13.art.6. vbi ita ait: *In omnibus nominibus,quæ de pluribus analogicè dicuntur:necesse est, quòd omnia dicantur per respectum ad vnum: & ideo illud vnum, oportet, quod ponatur definitione omnium.*

Et probatur,hac ratione: Inæqualitas sola,non sufficit analogum facere,nec sola proportionalitas, etiam per nomen significata,sed præter has,sola attributio restat,de qua probatū est, per se facere nomen analogum: ergo solùm datur analogia attributionis,& sola analoga attributionis: Nomine autem Attributionis,intelligimus, quamcunque habitudinem, vnius ad alterum, vel multorum ad vnum,per ordinem, ad quod dicantur talia. Et hoc modo intellecta,tertia opinio vera esse potest, asserens proportionalitatem non facere analogiam: nisi vnum eorum, inter quæ reperitur,dicatur absolutè tale per suum esse,aliud verò,non nisi per habitudinem ad illud:eiusmodi enim habitudo, sub nomine attributionis comprehenditur, & proportionalitas, à qua causatur ratione illius,& non ratione sui facit nomen analogum. 22

Ad exemplum primæ opinionis; Respondent aliqui: Principium esse æquiuocum, à consilio: quia à consilio impositum est ad diuersa significanda.Alij verò dicunt: Esse analogum proportionalitatis.Sed vtrumque videtur falsum,primum quia Arist. 5. lib.Meta.c.1.enumerās principia omnia,diuersæ rationis, asserit, cõuenire in ratione principij his verbis:*Omnibus igitur principiis commune est esse primum,vnde aut est,aut fit,aut cognoscitur.* Ergo

N 2 princi

principium, non est æquiuocum. Probatur consequentia: quia æquiuoca non possunt conuenire nisi in solo nomine. Quod verò non sit analogum proportionalitatis, ex dictis sequitur, quia proportionalitas non sufficit ad efficiẽdum nomen analogũ. Dici ergo posset, Principium esse analogum attributionis: quia primò, & per se significat principium, à quo per veram originem procedit aliud, secundùm esse: & per attributionem ad hoc principium, dicitur de reliquis. Vel, cui non placuerit, analogum hoc modo esse dicat potiùs, esse vniuocum, quàm æquiuocum: quia hoc vltimum expresse, est contra Arist.

Ad rationem verò: Negandum est antecedẽs, quòd proportionalitas præsupponat diuersa esse illa, inter quæ reperitur: nam licèt supponat esse distincta, tamen indifferẽter potest reperiri inter ea, quæ vniuocè conueniunt; & inter ea, quæ conueniunt solo nomine: & ideo, non facit per se nomen analogum.

Ad testimonium D. Tho. respondeo; Eam sententiam; absque dubio, rectè tractasse in eodem loco primæ partis, à nobis citato, vbi tam expresse tenet oppositam.

An necesse sit rem, vel conceptum, significatum nomine analogi, intrinsecè solum reperiri in principali analogato, in cæteris verò, solum per extrinsecam denominationem.

23 Supposito, quòd solum dentur analoga proportionis, seu attributionis, dubitatur: An necesse sit, quòd significatum eorum, solùm reperiatur formaliter in principali analogato, in cæteris verò, non formaliter: sed solùm per extrinsecam denominationem: vt videmus, in hoc nomine, sanum, quod significat sanitatẽ: & hæc solùm reperitur formaliter in animali, quod est principale analogatum: in vrina verò, & medicina, solùm per extrinsecam denominationem: in illa quidem, tanquam in signo, & in hac, tanquam in causa.

Et prima opinio aliquorum asserit, necessarium esse, quòd in solo principali reperiatur formaliter, & intrinsecè. Quod probari potest, quia in eo solo hoc modo reperitur, per se primò, cætera verò, solùm videntur esse, quasi attributiones ad illud: ideo Arist. de accidentibus dixit, *Non esse entia, sed entis entia*, hoc est, aliquid substantiæ: sed attributio, non videtur esse, nisi quædam extrinseca denominatio: ergo solùm in eis reperietur, per extrinsecam denominationem.

Secunda opinio est communis, omnium modernorum, negans hoc esse necessarium; sed indifferenter esse posse, in omnibus formaliter, vel solùm in principali, secundum diuersam naturam & conditionem eorum. Et hæc est expressa sententia D. Th. in 1. d. 19. q. 5. & est vera, & à nobis amplectẽda Probatur: Ratione, &

Exem

Exemplis: Ratione quidem, quia attributio est, quæ facit analogiam: sed hæc potest reperiri, inter ea, quæ formaliter participant rationem vel conceptum analogi; sicut reperitur inter ea, quorum vnum tantùm formaliter eam participat: ergo vtroque modo se habere possunt analoga, & non vno tantùm, vt asserit prima opinio. Probatur minor; quia bene potest intelligi, quòd vnum, vel plura participent rationem formalem significatam, quam non habeant, nisi cum dependentia, & attributione ad vnum, in quo per se primò reperiatur.

Probatur secũdò Exemplis. Nam ens dicitur analogicè, de substantia & accidente, atque etiam, de Deo, & creaturis, vt inferiùs probabitur: sed entitas, quam significat, non solùm reperitur formaliter in substantia, sed etiam in accidẽtibus: nec solùm in Deo sed etiam in creaturis: ergo, non est necessarium, quòd solùm in principali analogato reperiatur formaliter. Probatur minor: Quia creatura, entitatem habet intrinsecã, & formalem, productam in rerum natura, per creationem, aut per aliam actionem: ergo non reperitur in solo Deo: quamuis, per se, in eo tantùm, & per participationem, & attributionem ad ipsum, in creatura. Et in accidentibus, reperitur etiam entitas propria, formalis, & intrinseca: quamuis non sine intrinseca dependentia à substantia, vt in quantitate, & qualitate manifestum est. 24

Sed respondent aliqui, pro prima opinione, Accidens non esse ens, sed entis ens: hoc est, esse aliquid substantiæ: vt sæpe asserit Arist. & hoc est non habere aliam entitatem, nisi attributionem ad substantiam, in quadam denominatione extrinseca consistentem, sibi autem intrinsecam, & essentialẽ. Sed hoc non potest esse verum, vt ex eadẽ solutione, in primis colligitur. Nam si accidẽs, est entis ens: ergo est ens substantiæ: habet igitur veram entitatẽ, per quam afficit substantiam. Quod videtur probari euidẽter, his experientiis: Quantitas in Eucharistia, nõ inhæret substantiæ, sed ab ea est separata: & tamen est vera entitas, quam videmus, & tãgimus. Albedinem etiam sentimus per visum, & calorem, per tactũ; ergo euidenter probatur, quòd hæc accidentia & similia, non sint extrinsecæ attributiones, aut denominationes: sed veræ entitates reales: quia sola denominatio extrinseca non sentitur, nec potest esse per se obiectum sensus.

Et confirmari non potest: Quia accidentia hæc, habent suos effectus formales, in subiectis, in quibus sunt: nec solùm formales, sed reales, & physicos: vt albedo, facit parietem realiter, & formaliter album: & calor, facit aquam realiter, & formaliter calidam: sed effectus isti, non possunt procedere à causis in sola denominatione extrinseca consistentibus, sed ab his, quæ veram, & intrinsecam habent entitatem realem, per cuius realem virtutem 25

eos producunt:ergo accidentia,veram & intrinsecam habent entitatem : alioqui, intellectus, & voluntas , quæ sunt accidentia, superaddita substantiæ animæ rationalis , ad operandum , non erunt , nisi denominationes extrinsecæ , ei superadditæ. Quod patet esse falsum ; cùm sint potentiæ reales , per quas tanquam per virtutes reales , elicit anima veras & reales operationes.

Ad argumentum verò ; Neganda est consequentia *:* quia licèt solùm in principali analogato, reperiatur prima & per se ratio significata per analogum, in cæteris verò, solùm per attributionem ad illud:intrinsecè tamen, & formaliter reperiri potest:quia attributio,hoc non tollit,vt probatum est.

An conceptus formalis annalogorum, sit vnus & abstractus ab annalogatis,vel multiplex, & ab eis an abstrahi possit.

26 CONceptus,quem format intellectus de aliquo:duplex est, vt cap. de differentia notauimus:formalis,& obiectiuus. Conceptus formalis,est qualitas mentis ; quam intellectus producit, vt sibi faciat obiectum actu præsens,& illud intelligat *:* nam per hanc qualitatem , sibi perfectè repræsentatur. Conceptus verò obiectiuus,est obiectum, quod intelligitur, in quantum per formalem repræsentatur. Et de vtroque procedit quæstio : & ideo habebit duplicem partem. In prima disputabimus , de vnitate conceptus formalis. In secunda, de vnitate conceptus obiectiui.

Sed conceptus formalis,etiam est duplex:Vnus est, conceptus vocis significantis. Alter, conceptus rei significatæ.Et de primo certum est , quòd sit vnus : quia nomen analogum , est vna vox simplex:ergo per vnum simplicem conceptum, à nobis intelligitur. De conceptu verò formali rei significatæ,per nomen analogum procedit quæstio , *An sit vnus.*

Prima opinio tenet ; Dari vnum conceptum formalem rei significatæ per analogum,ita Scotus , loco inferius citando. Heruæus quodlib.2.q. 7. Sotus cap. præsenti. Fonseca 4. Met. cap.2. q.12.sect.5.P.Franciscus Suarius, tom.1. suæ Met.dis.2. sect. 1. sed diuerso modo procedunt : nam Scotus vnum conceptum formalem ponit:quia tenet, ens esse vniuocum:Vniuoca,verò,vnico conceptu formali medio , sua vniuocata significant. P. Suarius , ideo ponit vnum conceptum formalem : quia vnum etiam ponit obiectiuum , abstractum ab analogatis. Heruæus & Sotus, licet non ponant eundem conceptum obiectiuum , asserunt tamen formalem esse vnum. Et tandem Fonseca ponit vnum formalem , non distinctum , sed confusum *:* quia non repræsentat distinctè analogata , sed confusè.

27 Probatur duplici arg.Primò,quia Analogum, non solũ est vna vox simplex,& non æquiuoca,sed vnam habens significationem,

ex

ex sua impositione: sed voces significant mediis conceptibus: ergo significabit, medio vnico conceptu formali. Quod experientia videtur probari: nam audito nomine Entis, aut alterius analogi, non concipit intellectus analogata, sub determinato conceptu, vt substantiam, vel accidens, sed vnum quid, nempe entitatem; ergo non format plures conceptus formales eorum, sed vnum eiusdem entitatis.

Secundò, Quia si conceptus formalis analogi, non est vnus, sed plures: ergo tot formabit conceptus intellectus, audito nomine, quod analogata habet: vnde si hæc fuerint decem, vt contingit in ente, significante omnia prædicamenta, vel etiam si fuerint viginti, tot conceptus simul formabit intellectus: quod videtur impossibile. Probatur consequentia, quia si plures format, non est maior ratio, quare duos tantùm, & non plures. Nec etiam; quare formet conceptum potiùs horum, quàm aliorum: ergo vel tot, quot sunt analogata: vel tantùm vnum.

Secunda opinio: Negat conceptum formalem analogi, esse vnum: quam sequitur Ferr. 1. contra gent. c. 34. & cum eo plures moderni. Et hæc videtur nobis probabilior. 28

Et probatur primò: Quia analogum conuenit cum æquiuoco, in eo, quòd significat multa simpliciter, diuersa: non tamē omnino diuersa, sed secundum quid eadem: & in hoc distinguitur: sed audito nomine æquiuoco, format intellectus diuersos conceptus formales, propter diuersitatem significatorum: ergo audito nomine analogo, formabit etiam plures simpliciter: licèt non omnino diuersos, sed aliqualem similitudinem habentes.

Secundò: Vnitas conceptus formalis, sumitur ex vnitate cōceptus obiectiui, per illū repræsentati: sicut vnitas imaginis, ex vnitate rei repræsentatæ: sed conceptus obiectiuus analogi; non est vnus, vt in 2. par. quæstionis probabitur: ergo erit vnus formalis. Errant enim satis apertè illi, qui non ponentes vnum conceptum obiectiuum analogatorum, sed plures, admittunt nihilominus vnitatem conceptus formalis: contra quos euidenter concludit, ad hominem, hoc argumentum: quia nullam potest habere vnitatem conceptus formalis, quam non accipiat ab obiectiuo.

Ad primum arg. Concedendum est antecedens; ex ea parte, qua dicit, analogum esse vnam vocem simplicem: & ideo, vnus datur conceptus eius: sed negandum, quòd vnam habeat significationem: sicut non habet vnam rem significatam, sed plures, atque diuersas simpliciter, ad quas significandas, vnica impositione fuit imposita: quia licèt plures sint res; omnes tamen habent attributionem ad vnam: & ideo vnica voce, & vnica impositione, ad eas significandas, possunt designari.

Ad experientiam verò, in eodem argumento adductam, Con- 29

cedimus, quòd audito nomine analogo, non concipit intellectus analogata sub expresso, aut distincto conceptu, bene tamen sub confuso actuali vt in secunda parte dicetur. Nec tamen concipit vnum quid eis, commune, sed plura simpliciter diuersa, sub ratione tamen communi, solùm secundùm quid, propter attributionem, quam habent ad vnum.

Ad secundum: Concedendum est totum; quod assumit, & negandum, esse impossibile quòd decem conceptus formet intellectus, si decem sint significata analogi: vt contingit in ente, vel etiā plures, si plura habeat significata. Non est enim impossibile, intellectum tot simul formare conceptus sub vnitate eiusdem vocis tot res significantis: quot satis est manifestum, in æquiuoco: quo audito, nullus negat, tot formare conceptus intellectum, quot sunt significata eius, plura vel pauciora: & in analogo, est alia ratio particularis: quia non solùm plures conceptus, habent ordinem ad vnam vocem; sed etiam ad vnam rem, principaliter significatam; ad cuius conceptum ordinantur omnes alij.

Et ex hoc intelligitur, non dari conceptum formalem, analogis communem, atque distinctum, à conceptibus analogatorum; sed plures tantùm eorundem. Vnde nullus datur conceptus formalis entis, præter conceptus prædicamentorum.

Secunda pars quæstionis, de vnitate conceptus obiectiui analogorum.

30 DVplicia sunt Analoga, vt dubio præcedenti insinuauimus. Quædam sunt; quorum significatum non reperitur formaliter, & intrinsecè, nisi in principali analogato, in cæteris verò, per Denominationē extrinsecam: vt sanum, quod sanitatē significat; sicut album, significat albedinem: & tamen sanitas, non reperitur formaliter, nisi in solo animali: in vrina verò, & medicina, solùm per denominationem extrinsecam, signi, vel causæ. Alia sunt analoga: quorum significatum reperitur formaliter, in omnibus analogatis: sed per se primò & principaliter, in vno tantùm, in reliquis verò, per intrinsecam dependentiam, & attributionem ad aliud: & de vtrisque procedit quæstio, An habeat vnum conceptum communem, & abstrahibilem ab analogatis. Sed de primò dicendum est, deinde de aliis.

Est igitur prima opinio modernorum; Quòd hæc analoga, significent vnum conceptum obiectiuum; quem intellectus abstrahit ab analogatis. Probatur primo: quia hæc analoga, non sunt æquiuoca: ergo non habent solam vocem communem; sed aliquid etiam, per illam significatum: sed quæcunque ratio communis potest abstrahi à particularibus, quæ in ea conueniunt: ergo datur conceptus horum analogorum, abstrahibilis ab eis.

Secundò:

Secundò: Quia audito nomine, sanum. potest aliquis concipere, aliquam rationem communem sanitatis; non considerando rationes particulares; aut distinguendo diuersas quas habet, in animali, vrina, & medicina: & conceptus iste communis est eis: ergo est vnus, & abstractus ab eisdem secundùm particulares rationes consideratis.

Secunda opinio est communis, & vera: quòd ab his analogis, non possit abstrahi conceptus communis, sed ea proxime significare rationes particulares analogatorum, aliquo modo similes, vel proportionatas in ordine ad vnum principale. Ita Caiet. opusc. de analogia nominũ cap. 5. Sotus cap. præsenti, q. 1. art. 2. Corol. 3. Fonseca 4. Meta. cap. 2. quæst. 1. sect. 6. vers. 3. discrimen.

Et probatur ratione: Quia hæc analogata significãt vnam formam, solùm existentem in principali analogato; non in aliis, in quibus solum est, per extrinsecam denominationem: sanum, significat formam sanitatis in solo animali inhærentem nõ in vrina, & medicina, quæ solùm dicuntur sana per extrinsecum respectum: causæ, vel signi ad sanitatem animalis: sed à re formaliter significata, & per solam extrinsecam denominationem: non est abstrahibilis vna ratio, vel conceptus communis: quia forma, & signum, vel causa, se habent; tanquam causa, & effectus: quorum rationes diuersæ sunt, licèt ordinem dependentiæ, vel attributionis habeant; & ideo non datur conceptus eis communis: ergo nec dabitur conceptus communis, horum analogatorum. 31

Secundò: Quia conceptus vnus, & communis multis, formaliter debet in eis reperiri: sed conceptus horum analogorum solũ reperitur formaliter in principali analogato; vt patet de conceptu sanitatis: ergo non est vnus omnibus eis communis.

Sed respondent aliqui, pro prima sententia, Conceptum horum analogatorum, non esse solius formæ: sed abstrahere ab inclusione formæ, aut ratione signi, vel causæ: vt ita vniuersalior sit; solùm dicens vniuersalem rationẽ sanitatis: & non particularem sanitatis formalis: & hunc conceptum abstractum formaliter reperiri in omnibus: nam esse causam sanitatis; formaliter, & intrinsecè, reperitur in medicina: & esse signum: formaliter conuenit vrinæ: sicut sanitas actualis formaliter cõuenit animali.

Hæc tamen solutio falsum supponit, Quia nomen sanum, impositum est ad significandam veram, & actualem sanitatem; vnde in communi modo loquendi, & concipiendi illud solum vocatur sanum quod formalem habet sanitatem sicut nomen risus, impositum est, est ad significandum *verum risum* hominis: quem solum intelligimus, audito hoc nomine: ergo non significant eiusmodi analoga vniuersaliorem illam rationem: sed ex eo significant minùs principalia analogata: quia intrinsecam habent attribu- 32

tionem, ad formam existentem in principali analogato, per nomen primario significatam. Nec vera est illa ratio cõmunis, vniuersalior; & abstrahens à formali, & intrinseca sanitate, quã obiicit argumentum; sed ficta: quia formæ, signo, & causæ, nihil datur commune, sed solùm hæc appellantur sana per attributionem illam propter quam ei aliquo modo assimilantur: sed similitudo nõ est intelligibilis, sine rationibus particularibus eorum: & ideo nec est ab eis abstrahibilis: imò nec intelligibilia sunt particularia significata, nisi actu intellectis rationibus particularibus: non quidem distinctè, & expresè, vt significantur propriis nominibus; sed confusè tantum: & hoc modo significantur nomine communi, & analogo: cuius ideo, non potest dari conceptus obiectiuus, communis, abstractus ab analogatis.

33 Ad primum arg. Concedendum est antecedens, cũ prima consequentia: minor verò distinguenda: nam ratio communis, duplex est: Communis, simpliciter: aut secundùm quid: illa reperitur in vniuocis; hæc in analogis: & illa solùm, abstrahibilis est; à particularibus rationibus vniuocatorum, hæc verò, nullo modo potest abstrahi, à particularibus rationibus analogatorum: sed necessariò debet eas actu confuso includere. Ratio huius discriminis est: quia ratio communis simpliciter, est ratio naturæ, aut modi, in inferioribus existentis; communis verò secundùm quid, nihil est præter proportionem, aut attributionem, inter rationes particulares: & ideo non est intelligibilis, sine inclusione actuali particularium, saltem confusa: & ex consequenti nisi intellectis particularibus, actu confuso; hoc est, nõ distinctè nec expresè: vt significantur propriis nominibus: & hoc est, non esse abstrahibilẽ conceptum communem ab eis: quia conceptus, qui à particularibus abstrahitur, non includit ea actu, sed solum in potentia.

34 Ad secundum; Distinguendum est antecedens: quia dupliciter contingit, concipere rationem communem, audito nomine analogo; non conceptis particularibus. Distinctè, & expressè: aut solùm confusè. Actu igitur expresso: & primo modo, concipi nequit ratio communis, secundùm quid: non conceptis particularibus; sed secundo modo: quia communis illa ratio; non *est aliud, præter* particulares proportionatas: & ideo, necessariò conceptas, actu, eodem conceptũ, non actu expresso, aut explicito, sed confuso, & quasi implicito.

Maior est difficultas, de aliis analogis, quorũ ratio, vel forma significata formaliter, & intrinsecè, reperitur in omnibus analogatis: licèt primò, & per se in vno; in aliis verò per intrinsecam depẽdentiam, & attributionem, ad illud & tale analogũ, est ens, secundum cõmunem, & veram sententiam & ideo, in illo placet exemplum ponere. Cùm enim forma significata, quæ est entitas; forma

formaliter reperiatur, in substantia, & accidentibus; videtur, abstrahi posse rationem communem entitatis, à particularibus rationibus prędicamentorum, quam participabunt omnia, tanquam formam intrinsecam.

Et est prima opinio, quæ asserit; Conceptum analogi; vnũ simpliciter esse, & abstractum, à particularibus rationibus analogorum & ideò ratione distinctum ab eis: Ita Iauellus 4. Met. quæst. 1. Sotus vbi suprà. Probatur testimoniis Arist. & D. Tho. deinde rationibus. Arist. 4. Met. tex. 7. asserit, Metaphys. considerare ens, in quantum ens: quasi dicat; non vt substantiam, vel accidens, sed sub ratione vniuersaliori, entitatis realis: datur ergo ratio vniuersalior; Substantia, & Accidente: quã necesse est, esse abstractam ab eis, vnam atque communem. Probatur cõsequentia: quia Vniuersale, est quid abstractum à particularibus, eisque commune. 35

Et D. Thom. 1. part. quæst. 5. art. 3. ad primum, ait: *Substantiam, quantitatem, & qualitatem contrahere ens applicando illud ad aliquam quidditatem, seu naturã: sed contractio non potest intelligi nisi respectu alicuius communis, quod determinatur ad particularia*; ergo sentit ens: & quodcumque ex his analogis significare conceptum communem, & abstractum ab analogatis. 36

Probatur etiam ratione; Primò: quia entitas formaliter, & intrinsecè est in substantia, & accidente: ergo in eo conueniunt, vel assimilantur, quòd vtrumque formaliter est ens, sed cuiuscunque conuenientiæ abstrahi potest conceptus communis eis, quæ eam habent: ergo abstrahibilis est conceptus communis entitatis, in qua assimilantur substantia, & accidens, & iste erit vnus atque ratione distinctus ab eis.

Secundò: Quia concipere possumus de re aliqua, quòd sit ens, & dubitare an sit substantia, vel accidens: ergo in conceptu entis, neutrum includitur secundùm particularem rationem, aut modum intrinsecum. Probatur consequentia; Quia si includerentur speciales rationes; certò cognosceremus quænam ei conueniret, eo ipso quod concipimus esse ens, & ideo non haberet locum dubitatio Sed si non includuntur speciales rationes in eo conceptu, erit abstractus, & vnus: cùm nihil includat diuersitatis, sed solam conuenientiam: ergo datur vnus conceptus analogi abstractus ab analogatis.

Probatur tertiò; quia si nõ datur conceptus abstractus, & communis entis; erit quasi aggregatus ex omnibus rationibus specialibus prædicamentorum. Ita vt qui dicit ens, dicat substantiam, quantitatem, qualitatem, & cætera prædicamenta: sed talis conceptus de nullo analogato potest prædicari; ergo falsæ erunt omnes istæ prædicationes; Substantia est ens, Quantitas est ens, Qualitas est ens: quod est absurdum. Probatur consequentia; quia 37

sensus

sensus earum erit, Substantia est substantia, quantitas, & qualitas, & sic de cæteris, qui est manifestè falsus.

Hanc sententiam defendit P. Franciscus Suarius 1 tom. suæ Meta. disp. 2. sect. 1. additque tria. Primum, hunc conceptum obiectiuum entis sic esse præcisum ab inferioribus, vt in eo non includantur actu distincto, vel confuso modi intrinseci eorum, videlicet per se & in alio. Secundum, ens non significare immediatè substantiam, & accidens; sed illum conceptum communem, & abstractum: quo medio descendit ens ad vtrumque. Tertium, hũc conceptum communem non solum esse vnum, vt abstractum ab inferioribus; sed etiam, vt ad illa comparatur. & hoc addidit propter quandam opinionem aliorum modernorum, qui dicunt, vt abstractum esse vnum, non tamen vt comparatum ad inferiora: quia in illis, vt expresè conceptis diuersificatur: quã sententiam specialiter referre necessarium non puto. In his autem tribus, satis consequenter loquitur doctissimus pater.

38 Secunda opinio est aliorum modernorum, qui cõcedunt conceptum entis abstrahi posse à particularibus substantiæ, & accidentis, & vt sic abstractum ab eis esse vnum simpliciter: sed comparatum, cum eisdem, vel consideratum in eis expresè conceptis hoc est, vt propriis nominibus significantur, non esse vnum, sed fieri in eis diuersum. Quod probari potest: quia communis ratio entitatis, vt est in substantia, & accidenti, non distinguitur ab eis, licèt in abstractione distinguatur, sed conceptus expressi eorum sunt diuersi: ergo ratio entis, vt in eis existens, non potest esse vna, sed debet esse diuersa.

39 Tertia opinio, negat omnino dari vnum conceptum obiectiuum simpliciter abstractum ab analogatis, quam sequũtur Capr. in 8. d. 2. quæst. 1. & apud ipsum Aureol. Ferra. 1. cont. gent. cap. 30. Deca Hispalens. in 1. d. 2. quæst. Caiet. in opusc. de ente & essentia, cap. 1. q. 2. & tract. de nom. analog c. 5. & 6. Sonc. 4. Metaph. q. 2. Pere. 2. lib. Phys. c. 2. in fine. Fland. 4. Meta. q 5. art. 6. Fons. 4. Meta. cap. 2. q. 2. P. Gabr. Vasquez. 1. p. d. 22. c. 5. & d. 114. cap. 2. & plures alij: & hæc est probabilior sententia.

Probatur aduersus primam, & secundam, testimoniis Arist & D. Thom. Arist. enim 4 Meta. cap. 1. duo asserit; nempe, *Quòd ens multipliciter dicitur: & quòd dicitur ad vnum, vel ad vnam naturam*: ex vtroque autem colligitur, quòd non detur vnus cõceptus eius abstractus ab analogatis, quod sic probo: Nam si multipliciter dicitur: ergo non vno modo, nec per vnum conceptum, sed per plures: & si dicitur in ordine ad vnum: ergo in suo conceptu includit multa. Probatur consequentia: quia vbi datur vnum, vel multa ad vnum ordinata, ibi est multiplicitas: sed si multa includit in suo conceptu, non potest talis conceptus esse

vnus,

vnus, quia multa diuersa sunt; ergo, non datur vnus conceptus obiectiuus entis. Et 8. Meta. cap. 6. tex. 16. asserit. *Ens statim esse substantiam, quantitatem, & qualitatem*, hoc est, immediatè ad illa descendere; & non vt vniuocum quod non nisi medio vnico conceptu eis communi, descendit ad vniuocata, vt animal ad hominem, & equum, ergo sentit non habere conceptum communem: nam eo mediante, descenderet ad substantiam, & accidens.

Et D. Tho. 1. p. q. 13. art. 5. ita ait: *Neque enim in his, quæ analogicè dicuntur, est vna ratio sicut in vniuocis, nec totaliter diuersa, sicut in æquiuocis; sed nomen, quod sic multipliciter dicitur, significat diuersas proportiones in ordine ad vnum*, &c.

Ex quibus verbis hoc arg. colligitur: Conceptus entis, apud D. Tho. significat diuersas proportiones in ordine ad vnum: sed non potest significare diuersas proportiones in ordine ad vnum, nisi diuersa illa, quæ tales habent proportiones, simul significet, & hæc sunt analogata; ergo non potest abstrahi conceptus eius ab analogatis, nec esse vnus simpliciter.

Probatur deinde ratione aduersus primam sententiã, desumpta ex definitione analogorum, quam admittunt omnes. Analoga sunt, quorum nomen est commune, ratio verò substantiæ nomini accommodata, nec omnino eadem, neque omnino diuersa: sed ratio substantiæ est conceptus obiectiuus: ergo iste non est omnino idem, nec omnino diuersus, sed diuersus simpliciter, & idem secundum quid, ratione attributionis, quare sequitur, non esse abstrahibilem ab analogatis, inter quæ attributio, & diuersitas repetitur, nec potest esse vnus simpliciter.

Secundò: Si conceptus entis abstrahitur, aut præscinditur à substantia, & accidenti: ergo distinguitur ratione ab illis: sed quæ distinguuntur aliqua distinctione, vt sic distincta, non se includunt; ergo conceptus entis, vt sic præcisus à modis intrinsecis substantiæ, & accidentis, nec eos potest includere, nec in eis includi. Primum probatum est falsum: sed probatur etiam falsum esse secundum, quia conceptus entis est transcendens: ergo includitur in quacunque entitate, siue sit completa, siue incompleta, siue sit natura, vel modus: alioqui si non includat ens, erit nihil.

Probatur tertiò: Quia si conceptus entis est abstractus simpliciter à modis intrinsecis, & eos non includit actu, vt fatetur prima sententia; sequitur sic esse vnum, vt nullam includat diuersitatem. Probatur consequentia; quia tota aduersitas substantiæ & accidentis, est per modos intrinsecos per se, & in alio; si ergo hos non includit actu, sicut genus non includit actu differentias, erit vnus simpliciter, & consequenter vniuocus. 41

Respondet prima sententia; Quòd licèt non includat actu modos, & in hoc conueniat cum vniuoco, differt tamen ab eo quòd

conceptus

conceptus vniuocè eodē modo, aut æqualiter participabilis est ab vniuocatis: conceptus verò analogi; vt entis ex propria natura, est diuerso modo participabilis ab analogatis secundùm attributionem vnius, vel multorum ad vnum: & hoc satis est, vt non sit vniuocus, sed analogus. Sed hæc solutio sic impugnatur: Conceptus entis non potest esse diuerso modo participabilis: nec potest vllam habere diuersitatem, nisi per diuersos modos intrinsecos per se, & in alio, per quos determinatur ad esse substantiæ, & accidentium: ergo repugnat vllam habere diuersitatem, aut diuerso modo esse participabilem, nisi per ipsos modos: sed dum ab eis abstrahitur, eos non includit; ergo non potest esse diuerso modo participabilis.

42 Et confirmari efficaciter potest hoc modo: Conceptum communem abstrahi à particulatibus, non est aliud, quàm rationem communem cognosci sine particularibus, aut eis non cognitis; ergo Conceptum entis abstrahi à modis per se, & in alio, est cognosci rationem entis, non consideratis modis, neque ordine ad illos: nam eo ipso, quòd consideraretur ordo ad illos, non esset conceptus abstractus: sed nullam potest habere diuersitatem ratio entis sine modis, aut sine ordine ad illos: ergo si ab eis abstrahatur, erit conceptus omnino vnus & idem, non minùs, quā conceptus vniuocus: & ens ipsum non erit analogū, sed vniuocū.

Probatur deinde aduersus secundam opinionem. Primò: Quia si semel admittitur conceptus entis abstractus à particularibus substantiæ, & accidentis, & esse vnum: sequitur ens esse vniuocum. Probatur consequentia: quia illum conceptum abstractum, & vnum, significat primò ens: ergo ratio significata per nomen est eadem, & nomen commune, vt dicitur in definitione vniuocorum. Secundò; quia repugnat conceptum in abstractione esse vnum, & non inferioribus expressis: ergo semper est vnus. Probatur antecedens: quia si semel abstrahitur ab eis: ergo distinguitur ratione sic abstractus ab eisdem vt expressis; sed comparatus ad eos est idem conceptus, qui consideratur in abstractione, & non alius: ergo erit etiam ratione distinctus. & ideo eandem habebit vnitatem quam ei tribuunt in abstractione.

Quonam modo conceptus analogi contineat analogata.

NOstra igitur sententia tenet; Conceptum obiectiuum entis, & cuiuscunque analogi, non esse simpliciter abstrahibilem ab analogatis; sed ea necessariò includere. Circa modum verò, quo ea includat, non conueniunt omnes, qui eam sequuntur. Duo tamen sunt apud eos recepta. Primum, quòd ea includat actu, & non solùm in potentia; quia hoc vltimum nec tollit vnitatem conceptus, nec vniuocationem nominis. Secundum: quod

non

non includat eos actu explicito, distincto, vel expresso: quod est dicere: non includere eos, vt significantur propriis nominibus; sed in quantum sub nomine communi significantur, vt sub nomine entitatis, vt de ente loquamur. Et ratio huius est, quia ens significat substantiam, & accidens, in quantum habent attributionem: sed sub propriis nominibus eam non habent, sed sub nomine communi entis significata, & confusè contenta: ergo hoc tantùm modo significantur nomine analogo, & continentur in conceptu eius, & non sub expressis conceptibus, aut nominibus.

Differunt igitur, quantum ad modum eos includendi. Nam Soncinas & Herueus vbi suprà, asserunt conceptum: quem immediatè significat ens, esse hoc disiunctum, substantiam, vel accidẽs. Hoc tamen ab omnibus, ferè reiicitur. Primò; quia conceptus per determinatam vocem significatus, debet esse determinatus: disiunctum verò illud, nec determinatè dicit substantiam, neque accidens. Secundò: quia ens significat multa per attributionem ad vnum; ergo significat omnia simpliciter, hoc est, sine disiunctione. Probatur consequentia: quia attributio non versatur inter multa disiunctiuè significata, sed absolutè.

Nec etiam significatū analogata sua analoga copulatiuè, ita vt conceptus entis sit substantia, & accidens, quia ex eo sequeretur omnes propositiones, in quibus prædicatur de quolibet eorum esse falsas: vt substantia est ens: accidens est ens, quia sensus earum esset: substantia, est substantia, vel accidens: accidens est substantia, vel accidens.

Propterea, est secunda opinio aliorū, Quòd ens primaria significatione, significet ens per se, quod est substātia & ens simpliciter: secūdariò verò accidentia, tanquam aliquid eiusdem substantiæ. Sed hoc etiam videtur falsum: quia analogum per se primò significat multa cum attributione: ergo non significat primò solum analogatum principale, sed omnia, quamuis principale significatum sit dignitate primum.

Tertia opinio est Ferra. & Caiet. vbi suprà quòd analogum significet immediatè, & per se omnia analogata; in quantum inter sese habent attributionem, & ens significet immediatè decẽ prædicamenta, in quantum nouem accidentium, dicuntur per attritionem ad substantiam, & hæc est probabilior, & tenenda.

Sed pro eius explicatione tanquam certum debet præsupponi; Quòd analogum aliquo modo sit superius cuilibet analogato, vt bene Caiet. in opusc. de analogia, ca. 5. non solùm secundùm vocem, quæ cōmunis est analogatis: nam hoc etiam habet æquiuocum; sed aliquo modo secundum rationem, aut conceptum significatum: qui cùm aliquo modo debeat etiam communis esse, consequenter debet esse superior: & si communis est aliquo modo, debet esse abstractus ab eis. Sed

Sed vt hæc intelligantur meliùs, adnotat bene Caiet. vbi suprà, duplicem esse abstractionem, qua vnum abstrahitur ab aliis. Vna est, per quam vnũ cognoscitur sine alio, aut eo non cognito. Alia, per quã eadem res cognoscitur alio modo, quàm sit in se: vt cùm in se habeat modum expressum, atque distinctum cognoscitur quasi implicitè & confusè. Et primus modus abstractionis constituit abstractionem simpliciter, & pertinet ad vniuoca, quæ sic abstrahuntur à suis vniuocatis. Secundus nõ facit, nisi abstractionem secundùm quid, & pertinet ad analoga: quæ non possunt primo modo abstrahi, nec alio, nisi secundo. Itaque substantia duobus modis considerabilis est: aut secũdùm conceptum expressum per proprium nomen substantiæ, significatum: aut secũdùm conceptum cõfusum, & quasi implicitum, qui non videtur esse alius, quàm entitas principalis, cui attribuũtur accidentia. Ex hoc modo significatur nomine entis, cuius proprius cõceptus est entitatis primæ, ac principalis: & minùs principalium: quæ sunt accidentia secũdum particulares modos inhærendi ei, attributa, quæ est substantia. Et conceptus iste aliquo modo est abstractus respectu conceptuũ expressorum; inter quos, vt sic expressos, nulla attributio, nullus ordo, nulla dependentia, aut similitudo significatur; & ratio abstractionis in eo consistit, quòd licèt per conceptum entis, omnia concipiamus actu, & similiter dum omnia simul concipimus per propria nomina, per cõceptum tamen entis concipimus ea, cum attributione, & similitudine: quæ per cõceptus proprios repræsentata, nullam habẽt attributionem, nullum ordinem, nullam similitudinem, vnde sequitur, conceptum entis, ita prædicari de quocunque, vt suo etiam modo prędicetur de aliis, & hoc est esse aliquo modo superiorem respectu singulorum, & ex consequenti, abstractum eodem modo ab eis, & vt talem prædicari de singulis.

45 Sed vt modus prædicandi entis de singulis prædicamentis intelligatur, adnotamus secundò; Quòd licet cõceptus entis includat substantiam, & accidens actu confuso, vt explicatum est; in prædicatione tamen applicatur singulis, iuxta propriam naturam vt dum prædicatur de substantia, applicatur ei, vt primo enti, cui attribuuntur accidentia; & dum prædicatur de aliquo accidenti, applicatur eidem, vt attributo substãtiæ. Sensus igitur huius propositionis, *Substantia est ens*, iste est: Substantia est ęntitas prima, cui attribuuntur accidentia; & quantitas est ens, id est, habet entitatem per modum extensionis, attributam substantiæ. Et ratio huius est, quia omnia significantur secundùm attributionem ad vnum: ergo de illo vno prædicatur, tanquam de eo, cui attribuuntur cætera; & de cæteris, vt illi attribuuntur, & eadem attributio, est ratio propter quam, licèt conceptus entis multa ac diuersa

diuersa contineat, verè possit prædicari de singulis; quia dum de quolibet prædicatur, ex proprio modo ipsius applicationis, & attributionis, illud tantùm dicit in recto; cætera verò in obliquo, vt attributio ipsa significata inter eos petit.

Si autem dicas secundùm sensum harum prædicationum, non prædicari ens de singulis prædicamentis, tanquam superius, sed tanquam æquale; imò prædicatione identica, aduersus id, quod dictum est, superius esse, saltem secundùm quid. Probatur vtrumque. Primum quidem; nam prædicatum huius propositionis, *Substantia est ens*, non est aliud, quàm substãtia est entitas prima cui proportionantur accidentia, & hoc patet conuerti cum subiecto, imò esse idem prorsus cum eo; & ideo non solùm esse propositionem æqualis, sed identicam. Respondeo prædicari prædicatione æquali simpliciter, superiori verò secundùm quid, identica verò nullo modo. Primum manifestum erit, si consideremus conceptum entis secundùm diuersos modos: quibus prædicatur de omnibus: nam de substantia, vt de primo, cui cætera attribuũtur: de singulis verò accidentibus secũdùm particulares modos, quibus attribuuntur substantiæ. Consideratus igitur conceptus entis cum his omnibus modis, qui ei cõueniunt, vt analogo adæquatè sumpto, cùm ei conueniant ratione analogiæ attributionis, superior erit formaliter respectu singulorum analogatorum, licèt tantùm secundùm quid, quamuis æqualis simpliciter seclusa hac consideratione. Et quòd sit superior formaliter secundùm quid, probo: quia dum prædicatur de vno secundùm modum applicationis ad illud, prædicari potest de cæteris, secundùm proprios modos eorum; quod manifestum est, non habere subiectum, ergo secundùm modum prædicandi non conuertuntur, licèt quantum ad rem significatam conuertantur. 46

Et ex hoc sequitur, easdem propositiones non esse identicas, sed formales analogi, quia licèt eadẽ res sit prædicatum & subiectum, diuersum habet modum in prædicato, quam in subiecto in duobus consistentem. In primo quidem: nam in prædicato maiorem habet extensionem, cùm sic prædicetur de vno secundùm proprium modum illius, vt possit etiam prædicari de cæteris secundum proprios modos eorum: In secundo verò qua licèt tam prædicatum, quàm subiectum huius prædicationis, *Substantia est ens*; significet eandem rem, expressiùs tamen atque distinctiùs significatur per subiectum, tanquàm per proprium nomen, quam per prædicatum, tanquam per nomen commune. Et modus iste significandi diuersus efficit, vt propositio sit formalis; & ideò non identica, sicut non est identica prædicatio, in qua definitio prædicatur de definito, licèt eadem res sint; ex eo solùm, quòd expres- 47

ſius ſignificatur per prædicatum, quàm per ſubiectum.

48 Et ex his non erit difficile arg. contrariæ opinionis ſoluere: Nam teſtimonium Ariſt. verum continet, quòd *Metaphyſica conſiderat ens, in quantũ ens*; hoc eſt non ſecundum aliquam rationem particularem alicuius prædicamenti; nec ſecundùm rationes omnium expreſſas atque diſtinctas: ſed ſecundùm rationem attributionis ad vnum, nempe ad ſubſtantiam: hanc enim non habent ſub propriis nominibus ſignificata; ſed ſub nomine entis omnibus communi ſub quo ſimilitudinẽ quandam in entitate habent, & vnitatem ſecundum quid, ſub qua abſtrahi poſſunt, etiam ſecundum quid à propriis rationibus expreſsè ſignificatis. Et ſic abſtractum ens conſideratur in quantum ens, & poteſt eſſe obiectum Metaphyſicæ; quia licèt ſit analogum, conſideratum tamen ſub tali modo abſtrahendi à materia, vt conſideratur in metaphyſica, vnam rationem, ſub qua obiectiuam habet, à qua ſcientia ipſa ſumit vnitatem ſpecificam.

49 Teſtimonium verò D.Th. petit modum, quo ens contrahatur per modos particulares ſubſtantiæ, & accidentis. Et difficultas conſiſtit in hoc: Quia ſi non datur communis conceptus eius ab iiſdem modis abſtractus, ſed includens eos, non videtur poſſe contrahi per illos, quia cõtrahẽs debet eſſe extra rationem contrahibilis: nam ſi in eo includatur, iam erit contractum per illud. Reſpondeo; Eodem modo contrahi ens per modos per ſe, & in alio, quo ab eiſdem abſtractum eſt: ſed abſtrahitur ab eis, ſolùm ſecundùm quid, hoc eſt, ſicut idem à ſeipſo diuerſo modo ſignificato, ideo ſolum poteſt contrahi per ſeipſum, vt diuerſo modo ſignificatum. Gratia exempli; ens in ſuo cõceptu includit modos intrinſecos per ſe, & in alio, actu quidem, non tamen ſub expreſſo conceptu, ſed ſub implicito, & confuſo, hoc eſt, non vt propriis nominibus ſignificantur, ſed nomine communi entis, & diuerſus iſte modus includendi eos ſufficit, vt dicatur abſtractus ab eis ſecundum quid: conceptus verò non contrahitur, niſi vt abſtractus eſt: nam contractio, & abſtractio, mutuò ſibi correſpondent: ergo eodem modo contrahitur conceptus entis per modos intrinſecos ſub expreſſo conceptu ſignificatos, quos tamen hoc modo non includit, ſed ſub confuſa ratione, vt ſemper ſit verum (adhuc in contractione analogi, quæ ſolum eſt ſecundum quid, ſicut abſtractio) quòd cõtrahens ſit extra rationem contrahibilis. Hunc ſenſum explicuit D.Tho. in alio loco, & ita vnum teſtimonium explicamus per alterum. Locus autem eſt, quæſt. 1. de veritate, art. 1. vbi ſic ait: *Quod primò intellectus concipit quaſi notiſſimum, & in quo omnes conceptiones reſoluit, eſt ens: vnde oportet, quòd omnes aliæ conceptiones intellectus, accipiantur ex additione ad ens, ſed enti*

enti nihil poteſt addi quaſi extranea natura per modū,quo differentia additur generi,quia qualibet natura eſſentialiter eſt ens,ſed ſecundùm hoc aliqua dicuntur addere ſupra ens, in quantum exprimunt ipſius modum,qui nomine ipſius entis non exprimitur. Et infrà:*Subſtantia non addit ſupra ens aliquam differentiam,ſed nomine ſubſtantia exprimitur ſpecialis modus eſſendi.*

Ad primum arg.Conceſſo primo enthymemate, diſtinguenda 50
eſt minor ſyllogiſmi,quia qualis fuerit conuenientia multorum, talis erit abſtrahibilis conceptus ab eis. Si conueniant ſimpliciter, abſtrahibilis erit conceptus ſimpliciter, communis, & vnus vt in vniuocis : ſi verò ſolum conueniant ſecundum quid,ſolum erit abſtrahibilis conceptus communis, & vnus ſecundum quid. Et ita eſt in analogis atque etiam in ente, cum ſit analogum. Quid autem ſit abſtrahi ſecundum quid,iam explicatum eſt.

Ad ſecundum: Conceſſo antecedenti, diſtinguendum eſt conſequens:Nam actualis incluſio duplex eſt,confuſa, ſeu implicita, & diſtincta,vel expreſſa, & de hac concedendum eſt, negandum verò de illa,dicendumque,ex eo poſſe dubitationē procedere, An ſubſtantia ſit;vel accidens illud,de quo certò ſcimus eſſe ens,quia conceptus entis confusè tantùm includit rationes particulares ſubſtantiæ, & accidentis, non diſtinctè,ratione verò confuſionis occurrit dubitatio,in eo conſiſtens,quòd intellectus non cognoſcit diſtinctè,ad quod ſignificatum determinetur ens.

Ad vltimum:Negandum eſt illud, quod in antecedenti ſumi- 51
tur,nempe conceptum entis eſſe aggregatum ex particularibus conceptibus prædicamentorum, quia non includit eos per modum aggregationis,ſed per modum attributionis : in qua includitur eſſentialiter ordo multorum ad vnum, aggregato verò repugnat ordo,cùm ex eo ſit aggregatum,quia plura includit ſine ordine. Includere autem omnia ſecundùm ordinem attributionis, eſt includere vnum quaſi in recto, & alia in obliquo. Vnde ſequitur,quòd dum prædicatur ens de quolibet analogato, vt in hac propoſitione, *Subſtantia eſt ens*, non ſit ſenſus.Subſtantia eſt ſubſtantia,& accidens,quia in hoc ſenſu non ſignificarur attributio:ſed talis eſt ſenſus : Subſtantia habet entitatem primam, vel eſt entitas prima,cui attribuūtur accidentia & eſt veriſſimus.Nec tollit veritatem eius, quòd in conceptu entis præter ſubſtantiam ita ſignificatam in recto,ſignificentur accidentia in obliquo : ſicut nec tollit veritatem propoſitionis, in qua prædicatur de accidenti,quòd ſubſtantia ſignificetur in obliquo, ita vt ſenſus ſit, Accidens habet entitatem,vel eſt ens attributum ſubſtantiæ,tanquam aliquid eius. Ratio autem ob quam tales ſenſus efficiunt prædicationes iſtæ, eſt natura ipſa attributionis, ſub qua ſignificantur analogata per nomen analogum:ideo enim cuilibet

applicatur idem analogum in prædicationibus, secundùm exigentiam eiusdem attributionis.

52 Vnum adnotandum est in hoc loco: Nempe vnitatem secundùm quid conceptus analogi sufficere, vt diuidi possit in sua analogata, atque etiam vt analogata ipsa comparari possint, vt ab eo significata, ita vt dicamus, substantiam esse perfectius ens, quàm accidens, & tandem vt possit esse obiectum intellectus, & scientiæ: Ratio primi est, quia diuisio procedit ab vno ad multa; ergo in tantum aliquid diuisionis capax est, in quantum est vnum: nam si sit multiplex, secum affert diuisionem. Vnde sicut diuisio æquiuoci in sua æquiuocata, non est diuisio rei, sed solius vocis, quia sola vox est communis: simili modo diuisio analogi simpliciter est diuisio vocis, & secundùm quid diuisio rei, quia vox est communis simpliciter, sed res significata non est communis, neque vnà simpliciter, sed multiplex: vna verò solùm secundùm quid, & ideo diuisio analogi, si ad rem attendamus, non est diuisio simpliciter, sed solùm secundum quid, ad quam sufficit vnitas conceptus eius secundum quid. Vniuocum verò, quia tam ex parte vocis, quàm rei significatæ vnum est, simpliciter diuidi potest: & sola diuisio eius simpliciter talis vocari debet.

Et eodem modo reddenda est ratio comparationis: nam comparatio in vna aliqua ratione fieri debet, ideo simpliciter in vniuoco debet fieri, & si propria sit in specie infima, vt docet Aristoteles 7. lib. Phys. qualiscunque verò, potest etiam fieri in analogo, ad quam sufficit vnitas secundùm quid.

53 Vt autem possit esse obiectum intellectus & scientiæ analogum, sufficit eadem vnitas, quia scientia, aut potentia non sumit vnitatem specificam ex obiecto materiali, sed ex ratione formali obiectiua, sub qua in illud tendit potentia, vel consideratur à scientia, à qua maiorem accipit vnitatem analogum, dum est obiectum potentiæ, vel scientiæ.

An ens sit vniuocum respectu substantiæ, & accidentis, aut analogum; & qua analogia.

HOc est quartum, quod proposuimus tractandum. Sed pro eius notitia notari debet, Ens duobus modis sumi posse: pro Ente creato, quod diuiditur in decem prædicamenta, aut vniuersaliùs pro Ente communi respectu creati, & increati, aut Dei, & creaturarum: & de ente vtroque modo sumpto, potest esse quæstio, quam ideo in duas partes diuidimus. In prima, agemus de ente creato, an sit vniuocum respectu prædicamentorum, vel analogum, & qua analogia. In secunda eadem inquiremus de eodem ente, respectu Dei, & creaturarum.

Prima

Prima pars quæstionis.

CIrca primam partem duæ sunt opiniones extremæ, & altera media. Prima opinio extrema, est Aureoli apud Capreolum 54 in 1.2. q. 1. asserentis, Ens esse æquiuocum respectu substantiæ & accidentis. Probatur testimoniis Arist.& Porphyrij: nam Arist. 8. Meta. cap. 6. tex. 16. ait: *Quodlibet prædicamentum statim quippiam esse: hoc est, seipso esse tale, atque diuersum ab alio, quod aliis verbis dici solet, prædicamenta seipsis esse diuersa, & non per differentias: sed esse seipsis diuersa, est se totis esse diuersa; & se totis esse diuersa idem est, ac esse omnino diuersa, quod & proprium est æquiuocatorum.* Erit igitur æquiuocum ens.

Porphy. verò cap. de specie ex mente eiusdem Aristo. dixit *Ens æquiuocum esse.*

Hæc tamen sententia (si de propria æquiuocatione loquitur, & non de communi, prout comprehendit analogiam,) contraria est doctrinæ eiusdem Arist.& rationi. Probatur primum ex 4. Meta. cap. 1. & tex. 2. vbi ait Arist. *Ens autem multipliciter dicitur, non æquiuocè, sed ad vnam naturam, sicut sanum,* hoc est, per attributionem multorum ad vnum.

Probatur secundum, quòd sit contra rationem, ex definitione æquiuocorum. Æquiuoca sunt, quorum nomen est cõmune, ratio verò substantiæ nomini accommodata omnino diuersa: sed substantia, & accidens cõueniunt aliquo modo in ratione entis, cum vtrũque sit ens: licèt vnum diuersum ab alio, & ei attributũ: ergo non sunt omnino diuersa; quare nec ens potest esse æquiuocum.

Secunda opinio extrema tenet, Ens esse vniuocum, ita Scotus, 55 in 1. d. 3. q. 3. & in 3. d. 8. q. 2. & omnes eius discipuli, Antonius, Andreas 4. Met. cap. 1. atque etiam Nominales omnes, vt testatur Gab. in 1. d. 2. quæst. 4. Et probatur duplici ratione. Prima, ex definitione vniuocorũ desumpta: *Vniuoca sunt, quorum nomen est cõmune, ratio verò substantiæ nomini accommodata eadem*: hoc est, conceptus per nomen significatus: sed nomen ens cõstat esse cõmune substantiæ, & accidenti, & conceptus tam formalis quam obiectiuus est vnus, & idem in inferioribus: ergo nomen erit vnicum. Probatur minor, quia substantia & accidens conueniunt in ratione entis; & distinguuntur per modos intrinsecos per se, & in alio; sed modi distinguuntur ratione ab entitate, cùm eam determinent, atque contrahant ad substantiam & accidens; ergo potest intellectus concipere entitatem; nullo modo conceptis modis. Probatur hæc vltima consequentia: nam ea quæ distinguuntur ratione, benè potest intellectus separare, & vt sic separata, non se includent, quare poterit concipere rationem entis cõmunem substantiæ, & accidenti, in qua non includantur modi. Et

talis conceptus formalis,& obiectiuus,erit vnus ſimpliciter,nullam includens diuerſitatem.

Secundò: Quia ſi aliquid obſtaret,quominus conceptus entis non eſſet vnus ſimpliciter,& communis ſubſtantiæ, & accidenti, eſſet maximè diuerſitas in modo eſſendi vtriuſque,quia ſubſtantia habet modum eſſendi per ſe;accidens verò modum eſſendi in alio:ſed hæc non obſtant:ergo erit vnus ſimpliciter.Probatur minor, quia hæc ratio diuerſitatis non eſt in entitate, niſi ratione modorum;ergo non tollit vnam rationem entitatis, atque adeò vniuocam, quemadmodum non tollit vnitatem conceptus animalis diuerſitas per rationale,& irrationale,quia non eſt ratione naturæ ſenſitiuæ,ſed differentiarum.

Tertiò:Intellectus poteſt eſſe certus de aliquo,quòd ſit ens, & dubius an ſit ſubſtantia,vel accidens: vt ſi quis dubitet,an aliqua Hoſtia ſit cõſecrata,vel non,certò cognoſcit eſſe ens,dubitat verò,an ibi ſit ſubſtantia,vel ſolùm accidens.Hoc autem non poſſet contingere,niſi intellectus concipiat rationẽ entis, non cõceptis rationibus particularibus ſubſtantiæ,& accidentis: quia cõceptus communis erit eis,& vnus ſimpliciter, cùm nõ includat aliquid, ratione cuius poſſit vllam diuerſitatem habere.Et ex conſequenti,nomen ens ſignificans talem conceptum,erit vniuocum.

56 Tertia ſententia media inter hæc extrema aſſerit, *Ens non eſſe æquiuocum, neque vniuocum, ſed analogum.* Et eſt communis in ſchola,& vera,quam ſequuntur Auerroes,Alexander, & D.Th. in commmentariis locorum Ariſt.inferiùs citandis,Porphyrius,Albertus,& Ammonius, cap. de ſpecie in prædicabilibus, & cæteri omnes præter citatos pro ſententia Scoti.

Colligitur efficaciter ex doctrina Ariſt. 4. Met. cap. 2. lib. 7. cap. 1.& 4.& 1. l.Ethic.cap. 6. vbi expreſſè docet, *Ens multipliciter dici,& non æquiuocè, ſed ſicut ſanum de vrina, Medicina, & animali ad vnam naturam,* hoc eſt,per attributionem multorum ad vnum.Quibus verbis excludit vtramque extremam ſententiã: nam dum dicit, *Ens multipliciter dici ſicut ſanum,* tollit vniuocationem, contra Scotum: dum verò addit *non æquiuocè*, tollit æquiuocationem, contra Aureolum.

Probatur deinde ratione Primò, ex definitione analogorum, Analoga ſunt quorum nomen eſt commune, ratio verò ſubſtantiæ nomini accommodata,nec omnino eadem,neque omnino diuerſa:ſed ita ſe habet ens reſpectu ſubſtantiæ, & accidẽtis: ergo eſt analogum, & non vniuocum. Minorem ita probo: Subſtantia eſt primum ens,habens entitatem per ſe independentem ab alio: accidens verò eſt entitas alterius,nempe ſubſtantiæ,& ideo Ariſt. 4.Met.c. 2. dixit, *Accidens non eſt ens,ſed entis ens*;ergo nõ habet per ſe entitatem, ſed per attributionem ad ſubſtantiam:quare in

ipſamet

ipsamet ratione entitatis, reperitur in primis maxima diuersitas, & ob id etiam in conceptu significato per nomen ens. Deinde reperitur aliqualis conuenientia ratione eiusdem attributionis: ergo ratio entis per nomen significata, nec est omnino diuersa: neque omnino eadem. Et hoc est ens esse analogum, & ideo non vniuocum.

Si autem dixerit Scotus, diuersitatem inter substantiam, & accidens non prouenire ex parte entitatis, sed ex parte modorum per se, & in alio, à quibus abstrahi potest ratio entitatis: & sic abstracta erit vna, quia sic à diuersitate abstrahitur; ergo vt sit abstracta non includit eã, quare erit vna simpliciter, & nomen ens, eam immediatè significans, erit vniuocum. Non ergo probatur, analogum esse, aut non esse vniuocum. Hoc non tollit vim arg. quia modi intrinseci substantiæ, & accidentis, non sunt gradus perfectionis distincti ab entitate, sed ipsamet entitas expressiùs concepta, & significata, quæ significatur nomine entis: vnde nec ens est extra rationem eorum, nec ipsi extra rationem entis: vnde sequitur primò, quòd nec possit entitas concipi, sine illis actu saltem confuso inclusis, nec ipsi sine entitate. Secundò sequitur idem esse, quòd diuersitas substantiæ, & accidentis, vt significantur nomine entis, proueniat ex modis intrinsecis per se; & in alio, & quòd proueniat ex ipsamet entitate: idem etiam esse, quòd per eosdem modos sint diuersa, & quòd seipsis sint diuersa: & tandẽ, quòd sicut entitas non potest à seipsa abstrahi, sic nec possit abstrahi, ab eisdem modis, & ideo neque conceptus entis eos necessariò includens, possit esse vnus simpliciter, nec vniuocus. An verò ens non in tota sua vniuersalitate sumptũ, sed pro ente tantum completo, abstrahi possit à substantia, & accidenti, & respectu eorum sit vniuocum, statim dicemus. 57

Ad testimonium Arist. pro prima sententia respondeo; Prædicamenta esse primò diuersa, hunc sensum efficere, quod non differant, sicut species per differentias, continentes diuersum gradum perfectionis, à genere in quo conueniunt, sed per modos, qui sunt ipsamet prædicamentorum entitas speciali modo concepta: vnde verum est, per proprias entitates ita conceptas, esse diuersa. Et hoc est etiam seipsis differre. Et cum infertur se totis differre, distinguendum est: nam si sensus sit: Per totam entitatem suam vnum esse diuersum ab alio, verum est: si verò per totam entitatem omnibus modis conceptam, falsum: quia entitates eorum concipi possunt tanquam diuersæ simpliciter, atque etiam tanquam similes, & eædem secundùm quid ratione attributionis, & ideo non concipiuntur vt omnibus modis diuersæ. Neque in hoc sensu verum est se totis differre, esse tamen necessariũ vt ens esset æquiuocum; quia æquiuocata, vt sub eo nomine concipiuntur, & 58

significantur, nullo modo conueniunt. Et ideo non probatur ex illo testimonio quòd ens sit æquiuocum: Porphyrius verò de æquiuoco loquitur secundùm communem acceptionem, sub qua analogum comprehendit; num ad intentum eius, quod erat ens, non esse genus rerum omnium, sufficiebat esse analogum.

59 Ad primum argum. secundæ opinionis; Neganda est minor, quòd conceptus entis sit vnus simpliciter. Et cùm dicitur modos distingui ratione ab entitate, distinguendum est: nam duobus modis contingit aliqua distingui ratione. Primò, distinctione totali, ita vt conceptus vnius sic distinguatur ab alio, vt illum non includat, & hoc modo distinguitur ratione differentia à genere. Secundo, non distinctione totali, sed includentis, & inclusi, & ita verum est, quòd conceptus entis distinguatur à modis, quos includit, & à quibus includitur, in quantum addunt supra conceptum eius rationem expressionis. Et si distingueretur conceptus entis ratione à modis in primo sensu, posset abstrahi ab eis: sed cùm non distinguatur, nisi in secundo, negandũ est, quòd possit abstrahi, aut sine illis concipi.

Ad secundum: Neganda est minor: quòd ratio diuersitatis substantiæ, & accidentis, non sit in entitate, sed ratione modorum: impossibile est enim, quòd ratione modorum sit, & non ratione entitatis, cùm modi entitates sint, & ideo in conceptu entitatis includantur. Est igitur ratione vtriusque: & ideo repugnat cõcipi ens sine diuersitate, aut ab ea abstrahi, ita vt conceptus eius sit vnus simpliciter.

Ad vltimum; Concessa maiori, distinguenda est minor: nam concipere rationem entis, non conceptis rationibus particularibus substantiæ, & accidentis, duobus modis contingit: Primò, non conceptis distinctè, & expressè. Secundò non conceptis actu implicito, & confuso. Et in casu argumenti concedendum est, quòd concipiatur sine modis in primo sensu, non tamen in secundo: ex eo autem quòd concipitur, non conceptis modis in primo sensu, fit, vt possit dubitare intellectus, an ens quod concipit, sit substantia, vel accidens. Quare talis dubitatio non probat, quòd detur conceptus entis vnus simpliciter abstractus à substantia, & accidenti, ratione cuius vniuocum esse possit.

An saltem ens completum sit vniuocum respectu substantiæ & accidentis completi.

60 Ratio dubitandi pro affirmatiua parte specialis est de ente completo, quia non videtur includi posse in differentiis nec in modis intrinsecis, per quos diuersa sunt, accidens, & substantia, quia de modis atque differentiis mãnifestum est esse entia incompleta: ergo abstrahi poterit ab eis conceptus entis nullam diuersi

diuersitatem includens. Probatur consequentia, quia totam diuersitatem efficiunt modi.

Communis tamen sententia tenenda est tanquam vera; Quod ens incompletum non possit esse vniuocum ad substantiam completam & accidens completum: sed non minus hoc modo esse analogum, quàm si in tota sua vniuersalitate accipiatur. Cuius ratio nō eadem assignatur ab omnibus, qui ita sentiunt. Sed mihi videtur eodem fere modo probandum esse quòd ens completum non sit vniuocū, sed analogum, quo probatum est, vniuersaliter sumptum analogum esse. Probatur ergo duplici ratione. Prima: Sicut ens vniuersaliter sumptum includit actu quamlibet entitatem, quantumcunque minimam, siue sit entitas rei, siue modus, & etiam includitur in ea formaliter, & essentialiter: ita ens completum includit actu quamcunque entitatem completam, tā accidentalem, quàm substantialem, quia esse entitatem substantialem, aut accidentalem, non sunt gradus perfectionis ab eadem entitate distincti, sed sunt eademmet entitas expressiori quodam modo concepta, & significata: ergo tota diuersitas tota attributio, quam habent inter sese, includitur in conceptu entis completi, & ex consequenti tota analogia. Quare repugnat conceptum entis completi, esse vnum simpliciter, & vniuocum.

Secunda ratio sumitur ex definitione vniuocatorum. *Vniuoca sunt, quorum nomen est commune, ratio verò substantiæ omnino eadem*; ergo vniuocata debent participare ex æquo, & simpliciter conceptum vniuoci: sed substantia, & accidens completum, non participant ex æquo, nec simpliciter rationem entis completi; ergo ens non potest esse vniuocum respectu eorum. Probatur minor, quia illa participant ex æquo rationem communem, quorū quodlibet participat eam per se, hoc est, sine dependentia essentiali in eadem ab altero: & illa participant eam simpliciter, quorū quodlibet dicitur simpliciter tale, vt eam participat: sed accidens completum non participat rationem entis completi, nisi cū essentiali dependentia à substantia; nec dicitur simpliciter ens completum, sed tantùm secundùm quid; imò non dicitur ens cōpletum, sed entis ens, vt ex Arist. attulimus; ergo non potest participare vniuocè rationem entis completi, neque ens completum potest esse vniuocum respectu vtriusq;. Et quod diximus de ente completo, dicendum est de ente perfecto in ordine ad substantiam perfectam, & accidens perfectum: quia quantum ad præsentem diuisionem entis attinet, eadem est ratio de vtroque: & ideo eædem rationes eodem modo probant de vtroque. 61

Ad argumentum pro ratione dubitandi positum respondetur; Quòd licèt ens completum non includat modos intrinsecos per se, & in alio, vt separatim conceptus à substantia, & accidenti; &

eodem modo; nec differentias, nec etiam in eis sic conceptis includatur: nihilhominus tamen eos includit, & in eis includitur, vt concipiuntur in constitutione substantiæ, & accidentis, aut specierum. Et ratio huius est manifesta, quia ens completum, vt probauimus, includit substantiam, & accidens completum, & ab eis includitur formaliter, & essentialiter: sed non est substantia completa & incompleta sine modis, vt eam constituentibus: ergo, vt sic concepta includuntur in ente completo, & illud includunt. Quæ inclusio sufficit: vt conceptus entis diuersitatem includat sufficientem ad tollendam vniuocationem, & efficiendam analogiam.

An ens sit vniuocum respectu aliquarum rerum eiusdem prædicamenti, vel diuersorum prædicamentorum.

62 EXplicata iam analogia entis vniuersalissimi respectu substantiæ & accidentis, & entis completi, respectu substantiæ completæ, & accidentis completi: restant duæ aliæ comparationes entis magis particulares. Prima est, An respectu duarum specierum eiusdem prædicaměti, vt hominis, & equi. Petri & Ioannis, aut albedinis, & nigredinis. Secunda: An respectu duarum rerum diuersorum prædicamentorum accidentium, vt albedinis & quantitatis, ens sit vniuocum, vel analogum: & non loquimur de ente vt completo, sed secundùm se sumpto.

63 Prima opinio tenet: Ens vniuocum esse respectu duarum rerum eiusdem prædicamenti, tām substantiæ quàm accidentis, atque etiam diuersorum prædicamentorum accidentium. Eam tenet quantum ad primum Fons. 4. Met. cap. 1. q. 1. sect. 5. non negans secundum & quantum ad vtrumque P. F. Suarius in Met. disp. 32. sect. 2. n. 21. Probat vtrumque hoc arg. Duæ substantiæ, & duo accidentia eiusdem prædicamenti, aut diuersorum, participant rationem entis sine vlla attributione vnius ad alterum: imò sine vllo ordine, sed æquè primo: ergo non conuenit illis analogicè, sed vniuocè.

64 Secunda opinio est aliorum, qui tenent vtroque modo comparatum ens esse analogum proportionalitatis. Probant: Quia ens est analogum attributionis simul, & proportionis: sed in his cōparationibus non significat membra illa secundùm attributionē vnius ad alterum: ergo non potest habere aliam analogiam, nisi proportionalitatis. Quod verò hanc habeat, manifestum est: quia verum est, ita se habere quamlibet speciem eiusdem, vel diuersorum prædicamentorū accidentium ad suā entitatem, quam participat ab ente: sicut alteram ad suam, & hæc est proportionalitas: ergo erit ens, respectu illarum analogum attributionis.

Pro solutione huius dubij notandum est, quòd in his comparatio

rationibus duobus modis potest sumi ens.Primò secūdùm limitatum conceptum eiusdem prædicamenti: & hoc modo comparatum ad duas substantias,idem est cum supremo genere substantiæ. Secundo modo potest sumi in tota sua vniuersalitate, prout significat substantiam,& accidens.Omitto tertiam considerationem eius,quam ponunt alij quasi mediam inter vtramque, ita vt accipiatur pro conceptu minùs vniuersali, eo quem habet in secunda acceptione: sed magis vniuersali, quàm supremum genus prædicamenti: & ita sit eo superius,quia conceptus iste coincidit cum secundo, quantum pertinet ad analogiam, aut vniuocationem: nam repugnat accipi vniuersaliùs, quàm pro rebus vnius prædicamenti,& non accipi, pro communi aliquo modo multis prædicamentis. Idem est autem accipi pro duobus ac prout est commune omnibus, quantum pertinet ad analogiam,aut vniuocationem, iuxta communem, & probabiliorem sententiam:ergo de hac acceptione non est curandum.

Hoc supposito,duo asserit nostra sententia. Primum; Ens primo modo sumptum,vniuocum esse respectu rerum eiusdem prædicamenti.Probatur;Quia idem est ens ita sumptum,cum supremo genere eiusdem prædicamenti, sed hoc est vniuocum respectu rerum eiusdem prædicamenti: ergo etiam ens.

Secundum est;Si ens secundo modo accipiatur in omnibus his comparationibus,est analogum,& non vniuocum.Quod sic probo:Analogum in sua propria,& integra significatione prædicatur analogicè de singulis analogatis per se sumptis, vt sanū de animali per se,aut de vrina,& medicina per se:sed ens in sua propria, & integra significatione est analogum:ergo,vt analogum,prædicatur de substantia per se: & de quolibet accidenti per se: & ex consequenti de rebus eiusdem prædicamēti,vel diuersorum prædicamentorum accidentium;sed sic sumitur in secunda acceptione: ergo prædicatur analogicè de singulis analogatis.

Ad arg.primæ sententiæ:Distinguendum est antecedens,secūdùm diuersas considerationes entis explicatas: nam si secundùm 65
primam accipiatur, verum est sine attributione,aut respectu participari à duabus speciebus eiusdem prædicamenti:sicut participatur supremum genus eiusdem prædicamenti cum quo conuertitur; si verò accipiatur iuxta secundam, negandum est:quia licèt duæ illæ species non participent rationem entis,cum attributione inter sese, eam tamen participant cum attributione accidentium ad ipsas, quemadmodum verum est,ac necessarium,supremum genus earum, participare rationem entis cum attributione accidentiū ad illud in hac prædicatione, *Substantia est ens*: alioqui non esset prædicatio analogi formaliter. Quod patet esse falsum.

Ad

Ad rationem alterius opinionis; Respondetur ex doctrina superiùs tradita: Quòd proportionalitas nullo modo efficit per se nomen analogum: vnde eo ipso, quòd ens non prædicatur secundùm attributionem, non potest prædicari vt analogum. Sed de hoc statim dicemus.

Secunda pars quæstionis.

An ens sit analogum comparatum ad ens creatum, & increatum, vel ad Deum, & creaturas.

66 Diuersa est hæc entis comparatio à præcedentibus; quia non sumitur ens in sua vniuersalitate, respectu substantiæ, & accidentis: sed respectu Dei, & creaturarum. Per creaturas verò non intelligimus accidentia: nam cùm Deus sit substantia, manifestum est ex dictis in prima parte quæstionis, non posse conuenire vniuocè sub nomine entis cum accidentibus: solùm ergo intelligitur nomine creaturarum substantia creata: vnde sensus quæstionis est, An substantia creata, & increata, vniuocè conueniant sub nomine entis.

Et prima opinio asserit, *Ens ad Deum & creaturas, non esse vniuocum: sed æquiuocum.* Huius sententiæ mentionem fecit D. Tho. 1.p.q.13.art.5. & quæst.7. de potentia, art. 7.& eam videtur tenere Aureolus in 1. d. 2. quæst.1. (nisi fortè de æquiuoco loquatur sub communi acceptione,vt comprehendit analogum) Et potest probari: Quia entitas creata, alterius longè rationis est ab increata; & in infinitum ab ea diuersa: ergo nihil potest habere commune cum increata,præter solam vocem. Et hoc est, nomen vtramque significans esse æquiuocum.

Secunda opinio est Scoti in 1.d.3.quæst.1.& 3.asserentis, *Ens respectu substantiæ creatæ, & increatæ habere vnum conceptum communem, & distinctum ex natura rei ab vtraque*: sicut superiùs dixerat de conceptu entis, & ideo esse vniuocum. Eum sequuntur eius discipuli.

67 Probatur à sufficienti diuisione: Ens ita comparatum non est æquiuocum, non est analogum: ergo erit vniuocum. Probatur prima pars antecedentis; Nam substantia creata non est omnino diuersa ab increata, sed ei similis: ergo non conuenit cum ea in sola voce,sed aliquo modo in entitate ipsa:quare non potest ens respectu vtriusque esse æquiuocum. Probatur secunda pars hoc modo:Ens non est analogum proportionalitatis, neque attributionis: ergo nullo modo. Antecedens probo: quia nomen ens respectu Dei & creaturarum, non significat proportionalitatem, quod necessarium est, vt sit analogum: ergo non est analogum proportionalitatis:sed nec significat attributionem: nam creatura simpliciter est ens; ergo non per attributionem ad Deum.

Tertia

Tertia opinio est D. Thom. 1. p. q. 13. art. 5. Quòd *Ens respectu Dei, & creaturarum, non sit æquiuocum: nec vniuocum: sed analogum*. Quam sequuntur iam ferè omnes, præsertim Ferra. 1. contra gent. cap. 32. Sot. q. 4. antepraedicam. P. F. Suarius in Met. disp. 28. sect. 3. P. Vazquez 1. p. d. 21. c. 5. in fine. & est vera & tenēda. Et quòd non sit æquiuocum contra primam opinionem, efficaciter probatum est arg. secundæ opinionis. Sed probatur, quòd non sit vniuocum aduersus secundam, hac ratione: Analogū est, quod non participatur æqualiter, nec simpliciter ab analogatis; sed ab vno per se primò, atque simpliciter, sed cum essentiali attributione, ac dependentia ab illo: sed ita se habet ens respectu Dei, & creaturæ: ergo analogum est, & non vniuocum. Probatur minor, quia entitas conuenit Deo per se, & à se, & conuenit ei simpliciter: creaturæ verò, vt creatura est, non per se primò, nec à se, sed per participationem; & ideo non simpliciter, sed secundùm quid.

Ad arg. primæ opinionis: Concesso antecedenti, neganda est 68 consequētia. Nam licèt infinita sit distātia inter entitatem creatam, & increatam: aliqua tamen est similitudo, per attributionem significata, quia entitas creata est quædam participatio entitatis diuinæ. Et hoc sufficit, vt non sint omnino diuersæ, & vt respectu illarum, ens non sit nomen æquiuocum.

Ad arg. secundæ opinionis; Negandum est antecedens. Et rursus dum probatur, quòd ens non significat Deum, & creaturam secundùm attributionem; quia creatura est ens simpliciter, distinguendum est. Nam duobus modis potest significari creatura. Primo, nomine entis: Secundò, nomine entis creati, vt significatur comparatione Dei per nomen ens, vt commune ad ens creatum, & increatum. Et si primo modo accipiatur, non significatur cum attributione ad Deum, sed absolutè: & ideo dicitur simpliciter ens: significata verò secundo modo attributionem dicit; & ratione illius non vocatur ens simpliciter, sed secundùm quid, hoc est, ens per participationem. Et ex hoc habetur, quòd nomen ens, vt significat ens creatum, & increatum, analogum sit, & non vniuocum.

Qua analogia dicatur ens respectu substantiæ, & accidentis, atque etiam respectu Dei, & creaturarum.

PRima opinio est aliquorum modernorum, qui vtramque analogiam proportionalitatis, & attributionis tribuunt enti, respectu substantiæ, & accidentis, atque etiam respectu Dei, & creaturarum. Probant hoc arg. Illud est analogum proportionalitatis, & attributionis, inter cuius analogata reperitur proportionalitas, & attributio: sed inter substantiam, & accidens, & inter

ter

ter ens creatum, & increatum, reperitur vtraque: ergo dicetur analogum proportionalitatis, & attributionis. Probatur minor; nam verum imprimis est, quòd sicut se habet substantia ad suum esse, quòd participat ab ente: ita accidens ad suum, quod participat ab eodem: ergo habent inter se proportionalitatem. De attributione verò videtur manifestum; quia accidens dicitur ens per attributionem ad substantiam, & ens creatum per participationem, & attributionem ad increatum.

69 Secunda opinio est; Non esse analogum attributionis, sed proportionalitatis tantùm: quia accidens vocatur absolutè ens in communi modo loquendi, & multo meliùs substantia creata: ergo non sunt entia per attributionem. Probatur consequentia; quia quod tale est per solam attributionem ad aliud, non dicitur tale simpliciter, sed secũdùm quid, vt de vrina, & medicina patet.

Tertia sententia est; Non esse analogum proportionalitatis sed solius attributionis. Hæc est conformis doctrinæ D. Thom. & probabilior: ideo eam sequitur iam maior modernorum pars, sed non omnes in eodem sensu, aut propter eandem rationem eam tenent: nam quidam fatentur, non solam attributionem reperiri inter analogata, sed etiam proportionalitatem; sed hanc ideo non facere ens analogum; quia non significatur per illud; non enim significantur substantia, & accidens nomine entis in quantum quodlibet sic se habet ad suum esse, sicut alterum ad suum, licèt hanc proportionalitatem habeant, & secundùm eam possint concipi ab intellectu: ergo talis proportionalitas non efficit ens analogum proportionalitatis. Probatur consequentia; quia non dicuntur aliqua analogata alicuius nominis analogi; nec nomen ipsum dicitur analogum respectu illorum, nisi ea significet, vt talem habent analogiam; sed non potest ea ita significare, nisi analogiam significando: ergo si eam non significet, vt probatum est non significare ens, non dicetur ab illa analogum, quamuis inter res significatas reperiatur.

70 Nos verò alia via hanc sententiam defendimus. (vt superiùs diximus.) Fatemur enim, proportionalitatem reperiri inter vtraque analogata entis, & diximus, proportionalitatem, siue significetur per analogum, siue non, sufficientem non esse ad efficiendum illud analogum, quòd superiùs agentes de speciebus, analogiæ probauimus. Ideo non datur analogum proportionalitatis: nec ens tale vocari debet, sed analogum attributionis, quia sola attributio vera analogia reputanda est, & sola illa analogum facit nomen; & semper significatur per nomen analogum. Necessarium est enim analogiam significari per nomen, vt illud analogum constituat. Quod efficaciter probatum est argumento illo pro nostra sententia ab his, qui eam alia via defendunt.

Sed

Sed ad argumentum alterius opinionis distinguendum est antecedens,dum dicitur,Accidens vocari simpliciter ens , & etiam ens creatum. Nam aliquid esse,aut dici simpliciter ens,duplicem sensum habere potest. Primus est, vt sit ens intrinsecè, formaliter , & non per solam denominationem extrinsecam. Et in hoc sensu verum est,accidens esse ens simpliciter, & etiam ens creatum. Alter sensus est , quòd aliquid sit ens sine addito. Et hoc modo de nullo analogato minùs principali prædicatur simpliciter analogum,sed de omnibus cum illo addito(secundùm quid.) Et ratio huius est;quia licèt formaliter participet rationem analogi ; hoc tamen non nisi per essentialem dependentiam,& attributionem ad principale analogatum , & ideo non nisi secundùm quid.Quod vt significaret Arist.asseruit, *Accidens non esse ens, sed entis ens.* Et ita loquendum est de quocunque alio analogato minùs principali cuiuslibet analogi ; cùm probatum sit,omne analogum esse attributionis. Et hoc significat etiam illud commune proloquium (*analogum per se sumptum stat pro famosiori significato.*) Cuius sensus est,quod licèt omnia significet principale tamen tantùm simpliciter,& sine addito.Quare dum absolutè profertur analogum,pro eo tantùm supponit. 71

Et si dixeris, ex hoc sequi , hanc propositionem esse veram: *Omne ens est substantia* ; imò esse identicam , quod sic probatur: Ens absolutè sumptum solum supponit pro substantia ; ergo subiectum,& prędicatum idem sunt.Respondeo neutrum sequi.Non primum,quòd propositio sit vera, quia analogum absolutè sumptum semper significat omnia sua analogata; sed pro solo primo stare dicitur,si per se accipiatur; quia reliqua non sunt talia sine addito: in subiecto autem illius propositionis , *Omne ens est substantia*,non sumitur absolutè , aut per se ens,sed cum addito distributionis quæ in nomen analogum fertur,secundùm significationem analogi:& ideo in omnia analogata. Quare sicut nō pro solo principali distribuitur,sic non pro solo illo supponit, & ideo non est vera propositio , quia prædicatum solum continet vnum analogatum,subiectum verò distributiuè omnia:& hæc est ratio: propter quam non potest verificari de subiecto. Quòd verò non sit identica,ex eodem est manifestum,cùm plus significet subiectum,quàm prædicatum : atque etiam ex alio , quia licèt subiectum solum pro substantia supponeret, nō significat eam expressè ac distinctè,sed cōfusè tantùm,& in prædicato significatur distinctè & expressè : diuersus autem modus significandi prædicati,& subiecti sufficit,vt propositio non sit identica.

Ad argumentum primæ opinionis dupliciter respondetur.Primò ; distinguendo antecedens. Nam duobus modis potest reperiri proportionalitas inter analogata : Primò , ita vt per nomen 72

analogum

analogum significetur: & si ita reperiretur, sufficeret facere illud analogum: alio modo reperitur non significata, sed quam potest intellectus in eis concipere; & sic non facit nomen analogum. Et hoc modo non solùm in analogis, sed in æquiuocis, & vniuocis reperitur: primo verò modo in nullis; sed si imponeretur nomen aliquod, à quo significarentur analogata, vt habent proportionalitaté, ex ea sola esset analogũ. Sed per nomẽ ens non significatur; & ideo non probatur, quòd sit analogũ attributionis.

Secundò, respondetur negando absolutè antecedens; quòd proportionalitas ex se, siue significata, siue non significata, efficiat nomen analogum: vnde licèt reperiatur inter significata entis, non sequitur esse analogum proportionalitatis.

Ad argumentum secundæ, distinguendum est antecedens. Nam si ens simpliciter idem sit, quod ens intrinsecè, & formaliter, verum est: si verò simpliciter sumatur prout distinguitur cõtra secundùm quid, falsum est, vt probauimus, & cùm ex attributione proueniat, quòd minùs principalia analogata non dicantur talia, nisi secundùm quid, non probatur, quòd ens non sit analogum attributionis.

Vtrùm accidens sit vniuocum ad nouem prædicamenta accidentium, vel analogum.

MAior difficultas est de accidenti respectu omnium accidentium: An sit vniuocum, vel analogum. In qua præsupponendum est primò, quæstionem nòn procedere de accidenti vniuersalissimè sumpto, prout est commune ad accidentia realia, & rationis; nam sic certum est, esse analogum, cum accidentia rationis non sint accidentia, nisi per similitudinem, & attributionem ad accidentia realia; quare non potest abstrahi ab vtrisque conceptus communis vniuocus. Secundò, certum est, nec etiam procedens de accidenti reali, prout significat tam accidentia intrinseca, hoc est, verè inhærentia in subiecto, quàm extrinsecas denominationes reales; vt dexteritatem & similes, quæ passim reperiuntur in sex vltimis prædicamentis, (quamuis ego non intelligam, ex sola denominatione extrinseca posse fieri prædicamentum reale, vt suo loco probabo.) Nam denominationes istæ non sunt vera accidentia, sed solùm per attributionem, & similitudinem ad ea, quæ inhærent subiecto, dicuntur: vnde respectu omnium, non potest accidens esse vniuocum. Sed solùm loquimur de accidenti reali, prout significat ea solùm, quæ inhærent subiectis; de quo inquirimus, An sit vniuocum, vel analogum.

Et prima opinio asserit esse vniuocum. Ita Sotus quæst. 2. ante-
73 prædicamentorum, & plures moderni: sed differunt à Soto in eo, quòd ita asserunt esse vniuocum, vt etiam sit genus, constituens

vnum

vnum prædicamentum omnium accidentium; sicut substantia constituit vnum prædicamentum omnium substantiarum: Sotus verò negat esse genus.

Duo possunt probari pro hac sententia. Primum, quod accidens non sit analogum. Secundum, quòd sit vniuocum. Et hoc secundum eisdem prorsus argumentis probari solet, quibus probatum est superius ens esse vniuocum; & ideo non sunt hoc loco repetenda, sed solùm probabitur primum ex definitione analogorum. Analoga sunt, quorum nomen est commune, ratio verò substantiæ, nec omnino eadem, nec omnino diuersa: sed ratio accidentis omnino est eadem: ergo non est analogum, sed vniuocum. Probatur minor: Ratio accidentis est, Esse in subiecto: sed Esse in subiecto, non solùm formaliter & intrinsecè conuenit omnibus accidentibus, sed etiam æqualiter & simpliciter: ergo non est diuersa in eis, sed eadem.

Huic argumento solet responderi: Quòd licèt accidentia non 74
dicantur per attributionem ad vnum accidens; tamen omnia dicunt attributionem ad substantiam, & intrinsecam dependentiam ab ea. Et hæc sufficit vt inter sese dicantur analogicè sub nomine accidentis. Sed probatur hoc non sufficere, duplici ratione. Primò, quia vt attributio constituat analogiam, inter significata analogata versari debet, sicut analogia ipsa: sed substantia non est analogatum accidentis, cùm non significetur eo nomine; ergo attributio accidentium ad illam non constituit accidens analogum: sed solùm ens, à quo significantur omnia.

Secundò, attributio ad substantiam æquè primò conuenit omnibus accidentibus, atque etiam intrinsecè, & formaliter: ergo vniuocè conueniunt in ea: sed secundùm talem attributionem significantur nomine accidentis: ergo vniuocè, & non analogicè significantur.

Secunda opinio tenet, *Accidens non esse vniuocum, sed analogū.* Ita Soncinas 4. Metaph. q. 1. ad 1. Caie. de ente, & essentia, cap. 7. q. 15. ad 4 P. Franciscus Suarius in Meta. dispu. 59. q. 3. Pater Vazquez, 1. p. d. 14. cap. 2. Fonseca 5. Meta. c. 7. q. 2. sect. 4. & hæc est probabilior, & tenenda.

Sed diuersis modis probatur à diuersis. Ratio aliquorum est, proportionalitas, quæ reperitur inter accidētia. Quia sicut vnum se habet ad suum esse, quod ab accidenti participat, sic se habet aliud. Et hæc sufficit, vt accidens sit analogum respectu omnium. Sed hæc ratio insufficiens est, nam vt superius probauimus, proportionalitas non significatur per nomen, & ideo non sufficit illud facere analogum, & etiam si significaretur, non sufficeret.

Ideo alij, qui solam attributionem veram constituere analogiam, nobiscum sentiunt, dicunt reperiri attributionē inter acci- 75

dentia, quia omnia dicuntur talia in ordine ad quantitatem, ratione cuius inhærent subiecto. Sed hoc probatur falsum. Quia nullum accidens spirituale inhæret subiecto media quantitate, neque enim omnia accidentia sunt corporea: nam generatio substantialis inhæret materiæ primæ ante quantitatem, & relatio totius substantialis ad materiam,& formam,& relatio materiæ,& formæ inter sese;ergo falsum est, quòd dicantur per attributionem ad quantitatem.

Alij denique probant accidens non esse vniuocum. Quia saltem respectu accidentis absoluti, & relatiui, non potest habere rationem vniuocam: nam vel conceptus abstractus ab vtroque est absolutus,vel relatiuus. Non absolutus, quia non conueniret inferiori accidenti relatiuo. Nec potest esse relatiuus, quia non conueniret inferiori absoluto: ergo nec potest esse vniuocus. Et si dicas,nec esse relatiuum,nec absolutum;sed abstrahere ab vtraque ratione,vt abstrahunt cætera vniuoca à particularibus rationibus vniuocatorum. Probatur hoc esse falsum quia si talis conceptus abstrahit à relatiuo,& absoluto,eo ipso debet esse absolutus.Nam si abstrahit à relatiuo:ergo iam non respicit terminum: sed quod non respicit terminum,est absolutum; ergo talis conceptus absolutus erit;& non abstrahet ab absoluto, & relatiuo.

76 Hæc tamen ratio insufficiens mihi videtur; quia non probat talem conceptum non posse abstrahere ab absoluto,& relatiuo;& ideo non probat quòd vniuocus esse non possit. Nam dicam ego relationem duplicem conceptum habere. Primum, quo respicit subiectum; & hic est ei communis cum accidentibus absolutis: Secundum,quo respicit terminum:& iste est conceptus specialis, quo distinguitur à cæteris prædicamentis, & per primum conceptum non respicit relatio terminum, sed per secundum. Dum autem sic arguitur; Ille conceptus non respicit terminum; ergo est absolutus,neganda est consequentia;quia medium dari potest inter conceptum absolutum, & respicientem terminum; & tale medium est conceptus abstrahens ab absoluto, & relatiuo, qui nec respicit terminum; nec excludit respectum ad terminum, sed solùm dicit rationem communem, contrahibilem per respectum ad terminum,& per rationem absolutam; quæ non solùm non dicit respectum ad terminum, sed eum excludit; quem non excludit conceptus communis, abstrahens à relatiuo, & absoluto.Non ergo probatur illa ratione:quod accidens non possit esse vniuocum.

77 Vt igitur hoc efficaciter probetur: Annotanda est doctrina D.Th.1.p.q 13.art.5.vbi de analogis loquens ait: *Nomen analogum duobus modis significare attributionem vnius ad alterum, vel multorum ad vnum.*Et ponit exemplum vtriusque in sano; quod analo

analogum est attributionis, respectu medicinæ, & animalis per attributionem vnius ad alterum. Nam medicina dicitur sana; quia est causa sanitatis animalis: sed idem sanum dicitur analogice respectu vrinæ, & medicinæ: non quia vnum horum habeat attributionem ad alterum; sed quia vtrumque dicitur tale per attributionem ad tertium, nempe ad animal, vrina quidem tanquam signum sanitatis eius, medicina verò tamquam causa.

Ex hac doctrina applicata ad propositum colligi potest argumentum efficax, ad probandum accidens esse analogum. Nam vterque modus attributionis, nempe vnius ad alterum, vel multorum ad vnum, efficit nomen analogum: sed in accidentibus reperitur secundus modus attributionis: ergo accidens erit analogũ attributionis, respectu eorũ, sicut sanũ respectu vrinæ, & medicinæ. Probatur consequentia: quia omnia accidentia significãtur cum intrinseca attributione ad substantiam. Sed cõtra hoc sic argum. Nam in primis videtur non bene colligi argum. ex doctrina D.Th. neque habere vllam vim ad probandum analogiam accidentis, quia D. Th. vtrumque illũ modum attributionis assignat inter significata eiusdem nominis, sani; nempe animal, vrinam, & medicinam. Et ita significari necessarium est, vt probat hoc arg. Analogia solùm reperitur inter significata eiusdem nominis analogi, & inter significata diuersorum nominum, vt ex definitione constat *Analoga sunt, quorum nomen est commune, &c.* Sed nomine accidentis non significatur substantia, sed sola accidentia: ergo attributio inter hæc versari debet, vt efficat nomen accidentis analogum, ita vt attributio sit vnius ad alterum, vel multorum ad vnum per tale nomen significatum; & non sufficit esse inter illa, & substantiam, non significatam eodem nomine.

Quod confirmari potest, & declarari simul; nam attributio accidentium ad substantiam, facit quidem analogiam attributionis multorum ad vnũ in ente, à quo significãtur omnia, sed nõ potest facere analogiam in accidente, à quo non significantur omnia, sicut non facit analogiam in nomine, substantiæ, licèt sit vnũ analogatum entis cum accidẽtibus & ob id solùm attribuãtur ei accidentia, quòd nomine substãtię non significãtur. Non ergo videtur hac via efficaciter probari, quòd accidens sit analogum. Probatur minor: quia ex eo quòd accidentia attribuantur substantiæ, solùm sequitur quòd non sint entia simpliciter, nõ verò, quòd nõ sint accidentia simpliciter: ergo talis attributio ad substantiam facit analogiam in ente, à quo significantur omnia, non in accidẽti. Probatur consequentia, quia necessarium est in omnibus analogis, vnum esse tale simpliciter, aliud, vel alia secundum quid.

His tamen non obstantibus, expressa mens D.Thom. est, *sufficere talem attributionem ad analogiam*, quia non possunt distingui

duo illi modi attributionis vnius ad alterū,& multorū ad vnum, vt eos distinguit D.Tho. nisi duobus etiam modis accipiatur, sanum, in quo vtrumque contineri affirmat: Primo quidem respectu solius medicinæ, & vrinæ, deinde respectu solius medicinæ, & animalis: nam si respectu omnium sumatur, necesse est plura attribui eidem: ergo non habebit locum attributio secunda, quæ est vnius ad alterum. Probatur consequentia: quia impossibile est, sumere ens in ordine ad decem prædicamenta, & constituere in eo attributionem vnius ad alterum, sed solùm est multorum ad vnum: quia attributio vnius ad alterum, inter duo tantùm potest reperiri, non inter multa, nisi omnia sumantur pro vno: ergo impossibile est constituere in sano, attributionem vnius ad alterum hoc est, medicinæ ad animal, nisi sumendo illud, prout solùm significat hæc duo; & ex consequenti constituitur alius modus attributionis distinctus, qui est multorum ad vnum, accipiendo idem nomen prout ea tantum significat, quæ attribuuntur tertio.

79 Sed ratione pobatur, sufficere talem attributionem multorum ad vnum, etiam si illud vnum non significetur per idem nomen, quia quando attributio multorum ad vnum intrinseca est eis, vt per tale nomen significantur, vera est attributio & per nomen significata, licèt non significetur per nomen illud vnum, ad quod est attributio non minùs, quàm si per nomen significaretur: ergo non minùs efficit nomen analogum. Probatur consequentia ex definitione analogorum: quia tale nomen significat plura in quantum habent attributionem; ergo est analogum: deinde quia attributio significata per nomen, vera est analogia: & ea quæ tum tali attributione significantur, vera analogata, impertinens igitur est, per nomen significari illud, respectu cuius est attributio.

80 Ad obiectionem principalem propositam respondetur, negando imprimis, quòd hæc analogia non sit ex mente D.Tho. deinde negando etiam, quòd vtrumque modum attributionis vnius ad alterum, & multorum ad vnum, ponat D.Th. inter ea tantùm, quæ significantur eodem nomine. Nam expresse asserit, *sanum respectu vrinæ, & medicinæ, esse analogum attributionis multorū ad vnum*, sed respectu medicinæ, & animalis, attributionis vnius ad alterum, ergo non sumit sanum vt significat omnia. Nec id reputat necessarium, sed vt significat minùs principalia cum attributione ad principale, etiam non significatum. Probatur consequentia: quia si illud accipiat secūdùm integram significationem omnium, nō potest vtrumque modum attributionis distinguere: quia attributio vnius ad alterum, non est nisi inter duo. Præterea D.Th. expresse docet, quemlibet modū attributionis, per se facere analogiā, sed modus attributionis multorū ad vnum, reperitur in analogatis, etiāsi illud vnum non significetur per nomē, vt iam

proba

probaui: ergo sufficit nomen analogum facere.

Ad arg. verò distinguendum est antecedens: quia *modus attributionis efficiens nomen analogum, duplex est*, vt afferit D. Tho. *vel vnius ad alterum*; & secundum hunc modum attributionis non potest esse analogia, nisi vtrumque significetur eodem nomine: vel multorum ad vnum; & modus iste, reperitur quidem inter significata eiusdem nominis, sed quia est in ordine ad tertium, vtroque modo contingit, nempe ad tertium significatum eodem nomine, vel diuerso. Et ratio huius est; quia cùm ea quæ attribuuntur alteri, sint multa; potest talis attributio adæquatè, atque completè significari per nomen commune omnium; vel quasi inadæquatè, & partialiter, quod est, quasi diuidi in totalem, & partialem. Et ita est in sano, atque etiam in ente, & accidente; nam sanum potest accipi in sua integra significatione, & tunc efficit quasi completam analogiam; vel potest coarctari ad sola analogata minùs principalia, & efficit quasi incompletam, aut partialem, sed sufficientem: quia cùm attributio ad principale, sit eis intrinseca, non possunt sine illa significari; significata autem cum attributione non possunt, nisi analogicè significari. Probatur efficaciter: quia vniuocis repugnat significari cum attributione ad principale analogatum, cum quo apta sunt, analogiam facere: ergo analogata sunt, siue eodē nomine significetur principale, siue diuerso: analogia quidem quasi inadæquata, & partiali; cùm tamen ex modo, quo significantur, apta sint efficere analogiam completam, sub nomine vniuersaliori, quo significantur omnia; & hoc modo intelligenda est analogia accidentis. Secundò possemus etiam respondere, aliquo modo significari substantiam nomine acidentis, non in recto, sed in obliquo: quia *accidens idem est ac entis ens*, vt dixit Arist. id est, ens substantiæ: sufficit autem ita significari, vt attributio accidentium ad substantiam, aliquo modo dicatur esse inter significata eiusdem nominis analogi: atque etiam vt aliquo modo nomen accidentis sit commune accidentibus, & substantiæ.

Nec contrarium est hoc definitioni analogiæ, quæ dicitur nomen analogum commune esse analogatis; nam commune est nomen his, quibus conuenit attributio; licèt non sit commune ei, ad quod habent attributionem; quia hoc non est analogatum talis nominis, sed alia tantùm. 81

Ad confirmationem negandum est antecedens, quòd attributio accidentium ad substantiam solùm efficiat analogiam in ente, & non in accidente, sed dicendum in vtroque eam efficere; quia per vtrumque nomen significatur: sed in ente efficit quasi completam, & totalem; in accidente verò incompletam, & partialem; quia intrinsecè præsupponit illam & intrinsecè ab ea

dependet. In nomine autem substantiæ, non fit analogia; quia nec substantia habet attributionem ad accidentia, nec etiam si haberet eam, significaretur eo nomine, vt superiùs probatum est.

82 Aliud tandem quod in eadem confirmatione dicitur; attributionem accidentium ad substantiã solum efficere, quòd sint entia secundùm quid, non verò quòd sint accidentia secundum quid, concedendum est: neganda tamen consequentia, quòd non efficiat analogiam sub nomine accidentis. Nam ad analogiam attributionis non requiritur necessariò, quòd analogata, vel aliquod eorum sit tale secundum quid sub particulari nomine quo ea tan-
83 tùm significantur, sed sufficit, quòd sint talia secundùm quid respectu eius, ad quod attribuuntur: nam ex hoc habetur esse analogata cum eo sub nomine vniuersaliori completa, & totali analogia, & consequenter analogia incompleta, ac dependenti sub particulari nomine, quo significantur; sub quo non est necessariũ, dici talia secundùm quid. Sed illud esse secundùm quid, quod habent ex propria natura, dicitur de eis simpliciter, vt significantur particulari nomine, & ideo sub eo dicuntur talia secundùm quid simpliciter (vt sic loquamur.) Et hoc patet in accidentibus: nam dici accidentia simpliciter secundùm quid, non est aliud quàm dici simpliciter entia secundum quid, quod etiam de sano dicetur respectu solius medicinæ, & vrinæ. Imò ex hoc satis clarè intelligitur, vtroque nomine analogicè significari; cùm vtroque nomine significentur cum attributione, & propter eandem attritionem, cum qua significantur, fit vt sub vtroque nomine significata, dicantur talia secùndum quid formaliter; vel præsuppositiuè, præsupositione eis intrinseca, quæ omnia vniuocis repugnant. Et si tandem obiiciatur, Omnes potentias ordinari ad obiectum: & hoc non sufficere vt potentia in communi, sit analogum ad illas: Respondeo, non dicere ordinem attributionis, sicut accidentia ad substantiam, sed specificationis tantùm, & ideo nõ esse analogata.

An necesse sit accidens esse genus, si sit vniuocum.

84 MVlti ex his, qui tenent accidens esse vniuocum, negant esse genus, vt Iauellus, & Sotus, vbi supra, sed non assignãt eandem rationem. Nam Iauellus ait, ideo non esse genus, quia non est extra rationem differentiarum & modorum: sed cùm transcendens sit, in eis necessariò includitur: at hoc est contra ratio-
85 nem generis, quod, vt supra probauimus, debet esse extra rationem differentiarum; alioqui non poterit per eas contrahi. Hæc tamen ratio insufficiens est, quia, vt superiùs probauimus, non potest accidens includi in modis intrinsecis, & vltimis differentiis,

quia

quin eas etiam in se includat actu licèt confuso, cùm sint entitates quædam accidentales: sed eas includens non potest habere conceptum ab eis abstractum, vt constat; ergo neque vniuocũ. Probatur consequentia; quia talis conceptus non abstrahit à diuersitate, sed eam includit; ergo non est vniuocus si non sit genus.

Secunda opinio est Soti asserentis, *Ideo accidens non esse genus licèt sit vniuocum; quia genus pertinet ad quidditatem specierũ: sed accidens non significat quidditatem accidentium, sed esse eorum in substantia: ergo non est genus.* Hoc autem probatur falsum duplci ratione: Prima, quia non minus pertinet ad rationem vniuoci esse de quidditate inferiorum quàm ad rationem generis; si ergo accidens ideò non est genus, quia non dicit quidditatem accidentium; sequitur eadem ratione non esse vniuocum. Probatur maior ex definitione vniuocorum. *Vniuoca enim sunt quorum nomen est commune, ratio verò substantiæ eadem.* Per *rationem* autem *substantiæ* intelligit Aristoteles, & omnes, definitionem, vel conceptum quidditatiuum; in his quæ definitione carẽt; ergo repugnat aliquid esse vniuocum, & non esse de quidditate inferiorum.

Secunda: quia falsum est, quòd accidens non dicat quidditatem accidentium; quod sic probo: Ens pertinet ad quidditatem entiũ particularium, & diuiditur, vt tale, in substantiam, & accidens, tanquam in membra opposita, & adæquata rationi eius: sed substantia dicit quidditatem substantiarum inferiorum; ergo accidens quidditatem inferiorum accidentium.

Nostra igitur sententia est: Non posse accidens esse vniuocum quin eo ipso sit genus omnium accidentium: vnde qui asserit vniuocum esse, consequenter dicere debet esse genus. Probatur; quia nulla potest assignari ratio sufficiens excludendi vniuocum à ratione generis, vt probatum est ex refutatione aliarum opinionum.

An saltem respectu aliquorum accidentium, aut prædicamentorum possit esse accidens vniuocum.

PRima opinio tenet; *Accidens respectu aliquorum accidentium, vt quantitatis & qualitatis, aut etiam cæterorum intrinsecorum, esse vniuocum.* Ita Pater Franciscus Suarius in Meta dis. 39. sect. 3. numer. 15. & probat hoc arg. Accidens respectu horũ non est analogũ proportionalitatis, nec attributionis: ergo nulla habet analogiam sed est vniuocum. Euidens est consequentia; quia nullus ponit plures modõ analogiæ: Sed probatur antecedens; quia analoga proportionalitatis nullam habent conuenientiam intrinsecam, vt patet de risu hominis, & prati: sed accidentia hæc habent conuenientiam intrinsecã, cùm omnia inhæreant realiter 86

subiecto: ergo non potest esse analogum proportionalitatis accidens respectu eorum. De analogia verò attributionis probat; quia nullum accidens horum dicitur tale, per attributionem ad alterum, vt satis est manifestum: ergo accidens respectu eorum non est analogum attributionis.

87 Nostra tamen sententia opposita est, quòd *nec respectu horum accidentium possit accidens esse vniuocum, sed analogum.* Probatur duplici ratione. Prima, quia sicut accidens respectu omnium accidentium, non potest abstrahi à modis intrinsecis eorum: ita nec respectu accidentium intrinsecorum, potest abstrahi à modis eorum; ergo sicut non est vniuocum, sed analogum respectu omnium; ita nec respectu horum. Probatur antecedens, quia ideò respectu omnium non potest abstrahi à modis, quia modi non sunt aliud quàm entitates quædam accidentales, expressiùs significatæ; & propterea necesse est, vt sub significatione vniuersali accidentis; actu, licèt confuso, comprehendantur. Quo supposito, conceptus accidentis nec abstractus, neque vnus esse potest; sed eodem modo se habet ad intrinseca, si cum illis solis comparetur, vt ex se patet: ergo nec respectu eorum potest esse vniuocum.

88 Quòd verò sit analogum, eadem ratione probatur, qua probauimus esse analogum respectu omnium, quia intrinseca accidentia, significat cum attributione ad substantiam; sicut sanum, si respectu sanorum extrinsecorum, quæ sunt vrina, & medicina, solum accipiatur; ergo continet modum attributionis multorum ad vnum, sufficientem ad efficiendum nomen analogum, vt probatum est.

Ad argumentum alterius sententiæ negandum est antecedens; quòd accidens respectu intrinsecorum non sit analogum attributionis. Quia licèt non significet ea cum modo attributionis vnius ad alterum, bene tamen cum attributione multorum ad vnum, nempe ad substantiam, cuius aliquid sunt, & vt aliquid eius significant, vt de accidenti respectu omnium diximus.

Ex quibus sequitur, qua analogia accidens sit analogum, tam respectu omnium accidentium, quàm solùm respectu intrinsecorum; nempe analogia attributionis multorum ad vnum.

An verò respectu accidentium completorum vniuocum esse possit vel etiam sit analogum: eodem modo respondendum est, & eisdem rationibus probandum, quòd non sit vniuocum; sed analogum, quibus probatum est de ente in ordine ad sola entia incompleta. Et hæc sint satis de analogia nominum.

CAPVT

CAPVT II.

De diuisione eorum, quæ dicuntur & sunt:

TEXTVS ARIST.

Eorum quæ sunt, alia de subiecto aliquo dicuntur, in subiecto verò nulla sunt. &c.

Textus expositio.

INtentum Aristotelis est tradere duas diuisiones: vnam eorum quæ dicuntur: aliam; eorum quæ sunt: in hoc tantùm agit in toto capite, quod ideo non eget diuisione. 2

Prima diuisio non est rerum, sed vocum, vt significant res, quia complexio non conuenit rebus, sed vocibus, vt eas significant. Asserit ergo Arist. *Ea quæ dicuntur: quædam cum complexione, alia sine complexione dicuntur.* quasi dicat, voces quæ significant res alias esse complexas, vt homo albus: alias, incomplexas, vt color, aut animal. Quod idem est, ac si dicatur: quasdam esse simplices: alias compositas.

Secunda diuisio rerum est. Sed vt intelligatur, notari debet quòd *Esse in subiecto, & dici de subiecto*, particulari quodam modo sumuntur ab Arist. in hoc capite. Nam esse in subiecto, sumit pro vera, & reali inhærentia in eo; & dici de subiecto, tãquam de quidditatiuè inferiori: vt animal de homine, & homo de Petro.

Hoc supposito, diuisio talis est: Eorum quæ sunt, quædam de subiecto dicuntur, & in subiecto non sunt: vt homo, qui dicitur de Petro; non est tamen in eo per realem inhærentiam, sed substantialiter: ideò non vt in subiecto. *Alia in subiecto sunt, sed de nullo subiecto dicũtur*: vt accidentia singularia: nam hæc albedo in pariete inhæret, sed de nullo subiecto dicitur, quia non habet inferiora quidditatiuè, de quibus prædicari possit; licet accidentaliter dicatur de pariete, & aliis corporibus. *Alia de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt*: vt accidentia abstracta à suis inferioribus, nempe genus à speciebus, & species ab indiuiduis: color enim de albedine, & nigredine dicitur, & in pariete, & homine inhæret. *Alia denique sunt: quæ nec sunt in subiecto, nec dicuntur de subiecto*, vt singulares substantiæ, Petrus & Ioannes.

CAPVT III.

De regulis prædicatorum essentialium.

TEX. ARISTOT.

Quando alterum de altero prædicatur vt de subiecto, quæcunque de eo, quod prædicatur, dicuntur, omnia etiam de subiecto dicuntur.

Textus expositio.

1 INtentum Arist. est tradere duas regulas prædicatorum essentialium, & hoc tantum agit in toto capite. Prima regula est, *Quando aliquid prædicatur de aliquo tanquam de subiecto*, hoc est, tanquam de quidditatiuè inferiori *quæcunque dicuntur de prædicato, necesse est prædicari de subiecto* Ita se habent quæcunque prædicata, posita in recta linea prædicamentali; vt animal prædicatur de homine, & leone, ideo quæcunque prædicãtur de animali, necesse est prædicari de homine.

Secunda regula obscurior est, & sic habetur in translatione Boëtij: *Diuersorum generum, & non subalternatim positorum diuersa sunt specie differentia*; vt animalis, & scientiæ. Si verò subalternatim ponantur, easdem differentias habere possunt. Vt animal, & viuens, eandem habent differentiam; quia differentiæ viuentis includuntur in animali.

QVÆSTIO VNICA.

An genera non subalternatim posita possint habere aliquam differentiam communem.

2 DVas habet partes quæstio hæc. Prima quærit, quid intelligat Arist. per *genera subalternatim posita, & non subalternatim posita*. Secunda, *an possint habere aliquam differentiam communem*.

Prima pars quæstionis.

CIrca primam partem duæ sunt opiniones. Prima asserit, *genera subalternatim posita* ea solùm esse, quorum vnum collocatur sub altero; vt animal, & viuens: & *non subalternatim posita* ea, quorum vnum non est sub altero; sed ambo sunt sub tertio; vt animal, & planta: vel etiam, quæ nec vnum sub altero, nec ambo sub tertio; vt sunt ea, quæ in diuersis prædicamentis collocantur, qualia sũt animal, & sciẽtia. Ita Sotus in expositione huius regulę.

Probat duobus testimoniis Arist. Primum est in hoc capite, vbi secundùm translationem Argyropili vocantur *genera subalternatim posita ea*, quorum vnũ est sub altero: *& non subalternatim posita*, quorum vnum non est sub altero. Alterum testimonium, habetur pri. lib. Topicorum, cap. 13. vbi genera subalternata vocat Arist. *subalternatim posita*: sed genera subalternata sunt, quorum vnum est sub altero: ergo *non subalternatim posita* erunt illa, quorum vnum non est sub altero, licèt vtrumque sit sub tertio.

Probat deinde ratione; quia si per *genera subalternatim posita*, non solùm intelliguntur ea, quorum vnum non est sub altero, sed etiam illa, quæ sunt sub tertio; sequitur, *genera non subalternatim posita*, ea solùm esse, quæ in diuersis prædicamẽtis sunt, de quibus euidens est non posse habere differentiam communem, cùm sint

in di-

in diuerso gradu essendi; quare nihil difficultatis haberet regula hæc. Quam tamen difficilem efficiunt omnes interpretes.

Nostra sententia est, Per *genera non subalternatim posita*, intelligi non solum ea, quorum vnum non est sub altero; sed etiam quæ sunt sub tertio. Et ideò non subalternatim posita, ea solùm esse, quæ in diuersis prædicamentis sunt. 3

·Probatur expresso testimonio Arist. 6. lib. Topicorũ, ca. 2. loco 41. vbi duo asserit. Primum; *Genera subalterna non solùm appellari ea, quorum vnũ est sub altero: sed etiam quæ sunt sub tertio.* Secundùm. *Genera illa quæ sunt sub tertio, habere differentiam cõmunem*: vt animal gressibile, & animal volatile, habent bipedem pro differentia cõmuni. Ex quo sequitur, quòd vel non dicantur *non subalternatim posita*; vel falsa sit regula Arist. quòd genera *non subalternatim posita*, non possint habere differentiam cõmunem.

Deinde probatur ratione. Primò: quia *genera non subalternatim posita*, ex Arist. non possunt habere differentiam communem: sed ea quorum vnum non est subaltero, sed ambo sub tertio, habent differentiam communem: ergo non dicuntur *non subalternatim posita* ab Aristotele. Probatur minor: quia quàntitas diuiditur in successiuam, & permanentem, tanquam in duo genera, quorum vnum non est sub altero, & habent differentiam communem: nam differentia continui, communis est vtrique, atque etiam differentia discreti, si quidem, tam quantitas permanens, quàm successiua diuiditur in continuam & discretam.

Secundò; quia eadem sunt genera *subalterna, & subalternatim posita*: sed ea quorũ vtrumq; est sub tertio, sunt subalterna respectu illius: cum vtrumq; sit sub eo: ergo erunt *subalternatim posita*.

Ad primum testimonium respondetur; Quod cùm diuerso modo habeatur in diuersis translationibus: per aliud expressum à nobis citatum, explicari, & intelligi debet. in quo non potest esse dubium, nostram sententiam contineri.

Ad aliud testimonium dicimus, *genera subalterna, aut subalternatim posita*, vtraque comprehendere: nempe ea, quorum vnum est sub altero: & quorum ambo sunt sub tertio.

Ad arg. Concedendum est antecedens cum consequentia, & dicendũ: Quod regula Aristotelis, quantum ad hanc partem, clarissima est, si per alia testimonia expressa eiusdem intelligatur: eam verò difficilẽ fecerunt, qui prædicta testimonia nõ viderunt.

Secunda pars quæstionis,

SEcũda pars quæstionis quærit *An genera nõ subalternatim posita, possint habere differentiã cõmunem.* Quod vt melius intelligatur notandũ est, duplicem esse differentiam; Constitutiuam, & Diuisiuam: Superiorem etiam, atque inferiorem: Vt sensibile 4

est cor-

est costitutiua animalis, & diuisiua viuentis: & corporeum est differentia superior respectu viuentis; sensibile verò inferior respectu eiusdem. Intelligitur ergo quæstio de inferiori diuisiua; nam de superioribus nō est dubium, quin possint esse communes. Circa quam est prima opinio Soti asserentis *Genera non subalternatim posita, quorum vnum non est sub altero: in eodē prædicamento, sed vtrumque sub tertio, non posse habere differētiam communem: & multo minùs genera diuersorum prædicamentorum.* Quem etiam sequūntur alij etiam, si nobiscū dicāt, hæc esse subalternatim posita.

Probant duplici testimonio Arist. 1. lib. Topic. cap. 2. loco 22. vbi affirmat, *De pluribus prædicari genus, quàm differentiam.* Secundum habetur 1. lib. de partibus animalium, cap. 3. vbi dicit *Tot esse differentias, quot sunt species:* sed si eadem differentia duobus generibus, quæ sunt sub tertio, communis sit, vtrumque erit falsum; ergo non est admitendum. Probatur minor: nam si eadem differentia diuisiua viuentis, communis est duabus speciebus subalternis, sub eo contentis: cùm de illis prædicetur genus, prædicabitur etiam hæc differentia communis, & ideo non prædicabitur differentia de paucioribus, quàm genus. Et præterea, in minori numero erunt differentiæ, quàm species, cùm vna differentia sit communis duabus speciebus.

Probant deinde ratione: Quia sicut repugnat idem indiuiduum esse sub duplici specie, ita repugnat eandem speciem esse sub duplici genere: sed si eadem differentia Diuisiua sit communis duobus generibus, sequitur eandem speciem contineri sub duplici genere: ergo impossibile erit. Probatur minor. Quia differentia Diuisiua generis constituit speciem sub eo, vt rationale diuidens animal constituit hominem sub eo: ergo si animal, & planta habent differentiam communem, talis differentia constituet speciem sub vtroque genere: & eadem erit species animalis, & plantæ, quod absurdum est.

Secunda opinio tenet *Genera non subalternatim posita, non semper, aut necessariò habere differentiam communem: sed aliqua posse eam habere.* Et hæc est probabilior & tenenda. Et explicatur duabus conclusionibus. Prima: Genera subalternatim posita, quorum vnum est sub altero, habent omnes differentias Constitutiuas superiorum generum communes, & Diuisiuas, aliquas, non tamen omnes. Exempli gratia: *Animal & viuens habent differentiam Diuisiuam substantiæ cōmunem, vt corpoream: & etiam Constitutiuā corporis: sed neutrum habet differentiā Constitutiuam alterius, quæ Diuisiua est proximi generis.* Ita Arist. in vltimis verbis huius capitis. Et colligitur euidēter ex prima regula huius capitis: quia si genus superius, prædicatur de generibus inferioribus, quæ sūt species subalternæ: sequitur de eisdem prædicari differentia Constitutiuam

tutiuam ejusdem generis superioris, quæ illud constituit, & de illo prædicatur.

Secunda conclusio: Genera non subalternatim posita secundùm primam opinionem, quorum vnum non est sub altero, sed vtrumque sub tertio, easdem differentias Constitutiuas superiorum generum habent communes; & aliquam Diuisiuam superioris generis, possunt habere communem, licèt non necessariò, nec semper habeant: sed genera diuersorum prædicamentorum, quæ sola dicuntur non subalternatim posita, nullam. Prima pars huius conclusionis euidens est in animali, & planta quæ habent differentiam Diuisiuam, & Constitutiuam corporis communem. Secunda verò, expressa est apud Arist. 6. Topic. cap. 2. loco 41. vbi eam probat hac ratione: *Animal diuiditur in gressibile, & volatile, tanquã in diuersas species subalternas, & ideo in diuersa genera, quæ sub se habent alias species, & tamen vtrique generi, communis est differentia bipedis; ergo duo genera, non subalternatim posita, communem habent differentiam Diuisiuam superioris generis.* Vtitur autem Aristoteles his differentiis loco essentialium, quas ignoramus. Et confirmatur; Quia quantitas diuiditur in successiuam, & permanentem, tanquam in diuersas species subalternas, quarum vna non est sub altera, sed vtraque sub tertia; & habent communes differẽtias continui, & discreti. Si autem dicatur, quæ sit ratio propter quam non semper, nec necessariò habeant talia genera differentiam communem, sed aliqua habeant illam, & alia non: Respondeo, rationem esse, quia aliqua sunt magis similia aliis, & ideo possunt habere maiorem conuenientiam.

Pro solutione argumenti, notandum primò; Quòd differentia communis, quam habent aliquando illa genera, quorum vnum non est sub altero, sed vtrumque sub tertio; eo ipso, quòd communis est, non est vltimatè Constitutiua eorum, quia differentia vltimatè Constitutiua, distinguit speciem, quam constituit, à quacunque alia: sed differentia communis, non distinguit inter se illas species, quibus est communis; ergo non est vltimatè constitutiua earum. Gratia exempli: Differentiæ continui, & discreti, communes permanenti & successiuæ quantitati, non distingunt eas inter se; sed solùm quantitatem continuam à discreta: & ideo harum sunt vltimatè constitutiuæ, non illarum.

Secundò notandum, Differentias quasdam esse vniuersales, quæ totam lineam prædicamenti diuidunt; vt corporeum, & incorporeum. Alias verò particulares solùm diuidentes vnum, vel alterum genus particulare alicuius partialis lineæ, vt differentiæ diuidentes animal. Et ideo genera etiam sunt duplicia: Quædam vniuersalia, quorum quodlibet continet integram lineam; vt corpus, & spiritus: Alia particularia partiales lineæ; vt animal,
vel

vel planta. Et differentiæ vniuersales non possunt esse communes; nec vniuersalia genera, possunt habere aliquam differentiam communem. Et huius ratio est manifesta, quia vniuersales differentiæ habent vniuersalem oppositionem. Particulares verò oppositæ non sunt formaliter oppositæ, sed diuersæ, ideo repugnat illas esse communes, non istas. Tertiò notandum: Quòd cùm dicimus, Genera vniuersalia quæ continentur sub tertio non posse habere differentiam communem, & particularia posse habere, non loquimur de differentia Constitutiua superiori, quam certum est, & necessarium, habere communem: nam corpus, & spiritus, sunt vniuersalia genera, & habent communem modum intrinsecum substantiæ, qui licèt non sit differentia, quia substantia non est genus: est tamen similis superiori differentiæ; & non minus eum includeret si esset vera differentia. Et ratio huius est euidens, quia, quidquid includitur in prædicato superiori, debet includi in inferiori: sed differentia Constitutiua superioris generis includitur in eo: ergo necesse est includi in quolibet genere inferiori. Loquimur ergo de differentia Diuisiua superioris generis. De qua dicimus, Communem esse posse inferioribus, licèt hoc non sit necessarium, nec semper contingat, sed aliquando, vt differentiæ continui & discreti, quæ sunt diuisiuæ quantitatis, communes sunt quantitati permanenti, atque successiuæ.

6 Notandum quartò: Quòd hæc differentia Diuisiua superioris generis, quam dicimus posse esse communem duobus generibus sub eo contentis, non est adæquata alicui eorum, sed inadæquata: ita vt per alias differentias distinctas ab ea, adæquatè constituantur. Gratia exempli: Bipes communis est differentia gressibilis, & volatilis animalis; sed inadæquata vtrique; quia per proprias differentias gressibilem & volatilem, adequatè constituuntur.

Ex his respondetur ad vtrumque testimonium Arist. Negando minorem, nempe quòd ex nostra sententia sequatur, *Genus non prædicari de pluribus, quàm differentia*: aut, *Non esse tot differentias, quot sunt species*, Neutrum enim sequitur. Nam cùm differentia, quæ potest esse cōmunis duobus generibus, quæ continentur sub tertio superiori, non sit Constitutiua eiusdem superioris generis, sed Diuisiua; ideo inferiorem necesse est de paucioribus prædicari, quàm genus ipsum: vt bipes, de paucioribus, quàm animal. Et de hac loquitur Aristo. in primo testimonio, non de constitutiua, de qua manifestum est: Quòd de eisdē omnino prædicetur, de quibus prædicatur genus quod cōstituit. De tot enim prædicatur sensibile, de quot prædicatur animal. Quod verò dixit Aristoteles in secundo testimonio, *Tot esse differentias, quot sunt species*, verissimum est: nam licèt vna possit esse communis duabus speciebus subalternis, positis sub tertio genere superiori; non tamen

men eſt vltimatè conſtitutiua earum; ſed habent alias, per quas conſtituuntur,& diſtinguuntur. Illa verò quæ communis eſt,licèt non conſtituat eas adæquatè:tamen ſuam habet ſpeciem propriã, quam adæquatè conſtituit. Vt bipes non conſtituit adæquatè animal volatile,aut greſſibile,ſed adæquatè conſtituit animal habẽs duos pedes. Vnde intelligitur,quòd etiam ſi vna differẽtia inadæquata,communis ſit duabus ſpeciebus;nihilominus tot ſunt differentiæ,quot ſpecies,cum nulla ſit ſpecies,quæ non habeat propriam differentiam adæquatè conſtitutiuam: neque vlla differentia,quæ non conſtituat adæquatè ſuam ſpeciem.

Ad argumentum: Negandum eſt antecedens, Quòd ſicut non poteſt idem indiuiduum eſſe ſub duplici ſpecie,ſic non poſſit vna ſpecies eſſe ſub duplici genere; eſt enim diuerſa ratio de indiuiduo,ac de ſpecie. Nam differentia indiuidualis adæquatè & vltimatè determinat ſpeciem:& ideo repugnat,eandem differentiam indiuidualem,determinare duplicem ſpeciem diuerſam: ſed differentia ſpecifica,cùm ſit prædicatum commune,& poſſit inadæquatè conuenire duobus,& neutrum adæquatè,aut vltimatè conſtituere,poteſt ex conſequenti eſſe communis illis.

CAPVT IV.

Continens diuiſionem incomplexorum in decem prædicamenta.

TEXTVS ARISTOT.

Eorum,quæ ſecundùm nullam complexionem dicuntur, vnumquódque aut ſubſtantiam ſignificat,aut quantum,&c.

Textus expoſitio.

INtentum Ariſtotelis in præſenti capite,eſt explicare, ſimplicia eſſe debere illa,ex quibus prædicamenta conſtituenda ſunt. Diuiditur autem in duas partes, in quarum prima ponit Ariſt. *Vniuerſalem diuiſionem incomplexorum in decem prædicamenta.* In ſecunda aſſerit,& probat, *Eadem incomplexa,ex quibus prædicamentum fit,non eſſe affirmationes,aut negationes,ſed ex eis poſſe affirmationes & negationes fieri.* 1

Diuiſio talis eſt: Ens incomplexum,aut ſimplex, aliud eſt ſubſtantia,vt homo,vel equus; aliud quantum, vt corpus,aut linea; aliud quale,vt albũ;aliud ad aliquid,vt duplum,dimidium;aliud, vbi,vt eſſe in foro; aliud,quando, vt heri,aut hodie; aliud, ſitus,vt iacere,ſedere;aliud habere, vt armatum eſſe; aliud agere, vt ſecare;aliud pati,vt ſecari.

Sed ſimplicia hæc(inquit Ariſt. in ſecũda parte)*ſecũdùm ſe cõſiderata non ſunt affirmationes,nec negationes;quamuis ex eis ſi aliquo verbo,aut copula vniantur,poſſint fieri affirmationes, & negationes.* Quod

Quod ita probat: *Omnis affirmatio & negatio, est vera aut falsa: sed simplicia, vt homo, aut albedo per se sumpta, nō dicunt veritatē aut falsitatem, vt notum est: ergo nō sunt affirmationes, aut negationes. Sed si ea coniungas verbo aliquo, affirmationem, aut negationem statim efficies, vt si homini & albo adiungas verbū, est, resultabit hæc affirmatio, homo est albus, in qua iam reperitur veritas aut falsitas.*

QVÆSTIO I.

Ex quibusnam rebus per se componatur prædicamentum.

1 QVinque sunt, de quibus dubitari potest, An & quomodo pertineant ad prædicamentum, vt exclusis his, quæ ad ipsum non possunt pertinere, intelligi possit, ex quibusnam per se cōponatur. Primum, est ens rationis, quod ex eo videtur primò ad prędicamentum pertinere, quia prędicamentum, sicut propositio, aut syllogismus, quoddam ens rationis est; ergo non quomodocunque, sed formaliter, pertinebit ens rationis ad prædicamentum.

Secundò, Prædicamentum fit ex generibus & speciebus; sed genera, & species sunt entia rationis: ergo ex entibus rationis fiet prædicamentum.

2 Vera tamen sententia est, ex solis entibus realibus fieri; & ideo entia rationis, non pertinere ad prædicamētum, nisi per quandam similitudinem; ratione cuius, quoddam prædicamentum, vel potiùs similitudinem prædicamenti excogitare possumus, vt in tractatu nostro, de natura entis rationis, diximus. Ita sentiunt D. Th. 5. lib. Meta. lect. 9. & quæst. 7. de potentia, art. 9. Capreol. in 1. d. 8. quæst. 2. & d. 29. q. 1. ad 5. Sotus cap. 4. antepraedicamen. quæst. 2. ad 4 Fonseca 5. Metaphy. cap. 7. q. 6. sect. 1 & cæteri omnes.

Probatur testimonio Arist. 5. lib. Meta. cap. 7. tex. 14. vbi docet. *Entia per se diuidi in decem prædicamenta; ens autem per se, apud ipsum* (vbicunque de eo loquitur) *& ens reale, idem sunt.*

Probatur deinde ratione: Quia entia rationis nec veram habent entitatem, nec veram essentiam, sed ab intellectu excogitatam ad similitudinem entitatis, & essentiæ realis: sed verum prædicamentum ex vero ente, verámque essentiam habente debet fieri: ergo non fit ex entibus rationis, sed solùm ex realibus. Quod cōstabit, si per singula prædicamenta discurramus; videbimus enim prædicamentum substantiæ, qualitatis, & quantitatis, ex veris naturis realibus fieri.

3 Sed pro solutione arg. notandum est, Prædicamentum fieri ex prædicatis realibus: non tamen realiter, aut ex natura rei distinctis: quia vt probauimus cap. de differentia, Genus, & differentia, eiusdē rei conceptus reales obiectiui sunt, diuersos gradus essentiales significantes, & solùm ab intellectu distincti. Species verò ex eis componitur, non tanquam tertia res ab eis distincta, sed

sed quantum tertius cōceptus obiectiuus, totalis atq; complectus: & ideo non est cōpositio realis, sed rationis, quia licèt reales sint conceptus componentes, & compositi; non tamen distincti, nisi ratione; quare non possunt realem compositionem facere. Ita ergo de prædicamento intelligendum est, ab intellectu distinguere prædicata essentialia fieri: ita vt sicut ante operationem eius non sunt distincta prædicata, nec ideo plura; sic non potest prædicamentum dari, sed est opus eiusdem intellectus, qui distinguens prædicata, ea ordinat, ac disponit, prædicamentúmque ex eis efficit.

Secundò notandum, Prædicamentū duobus modis considerari. Primo quasi pro materiali, nēpe pro naturis rerū, ac prædicatis earū, quæ in linea prædicamētali ordinātur, & sic acceptum reale est, quia tam prædicata essentialia, quàm naturę, in quib. fundantur, realia sunt, licèt non realiter distincta. Secūdo modo consideratur quasi pro formali, hoc est, pro ordinatione ipsa, ac dispositione prædicatorū, quæ necessariò supponit distinctionem eorū: & hoc modo sumptum nō est quid reale, sed rationis: vnde sequitur prædicamentū formaliter sumptum ens rationis esse, & pro fundamento esse ens reale, & hoc secundo modo consideratur à Met. sed primo modo à Dialectica. 4

His explicatis, ad vtrumq; arg. simul respōdemus. Concedēdo, quòd genera, species, & prædicamētū formaliter sūpta, entia rationis sint, negamus tamen quòd aliquo modo pertineat ad prædicamentū; quia illa solum dicūtur pertinere ad prædicamentū ex quibus prædicamētum fit: sed prædicamentū solū fit ex prædicatis, quæ in eo ordinātur, & nō ex ordinatione ipsa, sicut cætera entia artificialia solū dicuntur fieri ex materia: vt statua ex ligno, domus ex lignis & lapidibus; ergo entia rationis non pertinent ad prædicamentum, nec genera, & species formaliter sumpta, sed solum pro fundamentis realibus.

De complexis.

SEcundum, de quo dubitari potest, sunt cōplexa, quæ sic distinguuntur a quibusdā: Quædam sunt complexa, quæ vnā tantum rem significant, & æquiualent voci simplici eā significanti. Et talia sunt definitiones substantiarum, vt animal rationale, aut viuens sensibile. Alia sunt complexa, quæ non vnam rem, sed plures significant. Et talia sunt definitiones accidentium, in quibus præter illa, quæ pertinent ad essentiam accidētis, includitur subiectum, vt per illud explicetur intrinsecus ordo accidentis ad ipsum, & complexa illa pertinent per se ad prædicamentum, hæc verò ab eo excludenda sunt. 5

Probant ex Porphyrio, c. de Specie, vbi prædicamētum sub-

stantiæ constituens, pro genere viuentis posuit corpus animatum, & etiam animal rationale, pro quodam genere, in quo existimauit homines cum dæmonibus conuenire, sed hæc sunt complexa substantialia: ergo ex mente Porphyrij ponenda sunt in prædicamentis.

Deinde ratione, quia loco definiti licet ponere definitionē eius, nihil extrinsecum includentē, vt loco hominis, animal rationale, quia talis definitio simplici definito æquiualet: ergo in recta linea prædicamentali licebit ponere loco generis, & speciei cuiuscunq; propriā definitionē, quę cū sit complexū quid, sequitur ex cōplexis substantialibus fieri per se prædicamentū.

6 Nostra sententia est opposita: Quòd nullum complexū pertineat ad prædicamētum, & est expressa apud Arist. c. præsenti, vbi ita ait: *Eorum, quæ secundùm nullam complexionem dicuntur, vnumquodque aut substantiam significat, aut quantum, aut quale, aut ad aliquid*, &c. Quibus verbis complexa omnia, siue substātialia, siue accidentalia sint, excludit a prædicamento, & solùm ens incomplexum diuidit in decem prædicamenta.

Sed ratione probatur, quia recta linea prædicamentalis ex solis generibus, & specieb. fit, vt in prædicamento substātiæ, ex substantia, corpore, viuenti, animali, & homine: sed complexa, siue sint definitiones substantiarū, siue accidentium, non sunt genera, neq; species: ergo ex eis non fit prædicamētum. Quod probatur etiā ex definitione eius: nā prædicamentum est prædicabilium ordinatio: sed prædicabilia sunt quædam vniuersalia, de quorum ratione est esse simplicia, vt quæstione vltima vniuersali vidimus: ergo ex solis simplicibus fit prædicamentum, non ex complexis.

7 Ad Porphyrium respondetur: Complexa posuisse loco simplicium, non quia intelligeret ad prædicamentum pertinere, sed vel maioris explicationis gratia, vel quia simplicia genera non cognouit. Propter primam rationem posuit corpus animatum pro viuenti, & propter secundam, animal rationale pro genere hominum, ac dæmonum.

Ad rationē verò negamus, quòd semper loco definiti liceat ponere definitionem, etiā nihil includentem extrinsecum, sed solùm licet quantum ad æquiualentiā veritatis, quia de quib. prædicatur definitū, necesse est prædicari definitionem: sed vbi modus significandi determinatus esse debet, atq; distinctus in definitione, & definito, non licet eam loco definiti ponere. Et ita est in proposito, quia res nō ponitur in prędicamento, quomodocunque significata, aut concepta, sed per modum generis, aut speciei, & ideo per modum incōplexi; cùm ergo definitio non habeat modū generis, aut speciei ratione cōplexionis, sequitur

sequitur nec habere modũ prædicamentalem, quare nõ potest loco definiti in prædicamento poni. Ad formam ergo arg. dum dicitur, Definitio licèt sit cõplexa, æquiualet simplici definito, distinguendũ est antecedens, quia æquiualet definito, quãtum ad veritatem rei; non tamen quantum ad modum significandi simplicem, & omnino necessarium ad lineam prædicamentalem, & ideo non potest loco eius in prædicamento poni, quamuis in propositione, vel in aliis casibus ponatur.

De partibus Physicis & Metaphysicis.

PArtes rei duplices sunt, Physicæ, & Metaphysicæ: & partes Physicæ adhuc duplices, quædã sunt Essentiales, vt materia, & forma, & aliæ integrãtes, quæ adhuc sunt in duplici differẽtia: nã quædã sunt eiusdẽ rationis, vt partes aquæ aut ligni, & ideo vocari solent homogeneæ, aliæ diuersæ rationis, vt caput, manus, & vocãtur heterogeneæ & integrãtes, quæ nõ sunt essẽtiales, sed substãtiales, aut entitatiuæ appellari possunt. Partes Metaph. sunt genus, & differẽtia: sed de genere certũ est, ꝙ per se pertineat ad prædicamentum: quia habet modum substãtiæ completæ. De solis ergo differentiis, tanquam de partibus Metaph. & de materia, & forma, ac partibus integrantibus, tanquã Physicis procedit quæstio, An per se sint in prædicamento. Et primo de his dicendum est, deinde de partibus Metaphysicis.

Sed priùs explicandũ est, *Quid sit per se pertinere ad prædicamentum.* Duo sunt in prædicamento. Primum est, series ipsa seu ordinatio prædicamentalis superiorũ, & inferiorum, ex quib. fit quasi quædã linea recta, per quam ascendere, atq; descendere possumus, ab indiuiduo, quod totius lineæ fundamẽtum est, vsq; ad genus supremũ, quod est quasi caput. Sic linea prædicamenti substãtiæ procedit à genere supremo, quod est substantia, per diuisionẽ eius in species, quæ sunt corpus, & spiritus: & rursus per diuisionem corporis in viuens, & non viuens: deinde per diuisionem viuentis in animal, & plantã: & tandem per diuisionem animalis in hominem, equum & leonem; & ex his diuisionibus generum in species per differentias resultat linea hæc, quæ appellatur series, aut ordinatio, nempe substãtia, corpus, viuens, animal, homo, Petrus. Et pro hac linea recta supponit prædicamentum, quotiescunque de eo loquimur. Præter hanc verò habet prædicamentũ quasi duo latera quibus quasi circũdatur, & latera hæc fiunt ex differentiis oppositis, per quas genus diuiditur in species. Vt latus eiusdem prædicamenti substantiæ nobis fit notissimum ex his quatuor differentiis, corporeum, animatum, sensitiuum, rationale.

Ex his intelligitur iã; quid sit esse per se in prædicamẽto, ve

ex quibus fiat per se prædicamentũ, idem est enim, ac poni in recta linea prædicamẽtali, vel ex aliquo fieri eandem rectã lineã; nã latera prædicamenti extra ipsum sunt, & quasi ornatus eius. Dum ergo quærimus de partib. tam Physicis, quàm Metaphysicis, An per se sint in prædicamento, vel ex eis fiat prædicamentũ; sensus est: An per se sint in recta linea prædicamentali.

Et de partib. Physicis tenet prima opinio, quòd per se collocentur in prædicamẽto, ita Villalpãdus, & Louanienſ. c. de substantia, quos sequuntur alij. Probant primò: Quia cõpleta substantia cõponitur essentialiter ex materia, & forma; & integratur substãtialiter ex partibus integrantibus: ergo repugnat cõpletam substãtiam poni per se in prædicamento, quin partes etiam ponantur; & per se quidẽ, cùm per se eam cõponant.

Secundò, quia in partibus substãtiæ intelligimus genera, & species; ergo ex his potest ordinari prædicamentum, sicut ordinatur ex generibus, & speciebus substantiæ totalis. Probatur antecedens: quia sicut diuidimus completam substantiam in corpoream, & incorpoream, & sic de cæteris generibus, sic possumus diuidere partialem.

10 Et confirmari potest de partibus homogeneis; quia eiusdẽ rationis sunt cum tota substantia, & possunt per diuisionem fieri completæ substantiæ: vt si diuidamus aquam, tot substantias completas efficiemus, quot partes separamus: nam postquam separatæ sunt, nec dependent à tota substantia, nec partes eius sunt, sed quælibet incipit esse completa substantia: ergo per se etiam pertinens ad prædicamentum.

Secunda opinio excludit partes substantiæ Physicas à prædicamento, est D. Tho. 1. p. q. 29 art. 4. ad 5. & de veritate q. 27. art. 1. ad 8 Scoti q. 15. prædicamentorum, Ægidij Romani in d. 2. q. 3. Caiet. & Soti, cap. de substantia, Toleti, q. 5. eiusdem prędicamenti, Fonsec. 5. Meta. c. 7. q. 7. sect. 2. & c. 8. q. 3. Et hæc est vera & tenenda.

Probatur primò, quia prædicamentum solum fit per se ex generibus, & speciebus, vt iam ostendimus; sed genera, & species sunt substantiæ completæ: ergo partes, quæ incompletæ sunt substantiæ, non possunt prædicamentum per se constituere, aut in eo per se collocari.

11 Secundò, Substantiæ completæ, & incompletæ nihil datur commune vniuocum; ergo nec dabitur genus commune vtrisque, sub quo collocari possint incompletę: quare non pertinebunt per se ad prædicamentum.

Ad primum; concedendum est antecedens, sed neganda cõsequentia. quia res non pertinent ad prædicamentũ secundùm entitatem, quam à parte rei habent, sed secundum modũ, quo

talis

talis entitas concipitur ab intellectu, & modus iste ad constitutionem prædicamenti necessarius completæ entitatis esse debet, vnde cùm partes solùm sint completa entia, non possunt, vt talia, per se efficere prædicamentum, quamuis componant per se substantiam completam, ex qua per se fit. Solùm autem concedi potest partibus, quòd reductiuè, aut quasi indirectè collocentur in recta linea prædicamentali, vbi collocatur species, aut genus, cuius partes sunt.

Ad secundum negandum est, quòd in partibus possint intelligi vera genera, & veræ species; sed solùm possunt ex eis formari conceptus, quodammodo similes generibus & speciebus. Et ratio est; quia non possunt concipi partes, nisi tanquam incompletæ, quamuis in communi concipiantur abstractæ à partibus singularibus, in quo consistit aliqua similitudo: & cùm genera, & species ex proprio modo quo concipiuntur, sint completa, repugnat in partibus vera genera, & veras species concipere, aut esse veram ordinationem prædicamentalem.

Ad confirmationem de partibus integrantibus homogeneis, 12
concedimus, quòd sint eiusdem rationis cum tota, quantum ad entitatem; atque etiam quòd possint fieri substantiæ completæ: negamus tamen quòd per se pertineant ad prædicamentum. Et ratio est; quia quamdiu sunt in toto, ab eo dependent, & incompletum modum essendi habent. Quod verò separari possint ab eo, solùm probat, quòd dum separatæ fuerint, pertinebunt per se ad prædicamentum, quia non erunt iam partes; hoc verò solùm est, posse pertinere, non vero pertinere actu.

De partibus verò Met. quales sunt differentiæ, dixerunt quidam, quos citat Fonseca 5. Met. c. 8. q. 2. pertinere ad prædicamẽtum qualitatis, cùm prædicẽtur de speciebus in quale quid. Sed hoc apertè falsum est; quia licèt aliquam similitudinem habeant cum qualitatibus in modo prædicandi, verè sunt conceptus essentiales, & vt tales concipiuntur ab intellectu componente speciẽ ex eis simul, ac generibus: ergo non sunt verę qualitates, nec vt verè qualitates concipiuntur; sed per quandam similitudinem earum: & ideo non possunt pertinere ad prædicamentũ qualitatis. Solum potest esse dubium, An singulę differentiæ per se pertineant ad illud prædicamentum, in quo collocantur genera quæ diuidunt, & species quas constituunt.

Et est prima sententia Ammonij, c. de substantia, asserentis *per se pertinere quaslibet differentias ad proprium prædicamentũ*, quod 13
probat hoc arg. Nam aut differentiæ excluduntur à prædicamento, quia simplices conceptus sunt, vel quia incompleti: sed vtraq; ratio concurrit in generibus; ergo vel genera excludi debent, vel collocari differẽtiæ: sed genera excludi non possunt, vt

notum est: ergo nec differentiæ excludi debent. Probatur minor, quia conceptus generis, vt talis, non est compositus, quamuis, si sit species subalterna, in quantum est species, componatur; ergo est simplex: & est vera pars speciei, non minùs quam differentia; ergo incompletum quid.

Nec soluitur arg. si dicatur genus esse totum potentiale; quia etiam differentia est totum actuale, vt prædicatur de specie, cõtinens totum, quod species; nam vt pars non posset de ea prædicari: ergo pertinebit ad prædicamentum sicut genus.

Communis sententia omnium expositorum e præsenti, & sequenti, differentias excludit à recta linea prædicamentali, & solùm eis concedit, vt latera prædicamenti constituant: quod est extra prædicamentum simpliciter esse.

14 Et probatur duplici ratione. Prima; Differentia formaliter sumpta solùm dicit partem speciei: ergo formaliter est quid incompletum: sed recta linea prædicamenti solùm constituitur ex prædicatis completis, quæ sunt genera, & species: ergo differentiæ non pertinent per se ad illam.

Et si dicas totũ includere, quod species, cùm includat genus saltem materialiter: ergo habet modum totius cõpleti: sicut genus, ex eo solùm, quòd includit differentias in potentia, dicitur habere modũ totius cõpleti, & pertinere per se ad prædicamẽtum. Contra hoc est, quòd differentia eodẽ modo includit genus, ac accidens in concreto, nempe per modũ subiecti, & ideo significatur nomine adiectiuo, vt rationale, quare nõ includit per se totũ, quod species, sed quasi per accidẽs: vnde nec habet modum vnius per se. Sed genus per se, & formaliter est totũ potẽtiale, per se, & formaliter includẽs totum, quod species, quãuis vnum actu, nempe gradũ propriç naturç, & aliud in potentia, nempe gradum differentialem: & ideo modum habet totius, atque completi per se: & per se efficitur ex eo prædicamentum.

15 Secundo probatur: Recta linea prædicamenti constituitur ex prædicatis per se, formaliter & essentialiter ordinatis: sed differentia non ordinatur per se, & formaliter cum genere: ergo nõ pertinet per se ad rectam lineã prædicamenti. Probatur minor: quia differentia nõ includit per se & formaliter genus, vt rationale non includit per se & formaliter animal, sed extra rationem eius animal est: ergo non potest cum eo cõstituere lineam prædicamentalem: nec per se pertinere ad prædicamentum.

Ad arg alterius opinionis iam responsum est, quia differẽtia formaliter, & per se non est totum, sed pars: genus verò formaliter, & essentialiter habet rationem totius potentialis, & completi: & ideo per se, & formaliter collocatur in prædicamento, à quo excluditur differentia, propter rationem incompletam.

An, &

An, & quomodo indiuidua ponantur in prædicamento.

PRima opinio est Iauelli, in sua Logica, tit. 5. cap. 1. asserentis, *Indiuiduum per se non pertinere ad prædicamentũ, sed reductiuè ratione speciei, quã participat.* Quod probari potest ex Porphyrio c. de specie, vbi *Terminos, quibus clauditur prædicamẽtũ, asserit esse supremum genus, & infimam speciem, vltra quam non licet ascendere ad indiuidua, quia sunt infinita:* ergo sentit nõ pertinere per se ad prædicamentũ: & præterea si infinita sunt, quẽadmodum de illis non datur scientia, ita ad prædicamentum non per se pertinebunt, quia pars ista, scientiæ Dialecticæ pars est. 16

Sed opposita opinio, (quod indiuiduum per se sit in prædicamento tanquam basis, & fundamentum eius) vera est & tenenda. Eam sequitur Fonseca 5 Met. c. 7. q. 7. sect. 2. & q. 8. sect. 3.

Et ratione probatur, quia Indiuiduũ est ens per se completũ, & in se continens omnia prædicata rectæ lineæ prædicamẽtalis, quibus per se subiicitur: & de quo per se, & formaliter prædicatur, Substãtia, Corpus, Viuẽs, Animal & Homo: ergo nihil ei deficit, vt in prædicamento sit tanquam fundamentum eius.

Ad arg. respondetur, Porphyriũ posuisse pro extremis prædicatis essentialib. prædicamẽti genus supremum, & infimã speciem: presupponendo indiuiduum esse extremum, tanquã fundamentum omniũ prædicatorũ. Quòd verò sint infinita indiuidua, nõ tollit indiuiduũ pertinere per se ad prædicamentũ, etiã si actu essent infinita: quia non pertinent ad prædicamentum vt distincta, vel vt efficiunt numerum: sed vt participãt de prædicatis essentialibus, & ea sustentãt. & hæc ratio eadem est in omnibus, siue sint infinita, aut solùm finita. Ex quo etiã intelligitur, indiuiduum ad scientiam prædicamentalem pertinere posse, non quidem vt obiectum eius, sed tanquam id, ex quo, vt fundamento, integratur obiectum, nempe prædicamentum, quod est pars totius obiecti Dialecticæ scientiæ. 17

Quonam modo res infinitæ ponantur, aut excludantur à prædicamento.

IN cõmuni tãtùm dicendum est hoc loco de rebus infinitis, nã in particulari suis locis de illis agemus, nempe in prædicamento substantiæ & quãtitatis. Nunc verò hac distinctione explicandum est dubiũ hoc: Duobus modis potest esse aliquid infinitum: aut secundùm essentiã, vt Deus, aut secũdùm aliquã rationem accidentalem extensionis, aut intensionis, vt linea, si daretur infinita, aut albedo habẽs infinitos gradus intẽsionis. Et infinitum secundùm essentiã non pertinet ad prædicamentum, vt probabitur c. sequenti; de reliquis verò probabitur c. 18

de quantitate, quod ad prædicamenta propria per se pertineant, non minùs quam finitæ quantitates, aut qualitates.

QVÆSTIO II.

An res sint ponendæ in prædicamentis sub nominibus abstractis, vel concretis.

19 DE his, quæ pertinent ad prædicamentū substantiæ, certum est, sub nominibus cōcretis collocāda esse in prædicamēto, & nō sub nominibus abstractis: vt species humana, & genus animalis, sub nominib. hominis, & animalis, & non sub nominibus animalitatis, & humanitatis, & sic de reliquis. Et huius ratio est, quia prædicamentū fit ex rebus cōpletis, sed per nomina abstracta nō significantur substantiæ, tanquā entia completa, sed solū per concreta: ergo sub concretis, & non abstractis ad prædicamentum pertinebunt. Probatur minor, quia per nomina abstracta significantur, non vt species, vel genera, sed vt principia generis, & speciei: vt nomine animalitatis significatur natura sensitiua, vt principium animalis & nomine humanitatis natura rationalis, vt principium hominis: ergo significantur modo incompleto, & non prædicamentali.

De solis ergo accidentibus procedit q. An abstracta, vt albedo, & color: vel concreta potiùs, vt album & coloratū: ponantur in prædicamento qualitatis: & sic de cæteris prædicamētis.

20 Et antequam alias sententias proponamus, reiicienda est ea, quā Caiet. tenet, opusc. de ente, & essentia, cap. 7. vbi distinguit duas cōsiderationes prædicamentorū, Logicam, & Metaphysicā, & in prædicamētis Logicè cōsideratis, abstracta esse collocāda, nō cōcreta; quia ordinātur ad prædicationes, quæ meliùs in abstractis, quā in concretis exercērur: sed sub cōsideratione Metaphysica, concreta, & non abstracta. Hoc tamē ab omnib. refutatur: quia prædicamēta eadē sunt in Logica, & Metaphysica: ergo ex eisdē rebus, & eodē modo conceptis significātur. Quòd verò in ordine ad prædicationes potiùs abstracta, quàm concreta ponenda sint, etiā est falsum: quia cùm concreta, quibus significantur formæ accidentales, vt sunt in subiecto, notiora nobis sint, meliùs in concretis exercentur prædicationes. Sed hæc ratio non est sufficiens ad variandū modum significādi rerum prædicamentalium: & ideo sub vtraque consideratione Logica, & Metaphysica disponēdæ sunt in prædicamētis.

Tenet ergo prima opinio: *Abstracta accidētium non collocari in prædicamento, sed sola concreta.* Ita Niphus 5. Met. q. 3. & 7. Toletus q. 2. post prædicamētorum, & alij ex modernis. Et probaut ex Aristotele ipso c. præsenti, vbi prædicamēta in concreto enumerauit, iuxta translationē Boëtij; quāuis Argyropylus

in abstracto ea posuerit, & 1. lib. Topic. cap. 7. & lib. 4. c. 1. loco 4. etiam in concreto secundum vtramque translationem.

Probant deinde ratione. Primò, quòd abstracta nõ ponãtur. Secũdò, quòd ponãtur cõcreta. Ratio primi est, quia perfectior est substãtia accidẽtibus: sed substãtiæ non ponuntur in abstracto, quia significantur tanquam partes, & ideo modo incõpleto: ergo multò minùs collocãda erunt accidẽtia in abstracto. 21

Ratio secundi est, quia sic non ponerentur concreta; maximè quia sunt entia per accidens, cùm significent formam, & connotent subiectum, vt album; & ex forma, & subiecto tanquam ex duobus entibus in actu non fiat vnum per se, sed per accidens: sed hoc est falsum: ergo non sunt à prædicamento excludenda. Probatur minor, quia *ex actu, & potentia*, secũdùm Arist. 2. lib. de anima, tex. 2. *fit vnum per se*: sed subiectum se habet vt potentia, & forma vt actus: ergo ex tali compositione resultabit vnum per se, quod est concretum.

Secunda opinio opposita est, quia sola abstracta accidẽrium dicit collocanda esse in prædicamento; ita D. Th. opusc. de Ente, & essentia, c. 7. ad finem. Scotus q. 5. vniuersalium, & q. 11. prædicamentorum: Auicenna lib. 3 suæ Met. cap. 3 Iauellus 5 Met. q. 16. Sotus c. de quantitate q. 1. Venetus c. præsenti. Villalpandus cap. de genere, quæst. 4.

Probatur testimonio Arist. 3 lib. Topic. c. 1. loco 3. & 4. vbi asserit, *Iustitiam in esse genere*, hoc est, in prædicamento, *non iustũ*. 22

Et etiam ratione, quia concretũ significat res diuersorũ prędicamentorũ, nempe subiectum, quod est substantia; & formã, quæ est accidens: ergo nõ potest pertinere ad vnũ prædicamẽtum determinatũ. Imò ad nullũ potest pertinere, quia prædicamenta siũt ex entibus per se: sed ex rebus diuersorũ prædicamentorũ, cùm sint primò diuersæ, & in actu, nõ potest fieri vnũ per se: ergo concretum non potest collocari in prædicamento. Probatur minor, quantum ad hoc vltimum ex Arist. 7 Met. tex. 25. vbi docet expressè, *Album & musicum non habere vnam essentiam determinatam, & per se, & ideo non posse per vnam definitionem essentialem explicari, sed esse entia per accidens.*

Pro solutione huius quæstionis duo notanda sunt circa cõcreta, & abstracta accidentiũ. Primum est circa naturã cõcreti, quæ explicãda est per similitudinẽ concreti substantialis. Natura autẽ substantialis habet actualem existentiã, per quam est in rerum natura sola ratione ab ea distinctam, & vltra hãc habet subsistentiã, quæ est modus quidam substantialis per quam vltimò terminatur atque cõpletur, & constituitur in supposito, si nõ sit rationalis, & si rationalis sit, cõstituitur in supposito simul, & persona, vt natura humana Petri habet actualẽ existẽ- 23

tiam, per quam est in rerum natura; & subsistentiam quae est vltimus actus eius, & per quam constituitur persona: vnde persona Petri, est composita ex humanitate actu existente, & subsistẽtia, aut personalitate. Et cùm humanitas se habeat per modum potentiae, hoc est, terminabilis per subsistentiam: & subsistentia sit tanquam actus substantialis eam terminans, atque complẽs; sequitur personam esse vnum per se substantiale. Et etiam concretum singulare quaelibet persona, & à multis personis abstrahitur natura communis sic terminata & completa. Et sic abstracta significatur nomine concreto communi: vt nomen homo, significat naturam humanam subsistentem, & completam in communi.

24 Simili modo natura accidentalis vt albedo, habet actualem existentiam, per quam est in rerum natura sola ratione à se distinctam, & etiam alium modum per quem vltimò terminatur, & completur, qui modus non est subsistentia, sed actualis inhęrentia in subiecto. Ex hac igitur natura accidentali actu existẽti in rerũ natura, & ex modo actualis inhaerentiae in subiecto, cõponitur hoc concretum, quod est hoc album, vel illud. Et ab his concretis singularibus abstrahitur concretum commune, vt album, significans naturam albedinis actu inhaerentem in subiecto. Et compositio haec est per se, quia fit ex natura accidentali, se habente tanquam potentia quasi substantiali, hoc est, ex natura, vt determinabili, & ex modo actualis inhaerentiae, tanquã ex actu quasi substantiali eam terminante. Ex potentia autem substantiali, & actu substantiali, fit vnum per se: & ideo cõcretum accidentale resultãs ex tali compositione, est vnum per se, sed quia modus iste, quo terminatur natura accidentalis, est actualis inhaerentia in subiecto, concretum hoc per se, vt albũ, connotat subiectum in quo inhaeret natura accidentalis, ita completa, & terminata. Connotare autem subiectum non est aliud, quàm simul denotare illud, tanquam quid extrinsecum, cui quasi affixa est natura accidentalis. Et ratio huius connotationis est, quia modus per quem terminatur haec natura, imperfectus est sicut ipsa; & ideo non potest per se illam sustẽtare, sed indiget adminiculo subiecti extrinseci, cui quasi affixa sit. Et propterea talis modus non dicitur substantia, aut existentia per se, sed actualis inhaerentia, vel actualis inexistentia.

25 Ex quibus intelligitur, Concretũ accidentale duobus modis sumi posse. Primo, vt solùm significat compositũ quid ex natura accidentali, & proprio modo actualis inhaerentiae; connotat verò ex consequenti subiectum, in quo inhaeret, & concretum hoc est vnũ per se: quia non componitur ex natura accidentali, & subiecto: sed ex sola illa, & termino, seu actu proprio substantiali,

tiali, qui est actualis inhærentia, eo modo, quo componitur cõcretũ substantiale ex natura substantiali, & proprio modo substantiæ: subiectum verò non pertinet ad hanc compositionem, sed extra illam connótatur, tanquam quid extrinsecum, cui affixa est natura per actualem inhærentiam: connotatur tamẽ per se. Alio modo sumitur concretum accidentale per modum aggregati ex vtroque, nempe ex natura accidentali, & subiecto, ita vt tanquam cõpositum ex vtroque significetur. Et hoc modo non est vnum per se, sed per accidẽs: quia licèt componatur ex subiecto, vt ex potentia, & ex forma accidentali, vt ex actu: potentia tamen illa subiecti, quam habet ad recipiendam formam accidentalem, accidentalis est: quia omnibus modis est extra essentiam eius, iam omnino completam per principia, & partes substantiales. Ex potentia autem accidentali, & actu etiã accidentali, non potest fieri vnum per se, sed per accidens; quia fit ex duobus entibus iam completis in proprio esse substãtiali, & ad diuersa prædicamenta pertinentibus: nempe ex subiecto, & natura accidentali, iam completa per proprium modũ actualis inhærentiæ. Et hoc est fieri ex duobus entibus in actu, ex quo 26
infertur esse vnum per accidens. Et si dicatur, quòd sicut ex potentia substantiali, & actu substantiali fit vnum per se substãtia; ita ex potentia accidentali subiecti, & actu accidentalis formæ, potest fieri vnum per se accidentale: Respõdeo impossibile esse, quòd sit vnum accidentale, & per se; quia potentia accidẽtalis subiecti non potest esse per se respectu illius, quia est alterius generis à substantia: ergo respectu subiecti est potentia per accidens: sed subiectum concurrit per talem potentiam ad componendum concretum, simul cum forma accidentali: ergo cõcurrit per potentiam, non per se, sed per accidens: quare nõ potest per illam efficere vnum per se componendo simul cum alio, sed eo ipso, quod efficit vnum accidentale, cùm ipsummet sit substantia, efficit vnum per accidens.

Secundò notandum est, circa naturam abstractorum accidẽtium, quòd vt in communi modo concipiendi, & loquendi accipiuntur, significant naturam accidentalem, vt abstractam à subiecto, abstractione Physica, & non Metaphysica: qua abstrahuntur vniuersalia à particularibus: vnde significant eam, non per modum inhærentis in subiecto: sed per modum quasi per se subsistentis ad similitudinẽ substantiarũ: vt albedo quæ verè inhæret subiecto, nomine albi significatur per modum inhærentis: sed nomine abstracto albedinis significatur, vt abstracta Physicè à subiecto: & propterea non per modum inhærẽtis, sed per modũ per se subsistẽtis completi, & ideo tanquam vnum per se. 27

Ex tota hac doctrina colligo tres cõclusiones, quibus nostra senten

sententia explicatur. Prima est: Concretum accidentale ex sola natura accidentali, & proprio modo actualis inhærētiæ cōpositum, per se collocatur in prædicamento. Probatur hac ratione: Prædicamentum fit ex entibus per se, & completis; sed concretum hoc est vnum per se, & completum: ergo per se pertinet ad prædicamentum. Probatur minor: *Ex potentia substantiali, & actu substantiali componitur vnum per se*, vt docet Arist. 2. lib. de anima tex. 2. sed concretum accidentale compositum ex natura accidētali, vt terminabili, & ex proprio modo actualis inhærētiæ terminante, componitur ex eadem natura, vt in potentia substantiali ad suum terminum, tanquam ad actum substantialem; & ex termino ipso, tanquam actus eius substantialis: ergo est vnum per se, atque completum, cùm contineat natura accidentalem completam per proprium modum.

Secunda conclusio: Concretum secundo modo sumptum, vt significat compositum Physicum ex subiecto, & forma accidentali, non ponitur in prædicamento. Probatur, quia prædicamētum fit ex entibus per se: sed concretum accidentale hoc modo sumptum est ens per accidens; ergo non pertinet ad prædicamentum. Minorem probo: quia ens per accidens est, quod componitur ex pluribus entibus in actu, hoc est, iam completis in suo esse substantiali: sed concretum sic sumptum componitur ex subiecto iam completo in toto suo esse substātiali, & ex natura accidentali, etiam completa per proprium modum actualis inhærentiæ; ergo ex multis entibus in actu.

Tertia conclusio: Abstracta Physica accidentium, vt in communi modo concipiendi, & loquendi significantur, per se pertinent ad prædicamentum, vt albedo, color, &c. Probatur, quia significat naturam accidentalem per modum per se existentis, ac subsistentis: ergo tanquam vnum quid per se, & prędicamentale. Si verò ab his abstractis abstractione Physica (quæ potiùs habent modum concretorum substantialium) accipiantur alia abstracta Metaphysica, vt ab albedine albedineitas, & a colore coloreitas, abstracta hæc non pertinent per se ad prædicamentum, sicut nec abstracta substantiarum: quia significant naturam modo incompleto, hoc est non tanquam genus, aut speciem: sed tanquam principia generis & speciei.

29 Ad testimonium Arist. pro prima sententia: Concedendū est, vtroque modo enumerasse prædicamenta, in cōcreto, & in abstracto: quia tam cōcretum per se, quàm abstractū per se pertinent ad prædicamēta: & solū concretū per accidēs excluditur.

Ad primum arg. distinguenda est maior: quia duobus modis possumus loqui de reb. aut secundū se, & hoc modo perfectiora sunt abstracta substantiarum quàm accidentiū: vel vt tali modo

abstra

abstrahuntur ab intellectu, & sic accepta perfectiora sunt abstracta accidentiũ, in cõmuni modo concipiendi, & loquendi; quia significãt naturã, licèt accidentalẽ, vt abstractam abstractione Physica; & ideo per modũ naturaũ per se subsistentiũ, atque cõpletarum, abstracta verò substantiarum significãt naturam, licèt substantialem, abstractã tamen abstractione Metaphysica; & ideo modo quodã incompleto, tanquam principium generis, & speciei. Quare illa pertinent per se ad prædicamentum, hæc non, sed abstracta accidentium, quæ accipiuntur Metaphysicè, etiam excluduntur à prædicamento.

Ad aliud quod de concretis dicitur in eodẽ arg Respondeo, 30
Concretum, vt compositum ex subiecto, & accident., esse vnũ per accidens, licèt cõponatur ex potentia, & actu; quia potentia, & actus non sunt substantiales, ex quib. Arist. affirmat fieri vnum per se, sed potentia accidentalis substantiæ, & actus accidentalis formæ, ex quibus fit vnum per accidens.

Ad testimonium Arist. pro secunda opinione respondetur, quòd si loquatur de genere pro prædicamento, iustum, sumit pro concreto accidentali, & hoc modo sumptum, verum est, non esse in genere, hoc est, in prædicamento, vt expositum est.

Et eodem modo respondetur ad arg. quòd concretum, vt significat compositum ex rebus diuersorum prædicamentorũ, non potest pertinere ad vnum prædicamentum determinatum, imò nec ad vllum prædicamentum; bene tamen, vt significat compositum ex sola natura, & proprio eius modo actualis inhærentiæ, quod est vnum per se.

Si autẽ aduersas nostram sententiam aliquis ita arguat: Accidentia in cõcreto definiũtur vnica definitione, vt albũ quod sit disgregatiuum visus; & definiuntur, vt dicunt subiectum, & formã accidentalem, ita vt subiectum sit definitum materiale, tanquam denominatũ à forma, & hæc sit definitum formale, vt denominans subiectum: ergo sunt vnum per se, etiã vt includunt subiectũ, & ideo pertinebunt ad prædicamentum, cõtra secundã conclusionem nostram. Respondeo, quòd concretum duobus modis includit subiectũ, vt ex nostra doctrina est manifestum. Primò, tanquã per se connotatum, & non significatũ, & tunc concretum est vnum per se; quia solùm significat naturã per proprium modum actualis inhærentiæ completã: subiectum verò per se cõnotat Secundo modo includit subiectum, vt per se significatũ, & hoc modo est vnum per accidens. Dũ ergo definitur in concreto, primo modo sumitur, & est vnũ per se, includens naturam, & subiectum, vt per se connotatum, non vt cõponentia vnum, sed vt ordinata; quia cùm subiectũ per se connotetur, per se ordinatur cum natura cõpleta illud

conno

connotante: ideo efficit vnum per se, non entitate, sed ordine, quod per vnam definitionem explicari potest.

QVÆSTIO III.

An necesse sit prædicamenta distingui realiter, aut ex natura rei, vel sufficiat distingui ratione.

31 Prima opinio affirmat, *Necessariò esse ponendā distinctionē realē inter prædicamenta* Ita Ven. 3. l. suæ Met. c. 31. Niphus 4. Meta. q. 4. & l. 5. q. 12. quos videtur sequi Caiet. 1. part. q. 28. art. 1.

Probant primò, quia diuisio entis in decem prædicamenta est realis; ergo diuiditur ens in diuersas entitates reales: sed diuersæ entitates reales sunt realiter distinctæ, quia quæ sola ratione distinguuntur, sunt eadem entitas realis; ergo necesse est prædicamenta distingui realiter. Probatur prima consequentia: Quia sicut animal diuiditur in diuersa animalia: & color in diuersos colores, ita ens in diuersas entitates.

Secundò: Prædicamenta sunt primò diuersa: ergo in entitate non conueniunt vniuocè: sed si non distinguerentur realiter conuenirent in vna aliqua entitate multis communi; ergo sicut repugnat eis talis conuenientia, sic repugnat identitas realis, at non distinctio, necesse est ergo distingui realiter.

32 Secunda opinio non ponit distinctionem realem inter omnia prædicamenta, sed realem, vel formalem, saltem ante operationem intellectus; ita vt necessarium sit illa habere rationes formales ex se, & sine dependentia ab intellectu distinctas. Et quia hanc distinctionem formalem solent vocare ex natura rei, dicunt necessarium esse, quòd prædicamenta distinguantur realiter, aut ex natura rei; ita vt non sit possibile solum per intellectum distingui. Ita Ioannes Gandauen. quem citat Fonseca 5. Metā c. 7. q. 6. sect. 1. & licèt eum refutare videatur sect. 2. concl. 2. sect. tamen 3. in fine sententiam eius sequi videtur: affirmans, *prædicamentorum distinctionem non pendere ab intellectu, sed ante operationem eius omnia distingui.*

33 Et probatur hoc arg. Prædicamēta cōtinent diuersos modos essendi, ergo diuersas rationes formales, ante operationē intellectus distinctas, quod est nō distingui sola ratione, sed quasi ex natura rei. Probatur cōsequentia, quia modus essendi rerū nō pendet ab intellectu: ergo nec dependebit ab eius operatione, quòd diuersi sint, vel nō, sed ex propria natura erunt distincti.

Tertia opinio ferè cōmunis est iam in schola, *Quòd nec prædicamenta necessariò distinguantur realiter, nec ex natura rei, sed satis sit aliqua distingui ratione, cum fundamento in re.* Ita D. Th. 11. lib. Meta lect. 9. q. 1. ad 18 Sotus c. de quātitate, q. 1. Toletus q. 5. ex cōmunib. prędicamētis omnibus, & ex modernis multi.

Et

Et quòd nõ sit necessaria distinctio realis inter prædicamẽta,euidenter colligitur ex duobus locis Arist. Nam in hoc lib. prædicamentorũ distinguit duo prædicamẽta, actionis,& passionis. Et 3.lib.Physi.tex.19.asserit;& probat, *actionem & passionem non distingui realiter, sed eundem motum realem esse actionem prout procedit ab agente, & passionem prout recipitur in passo*,vt eãdem calefactionẽ,per quam ignis calefacit lignum,esse actionẽ,prout ab eodẽ igne procedit,& passionẽ, prout recipitur in ligno;ergo euidenter sequitur ex vtroque testimonio non esse necessariò ponendã distinctionem realem inter prædicamẽta. 34

Probatur secundũ,quòd nõ sit necessariò ponẽda distinctio ex natura rei,sed rationis sufficiat. Primò,quia inter diuersos gradus essentiales eiusdẽ rei non est necessariò ponẽda distinctio ex natura rei;sed sufficit per intellectũ distingui,vt cap.de differentia probauimus,sed prædicamenta possunt in eadẽ entitate conuenite,in qua reperiatur ratio vtriusque, & non distinguantur rationes eorũ per diuersos gradus essentiales , sed solùm per diuersos modos essendi,vt substantia ab accidentib. per modum per se, & accidentia inter sese per diuersos modos inhærendi in substantia;ergo non est necessarium distingui ex natura rei,sed sufficit per intellectum. Probatur consequentia,quia minùs differunt modi,quàm gradus essentiales. 35

Secundò probatur,quia nõ est ponẽda distinctio ex natura rei,vbi sufficit distinctio per intellectum,sed sufficit distinctio rationis ab intellectu facta inter prædicamẽta;ergo nõ est ponẽda formalis,aut ex natura rei.Minorẽ probo, quia quotiescunque aliqua sunt distincta ex natura rei, non possunt in eodem reperiri,nisi per realem cõpositionem,cùm sint multa,ex quib.resultat vnum,quod non potest fieri, nisi per cõpositionem:sed actio,& passio, quæ sic distinguuntur, sunt in eodem motu sine cõpositione,& in multis aliis plures reperiuntur rationes formales sine cõpositione reali,vt in attributis diuinis, iustitiæ,& misericordiæ,ergo nõ debent poni distinctæ ex natura rei,vel ante intellectũ,sed satis est ab intellectu distingui.

Sed talis distinctio facta ab intellectu inter aliqua prædicamẽta,quæ nõ sunt distincta realiter, necessariò esse debet cum fundamẽto in re, & ideo distinctio rationis ratiocinatæ;nã cũ sint rationes formales primò diuersæ, non possunt separari ab intellectu in eadẽ re,nisi virtualiter in ea cõtineantur. Et hæc virtualis cõtinentia fundamentũ est,vt possit intellectus vtrãque separare,ac distinguere, concipiendo vnam sine alia.Gratia exempli;in Petro nullum est fundamentũ distinguendi illũ à seipso, quia repugnat, quòd differat à se formaliter,& ideo nõ potest distingui distinctione rationis ratiocinatæ, sed solũ 36

rationis

rationis ratiocinatis, hoc est, solo officio intellectus. Sed actio, & passio, quae reperiuntur in eodem motu, quasi virtualiter distinctae sunt ante intellectum, quia verè ante operationē eius reperitur in motu, quod procedat ab agente, & recipiatur in passo, & ideo fundamentū tribuunt eidē intellectui, vt cōcipiat motum, vt procedentē ab agente; nō concipiendo illum, vt receptum in passo eodem conceptu, sed alio, & diuerso quidem: quia verū est, procedere ab agente ita cōceptum, non esse recipi in passo. Et hoc est distincta esse ab intellectu actu, & formaliter illa, quae à parte rei solùm erant distincta virtualiter: esse autē distincta virtualiter non est aliud, quàm posse formaliter distingui. Et hāc distinctionē rationis ratiocinatae dicimus sufficere inter aliqua praedicamenta, licèt alia distinguantur realiter; sed nulla esse distincta formaliter ante operationē intellectus, quia talem distinctionem formalem non admittimus.

37 Ad primum arg. Distinguendum est antecedens, quia duob. modis potest intelligi diuisionem esse realem. Primo, ita vt tā diuisum, quàm mēbra sint realia, & non entia rationis. In quo sensu admittimus diuisionē entis in decem praedicamenta, esse realem. Secundo, potest intelligi esse realem, ita vt mēbra sint realiter distincta, & in hoc sensu negamus, quòd sit realis. Et possumus exēplum ponere in diuisione boni in honestū, vtile, & delectabile, quā omnes concedunt esse realem in primo sensu, & negant in secundo; quia saepe contingit membra nō esse distincta realiter, aut ex natura rei, sed sola ratione. Et hac distinctione supposita, neganda est etiam consequentia, quòd sit diuisio entis in diuersas entitates reales, si per diuersas entitates reales intelligantur realiter distinctae.

Ad secūdùm; Respōdeo distinguēdo antecedens, quòd praedicamēta sint primò diuersa, hoc enim dupliciter post intelligi. Primò, secundùm rationes formales, & in hoc sensu verum est, sed sic intelligendum, vt nō conueniant vniuocè in aliquo gradu superioris naturae, nec distinguātur per alios gradus inferiores essentialis profectionis, sicut distinguūtur species per gradus essētialis perfectionis diuersos à genere, sed vt distincta sint praedicamēta, per diuersos modos essendi intrinsecos, atq; inclusos in eadē ratione entitatis, in qua analogicè cōueniūt, & ita verū est per easdem suas entitates, & non per alios gradus perfectionis esse diuersa, & ideo seipsis esse diuersa, quod verè, & propriè est esse primò diuersa, nec specieb. conuenire, sed per differentias dicuntur differre. Secundo modo potest intelligi esse primò diuersa secundùm entitates reales, ita vt nō possint in eadē entitate reali plura cōuenire, & hoc modo apertè falsū est, vt de actione, & passione ostendimus, quarum rationes formales

males in eodẽ motu reali reperiũtur, sed nihilominus sic ... & ab intellectu distincta, primo diuersa sunt modo iã ex ...

QVÆSTIO IV.

Vtrum prædicamenta sint decem, ita vt nec plura esse possint, nec pauciora.

QVidam quos citat Plot. lib. 1 Enneade 6. vsq; adeò prędicamenta multiplicarunt, vt infinita posuerint. Sed eorũ sententia hae ratione falsa probatur. Quia si verum est de omnibus rebus à Deo factis, quòd in numero, pondere, & mensura sint ab eo factæ, vt sacræ literæ docent: quantò magis de generibus atque speciebus, quibus essentiæ rerum continentur? sed ex his efficiuntur prædicamenta; ergo finita erunt. 58

Sed inter eos, qui pro certo tenẽt finita esse, tres sunt opiniones diuersæ. Prima eorũ, qui plura quã decem posuerunt, quos citat Simplicius in cõmento prædicamentorum, & potest probari hoc argumẽto: Pro causa efficiẽte ponitur prædicamentũ actionis: & pro causa materiali receptiua eiusdem actionis, ponitur prædicamentũ passionis: ergo pro aliis duab. causis, formali, & finali, debent poni duo alia prædicamenta, quia nõ est maior ratio, ob quam pro illis, quàm pro his, multiplicentur.

Secunda opinio fuit eorum, qui pauciora, quàm decem posuerunt, sed diuisi sunt. Nam Plato in dialogis de ente, & vno, qui aliis nominibus vocantur Sophista, seu Parmenides, etiam tantùm prædicamentum videtur ponere vniuersalissimum entis, quod supremum genus rerum omnium vocat, sub quo particularia genera, & species collocantur.

Probatur hoc arg. Ens est genus vniuersalissimũ entis: ergo sub eo ordinati possunt genera omnia, & species: sed vna ordinatio sub vno primo genere, est vnũ prædicamẽtum: ergo vnũ tantùm prædicamentum ponendum est, & nõ plura. Probatur maior, quia si ens non esset genus, ideo maximè quia est transcendens, & propter transcendentiam includitur in omnib. differentiis, contra propriã conditionem generis, quod debet esse extra rationem differentiarum: sed hæc ratio non est sufficiẽs: nã licèt ens vniuersaliter sumptũ, prout cõmune est tàm entibus incompletis, quàm cõpletis, hoc habeat; si tamen pro solis cõpletis accipiatur, nõ includetur in differentiis, quia differẽtiæ non sunt entia completa, & eadem ratione, neq; in modis intrinsecis, & ideo poterit esse vniuersalissimum genus omniũ rerum completarum, ex quibus fit prædicamentum. Sed etiã si ens nõ posset esse genus omnium rerũ, accidens saltem videretur esse genus omnium accidentiũ, & ideo vnum tãtùm prædicamentum omniũ accidentium esse ponẽdum, & aliud substã- 59

citur habere;vt habere vestem aut arma, quod est vestitum,aut armatum esse,efficitur prædicamentũ habitus.Et,si accipiatur ab extrinseco, à quo procedit efficienter, est prædicamentum actionis.Et,si ab extrinseco,cui actio,aut effectus imprimitur, est prædicamentum passionis. Sequitur ergo decem tantum esse prædicamta, nec plura esse multiplicanda, quia ad hæc decem capita facilè reduci possunt omnia entia creata.

Ad arg. primæ opinionis respondet D.Tho.3.lib. Phys.lect. 5.post medium,negando consequentiam,quòd pro causa formali,& finali,ponenda sint duo alia prædicamenta; quia causa formalis simul cum materiali, intrinsecæ partes substantiæ sunt,ex quibus componitur, & ideo ad prædicamentum eiusdem substantiæ reducuntur: causa autem finalis non habet specialem modum prædicamẽtalem,sicut efficiens, sed solùm mouet voluntatem,attrahendo eam ad sui amorem, & motio hæc extrinseca quædam ratio est, minimè prædicamentalis; quare pro ea non est multiplicandum prædicamentum, sicut pro efficiente,à quo egreditur actio,secundùm specialem modum prædicamentum constituentem. 42

Ad arg.de ente,& accidente, in fauorem Platonis,& aliorũ Philosophorum,vnum vel duo tantùm prædicamenta ponentium,proposita:respondetur,ideo ens non esse genus omnium entium,nec accidens omnium accidentium,quia genus debet esse vniuocum: ens verò, & accidens non sunt vniuoca, sed analoga,vt superiùs probauimus:ergo non sunt genera.

Ad arg.illorum,qui quatuor ponebant prædicamenta,propter quatuor prædicata Dialectica, quæ posuit Arist. Respondeo;prædicata Dialectica diuerso modo sumi,ac prædicamenta,nempe ex ordine ad commune subiectum,cum quo possunt constituere propositionem Dialecticam: prædicamenta verò ex diuersis modis essendi vniuersalissimis,& ideo maiorem habent extensionem,& maiorem numerum efficiunt,quàm prædicata,vt q.5.vniuersalium probauimus.

Ad arg.tãdem pro sententia Scaligeri de reductione prædicamenti,vbi,ad locum,vel prædicamenti,quando,ad quãtitatem:respondemus diuersam rationem formalem habere,vbi à loco,& quando, etiam à quantitate (vt suis locis probabitur) & ideo non posse ad prædicamentum quantitatis reduci, sed distincta prædicamenta ab ea constituere. Quare nec pauciora sunt ponenda prædicamenta,quàm decem,nec plura.

CAPVT V.

Continens prædicamentum substantiæ.

TEXT. ARISTOTELIS.

R *Substan*

Substantia autem est, quæ propriè & principaliter, & maximè dicitur, quæ neque in subiecto aliquo est, neque de subiecto aliquo dicitur, &c.

Textus expositio.

1 INtentum Arist. est explicare naturam substantiæ, quæ est primum prædicamētum. Diuiditur autem caput in tres partes, In prima, præsupposita diuisione substantiæ in primam, & secundam substantiam, explicat quid sit prima, & quid sit secunda substantia. In secunda parte comparat primam & secundā substantiam inter se, atque etiam inter se secundas, & docet, quænam sit perfectior altera. In tertia enumerat sex proprietates substantiæ. Definitio primæ substantiæ his verbis continetur: *Substantia, quæ propriè, principaliter & maximè dicitur, est quæ neque de subiecto aliquo dicitur, neque in subiecto aliquo est.* Et tria illa verba, *quæ propriè, principaliter, & maximè dicitur*, ad definitum pertinent, non ad definitionem. Et sensus eorum est: Substantia non sub ratione communi, & impropriè accepta pro essentia rei, siue substantialis, aut accidentalis; sed propriè pro ente per se: & quæ ratione sui, hoc est, propria virtute substat, siue sustentat tam accidentia, quàm secundas substantias, & ideo maximè vocatur substantia, est illa, quæ neque de subiecto aliquo dicitur, id est, de quidditatiuè inferiori, nec in subiecto aliquo est per realem inhærentiam. Vt Petrus propriè est substantia, cùm sit ens per se, & propria virtute substet, siue sustentet, non solùm albedinem, & cætera accidentia, sed etiam secundas substantias, quæ sunt prædicata vniuersalia superiora, vt hominem, animal, viuens, & substantiam. Et non dicitur de subiecto, quia nullum habet inferius se quidditatiuè, de quo dicatur, nec est in subiecto; quia non inhæret alicui.

2 Definit deinde secundā substantiam. Et in plurali dicēs, *Secundæ substantiæ sunt species, & genera, in quibus primæ substantiæ insunt.* Vt homo, & animal, sunt secūdæ substātiæ, in quib. primæ substātiæ, vt Petrus & Ioannes insunt, id est, sub quib. tanquam subiecta sub prædicatis cōtinentur. Nā secundæ substātiæ sunt in primis, tanquam superiora prædicata in subiectis quidditatiuè inferioribus; & ideo actu & formaliter. Primæ verò in secundis, tanquàm subiecta, de quibus prædicantur, & propterea non actu, & formaliter, sed quasi sub potentia earum, eo ferè modo quo species dicuntur esse in genere.

Cōparat in tertia parte primas substantias cum secundis; deinde secundas inter se Et inter primā & secundas substantias asserit primam esse perfectiorem; probatque, quia substantia est quæ substat aliis, aut quæ sustētat alia: sed prima substantia propria virtute sustentat, & omnib. substat, id est nō solū accidentibus,

dentibus, ſed ipſiſmet ſecundis ſubſtātiis: ſecunda verò ſubſtātia nō ſubſtat ratione ſui, ſed ratione primæ, in qua, & à qua ſuſtētatur, nec ſubſtat primis ſubſtantiis: ergo prima ſubſtantia eſt magis ſubſtantia, quàm ſecunda. Vt Petrus eſt magis ſubſtantia quam homo: quia ratione ſui ſubſtat albedini, & reliquis accidentibus, atque etiam eidem homini: homo verò non ratione ſui, ſed ratione Petri in quo ſuſtentatur, dicitur ſuſtentare accidentia: nec Petrum ipſum ſuſtentat, ſed ab eo ſuſtentatur.

Comparat deinde ſecundas ſubſtantias, & ait: Quòd *ſi ſpecies comparetur cum genere, magis ſubſtantia eſt quàm genus*: ſi verò cū alia ſpecie; æqualis eſt ratio ſubſtantiæ in vtraque. Probat primū duplici argumento. Primo, quia illud eſt perfectius in quocūque ordine rerū, quod magis accedit ad perfectiſſimum eiuſdem ordinis. Et inter ſpecies animalis illa erit perfectior, quæ magis accedit ad humanam, quæ eſt perfectiſſima ſpecies talis generis. Sed ſpecies magis quàm genus accedit ad primam ſubſtantiam, quæ eſt perfectiſſima, vt homo, magis accedit ad Petrum quàm animal: ergo erit perfectior ſubſtantia genere. Secūdo, inter ſubſtātias illa eſt perfectiſſima, quæ omnibus ſubſtat; ergo ex aliis illa erit perfectior altera quæ pluribus ſubſtat, ſed ſpecies pluribus ſubſtat quàm genus: ergo erit perfectior illo. Probatur minor, quia ſubſtat omnibus quibus ſubſtat genus, hoc eſt eiſdē accidētibus, & eiſdem prædicatis ſuperioribus, & præterea ſubſtat eidem generi: genus verò non ſubſtat ſpeciei. Gratia exēpli, homo ſubſtat omnibus accidētibus, & omnibus prædicatis ſuperioribus, quibus ſubſtat animal, & etiā ipſi animali; at verò animal non ſubſtat homini, ſed in eo ſuſtentatur.

Si verò ſpecies comparentur inter ſe, vt homo cum leone; neutra dicitur magis ſubſtantia quàm alia. Probat, quia vna non ſubſtat pluribus, ſed eiſdem prorſus accidentibus, & prædicatis ſuperioribus ſubſtat: & vna non ſubſtat alteri, quia neutra in alia.

In vltima parte cap. enumerat ſex proprietates ſubſtātiæ, quarum prima eſt, *Non eſſe in ſubiecto*. Et de prima ſubſtātia euidens eſſe ait, quia Petrus in nullo ſubiecto eſt, ſed in ſe, & per ſe ſubſiſtit. Sed quòd conueniat ſecundis ſubſtantiis, probat duplici ratione. Prima, quia ſi in aliquo eſſent tanquā in ſubiecto: maximè in prima ſubſtantia, in qua inhærent omnia accidētia: ſed in ea nō poſſunt eſſe tanquā in ſubiecto: ergo in nullo. Probat minorem, quia ſecundæ ſubſtantiæ prædicatur de primis, tanquam de quidditatiuè inferioribus: ergo non ſunt in illis, tanquā in ſubiectis. Probatur conſequentia, quia eſſe in aliquo tanquam in ſubiecto, eſt eſſe in eo per realem inhærētiam; ſicut eſt accidens: ſed ſecūdæ ſubſtātiæ ſunt de quidditate primarum; vt

homo, & animal de quidditate Petri: ergo non sunt tanquam in subiecto.

4 Secunda ratio est: Quæ sunt in aliquo tanquã in subiecto, vt accidentia, prædicantur quidẽ nomine de subiectis, sed ratione nõ possunt prędicari, quia ratio est definitio, seu cõceptus quidditatiuus: sed definitio albi non est definitio hominis: ergo non prędicatur de illo nomine & ratione, sicut prędicãtur vniuoca, sed solo nomine: at verò secundæ substãtiæ prædicãtur de primis nomine, & ratione, vt homo de Petro, quia definitio hominis est definitio Petri: ergo non possunt esse in eis tanquam in subiecto: & ideò non solũ primis substantiis conuenit hæc proprietas, videlicet, *Non esse in subiecto*, sed etiam secundis.

5 Secunda proprietas substantiæ est, *vniuocè prædicari*: quod non intelligitur de prima substantia. Et ideo certum est hanc proprietatem solùm conuenire secundis. Sed non solùm conuenire ait generibus & speciebus, quæ verè & propriè sunt secundæ substantiæ, sed etiam differentiis earum: quia de quibus prædicatur species vniuocè, necesse est etiam prædicetur eius differentia. Quòd verò secundis substantiis, & differentiis conueniat, probat Arist hac ratione: *Vniuoca sunt, quorum nomen est commune, ratio verò substantiæ eadem*: sed nomen secundæ substantiæ commune est primis, de quibus prædicatur, & definitio eadem, vt nomen homo commune est Petro, & Ioanni, & definitio eius etiam est eadem, atque illis communis, vt notum est: ergo prædicatur de eis vniuocè.

Tertia proprietas est: *Hoc aliquid* significare. Quid autem intelligat per, *Hoc aliquid*: certum est intelligere substantiam singularem, & per se subsistentem: & ideo asserit, quòd licèt videatur hæc proprietas conuenire secundis substantiis: quia homo, & animal videntur significare aliquid per se subsistens: solùm tamen conuenit primis. Secundæ verò non significant hoc aliquid, sed potiùs Quale quid. Quale quidem significant, quia sunt quasi formæ vniuersales primarum substantiarum: & formæ videntur habere similitudinem qualitatis, cuius vna species est forma, & figura: sed quia sunt prædicata substantialia, dicuntur significare Quale quid.

6 Quarta proprietas substantiæ est, *Nullum habere contrarium*, vt Petro & Ioanni nihil contrarium esse potest. Et hæc proprietas tam primis, quàm secundis substantiis conuenit; sed non quarto modo (inquit Arist.) quia aliis etiam, vt quantitati est communis.

Quinta proprietas est, *Non suscipere magis, & minus, quemadmodum suscipiunt qualitates*: nam vnum calidum magis est calidum quàm alterũ, quia plus habet gradus intẽsionis. hos autẽ gradus

gradus non habet substantia, & ideo dicitur non suscipere magis & minus.

Vltima proprietas substantiæ est, *Vt vna numero permanens contraria suscipere possit* : vt Petrus idem numero permanens, modò potest esse calidus, & postea frigidus. Hæc autē proprietas non videtur conuenire secundis substantiis, sed solùm primis; quia solùm prima substantia est vna numero, secunda verò vna specie, vel genere; ergo quòd vna numero perseuerans, suscipiat in se contraria, soli primæ conuenire potest.

Sed aduersus hanc proprietatem proponit argum. Aristoteles; Quia videtur conuenire alteri, nempe propositioni; quæ vna numero permanens, de vera fit falsa, & de falsa fit vera. Vt hæc propositio; Petrus sedet, vera est eo sedente, stante verò falsa, & permanet eadem; ergo conuenit illi, quòd vna numero permanens suscipiat contraria. Et respondet duobus modis. Primo, quòd licèt suscipiat contraria, non tamen eodem modo ac substantia, sed diuerso: Nam substantia suscipit contraria per sui mutationē, quia suscipit ea in se formaliter, & ideo mutatur ea suscipiens. Sed propositio sine sui mutatione, sed solùm per mutationem alterius extrinseci, nempe rei, de qua aliquid enuntiatur. Dum ergo dicitur, proprium esse substantiæ suscipere contraria, intelligitur per sui mutationem, & hoc modo, nec propositioni, neque aliis conuenit. Secunda solutio eadem ferè est; negat enim propositionem suscipere cōtraria; quia *suscipere contraria* est subiectum moueri ab vno in alterum, amittendo vnum, & acquirendo alterum. Propositio verò, dum ex vera fit falsa, non mouetur à veritate in falsitatem, nec amittit vnam, & adquirit alteram, sed mutatio solùm se tenet ex parte rei significatiuæ: & ideo propositio non dicitur suscipere contraria. 7

QVÆSTIO I.

Quodnam sit supremum genus prædicamenti substantiæ.

VIdetur nullum habere genus supremū; quod sic probatur: Si haberet aliquod, maximè esset substātia; sed hæc nō potest esse genus, ergo nullū habebit. Minorē probo, quia si substātia in cōmuni, vt ab omnibus substantiis abstracta, esset supremū genus huius prædicamenti, sub quo comprehenderētur omnes substātiæ, & ideò vnum tantum esset prędicamentū pro eis constituendum; sequeretur, etiā accidens incommuni, esse supremum genus omniū accidentium; & ita vnū prædicamentum cōstituere, sub quo ponātur accidentia omnia: quare duo tantū prædicamenta erunt. Probatur consequentia: quia sicut substantia vniuersaliter sumpta, prout cōmunis est completis,

& partialib. transcendens est, & in vltimis differentiis includitur, nec est vniuoca respectu omniũ: sed analoga: quia prius de completis substantiis: posterius verò de partibus. & cũ intrinseca dependentia ab illis dicitur, & ideo non potest esse genus, quia genus debet esse vniuocum, & nõ transcendens, ne includatur in vltimis differentiis, sed extra rationẽ earũ sit. Si tamen pro substantia cõpleta in cõmuni accipiatur, nec erit transcendens, quia non includetur in differentiis, nec analoga, sed vniuoca, quia æqualiter de omnibus dicetur; & ideo poterit esse genus. Eodem modo accidens, quãuis vniuersaliter sumptum, sit transcendens, & analogũ, & ideo non possit esse genus; si tamen pro completo tantùm sumatur, non erit transcendens, neq; analogum, sed vniuocum; quia æqualiter dicetur de omnibus accidentibus completis, & ideo poterit esse genus.

Pro solutione huius quæstionis notandum est, *Quinque esse acceptiones substantiæ*, vt colligitur ex doctrina Arist. c. præsenti, & 5. Met. c. 8. text. 15. atque etiam ex D. Tho. in Commentariis eiusdem loci, & de potentia, q. 9. art. 1. ad 4. & 5.

Primò accipitur pro essentia rei. Et hæc acceptio communis est accidentibus, in quibus etiam repetitur essentia, & ideo nõ est propria, neque vniuoca: sed analoga; quia nihil reale potest dari commune, & vniuocum substantiæ, & accidentibus.

Secũdò accipitur substãtia pro Ente per se: in quo duo includuntur; vnum negatiuũ, quod est non esse in alio; aliud positiuum, quod est esse entitatem, adeò perfectã, cui debetur existẽtia, & subsistentia per se, ita vt sine adminiculo alterius sustentetur. Vnde acceptio has duas includit. Primam, & quę in ordine erit secunda, qua accipitur substantia pro ente, quod non inhæret alteri; vel, vt dici solet, prout distinguitur contra accidens, quod constat inhærere. Et hæc etiã acceptio communis est, & analoga, & ideo impropria, quia sub ea cõprehendit substantias, non solùm completas substantias: sed etiã incõpletas, seu partiales, de quibus verum est, quòd non inhæreant. Nã licèt sint in toto; non tamen per realem inhærentiam, sed componendo illud substantialiter. Substantia verò de completis, & incompletis non vniuocè, sed analogicè dicitur.

Tertia acceptio in ordine est *pro illo positiuo, quod includit eadem particula per se*: nempe pro entitate completa, cui debetur existentia, & substantia per se. Sed adhuc acceptio hæc cõmunis est, & analoga, & ideo non ita propria, quia comprehendit substantiam finitam, & infinitam, creatã, & increatam, quibus nihil potest esse cõmune vniuocum; nam substantia creata intrinsecam dependentiam & attributionem dicit ad increatam, quæ est Deus. Quare substantia cõpleta, cui debetur existentia,

& sub

& subsistentia per se, analoga erit respectu vtriusque.

Quarto modo accipitur pro substantia completa, & finita, in communi, hoc est, abstracta à particularib. substantiis completis, & finitis. Et hoc modo sumpta, est supremum genus prædicaméti substãtiæ, quod diuiditur in corporeã, & in incorpoream prima diuisione, ex qua resultat secundum genus corporis, quod diuiditur in viuens, & non viuens; & rursus viuens, in sensibile, & in insensibile, & tãdem, sensibile, quod est animal, in hominem, equum, & leonem. Et ex his diuisionibus resultat prædicamentum substantiæ, his prædicatis constans; substantia, corpus, viuens, animal, homo, vsque ad Petrum. 10

Vltima acceptio est pro completa substantia secundùm quandam proprietatem eius, quæ est substare accidentibus, aut etiam prædicatis superioribus quidditatiuis. Substare verò idẽ significat, quod sustentare illa. Et substantiam hoc modo sumptam diuisit Arist. in principio huius capitis in primam, & secundam. Sed in hac acceptione non potest prædicamentum constituere, quia non sumitur essentialiter.

Ex his colligitur conclusio hæc, pèr quã respondetur quæstioni: Prædicamentum substantiæ habet supremum genus determinatum; & hoc est substantia completa, & finita, in cõmuni considerata. Probatur hoc arg. Supremum genus prædicamenti est illud, à quo deriuantur genera, & species eiusdẽ prędicamenti, & ipsum non deriuatur ab alio: sed has conditiones habet substantia completa, & finita: ergo est supremũ genus prædicamenti substantiæ. Probatur minor, quia hæc non deriuatur ab alio prędicato superiori vniuoco, sed immediatè continetur sub ente analogo, & ab ea deriuantur genera, & species, ex quibus efficitur recta linea prædicamenti, vt exemplis probatum est.

Ad arg. respondetur, negando consequentiam, quia diuersa est ratio de substãtia, & accidenti, in duobus: *In primo* quidem: Nam substãtia dicit particularem, & determinatũ modum essendi, accidens verò plures modos essendi dicit, nullũ determinans, sed confusa ratione. *Secundo*, accidens quantumcunque abstrahatur, aut sumatur pro solo accidenti incompleto, analogum est, propter intrinsecam attributionem ad substantiã, cum qua significat accidentia omnia, & ideò non potest esse genus, nec determinatum genus vnius prędicamenti Substãtia verò sumpta pro completa, & finita, vniuocam rationem, atq; communem dicit respectu omnium substantiarum completarum, ex quibus fit prædicamentum: & propterea potest esse supremum genus determinati prædicamenti. 11

R 5 QVÆ

QVÆSTIO II.

Vtrùm Deus ponatur in prædicamento substantiæ.

12 QVamuis ex his quæ in quæst. præcedenti diximus, nempe, substantiam completam, & finitam, esse supremum genus prædicamenti substantiæ, colligi posset, Deum qui substantia infinita est, non pertinere ad hoc prædicamentum; plures tamẽ eum in prædicamento esse affirmant, & ideo specialem disputationem postulat.

Tenet igitur prima opinio, *Deum esse in prædicamento substantiæ*: Ita Greg. & Gab. in 1. d. 8. q. 3. Holeoth q. 6. & Ioannes Baconius d. 9. q. 1. & probatur testimonio Arist. 4. Topic. c. 2. loco 17. vbi ait, Deum esse in genere animalis, & separari ab homine per propriam differentiam immortale, his verbis, *Si differentiam, vt genus assignauit, vt si immortale, genus Dei: nam differentia est animalis immortale*. Et loco secundo eiusdem cap. *Si differentiam in specie posuit, vt immortale ad ipsum, quod est, Deum esse, &c.*

Deinde probatur ratione. Primo, quia si aliquid obstaret quo minus Deus esset in prædicamento, maximè esset substantia infinita: sed hoc non obstat; ergo nihil. Probo minorem, quia esse aliquid infinitum non obstat quo minus sit in aliis prædicamentis, vt si daretur linea infinita, esset in prædicamento substantiæ, & si daretur calor infinitè perfectus secundùm intensionem, esset in prædicamento qualitatis; ergo etiam si Deus sit substantia infinita, poterit esse in prædicamento substantiæ.

13 Secundo, per mysterium incarnationis Deus factus est homo vniuocè nobiscum: ergo verè & propriè est in specie humana tanquam indiuiduum huius naturæ; & etiam sub genere animalis: sed quod est sub genere, & specie, est etiam in prædicamento, quod ex generibus atque speciebus fit; ergo Deus verè & propriè est in prædicamento substantiæ per humanam naturam, quam essumpsit.

Secunda opinio negat Deum, vt Deus est, in prædicamento collocari. Et hæc est communis, & vera, quam ex Philosophis tenuerunt Mercurius Trismegistus in Epimādro c. 1. Auerroës, disp. 7. & con. Algazelem c. vltimo Auicenna 8. Meta c. 4. & cum his omnes interpretes Arist. Ex sanctis patribus August. lib. de Cognitione veræ vitæ, c. 3. Anselmus in Monologio c. 26. & cum eis Boëtius 1. lib. de Trinitate, c. 6. Ex scholasticis verò omnes, præter Nominales illos pro opposita sentẽtia citatos. Ita mag. in 1. d. 8. & ibidem Albertus Magnus, Scot. D. Bona. Richar. Duran. Ægidius, D. Th. 1. lib. contra gentes c. 24 & 25. & ibid. Ferra. & 1. par. q. 3. art. 5. & ibidem Caiet. Alexand. Alensis 1. par. q. 48. memb. 5. art. 2. & 3.

Et pro

Et probatur duplici ratione. Prima, quia Deus ita est purus actus, vt tam essentiale sit ei suum esse actuale, quàm sua essentia: ergo nihil est potentiale in Deo, quod per modum contrahibilis concipi possit. Quare repugnat in Deo esse genus. Probatur vltima consequentia, quia genus essentialiter est contrahibile: sed quod non est in genere, non est in prædicamento; ergo repugnat Deum esse in prædicamento.

Secundo, quia si Deus esset in prædicamento, aliquod genus daretur commune Deo & creaturis: sed nullum genus potest dari eis commune; ergo non erit Deus in prædicamento. Minorem probo, quia genus debet esse vniuocum: sed nihil potest dari commune vniuocum Deo, & creaturis, propter intrinsecã dependentiam, & attributionem creaturarum ad Deum, qua non possunt intelligi; ergo nec potest dari genus commune.

Ad testimonium Arist. respondetur, Deorum nomine nõ veros Deos intelligere; cùm certum fuerit apud ipsum, vnum tantùm esse, sed substantias quasdam superiores, subtilissima corpora habentes, quas plures philosophi rationales esse dixerunt, homine quidem perfectiores, quia immortales; cum eo tamen conuenientes sub genere animalis rationalis; distingui verò per differentias, mortale & immortale, de quibus asserit, quòd in prædicamento sint collocanda, si verum est quòd dentur.

Ad primũ arg. Concessa maiori, distinguenda est minor: quia *esse aliquid infinitum*, dupliciter intelligi potest, aut secundùm essentiam; aut secundùm aliquam rationem accidentalem extensionis, aut intensionis. Et infinitum primo modo, non potest esse in aliquo prædicamento, ideóque Deus excluditur à prædicamento, quia est ens infinitum secundùm essentiã. Infinitũ secundo modo ad prædicamentum pertinere potest: quia licèt sit infinitum secundùm rationem accidentalem: finitum tamẽ est secundùm essentiam, per quã in prædicamento collocari debet, & non ratione accidentis. Et talis esset linea infinita, si daretur, aut calor infinitus secundùm intensionem: nã linea finita haberet essentiã quantitatis continuæ, & calor etiam finitam essentiam qualitatis: licèt illa haberet infinitam extensionẽ longitudinis accidentalem, & calor infinitam intẽsionem gradualem; quæ accidentia infinita non obstarent, quo minus in suis prædicamentis collocarentur. Et huius ratio est, quia prædicamenta constituuntur ex rerũ essentiis, non ex earũ accidẽtibus. 14

Ad secundum arg. respondeo, Christum verè, & propriè esse in genere, & specie; atque etiam in prædicamento, ratione humanæ naturæ: & consequenter verbum Diuinũ, cui natura humana vnita est in persona, per illã ponitur in prædicamẽto substantiæ. Sed ex hoc non sequitur, quòd verbũ Diuinum ratione diuinæ

diuinæ naturæ, aut diuinæ personæ ponatur in prædicamento. Sic igitur loquendum est in hac materia, vt absolutè dicamus. Primò, Christum esse in prædicamento substantiæ, quia simpliciter, & absolutè est homo, & hic homo. Secundo, Deum etiam absolutè esse in prędicamento substantię, quia absolutè verum est Deum esse hominem; sed quia hoc habet ratione humanæ naturæ, & non ratione naturæ diuinæ, aut diuinæ personæ: negandum est, Deum, vt Deus est, vel, vt persona est diuina, esse in prædicamento. Et hoc modo intelligitur cõmunis, & vera opinio, quam sequimur, quæ non minùs vera est modò, quàm fuit priusquã Deus fieret homo: quia ea, quæ conueniunt Deo post incarnationem, pertinentia ad humanam naturam, non cõueniunt ratione sui, sed ratione eiusdem humanæ naturæ; & ideo nihil ponunt in Deo, vt Deus est, quod non habuerit semper. Sed quæret aliquis, *An licèt Deus non sit per se in prædicamento, reductiuè saltem in aliquo possit collocari.* Cui respondet Fonseca; posse quidem in illis prædicamentis, quæ extrinsecam denominationem continent; vt in prædicamento, vbi, in prædicamẽto actionis, & habitus. Ego verò nec reductiuè in prædicamento esse admitto; quia ita tenet D. Th. 1. p. q. 3. art. 5. & cum eo Rich. in 1. dist. 8. art. 4. q. 1. Probátque hac ratione: Res illa dicitur pertinere ad aliquod prædicamentum reductiuè, quæ deficit a ratione perfecta, & cõpleta talis prædicamenti, vt partes, & modi; sic enim punctum pertinet ad prædicamentum quantitatis, & brachium ad prædicamentum substantiæ: sed Deus excedit potiùs in infinitum omnes rationes prædicamentales; ergo non est reductiuè in aliquo prædicamento. Quod D. Aug. his verbis docuit 5. lib. de Trinitate c. 1. *Sic intelligamus Deum (si possumus) sine qualitate bonum, sine quantitate magnũ, sine intelligentia creatorem, sine situ præsentem, sine habitu omnea continentem, sine loco vbique totum, sine tempore sempiternum, sine vlla sui mutatione mirabilia facientem, nihilque patientem.*

Hæc Aug. ex quibus intelligitur, etiam denominationes extrinsecas aliquorum prædicamentorum, non propriè, sed abusiuè Deo conuenire, ideo non eadem ratione, aut vniuocè in eisdem conuenire cum creaturis; & consequenter propter illas, nec reductiuè pertinere ad aliquod prædicamentum.

QVÆSTIO III.

Vtrùm Angeli & corpora cœlestia sint in prædicamento substantiæ.

16 Circa corpora cœlestia, & Angelos in ordine ad constitutionem prædicamentalem, prima opinio fuit Commentatoris 12. Metaph. c. vltimo, commento 16 *excludẽtis vtrasque substantias à*

tias à prædicamento. Quam sententiam secuti sunt Ioannes Gãdauensis 10 Metaph. q. 12. Niphus ibidem q. 9. & quantùm ad solos Angelos Plotinus lib. 1. Enneade 6. Ægidius Romanus in commentariis huius prædicamenti, & quodlib. 1. q. 8. Albertus Magnus in prædicamentis, tract. de substantia, cap. 12.

Et de corporibus cœlestibus probant hoc arg. corruptibile & incorruptibile differunt genere; ergo differunt prædicamẽto; sed corpora cœlestia sunt substantiæ incorruptibiles; ergo differunt prædicamento à substantiis corruptibilibus. Probatur antecedens ex Arist. Meta c. vltimo, vbi id expressè docet; Deinde substantiæ corruptibiles ponuntur in hoc prædicamento; ergo corpora cœlestia non sunt in eodem, nec etiam in alio, cùm non sint in aliquo prædicamento accidentium; quare non erunt omnino in prædicamento.

De Angelis verò probatur testimonio Arist. 10. Meta. tex. 30. vbi *præter primum principimm, quod est Deus*, ponit quaſdã alias substantias, quas vocat intelligentias, ad mouendum corpora cælestia. Et has dicit non habere materiã, sed esse puros actus, ac sempiternos: sed substantia, quæ est purus actus, nihil habet potentiæ; ergo non habet genus. Probatur consequentia, quia genus est totum potentiale. Deinde ea, quæ non habent genus, non possunt habere speciem, nec prædicamẽtum; quia species componitur ex genere, & differentia, & prædicamentum fit ex generibus, & speciebus; ergo ex sententia Arist. *intelligentiæ*, quas nos vocamus Angelos, *nõ sunt in prædicamento; qui simplices etiã substãtias* eas appellauit 9. lib. Meta. tex. 22. quasi nullã habentes compositionem: ex quo etiam sequitur nec habere prædicamentum; quia ea quæ sunt in prædicamento, composita esse debent, saltem ex genere, & differentia.

Vnde sequitur euidenter falsam esse sententiam Duran. & contradictionem implicare in 2. d. 3. q. 1. n. 12. & Marsilij in 2. q. 2. qui cùm Angelos ponant in hoc prædicamento; negant nihilominus vllam prorsus habere compositionem, etiam ex genere, & differentia. 12

Probatur deinde rãtione, quia Angeli sunt substantiæ simplices, in quibus non est compositio ex materia, & forma; ergo nec est compositio realis ex potentia, & actu: sed compositio ex genere & differentia, quæ est ex potentia & actu Metaphysicis, fundatur in compositione reali ex potentia & actu; ergo nec est in illis compositio ex genere, & differentia: & consequenter non sunt in prædicamento.

Secũda opinio tenet, *Non solùm corpora cælestia, sed etiam Angelos collocari in hoc prædicamento.* Et hæc est communis & vera, quã sequũtur quãtùm ad corpora cælestia, omnes interpretes Aristotelis

Aristotelis in præsenti capite. Et quantum ad Angelos non solum illi, sed scholastici omnes præter citatos pro opposita, cũ magistro in 1.d.8.& D.Th.1.p.q.50.art.2.ad 1.& 3.& q.88.art. 2.ad 4. Et probatur imprimis de corporibus cælestibus testimonio Arist.5.Meta.tex.15.7.Meta.tex.5.& lib.8.tex.1. quibus locis expressè docet *esse composita, non solùm ex materia & forma, sed etiam ex partibus integrantibus*, eo modo, quo corpus nostrum componitur ex capite, brachio, & cæteris membris. Ergo etiam ex mente eius erunt composita ex genere & differentia. Probatur consequentia, quia compositio hæc minor est aliis,& in compositione ex materia,& forma fundatur.

18 Probatur etiã ratione, quia corpora cælestia, præter compositiones physicas ex materia,& forma, atque ex pluribus integrantibus, habent aliam etiam physicam, ex subiecto, & accidenti materialibus, nam & quantitatem habent,& lucem recipiunt à sole; ergo habent omnes compositiones physicas possibiles, quia præter prædictas res, non possunt aliæ excogitari; ergo necesse est esse composita ex genere,& differentia. Probatur consequentia, quia vbi potentia realis est, & actus realis, poterit intellectus conceptum potentialem sub ratione contrahibilis formare, qui est conceptus genericus, & etiam conceptum actualem,& contrahentem, qui est conceptus differẽtialis,& ex vtroque componere speciem. Quod verò genus,& speciem habet, in prædicamento ponitur; ergo euidens est corpora cælestia in prædicamento substantiæ collocari.

De angelis verò tria asserunt doctores omnes citati, præcipuè D.Tho. Primum, *Quòd in eis sit vera, & realis compositio ex actu, & potentia*, aut *ex esse & essentia*. Secundum, *Quòd verè cõponantur ex genere, & differentia*. Tertium, *Quòd per se ponantur in prædicamento substantiæ*. Et omnia sunt vera, ac necessaria.

19 Sed probanda sunt singula,& vt probet primum D Th. vbi suprà, nempe, quòd in Angelis sit compositio realis ex actu,& potentia, præsupponit, quòd in rebus materialibus duplex cõpositio realis reperitur. Prima ex materia,& forma, ex quibus natura earum cõponitur, vt natura humana ex corpore,& anima. Natura verò ita composita adhuc nõ est cõpleta, sed respicit actum realem, per quem cõpletur, & actus iste vocatur esse eius, per quod cõstituitur suppositum, aut persona; ergo natura est potentia realis respectu proprij esse, per quod cõpletur, & esse est actus realis eius,& ex vtroq; fit vnũ, nempe suppositum; aut persona, quod non potest fieri, nisi per realem cõpositionem, quia cõpositio realis est, per quam ex duobus ex natura rei distinctis fit vnum: ergo præter cõpositionem ex materia, & forma, reperitur in his rebus compositio realis ex essentia,

& esse,

& esse, siue ex natura, & proprio actu, per quod completur.

Hoc supposito probat, quòd licèt prima compositio non 20
reperiatur in Angelis, quia carent materia, secunda tamen necessariò sit in eis potentia. Quia hæc est differētia inter esse diuinum, & creatum, quòd diuinum non est receptum ab alio, sed essentialiter habetur: quia prædicatum est essentiale Dei, sicut esse bonum, aut sapientem: esse autem creatum, extra essentiā rei creatæ est, & ideo non habet illud essentia, nisi a Deo communicetur, & hoc est esse receptum à Deo; ergo essentia creata verè, & realiter est in potentia ad recipiendū esse à Deo, & esse receptum à Deo, actus realis eius est. Vnde sequitur, intra substātiam Angeli reperiri potentiā realem, & realem actū, ex quibus cùm fiat vnum, nempe completa substantia eius, nō potest fieri nisi per realem compositionem. Et ita probatum est primum.

Ex quo probari potest secundum, quòd sit in eis cōpositio ex genere, & differentia, hoc arg. Intellectus cognoscit naturam Angeli tanquam potentiam realem determinabilem per actū essendi; ergo potest formare in eadem natura conceptum perfectibilem, ac determinabilem, & conceptum perficientem, ac determinantem: sed isti sunt conceptus genericus, & differentialis, ex quibus componitur species: ergo in Angelo est compositio speciei, ex genere, & differentia.

Ex quo euidenter probatur tertiū quòd Angelus sit in prædicamento. Quia prædicamentum fit ex generibus, & specieb. essentialiter ordinatis; sed Angelus habet genus, & speciem; ergo ordinabilis erit in prædicamento.

Ad arg. primæ opinionis de corporib. cœlestibus, respondet 21
D.Tho. 1.p.q.66.a.2.ad 2.& q.88.a.2.ad 4. distinguendo maiorem: quia genus duplex est, Physicū, & Logicum seu Metaphysicum. Genus Physicum est materia, quia primo reperitur in ea potentia realis, quæ prima radix est, & fundamentū Metaphysici generis in rebus materialibus. Genus autem logicum, aut Metaphysicum, est natura abstracta à speciebus, & differentiis, vt substantia à corporea, & incorporea. Ad formam igitur argumenti, dum in maiori dicitur; corruptibile, & incorruptibile differre genere: distinguēdum est de genere physico, & logico, & de illo concedendum, quia corpora incorruptibilia constāt materia diuersæ speciei, à materia corporum corruptibilium, & ideo dicuntur differre genere physico, quod est materia.

Et ita intelligendum est testimoniū Aristotelis, in quo pro- 22
positio illa continetur. Sed de genere logico nō est verum, nec de eo loquitur Aristoteles, quia corpus corruptibile, & incorruptibile, commune genus habent, nempe corpus abstractum

ab vtro

ab vtroque, & sub illo collocãtur in prædicamento substãtiæ. Non ergo sequitur, differũt genere physico; ergo differũt prædicamento, quia genus physicũ, quod est materia, nõ est genus prędicamẽtale, sequeretur autẽ bene, si differrẽt genere logico.

Quamuis etiam posset secundò responderi, loqui Aristotelẽ de genere logico, aut metaphysico. Sed alio modo esset eadem maior distinguẽda, dũ dicitur, corruptibile, & incorruptibile differunt genere. Nã genus prædicamentale duplex est, supremum & intermedium, & concedendũ est differre genere intermedio, nõ supremo, quia corpus diuiditur in corpus corruptibile, & incorruptibile, tãquã in duo genera intermedia. Et sub vno cõtinentur corpora cælestia, sub alio corruptibilia: & ita differũt genere intermedio, sed non supremo, quia sub eodem genere corporis & substãtiæ continentur, & in eo conueniunt. Vnde nec differũt prædicamẽto, quia ea solùm dicũtur differre prædicamẽto, quę sub diuersis generibus supremis cõtinentur, vt animal, & scientia, illud enim sub supremo genere substãtiæ, scientia verò sub supremo genere qualitatis cõtinetur.

23 Ad testimonia Arist. in quibus loquitur de intelligẽtiis: respondeo, sempiternas esse, & materia carere, & ideo nõ habere potentiam ad non essendum, quia non habent principiũ corruptionis, sicut substantiæ corruptibilium, quæ ratione materiæ habeant in se principium non essendi. Et ideo vocantur ab Aristotele *intelligentia actu*; non tamen puri, quia cùm triplicẽ cõpositionem habeant necessariò, nempe ex esse, & essentia, ex subiecto, & accidenti; habent enim intellectum & volũtatem, quæ sunt vera accidentia superaddita substantiæ eorum, & præterea ex genere, & differentia, necesse est triplicem quoque potentiam habere, quia quælibet compositio suo modo fit ex actu, & potentia. Quare sicut ab his potentiis eas non excludit, sic nec potuit excludere à prædicamento.

24 Ad arg. negandum est antecedens, quòd Angeli ita sint substantiæ simplices, vt in eis non sit cõpositio realis ex potẽtia, & actu, atque etiam ex genere, & differentia: non enim sequitur, non habent compositionem ex materia, & forma; ergo nec ex actu, & potentia: quia compositio ex actu, & potẽtia, vniuersalior est cõpositione ex materia, & forma, & communis substãtiis materialibus, & immaterialibus, quia nõ fundatur necessariò in materia, sed in natura ipsa reperitur, ex eo quòd creata est, & esse receptũ ab alio habet. Et cùm talis sit natura Angelorũ (licèt spiritualis) necessariò includit hãc cõpositionem intra propriã substantiam, & cõsequenter compositionem ex genere, & differentia, quæ proximè in ea fundatur, quãuis radicaliter, & remotè fundetur in materia, in reb. materialibus.

QVÆSTIO

QVÆSTIO IV.

Qualisnam sit diuisio substantiæ in primam, & secundam: vniuoca, vel analoga.

VT meliùs intelligatur quæstio, notãdum est, quatuor modis accipi posse tam diuisum quàm membra huius diuisionis. Primò sic accipiuntur vt diuisum sit reale, & membra sint secundæ intentiones. Sed tunc diuisum secundùm esse reale duobus modis accipi potest: Aut pro substãtia reali secundùm essentiam, aut secundùm proprietatem substandi: & si primo modo accipiatur, sensus diuisionis erit: Substantia realis, vna est vniuersalis, alia particularis, aut vna est subiectum, alia prædicatum. Et erit diuisio subiecti realis in diuersa accidẽtia rationis. Si verò secundo modo, diuersus erit sensus, nempe; Substantia realis, vt substans, vna est primum subiectum in propositione, alia secundum. Et erit diuisio quasi accidentis realis, in diuersa accidentia rationis. 25

Secũdo modo potest accipi ex opposito, ita vt diuisũ sit ens rationis, & membra realia, videlicet prima, & secunda substãtia secundùm esse reale: eritq; sensus: Subiectum in propositione vnum est prima substantia realis, aliud secunda substantia realis. Et erit diuisio accidẽtis rationis, in diuersa subiecta realia. 26

Tertio modo accipitur, ita vt tam diuisum quàm mẽbra sint entia rationis, & sensus sit: Subiectũ propositionis aliud est primum, aliud secũdum, vel aliud particulare, aliud commune, & cùm hæc diuersa subiecta, sint quasi species subiecti abstracti à communi, & particulari, erit diuisio sic sumpta generis in species. Vltimò accipi possunt, tã diuisum, quàm mẽbra pro substantia reali, secundùm proprietatem realem substandi, eritq; sensus: Substantia realiter substans accidentibus, & prædicatis superioribus, vna est prima, quæ propria virtute substat, alia secunda, quæ substat virtute primæ. Et erit diuisio analogi in analogata; quia secunda substantia non dicitur substare, nisi per attributionem ad primam, cùm eius virtute substet.

Ex his quatuor modis sumendi hanc diuisionẽ, secundus excludi debet: quia nullus est, qui sic accipiat diuisionẽ; & verè est præter mentem Arist. atque impertinens ad propositũ eius: quia cùm diuisum ordinetur ad cognitionem membrorum, si pro ente rationis accipiatur, non poterit deseruire ad ea cognoscendã. Hoc ergo modo prætermisso, secundùm alios tres, sunt quatuor opiniones diuersæ. 27

Prima asserit, esse diuisionẽ subiecti in accidẽtia; quia primo modo eam considerat. Ita Can. in principio huius capitis. Probat: à sufficienti diuisione: quia hæc diuisio nõ est æquiuoci in

aequiuocata, cùm aliquid praeter nomen diuidatur. Nec est diuisio totius in partes, quia diuisum praedicatur de mēbris, imò vnum membrum de alio: nā verum est, quòd prima substātia sit substantia, & cū secunda substantia sit vniuersalis, verum est etiam praedicari de prima, quae est singularis; & tamen neq; totum praedicatur de partibus: neq; vna pars de alia: ergo nō diuiditur per hanc diuisionem substantia, tanquā totum in suas partes. Nec est diuisio generis in species; quia vna species non praedicatur de alia. secūda verò substātia praedicatur de prima. Et praeterea si diuisio esset generica, daretur genus superius generalissimo huius praedicamēti, quod cū sit secunda substātia, erit alterum membrū huius diuisionis, & ideo inferius diuiso, tanquam species sub genere. Nec tandem est analoga; primò, quia si substantia realis in ratione substandi diuiditur, cū substare non sit essentia substātiae, sed proprietas eius, non diuideretur substātia, sed quædā propria passio eius. Deinde, diuisum non conueniret secundae substantiae: quia diuisum est substātia sub ratione substandi, cum substare sit subiectum; & secunda substantia cum non possit esse subiectum, sed praedicatum, non posset ei conuenire.

18 Secunda opinio eodē modo accipit diuisum pro substantia reali, & mēbra pro secundis intentionibus; nō tamen pro substantia reali secundùm essentiam, sed secundùm proprietatem realem substandi. Et affirmat esse diuisionem accidentis realis, in accidentia rationis: quia propria passio substandi, accidens reale est; membra verò, accidentia rationis, nempe substantia vniuersalis, & particularis. Pro hac sententia referuntur Louanienses, & Tol sed nihil tale apud eos inuenire potui.

19 Tertia opinio, integrā diuisionem sumens pro secundis intentionibus, asserit esse generis in species: quā sequūtur plures moderni. Et probāt hac ratione: Diuisum, quod est subiectum in cōmuni, aequaliter participatur à prima & secunda substantia, & ab vna sine depēdētia ab altera: ergo est diuisio vniuoca, atque generica. Probatur antecedēs: quia quando in propositione copula absoluitur à tēpore, nō pendet veritas eius à singularib. vt in hac, homo est risibilis: ergo nō substat homo, qui est secunda substantia. praedicato risibili, cū dependentia à prima substantia. Et in propositionibus contingētibus singularibus, non dependet veritas à secundis substantiis, sed solū à primis, quibus cōueniunt accidentia sine dependentia à secūdis.

Vltima sentētia tenet, Diuisionem esse analogi in analogata. Sed qui eam sequuntur, non eodem modo eā accipiunt; sed quidā diuisum pro reali sūbstātia, & membra pro secundis intentionib. secundùm primū modū; & ita substātia realis diuiduit

ditur in diuersas secundas intentiones, Vniuersalem, & Singularem: aut Subiecti, & Prædicati. Ita Sotus q. 1. ad primum, & Caiet. cap. etiam præsenti. Sed plures alij analogam esse affirmant, tam diuisum, quàm membra accipientes realiter. Ita Albertus Magnus in prædicamentis tractat. 2. de substantia, c. 3. Iauellus 5. Meta. q. 7. Toletus q. 1. & expresse D. Tho. q 9. de potentia, art. 1. ad 6. Et hæc videtur mihi probabilior.

Sed duo sunt probãda, vt maior probabilitas eius fiat manifesta. Primũ, quòd tam diuisum, quàm membra sumantur realiter; & non pro secundis intentionibus. Secundũ, quòd sic accepta sit diuisio analogi in analogata. Probatur primũ ex Arist. qui non posuit hãc diuisionẽ expressè; sed eam posuisse intelligimus ex eo, quod vtrũque membrum definiuit; Ergo sic sunt mẽbra diuisionis sicut definiuntur. Sed definiuntur secundùm esse reale: ergo efficiunt diuisionem realem. Probatur minor, quia prima sic definitur, *Substantia, quæ propriè, principaliter, & maximè dicitur*, &c. Sed excellentiæ istæ non conueniunt ei ratione secundæ intentionis; sed propter naturam realem perfectissimam; ergo realiter, & non per secundam intentionem definitur. Secundæ etiam substãtiæ definiũtur, quòd sint genera, & species, quibus insunt primæ, id est, sub quibus ponũtur in prædicamento; ergo definiuntur, vt ponuntur in prædicamento: sed non ponuntur in prædicamento, vt denominantur à secundis intentionibus, sed vt sunt genera & species Metaphysicæ, atque reales; ergo realiter definiuntur. 30

Præterea, comparans Arist. vtrumque membrum diuisionis, ait, primam substantiam esse magis substantiam, quàm secundam: quia propria virtute substat accidentibus: sed substare est actus realis, cùm sit realiter sustentare accidentia: ergo comparantur secundùm esse reale, & non intentionale: & ideo realem diuisionem efficiunt. 31

Probatur tandem: quia eandem substantiam diuidit Arist in primam, & secundam, cuius proprietates postea enumerat: sed proprietates sunt reales, vt manifestum est: ergo substantia realiter diuiditur in primam, & secundam.

Probatur deinde ratione. Primò, quia repugnat, diuisum, & mẽbra sumi pro secundis intentionibus, vt ponunt aliæ sentẽtiæ: ergo omnes sunt falsæ. Probatur antecedens de diuiso: nam mẽbra diuisionis sunt secundæ intentiones subiecti, & prædicati, vt ex definitionibus vtriusque colligitur, secundò intentionaliter intellectis: sed nulla datur secunda intentio cõmunis subiecto, & prædicato, præter rationem vniuersalem entis rationis: ergo hæc erit diuisum, & sensus diuisionis erit; Ens rationis aliud est subiectum, aliud prædicatum: quod patet esse

absurdũ; cùm ens rationis in communi cõsideratum nihil denominet; & si denominaret, non magis substantiam, quàm accidẽtia. Ex quo intelligitur, nec diuisum huius diuisionis posse esse subiectum in cõmuni; quia non magis denominat substantiã, quàm accidens; siquidem vtrumque potest indifferenter esse subiectum propositionis. Probatur etiam de membris, quòd non accipiantur pro secundis intentionibus: nã membra sunt subiectum, & prædicatum, vt asserit prima opinio: sed prædicatum est nobilius subiecto, cùm sit forma propositionis: ergo secunda substantia, vt est membrum diuisionis, erit nobilior prima, quod expressè est contra Arist. sæpè docentem in textu, primam substantiam esse nobiliorem secunda.

32 Hoc supposito probandũ est secundũ, quòd diuisio sit analogi in analogata; sed vt probetur, notãdum est, *Substantiã tribus modis posse considerari*, secundùm essentiam: secundùm vltimum actũ substantialem eius, qui est subsistentia: vel secũdùm proprietatẽ sustentandi accidentia. Essentia substantiæ est, esse gradũ quendam entitatis realis perfectæ; hoc est, independentis ab alio, & cui debetur subsistentia per se: & licèt non possit esse in rerum natura, nisi actu existens; neque cõpleta, nisi per subsistentiã: neutra tamen pertinet ad essentiam eius, sed extra illã est. Nec tamen sunt accidentia; sed actus quidam substantiales eius, ita vt per existentiam sit in rerum natura; & per subsistentiam vltimo compleatur, & in persona, aut supposito cõstituatur. Proprietas verò substandi sequitur substantiam iam completam, aut iam subsistentem. Itaque hæc tria ita se habẽt: vt esse entitatem perfectã, & ex se independentem, sit essentia substãtiæ; ex quo duo alia procedunt hoc ordine, vt subsistẽtia sit priùs, deinde verò illa mediãte, procedit substãre: illa quidẽ tanquã modus substantialis; substare verò tãquam proprietas; sed vtrumque extra essentiam eiusdem naturæ: quæ quidẽ ponitur in prædicamento secundùm essentiam. Sed quia hæc nõ facilè cognoscitur à nobis, voluit eam Arist. manifestare per intimam proprietatem sustentandi accidentia; & ideo substãtiam diuisit secundùm proprietatem substãdi, vt definitio primæ substantiæ euidenter ostendit: Vnde sensus diuisionis est; Substantia, quæ est ens completum atque perfectum, cui debetur subsistentia per se, ratione cuius est quasi sustentatiua aliorum, vna est prima, alia secunda; hoc est, primò, & per se habet esse in singulari, & quasi secundariò in vniuersali.

33 Ex hac doctrina colligitur hoc arg. quo probatur diuisionẽ realiter sumptam esse analogi in analogata. Analogum est nomẽ, quod ita cõuenit suis significatis, vt vni per se primò, atq; simpliciter, aliis verò non nisi cum intrinseca dependentia, & attribu

attributione ad illud;sicut ens conuenit substantiæ & accidẽti. Sed substantia sumpta realiter in ratione substandi(vt probatũ est sumi in hac diuisione)conuenit primæ substantiæ primo, & per se:secundæ verò non nisi cum intrinseca dependẽtia, & attributione ad illã; ergo habet se vt analogũ respectu vtriusque, & vt tale diuiditur in ea tanquã in analogata.Probatur minor, quia substare,aut sustentare alia propria virtute, conuenit primæ substantiæ,& per participationem conuenit secundis.

Ad arg.primæ sententiæ,quæ cõtendebat probare,Diuisionẽ non esse analogam propter duo: Primum;quia diuisum est substantia in ratione substandi;ergo non diuiditur substantia, sed quædam propria passio eius.Respondemus,concedendo,quòd non diuiditur substantia secundùm essentiã:sed in quãtũ conuenit illi propria passio substandi, per quam manifestatur eius essentia,sicut posset diuidi animal,in quantum est sensibile. Secundum erat, quòd si substantia diuiditur in ratione substandi, non poterit conuenire secundæ substãtiæ; quia substare est esse subiectũ;& secunda substantia est prædicatum.Respondetur,secundas substantias vtramque rationem habere,subiecti & prædicati:& ad hanc diuisionem potiùs pertinent,tanquam subiecta,quæ realiter substant accidentibus,quàm vt prædicata.Fuit autem conuenientius diuidere substantiam, per illam proprietatem realem substãdi, quàm per secundas intentiones,vt ratio prædicamentalis eius manifesta fieret,& etiam constaret, quomodo potest esse fundamentum secundæ intentionis. 34

QVÆSTIO V.

Quod sit formale definitum definitionis primæ substantiæ.

PRima opinio est Soti,quã sequuntur plures moderni, Definitum formale huius definitionis, *Esse secundam intentionem primæ substantiæ in communi* , quæ abstrahitur à particularibus, secundis intentionibus,denominantibus Petrum, & Ioannem, cæterásque secundas substantias;Materiale verò , *Rationem primæ substantiæ realem , in qua conueniunt omnes primæ substantiæ;* non vt realis est; sed vt denominatur à secunda intentione: & ex vtraque fieri vnum definitum totale,atque completũ. Sicut in definitione generis diximus,formale definitum,esse secundã intentionem generis ; materiale verò naturam genericam in communi,ab eo denominatam. 35

Probatur ex definitione primę substãtię tradita ab Arist.quę sic habet: *Prima substãtia est,quæ nec de subiecto aliquo dicitur, nec in subiecto aliquo est : & continet negationẽ prædicationis : & negationem fundamenti.* Nã ex eo non prædicatur de subiecto prima substantia, quia non est in subiecto ; ergo definitum erit prima

substantia realis pro fundamento,& quasi pro materiali;& secunda intentio,aut negatio eius,pro formali.

Deinde probatur ratione;quia primæ substãtiæ,vt Petrus,& Ioannes,duobus modis possunt considerari: aut secundũ esse reale substãtiæ singularis:vel vt denominãtur à secunda intentione:& si primo modo considerentur, nihil reale cõmune,& vniuocum habere possunt;ergo neq; aliquid reale eis commune potest esse definitũ Probatur antecedẽs: quia singularia,vt singularia,sunt primo diuersa,sicut sunt vltimò distincta;ergo non possunt habere vniuocam conuenientiam;nam si eam haberent,per alias differentias essent ab ea separanda,& sic procederetur in infinitum. Ex quo sequitur, solum posse definiri primam substantiam, vt denominatam à secunda intentione.

36 Tertiò,si aliquid reale cõmune esset definitum,duo absurda sequerentur:primum,quòd Definitio nõ conueniret definito. Quod sic probo:Definitum est aliquid reale,cõmune omnibus primis substantiis;ergo prædicatur de illis,atque in illis est:sed definitio asserit primam substantiam non dici de subiecto,nec esse in subiecto;ergo non potest ei conuenire. Secundũ, quod sequitur,est;Definitum non esse primã substantiam,sed secundã.Probatur consequentia:quia prima substantia non est prędicatum commune,sed subiectum singulare:Secũda verò substantia est prædicatum commune,quod prædicatur de primis: sed illud est reale prædicatum commune,quod prædicatur de primis substantiis; ergo est secunda substantia. Quare non potest esse definitum in definitione primæ.

37 Secunda opinio est Caietani cap.pręsenti,vbi asserit,*Indiuidua*,seu primas substantias,vt Petrus, & Ioannes, *duobus modis considerari posse*;vel vt participãt naturam humanam; vel vt habent modũ particularem subsistendi.Et vtroque modo habẽt conuenientiã vniuocam,sed prima est conueniẽtia naturæ; secũda verò modi:& ideo illa vocatur specifica,hæc modalis: nã subsistentia in qua cõueniunt,modus est naturæ.Et prima cõuenientia significatur per hoc nomen(homo;)secunda per hoc nomen (prima substãtia:)quia prima substantia significat substantiã per se subsistẽtem,abstractam ab hac,& illa prima substantia,vt à Petro,& Ioanne.Definitũ ergo huius definitionis, quasi materiale, *sunt omnes primæ substantiæ*: Formale verò *est communis illa ratio particulariter subsistẽdi*, & adæquatum,*prima ista substantia,vt conueniunt in eadẽ ratione modali.* Hæc est expressa sententia D.Thomæ,1.p.quæst.29.art.1.ad 1.vbi ita ait: *Licèt hoc singulare,vel illud definiri non possit;tamen id,quod pertinet ad communem rationẽ singularitatis,definiri potest.* Et sic Philosophus definit substãtiã primã: & hoc modo definit Boëtius personam,

personam,& q.30. art.4.ad 2. *licèt persona sit incommunicabilis, tamen ipse modus existendi incommunicabiliter, potest esse pluribus communis.* Et hæc videtur mihi probabilior & tenenda.

Quæ probatur testimonio Arist. & ratione. Arist. enim volens definire primã substãtiam, his verbis eam explicauit: *Substantia, quæ propriè, principaliter, & maximè dicitur*, &c. Quibus euidens est significari proprias excellentias primę substantiæ; quæ non possunt ei conuenire in ordine ad secundã intentionem: sed secundùm propriã naturam realem per se subsistentẽ: ergo secundùm eã definitur, & non vt denominata à secunda intentione. Et sic potiùs definiri debuit, quàm per secundã intentionem; quia nisi cognoscatur natura realis eius, nõ potest intelligi modus, quo fundamentum est secundæ intentionis. 38

Sed ratione probatur eadẽ sententia. Primò, quia prima substantia ad quamlibet naturam substãtialem se extendit; persona verò solùm ad naturam rationalem, atque intellectualem: sed personam definiuit Boëtius secũdùm modum realem subsistendi, lib. de duabus naturis, in principio (inquiẽs) *Persona est rationalis naturæ indiuidua substantia.* Ita enim intellexit hanc definitionem schola Theologorum; ergo prima substantia eodem modo potuit definiri ab Arist. Quòd verò sic fuerit definita, probat testimonium citatum.

Secundò, quia prima substantia definitur secundũ rationem per quam ponitur in prædicamento, tanquam fundamentum reale totius prædicaméti. sed euidens est, in prædicamento nõ collocari, vt denominatur à secunda intentione; quia sic nõ est fundamentum reale; sed secundùm realem naturam per se subsistentem, & sustentantem omnia; ergo secundùm eam definitur, & non vt denominatur à secunda intentione subiecti. 39

Ad testimoniũ Arist pro prima sententia, respondetur, quòd prima substãtia per proprium modũ realem subsistendi habet etiam reales negationes inhærendi in subiecto; & prædicandi de illo, & ideo definitio, secundùm has negationes reales, intelligenda est, & non secundùm negationes intentionales.

Ad primũ arg. respondetur, negãdo minorem, quòd Petrus, & Ioannes, vt sunt singulares homines, non conueniãt; quia à modo singularitatis vtriusque abstrahi potest conceptus communis modi singularitatis. Et eodem modo primæ substãtiæ conueniunt in modo subsistendi per se, à qua conuenientia nõ est necesse vt separentur per alias differentias, sed per easdem subsistentias, vt determinatas, atque distinctas, sufficienter separantur; & ideo non dabitur processus in infinitum.

Ad secũdũ negamus, quòd duo illa absurda sequãtur; si definiatur aliquid commune primis substãtiis; nam illud cõmune 40

non est, cui non conuenit definitio; sed ratio sub qua conuenit primis substantiis: quare nec est in subiecto, nec de subiecto dicitur, sed est communis ratio eorum, quæ nec sunt in subiecto, nec dicuntur de subiecto.

Nec etiā sequitur secūdum, quòd conueniat definitio secūdis substantiis, quia secūda substantia non est, quodcunq; prædicatur de prima: sed quod prædicatur de illa tāquā natura generica, aut specifica: quod probatur ex definitione secūdarum substantiarū, quæ sic habet: Secundæ substantiæ sunt genera, & species, quibus primæ substantiæ insunt; communis autem illa ratio sub qua definiuntur primæ substantiæ, non est naturæ; & ideo non est generica nec differentialis: sed solùm modalis.

PRIMVM DVBIVM CIRCA COMPARATIONES PRIMARUM, & SECUNDARUM SUBSTANTIARUM.

41 DVo restant explicāda circa textum Arist. Primum pertinet ad comparationes, quas fecit inter primas, & secūdas substantias. Secundum ad proprietates eiusdē substantiæ. Hæc autem breuitatis gratia quibusdam dubiis explicabuntur. Et primum est circa cōparationes, an sint veræ. Sunt autem quatuor. Nam primò comparat primas substātias cū secundis, & asserit, *Primam esse magis substantiam, quàm secundam.* Secundò, cōparat secundas substantias inter se dupliciter; nempe genus cum specie, & species inter se: & affirmat, *Speciem esse magis substātiā, quàm genus*: sed inter species, vnam non esse magis substātiam, quàm alteram. Vltimò comparat primas inter se, affirmans etiam, *Vnam non esse magis substantiam, quàm aliam.*

Sed aduersus has comparationes tria argumenta proponuntur. Primum aduersus omnes, quia videntur contradicere cuidam proprietati eiusdem substantiæ, qua dicitur, Substantiam non suscipere magis, & minus: quod si ita est, falsum erit, quòd vna substantia sit magis substantia quàm alia, siue prima sit vel secunda.

Secundum argumentum est contra primā comparationē, in qua dicitur, quod prima substātia est magis substātia, quàm secunda; nam secūda substātia est species, vt homo; & prima substantia est indiuiduum, vt Petrus: sed species perfectior est indiuiduo; ergo secunda substantia erit perfectior prima; & ideo erit magis substantia, quàm illa. Probatur minor, quia perfectio essentialis rei sumitur ex prædicatis essentialibus: sed prædicata essentialia primò conueniunt speciei, & per participationem eius indiuiduo; ergo perfectior erit species.

Tertium

Tertium est contra comparationem secundarum substantia- 42
rum atque primarum inter se, in qua dicit Arist. *Vnam speciem non esse magis substantiam, quàm alterã.* Quod probo esse falsum: nam illa est magis substãtia, quàm altera, quæ pluribus substat, sed vna species pluribus substat, quàm alia; ergo erit magis substantia. Probatur minor, quia coruus substat pluribus prædicatis, quàm homo: quia substat omnibus, quibus substat homo, & duobus aliis, nẽpe bruto, & aui, quæ sunt genera inferiora animali: & inter primas substantias vna etiam substat pluribus, quàm alia: nam coruus iste singularis substat eisdem generibus: quibus sicut non substat homo, ita nec Petrus: ergo erit magis substantia, quàm Petrus.

Pro solutione primi arg. notandum est; *Magis & Minus*, duobus modis sumi posse; Propriè, & Impropriè. Sumitur autẽ Propriè pro intensione graduali qualitatis: secundùm quam, Calidum, vt quatuor, magis calidum dicitur propriè, quàm Calidũ, vt duo: quia plures habet gradus intensionis eiusdẽ caloris. Impropriè verò sumũtur magis, & minus, pro magis, & minùs perfecto, sub quacunque consideratione; siue essentiali, siue accidentali; siue intensiua, aut extensiua: in qua acceptione homo dicitur magis substantia, quàm equus; hoc est, perfectior essentialiter. Dum ergo Arist. in principio cap. dicit; *Primam substantiam esse magis substantiam, quàm secundam: & inter secundas, speciem magis substantiam, quàm genus*: in secunda significatione accipit verba illa, *Magis*, & *Minus*: sed dum asserit in fine capitis, substantiam non suscipere magis, & minus; accipit ea primo modo: & ideo non est sibi contrarius.

Pro solutione secundi argumenti notandum est, substantiã duobus modis sumi posse. Primo; quantum ad essentiam abstrahentem ab actuali existentia, & subsistentia: & ideo, quæ solùm respicit essentialia prædicata. Secundo, sumitur pro essentia, in ordine ad actualem entitatem, quam habet extra causas, per actualem existentiam; & completam quidem per subsistentiã: & substantiã hoc modo sumptam sequitur proprietas substandi accidentibus, & prędicatis superioribus; nã ex eo, quòd substantia per se subsistit, potest sustentare omnia: nũc ergo, si substantia primo modo accipiatur, perfectiùs conuenit secundæ substantiæ, quàm primæ: & hoc probat argumentum: sed nõ sic accipitur ab Aristotele: verùm in secũda acceptione, & in quãtum conuenit illi proprietas substandi: & hoc modo verum est, quod prima substantia sit perfectior, quàm secunda: quia propria virtute substat; secunda verò, non nisi virtute eius.

Tertium argum. alia distinctione soluendum est: nam sub- 43
stare, duobus modis sumitur, Intensiuè, & Extensiuè: Intensiuè,

accipitur in ordine ad virtutem substadi, & hoc modo illud dicitur magis substare, quod propria virtute substat, & illud minus, quod virtute alterius: Extensiuè autem in ordine ad plura, vel pauciora; quibus aliquid substat. Et ex hoc respondetur ad argumentū: quòd dū Arist. ait; *Primam substantiā esse magis substantiā quàm secundā*: vtroq; modo intelligit hāc comparationē; tam intēsiuè quàm extēsiuè. Et vtroq; modo verū est: quia prima substantia pluribus substat, quàm secunda: & etiam propria virtute substat, secunda verò non nisi virtute primæ: aliæ verò comparationes intensiuè intelliguntur, non extensiuè: & ideo verum est inter species nullam esse, quæ substet virtute alterius. Argumentū verò solum probat, magis substare extensiuè: quod est, pluribus substare: & eodem modo verū est, inter primas substantias, vnam non magis substare quam alterā intensiuè: quia vna non substat virtute alterius: sed quælibet virtute propria. Species verò magis substantia dicitur, quam genus, vtroq; modo: extensiuè quidem: nam & pluribus substat, cùm substet ipsi generi, & cæteris. Et etiam intensiuè: quia licèt nō substet propria virtute, sicut nec genus: tamen propinquiùs accedit ad id, quod substat propria virtute: nempe ad primam substantiam: & hoc sufficit, vt dicatur magis substare intensiuè.

DVBIVM SECVNDVM CIRCA TERtiam proprietatem substantiæ.

An verum sit, & in quo sensu, secundas substantias significare Quale quid.

QVòd secundę substantiæ non significent Quale quid, vt Arist. docet, duobus argumentis probo. Primo, quia duo tantùm possunt considerari in nomine aliquo; ex quibus intelligatur significare, Quid, vel Quale quid: nempe, res significata: an sit Substantia, vel Qualitas: & modus eam significandi. Nomina secundarum substantiarum ex parte vtriusque significāt Quid: hoc est, Substantiam: & non Quale quid: ergo falsum est, Quale quid significare. Probatur minor: quia ex parte rei significatæ, substantiam significant: & etiam ex parte modi: cùm sint nomina substantiua, significantia rem per modum subsistentis.

Secundo: ex modo significandi sumitur modus prædicandi: ergo si secundæ substantiæ, quæ sunt genera, & species, significant Quale quid: sequitur, quòd prædicētur de primis in Quale quid. Consequens est falsum, ergo & antecedens: probo minorem auctoritate, & ratione: nam Porphyrius cap. de genere, & specie docuit expresè: *Genus, & speciem prædicari in Quid.* Et ratio ipsa conuincit: quia ad interrogationem factam de specie, per Quid: respondemus per genus; & ad interrogationem factam

factam de indiuiduo, per speciem, vt si inquiras, quid est homo? respondemus esse animal: & si inquiras, quid sit Petrus? esse hominem: ergo vtraque secunda substantia prædicatur in Quid: & non Quale quid.

Circa sensum huius proprietatis diuerso modo loquuntur auctores: & primus modus dicendi est Alberti Magni, tract. 7. prædicamentorum, c. 8. vbi inquit: *Genera, & species, quæ sunt secundæ substantiæ, ratione naturæ genericæ, significare Quid: sed propter differentiam, quam species continet actu, & genus potentia: significant Quale: & ideo ratione vtriusque, Quale quid: & hūc fuisse sensum Aristotelis.*

Hic tamen modus dicēdi hoc arg. probatur falsus: Si Genus, & Species, ratione vtriusque partis essentialis, significant Quale quid: ergo prædicantur in Quale quid, contra sententiam Porphyrij: qui sciens speciem continere genus & differentiā, & genus differentiam, docuit expresse, *vtrumque prædicari in Quid:* & non in Quale quid, & est contra rationem: quia si prædicarētur in Quale quid, non distinguerentur à prædicabili differentiæ Ideo hanc sententiam meritò refutauit Caiet. c. præsenti.

Ipse verò Caiet. secundum modum dicendi proponit, duo distinguens in genere & specie, nempe naturam genericam, aut specificam, quę denominatur genus: & secundam intentionem, à qua denominātur: & propter naturam genericam, atque specificam, quæ sunt substantiæ, significant Aliquid: sed propter secundam intentionem: quæ est accidēs, & modum habet qualitatis: sicut albedo, & color, significant Quale: & ideo propter vtramque significant Quale quid.

Sed hic modus dicendi nō est est minus falsus quàm primus, quod sic probo: Secūdę substātiæ significant Quale, ratione secundæ intētionis, quæ est accidēs: ergo significant Quale accidentale: sicut album significat Quale, ratione albedinis: & ideo Quale accidētale. Ex quo sequitur: quòd prædicētur de primis substātiis, in Quale accidētale, & ideo prędicatione quinti prędicabilis, quod est absurdum. Et si aliquis pro Caiet. respōdeat: significare Quale accidentale: sed circa substātiam, quæ naturæ generis, & speciei denominatæ, substātiales sunt. Non satisfacit solutio: quia etiā album significat qualitatem circa substātiam, cùm subiectū, cui inhæret albedo, substantia sit: ergo eodē modo significant Quale, ac albū, aut coloratū: sed hęc prędicātur in Quale accidentale: ergo etiam secundę substantiæ de primis.

Pro solutione igitur huius dubij, & argumentorū, notādum est, Quale quid, duob. modis accipi posse: Proprio, & Cōmuni. Et cùm vtroque modo sumatur per similitudinē ad veram qualitatem: quæ est forma accidentalis quarti prædicamenti: ex propria,

propria,& cõmuni similitudine ad illam, accipiendus est vterq; modus: nam Qualitas duo habet. Primum habet inhærere subiecto, a quo abesse potest, ipsúmque circumstare, ac tali modo determinare; vt ad interrogationem de ipso factam, per Quale, propriè respondeamus per illam. Et hæc est ratio propria eius; cui assimilatur differentia quæ ad genus comparatur tanquam ad potentiam, extra cuius rationē est;& cui adesse,& abesse potest:& ideo tanquam determinans genus ad constitutionē speciei: per modum adiacētis, adiectiuo nomine significata, prędicatur de specie:& hoc est assimilari qualitati, secūdùm propriā rationem eius. Aliud habet Qualitas commune cum cęteris accidentibus; quòd à subiecto determinetur, quātum ad actualē eius inhærentiam; & aliquo saltē modo, quātum ad indiuiduationem:& secundæ substantiæ assimilantur qualitati: secūdùm hanc rationem cõmunem,& impropriam cōsideratæ: quia sunt quasi communes cōceptus.& communes formæ: quæ determinantur, quantum ad subsistētiam, & indiuiduationem, à primis substantiis; in quibus subsistunt:& propter hanc similitudinem docuit Aristoteles non significare Hoc aliquid; hoc est, substantiam singularem,& subsistentem, aduersus Platonem; qui *substantias ponebat separatas à singularibus, & extra illa subsistentes*: sed significare Quale; ita vt sint quasi formæ abstractæ à singularibus, solùm per intellectum:& ab eisdē determinabiles; quātum ad subsistētiam,& indiuiduationem, ad modum accidētalium:& quia verè sunt substātiæ, significare Quale quid. Deinde, cùm ratio substantialis cōueniat eis propriè; ratio verò qualitatis solùm per similitudinē, in ratione cōmuni, & impropria qualitatis nominibus substātiuis significatur: prædicata quidditatiua appellantur:& in Quid, non in Quale quid, sicut differentia dicuntur prædicari: quia differentia similitudinem propriam habet cum qualitate: secundæ verò substantiæ eidem secundùm communem,& impropriam rationem assimilantur:& ideo non prædicātur in Quale quid: quia modus specialis prędicandi, ex propria ratione, non ex communi sumi debet. Et hęc est ratio propter quam Arist. docuit, *Secundas substantias significare Quale quid: & non prædicari in Quale quid.*

51 Ad primum arg. in principio positum; Concedendum est totum quod assumit: sed distinguendum consequens, dum infertur non significare Quale quid: nam si de proprio Quale quid intelligatur, verum est: si de improprio, falsum. Itaque bene stat simul, significare Quid simpliciter propter rem significatā, quæ est substantia,& propter modū significandi nominum substantiuorum,& significare etiā Quale improprium, propter quandā similitudinē cū qualitate: & ideo quodā modo Quale quid.

Ad

Ad secundum, distinguenda est maior: nam ex modo significandi proprio sumitur modus prædicandi, non ex improprio: & quia secundæ substantiæ propriè significant quid, & quadam ratione communi, & impropria quale quid, potiùs prædicantur in quid, quàm in quale quid.

DVBIVM TERTIVM CIRCA quartam proprietatem substantiæ.

An verum sit, substantiam non habere contrarium.

IN hac proprietate substantiæ videtur Arist. sibi contrarius: quod ita probo: Nam 1. Physi. tex. 50. asserit. *Principia, ex quibus substantia generatur, & componitur, esse contraria: imò esse prima contraria: & in vnoquoque genere, seu prædicamento, esse vnam contrarietatem: & ideo in substantia, quæ vnum genus est, vnam contrarietatem reperiri*: falsum est ergo, quod capite præsenti docet, *Proprium esse substantiæ non habere contrarium.* 51

Et ratione probatur, quòd substantia habeat contrarium: nam elementa contraria sunt, vt ignis, & aqua, aër, & terra, & tamen sunt substantiæ quædam. Et si respondeas: Eleméta esse contraria, non vt sunt substantiæ; sed ratione primarum qualitatum, quæ sunt accidentia eorum: vt ratione caloris, & frigoris, humiditatis, & siccitatis: Contra hoc est, quòd qualitates istæ procedunt ab ipsa substantia elementorum; ergo ab ea accipiunt contrarietatem: quare primò erit in substantia, & per participationem ab ea, in accidentibus.

Pro huius dubij solutione notandum est: *Quatuor esse genera oppositionis*, vt docet Arist. in hoc libro, capite de oppositis, & 5. Metaph. c. 10. Vna est oppositio priuatiua, inter formam, & priuationem, vt inter lucem, & tenebras: Alia contradictoria, inter affirmationem, & negationem: vt inter hominem, & non hominem, seu inter propositionem affirmatiuam, & negatiuã: Tertia relatiua, vt inter patrem, & filium; Quarta denique contraria, vt inter calidum, & frigidum: quæ explicanda est, cùm de ea sit dubium, an reperiatur in substantia.

Cõtrarietas duob. modis accipitur. Primo, sub ratione cõmuni, & impropria, pro quacunque oppositione. In qua acceptione cõtraria appellamus quocunq; modo opposita. Secundo, propriè pro vltimo tãtùm genere oppositionis, ex quatuor enumeratis. Cuius talis definitio colligitur ex Arist. locis citatis: *Contraria sunt, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuò se expellunt.* Vt calidũ, & frigidum, sub genere qualitatis, maximè distant: hoc est, quasi extrema sunt, & à corpore, in quo vnum inhæret, expellitur aliud: vt ab aqua, in

in qua est frigiditas, expellitur calor. Duas igitur conditiones, ad propositum necessarias, debent habere contraria. Primam, quòd sint formæ positiuæ: quia sunt species eiusdem generis. Secundam, quòd respiciant idem subiectum, in quo vtraque inhærere potest, & aliam ab eo expellere.

53 Ex quibus intelligitur; Primò, quòd ex quatuor generib. oppositionis tria reperiuntur in substãtia: nempe, Priuatiua, quia substantia, dũ generatur, fit ex priuatione sui: vt homo ex non homine: id est, ex materia, in qua est priuatio animę rationalis. Contradictoria, vt inter hominẽ, & non hominem. Relatiua, vt inter Petrum & Ioannem, quatenus sunt eiusdẽ speciei. Sola oppositio contrària ei repugnat, propter perfectionem suę naturæ: quia cùm substantia tã perfectæ naturæ sit, vt ei debeatur subsistentia per se, repugnat ei, quòd sit forma inhærens subiecto: & ideo, quòd eum alia forma se expellat ab illo, vt in definitione contrariorum dicitur: nec in tota latitudine sui prædicamenti potest talis imperfectio reperiri: Et hoc est potissimũ fundamentum huius proprietatis, quam ei tribuit Aristoteles.

54 Secundò intelligitur, quonam modo concedendum sit, substantiam habere contrarium, & quo etiam modo negandum: nam de impropria contrarietate, pro quacumque oppositione concedendum est: de propria verò, pro vltimo tantum genere oppositionis suprà posito, negandum. Et quia quarta proprietas intelligitur ab Arist. solùm de propria, verissima est eius sententia, *Quòd substantiæ nihil sit contrarium.*

55 Pro solutione arg. notandum est, quòd inter oppositiones prima, & quasi fundamentum cæterarum, est priuatiua, quę in quocunque genere, & prædicamento reperitur: nam ex duab. differentiis oppositis, per quas diuiditur genus, vna se habet respectu alterius, tanquã priuatio: quia imperfectior est illa: & ideo quasi priuatur perfectione alterius, vt in differentiis, per quas diuiditur viuẽs in sensibile, & in insensibile: & animal in rationale, & irrationale, patet: nã insẽsibile, quasi priuatio sensus intelligitur: & irrationale, quasi ratione carens. Quòd verò sit fundamentũ aliarũ, probatur: quia substantia est fundamẽtum aliarũ rerum, inter quas reperiũtur aliæ oppositiones; sed priuatiua oppositio reperitur in prima generatione eiusdẽ substãtiæ: quia quælibet substantia generatur ex priuatione sui in materia: vt homo ex non homine, & ex cõsequenti, quæcunq; alia generãtur, vel fiunt, ex sui priuatione fieri intelligũtur: vt calidũ ex nõ calido, hoc est, ex priuatione caloris in subiecto, in quo, & ex quo fit. Vnde sequitur, quòd sicut priuatiua oppositio est prima, & fundamentũ aliarum, ita substantia, in qua primò reperitur, est quasi radix, à qua procedũt omnes oppositiones:

ſtiones: quæ ideo primò reperiuntur in ea formaliter quidem, priuatiua, contradictoria, & relatiua: contraria verò, non formaliter, ſed ſolùm virtualiter: quia formalis repugnat perfectioni eius.

Ex hac doctrina facilè ſoluuntur argumenta: nã teſtimonia Ariſt. loquuntur de contrarietate, ſub ratione communi, & impropria, pro quocunq; genere oppoſitionis, ſed præcipuè pro oppoſitione priuatiua: de qua intelligitur: ꝙ principia generationis ſubſtãtiæ, ſint cõtraria: & quòd prima cõtrarietas reperiatur in ſubſtãtia: hoc eſt, prima oppoſitio quæ eſt priuatiua. Dum verò ſubſtantiã aſſerit, in hoc prædicamento, nõ habere contrariũ: loquitur de contrarietate propria, vt expoſitum eſt.

Ad arg. reſpondetur, diſtinguendo antecedens: nam elemẽta ratione ſubſtantiæ, non ſunt formaliter, nec propriè cõtraria, ſed ratione qualitatum. Et dum dicitur; qualitates procedere à ſubſtantia, concedendũ eſt, ſed diſtinguendũ conſequẽs: quòd in ſubſtantia primò reperiatur vera contrarietas: nã virtualiter reperitur, tanquã in prima radice, à qua procedit, non formaliter. Ariſtoteles verò dũ negat in hac proprietate quarta, *ſubſtantiam habere contrarium*, de formali intelligit, non de virtuali: quia hæc non dicit imperfectionem, repugnantem naturæ ſubſtantiali, iſta verò cum eius perfectione pugnat. 56

DVBIVM QVARTVM CIRCA vltimam proprietatem ſubſtantiæ.

An ſolis primis ſubſtantiis conueniat eſſe ſuſceptiuas contrariorum: vel etiam ſecundis, & accidentibus.

VLtimam proprietatem ſubſtantiæ dixit Ariſtoteles eſſe, *Quod vna numero cùm ſit, contraria poſſit in ſe ſuſcipere.* Et cùm ſola prima ſubſtantia ſit vna numero, ſecundæ verò vnitatem tantùm ſpecificam, & genericam habeãt, ei ſoli videtur attributa ab Ariſtotele, ita vt ſecundis non conueniat, & multò minùs accidentibus; ſed primæ ſubſtantiæ, quarto modo: hoc eſt, omni, ſoli, & ſemper.

Sed videtur, nec omnib. primis ſubſtãtiis conuenire, nec ſolis, ſed etiã accidentibus: nam propoſitio accidens eſt; & tamen 57
eadem permanens, nunc eſt vera, ſi res ita ſe habeat, vt per eam enũciatur, poſtea verò falſa, ſi res mutetur; ergo ſuſcipit cõtraria. Probatur conſequentia: quia veritas, & falſitas contraria ſunt. Nec videtur ſatisfacere ſolutio, quam tribuit Ariſtoteles huic argumento, dicens; *Suſcipere contraria, idem eſſe, ac mutari de vno ad alterum*: quod verò mutatur, mutationem ipſam in ſe recipit, atque etiam terminum eiuſdem mutationis: vt quod mutatur,

mutatur,dum fit calidũ ex frigido,vtrumque in ſe recipit: ſed propoſitio non mutatur,dũ fit vera ex falſa,ſed ſolùm mutatur res,& ex eius mutatione fit propoſitio vera, aut falſa: & ideo non dicitur ſuſcipere contraria: hæc inquam ſolutio nõ ſatisfacit argumento,quod ita probo: Veritas,& falſitas formalis, aut complexa,non eſt formaliter in rebus, ſed virtualiter tantùm,vt in cauſa:quia cauſant in intellectu:in hoc verò reperitur formaliter,vt enunciante, aut iudicante:nec reperitur,niſi media propoſitione mentali, per quam enunciat;ergo in propoſitione mentali, aut in intellectu, per eã enunciante reperitur veritas,& falſitas,tanquã in ſubiecto,quod formaliter mutatur,dũ propoſitio fit falſa ex vera: quare neceſſe eſt cõcedere,quòd ſuſcipiat contraria, cùm per verã ſui mutationem ea ſuſcipiat.Sed intellectus,& propoſitio mẽtalis, ſunt accidẽtia; ergo accidentibus conuenit ſuſcipere contraria, & non ſolis primis ſubſtantiis. Quod etiam de quantitate verum eſt: nam accidentia corporea, verè contraria, priùs in quantitate recipiuntur,quàm in ſubſtantia:vt calor, & frigus;ergo quantitas etiam vna numero cùm ſit,erit ſuſceptiua contrariorum.

58 Iam quòd nõ conueniat omnibus primis ſubſtãtiis, probatur:quia ſubſtantia ſpiritualis,vt Angelus,nõ ſuſcipit in ſe vlla contraria:imò nec ſubſtantia corporea incorruptibilis:qualis eſt cœlũ:ergo non omnis ſubſtãtia prima eſt ſuſceptiua cõtrariorum. Antecedens probatur:quia contraria diſponũt ſubiectum,in quo ſunt,ad corruptionẽ,vt calor,& frigus;ſed Angeli,& corpora cœleſtia,ſunt incorruptibiles ſubſtantiæ;ergo nõ ſunt capaces contrariorũ.Probatur antecedens: quia contrariæ qualitates diſponunt ſubiectum ad diuerſas formas ſubſtantiales;vt calor ad formã ignis, & frigus ad formam aquæ: ſed diuerſæ formæ ſubſtantiales non poſſunt ſimul eſſe in eadẽ materia,vel ſubiecto,nec vna expelli ab eo,niſi per corruptionem compoſiti; ergo contraria ordinantur ad corruptionem eius:quare non poſſunt eſſe in ſubiecto incorruptibili.

59 Vt hoc dubium plenè ſoluatur,tria ſunt determinanda. Primum:An hæc proprietas cõueniat ſolis ſubſtantiis,vel etiã accidentibus.Secundũ:An dato,quod conueniat ſolis ſubſtãtiis, conueniat,non ſolùm primis,ſed etiã ſecundis.Tertium: An ſi ſolis primis conueniat,quibuſdam tantùm conueniat,vel etiã omnibus:& ex determinatione horũ trium colligi poterit,An ſit proprietas hæc ſubſtantiæ,quarto modo ei conueniens.

Pro ſolutione primi notandum eſt, Primam ſubſtantiã duo habere,quorũ ratione cõuenit illi hæc proprietas.Primum eſt, *quòd ſit hoc aliquid*(vt verbis Ariſt.vtamur)hoc eſt,ſubſtãtia ſingularis,& per ſe ſubſiſtens,& ideo independens ab aliis.Secundum:

dum: quòd sit primum subiectū omniu accidentium: & ratione primi, conuenit illi esse vna n numero, manentem sub diuersis accidé ibus: ratione secundi, quòd sit contrariorū susceptiua: Nā cōtrariè opposita, accidētia sunt; & ideo ratione vtriusque conuenit illi integra proprietas, nempe, vt vna numero cū sit, cōtraria in se suscipiat: sed cùm neutrum conueniat accidētibus, (vt notum est) nec potest eis cōuenire eadem proprietas.

Ad arg. verò de propositione; Respondetur hæc distinctione 60 Propositio duplex est, Vna vocalis, aut scripta, & mentalis alia: & de vocali, & scripta, euidens est, non recipere in se veritatem, aut falsitatem formalem: sed solùm est in eis veritas, tanquam in signo: quod est, esse per solam denominationē extrinsecam: vnde licèt transeant de veritate in falsitatē, non per sui mutatione id fit, quia non recipiunt hæc accidentia in se formaliter. sed solùm per mutationē rei; vnde nec suscipiunt in se contraria. De mentali verò negari non potest, quin contineat in se veritatem, aut falsitatem formalem, cùm formaliter repræsentet rem, sicuti est, aut sicut non est; nec etiā negari potest, quin in intellectu iudicante sit veritas formaliter: sed adhuc sic, nō dicitur propositio mentalis, aut intellectus iudicans, suscipere contraria: quia nō est principale subiectū veritatis, aut falsitatis, sed medium, per quod ista recipiuntur in anima, & adhuc nec sic sunt tanquam medium cōtraria suscipiens ratione sui, aut virtute propria: & ex consequēti, nec ea habēt simpliciter: sed virtute substantiæ, cuius accidētia sunt: & ideo substantia sola est, quæ tanquam præcipuum subiectum, propriáque virtute suscipit contraria, non accidentia.

Circa secundum; An proprietas hæc conueniat secundis substantiis, Caiet. cap præsenti, ait, hanc particulam (vnam nu mero) distinguēdam esse: nam vel à parte subiecti ponitur, vel à parte prædicati: & à parte subiecti positam, hunc sensum efficere; Proprium est substantiæ, quæ est vna numero, esse contrariorum susceptiuam, in quo euidens est, soli primæ substantiæ cōuenire: quia sola est vna numero Si verò ponatur à parte prędicati, talis erit sensus: Propriū est substantiæ, vt seruata vnitate numerica, possit cōtraria suscipere: & sic intellectā proprietatem, etiā est euidens, conuenire secundis substātiis: quia seruata vnitate numerica, quam habent in primis, cōtraria suscipere possunt: vt homo seruata vnitate numerica, quā habet in Petro, potest suscipere calorem & frigus. Hoc etiam modo, intelligitur proprietas hæc ab aliis expositoribus, vt Alberto Magno, Simplicio, & Villalpando; dicúntque sic esse locutum Aristotelem: vt hanc proprietatem communem esse omnibus substantiis efficeret. 61

Alij verò, negant posse secundis substantiis accommodari, vt Ammonius,& Caut.in expositionibus huius capitis.

62 Sed nostra Sententia est, hac distinctione respondendũ esse. De hac proprietate substãtiæ, duobus modis loqui possumus. Primo, in eo sensu, in quo locutus est Arist. Secũdo, sine vlla limitatione verborum. Et si primo modo loquendũ est, solis primis substãtiis cõuenit hæc proprietas, secũdis verò nullo modo, probatur hoc cõtra Caiet. Primò Arist. asserit, *Maximè proprium esse substantia, vna numero cùm sit, contraria suscipere posse*; ergo proprietas hæc nõ potest conuenire substãtiæ, nisi sit vna numero; sed secunda substantia, neq; in se, neque in prima substantia, habet vnitatem numericã, ergo nullo modo ei conuenit. Probatur minor. Secunda substanria in se consideratur, vt est abstracta à prima: sed, vt abstracta à prima, nõ est vna numero cùm sit cõmunis omnibus primis substantiis, sed solùm vna genere, aut specie; ergo nõ cõuenit ei hæc proprietas. Cæterũ, vt est contracta ad primã, est quidem vna numero, non tamen est secunda substantia, sed prima: quia homo, vt est contractus ad Petrum realiter & formaliter, est hic homo: sed hic homo formaliter, est singularis homo: ergo formaliter prima substãtia,& nullo modo secunda. Quare idem est dicere, quòd secũdis substantiis conueniat hæc proprietas, vt habent vnitatem numericam in primis; ac dicere, quòd solis primis conueniat.

Secundò probatur, ex definitione secũdarum substantiarũ; quæ ita habet: *Secunda substantia sunt genera, & species: quibus prima substantia insunt.* Sed non sunt genera, & species: vt sunt contractæ ad primam, vel vt in ea habent subsistentiam: sed in quantum considerantur, ab eadem abstractæ: sub hac autem consideratione, repugnat eis conuenire; cùm non habeãt vnitatem numericam: ergo secundis substantiis: vt sunt secundæ substantiæ, non potest accommodari hæc proprietas; vt ab Arist. assignata: sed idem fuit dicere: *Proprium esse substantia: vt vna numero cùm sit, contraria possit suscipere*: ac excludere ab hac proprietate, secundas substantias.

63 Si verò accipiatur eadem proprietas, secundo modo, sine vlla limitatione verborum, scilicet ita, vt dicamus maximè proprium esse substantiæ, suscipere contraria; conuenit omni substantiæ, eodem modo, atque proprietas substandi, sed analogicè: hoc est, per se primo,& ratione sui, primæ: secundis verò, non nisi cum dependentia,& attributione ad illam.

Circa tertium: An proprietas hæc conueniat omnibus primis substãtiis: non conueniũt omnes: Sed primus modus dicẽdi est: Solis primis substantiis corporeis,& corruptibilibus cõuenire: propter argumẽtũ à nobis factũ in principio: ita Porphyrius,

phyrius, & Ammonius, in explicatione huius proprietatis.

Secundus modus dicendi est, cõmunis omnium aliorum interpretum; quòd omnibus primis substantiis conueniat. Et ita tenendũ est. Sed duo sunt breuiter notãda, vt intelligatur. Primum; quòd Arist. non loquitur de solis contrariis strictè acceptis; qualia sunt primæ, & secundæ qualitates: nã veritas, & falsitas, non sunt ita propriè cõtraria, de quib. loquitur in textu, negãs; *quòd propositio dicatur eas suscipere*: sed loquitur de cõtrariis, vniuersalius. Secundò notandum est; quòd vt proprietas hæc conueniat alicui substantiæ, non est necessarium eã suscipere omnia contraria: sed sufficit aliqua posse suscipere, secundùm cõuenientiã suæ naturæ. Vnde satis est, vt corpora Cælestia sint susceptiua contrariorũ, quò d possint suscipere motus contrarios, vnũ ab Oriente in Occidentem, alterum ab Occidente in Orientem: aut motum augmenti, & decrementi circa lucem: quos constat suscipere Lunam à Sole. Sufficit etiã; quòd Angeli possint suscipere veritatẽ & falsitatẽ, medio intellectu, & bonitatem, & malitiã moralem, media voluntate, & actibus eius; vt dicantur esse primæ substãtiæ susceptiuæ contrariorũ. 64

Ad arg. verò; distinguendũ est antecedens: quia cõtraria duplicia sunt. Propria quidẽ, vt primæ, & secundę qualitates, quę ad corruptionẽ subiecti solẽt disponere: alia minùs propria, nõ respiciẽtia corruptionẽ subiecti: & licèt Angeli, & corpora cęlestia, nõ possint suscipere cõtraria illa priora & propria: quia neq; corrumpi possunt; susceptiua tamen sunt aliorũ cõtrariorũ: & hoc sufficit: vt proprietas hæc illis conueniat: quia nõ de solis primis contrariis intelligitur ab Arist. sed de his, vel aliis. 65

Ex his, quæ dicta sunt, sequitur hãc proprietatem vltimam substantiæ, conuenire primis substantiis, quarto modo: quia omni primæ substantiæ, soli, & semper conuenit. Et ideo Arist. dixit; *Maximè proprium esse substantiæ: vt vna numero cum sit, contraria suscipere possit*: vt significaret, alias proprietates non conuenire ei quarto modo: sed accidentibus esse communes: hanc solis primis substantiis: *cum quibus conuertitur.*

CAPVT VI.

Continens prædicamentum quantitatis.

TEXT. ARISTOTELIS.

Quantum autem, aliud quidem est discretum: aliud autem continuum.

Breuis expositio textus.

POst substantiam statim disputat Arist. de quantitatem, quia inter accidentia corporea, primum est proximè conse- 1

 quens

quens naturam eiusdem substantiæ, & medium,quo illi cætera inhærent.Et intentum eius est explicare naturam quantitatis.Diuiditur autem caput hoc in tres partes. In prima,diuidit quantitatem,tribus diuisionibus: ex quibus colligit numeum specierum quantitatis.In secunda,explicat singulas species.In tertia,enumerat tres proprietates eiusdem quantitatis.

Prima diuisio quantitatis, non assignatur expresse ab Arist. sed præsupponitur, & insinuatur : nam eo ipso , quòd agit de quantitate per se præsupponit diuisionem eius , in quantitatem per se,& per accidens: Quantum per se,est illud:quod à se habet partes extensionis : vt linea , aut superficies : Quantum per accidens est, quod non habet à se extensionem,sed ab alio extenditur:vt album dicitur quantum per accidens:quia albedo,non habet à se partes extensas : sed eas accipit,à superficie illius corporis,in quo extenditur.

Secunda diuisio est (licèt tertio loco ponatur ab Arist.)quãtum aliud est continuum,aliud discretum.Continuũ est.cuius partes copulantur termino communi:vt partes lineæ,copulãtur punctis.Discretum verò, cuius partes non copulantur termino communi:vt numerus,discreta quantitas est: quia vnitates,coniungunrur aliquo termino:sed separatæ permanent.

2 Tertia diuisio,Quantum, aliud habet positionem partiũ in continuo:aliud non habet talem positionem.Positio autem in continuo,duplex est:Vna, quã habent partes quãtitatis,in ordine ad locum:ratione cuius dicitur aliquid,sedere,iacere,aut stare.Et hæc positio partium,non pertinet ad hoc prædicamẽtum:sed ad prædicamentum Situs:alia est positio, quã habent partes,non in ordine ad locum,sed inter se,secundùm quã vna dicitur anterior,alia posterior:vna dextra,alia sinistra:vna sursum,alia deorsum:& hæc est propria huius prædicamẽti:secũdùm quã intelligitur diuisio, quæ ait:quibusdã quantis id cõuenire,aliis nõ.Duæ sunt enim conditiones necessariæ,vt quãtum aliquod dicatur habere positionẽ in continuo. Prima,ꝙ continuum sit.Secunda,quod sit permanens.Et defectu primę cõditionis:nulla species quantitatis discretæ, habet talẽ positionẽ.Defectu secundæ,ex quantitatib.continuis,tempus non habet positionẽ:sed reliquæ quatuor illã habent:vt linea, superficies,corpus, & locus;quia habent vtramq; conditionem.

3 Species quantitatis cõtinuæ sunt quinque:*Linea*,*Superficies*, *Corpus*,*Tẽpus*,*& Locus* : Species verò quantitatis Discretæ,duæ tantùm:nẽpe *Numerus*,*Oratio*.Sed probatur de singulis : quòd sint species quãtitatis:vel si hoc notũ sit de aliquibus. Probat Arist.saltẽ,quòd sint quantitates continuæ,vel discretæ;& incipit à Numero,de quo non probat esse quantitatẽ:quia per se

est

est notum; sed quòd sit quantitas discreta, hac ratione probat: Quantitas discreta est, cuius partes non copulantur termino communi: sed partes numeri quæ sunt vnitates, non copulantur aliquo termino communi, sed separatæ manent: ergo numerus est quantitas discreta.

De Oratione verò vtrumque probat, & esse quantitatē, & esse discretam: quia neutrum est per se manifestum. Probat quòd sit quantitas, hoc arg. Longum & breue, sunt passiones quātitatis, sed oratio mensuratur syllaba longa, & breui (loquitur enim de sola vocali, quia hæc sola potest esse species quantitatis) ergo est quantitas. Quòd verò sit quātitas discreta, probat sicut probauerat de numero: quia partes orationis quæ sunt syllabæ, non copulantur termino communi, sed separatæ manent.

De continuis etiam probat eodem modo: & primo de Linea, 4
Superficie, & Corpore, quòd sint quantitates cōtinuæ (præsupposito tanquam manifesto, quòd sint quantitates) hac ratione: Quantitas continua est, cuius partes copulantur termino communi, sed partes harum trium specierum copulantur termino communi: ergo sunt quantitates continuæ. Minorē ita probat: Linea, est lōgitudo sine latitudine, cuius partes copulātur punctis: Superficies, est lōgitudo, & latitudo, sine profunditate; cuius partes copulantur lineis: & Corpus, est longitudo, latitudo, & profunditas; cuius partes copulantur superficiebus: ergo partes harum trium specierum copulantur termino communi.

De Tempore verò, & Loco, supponit tanquā manifestum ꝙ sint quanta, & probat, quòd sint cōtinua: de Tempore quidem hac ratione: Partes temporis, quæ sunt præsens, præteritum, & futurum, copulantur instanti; ratione cuius fiūt vnum tempus: ergo tēpus est quantū continuū. De Loco verò hoc modo: Locus ita continet corpus locatum, vt aqua arborem; vt partibus eiusdem locati, correspondeant partes loci: sed partes locati, cùm sit corpus, copulantur termino communi: ergo etiā partes loci: & ita erit locus quantitas continua, sicut corpus locatum.

Prima proprietas quantitatis est, *Non habere contrarium*; vt bicubitum, aut tricubitum, quæ sunt quantitates, nullum habent contrarium: & hæc proprietas communis est quantitati cum substantia, vt cap. præsenti docuit Aristoteles.

Secunda proprietas est, *Non suscipere gradus intensionis, aut remissionis*: aut quod aliis verbis dicitur; *non suscipere magis, & minus*: sicut suscipit calor, quem dicimus esse intensum, secūdùm duos, aut tres gradus: non est enim vnum tempus magis tempus, quàm aliud: quia nec habet plures gradus perfectionis: & sic de cæteris speciebus quantitatis. Hæc etiam est communis proprietas quantitatis cum substantia, & aliis: & ideo non

conuenit quarto modo quantitati, sicut nec prima.

Tertia proprietas quantitatis est; *Quòd secundùm eam res dicantur æquales, & inæquales*; vt duo corpora; quæ verè sunt substantiæ; si habeant eandem longitudinem, dicuntur æqualia, sed ratione quantitatis: quia longitudo quantitas est: & hæc proprietas conuenit quarto modo quantitati, qui conuenit omnibus speciebus eius, solis, & semper.

QVÆSTIO I.

In quonam sit ponenda essentialis ratio quantitatis.

6 PRima opinio, ponit *Rationem essentialem quantitatis in mensura*: hoc est, in eo quòd quælibet quantitas sit mensurabilis per alteram; vel saltem suis partibus mensuretur, atque etiam sit aliarum rerum mensura. Et potest probari tèstimonio Arist. qui 4. lib. Physic. agens de tempore, quod est vna species quantitatis; illud definit dicens: *Esse numerum, seu mensuram motus secundùm prius, & posterius.*

Probatur etiam ratione: quia species quantitatis debent distingui per rationes essentiales; sed quædam sunt, quæ non possunt distingui, nisi per rationem mensuræ: ergo hæc erit ratio essentialis quantitatis. Probatur minor: In loco, & superficie, quæ non distinguuntur, nisi ex eo quòd superficies est mensura extrinseca corporis cōtinentis, in quo est, vt aëris, aut aquæ: & locus est superficies extrinseca corporis contenti: hoc enim modo considerata, habet rationem loci. Hæc sentētia attribuitur D. Th. opusc. 53. de natura loci, in fine.

Secunda opinio, est Scoti in prædicamentis, q. 17. & 5. Met. q. 19. vbi *Essentiam quantitatis* asserit, *esse diuisibilitatem in proprias partes integrantes*: ita etiam Anto Andr. 5. Met. q. 10. Capr. in 2. d. 3. q. 1. Sonci. 5. Meta. q. 12 Iauel. q. 10. & eadem tenere videtur D. Tho. lect. 15 eiusdem lib. & in 1. d. 19. q. 1. art. 1. ad 1. Probat eam Scot. testimonio Arist. & ratione. Arist. enim 5. lib. Meta. c. 23. definit. Quātum; *Quòd sit diuisibile in ea, quæ insunt*: hoc est, in proprias partes integrantes, ex quibus cōponitur: sed definitio illa explicat essentiā quantitatis. ergo hæc erit ratio diuisibilitatis.

7 Ratione verò: quia omnes distinguūt species quantitatis, per diuisibilitatem: dicentes, diuisibile secūdùm vnam dimensionē longitudinis, esse lineam; secundùm duas dimensiones, lōgitudinis, & latitudinis, superficiē: & secundùm tres diuisiones, longitudinis, latitudinis, & profunditatis, corpus: sicque de cęteris, secundùm proprias rationes diuisibilitatis: sed distinctio specifica debet esse essentialis: ergo distinguuntur essentialiter per diuisibilitatem: quare hæc erit ratio essentialis quantitatis.

Tertia opinio, negat *Essentiam quantitatis esse mensuram*, aut diuisibi

diuisibilitatem:sed eam ponit,in extensione partium: quæ est, vnam partem esse extra aliam. Ita Durā. in 1. d. 34. q. 1. n. 16. Niphus 5. Met. q. 9. Sotus, & Toletus, q. 1. huius prædicamenti, Canterus in expositione textus, Fonseca 5. Met. c. 13. q. 1. sect. 3. Et hæc est probabilior sententia.

Sed non eodē modo explicatur ab omnibus. Pro eius tamen intelligentia, notanda est prima distinctio quantitatis: quam tradit D. Thom. 1. p. q. 42. art. 1. ad 2. acceptam ex D. Aug. 6. lib. de Trinitate, c. 8. circa medium: *Quantitas, alia est Molis, alia Virtutis: Quantitas Molis* est, quæ in substantia corporea inhærens, partes eius sic facit extēsas vt molem, aut magnitudinem eis tribuat. *Quantitas Virtutis*, est perfectio essentialis cuiuscūque rei, secūdùm quam magna dicitur, vel parua: id est, in maiori, vel minori gradu perfectionis constituta: vt Angelus dicitur maior homine, & homo maior leone: quia essentialiter perfectior. Hæc autem quantitas virtutis, seu perfectionis, ad omnia prædicamenta pertinet: ideo non agimus modò de illa: sed solùm de quantitate molis, quæ constituit hoc prędicamētum. Et eam definit Arist. 5. lib. Met. c. 13. his verbis: *Quantum est diuisibile in ea, quæ insunt, quorum vtrumque, aut singulum, vnum quid, aut quodquid, aptum est esse.*

Sic autem explicanda est definitio; vt *Diuisibile*, appelletur 8 *Quantum*, ad differentiam punctorū, & aliorum indiuisibiliū: & in ea, quæ insunt, diuisibile dicitur, id est, in partes integrātes, ex quibus cōponitur: quæ ideo formaliter ei insunt, & non solùm virtualiter, sicut elementa dicuntur esse in mixto, ex eo solū, quòd virtutes eorū, vt calor, frigus, humor, & siccitas, in mixtis sunt nō tamen elementa ipsa secūdùm formas substantiales: & ideo nō dicuntur esse in eis formaliter. Quorū vtrūq; si duas partes habeat, vel certè duas medietates, in quas diuidi solet quodlibet continuū: vel vnumquodque, si plures. Sic autē in eas diuiditur, vt post diuisionē, quælibet possit separata ab eo existere, per se. Gratia exēpli: Lignū vnius palmi, diuisibile est in duas medietates: ita, vt quælibet earum, facta diuisione, existat iā per se, & independēter à toto: in quo distinguitur continuū à toto Physico, quod componitur ex materia, & forma, tanquā ex partibus, & à toto Met. quod componitur ex genere, & differentia; ita tamē, vt non posset diuidi in has partes, potentes per se separatas existere naturaliter: quia nec forma materialis, sine materia: nec materia sine forma, materialiter esse potest. De partibus igitur integrantibus intelligitur definitio; dum dicitur: *Continuum esse diuisibile in ea, quæ insunt.*

Secūdò notandū est, *Partes integrantes* esse in duplici differentia. Quædam sunt substantiales, aut entitatiuæ: quæ potius 9

dicuntur partes entitatis;quā extenſionis:& has dicunt plures, habere ex ſe ſubſtantiam,& accidētia corporea;& nō recipere eas a quātitate. *Alia ſunt partes molis*,aut *magnitudinis*;quæ vocantur partes extēſionis:quia ex propria natura ſunt occupatiuæ loci:& ſicut quælibet eſt diſtincta ab alia;ita cuilibet debetur diſtincta pars loci:ita vt nō poſſint plures occupare eandē partē loci;nec in ea eſſe ſimul cū alio corpore; aut parte eius. Gratia exēpli: Duæ medietates digiti , ſunt diuerſæ partes extenſionis;quia quælibet nata eſt occupare diſtinctam partē loci:ita.vt nec poſſit naturaliter occupare ſimul eandem partem loci cum alia,nec etiā cum alio corpore,aut parte eius:& hāc extenſionem partium vocamus *molem*,vel *magnitudinem*,quam ſola quantitas habet,&eā tribuit ſubſtantiæ,ac cęteris accidētibus corporeis:& in extēſione molis,dicimus cōſiſtere eſſentiam quātitatis.Quæ aliis verbis explicari ſolet ſic;nempe extenſionem quantitatis eſſe;habere partē extra partem,vel vnā partem extra aliam non ſecundùm entitatem: nam hoc modo etiam ſubſtantia,& cætera accidentia habent partē extra partem ; ſed ſecundùm molem : ita vt cuilibet debeatur diſtincta pars loci quam nata eſt occupare.Partes verò integrantes ſubſtantiæ,& aliorum accidentium (quas entitatiuas vocamus)nō ſunt loci occupatiuæ; ſed omnes poſſunt in eadem parte loci eſſe:imò in eodem loco indiuiſibili.

11 Tertio notandum eſt;Quòd ab hac extenſione partium,ſecundùm molē;quæ eſt eſſentia quantitatis,procedunt proprię paſſiones eiuſdem:quarū prima eſt,Diuiſibilitas in eaſdē partes extenſionis:quæ aptitudo,vel potentia,vt diuidatur,vocari poteſt. Nam ſtatim ac intelligimus quantitatem habere partem extra partem,in quo conſiſtit extenſio ei eſſentialis: conſequenter concipimus eſſe diuiſibilem in eaſdem partes.

Secunda proprietas eſt *Menſura*:hoc eſt,quòd quantitas ipſa ſit menſurabilis per aliam,vel per proprias partes.

Tertia:*Finitam eſſe vel infinitam.*

Quarta:*Quòd ſit fundamentum æqualitatis,& inæqualitatis.*

Quinta eſt,*Extenſio earundem partium in ordine ad locū*: quæ non eſt aliud,quàm eā ſic replere locū : vt ſingulis eius partibus, ſingulæ etiam atque diſtinctæ partes loci correſpondeāt. Quæ extenſio ſic eſt ſeparanda ab extenſione eſſentiali, à qua procedit:vt intelligamus aliud eſſe,quòd partes ſint extēſę inter ſeſe:aliud,quòd ſint extenſæ in ordine ad locum:Eſſe extēſas inter ſeſe,eſt habere diſtinctam magnitudinem,& molem: quam à poſteriori explicamus per id;quod eſt,eſſe occupatiuas diſtinctæ partis loci:partes verò eſſe extenſas,in ordine ad locum:eſt occupare,aut replere diſtinctas partes loci:quæ longè

diuerſa

diuersa sunt. Nã, etiam si quantitas non occupet locum, nec in eo extendantur partes eius, habebunt tamen distinctam molẽ; & eius ratione, erunt distinctæ partes loci occupatiuæ: licèt eũ actu non occupent. Distinctio vtriusq; extensionis, fit manifesta in corpore Christi, existente in Eucharistia: cuius quãtitas habet partes extensas inter sese & occupatiuas distinctarum partium loci; sed non habet extensionem in ordine ad locum: quia notum ipsum corpus, nec partes eius occupant locum: sed modum habent essendi indiuisibilem in ordine ad locum: & ideo totum corpus est, sub tota Hostia; & totum etiam, sub qualibet minima parte eiusdem: vnde habet extensionem essentialem: in qua dicimus, consistere essentiam quantitatis: sed non habet aliam extensionem, in ordine ad locum, quam dicimus esse propriam passionem eiusdem quantitatis: sed per miraculum est essentia, siue propria passione.

Vltima proprietas est; *Quòd vna quantitas non possit se penetrare cum alia in eodem loco.* Se autem penetrare, non est aliud quàm occupare eundem locum, vel eandem partem eius: ita vt si Petrus, & Ioannes, essent in eodem loco, dicerentur se penetrare: sed penetratio corporum, non est naturaliter possibilis: itaque vno verbo possumus explicare hanc proprietatem, si eam appellemus, impenetrabilitatem formalem. 13

His explicatis; Duob. modis intelligitur & explicatur essentia quantitatis, ab his, qui dicũt, in extensione partium, positã esse: nã moderni quidam dicũt, in eo consistere, *Quòd quantitas sit radix impenetrabilitatis,* modo explicato: cæteri verò omnes citati, in eo, quod est, *Quantitatem habere partem extra partem.* 14

Nos verò vtrumq; horum pro eodem reputamus, & solo nomine differre censemus. Nam cùm extensio partium sit radix impenetrabilitatis, sicut aliarum passionum, idem est dicere, essentiam quantitatis consistere, in extensione partium, atque in eo, quòd quantitas sit radix impenetrabilitatis. Sed clariùs explicari dicimus extensionem, per id, quod est habere vnam partem extra aliam, secundùm molem, aut magnitudinem occupatiuam diuersæ partis loci, iam à nobis declaratam.

Conclusio igitur nostræ sententiæ, & cõmunis est, *Quòd essentia quantitatis nõ consistat in diuisibilitate aut mensura: sed in extensione partium.* Probatur hoc arg. ex doctrina tradita desumpto. Essentia rei, in eo debet cõsistere, quod primò de illa cõcipimus, nõ in aliis, quæ ex eo consequi intelligimus: sed primũ, quòd concipimus de quantitate, est extensio partiũ, ex qua intelligimus sequi diuisibilitatem, & mensuram: ergo extẽsio erit essentia quãtitatis, potiùs quàm diuisibilitas, aut mensura. Minorem probo: quia primũ est habere partes, quã esse diuisibile 15

in eas, aut per eas mẽsurabile: ergo prius est habere partes extensas, quã esse diuisibile in partes extẽsas, aut per eas mensurabile; & ex illo sequuntur hæc: & ideo illud erit essentia quantitatis; diuisibilitas verò, & mensura, propriæ passiones eius.

16 Ad testimonium Arist. pro prima opinione, Respõdeo: quòd dum dixit, Tempus esse numerum motus, per numerum, non intellexit mensuram, sed discretionem, aut distinctionem partium motus, secundùm prius & posterius: hanc enim propriè significat numerus; vt in nostris Commentariis super 4. librum Physicorum, expositum reperitur.

Ad arg. eiusdem opinionis; Concedẽda est maior, sed minor neganda: Quia si locus species est distincta à superficie, nõ potest distingui, per solam rationem mensuræ, sed prius debet distingui, per extensionem, ratione cuius conuenit ei mensura.

17 Ad testimonium Arist. pro sententia Scoti; Cõcedimus; Aristotelem definisse quantitatem per diuisibilitatẽ: sed neganda est minor: quòd definitio sit essentialis, sed descriptiua potiùs censenda est: quia datur per propriam passionem diuisibilitatis. Arist. autem, per passionem voluit describere quantitatem: quia notior nobis est diuisibilitas, quàm extensio partium: & ita per illam fit nobis extensio manifesta. Vel secundò, respondemus: Diuisibilitatem duobus modis sumi posse. Primò, pro formali aptitudine ad diuisionẽ. Secundò pro radice eius, quã possumus appellare diuisibilitatem radicalem: & est idẽ prorsus, cum extensione partium à qua diximus, procedere diuisibilitatem formalem, tanquam ab essentia. Hoc supposito, cõcedere possumus, eandem minorem arg. quòd definitio sit essentialis: sed per diuisibilitatem in ea positam, non intelligitur formalis, sed radicalis: quæ idem est cum extẽsione. Quare idẽ est etiam per diuisibilitatem sic sumptam, definitam esse quantitatem, ac per extensionem: in qua potiùs consistit essentia quantitatis, quam in diuisibilitate formali.

Ad secundũ: concedimus, per diuisibilitatẽ distingui, à multis, species quantitatis, tanquam per propriam passionem nobis notiorem, ex qua cognoscimus distinctionem essentialem, quam habet per extensionem. Vel secundò, dicimus, distinguere eas per diuisibilitatem, radicaliter sumptam, quæ idem est, cum extensione, & tunc distinctione est essentialis.

QVÆSTIO II.

Vtrùm Linea, Superficies, & Corpus, sint tres species distinctæ quantitatis continuæ.

18 VT ratio harum specierum intelligatur, notandum est, ex D. Thom. opusc. 48. tract. 3. cap. 3. *Quòd licèt punctum, à linea*

non

non ſeparetur realiter: nec linea à ſuperficie, nec ſuperficies à corpore: per intellectum tamen apprehendere poſſumus pūctum, quod omnino eſt indiuiſibile, realiter ſeparatum à linea, & fingere, quod per planum ducatur: & tunc ex ductu eius remanebit veſtigium, longum; ſed nec latum, neć profundum; quod veſtigiū ſi verſus latera extendatur, relinquetur aliud; non ſolùm longum, ſed etiam latum: & tandem, ſi hoc eleuetur, aut deprimatur, relinquetur tertium aliud veſtigium, longum, latum, atque 19 profundum: hoc eſt habens groſſitiem. Primum ergo veſtigium eſt continuum, & diuiſibile ſecundùm longitudinem, & appellatur linea: & cùm ſit veſtigium relictum ex ductu puncti, continuatur punctis: continuari verò eſt quaſlibet duas partes eius copulari puncto indiuiſibili, & ita efficit vnum continuum. Veſtigium ſecundum eſt longum, & latum; ſed caret profunditate: quia non habet groſſitiem (vt ſic loquamur) & ideo eſt diuiſibile, ſecundùm longitudinem & latitudinem, ſed caret profunditate: & ideo eſt indiuiſibile ſecundùm profunditatem, & cùm ſit veſtigium relictum ex extenſione lineæ, continuatur lineis, & appellatur ſuperficies. Tertium veſtigium eſt longum, latum & profundum, & cùm ſit relictum ex eleuatione, aut depreſſione ſuperficiei, partes eius continuantur ſuperficiebus: & eſt diuiſibile ſecundùm longitudinem, latitudinem, & profunditatem, quæ appellantur dimenſiones quantitatis: quia quantitatem continuam; his tribus modis quaſi dimetiri poſſumus, hoc eſt, ſecundùm longitudinem, latitudinem, & profunditatē: & quia non ſunt plures dimenſiones, corpus dicitur diuiſibile ſecundùm omnem dimenſionem.

De his ergo tribus, linea ſuperficie, & corpore; duo poſſent 20 diſputari. Primum: An diſtinguantur realiter, aut ex natura rei, poſſintque ſeparari realiter: ſed quæſtio hæc Philoſophica eſt, & ideo non pertinet ad propoſitum noſtrum. Nunc verò ſupponenda eſt tanquam communis opinio, quòd diſtinguuntur realiter aut ex natura rei, ſine dependētia ab intellectu: & quòd naturaliter ſaltem nullum eorum poteſt ſeparari realiter ab aliis. Secundum quod poteſt diſputari, eſt, An diſtinguantur ſpecie, & ideo ſint ſpecies diſtinctæ quantitatis continuæ: & hoc quærit titulus quæſtionis.

Circa quam, eſt prima opinio Duran. in 2. d. 2. q. 4 aſſerentis, *lineam, & ſuperficiem, non eſſe veras ſpecies quantitatis*, ſed ſolùm negationes quaſdam dimenſionum: vt lineam, negationem latitudinis; ſuperficiem, negationē profunditatis. Probat hoc argumento: quia differentia conſtituens, atque diſtinguens ſpeciem, debet eſſe poſitiua, cùm ſe habeat tanquā forma: ſed linea & ſuperficies non habent differentiam poſitiuā, per quā conſtituan

tuantur, & distinguātur; ergo non sunt veræ species quantitatis. Probatur minor, quia solū distinguitur linea à superficie, quòd careat latitudine, & superficies à corpore, quòd careat profunditate: ergo solùm sunt negationes quædam latitudinis, & profunditatis, & non veræ species.

21 *Secunda opinio tenet, lineam, & superficiem, esse entitates positiuas, & non solas negationes, sed non distingui specie.* Probat hac ratione. Si linea, & superficies distinguerentur specie inter sese, & à corpore, maximè per longitudinem; distinguerentur & latitudine: sed per has nō: ergo nullo modo. Probatur minor: quia superficies includit longitudinē, & latitudinē; ergo non distinguitur ab ea linea, per longitudinem. Deinde corpus includit longitudinem, latitudinem, & profunditatem; ergo non distinguūtur ab eo, linea, & superficies, per longitudinē & latitudinē.

Tertia sententia est cōmunis, & vera: *Quòd linea, superficies, & corpus, sint vera species quantitatis continua, atque distincta.* Hæc est expressa apud Arist. non solùm c præsenti, sed 5. Met. c. 13. vbi singulas has species suis descriptionibus explicat: & omnes eius interpretes in Commentariis vtriusque loci eam sequuntur.

Præterea ratione probatur primò, quòd sint veræ species quantitatis: quia extensio partium intrinseca ratio quantitatis est, & diuisibilitas in partes, propria passio eius: sed vtraque ratio conuenit formaliter lineæ & superficiei: illi quidem secundùm longitudinem, huic verò secundùm latitudinem, & corpori secundùm profunditatem, secundùm quas dimensiones extenduntur partes eorum; ergo sunt veræ species quantitatis.

22 Probatur deinde, ꝙ sint species distinctæ. Primò, quia multa demonstrantur in Mathematicis de his speciebus tanquam de distinctis: Geometra enim agit de sola linea tanquā de proprio obiecto, nihil cōsiderans de latitudine aut superficie: & perspectiuus de linea visuali; ergo distincta species est à superficie, & corpore. Secundò; quia rationes formales diuersæ distinguunt diuersas species: sed longitudo, quam dicit linea, est diuersa ratio formalis à latitudine, quam dicit superficies, & à profunditate, quam dicit corpus, vt ex se patet; ergo distinguitur species ab eis: & idem potest probari de superficie, & corpore.

23 Sed tota difficultas distinguendi has species, in eo consistit, quòd videntur posteriores includere priores: vt corpus superficiem, & lineam; & superficies lineam. Vt ergo fiat manifestum, hanc inclusionem non tollere differentiam specificam, notandum est primò, lineam & superficiem duobus modis sumi posse. Primò, vt sunt indiuisibiles, linea quidem secundùm latitudinem, & superficies secundùm profunditatem: & hoc modo, non sunt species quantitatis: sicut punctum non est species

quan

quantitatis,sed terminatiuum,& continuatiuum partiũ lineę. Probatur vtrũque:quia quãtitas essentialiter est diuisibilis;ergo linea, & superficies, vt sunt indiuisibiles, non possunt esse species quantitatis,sed sunt terminatiuæ, & cõtinuatiuæ alterius speciei:linea cõtinuatiua partiũ superficiei, & superficies continuatiua partiũ corporis. Secundo modo accipiuntur, vt diuisibiles sunt,secundùm proprias dimẽsiones:linea secũdùm longitudinẽ,& superficies secundùm latitudinẽ,& habent sua indiuisibilia,quib. partes eorum continuantur,& terminãtur: linea terminatur,& continuatur punctis: superficies verò cõtinuatur lineis,vt indiuisibilib.secundùm latitudinem. Et hoc modo sunt species quantitatis distinctæ, & pertinent per se, & directè,ad prædicamentũ:sed secundùm primam cõsiderationem,solùm pertinent reductiuè ad speciem illam,cuius partes copulant,vt linea ad speciem superficiei,& hæc ad speciẽ corporis.Sed dum dicimus lineã esse indiuisibilem, secundùm latitudinem,& superficiẽ secundùm profunditatem, per indiuisibilitatem,non debemus intelligere purã negationem dimẽsionis:sed modum positiuum,qui per negationem indiuisibilitatis explicatur: sicut per punctum omnino indiuisibile,non intelligimus purã negationem,sed modum positiuum,quo copulantur partes lineæ. Ratio huius est:quia officium copulãdi partes,reale est,& positiuũ;ergo non potest a pura negatione fieri,sed ab entitate positiua.Secundò notandum est,ex doctrina D.Th.vbi suprà,sic se habere has duas species,superficiẽ,& corpus,vt quæ libet dicat vnam tantùm dimensionem de formali,nempe vltimã:aliam verò,vel alias,de materiali, & quasi præsuppositiuè,vt superficies, de formali solùm dicit latitudinem,de materiali verò,longitudinem,& corpus profunditatẽ de formali,longitudinem verò,& latitudinem,quasi de materiali:& ratio huius est;quia cùm profunditas sit dimensio continua:copulari debent partes eius, indiuisibilib. secũdùm profunditatem:& tales sunt superficies,quæ cùm habeant dimensionẽ latitudinis,necesse est eam habere corpus: & quia superficies copulari debet indiuisibilibus,secundùm latitudinẽ,quę sunt lineæ habentes longitudinem : ideo necesse est superficiẽ habere longitudinem:sed ex hoc fit manifestum, quòd eas nõ habeat formaliter, sed solùm materialiter, & quasi per accidens : quia propria indiuisibilia, quæ per se includunt, simul sunt diuisibilia,secundùm easdem dimensiones.Vnde quia indiuisibilia lineæ,quæ sunt puncta,nõ sunt diuisibilia secũdùm aliam dimensionem:nec linea de materiali, aut per accidens, vllam aliam dimensionem, præter longitudinem importat.

Vltimò notandũ est;Genus,& differentiã, ita esse accipiẽda 24
in

in his speciebus vt definitiones earũ possimus designare, quòd cõmune & proximum genus earum sit, quãtitas continua, sub qua collocãtur: differẽtia verò accipiẽda est, in ordine ad proprias dimensiones singularũ: & ita definitio lineæ talis erit: *Linea, est quãtitas continua, extensa secundùm dimensionem formalẽ longitudinis. Superficies, est quantitas continua, extensa secundùm dimensionem formalem latitudinis. Corpus verò, quantitas continua, extensa secundùm dimensionem formalem profunditatis.* Nec enim ponitur longitudo in definitione superficiei, nec latitudo, in definitione corporis: quia, licèt has etiam dimensiones necessariò includant, non tamen formaliter, sed solùm materialiter: imò nec per se, sed per accidẽs: q̃ hac ratione probatur: Vna species nec cõponitur ex altera formaliter, nec in ea includi potest: sed linea, superficies & corpus, sunt species diuersę quãtitatis; ergo nulla põt aliã aut alias includere formaliter.

25 Ex tota hac doctrina intelligitur, quonã modo distinguãtur linea, superficies, & corpus; non quidem, vt nonnulli opinãtur, per negationem alicuius dimensionis: vt linea à superficie per negationem latitudinis: & superficies à corpore, per negationem profunditatis: sed distinguuntur, per positiuam extensionem, secundùm dimensionem propriam: ita vt linea distinguatur à superficie, per positiuam extensionem partium, secundùm longitudinem, & superficies à corpore, per positiuam extensionem latitudinis, & corpus ab vtraque, per positiuam extensionem, secundùm dimensionem profunditatis.

Si autem dicatur, Arist. 5. Meta. c. 13. alio modo has species definisse, nempe. *Lineam esse magnitudinem cõtinuam ad vnum*: hoc est, secundùm vnam dimensionem longitudinis. *Superficiẽ, ad duo*, id est, secundùm duas dimensiones lõgitudinis, & latitudinis. *Et corpus, ad tria*, id est, secundùm tres dimensiones, lõgitudinis, latitudinis, & profunditatis. Respõdeo, ita definisse, sed definitiones istæ, non sunt distinctæ a nostris, verùm eædẽ cũ eis: & differre videntur, quia Aristoteles, non solùm formales dimensiones posuit, per quas cõstituuntur, ac distinguũtur: sed etiam materiales, in quibus superficies, & corpus conueniunt. Nos verò, solùm per formales definimus eas, non curãtes de materialib. quas præsupponimus necessariò includere.

26 Ad arg. primæ opinionis, negãda est minor, quòd solùm per negationẽ alicuius dimensionis, distinguãtur linea & superficies. Nõ enim distinguuntur, nisi per positiuã extensionem, secundùm propriã extensionis rationem quãuis vna dicat negationẽ dimensionis, quã includit altera: quod cõmune est omnibus speciebus cuiuscunq; generis: nam homo eo ipso, quòd est rationalis, dicit negationem cuiusque speciei irrationalis

Ad-

Ad arg. secundæ opinionis; cōcessa maiori, neganda est minor, quòd nō distinguātur linea, & superficies, per longitudinem, & latitudinē: quia licèt superficies includat longitudinē, non tamen formaliter, sicut linea, sed materialiter tantùm: & licèt corpus includat latitudinē, non formaliter, sed materialiter: & cùm distinctio debeat esse per aliquid formale, distinguuntur istæ species per singulas dimensiones, quas includūt formaliter, & quæ nō includuntur formaliter ab aliis, vt expositum est. Et si aliquis dicere vellet, superficiem dicere longitudinem aliam, distinctam à longitudine lineæ, & corpus aliam longitudinem, distinctam à longitudine lineæ, & superficiei, & aliam latitudinem, distinctā a latitudine superficiei, & ita distingui à superficie, & linea, non solùm per vnam dimensionē formalem, sed per tres etiam formales, & sibi proprias, & superficiē à linea, & corpore, per duas formales, & sibi proprias, longitudinis, & latitudinis: quod manifestum fieret, si istæ species, saltem per potentiā Dei absolutam, separarentur realiter: tunc enim corpus haberet trinam dimensionem, essétque longum, latum, & profundum, & superficies, longa, & lata, linea verò, solùm longa. Respondetur, hunc modū distinguendi has species, per solam imaginationem excogitari posse: sed secundum rationem implicare cōtradictionē. Probatur, quia ex eo sequeretur, Corpus habere tres longitudines distinctas; & distinctas solo numero, & eas includere formaliter: & eodē modo, duas latitudines: imò, & triplicata puncta, quibus continuantur diuersæ longitudines; & vtrumque est impossibile.

Primum quidem: quia longitudines omnes, sunt eiusdem speciei; cùm habeant eundem modum extensionis partiū, eundem modum continuationis per puncta, & eundem effectum formalem in subiecto: repugnat autem, quòd aliquid includat formaliter, & essentialiter, tria prædicata eiusdem speciei. Probatur secundum esse, impossibile: quia repugnat multa accidentia, purè absoluta, & eiusdem speciei, qualia sunt dimēsiones, simul esse in eodem subiecto, à quo aliquo modo accipiūt indiuiduationem. Hoc autem sequeretur, si superficies, & corpus, tot haberent longitudines, & latitudines; quas omnes tribuerunt subiecto, in quo inhærerent. 27

Quòd verò dicitur, has species posse realiter separari, per potentiā Dei absolutā falsum est; quia manifestā contradictionē implicat. Quod sit probo: Si corpus esset separatū à superficie, esset quantitas continua diuisibilis, secundùm longitudinē, latitudinem, & profunditatē: ergo longitudo eius, cōtinuaretur punctis, & ideo esset linea: quia Linea nihil aliud est, nisi *longitudo continuata punctis*: latitudo etiā eius continuaretur lineis:

&

& ideo esset superficies; quare non esset separatũ à linea, & superficie, vt supponitur: implicat ergo contradictionẽ separari: ꝙ potest eodẽ modo probari, de superficie, vt intelligẽti patet.

28 Ratio autẽ fundamentalis, propter quã repugnat separari vllo modo has species, est: quia non est dabilis; imò nec intelligibilis substãtia, cui quantitas inhærere possit, nisi corporea: quę ex sua natura, & essentia, nõ potest suscipere quãtitatẽ; nisi trinæ dimẽsionis, nẽpe lõgitudinis, latitudinis, & profunditatis: quare nõ potest dari quãtitas, quæ illas omnes nõ habeat.

QVÆSTIO III.

Vtrùm tempus, sit vera species quantitatis continua.

OCcasionem dedit Arist. ipse huic quęstioni: nam cap. pręsenti, *tempus enumerauit inter species quantitatis continua.* Sed 5. Metaph. c. 13. idem tempus cum motu, docuit esse *quantum per accidens*, ita vt à mobili, & spatio: seu alia forma, circa quam versatur, motus continuationem, & extensionem accipiat: sicut albedo eam accipit à corpore, cui inhæret. Ideo diuersæ sunt opiniones.

Prima temet, *Tempus non esse speciẽ quantitatis, nec habere extensionẽ per se, sed per accidens, sicut motum*: ita Pater Franciscus Suarius, tom. 2 suæ Met. disp. 40. lect. 9. n. 8. & cum eo multi recentiores. Habẽtque hæc sententia, præter testimonium Arist. plura arg. sed tria hæc sunt potissima, & difficilia. Primũ; Species quantitatis, debent esse entia realia: quia quãtitas est prędicamentum reale. Sed tempus non est ens reale: ergo non est species quantitatis. Probatur minor: nã ens reale, quod est totum, debet habere partes reales: sed tempus, cùm sit totum, cõprehendens sub se præteritum tempus, præsens, & futurũ; non habet partes reales: ergo non est reale. Probo iterum minorẽ: quia reale est illud, quod est in rerũ natura: sed nulla pars temporis est in rerum natura: nam tempus præteritum iam nõ est, futurũ nondum est, præsens verò solum potest esse instans, seu momẽtum indiuisibile; quia cùm tempus sit successiuum, nullam partem potest habere præsentem, præter indiuisibile: ergo nullam habebit præsentem, & ideo nec realiter existentem.

29 Secundò probatur; quia *Tempus*, vt definit Arist. 4. lib. Phys. c. 11. tex. 100. *est numerus motus secundùm prius, & posterius*: sed non est numerus discretus; qui sit species quantitatis discretæ, cùm verè sit continuum, nec habet aliam extensionem distinctam, ab extensione motus, cum quo identificatur realiter: ergo sicut motus, non est quantus per se, sed per accidens; sic etiã tempus. Probatur minor: quia tempus non est aliud, quàm duratio motus: ergo non potest habere aliam extensionem partium,

tiū, distinctā ab extensione partiū motus: de quo Arist. affirmat & omnes ferè expositores eius; quòd sit *quantum per accidens.*

Tertiò; Impossibile est, quòd species alicuius generis pertineat ad aliquod prædicamētū; quin genus eius, ac cæteræ species ad idē prædicamentum pertineat: vt si homo pertinet ad prædicamentū substantiæ: necesse est animal in eodē prædicamento substātiæ collocari: sed duratio est genus, ad durationē Angelorū: quę vocatur æuum, ad durationē substantiæ corporeæ, & ad durationem motus, quæ vocatur tēpus: ergo omnes collocātur in eodē prædicamēto; sed durationes substantiarū non collocātur in hoc prædicamēto; cū sint indiuisibiles, nullā habentes extensionē; ergo nec poterit in eo collocari tēpus.

Secunda opinio distinguit *duplicem considerationem temporis:* 30
& ait: Si tempus cōsideretur sub ratione extensionis partium, & diuisibilitatis in eas non est quātum per se, sed per accidens: vnde nec est species quātitatis. Si verò consideretur sub ratione mensuræ, hoc est, in quantū est mensura motus, sic est quātum per se & species quantitatis continuæ. Arist. verò loquitur de eo 5. Met. sub prima consideratione: & propterea ipsum cōnumerat inter quanta per accidens: sed c. præsenti, sub secunda, & ideo dicit esse speciem per se quantitatis continuæ. Hanc sententiam videntur sub hac distinctione temporis excogitasse antiqui interpretes Arist. vt commentator D. Thom. & alij ad concilianda diuersa loca Arist. citata: & eos sequitur Soncinas 5. Metaph. quæst. 8.

Tertia opinio affirmat *tēpus esse speciem quantitatis, per se distinctam à cæteris: non solùm in ratione mensuræ, sed extēsionis.* Sic Fonseca 5. Met. c. 13. q. 10. Toletus q. 2. huius capitis, & alij interpretes Arist. & Arist. ipse cap. præsenti. Et hæc videtur nobis probabilior, & tenenda. Probatur hac potissimum ratione insinuata à D. Th. opusc. 42. c. 2. *Essentialis ratio quantitatis, est extensio partium:* sed tempus habet distinctam extensionem partiū à motu: ergo nō accipit extensionē ab eo: sed habet per se. Probatur minor, nā fieri potest, vt motus habeat paruam extēsionem, & tempus magnā: & ex opposito, tempus paruā; & motus magnā: ergo sunt distinctæ extensiones, & vna nō accipitur ab alia. Antecedens probo, quia motus factus per idem met spatiū eiusdem longitudinis, non habet maiorem extensionē: siue sit tardus, siue velox; & tamē extensior est duratio eius. Nā si velox sit; durabit per dimidiā horam: si verò tardus, per integram: ergo habet maiorem extensionem, atque distinctam à motu.

Respondent huic argum. moderni: quod si duratio tardioris 31
motus cōparatur ad tēpus extrinsecum; quod est duratio motus primi mobilis; vel ad tempus imaginarium, maior dicetur;

si verò ad durationem intrinsecam eiusdem motus; nō erit maior, vel extensior quàm motus ipse: sed potiùs in motu velociori quasi comprimūtur partes eius: sicut comprimuntur partes motus, ratione velocitatis: vnde non sequitur, durationem intrinsecam habere distinctam extensionem à suo motu, quē sequitur: licèt distinctam habeat extensionem ab eo duratio extrinseca primi mobilis; quæ etiam non erit distincta a suo illo motu primi mobilis, quem sequitur: vt ita verum semper sit, nullam durationem habere extensionem distinctam à suo motu; sed eam quam habet, ab eo accipere.

Contra hāc tamen solutionem sic arguo: Non solū duratio extrinseca cælestis motus, maiorem habet extensionem, quàm motus ille velox; sed etiā duratio propria eius: ergo solutio est falsa. Probatur antecedēs: quia duratio propria æquiualet horæ. & ei coexistit coexistē. ia formali: quia vtraq; duratio est formaliter successiua: sed hora est duratio extrinseca tēporis cœlestis: ergo sunt formaliter æquales: duratio autem extrinseca, extensior est motus tardioris: ergo erit etiam extensior duratio intrinseca, & propria; quare non erit accepta ab eo.

32 Vnde sequitur, non minus falsū esse; quod in eadem solutione dicitur: partes intrinsecas durationis cōprimi, sicut partes motus: quia partes motus cōprimūtur, ratione velocitatis, quę est quidam modus earū: sicut condensatio est modus, quo partes aquæ, aut alterius corporis cōprimuntur: sed tempus nō est capax velocitatis, aut tarditatis; vt docet & probat Arist. 4. libro Physic. tex. 96. his verbis: *Mutatio quidem omnis velocior, aut tardior est: tempus autem nō est: tardum enim, & velox, tempore definiuntur: velox enim est quod in pauco tempore multum mouetur: Tardū autē quod in multo parū: tēpus autē non definitur tēpore*, &c. Ergo repugnat, partes durationis comprimi: & ideò falsum est; quòd duratio ipsa nō sit maior, vel extensior tardioris motus.

Secundò probatur; In tēpore, quod est duratio motus primi mobilis. Nam si vna circulatio cæli; per quam sol mouetur ab oriēte in occidētem, quæ modo fit spatio 12. horarū, fieret spatio 24 horarum; euidens esset, durationem in tali motu consumptā duplo maiorem esse ea, quæ modò consumitur: & ideo habere extēsionem duplo maiorem ea quam modò habet: sed circulatio ipsa non haberet maiorē extensionē, quā habet modo; ergo extensio durationis distincta est ab extensione motus. Probatur minor, quia extēsio motus sumitur ab extēsione spatij, aut localis pręsentię; quę per motum acquiritur: sed spatiū est idem, & ex consequenti, præsentia localis in eo est eiusdem extensionis: ergo motus per illud factus, siue tardus, aut velox, eiusdem erit extēsionis, & non maioris: cū euidens sit duratio-
nem

nem eius duplo maiorem extensionem habere.

Vt autem nostra sententia, & cõmunis, meliùs intelligatur; notandum est, Tempus sic esse definitum ab Arist.4.lib. Physi. *Tempus est numerus motus, secũdùm prius, & posterius*. In qua definitione duo dicuntur de motu. Primũ, quòd sit duratio prioris, & posterioris motus: ex quo sequitur aliud, nẽpe, quòd sit numerus partium eius: sed numerus dicit discretionẽ, seu separationem; quæ duob. modis sumitur. Primo, secundùm quantitatem: & sic est species quantitatis discretæ; vt tria corpora, quæ realiter sunt discreta, aut separata: sed cum certo ordine numerabilitatis inter sese, secundùm prius & posterius: quia secũda vnitas est posterior primà, & prior tertia: alio modo sumitur discretio, seu separatio: non secundùm quantitatem, sed secundùm qualitatem: ita vt licèt partes sint continuæ secundùm qantitatem: tamen diuersas habeant qualitates: quarum ratione discretæ; aut separatæ dicãtur. Dum ergo dicitur: *Tempus esse numerum motus*, non de numero quantitatiuo, sed secũdùm qualitatem intelligitur: quia pars prior distinctam habet qualitatem à posteriori: & qualitas hæc, modus ipse prioritatis, & posterioritatis esse intelligitur. Ideo tempus non est species quantitatis, in quantum numerus dicitur: sed in quantum est duratio continua motus, habens partes priores, & posteriores, copulatas termino communi, quod est instans. 33

Secundò notandũ est, nõ esse certum, quo modo distinguatur tempus à motu: sed quidã dicunt distingui ex natura rei, & ante intellectũ: quod ego probabilius esse existimo: vt in nostris Commentariis super quartum librum Physicorum ostẽditur. Alij verò non nisi ratione distingui tenent: ratiocinata tamẽ, hoc est habente fundamentũ in re ipsa: sicut distinguũtur actio & passio in eodẽ motu. Siue autem hoc, vel illud dicatur, satis est: vt possimus intelligere, Tẽpus habere distinctam extensionem realem, vel formalẽ, à motu: quæ est extensio durationis. 34

Tertiò notandũ est: Motum duplicem habere extensionem: vnã, in quantùm est via inter duos terminos, A quo, & Ad quẽ: Aliã in quantum durat: & dicitur extensio durationis: & neutrã habet à se: sed primam à mobili, & spatio, seu termino ad quem: secundam verò à tempore: quæ propriè loquẽdo est extensio durationis. Ex quo intelligitur, vtroque modo, & omni ratione esse quantũ per accidens. Tempus verò neutro modo habet extensionem à motu, aut mobili, vel spatio: sed eam habet propriã, & a se: & vocatur extẽsio prioris, & posterioris, secũdùm durationẽ: distincta ex natura rei, à motu, à mobili, & spatio: & ideo dicitur intrinseca. Sed eã habet dependentem à causa efficiẽte motũ: à qua producitur idem tẽpus, secundùm

 suum

suũ esse medio motu: non tanquam causa, sed tanquam causatione: quod patet non tollere, quin eam habeat per se, & ab intrinseco: nã cæteræ omnes species quãtitatis habẽt suas extẽsiones, sicut & suas entitates a causa efficiẽte, à qua producũtur.

35 Quartò notandum: quòd cùm tempus sit duratio motus; & motus sit duplex, duplex est etiã duratio. Vna est duratio primi motus, hoc est cœlestis: qui cùm sit primũ corpus, motus eius dicitur primus: & cùm motus iste primus sit regularissimus, hoc est, eodem modo se habens semper quantũ ad velocitatẽ, & ab eo dependeãt cæteri motus inferiorum corporum, omnes etiã per eũ mensurantur: & ideo dicitur mensura omniũ, quia mensura debet esse certissima: & propterea eodem modo semper se habens. Et hæc est ratio, propter quam in communi modo loquendi, hæc sola duratio vocatur tempus: quia tempus videtur cõmunis mensura omnium motuũ, est tamen mensura extrinseca: cùm sit distincta a cæteris motibus, per eã mẽsuratis. Aliæ sunt durationes particulariũ, & inferiorũ motuum: quia cuilibet motui correspondet sua duratio particularis, & intrinseca: sicut quilibet habet suas partes priores, & posteriores: quę necessariò inferunt particulares, & proprias durationes. Sed quia istæ nõ sequũtur ex motib. regularibus, sed modò velociorib. modò tardioribus: ideo nec vocãtur propriè tẽpora: sed tẽpus absolutè dicitur vnum, pro illa prima duratione primi motus.

36 Ex his credo intelligetur aliquo modo natura tẽporis, & ex ea, quem sensum tenuerit Aristoteles, dũ *tempus enumerauit inter quanta per accidens*, in 5 Metaph. videlicet non habere extẽsionem omnino absolutam, sicut cæteras species quantitatis, sed cum ordine ad aliud, nempe ad motum; & ideo esse quasi quantum per aliud, non tamen per accidens, sicut motus: qui non habet propriam extensionem, sed quam accipit à spatio, & subiecto. Tempus verò habet quidem propriam, non omnino absolutã, sed cum ordine ad aliud: ideo nõ est tam per se quantum, ac cæteræ species. Sed primum argumentum petit distinctionem illã rerum permanentium, & successiuarum, quæ etiã habent partes diuersæ rationis: nã res permanentes habẽt partes, quæ simul existunt, vt lignum, vel lapis: res verò successiuæ nõ habent partes simul existentes, sed in successione, & trãsitu: vt motus; cuius partes non simul existũt, sed quædam sunt futuræ, aliæ præteritæ: & futuræ fiunt primò præsentes: deinde præteritæ: sed nec præsentes sunt per modũ permanentis, aut simul existentis: sed per modum successiuè transeuntis. Denique tam partes futuræ, quàm præsentes, & præteritæ, copulantur per instantia indiuisibilia, etiam fluentia, & fiunt vnum tempus, & vna quantitas continua, & successiua. Quare licèt nulla

nulla pars temporis sit præsens, vel existēs permanenter, aut tota simul, habet tamen vtrumq; p modum successionis & fluxus.

Ad formam autem primi arg. neganda est minor; Quòd tempus non sit ens reale, aut non habeat partes reales actu existentes: quia licèt non existant per modum permanentis, existunt tamen per modum successiui, hoc est, continuè fluentis: & ita tempus futurum fit præsens, & præteritum. Et licèt tempus futurum nondum sit, & præteritum iam non sit: est tamen tempus præsens, non solùm ratione instantis, sed etiam vt tempus est: non tamen habet præsentiam permanentem, sed fluentem: fit autem vnum tempus continuum, cum præterito, & futuro, ratione instantis, per quod cum eis copulatur.

Vnde sequitur falsam esse, & non necessariā ad entitatē realē 37
temporis dependentiam ab intellectu, quam aliqui ponunt in tempore: dicentes, Tempus complementum suæ essentiæ ab ea accipere: ita vt ante operationem intellectus non sit completa. Quia cùm sit numerus motus, & numerus compleatur ab intellectu: ergo ita complebitur & tēpus. Dico falsum hoc esse: quia ex eo sequitur, Tempus formaliter esse ēs rationis, & nō dari ante operationē intellectus. Probatur consequentia: quia nihil reale potest accipere ab intellectu: si ergo accipit essentiale cōplementum: ergo complemētum hoc est ens rationis, & ita essentia temporis erit ens rationis, cùm per ipsum compleatur. Quare nōn dabitur ante operationē intellectus, quod constat esse falsum, cùm ante operationem intellectus detur duratio primi motus, quæ est verum tempus. Quòd verò tale complementum non sit necessarium, probatur, quia sine illo habet tēpus veras, ac reales partes, in fluxu reali consistentes, iuxta naturam entis successiui, non minùs quam motus: de quo euidens est, non dependere ab intellectu: sicut videbimus nō depēdere numerum.

Ad secundum; Concedenda est minor, quòd tempus non sit numerus, realiter discretus, discretione quantitatiua, neq; species quantitatis, ex eo quòd sit numerus, sed ex eo, quod est cōtinua duratio motus: a quo negandum est non distingui realiter: & licèt solùm distinguatur ratione formali, sufficit, vt sit ens completum, & per se extensum: quamuis motus sit incompletus, atque extensus per accidens: nam actio & passio identificantur realiter cum motu, tamē sufficit distinctio rationis, vt actio, & passio sint entia completa, & prædicamentalia, quamuis motus neutrum habeat.

Ad vltimum; Concessa maiori, neganda est minor: quòd dura- 38
tio in communi, sit genus ad durationes substantiarum, & ad tempus: sed est analogum: quod præsertim verum est, ac necessarium apud eosdem modernos: qui asserunt, durationem sola

ratione distingui ab existentia rei durantis. Quo supposito, duratio substantiarũ erit idem, ac existentia earum:& duratio accidentium, idem ac actualis inhærentia eorum:sed substantiæ,& accidenti, nihil datur cõmune vniuocum : ergo nec durationibus eorum. Et etiam si ex natura rei distinguatur duratio ab existentia rei durantis, cùm eam consequatur naturaliter: non potest tamen duratio in communi, esse vniuoca, respectu vtriusque:quia sicut accidẽs habet esse secundùm quid; ita duratio consequens naturam eius, erit talis secundùm quid, per attributionem ad durationem substantiæ:nec habere poterunt rationem vniuocam durationis : quare nec sequitur durationem motus non esse speciem quantitatis:quia durationes substantiarum non sunt in hoc prædicamento.

QVÆSTIO IV.

An locus sit species quantitatis continuæ, distincta à superficie.

39 Occasionem dedit Aristoteles huic quæstioni : quia licèt capite præsenti enumerauit locum inter species quantitatis, tamen 5. Met. cap. 13. vbi de eodem prædicamento ex professo agit,& alias species quantitatis enumerauit, nullam fecit mentionem loci. Ideo prima opinio asserit; *Locum esse speciem quantitatis, distinctam à superficie* : non quidem in ratione extensionis essentiali quantitatis, sed solùm in ratione mensuræ. Probat vtrumque, quia illa distinguuntur specie, in ratione extensionis, quæ habent distinctam extensionem : sed locus & superficies non habent extensionem distinctam, sed eandem: ergo in ratione extensionis distinguuntur. Minor probatur: quia locus est superficies quædam: ergo est extensa secundùm longitudinem,& latitudinem: addit verò continentiam locati, ratione cuius non habet nouam aliquam dimensionem, sed solùm nouam correspondentiam ad locatum : ergo non habet nouam, aut distinctam extensionem, bene tamen habet nouam rationem mensuræ: quia ex eo, quod continet locatũ, est mensura extrinseca eius, superficies verò, non est mensura extrinseca locati, sed intrinseca locantis in quo inhæret. Ideo Aristoteles capite præsenti, vbi rationem mensuræ præcipuè considerabat, in quantitate locum numerauit, tanquam speciem distinctam a superficie: sed 5. Metaph vbi de quantitate agebat, præcipuè secundum rationem essentialem extensionis, non fecit mentionem loci : quia sub hac consideratione non distinguitur à superficie. Vnde connumerans superficiem, sufficienter connumerauit locum. Ita sentit Sotus in hoc cap. & Masius disp. de quantitate, sect. 3. quæst. 4.

Secunda

Secunda opinio tenet, *Locum esse distinctam speciem à superficie, etiã sub ratione essentiali extensionis*: nõ quidem realiter, sed solùm formaliter. Hanc sequuntur Albertus Magnus, tract. 8. prædicamentorum, c. 5 Iauellus, tract. 5. Canter in extensione textus, & Toletus, quæst. 2. huius capitis Probatur testimonio Arist. in hoc c. vbi non solùm docuit, sed probauit; *Locum esse speciem quantitatis continuæ, distinctam ab aliis*. 40

Deinde ratione. Primò: Quia distinctus modus formalis extensionis sufficit distinguere rationem formalem, & specificã duarum quantitatum: sed locus habet distinctum modũ formalem extensionis: ergo distinguitur formaliter, atque specie à superficie. Probatur minor, quia superficies, vt superficies, solùm habet extensionem secundùm longitudinem, & latitudinem: sed vt locus, addit nouum modum extensionis, correspõdentem locato, quod circumscribit, in quantum partes eius correspondent partibus locati, & puncta punctis; & ex tali correspondentia, habet nouum modum diuisibilitatis quia diuisibilis est, ad diuisionem locati: ergo habet distinctam rationem quantitatiuam, quæ sufficit, vt sit distincta specie à superficie; licèt non distinguatur ab ea realiter.

Secundò, quia proprietas maxima quantitatis est, æquale, & inæquale: sed locus, vt locus, est æqualis locato; vt docet Arist. 4. lib Phys. tex. 13. ergo vt talis, conuenit ei essentia quantitatis, per quam erit distincta species à superficie: cui, sicut non conuenit æqualitas cum locato, ita nec conueniet formalis ratio, & propria extensionis loci.

Tertia opinio duo asserit. Primum, *Quòd locus sit vera species quantitatis*. Secundum, *Quòd non sit species distincta à superficie*; nec in ratione extensionis, nec in ratione mensuræ, sed solũ distinguatur ab ea, per quandam rationem accidentalem, & extrinsecam: quæ est continentia, aut circunscriptio locati. Hæc est expressa D. Th. 5 Met. lect. 15. & in 2. d. 12. q. vnica, a. 5. ad 2. & eam sequuntur Soncinas 5. Met. q. 40. Albertus Saxoniæ 4. lib. Phys. q. 1. Venetus c. præsenti, Vallesius controuersia 25. ad tyrones, Fonseca 3. Met. c. 13. q. 3. Pater Franciscus Suarius 2. tomo suæ Met. disp. 51. sect. 2. n. 9. & multi ex modernis. Et hæc videtur mihi probabilior. 41

Vt autem illã probemus, notandum est, Locum duobus modis considerari. Primo, Mathematicè, solùm pro superficie cõtinente aliud corpus. Secundo, Physicè, prout addit quandam immobilitatem, ratione cuius respicit motum localem, aut etiam virtutem conseruatiuam locati. Et vtramque rationem eius explicuit Arist. 4. lib. Physic. textu 36. sic eum definiens: *Locus est vltima superficies corporis, continentis immobilis*. Capite

autem præsenti solùm cõsiderat locũ, secundùm primã rationem; vt est vltima superficies cõtinens corpus: immobilitatem verò ad libros Phys. remittit, & secundùm illam asserit *esse speciẽ quantitatis*. Et hoc est primũ, quod nostra sentẽtia affirmat.

42 Probatur verò secundum, *Quòd nõ sit species distincta à superficie*. Primò, quia species distinguuntur per differentias contentas sub eodem genere: ergo species quantitatis continuæ, per differentias eiusdem generis, quæ aliquem gradum perfectionis supra illud addant. Vt igitur superficies, quatenus locus, distincta species sit à superficie, vt superficie, nouam rationem formalem extensionis, aut mensuræ, supra eam addere debet: sed nullam addit: ergo non est distincta species.

Probatur minor: quia vel cõsideramus superficiẽ, vt actu cõtinentem locatũ; vel solùm, vt aptam cõtinere: quod habebit, si locus, qui modò repletur corpore, vacuus remaneat, non est enim alia ratio considerandi eam, vt locum: sed neutro modo cõsiderata, addit nouã rationem extẽsionis, aut mensuræ: ergo nõ est vllo modo distincta species à se ipsa, vt superficie. Probo iterum minorem, quia vt actu continere, nihil addit intrinsecum, sed continere, vel circumscribere aliud, sola denominatio extrinseca est in circũscribente, vt patet: aptitudo verò cõtinẽdi, talis debet esse, qualis est actualis continentia: cum potẽtia ab actu sumat speciem: ergo solùm erit potentia denominandi aliud extrinsecè contentum, vel circũdatum: sicut aptitudo in veste, denominandi corpus vestitum: sed sola denominatio extrinseca, vel sola aptitudo ad illã, non potest esse nouus gradus perfectionis, sub genere extensionis quantitatiuæ: quod ex se dicit aliquid intrinsecum, & formale: cum sit accidens purè absolutum: ergo non potest distingui specie locus à superficie.

43 Et confirmari potest: quia si continere actiuè locatum, quãuis extrinsecè addit nouum modum extensionis, distinctum à superficie vt tali, ideo facit distinctã speciẽ quantitatis, sequitur, corpus passiuè contineri à loco, addere nouũ modũ supra dimensiones eiusdẽ corporis contenti: & ideo pro continentia passiua, aliam speciem esse distinguendã; quod nemo concedit.

Secundò probatur, quia continere locatum extrinsecè, vel aptam esse superficiem, ad illud continendum, aut etiam respondentia illa partium, aut punctorum, cum partibus, & punctis locati, non potest intelligi aliud esse, præter relationem, sed sola relatio nõ potest distinguere species quantitatis: quia differentia quantitatis debet esse absoluta, sicut genus: ergo non distinguitur locus specie, à superficie, sub genere quantitatis, per continentiam locati: nec aliud addere intelligitur per quod sub eodem genere distinguatur.

Ad

Ad argumentum primæ opinionis Distinguenda est minor, ex ea parte, qua dicit locum addere nouam rationem mēsuræ: nam mēsura duplex est; vt inferiùs explicabitur, Actiua,& Passiua:& illa solùm est extrinseca ratio quantitatis: passiua verò, quæ appellatur mensurabilitas est extrinseca,& propria passio eius : ab illa igitur non possunt distingui species quantitatis; quia extrinseca:sed neque ab hac;quia communis omnibus,licèt omnibus intrinseca,tanquam communis passio.

Ad primū arg.secundæ opinionis;Concessa maiori,neganda est minor: quia continentia actiua locati,aut correspondentia secundùm partes,& puncta,non est nouus modus extensionis; sed sola denominatio extrinseca,in superficie, & fortè noua relatio ad corpus contentum:quæ non possunt locum distinguere à superficie, sub genere quantitatis continuæ.

Ad secundum , negandum est antecedens ; Quòd proprium sit quantitati esse æqualem,vel inæqualem alteri ; sed est accidens commune : proprietas verò eius est,quòd secundùm eam omnia dicātur æqualia, vel inæqualia:& hæc proprietas communis est omnibus speciebus:& ideo non potest eas distinguere:vnde,quòd superficies continens sit æqualis locato,accidēs eius est : sicut est accidens, vnum corpus,aut vnam lineam esse æqualem alteri:quare non potest ex hoc distingui à superficie; sicut nec superficies locati potest distingui specie, à superficie loci,ex eo,quòd sit ei æqualis. 44

Ad Aristotelem verò respondetur , numerasse locum capite præsenti,tanquam speciem distinctam à superficie : quia nondum determinauerat quidnam locus esset , vsque ad quartum lib.Physic.Et iuxta varias sententias posse distingui, vel non distingui,à superficie:interim tamen propter extrinsecam continentiam distingui docuit;non essentialiter, sed accidentaliter. Vt ex hac distinctione intelligeretur , modo quodam diuerso se habere ad prædicationes.In Metaph. verò,vbi iam constabat esse vltimam superficiem continentem , non fecit mentionem eius:sed connumerata superficie,à qua non distinguitur specie; sufficienter connumerari intellexit.

QVÆSTIO V.

An motus sit species quantitatis continua.

PRima opinio affirmat, *Esse speciem distinctam à cæteris*:quam tenet Fonseca 5.lib.Met.c.33.q.8.sect.1.2.& 3.& cum eo Conimbricenses 3.lib.Physic.cap.2.q 2. art.3. in fine. Vbi asserunt, Motum sex modis considerari posse;Primo, *vt procedit ab agente*:& sic pertinet ad prædicamentum actionis. Secundo, *vt recipitur in passo* : & pertinet ad prædicamentum passionis. Tertio, 45

ut est quasi forma imperfecta, tendens ad perfectionẽ. Quartò, *ut est acquisitio perfectæ formæ.* Quinto, *ut est successiuus*: & his tribus modis ad nullum prædicamẽtum per se pertinet: quia est quid incompletũ essentialiter. Sed potest sexto modo considerari; *ut est continuus*: & hoc modo pertinet ad hoc prædicamentũ, sicut tempus: sed est distincta species ab eo: quia partes temporis copulantur instantibus diuisibilibus, partes verò motus copulãtur mutatis esse, etiã indiuisibilibus: quæ valde diuersa sunt ab sese inuicem: & ideo arguunt distinctas esse species quantitatis.

46 Probatur testimonio Arist.3.lib.Physic. in principio, vbi ait, *Motum esse de genere continuorum*: sed genus continuorum non reperitur, nisi in hoc prædicamento: ergo sentit collocari sub genere continuæ quantitatis; quod est esse speciem eius.

Probatur deinde ratione, quia continuum est genus quantitatis: ergo species eius erit, quidquid habet continuitatem per se: & distincta species, si habeat distinctam continuitatem: sed motus habet vtrumque: ergo est species quantitatis continuæ, distinctæ a cæteris. Probatur minor: quia continuitas motus est distincta à continuitate spatij, aut termini, qui fit per eum: & etiam à continuitate subiecti, mobilis, cui inhæret, & tandem à continuitate temporis: ergo nõ accipit eam ab aliquo horum, sed à se illam habet: & ideo erit per se quãtum atque continuũ. Minor probatur: quia continuitas mobilis, spatij, aut termini, qui fit per motum; siue sit qualitas, siue quãtitas, vel quid aliud, est permanens: sed continuitas motus est successiua, sicut ipse motus; ergo est distincta a continuitate eorum, atque etiam à continuitate temporis successiua: quia cùm motus tardus est, continuitas eius est breuis, si breue sit spatium, quod mobile pertransit, continuitas temporis longa; ergo diuersa est vna ab altera. Quod etiam colligitur ex continuatiuis, quæ in tempore sunt instantia; in motu verò mutata esse valde diuersa.

Secunda opinio negat *motum esse quantum per se*: & ex consequenti speciem quantitatis, & est communis, & vera, quã tenet expresè Arist. non solùm c. præsenti, sed etiam 5. lib. Met. c. 13. quibus locis expressis verbis docet, *Motum esse quantum per accidens*, sicut album. Et cum eo omnes ferè expositores D. Tho. 5. Met. lect. 15. Albertus Magnus tract. 8. de quantitate, c. 4. Socin. 5. Met q. 24. Louanienses, Caiet. Iauellus, Sotus, Toletus, Mercatus in Commentariis huius cap. P. Pereira lib. 13. cap. 1. Pater Franciscus Suarius 2. tom. suæ Met. d. 40. sect. 8. & probatur duplici argum. Primo, quia motus est continuus, quia est successiuus: si enim in instanti fieret, nullam posset habere successionẽ: At non habet per se successionem, sed ratione termini, qui fit per ipsum; ergo nec habet per se continuitatem, sed ab eo.

Mino

Minorem probo: quia motus calefactionis ideo successiuus est, 47
quia calor per eum factus habet quandam latitudinem gradualem, contrariam frigiditati existenti in eodem subiecto: quã frigiditatem quia non potest agens naturale finitum simul, & in momento vincere, sed paulatim vincitur successiuè: & ideo successiuè producitur calor: vnde si detur agẽs infinitæ virtutis, quale est Deus, potens in momento vincere totam resistentiam frigiditatis, in momento etiam, & sine successione producetur calor, & non habebit calefactio vllam successionem, neq; continuationem. Signum igitur euidens est, quòd vtramque habet à termino, & non per se: quare nec erit continuum per se, sed per accidens.

Secundo, quia motus essentialiter est via, fluxus, & tendẽtia inter duos terminos; A quo, & ad quẽ: & est ipsum fieri termini; ergo secundùm propriam entitatem, & essentiam est quid incompletum. A quo non constituitur mobile in esse simpliciter, sed in via ad illud: & ideo excluditur ab Aristotele, & eius interpretibus, ab omnibus prædicamentis, & inter postprædicamẽta collocatur, qui sunt modi quidam incompleti rerum: siue ergo continuitas pertineat ad essentiam eius, siue sit propria passio, erit etiam quid incompletum formaliter: quare non pertinebit ad prædicamẽtum per se, nec motus ipse ratione illius. Falsum est ergo, quòd ratione continuitatis motus sit species per se quantitatis continuæ.

Ad testimonium Aristotelis respondetur, verba illius generalia esse, quæ hunc sensum faciunt: Motus inter res continuas numerari debet: ex quo non sequitur esse per se continuum, sed habere continuitatem essentialem, vel accidentalem: quemadmodum si quis diceret, lignum esse de genere grauium corporum, eo ipso non cogeretur admittere, grauitatem esse ei essentialem, sed satis esset ad veritatem generalis locutionis, modo accidentali ei conuenire. 48

Et eodem ferè modo respondetur ad argumentum; Cõcessa minori, quòd motus habet cõtinuitatem distinctam à spatio, & termino: sed negata consequentia, quòd eam habeat per se: nã aliud est habere distinctam, aliud habere per se, quia habere per se, dicit ex intrinseca sua ratione habere: habere verò distinctã, cõmune est respectu eius, quod est, habere per se, & ab alio, aut per accidens: cùm sit euidens, posse habere distinctam, & cõmunicatam ab alio: vt hoc exemplo fit manifestum. Albedo habet extensionem, quam participat à superficie corporis; in quo extenditur, & eo ipso distinctam ab extensione eiusdem superficiei: quia repugnat eandem extensionem alicui inesse, à se, & ab alio: & nihilominus extensio superficiei non est per se, sed per accidens:

accidens: quocirca licèt motus habeat extensionem distinctã à mobili, spatio, & termino: non sequitur eam habere per se: sed habet cõmunitatem ab eis: & ideo habet per accidens: quamuis eam quoque habeat distinctam ab extensione temporis.

QVÆSTIO VI.

An numerus sit species quantitatis discreta.

49 EXaminatis iã speciebus quantitatis continuæ, ad quantitatem discretam veniendum est: quæ duas habet species, Numerum, & Orationẽ. Et priùs de numero quærimus, An sit vera species quantitatis discretæ. Et difficultas cõsistit in hoc, an numerus sit vnum per se: nam si ita sit, nõ erit difficile intelligere, sitne species quantitatis discretæ, vel non sit: si verò non sit, nisi vnũ per accidens, certum est nõ pertinere id ad prædicamentũ.

Prima opinio tenet, *numerum esse vnum per accidẽs*: & ideo nõ pertinere ad prædicamentum, nec esse speciem quantitatis, sed esse vnum tantùm per aggregationem, sicut cumulum lapidũ, aut aliorum corporum: Aristotelem verò eum enumerasse inter species quantitatis; quia habet quandam extensionem discretam, similem extensioni quãtitatiuæ, & modum quendã vnitatis, in vulgari modo loquẽdi fundatum, quo dicimus, ternariũ esse vnum quendam numerum, & quaternarium esse alium distinctum. Ita Fonseca 5. lib. Met. c. 13. q. 4. sect. 4. Pater Franciscus Suarius 2. tom. suæ Met. & ex modernis multi.

50 Probatur testimonio Arist. 3. lib. Phy. c. 7. tex. 68. vbi de numero ait: *Numerus est vna plura, quantá ve quadam*. Et 10. Meta. c. 9. tex. 20. *Numerus est multa vna*. & lib. 8. c. 3. tex. 10. *Numerum*, inquit, *oportet aliquid esse, quo vnus, si vnus est: aut enim non est, sed quasi congeries, aut dicendum est, quodnam illud sit, quod vnum ex multis facit*. Ex quibus sequitur, numerum ex mente Arist. non esse vnũ per se, sed per accidẽs: & ideo nõ esse speciẽ quantitatis.

Quod probatur duplici atg. Primo: Ens per accidens dicitur illud, quod constat ex plurib. entibus in actu: sed talis est numerus, ergo est ens per accideus Probatur minor: Nã siue accipiamus tres homines, vel tres quãtitates separatas, quales sunt tres Hostiæ consecratæ, quælibet est ens actu: ergo numerus ternarius ex eis constans, erit vnum per accidẽs. Et si respõdeas; Vnitates secundùm entitates consideratas, non efficere vnũ per se, sed vt ordinatas, secundùm ordinem prioris, & posterioris, in quantũ secunda præsupponit primã, & tertia primã, & secundã: & sicut per se ordinantur, ita efficere vnum per se ordine, non vnũ per se entitate. Contra hoc est primò, quia ordo iste nõ est realis, sed rationis; ergo nõ potest facere vnũ per se reale, etiam vnitate ordinis. Probatur antecedẽs, nam vnitates ipsæ nõ sunt ex se

ex se ordinatæ, cùm ex se nō sit vna prior altera; ergo solùm ab intellectu ordinari possunt: sed ordo quē ab intellectu suscipiunt, non potest esse realis, sed rationis; ergo per talem ordinem non efficiunt vnum reale, quod in prædicamento collocari possit, sed vnum rationis. Secundo, quia etiam si ordo esset realis, & numerus esset vnus ordine, licèt non entitate, non sufficit, vt ponatur per se in prædicamento: nam prædicaměta sunt entia realia; ergo debent esse vnum per se, non solùm ordine, sed entitate reali: & certè, si vnitas ordinis sufficeret, non esset numerus alio modo vnus per se, quàm ciuitas, aut exercitus: de quibus constat, non esse entia prædicamentalia.

Secundò: Vnitates non concurrunt ad compositionem numeri, per aliquam vnionem, aut vnitatem realem; ergo non possunt efficere vnum per se, quod sit in prædicamento. Euidens est consequentia, quia repugnat plura efficere vnum per se, nisi per se vniantur. Probatur autem antecedens: quia de ratione quantitatis discretæ est, quòd partes eius non copulentur termino communi; ergo repugnat eis qualibet vnio, & ex consequenti, quòd efficiant vnum per se. 51

Et confirmari potest, ac declarari simul: quia ideo fatentur omnes, cumulū non esse vnum per se, sed per accidens: quia solùm dicit aggregationē plurium vnitatum, absq; aliqua vnione superaddita, per quam fiant vnum: sed numerus nihil dicit præter vnitates; ergo nō erit per se vnū, magis quàm cumulus, nec pertinebit ad prædicamentum. Minorem ita probo: quia qualibet vnitas, ex qua fit numerus, solùm habet esse quantitatem quandam continuam, cum negatione diuisionis; ergo tres vnitates nihil aliud continebunt, præter tres quantitates, cum suis negationibus diuisionis; quantitates autem per se nō vniuntur: sed separatæ sunt; per negationes verò vniri nō possunt, cum vnio debeat esse modus positiuus, per quem vnum positiuum per se fiat ex multis diuersis; ergo neque potest ex eis resultare aliquid per se vnum, & prædicamentale.

Probatur tandem, quia *non potest fieri vnum per se, nisi ex potentia per se, & actu per se*, vt docet Arist. 2. lib. de anima, c. 1. sed vnitates non se habent tanquam potentia per se, & actus per se; ergo non efficiunt vnum per se prædicamentale. Minorem probo: quia omnes vnitates sunt entia in actu; ergo nulla se habet tanquam potentia: imò nec potest se habere sic: quia non est maior ratio, quare vna se habeat, vt potentia, quàm alia: vnde nulla earum talem rationem habere poterit. 52

Secunda opinio tenet, *Numerum esse vnū per se*, & ideo speciē quantitatis discretæ: hæc est expressa apud Arist. c. præsenti, & 5. Metaph. cap. 13. de prædicamento quantitatis: quibus locis cum

cum enumerat inter species quantitatis discretæ. Nec potest textus vtriusque capitis vllam admittere expositionem, tum quia verba expressa sunt, tum etiam, quia ita sentiunt omnes expositores: Auicenna 3. libro suæ Meta.c 4.D Th.7. lib.Metaph.lectione vlt.Scot. 5.Meta.q. 9. Henri.1.p.summæ,art.29. q.7.& quodlib.6.Capreo.in 1.d.24.q 1.cōcl.1.Soncin.10.Metaph.q.7. Argent.in 1. d.24.q.1.Iauel.8. Meta.q 9. Caiet. Sot. Tolet Canter.cum cæteris,c.præsenti, atque etiam ex modernis multi.Et quod plus est, sancti Patres ita sentiunt, præsertim Greg.Nyssenus, in lib.de historia sex dierum, & Ioannes Damasc.c.49.suæ Dialecticæ in principio.Et videtur nobis non quidem facilior,sed probabilior,& tenenda.

Probatur hac potissimũ ratione:vna scientia versatur circa obiectum per se vnum,à quo sumit suam vnitatem specificam: sed de numero, tanquam de proprio, & vnico obiecto, agit Arithmeticus,& de numero sonoro agit Musicus:& sunt veræ scientiæ;ergo habet rationem vnius per se, & poterit collocari in hoc prædicamento,tanquam vera species eius.

53 Et potest confirmari,& declarari simul hoc modo: Officiũ scientiæ est demonstrare passiones de subiecto; ergo quod est subiectum scientiæ,debet habere proprias passiones, de se demonstrabiles: sed determinatæ passiones procedunt à determinata essentia; ergo debet habere determinatam essentiam: & cùm numerus sit subiectum prædictarum scientiarum, habebit determinatas passiones,& determinatam essentiam:erit igitur vnum per se prædicamentale.Probatur hæc vltima consequentia, quia *de ente per accidens non potest dari scientia*, vt docet expresse Arist.6.lib.Met tex.4.

Sed duob.modis intendunt aduersarij hoc arg.soluere. Primò,distinguentes ens per accidens, quod duplex esse inquiũt, primum,secundùm entitatem,quod ex multis entibus in actu constat,vt albũ,aut musicum:aliud casuale,aut fortuitũ,quale est inuentio thesauri: & de primo ente per accidens scientia esse potest, de quo non loquitur Aristot. sed non de secundo: quod ideo non potest esse obiectũ scientiæ:quia nõ habet esse certũ,vel fixum,sed casuale,& contingens. Verùm hæc solutio contraria est verbis Arist. & rationi. Probatur primum ex his verbis eiusdem loci:*Signum autẽ, quòd nulli sciẽtia cura est illud, neque actiua,neque factiua,neque speculatiua; neque enim qui facit*

54 *domum, facit simul quæ accidunt*,&c.Probatur etiã secũdum: quia ens per accidens secundùm entitatem, non habet vnam essentiã determinatam,aut per se,sed multiplicem;ergo vt tale est,nec potest habere determinatas passiones, neque vnam definitionem per quã possint de eo demonstrari in scientia: ergo falsum

falsum est quòd possit esse scientia de illo.

Alij verò, vt Fonseca, vbi supra, alio modo intẽdunt soluere idem arg. dicentes numerum dupliciter considerari. Primò, vt est a parte rei, & sic solùm dicit vnitates reales: & ideo ens reale est, non per se vnum, sed per accidens: de quo non potest esse scientia. Alio modo consideratur, in quantum vnitates eius ordinantur ab intellectu, secũdùm prius, & posterius: & hoc modo, per se vnum est, non entitate, sed ordinatione: nec vnũ reale, sed rationis: hoc tamen sufficit, vt sit obiectum Arithmeticæ. Nec est inconueniens, quòd scientia realis versetur circa ens rationis: nam multæ sunt scientiæ reales, quæ versantur circa entia rationis: vt scientia de republica (quam politicam vocant) Musica & Dialectica. 55

Sed hæc etiam solutio insufficiens est, & falsum supponit: nã licèt sciẽtię diuidãtur in reales, & rationales: & rationales sint, quæ versantur in dirigendis operib. rationis, quibus non repugnat versari circa ens rationis, vt de Dialectica constat: nullus tamen vocauit Mathematicas disciplinas rationales scientias, nempe Geometriam, agentem de linea, aut Arithmeticam, de numero, sed verè reales sunt, ex communi omnium consensu: quia nõ versantur circa operationes dirigendas, vt Dialectica, sed circa determinatas res. Sed nec politica potest inter rationales sciẽtias numerari: quia nõ in dirigẽdis operib. rationis, sed in ordinãdis actionibus ciuiũ, ac reipublicæ, versatur: alioqui Ethica, & omnes scientiæ morales, vocarentur rationales, quod satis falsum est. Ita ergo de politica, sicut de his, verũ est apud omnes, non esse rationales sciẽtias: sed reales, & quæ circa entia realia versari debent, non circa ens rationis. Vnde sequitur, quòd si numerus formaliter est ens rationis, vt hæc solutio asserit, non possit esse obiectum Arithmeticæ.

Probatur secundò nostra sententia, *Quia numerus est sensibile per se*, vt docet Arist. 2. lib. de anima, c. 6. ergo est ens reale, & per se vnũ Probatur consequentia, quia operationes sensuum non dependent ab intellectu, sed priores sunt actibus eius: ergo nec obiecta sensuũ dependere possunt ab intellectu, sed ante operationem eius dantur in rerũ natura: & ideo vera entia realia sunt. Quòd verò habeant vnitatem per se, probo, quia potẽtia sensitiua suã vnitatẽ accipit ab obiecto per se, sub quo cõprehenditur numerus; ergo debet esse vnũ per se, non vt ab intellectu concipitur, sed à parte rei: quia sensus nõ versantur circa sensibilia, vt apprehendũtur per intellectũ, sed vt in rebus sunt. 56

Vt autem probabilitas cõmunis sentẽtiæ, quã defendimus, magis pateat, & arg. quæ verè sunt difficilia, soluantur, explicandũ est, quonã modo numerus sit ens reale, & à quo habeat,

quòd

quòd ſit vnum per ſe: in hoc enim conſiſtit tota difficultas eiuſdem ſententiæ. Et de numero quantum ad vnitates nemo poteſt dubitare, quin ſit ens reale: quia tres quantitates hominum, vel lapidum, reales ſunt: ſed quæ ſit illa ratio realis, à qua conſtituantur in ratione vnius numeri realis, ita vt ſeparetur à cumulo lapidum, difficilè explicatur, & non eodem modo ab omnibus, qui eandem ſententiam ſequuntur.

Itaque prima opinio eſt Soti q. 2. huius c. concluſ. 2. aſſerentis, *Numerum eſſe ens reale, ex parte vnitatum; ſed accipere complementum eſſentiale ab intellectu*: hoc autem complementum ait eſſe ordinem prioris, & poſterioris; quem intellectus tribuit vnitatibus, numerans vnam poſt aliam, tertiam poſt duas, & quartam poſt tres: & ita conſtituens numerum ternarium, & quaternarium. Numerus itaque ſecundùm hanc ſententiam conſtat ex ente reali, nempe ex vnitatibus: & ex ente rationis, quod eſt ordo prioris, & poſterioris: & per talem ordinem vniuntur vnitates, & efficiunt vnum per ſe.

57 Hic tamē modus dicendi ſuſtineri nō poteſt: quia iuxta eū, nec numerus poteſt eſſe ens reale, nec ſpecies quātitatis. Probo primū, quia vel tres vnitates efficiunt numerum ternariū, ante operationē intellectus; vel expectāda eſt operatio intellectus, vt efficiat numerū; ſi primum dicatur, falſum erit; quod dependeat ab intellectu, vel ab eo accipiat cōplementū eſſentiale: ſi verò dicatur ſecundū; ſequitur nō eſſe ens reale formaliter, ſed ens rationis: nec eſſe vnū per ſe, quia ex ente reali, & rationis, non poteſt fieri vnū per ſe, quod ſit ſpecies realis prædicamēti: ergo ſi numerus pro materiali eſt realis, & pro formali ens rationis, nō poterit eſſe ens prædicamētale; nec prædicamētalis ſpecies. Vtrumq; ergo debet habere numerus, ante operationē intellectus: & quòd ens reale ſit, & aliquid per ſe vnum. Vt autem quomodo ea habeat, oſtendamus, notandū eſt, Vnitates, ex quibus fit numerus, duo habere. Primum, quòd quælibet ſit quātitas cōtinua, diſtincta ab altera. Aliud, quòd ſint numerabiles ab intellectu, ſecundùm prius, & poſterius: & hoc eſt etiā in eis reale, & intrinſecū, ſicut realis eſt aptitudo cuiuſcunque rei, vt ab intellectu intelligatur: & ſicut hæc aptitudo vocatur intelligibilitas, ita aptitudo vnitatū, vt ſecūdùm ordinē prioris, & poſterioris ordinentur, vocatur numerabilitas: ſed ſicut rem actu intelligi ab intellectu nō eſt aliquid reale intrinſecū in ea: nec eſt ens rationis, ſed denominatio realis extrinſeca, ab actu reali intellectus, per quē intelligitur: ita numeratio actualis vnitatū, nō eſt aliquid reale intrinſecū in eis, nec eſt ens rationis, ſed denominatio realis extrinſeca, ab actu intellect⁹ reali, quo numerātur. Vnitates igitur numeri, licèt ſint plura entia

in

in actu, secundùm quantitatem continuã consideratæ, tamen aptitudo realis; vt numerẽtur realiter secundũ prius, & posterius, tribuit eis vnitatem: quia ex ea habent, vt constituant vnũ numerum realem per se. Gratiâ exempli: tres homines aut, tres lapides, reales vnitates sunt, secũdũ quãtitates reales, quas habent, & secundũ aptitudinem realem, quam habet quçlibet: vt numeretur realiter ab intellectu, post aliã, vel ante aliã efficiũt numerum ternariũ per se vnum: ex potẽtia per se, & actu per se suo modo compositum: nam quçlibet vnitas est in potentia, vt numeretur ante aliam, vel post aliã: & quæ ante aliã numeratur; se habet vt potentia, determinabilis per aliam posterius numerabilem. Et cùm vtrumque habeant vnitates, ante operationem intellectus; nempe esse reales quantitates, & realiter numerabiles, secundùm prius, & posterius, per actum realem intellectus; efficiunt vnum per se reale, & prædicamentale: nullum complementum accipiens ab intellectu.

Ex hac doctrina duo colliguntur. Primum, quòd sicut Arist. 58 sæpe asserit, *nõ esse quærendam eandem certitudinem in omni materia, vel obiecto: de quo potest esse scientia: neq; in omni scientia:* sed quasdam scientias esse certiores aliis: quia certior est materia, circa quã versantur, secundùm maiorem, vel minorem abstractionem à materia. Ita nec est quærenda in quibuscunq; rebus prædicamẽtalibus eadem vnitas; aut idẽ modus vnus per se. sed quasdam habere maiorem vnitatem, & magis esse vnum per se; alias verò longè minorem, secundùm minorem perfectionem suæ naturæ. Verùm dummodo habeant aliquam vnitatẽ, sufficiet, vt in prædicamẽto per se collocentur tãquam genera, vel species eius. Gratia exempli: in substantia maior reperitur vnitas, & perfectior modus vnius per se quã in accidẽtibus: & inter accidentia, maior in vno, quàm alio: sed aliqualis sufficit, vt per se sint species prædicamẽtales, saltem imperfectæ. Et huius conditionis est numerus, & omnis quantitas discreta: quæ cùm ex propria natura debeat habere partes actu separatas, minorem possunt habere vnitatem, sufficientem tamen ad constituendas species quasdam prædicamentales imperfectas.

Colligitur secundũ, nempe, quòd ea, quæ in vno genere sunt 59 entia per accidens, in alio sunt entia per se; vt domus, in genere naturæ, ens per accidens est, cũ cõtineat plura entia naturalia in actu: vt ligna, & lapides: sed in genere artificiali est vnũ per se: ita ergo de numero dicendũ est, quòd vnitates eius, in genere quantitatis continuæ, sunt multa in actu, quç in eodẽ genere non efficiunt vnum per se, etiã si in cumulo congregentur: sed in genere quãtitatis discretæ, efficiunt per se vnum numerum propter numerabilitatẽ realẽ, per quã suo modo vniũtur

per se; vt explicatum est.

Ex hac doctrina respõdetur ad argum. & primò ad testimonium Arist. dicimus, loqui de numero pro materiali significato, nempe pro vnitatibus: & hoc modo *quanta quædam* dicũtur, & *vna quædã*, sed ratione formalis numerabilitatis fiũt vnũ per se, quam numerabilitatẽ nõ excludit ibi Arist. sed potiùs quærit: ideo nihil cõtra nostram sententiã continent illa testimonia.

60 Ad primum arg. Distinguenda est minor: nam vnitates numeri duobus modis considerantur. Primo; secundùm rationem materialem; qua sunt plures quantitates, actu separatæ: & hoc modo non efficiunt vnũ per se. Secundo, considerantur vt sunt numerabiles ab intellectu, secundùm prius & posterius: & ex hoc habent vnitatem per quã constituunt vnum numerum. Et cùm dicitur; Ordinem prioris, & posterioris inter vnitates, non esse realem: etiam est distinguendum: nã prius, & posterius potest sumi, vt cõnotatur per aptitudinem numerabilitatis: & sic est aliquid reale in eisdẽ vnitatibus, quia quælibet ex propria natura potest numerari, secundũ prius & posterius: si verò cõsideretur in actuali numeratione, solũ est intrinseca denominatio in eisdẽ vnitatibus; sicut intelligibilitas, in quacunq; re, est aliquid reale, sed actu intelligi, solùm est denominatio extrinseca Et ad aliud, quod tãdẽ dicitur: Nõ satis esse, quòd numerus sit vnus ordine, sed requiritur, quòd sit vnus entitate: Respondetur, numerabilitatem non dicere solùm respectum, sed aliquid etiam absolutum, in quo conueniunt omnes vnitates, nempe aptitudinem numerabilitatis: & ideo licèt numerus sit vnus ordine, aliqua tamen ex parte est etiam vnus entitate: & hoc sufficit, vt sit species prædicamentalis.

61 Ad secundum; Negandum est antecedens, quòd vnitates nõ concurrãt ad componendũ numerum per aliquam vnionem: nam licèt separatæ sint, in quãtum sunt quantitates continuæ inter se distinctæ, tamen per aptitudinem numerabilitatis, quã habent in ordine ad intellectũ, vniuntur inter sese, ad efficiendum vnam quantitatem discretã, de cuius ratione est; vt partes eius non copulentur termino cõmuni materiali: hoc est, puncto indiuisibili, aut quouis alio, non tamen quòd non vniãtur formaliter, ad constituendũ vnum discretum: vnde licèt separatæ sint vnitates, separatione continui, sunt tamen vnitæ, vnione discreti: & ideo, licèt non efficiant vnum continuum, efficiunt tamen vnum discretum: vt expositum est.

Et eodem modo respõdetur ad confirmationem; Negando minorem, quòd numerus nihil aliud dicat, præter vnitates: dicit enim aptitudinem numerabilitatis, secundũ prius, & posterius earundem vnitatum, in ordine ad intellectũ, à quo habet vnitatem

vnitatem sufficientem ad efficiendum vnum per se discretum quod non habent eædem vnitates; vt sunt in cumulo:in quo talem ordinem numerabilitatis non dicunt, & ideo cumulus est vnum per accidens:sed numerus vnum per se.

Ad tertium:concessa maiori,distinguenda est minor: quòd vnitates numeri non se habeāt tanquā potētia per se, & actus per se:nā duplex est potentia, vna receptiua actus per modum informationis:qualis est materia Physica, ex qua fit ens naturale,alia nō receptiua;sed determinabilis per actū:& est similis potentiæ generis,quod non recipit in se actum differentiæ,sed determinatur per eū,ad constitutionem speciei: & talis est potentia in qualibet vnitate:vt determinetur per aliā, ad constituendum numerum:& ita determinans, se habet tanquā actus per se,& determinata tanquā potentia per se: & hoc sufficit,vt ex eis fiat vnum per se, imperfecta quadam vnitate, per quam constituunt vnam speciem quantitatis discretæ.Hæc doctrina colligitur ex Arist.8.Metaph.c.8.tex.15. 62

QVÆSTIO VII.

An forma numeri sumenda sit ab vltima vnitate, vel ab omnibus. 63

QVæstio hæc procedit, supposita communi opinione,quā secuti sumus quæstione præcedenti; quòd numerus sit vera species quantitatis discretæ:nam si esset ens per accidens, & non pertineret ad prædicamentū,nullam haberet formam, aut differentiam:& ideo non esset inquirendum,an ab vltima vnitate desumenda sit,vel ab omnibus.

Est igitur prima opinio Capreoli in 1.d.24.q.1.concl.5. *distinguentis duplicem formam numeri* Partialem, & Totalē,sicut debet distingui in quibuscunq; speciebus substantiæ.Vt in homine forma partialis est illa,quæ cum materia cōponit naturā hominis:& natura ipsa composita ex materia,& forma,dicitur forma totalis: vt humanitas, dicitur forma totalis hominis: quia simul cum suo modo substantiali;qui est subsistentia cōponit hominem:significantem naturā completā in supposito. Formā igitur partialem numeri ait esse vltimā vnitatem, quæ determinat præcedētes:& ita se habet per modū actus, & formæ:& præcedentes per modū materiæ:vt forma binarij,est secūda vnitas,determinans primā,ad constitutionē talis speciei: forma ternarij,est tertia,præsupponens duas tāquam materiā, & eas determinans per modum formæ.Formam verò totalem (inquit)non esse vltimam vnitatem; neque omnes;sed naturā ipsam numeri resultantem ex compositione:ex qua natura simul cum modo actualis inhærentię,fit completus numerus in cōcreto.Probat hoc vltimum hac ratione, quia in quibuscūq;

rebus forma totalis, quæ est natura, resultat ex vnione partiũ: sed nec vltima vnitas, nec omnes simul resultant ex vnione partium: sed potiùs sunt partes, ex quibus resultat natura ipsa numeri: ergo non possunt esse forma totalis eius. Primum verò non probat: quia per se est manifestum. Hanc sententiã sequutus est priùs Albert. Mag. in prædicamentis, tit. 8. de quantitate, & in Comment. sup. 5. c. D. Dionys. de diuinis nominibus. Imò & D. Th. 8. Meta. lect. 3. & postea Iauellus 8. Meta. q. 10.

64 Secundam opinionem tenet Sonci. 10. Metaph. q. 9. vbi alio modo distinguit numerum, *In eum qui abstrahitur à particularibus vnitatibus*: & solùm dicit duo, tria, vel quatuor: & *in eum, qui contrahitur ad particulares vnitates*; & in eis consideratur: vt dum dicimus, tria corpora, tres lapides, vel tres homines. Formam igitur numeri abstracti dicit esse vltimam vnitatem, non tamen numeri contracti: sed numerum contractum seipso cõstitui, in specie, hoc est, per suas vnitates simul acceptas, absq; ordine primæ, vel vltimæ: vt ternarium hominum, aut quaternarium lapidum. Et hæc sententia videtur opposita præcedẽti: quia quæstio hæc de numero reali pro quantitatibus ipsis accepto procedit: cuius formam dicit prima opinio sumendam esse ab vltima vnitate, quod negat hæc secunda.

65 Probat porrò Sonc. 1. par. suæ opinionis, *Quòd forma numeri abstracti sit vltima vnitas*, hac ratione: quia numerus abstractus solùm reperitur obiectiuè in intellectu, constituente ordinẽ prioris, & posterioris, inter vnum, duo, & tria, ita vt sicut ad binarium nõ perueniat, nisi per vnitatem, & ad ternarium, per binarium: sicque ad cæteros semper: ergo vltima vnitas, in apprehensione intellectus, præsupponit cæteras: & ideo habet se ad illas per modum formæ determinantis.

Secundam verò partem, quòd *forma numeri contracti non sit vltima vnitas*, probat duplici arg. Primo, quia vbi est primum, & vltimũ realiter, aliquis est ordo realis inter ea: sed inter vnitates numeri nullus est ordo realis: ergo nec datur prima vnitas realiter, neque vltima, quæ possit esse forma numeri. Probatur minor, quia si ordo realis daretur inter vnitates: aut ille ordo esset naturæ, aut dignitatis, loci, vbi, vel situs: sed nullus talis datur: ergo nec habebũt realẽ ordinẽ. Probo iterũ minorẽ, quia simul tẽpore possunt fieri duo, vel tria corpora, ex quib. efficitur ternarius: & ita vt vnum nõ sit causa alterius, nec sit eo dignius: sed nec necesse est habere ordinẽ loci, vel situs, cùm possint in vacuo constitui: quare nullũ habebunt ordinem realẽ.

Secundo: vel vltima vnitas est forma numeri realis, in quãtum est vnitas, vel in quãtum est vltima: nõ vt vnitas, quia hæc ratio communis est omnibus: sed nec vt vltima, propter duo.

Primum

Primum quia esse vltimam, habet ab intellectu numerare: ergo non potest esse forma realis. Secundo, quia forma rei debet esse fixa & inuariabilis: sed esse vltimam, sæpe variatur, pro voluntate numerantis: ita vt vnitas, quæ modò numeratur post alias, possit rursus numerari prima: vnde esse vltimam, per omnes variatur: quare non potest esse forma numeri.

Pro solutione huius quæst. notandum est ex D.Th.1.2.q.54. ar.4. in corpore: In accidentibus nõ esse compositionem essentialem Physicam, ex materia, & forma, sed esse naturas quasdam adeò imperfectas, vt potiùs sint formæ subiectorum, per actualem inhærentiam in eo: & huius ratio est manifesta, quia materia, & forma, sunt partes essentiales entis naturalis, quod est substantia: accidẽtia verò non sunt entia naturalia, sed aliquid entis naturalis: ergo non possunt habere compositionem ex materia, & forma. Vnde ex tribus compositionibus, quæ reperiuntur in substantia, nempe Physica essentialis ex materia, & forma: & quasi entitatiua, aut substantialis, ex partibus integrantibus: & Metaphysica essentialis ex genere, & differentiæ solùm in accidentibus reperiũtur duæ postremæ: in quibus explicandum est: an vltima vnitas habeat rationem differentiæ: vel ab ea sumatur differentia essentialis. 66

Et vt à compositione ex genere & differentia tanquam ab essentiali incipiamus: idem est in ea forma, & differentia: quia cùm fiat ex genere, & differentia, genus se habet, vt materia, & differentia tanquam forma. Videndum igitur est, à quo sumatur differentia in speciebus numerorum, an ab vltima vnitate, vel ab omnibus. Et de genere certũ est, ab omnibus simul sumptum definiendum esse: quia genus proximum numeri, est quãtitas discreta: discretio verò non reperitur in vna sola vnitate; sed in omnibus: quare ab omnibus sumitur genus: differentia verò ab omnibus etiam sumi debet: quia differentia continet gradum perfectionis, determinantem genus: vnde cùm genus contineat communem rationem extensionis, aut diuisibilitatis discretæ; differentia debet continere gradum perfectionis, talis extensionis, aut diuisibilitatis: quæ etiam non reperitur in vna sola vnitate; sed in multis. Ideo non vt est à sola vltima; sed etiã ab omnibus, sub ratione speciali debet sumi: & ita genus numeri ternarij, erit quantitas discreta: differentia verò, extensio, vel diuisibilitas in tres vnitates: sicq; definitur numerus ternarius, *Est quantitas discreta, extensa secundùm tres vnitates; ita ordinatas secundùm prius, & posterius.*

In compositione verò totius, ex partibus integrantibus, non reperitur materia, neque forma: quia omnes partes integrãtes sic sunt in actu, vt nulla recipiat aliam, nec recipiatur ab alia: vt 67

inter brachium, caput, & pedes, non est materia, neque forma ptriè loquendo: nihilominus inter partes integrantes numeri, vna pars se habet ad alias tanquam forma, in quantum eas determinat: & ita se habet vltima vnitas in numero, determinans aliam, vel alias, ad certum numerum efficiendum: vt secunda vnitas determinat primam, ad efficiendum binarium; & tertia determinat duas, ad efficiendum ternarium, sicque de cæteris.

Nostra igitur sententia duo asserit Primum est: Forma essentialis quam potest habere numerus, non sumitur à sola vltima vnitate, sed ab omnibus, in quantum habent specialem rationem extensionis discretæ.

Probatur hac ratione, deducta ex doctrina tradita: Forma essentialis duplex tantùm est, Physica & Metaphysica: sed numerus non habet formam essentialem Physicam: & Metaphysica, quã habet, sumitur ab omnibus vnitatibus sic ordinatis, secundùm prius & posterius: ergo nõ à sola vltima. Probatur minor: quia differentia in quibuscunque rebus, sumitur à tota natura, sub gradu speciali concepta, vt in homine, à tota eius natura, sub gradu rationalitatis: ergo differentia numeri sumitur à tota eius natura, sub tali gradu extensionis discretæ considerata: talis autem gradus extensionis discretæ nõ reperitur in sola vltima vnitate: sed in omnibus sic ordinatis, sicut nec discretio ipsa in vno solo reperitur, sed inter multa: ergo nec differentia numeri a sola vltima vnitate desumi potest, sed ab omnibus sic ordinatis: vt forma ternarij, à tribus vnitatibus sic ordinatis; vt duæ sint præsuppositæ, & ab vltima determinentur.

68 Secundum, quod asserit nostra sententia, est: In numero cõsiderato, vt toto integrali, licèt non inueniatur propria forma Physica nec Metaphysica; inuenitur tamen quædam similitudo formæ: & sumitur a sola vltima vnitate: imò illa sola se habet vt forma Probatur hac ratione; Id quod est determinabile per aliud, habet modum materiæ: & id quod determinat aliud, habet modum formæ: sed inter partes integrantes numeri, vltima vnitas se habet, vt determinans præcedentes, & istæ vt determinabiles per eam: ergo istæ se habent tanquam materia, & illa tanquam forma. Et hoc voluit prima sententia, dum asseruit, vltimam vnitatem esse quasi partialem formam numeri: & præsertim D. Th. qui hoc idem intellexit, non de vera forma, sed de aliqua similitudine eius. Et ideo argumentis eiusdem sententiæ non est necessarium respondere.

Solum hoc est notandum: Hoc habere speciale partes integrantes numeri, quòd cùm vna se habeat per modum formæ, & aliæ per modum materiæ, variata illa, quæ se habet vt forma, ex consequẽti variatur differẽtia essentialis numeri: quia variatur modus

mòdus extensionis, ex quo accipitur: vt variata tertia vnitate, idem numerus habet extensionem in ordine ad duo, vel ad quatuor, quæ diuersa est.

Secunda autem sententia distinctionem illā de numero abstracto, & contracto, minùs bene adduxit: quia nunc loquimur de numero prædicamentali; qui est species, quātitatis discretæ, & reperitur in rebus: numerus verò abstractus, transcendētalis est, cùm in substantiis, ac cæteris accidentibus reperiatur: & ideo non magis ad hoc prædicamentum, quàm ad cætera pertinet: imò ad nullum: & ideo non est de illo curandum.

Ad primū igitur arg eiusdem sententiæ; Negāda est minor: 69
quòd non sit ordo realis inter vnitates numeri: nā licèt non sit ordo temporis, nec naturæ, loci, vel situs; est tamen ordo numerabilitatis, quem dicit vnitas quælibet ad alias: in quātum prius, ac posterius, numerabilis est ab intellectu, hoc est, præsupponendo eas, vel eisdem præsupposita.

Ad secundum; Distinguenda est maior: quia vnitates numeri dupliciter considerari possunt; vel vt actu numerantur, vel vt sunt numerabiles: & ideo quælibet habet duplicem considerationem vltimæ: nempe in actuali numeratione, aut in aptitudine. Dum ergo dicitur, vel vltima est forma, vt vnitas est, vel vt est vltima: distinguendum est: nam vt vltima in ratione numerabilitatis, habet modum formæ realis, non vt vltima in actuali numeratione: quia hæc est ratio extrinseca, & variabilis, illa intrinseca, & inuariabilis, eodem modo cōueniens omnibus; cùm possit quælibet numerari post alias: & ideo cuilibet inuariabiliter conuenit, esse vltimam secundùm aptitudinem: & hoc non habent ab intellectu: sed ex propria natura: quamuis non sine respectu ad intellectum: bene tamen habent id ante operationem eius: realis igitur est ratio vltimæ in qualibet vnitate, sicut ratio primæ, aut mediæ, vt explicatum est.

QVÆSTIO VIII.

An numerus prædicamentalis non solùm reperiatur in corporibus, sed etiam in rebus spiritualibus.

SEnsus quæst. est; An sicut tres homines, tres lapides, aut tria 70
qualibet alia corpora, efficiunt numerum, qui est species quantitatis discretæ: ita tres Angeli, aut tres animæ: & procedit quæst. supposito, quòd numerus sit per se in prædicamēto.

Prima opinio affirmat; *Numerum rerum spiritualium non minùs esse speciem quantitatis discretæ, quam numerum corporum* Ita Richar. in 1. dist. 10. q. 1. ad 4. & dist. 24. a. 1. q. 2. & art. 2. q. 1. Marsil. in 3. q. 27. art. 1. & 2. Greg d. 24. q. 2. a. 3. Aureol. apud Capre.

eadem dist. & q. vbi etiam Maior, Ocham, & Gabriel, quos sequitur magna modernorum pars.

Probatur testimoniis D. Aug. lib. 2. de libero arbitrio, c. 16. vbi asserit, *Numerum esse aliquid intelligibile, & in omnibus rebus inueniri*; & Damasc. 3. lib. Fidei, cap. 8. docentis, *Numerum in quibuslibet rebus inter se diuersis, sic reperiri, vt dua natura, Diuina, & humana in Christo, ad quantitatem discretam pertineant.*

Probatur etiam ratione; quia integra ratio numeri constat ex multis vnitatibus realibus, & inter se separatis, atq; numerabilibus ab intellectu, secundũ prius, & posterius: sed hoc totum conuenit tribus Angelis: ergo veram habent rationem numeri prædicamentalis. Probatur minor; quia tres Angeli sunt distincti realiter, atque etiam realiter separati, & quilibet est numerabilis ab intellectu ante alios, & post alios.

71 Secunda opinio negat, *Numerum prædicamentalem reperiri in rebus spiritualibus*, sed solùm putat ponendum esse in corporibus. Ita D. Th. q. 9. de Potentia, a. 7. in 1. dist. 24. q. 1. a 3. & 1. p. q. 3. art. 3. Capreol. in 1. dist. 24. q. 1. Soncin. 10 Meta. q. 13. Iauel. lib 8. q. 11. & colligitur ex doctrina Arist. 4. lib. Phys. 6. & 7. vbi docet, *Numerum fieri ex diuisione continui* & 2. de anima, 6. *Numerum*, asserit, *esse sensibile per se*. Sed numerus rerum spiritualium nec fit ex diuisione continui, nec est sensibilis: quia sensus non possunt percipere nisi corporea: ergo non est numerus prædicamentalis ex mente Aristot.

72 Ratione itẽ probatur: Primò, quia omnis species debet participare naturam sui generis proximi, atque remoti, in eadem linea prædicamentali positi: sed genus proximum numeri, est quantitas discreta: & remotũ quantitas communis, continuę, atque discretæ: ergo repugnat aliquem esse numerum prædicamentalem, nisi ex his duobus generibus participet. Tunc vltrà numerus rerum spiritualium ex neutro genere participat; ergo non est species huius prædicamenti. Probatur antecedẽs: talis numerus non est quãtitas: ergo non est quantitas discreta. Euidens est consequentia à superiori ad inferius negatiuè: & antecedens per se notum est.

Secundò: quia transcendentia non pertinẽt ad aliquod speciale prædicamentum, vt de ente, & accidenti manifestum est: sed numerus eo modo, quo reperitur in rebus spiritualibus, reperitur in quibuscunque rebus cuiuslibet prædicamenti: ergo transcendentalis est, & non prædicamentalis. Minorem probo: nã sicut dicimus tres Angelos, aut tres animas, sic dicimus tres albedines, tres relationes, tres actiones, & passiones, sicque de cæteris prædicamentis.

73 Pro solutione argumentorũ oppositę opinionis notandum est,

est, quòd sicut vnitas sumitur duobus modis; Primo, prout vnũ est passio entis, & vnitas cõuertitur cum entitate: & sic accepta est transcendentalis: quia in omnibus rebus reperitur. Secũdo, vt est vnitas specialis, quæ fundatur in quãtitate rei: & hæc est propria huius prædicamenti. Ita numerus est duplex; trãscendentalis, qui constat ex vnitatibus transcendentalibus: & specialis, qui fit ex quantitatibus: & iste est species quantitatis discretæ, ille vagatur per omnia prædicamenta: & ideo neque ad hoc, neque ad aliquod aliud pertinet.

Hæc distinctio explicat sensum sanctorum Patrum, qui, vt constat ex antecedentibus & consequentibus, de numero transcendentali loquuntur, non prædicamentali. Et etiã, si aliquod verbum eorum videatur significare numerum prædicamentalem, solùm per similitudinem intelligi debet.

Ad arg. Distinguendum est antecedẽs; quia si de numero prędicamentali intelligatur; non est verum, quòd solùm dicat vnitates quascunq; discretas, & numerabiles, secundũ prius, & posterius: sed debet dicere vnitates speciales, & quãtitatiuas, quas cùm non habeat numerus rerũ spiritualium, sed transcendentales: non est numerus prædicamentalis, sed transcendentalis.

QVÆSTIO IX.

An oratio sit vera species quantitatis.

Difficilior est quæstio de oratione; An sit vera species quantitatis discretæ. Intelligimus autem quæstionem de sola oratione vocali: nam mentalis, & scripta non pertinent ad hoc prædicamentum: cùm vtraque sit qualitas, illa naturalis, hæc verò quasi per artem facta: vocalis verò, quæ aut voce humana profertur, vel aliis instrumentis fit; quandam extensionem syllabarum habere videtur: & ideo quærimus de illa: An sit species quantitatis discretæ.

Et est prima opinio Louaniensium, in expositione huius capitis; qui negant, *orationem esse speciem quantitatis discretæ*, putãtes esse quantum quoddam per accidens, sicut album, aut motus: & hanc videtur sequi Caiet. c. pręsenti, & sequuntur moderni omnes, qui numerum excludunt ab hoc prædicamento.

Et probatur illis omnibus argumentis, quibus probatum est 74
de numero, esse ens per accidens: & ideo non pertinere ad hoc prædicamentum quæst 6. quæ non sunt hoc loco repetenda.

Sed duobus aliis specialibus probanda est. Primo; quia hæc tantùm sunt in oratione, nempe soni syllabarum, motus instrumentorum, aut prolationis: per quem fiunt tempora cõsumpta eisdem prolationibus, ordo syllabarũ, & significatio totius orationis: sed ex nullo horum potest oratio esse quãta per se: ergo

X 5 non

non est admittenda ad hoc prædicamentum. Probatur minor: quia soni sunt qualitates: motus quãtus per accidens: tempora quanta quidem per se continua, sed quæ non possunt efficere aliam speciem quantitatis discretæ: ordo syllabarum, secũdùm longitudinem & breuitatem, pro libito mutari potest: & ideo non potest efficere quantam per se orationem: & longè minùs significatio syllabarum, quam certum est non habere ex propria natura, sed ex libera impositione hominum.

Secundo: quia successiua non possunt habere vnitatẽ, nisi per cõtinuationem: vt patet in motu; cuius partes, si semel interrũpantur per morã temporis, sic fiunt diuersæ, vt nullo modo efficiãt vnum: sed syllabæ sunt quidam motus prolationis instrumentorum interrupti: ergo sunt omnino diuersi, nullã habẽtes vnionem, aut vnitatem: quare non possunt efficere vnã quantitatem. Et si respondeas, Ordinabiles esse ab intellectu, secũdùm prius, & posterius, sicut vnitates numeri: & per talem ordinabilitatem habere vnitatem. Contra hoc est: quia si semel interrupti motus prolationis, sunt ordinabiles secundùm prius, & posterius, ergo etiam si per longum tempus interrumpantur, erũt ordinabiles; vnde si vna syllaba proferatur hodie, & altera post annum, efficient orationem, nõ minùs quam si post dimidiam horam proferretur: imò etiam si à diuersis hominibus, quæ non solùm falsa, sed absurda videntur.

75 Secũda opinio est Iauelli in Epitome, in 5 lib. Met. c. 8. distinguentis duplicem considerationem orationis. Nam si consideretur, ait, in ratione extensionis quantitatiuæ, non est oratio distincta à motu, neque quantum per se, sed per accidens, sicut motus: cùm syllabæ non sint aliud, quàm motus quidam prolationis. Si verò consideretur in ratione mensuræ, est quantum per se, & vera species quantitatis discretæ, distincta à numero: cùm sit mensura discreta, & successiua. Et propterea, inquit, cõsiderans Arist. in Dialectica rationem mensuræ in quantitatibus, docuit *orationem esse speciem quantitatis.* Et probauit etiam ex eadem ratione mensuræ: quia mensuratur, inquit, syllaba longa, & breui. At in Metaph. vbi præcipuè considerabat rationem extensionis eiusdem quantitatis, cùm connumerasset alias species, nullam mentionem orationis fecit, quod probatur ex mente eius, non esse speciem quantitatis in ratione extensionis, sed solùm in ratione mensuræ.

Tertia opinio tenet, *Orationem esse secundam speciem quantitatis discretæ:* quod Aristot. non solùm asseruit cap. præsenti, sed probauit. Ita D. Tho. opusc. 42. & in 4. d. 3. q. vnica, ar. 3. ad 5. Albertus Magnus tract. de quantitate, c. 2. Scotus c. præsenti, q. 8. Soncinas 5. Meta. q. 4. Sotus q. 2. huius capitis, & in eodẽ Cant. & Tolet.

& Tolet. atque moderni plures. Et hæc sententia quamuis difficilis, videtur nobis probabilior, & tenenda.

Et probatur hac ratione: Oratio constat syllabis verè extensis, secundùm prius, & posterius, sicut numerus constat vnitatibus; ergo sicut numerus est species quantitatis discretæ, sic oratio. Probatur antecedens: quia syllaba vna longior est, maiorémque habet extensionem soni, quàm alia: non solùm ratione temporis consumpti, quod patet esse maius, sed ratione sui; nempe vt est sonus extensus: quemadmodum tres lapides habent substantiam extensam per quantitatem: & ideo eius ratione efficiunt speciem numeri. Quòd verò syllabæ sint ordinabiles ab intellectu, secundùm prius, & posterius, ratione longitudinis, aut breuitatis, probatur, quia distincta oratio est, aut distinctus pes carminis ille, qui constat vtraque syllaba longa, ab eo, qui constat vtraque breui, vel vna breui, & altera longa, ex eo quod distincto modo ordinantur syllabæ: ergo ex se sunt ordinabiles. 76

In quonam sit ponenda quantitas orationis.

Tota difficultas nostræ sententiæ consistit in explicãda quãtitate orationis, assignandáque ratione illa, in qua dicatur consistere: circa quam non eodem modo sentiunt ij, qui nostram sententiam sequuntur. 77

Sed prima opinio est multorum modernorum, qui *quantitatem orationis, nec in syllabis, nec in alio vllo ex his, quæ possunt considerari in oratione, consistere docent: sed in motibus prolationis discontinuis, & ordinabilibus ab intellectu*: vt in tribus motibus prolationis, quibus profertur hæc oratio: Dominus, dicunt consistere quantitatem discretam, & successiuam eius.

Hæc tamen sententia falsa est, quod probo hoc arg. Motus est quantum per accidens; ergo numerus plurium motuum nõ est prædicamentalis. Probatur consequentia à superiori ad inferius negatiuè: numerus trium motuum non est quantitas per se; ergo nec est quantitas discreta: Secundò, quia numerus motuum est sicut numerus alborum, aut Angelorum; ergo est transcendentalis, & non prædicamentalis.

Ideo secunda opinio multorum est, *non in syllabis, nec in motibus prolationis earũ: sed solùm in temporibus, quibus motus ipsi prolationis, atque etiam syllabæ mensurantur, quãtitatem orationis ponens*: in quantum duo, vel tria tempora consumpta in eis, ordinabilia sunt ab intellectu, secundùm prius & posterius.

Quod colligunt ex Arist. c. præsenti, qui *orationem esse quantitatẽ* probauit: quia mẽsuratur syllaba longa, & breui: sed longitudo, aut breuitas syllabarum sumitur ex maiori, aut minori tempore, quo mensurantur: ergo in his temporibus consistit quanti

quantitas orationis, ex mente Aristotelis.

Sed nec sententia hæc videtur mihi vera, quod ita probo: Sicut numerus est multitudo vnitatum ordinabilium ab intellectu, secundùm prius, & posterius, ita oratio est multitudo syllabarũ ordinabilium, secundùm longitudinem, & breuitatem, ex quarum diuersitate distinguunt omnes diuersas orationes, sed tempora non sunt syllabæ, imò valde ab eis diuersa: ergo multitudo temporum non potest esse oratio.

Secundò; Vel tempora distincta constituunt orationem, secundùm se, vel in quantum sunt mensura syllabarũ, vterq; modus est impossibilis: ergo nõ possunt orationẽ constituere. Probatur minor: quia species quãtitatis constituuntur per diuersas rationes extensionis: sed tempora ex eo, quòd sint mẽsura syllabarum, non habent specialem rationem extensionis, distinctam ab ea, quam habent, secundùm quod sunt multa tempora: nam temporibus non aduenit noua ratio extẽsionis, ex eo, quòd sint mensura syllabarum, sicut nec ex eo quòd sint mensura aliorũ motuum; prolatio namque syllabarum, motus quidam localis est instrumentorũ; ergo si hoc modo sumpta non efficiunt speciem quantitatis discretæ, nec efficient, vt sunt mẽsura syllabarum. Quòd verò vt sunt discreta tempora, non efficiant orationem, probatur, quia si sic efficerent orationem: ergo vbicunque reperirentur, etiam sine syllabis eam efficerent. Euidens est consequentia, quia quod alicui conuenit vt talis, vbicũque reperiatur, ei conueniet. Et præterea, quia tria tempora nihil accipiunt à syllabis, ratione cuius efficiant quãtitatem discretam: consequens autem falsum est: quia nullus vnquam dixit; nec intelligi potest; quòd tres durationes trium calefactionum, sint oratio.

78 Vt igitur intelligamus in quo consistat quantitas orationis: notandum est in voce duo esse consideranda. Primum, quòd sit sonus, per motum localem linguę, dentium, ac palati, aliorúmque instrumentorum factus. Secundũ, est extensio, seu corpulẽtia eiusdem soni, vel vocis: quæ nõ est aliud, quàm dilatatio, vel prolõgatio eiusdem. Notum est enim, syllabam morosè prolatam, maiorem habere dilatationem aut prolongationẽ, quàm eam, quæ citò profertur: quin natura ipsa talis est, syllabarum è pluribus literis conflatarum, & quarundam aliarum, vt tardiùs proferantur. v. g. (stirps) (trabs) quàm istæ duæ (e) (a.) Eiusmodi igitur dilatatio, aut prolongatio vocis, est quasi corpulentia, vel magnitudo eius; & ita dicitur eius extensio: quemadmodum lõgitudo, aut latitudo substãtiæ, est extẽsio eius: vnde sicut substantia est extensa per accidens, & longitudo eius, aut latitudo, est quantitas, aut extẽsio per se: ita sonus, aut vox, est extẽsa per accidens; eius tamẽ dilatatio, prolõgatio, & corpulẽtia, est quãtitas

citas per se: & ita ex multis extẽsionib. syllabarũ sibi succedentium, fit oratio: sicur ex multis extẽsionib. substãtiæ fit numerus. Nec mirũ est, suã habere extensionẽ sonum ita factũ, cùm sit qualitas corporea: sicut albedo, & aliæ qualitates, suam habent extensionem, accidẽtaliter eis cõuenientem. Hæc autem extensio orationis, quã prolongationem, aut dilatationem soni vocamus; nõ est alia realiter distincta ab extẽsione, seu quãtitate aëris verberati: sicut nec vox est aliud, quã sonus, ex verberatione aëris, per talia instrumẽta causatus & in eodem aëre extensus, sed eadẽ extensio aëris, à qua sonus ipse (qui qualitas quædã corporea est) extenditur. Hæc autem extensio syllabarũ distincta est à motu prolationis; vt constat, & etiam à tempore consumpta in prolatione: sed sub syllaba cõprehenditur, & nomine syllabæ significatur: & ideo oratio vocatur multitudo syllabarũ sibi succedentiũ, vt ordinabiles sunt ab intellectu secundùm prius, & posterius; ratione longitudinis, ac breuitatis.

Et ex hac doctrina facilè explicatur testimonium Arist. pro secundo modo dicendi, de temporibus adductum: nam arg. eius quo probauit, *orationem esse quantitatem*, quia mensuratur syllaba longa, & breui, quasi ab exteriori signo est: nã tempora mensura sunt extrinseca syllabarum, sed per talem mensurationem extrinsecam cognoscimus propriam extẽsionem orationis, in magnitudine syllabarum, seu dilatatione, aut corpulentia earum consistentem, per quam formaliter dicuntur longæ, aut breues formaliter, & quasi intrinsecè. 79

Facilè etiam soluuntur arg. primæ opinionis: Nam ad primum respondetur; quòd in antecedenti non numerãtur sufficienter ea, quæ sunt in oratione, sed præcipuũ relinquitur, nẽpe extensio, seu dilatatio, & corpulentia soni, in qua consistit propria quãtitas syllabarum: sicut in latitudine, aut profunditate, consistit extensio substantiæ, aut aliarum qualitatum.

Ad secundum; neganda est minor: quòd syllabæ sint motus prolationis, sed sunt soni quidã dearticulati, per motus prolationum facti: de quibus negandum est: quòd non habeãt vnitatem sufficientem, ad cõstituendam orationem: habent enim eãdem, quã numerus: nempe ordinabiles esse ab intellectu, secundùm prius, & posterius; pro ratione lõgitudinis, & breuitatis. Negandum est etiã: quòd syllaba hodie prolata, possit ordinari in modum orationis, cum ea quæ profertur post annũ: quia cùm syllabę sint ordinabiles ab intellectu proferẽtis, & in ordine ad cõcentum, & harmoniã humanam, interruptionem habere debent, in ordine ad talem finem: hoc est, tantã & non maiorem, quę repugnet eidẽ fini: repugnaret autem, si secunda proferretur post annũ: imò si post mensem, aut diẽ; & fortè si post

post horam: quare non erunt ordinabiles cum tanta interruptione, nec efficient orationem.

QVÆSTIO X.

An si daretur linea, superficies, aut corpus, vel alia quantitas actu infinita, collocaretur in hoc prædicamento.

80 Qvæstio hæc nō est absoluta, sed cōditionalis: quia nō disputam⁹ modò; An possibile sit, q̄ detur aliqua quantitas actu infinita, vel impossibile: sed titulus quæstionis sub conditione quærit: An si daretur per possibile, vel impossibile, quantitas aliqua actu infinita: collocaretur in hoc prædicamento.

Et pars negatiua; quòd non collocaretur in prædicamento; probatur testimonio Arist. & D. Th. Arist. enim 5. lib. Metaph. tex. 10. ita ait: *Multitudo igitur quantum quid, si numerabilis est; magnitudo verò, si mensurabilis.* Sed si multitudo daretur actu infinita; non esset numerabilis: nec corpus actu infinitum, mensurabile: ergo non essent quanta ex mente Arist. nec proinde collocarentur in hoc prædicamento.

Et D. Th. in Comment. eiusdem loci, lect. 15. docet: quòd si longitudo esset actu infinita; non esset linea: quia linea est longitudo mensurabilis, & ideo in definitione lineæ ponitur, quòd sit longitudo, clausa duobus extremis punctis.

81 Et ratione probatur; Primò, qui ita se habet quantitas in suo ordine prædicamentali, sicut substantia in suo, sed substantia actu infinita, qualis est Deus; non ponitur in prædicamento: sicut diximus in 2. quæst. præcedentis capitis: ergo nec poneretur infinita quantitas in prædicamento.

Secundò: eadem est ratio de quātitate continua, & discreta, quantum pertinet ad præsentē quæst. sed si daretur multitudo infinita corporum, non poneretur in prædicamento, sub genere quantatis discretæ: ergo si daretur quantitas continua actu infinita, nō poneretur in prædicamento, sub genere quātitatis continuæ. Minor probatur: quia species numeri variantur per additionem vnitatis: vt si binatio addideris vnam, trāsit iam in aliam speciem ternarij: si ergo daretur multitudo actu infinita, non haberet determinatam speciem, & quod non habet determinatam speciem, non potest esse sub determinato genere: ergo nec sub determinato prædicamento. Quare infinita multitudo non posset in hoc prædicamento collocari.

Cōmunis tamen sententia scholæ tenet; quòd si daretur linea, vel corpus actu infinitū, poneretur in hoc prædicamento, non minùs, quàm corpus finitum. Ita Soncinas 5. Meta. q. 15. Iauellus ibidem, q. 17. Durand. in 4. d. 3. q. 3. Niphus 8. lib. Topicorum, loco 73. Sotus quæst. prima huius prædicamenti.

Probatur

Probatur testimonio Arist. 8. lib. Topicorum, loco 73. vbi docet, *Lineam finitam, & infinitam esse eiusdem speciei*: ex quo sequitur, idem habere genus, & differentiam: & ideo in eodem prædicamento collocari: & hoc idem sentit D.Tho. 1.p.q.58. art.8.ad 2.

Idem probatur ratione: Quia quidquid cōponitur ex genere, & differentia, collocatur in prædicamēto: sed linea actu infinita, cōponeretur ex genere, & differentia: ergo collocaretur in hoc prædicamento. Probatur minor, quia genus lineæ est quantitas continua: differentia verò, extensio secundùm dimēsionem formalem longitudinis: sed linea infinita vtrūque haberet: nam esset quantitas continua: quia copularetur punctis: & esset extensa secundùm formalem dimensionem longitudinis: ergo esset in hoc prædicamento. Et si respondeas, esse quantitatem finitam, ex qua efficitur prædicamentū, non infinitam, & ideo excludi à prædicamento. Contra hoc est: quòd *esse actu infinitam*, solùm est habere partes integrantes, actu infinitas: sed partes integrantes non pertinent ad essentiam rei; vt per se est manifestum: ergo etiam si sint actu infinitæ, non variabunt essentiam lineæ, sed erit linea infinita eiusdem speciei, cum linea finita; vt ex Arist. adduximus. Et ideo collocabitur sub eodem genere, & erit in eodem prædicamento. 82

Pro solutione arg. notandum est: aliud esse, quòd aliquid sit infinitum secundùm substantiam, aliud, secundùm aliquam rationem accidentalem: quia substantia dicit essentiā rei: ergo idem est aliquid esse infinitum secundùm substantiam, & esse infinitum secundùm essentiam: & quod est infinitum secundùm essentiam, est infinitum simpliciter: sed quod est infinitū secundùm rationem accidentalem, potest esse finitum secundùm essentiam: quia accidentia sunt extra essentiam rei. Vnde sequitur, quòd cùm res omnes collocētur in prædicamēto, secundùm essentias, si sint infinitæ secundùm essentiā, nō possint collocari in prædicamento. Cuius hæc est ratio: quia prædicamenta sunt gradus essendi, finitæ, ac limitatæ perfectionis: & quæ in eis collocantur, sub genere supremo, debent esse cōposita ex determinato genere, & determinata differētia, cōtinente gradum limitatum perfectionis, sub tali genere: ergo quod est infinitum secūdùm essentiā, nec potest collocari sub determinato genere, nec constitui per determinatam differentiā, & consequenter, nec collocari in determinato prædicamēto. Sed quæ solùm sunt infinita secūdùm rationē accidentalem: bene possunt cōprehendi sub determinato genere, & cōponi etiam ex determinata differentia: & ideo collocari in prædicamēto: quia cùm ratio accidentalis extra essentiam sit, eam nō variat. 83

sed sub propria limitatione relinquit. Esse autē lineā, vel corpus actu infinitū, ratio accidentalis est: quia nō est aliud quā habere plures partes integrantes, ex quibus non variatur essentia, nec in perfectione crescit.

84 Vt si corpus plures aut maiores partes integrātes habeat, nō est propter eas perfectius alio, quod pauciores, vel minores habet, sed solùm accidentaliter: ergo habere partes infinitas, etiā est perfectio accidentalis: à qua non variatur essentia, & ideo non minùs erit finita, & limitata ad certum genus, atque ad prædicamentum.

Ad testimonia Aristotelis, & D. Thom. respondetur, vtrumque loqui de quantitatibus existentibus, quæ sunt actu finitæ. Quid verò sentiant de infinitis, si darentur, quantū ad collocationem in prædicamento, in aliis locis à nobis citatis, pro cōmuni sententia, explicant: asseruntque non minus in prædicamēto collocari, quàm alias quantitates actu finitas. Illa verò definitio lineæ, mathematicorum est, qui de solis lineis finitis agunt, ideo eas solùm describunt.

Ad primum argumentū; Distinguendum est antecedēs: quia substantia, & quantitas duobus modis cōsiderari possunt: aut secundùm rationē finiti, & infiniti: & hoc modo nō ita se habet quantitas ad prædicamentum; sicut substantia: quia hęc si actu sit infinita; non potest esse sub terminato genere, nec cōponi ex genere, & differentia; & ideo nec in prædicamento collocari: bene tamē potest omnia hęc habere quātitas infinita: & rationem huius discriminis tradimus iam. Si verò cōsiderentur secundùm ordinem prædicamentalem; eodem modo ordinantur, per diuisionem generum in suas species.

An numerus infinitus esset in prædicamento.

85 SEd an eadem sit ratio de quātitate continua, & discreta: ita vt sicut continua, actu infinita, collocaretur in prædicamēto: ita etiam discreta, vt numerus infinitus, nō est certum. Nā Soncinas, vbi suprà, eandem asserit rationē esse de vtraque. Et probat: quia sicut lineam esse actu infinitam, solum est habere plures partes integrātes: quod non pertinet ad eius essentiam; ita numerum esse actu infinitum, solum est habere plures vnitates, quæ sunt partes integrantes eius: ergo sicut linea actu infinita esset in prædicamento: ita numerus actu infinitus.

Ego verò contrarium sentio: *Quòd si daretur multitudo corporum actu infinita, non esset per se collocanda in hoc prædicamento.* Quod colligo ex doctrina Aristot. 8. lib. Meta. textu 15. vbi de numero ita loquitur: *Quemadmodū de numero, ablato aut addito aliquo, ex quibus numerus est, nō est amplius idem numerus, sed diuersus.*

uersus, etiam si minimum auferatur, aut addatur: ita nec definitio, nec ipsum quid erat esse, erit amplius: ablato aliquo, aut addito, &c. Ex quibus verbis sequitur manifesta differentia inter quantitatem continuam, & discretam; in eo, quòd continua per additionem alicuius partis, vel plurium, non variatur, sed eadem linea, vel corpus permanet: numerus verò per additionem vnitatis variatur: vnde intelligitur, vnitates non omnino se habere in numero tanquam partes integrantes: sed ita esse fundamentum generis, & differentiæ, vt per additionem, vel detractionem vnitatis, varietur differentia, & species numeri. Cuius ratio satis probabilis est: quia addita vnitate, variatur dispositio totius numeri: atq; adeo discretio eius, seu discreta extensio, quæ consistebat in tali dispositione vnitatum: vt extensio specialis ternarij, in eo, quòd duæ sint dispositæ sub tertia, in qua consistit differētia essentialis eius; & ideò addita vnitate, soluitur species numeri, & fit alia. Et quòd hæc sit mens Arist. non est dubium: quia si non desineret esse species numeri, vel non transiret in aliam: non teneret similitudo numerorum cum speciebus: vt per se est manifestum.

Vnde ex hoc colligitur; numerū apud Aristotelem esse speciem subalternam: quæ diuiditur tāquam genus, in binarium, ternariū, & reliquos; qui omnes sunt species infimæ, solùm habentes sub se indiuidua: vt ternarius hunc, & illum ternarium. 66

Colligitur tandem; numerum actu infinitum non collocari in prædicamento. Quod sic probo: Addita vnitate mutatur species numeri, & fit alia: ergo additis vnitatibus in infinitum, crescet etiam in infinitum perfectio essentialis numeri: & ideo numerus actu infinitus habebit essentialem perfectionē actu infinitam, in ratione quantitatis discretæ: quare non poterit habere speciem: quia species constituitur per differentiam determinatæ perfectionis: nec erit sub genere, aut prædicamēto.

Secundò: Differentia numeri sumitur ex vnitatibus, ordinabilibus secundùm prius, & posterius; ita vt sub aliqua ordinentur cæteræ, tanquam ei præsuppositæ: sed vnitates actu infinitæ, non sunt ordinabiles ab intellectu; ergo non possunt constituere determinatam speciem numeri, & quod non est determinatum secundùm speciem; non potest esse sub genere: ergo nec erit in prædicamento. Probatur minor, quia inter infinita actu non est dabilis determinata vnitas, sub qua ordinentur cæteræ: ergo nec erunt ordinabiles ab intellectu.

Argumentum verò pro opposita sententia de quantitate continua, ex doctrina a nobis tradita solutum est.

QVÆSTIO VLTIMA.

An quantitas sit res distincta à substantia corporea, & cæteris accidentibus absolutis.

87 NOn solùm de distinctione reali quantitatis à substantia corporea quærimus, sed etiam ab aliis accidentibus absolutis, quibus tribuit extensionem partium; vt à qualitatibus: quia eadem est ratio de illis, ac de substantia.

Et prima opinio; Negat esse distinctã, quam tenuerũt Ochã, in sua Dialectica, cap. de quantitate, in 4. q. 4. quodlib. etiam 4. q. 30 & in tract. de venerabili Sacramẽto Eucharistiæ, per plura capita: quibus locis affirmat, quantitatẽ esse ipsammet substantiam, prout habet partes situ disiunctas, & locabiles, diuersisque partibus loci correspondentes. Gabriel in 4. d. 10. q vnica, & d. 12. q. 1. art. 1. & lect. 43. super canonem Missæ. Adamus in 4. q. 5. Aureolus apud Capreol. in 2. d. 10 q vnica, art. 1. & videtur fuisse sententia antiquorum Philosophorum, vt Platonis, qui, vt affirmat Arist. 1. lib. Met tex. 5. loquens de materiali principio rerum posuit *vnam materiam pro rebus naturalibus*: cuius differentias esse dicebat *magnum*, *& paruum*, sentiens, *eandem rem esse materiam & quantitatem.*

88 Et ratione probatur. Primò: Quia Deus potest separare substantiam corpoream ab omni accidente absoluto, cũ ab eo nõ dependeat essentialiter: ergo si quãtitas est accidens absolutũ, realiter a substantia distinctũ, poterit separari ab ea substãtia: & tunc, si maneret sine quantitate, quæritur an haberet partes loco distinctas, sicut prius, vel nõ; si dicas habere, sequitur, non habere extensionẽ à quantitate, sed à se esse extensam, & occupatiuã loci: quod est esse ipsammet quantitatẽ, & ab ea non distingui Si verò dixeris nõ habere, sequitur partes eius loco esse coniunctas: quod est impossibile: quia nõ potuerunt coniũgi, cùm priùs essent separatæ, nisi per motum localem, cuius non sunt capaces sine quãtitate: ergo ab ea nõ distinguũtur realiter.

Secũdò: Si quãtitas est res distincta à substãtia, ei inhærebit: & tũc, vel recipitur tota quãtitas in tota substantia, & pars in parte; vel tota in tota substãtia, & tota etiã in qualibet eius parte, eo modo, quo anima rationalis recipitur tota in toto corpore per informationem, & tota etiã in qualibet parte: sed hoc vltimũ repugnat accidenti corporeo, ac diuisibili, habenti partes integrantes: ergo necessarium est primũ. Ex quo sequitur, substantiã habere a se partes integrantes, & non à quãtitate, cùm partes eius præsupponantur partibus quantitatis, tanquã subiecta, in quibus recipiũtur: sed nihil habet à se partes integrantes, nisi sola quantitas, à qua cætera eas recipiũt: ergo substantia

ſtantia eas habens à ſe, erit ipſamet quantitas, & non diſtinguetur ab ea realiter.

Secunda opinio tenet: *Quantitatem diſtingui realiter à ſubſtantia, & cæteris accidentibus abſolutis.* Ita D. Aug. 5. lib. de Trinitate, c. 10. D. Th. 5. Meta. lect. 15. in fine, Scotus in 2. d. 2. q. 9. & in 4. d. 12. q. 2. Rich. in 4. d. 12. art. 1. q. 1. Durand. & Argentinas ibidem, q. 5. Ægydius Roma. in 1. d. 2. q. 2. Albertus Magnus 5. Phyſic. tract. 2. art. 4. Socin. 5. Meta. q. 19. & cæteri interpretes Ariſt. c. præſenti. Et hæc eſt vera, & tenenda. 89

Colligitur euidenter ex doctrina Ariſt. 1. lib. Phyſic. tex. 13. vbi ita arguit contra Meliſſum antiquum Philoſophũ, ponentem, *Vnũ tantùm principiũ rerum naturalium, & illud infinitum. Si vnum tantùm eſt principium infinitum, cùm finitum, vel infinitũ ſit propria paſſio quantitatis, ſequitur præter ſubſtantiam, continere etiam quãtitatem: & ideo non eſſe vnam rem, aut vnum principiũ, ſed multiplex,* &c. Quod arg. patet nihil probare: niſi quantitas diſtinguatur realiter à ſubſtantia: ergo ex mente Ariſt. realiter diſtinguitur. Et lib. 2. de Anima, tex. 65. docet, *Subſtantiam eſſe ſenſibilem per accidens, quantitatem verò per ſe:* quod non poteſt eſſe verum ſine diſtinctione reali.

Idem probatur duplici ratione. Primò: Quia naturaliter repugnat plures magnitudines, aut quantitates eſſe in eodem loco: quia hoc non poteſt eſſe ſine penetratione earum, naturaliter impoſſibili: ex eo, quòd quælibet eſt occupatiua diſtincti loci, & nata expellere aliam ab eodem: ſed vtrumque ſequitur, ſi quantitas non diſtinguatur realiter à ſubſtantia, & accidentibus abſolutis: ergo neceſſe eſt realiter diſtingui. Probatur minor: Quia ſi quantitas eſt idem realiter cum ſubſtantia, & albedine in ea exiſtente; ergo quælibet habebit propriam, & diſtinctam magnitudinem, atque extenſionem ab alia: ſed conſtat eſſe in eodem loco: ergo ſe penetrabunt.

Secundò: Quia certũ eſt in fide Catholica, in Euchariſtia nõ manere ſubſtantiã panis, ſed totam conuerti in corpus Chriſti, at experientia viſus, & tactus, docet, remanere eandẽ quantitatem panis: ergo ſeparatur realiter quãtitas a ſubſtantia. Et quę ita ſe habent, vt vnũ poſſit eſſe ſine alio, diſtinguũtur realiter: ergo diſtinguitur realiter quantitas à ſubſtantia. Vbi illud obiter aduerto; periculoſum eſſe negare, quòd in Euchariſtia non remaneat eadẽ quantitas panis, & aſſerere, corpus illud quantum, ſpecierum Sacramentalium, non eſſe dimenſiones, vel quantitatem veram huius prædicamenti, ſed propriam extenſionem aliorum accidentium, vt albedinis, & aliorum.

Ad primum arg. Concedimus primũ enthymema: ad id verò quod poſtea quæritur: An ſubſtantia permanens ſine quanti-

tate,haberet partes occupātes locum, vel separatas secundùm locum : respondeo non occupare locum substantiā sic permanentē,nec eius partes:nec habere extensionē localem:sed modum indiuisibilem,quantū ad occupandū locum pertinet:nec tamen cōiungi partes per motū localem:quia nec positiuè essent coniunctæ coniunctione locali,sed negatiuè tātùm, ex eo quòd ablata quantitate,nullā habent distantiam,aut ordinem localē.Sed de his in libris Physicorum ex professo disputamus.

Ad secundū; Concedimus,substantiam habere proprias partes integrātes entitatiuas:sed non extensas,nec loci occupatiuas,quę tamen extendūtur à quātitate in eis recepta.In his ergo partib. recipiuntur partes quantitatis : & ita tota quātitas recipitur in tota substātia,& partes in partibus. Negamus tamen consequentiā:quòd substantia sit ipsamet quantitas,quia aliud est habere per se partes integrātes entitatiuas,aliud partes extensionis,& primū conceditur substantiæ, & accidentib. absolutis, secundum verò soli quantitati, à qua omnia recipiunt extensionem,quod sufficit ad distinctionem realem.

CAPVT VII.

Continens prædicamentum ad aliquid.

TEXT. ARISTOTELIS.

Ad aliquid verò talia dicuntur,quæcunque hæc ipsa,quæ sunt, aliorum esse dicuntur,&c.

Breuis expositio textus.

1 INtentum Arist. cap.præsenti est,explicare naturam relatiuorum. Diuiditur autem caput hoc in tres partes. In quarum prima definitionem relatiuorum, quæ suo tempore in scholis circumferebatur, proponit, cum quatuor proprietatibus,quæ ex ea sequuntur.In secunda,dubiū quoddam circa eandem definitionem:ex cuius solutione minùs bonam esse probat. Et tandem in tertia,propriam definitionem, ex qua veram proprietatem relatiuorum colligit.

Definitio antiqua relatiuorum talis erat: *Ad aliquid talia dicuntur , quæcunque hæc ipsa , quæ sunt , aliorum esse dicuntur, vel quomodolibet alter ad alterum.* Vt duplum dicitur ad dimidium; & magnum respectu parui , scientia habitus , atque potentia, ad sua obiecta.

Prima proprietas antiqua relatiuorum erat ; *Quòd relatiua habeant contrarium* : cuius exemplum facilè designari potest: quia si habitus,& virtutes sunt relatiua , inter eas reperiuntur virtus,& vitium,& alij habitus particulares contrarij : ex quibus probatur relatiua habere contrarium.

Secun

Secunda proprietas est: *Quòd relatiua suscipiunt magis & minus*: nam vnum dicitur magis simile alteri, quam aliud, & idemmet vno tempore magis, quam alio simile eidem.

Tertia proprietas est: *Quòd relatiua dicantur ad conuertentiam.* 2
Dici autem ad conuertentiã, non est conuersim prædicari vnũ de altero in recto, quia vnum relatiuum non potest prædicari hoc modo de alio, nam falsum est, quòd pater sit filius. Sed prędicari vnum de altero in obliquo, vt petit natura relatiuorum: ita vt si aliquis est pater, filij pater sit: & si est simile, alicui simile esse debet. Vt autem hæc proprietas conueniat omnibus relatiuis, debet fieri debita assignatio termini: debita autem assignatio termini fiet, si terminus per se, & non per accidens assignetur. Terminus autem per se ille est, qui formalem rationem 3
terminandi significat. Et ratio formalis terminandi est illa, quæ sufficienter terminat relationem, exclusis quibuscunque aliis, quæ in termino relationis esse possunt. Gratia exempli: pater est relatiuum, cui pro termino non bene assignatur homo, aut album, vel musicum, sed filius: quia licèt filius necessariò debeat esse homo, & aliquando sit albus, vel musicus, etiam si hæc per impossibile ab eo remoueantur, & sola filiatio remaneat, terminabit sufficienter relationem patris, & dicetur cum eo ad conuertentiam, non cum aliis: non enim dicimus patrem esse hominis patrem, aut albi, vel musici: quia isti sunt materiales, aut accidentales termini, sed esse filij patrem: quia filius est terminus per se, & formalis.

Vltima proprietas est, quòd relatiua sint simul natura: ad 4
quam duæ requiruntur conditiones: quarum primam tangit Arist. c. præsenti, secundam verò in postprædicamentis, c. 3. Prima igitur conditio est, quòd vno existente in rerum natura, necesse sit existere aliud: & vno sublato, necesse etiam sit auferri aliud: vt posito patre, necesse est poni filium, quocunque autem deficiente, necesse est deficere aliud, saltem sub ratione relatiui: vt mortuo filio, etiã si permaneat homo qui erat pater, iam nõ permanet in ratione patris. Sed hæc conditio non est sufficiẽs: quia homo, & risibile ita se habent; & non sunt simul natura: sed homo est natura prior. Alia igitur conditio est, quòd vnum relatiuum non sit causa alterius, secundùm formalem rationẽ relatiui: licet secundùm rationem materialem causa esse possit: vt pater, in quantum homo, est causa filij; non in quantum pater. His igitur duabus conditionibus concurrentibus explicata manet proprietas hæc, quòd relatiua sint simul natura.

Sed aduersus hanc definitionem antiquam proponit dubiũ 5
Arist. *An conueniat substantiæ, aut secundùm se, vel secundùm suas partes?* Et respondet; quòd substantiæ secundùm se non potest

conuenire: nam aqua non dicitur esse alicuius tanquã termini (licet possit esse alicuius possessoris) ergo substantia secundùm se, non est relatiua: sed partibus eius, vt brachio, vel capiti conuenire ait: quia caput, alicuius hominis, vel animalis est caput, & etiam brachium. Ex hoc autem, quòd substantiæ conueniat talis definitio, saltem secundùm partes; colligit Arist. non esse bonam: quia substantia omnino absoluta est, & prædicamentũ constituit, primò diuersum à prædicamento ad aliquid: quare vt substantia non potest esse relatiua.

Ideo in vltima parte capitis necessarium esse docet Arist. assignare aliam definitionem, quæ solùm conueniat veris relatiuis. Assignat autem hanc: *Ad aliquid ea sunt, quorum totum suum est, referri ad aliud.* Vt totum esse patris, est referri ad filium, & totum esse filij, est referri ad patrem. Nihil ergo absolutum debent habere relatiua, vt relatiua; sed totum esse quod habent, est referri ad aliud.

6 Ex hac definitione colligit Arist. *Proprietatem relatiuorum esse, non solùm quòd sint simul natura; sed etiam simul cognitione, & definitione:* ita vt qui definitè cognoscit vnum relatiuum, definitè etiam cognoscat alterum: quasi dicat, qui cognoscit vnũ relatiuum, necesse est simul cognoscat alterum: & qui propriam definitionem vnius scit designare, necesse est, vt sciat designare definitionem alterius: vt si quis cognoscat patrem, necesse est eo ipso filium cognoscere: & qui scit definire patrem, necesse est sciat etiam definire filium. Hæc Aristoteles in litera.

QVÆSTIO I.

An ad aliquid, vel relatiuum constituat speciale prædicamentum.

7 DVobus modis considerare possumus prædicamenta accidentium; nempe secundùm ordinem dignitatis, & secundùm ordinem, quo inhærent substantiæ prius aut posterius, magis aut minus immediatè. Et primam considerationem habuit Aristoteles in Metaphys. vbi de eis agebat secundùm proprias entitates: sed secundam in Dialectica; vbi modum potiùs, quo prædicantur de substantia, & ei inhærent, attendere debuit: & ideo in 5. Metaph. priùs posuit prædicamentum qualitatis, quàm ad aliquid: quia nobilior est qualitas, cùm sit accidens absolutum: sed in Logica priùs posuit relationem; quia priùs inhæret substantiæ, quàm qualitas: quod sic probatur: Quantitas est, quæ proximè inhæret substantiæ corporeæ, extendendo partes eius: sed post quantitatem statim sequitur relatio: quia antequam intelligatur habere qualitates, intelligitur magna, aut parua, dupla, ac dimidia, & æqualis

æqualis alteri: ergo priùs intelligitur relatiua, quã affecta qualitatibus: vnde priùs relatio, quã qualitas afficit substantiã, non quidem prioritate temporis, sed rationis: quia cùm in primo instanti temporis, in quo genita est, habeat relationes, & qualitates, priùs intelligimus habere illas, quàm has.

De relatione verò, quam per nomẽ, *Ad aliquid*, intelligimus, primò inquirendum est, An sit speciale genus entis; quod non est aliud ac inquirere, An sit ratio vniuersalissima, transcendẽs prædicamenta omnia; vel specialis, quæ specialem modum, aut genus entis contineat, sicut quantitas, & qualitas.

Et fuit prima opinio antiquorum Pholosophorũ; qui Zenonem secuti, dixerunt: *Ad aliquid esse permixtum*, vel *inclusum in omnibus prædicamentis*: & ideo non esse vnum speciale genus entis. Probatur hac ratione: quia relatio præsupponit necessariò alia accidentia in subiecto: vt si sit relatio æqualitatis, præsupponit quantitatem: & si relatio similitudinis, qualitatem; & sic de cæteris accidentibus; quia inter omnia reperitur relatio: ergo in omnibus includitur, & omnibus permixta est: quare non potest esse speciale genus entis.

Secunda opinio fuit Platonis, à quo eam accepit Arist. *Quod ad aliquid sit speciale genus entis.* Et hæc est iam communis in schola, & omnino vera. Probatur hac ratione: Ens diuiditur in decem prędicamẽta: tanquã in diuersos modos essendi: & accidens diuiditur in nouem, tanquã in diuersos modos afficiendi, substantiam. sed relatio cõtinet diuersum modũ essendi, & afficiẽdi substantiã: ergo erit speciale genus entis. Probatur minor: quia esse relationis, est ad aliud se habere, & substantiã afficit distincto modo ac cætera accidẽtia: nam quantitas eã extendendo afficit, qualitas eã qualificãdo: relatio verò ordinãdo eam ad aliud: quẽ modum nullum aliud accidẽtium habet: ergo tam modus essendi, quam afficiendi substantiam, specialis est, & distinctus à cæteris: quare speciale genus entis erit. 8

Vt autem veritas huius sentẽtiæ intelligatur, & argumẽtum alterius meliùs solui possit; vnũ est notãdum, nempe Relationem vniuersaliter sumptã, in tria membra diuidi. Prima relatio est: Vniuersalis respectus, & intrinsecus omnibus accidẽtibus, quod respiciunt subiectum, vt ei inhærere possint. Alia est respectus quidã minùs vniuersalis, qui includitur essentialiter, non in omnibus, sed in quibusdã tantùm specialibus accidentibus absolutis, vt respectus, quem habitus, & scientiæ, atque etiam potentiæ, dicunt ad obiectum, per quem respectum, simul cum ratione absoluta, per eum explicata, distinguuntur specie. Postrema relatio est; Respectus, non pertinens ad essentiam alicuius accidentis absoluti, nec ordinans rem, in qua est 9

ad aliud, tãquam ad ſubiectum, aut obiectum, vel quid ſimile, ſed ſolùm tanquam ad terminum. Et primū genus relationis dicitur tranſcendētale: quia in omnib. accidentibus eſſentiali-
10 ter includitur, & ideo nō eſt ſpeciale genus entis. Secūdū verò vocatur relatio ſecundū dici: & pertinet reductiuè ad illa prædicamenta abſoluta, in quorū ratione intrinſecè clauditur: vt reſpectus ſcientiæ ad obiectum, pertinet ad ſpeciem habitus: & relatio potentiæ ad obiectū, ad ſpeciem naturalis potentiæ; reductiuè quidem, quia aliquid ſunt, quaſi cōplens eſſentiam harum ſpecierum. Tertium genus relationis triplicem conditionem habet. Prima non conuenit omnib. accidentibus, ſed quibuſdam tantùm, vt quantitati, qualitati, actioni, & paſſioni; in quib. fundatur: & non eſſentialiter, ſed accidētaliter. Et in hoc diſtinguitur à primo, & ſecundo genere relationum: quia nec tranſcendit omnia prædicamenta accidentium, ſicut primum, quamuis de multis eorū accidentaliter prædicetur: hoc enim non ſufficit, vt ad prędicamenta eorū reducatur: ſed requiritur eſſentialis incluſio, alioqui omnia accidētia pertinerēt ad prędicamentum ſubſtantiæ, cùm de illa prædicentur accidentaliter. Nec pertinet ad aliquod prædicamentum abſolutum, vt ad ſecundum: quia non eſt de eſſentia alicuius abſoluti: vnde ſequitur ſpecialem eſſe rationem eius, ab omnibus diſtinctam; & hæc eſt ſecunda conditio eius. Tertia verò: quòd eius eſſentia habeat modum entis completi, & totius potentialis, contrahibilis per differentias, vt quæſtione ſequenti explicabitur.

11 Ad argumentū igitur oppoſitæ ſententiæ; Conceſſo antecedente, diſtinguendum eſt conſequens, quòd in omnibus includatur: nam ſi de eſſentiali incluſione intelligatur, falſum eſt: ſi verò de accidentali, concedi poteſt, quòd includatur in omni prædicamento, aliquo modo, non tamen eſſentiali, ſed accidentali: vnde non ſequitur, quòd ſit tranſcendens, aut quòd pertineat ad plura prædicamenta: nam ad vtrumque requiritur incluſio eſſentialis, vt per ſe eſt manifeſtum.

QVÆSTIO II.

An ad aliquid ſit ſpeciale genus entis realis.

Conſtituto iam in præcedenti quæſtione, quòd *Ad aliquid* ſit ſpeciale genus entis: ſequitur diſputandum in præſenti; An ſit ſpeciale genus entis realis: quod idem eſt, ac ſi quæratur; An detur relatio realis, quæ conſtituat ſpeciale prædicamentum.

Et

Et est prima opinio, negans omnino *Relationem realem, & reale prædicamentum ad aliquid*, tenénsque per solam relationē rationis dici tale, quidquid ad aliud refertur, vt pater, & simile. Ita plures ex antiquioribus Philosophis, quos citat commentator 12. lib. Metaph. commento 19. quos secuti sunt ex Theologis Henricus quodlib. 9. q. 3. Ocham in 1. d. q. 1. Aureolus apud Capreolum in 1. d. 3. q. 1. in arg. contra primam conclusionem: & ita tenent moderni quidam: quia putant, nullam esse rationem conuincentem, quòd aliqua sit relatio realis ponenda in rebus.

Probatur testimonio Arist. 5. lib. Phys. textu 10. vbi affirmat, 12 *Ad relationem non terminari per se motum*, & probat, quia acquiritur sine mutatione subiecti: vt si vno albo Compluti existente fiat aliud Romæ, incipit primum album esse simile, sine noua sui mutatione, per solam mutationem alterius, in quo de nouo producitur Romæ albedo. Ex quo tale arg. colligitur: Aliquid fit relatiuum sine reali mutatione sui; ergo sine aliqua entitate reali noua in se recepta; ergo relatio non est entitas realis. Probatur euidenter vltima consequentia: quia si esset entitas realis cùm de nouo acquiratur, non fieret aliquid de nouo relatiuum sine noua entitate in se recepta, nec sine reali mutatione sui: quia repugnat aliquid recipere de nouo in se entitatem realem sine sui mutatione.

Probatur deinde ratione. Primò: Quia ens reale adæquatè diuiditur in substantiā, & accidens: sed relatio non est substantia, neq; accidens: ergo nō est ens reale. Probatur minor, quòd nō sit accidens: (nā quòd relatio non sit substantia, euidēs est) de intrinseca ratione accidentis realis est, inhærere subiecto: si non actu, saltem aptitudine: sed relatio non inhæret subiecto vllo modo; ergo non est accidens. Minorem probo: quia proprius conceptus relationis est esse relationem referendi aliud ad terminum; ergo relatio vt relatio, non respicit subiectum, sed terminum, nec potest inhærere: quare non erit accidens.

Secundò: Si relatio esset speciale prædicamentum, ex propria natura esset accidens reale, cùm constet non esse substantiam: quare nec posset esse substantia, neque ens rationis, sed aliquando est substantia, & aliquando ens rationis: ergo non erit speciale prædicamentum. 13

Probatur minor: quia in personis diuinis sunt relationes reales paternitatis, filiationis, & spirationis, seu processionis: & non sunt accidentia, quia accidens repugnat Deo, sed sunt relationes substantiales; ergo relatio potest esse substantia. Deinde, relatio generis ad speciem, & speciei ad indiuidua, est vera relatio, cùm totum esse generis sit ad speciem, & totum esse

speciei ad indiuidua: & non est accidens reale, sed rationis, vt vidimus in prædicabilibus; ergo vera relatio potest esse ens rationis:& ideo non erit ex se speciale genus entis realis.

Tertiò: quia relatio non est aliud, quàm comparatio duorum extremorum, vt similitudo, comparatio duorum alborum eiusdem gradus: sed comparatio est opus rationis, quam facit intellectus, postquam naturam vtriusque cognouit; ergo non erit ens reale, sed rationis.

Secunda opinio est totius scholæ, quæ cum Arist. *ponit speciale prædicamentum relationis realis, sub nomine prædicamenti ad aliquid*. Et hęc est vera, & tenenda: quæ (nisi ego fallor) efficaciter probari potest his rationibus: non quidem ex doctrina Arist. deductis, quàm in hac parte non recipiunt aduersarij: sed ex ipsa natura rerum, & ex fide Catholica.

14 Prima ratio in natura rerum fundatur, hoc modo: Ex natura rei, & ante operationē intellectus, magis assimilatur vnus homo alteri homini, quam equo, vel leoni:& etiam vnum album, alteri eiusdem gradus, magis quàm ei, quod non habet tam intensam albedinem: sed simile non dicitur tale respectu sui, sed alterius; ergo si naturaliter est alteri simile, naturaliter ordinatur ad alterum, & naturalis ordinatio est realis; ergo vnum ad alterum ordinatur ex natura rei, & ordinatione reali: & ordinatio realis est relatio realis; ergo dantur in rebus relationes reales. Et confirmari potest ex creatione: nam anima rationalis, ex eo quòd creatur à Deo, vocatur, & est creatura: sed creatura non dicitur ad se, sed ad aliud; ergo refertur realiter ad creatorem, dabitúrque in ea relatio realis.

15 Secunda ratio deducitur ex fide Catholica, secundùm quam in personis Diuinis ponuntur relationes reales Paternitatis, Filiationis, & Spirationis: sed vna persona Diuina refertur realiter ad aliam, quia procedit ab ea, aut quia est principiū, à quo alia procedit: vt Filius ad Patrem, quia procedit ab eo per naturalem generationem: & in creaturis vnus homo procedit ab alio per naturalem generationem, vt genitus à generante; ergo iste erit filius, & ille pater per veras relationes reales.

16 Sed, vt natura relationis meliùs intelligatur, & argumēta faciliùs solui possint: notandum est illud quod D. Th. asserit 1. p. q. 28. art. 1. nempe: *Quodlibet prædicamentum duplicem conceptum habere*: Communem, in quo omnia cōueniunt, saltē analogicè: & particularem, per quem distinguuntur. Communis cōceptus est, esse in subiecto, actu, vel aptitudine: in quo conuenit relatio cum accidentibus absolutis: cōceptus verò Particularis, & proprius, non sumitur eodem modo in absolutis, & relatione: sed in illis per modos speciales inhærēdi in subiecto: & ideo absoluta

vocari

vocantur, quia subiectũ afficiunt, vt in se est. Vt conceptus particularis quantitatis est inhærere substantiæ extendendo partes eius: qualitatis verò, qualificando eam, sicque de cæteris: sed particularis conceptus, & proprius relationis, non sumitur per ordinem ad subiectum; sed ad terminum ad quem refert subiectum: vt conceptus proprius paternitatis per ordinem ad filiũ, tanquam ad terminum: vnde accidentia absoluta his duobus conceptibus complentur, nempe inhærendi subiecto, & tali modo inhærendi: relatio verò duobus aliis. Primo quidem inhærendi subiecto, ideo communi cum absolutis: & secundo, ordinando illud ad terminum: ideo dici solet habere duplicem conceptum: vnum, qui dicitur esse, *In*; alium, qui dicitur esse, *Ad*.

Testimonium Arist. hac distinctione explicandum est: Mutatio duplex est; Vna propria, & per se talis, a naturáque intenta, quæ procedit à principio intrinseco rei, per quam mouetur corpus ad recipiendum in se aliquam perfectionem absolutam: vt materia ad recipiendam formam substantialem: vel corpus ad recipiendam accidentalem. *Alia Communis*, impropria, & per accidens, quæ non procedit à principio intrinseco rei, nec per se primò intenditur a natura, sed quasi per accidens sequitur. Et per primum genus mutationis non potest acquiri, aut fieri relatio: quia natura non intendit per se relationem, cùm non sit perfectio absoluta rei: sed sequitur quasi per accidens in vtroq; extremo, ad acquisitionem alicuius formæ absolutæ, atque per se intentæ in eis; vel saltem in aliquo eorum. Vt in exemplo adducto in arg. de albo Romæ facto de nouo; ex cuius mutatione intrinseca mutatur ab extrinseco aliud album, quod Compluti erat. Bene ergo Arist asserit, ***ad relationem non terminari per se mutationem, aut motum proprium, & per se; sed acquiri sine illa***: non tamen vult, quòd sine impropria saltem & communi acquiratur; cùm verum sit ac necessarium, vt subiectum quomodocunque acquirat de nouo relationem realem, aliter se habeat nũc, quam priùs: quæ est definitio cõmunis, & impropriæ mutationis: satis est autem per impropriam mutationem acquiri, vt sit ens reale. 17

Ad primum arg Negandum est, relationem non esse accidẽs: & dum dicitur secundùm proprium conceptum non inhærere: distinguendum est, nam si sensus sit, quòd proprius conceptus relationis non sit inhærendi, sed referendi ad terminum, verum est. Et si rursus dicatur, secundùm hunc conceptum proprium, qui est, *Ad*, non esse accidens, concedendum est: quia non est accidens, nisi secundùm conceptum communem inhærendi: sed est tale accidens: sicut quodlibet aliud prædicamentum, 18

secun

secundùm proprium conceptum non est accidens,sed secundū communem inhærendi,in quo conueniunt omnia. Et si tandē dicatur,communem conceptum inhærendi esse transcendentalem:& ideo inclusum necessariò in conceptibus particularibus prædicamentorū:quia si illum non includunt,non erunt cōceptus accidentiū,nec proinde reales Respondeo;Necessariò illū includere propter transcendentiam,sicut necessariò includunt conceptum entis:eum tamen non exprimere, aut non expresse significare,sed quasi implicitè,aut confusè:quemadmodum rationale includit conceptum entis, sed non exprimit: quia expresse non significat, nisi gradum naturæ rationalis:in quo tamen cùm includatur ens, dicitur conceptum entis implicitè, aut confusè significare,non distinctè,aut expresse:itaque conceptus proprius relationis,per quem distinguitur relatio ab accidentibus absolutis, non exprimit, nisi modum referendi ad terminum: sed quia est conceptus formæ realis inhærentis, & referentis subiectum, quod constituit ad terminum, etiam includit implicitè esse,sicut includit conceptum entis.

19 Ratio autem,ob quam non exprimit;est:quia nomē relationis non est impositum ad significandum conceptum inhærendi, sed conceptum referendi:in quo tamen implicitè includitur idem conceptus inhærendi.

Ad secundum;distinguendum est antecedens:nā relatio duobus modis accipitur. Primo communissimè, prout solùm dicit rationem referendi ad terminū,abstrahendo à ratione reali,vel rationis:imò à ratione substantiali, vel accidētali:& hoc modo non efficit prædicamentū reale:quia nō determinat rationē accidentis realis.Secundo,sumitur specialiori modo, pro ratione referendi reali,& accidētali:in qua acceptione cōstituit tertiū prædicamentum:à quo excludūtur in primis relationes rationis:quia non sunt reales: & ad quod non pertinent relationes substantiales,aut diuinæ:quia diuina propter sui excellentiam, & immensitatem, non limitantur ad ordinem prædicamentalem.

20 Ad tertium; Concessa maiori,distinguenda est minor: quia duobus modis comparantur aliqua:Primo, ex natura rei,quia rationes naturales eorum nō sunt tales absolutè,sed ad alterū, vt sunt similia,aut æqualia:& talis cōparatio non est opus intellectus:sed sine depēdentia ab eo reperitur in natura aliquarum rerum.Alia est comparatio, quam non habent res ex propria natura:quia non sunt distinctæ:aut cùm sint absolutæ,cōcipiūtur in ordine ad aliud:& talis cōparatio est opus rationis. Primā igitur cōparationem includunt relationes reales: aliam verò relationes rationis: & ideo prima comparatio, tanquam realis,

realis, p tinet ad hoc prædicamentum: secunda verò, tanquam non realis, excluditur ab eo.

QVÆSTIO III.

Quænam sit supremum genus prædicamenti ad aliquid.

SPecialis est ratio inquirẽdi de supremo genere huius prædicamenti. Quia hoc arg. videtur probari, nullũ posse habere, & ideo nec ordinationem prædicamentalem ex relatiuis fieri posse. Quia intrinseca ratio relatiuorum est, ordinari ad terminum: ergo siue ponatur pro supremo genere relatiuum in cõmuni, vel ad aliquid, ordinabitur ad terminum: & tunc vel ad terminum inferiorem, vel superiorem, vel æqualem: nõ ad superiorem, neq; inferiorem, propter duo. Primum, quia relatio realis debet esse inter extrema realia, & realiter distincta, vt inferiùs probabitur: superius autẽ, & inferius sunt prædicata solùm ratione distincta, vt est manifestum; ergo non potest inter illa dari relatio realis. Secundum, quia relatiua sunt simul natura; *superius* verò *prius natura est inferiori*, vt docet Arist. in post prædicamentis; ergo inter illa non potest esse relatio realis. Quare relatiuum in cõmuni, ad terminum sibi æqualem ordinabitur, & realiter à se distinctũ. Vnde sequitur, aut duo esse suprema genera huius prædicamẽti, aut nullũ. Probatur cõsequentia: quia neutrum ponitur sub altero: sed duo esse repugnat, sicut in eodẽ corpore duo capita: alioqui duo essent prædicamenta ad aliquid; ergo nullum habebit supremum genus. 21

Propter hoc arg. diuisi sunt autores. Et prima opinio tenet *supremum genus huius prædicamenti*, propriè loquendo, *non esse relatiuum in concreto, vel ad aliquid, sed relationem in abstracto*: quæ est ratio referendi ad aliud, & hoc modo vidétur difficultatem argumẽti effugere: quia relatio nõ refertur ad aliud, sed est ratio referendi: ideo nõ colligitur esse duo genera suprema. Ita Fonseca 5. Meta. c. 15. q. 6. sect. 2. & 3. quod ratione vniuersali probat: quia abstracta accidentiũ potius quàm cõcreta in prædicamento collocãtur, cùm significentur tanquã entia; per se cõcreta verò tanquã entia per accidens. Hæc tamen sententia non potest satisfacere arg. quia licèt verum esset, abstracta magis propriè in prædicamento collocari, nihilominus quod etiam cõcreta aliquo modo collocentur, necessariò cõcedendũ est, & concedit hæc sententia: quo supposito nõ soluit arg. 22

Secunda opinio, *Ad aliquid*, aut *relatiuum*, dicit *esse supremũ genus, potius quàm relationẽ*: ita Albertus Magnus tract. de prædicamento ad aliquid, cap. 2. & 10. Scotus in 1. d 21. q. vnica. Et tunc ad arg. respondent: Supremũ genus prædicamenti esse ad aliquid, vel relatiuum in cõmuni, prout dicit conceptum abstractum;

ſtractũ:in quo conueniunt omnia relatiua. Et hoc modo ſumptum, non refertur per ſe ad alterũ, ſed per inferiora relatiua, in quibus exercetur actus referendi, vt per paternitatem, & filiationem, per ſimile, & diſſimile: ipſum verò ſolùm dicit rationem communem eorum, quæ referuntur:& ita vnicum eſt ſupremum genus in concreto, habens ſub ſe inferiora genera, & ſpecies:in quibus habet exercitium referendi.

23 Sed hæc ſententia falſa probatur duplici arg. Primo; Conceptus cõmunis abſtractus ab inferioribus, debet cõtinere rationem eſſentialem inferiorum, vt conceptus hominis, abſtractus à Petro, & Ioanne, rationem eſſentialẽ hominis: ſed ratio eſſentialis quorumcunq; relatiuorum particularium, eſt referri ad terminum: ergo hanc debet continere conceptus cõmunis relatiui, abſtractus a particularibus: vnde ſequitur relatiuũ in communi, referri ad terminum in communi, ſicut relatiuum in particulari, refertur ad terminum in particulari: vel non eſſe conceptum relatiui abſtractum à particularibus.

Secundo: Qui vult definire patrem in communi, non poteſt, niſi per communem etiam terminum eum definire, videlicet per genitum in communi, aut per filium in communi: ergo pater in communi, refertur ad filium in communi: ſicut hic pater ad hunc filium: & conſequenter relatiuum in communi, ad terminum in communi.

24 Quod verò dicitur, *Exercitiũ referendi ſolùm habere relationem in ſingularibus*, falſum eſt, & ex ignorantia procedere videtur: quia exercitium relationis non conſiſtit in aliqua efficiẽtia, neque in actu aliquo ipſius relationis, quem in ſingularib. habeat, & non in conceptu communi conſiderata: ſed ſolùm eſt ordinatio naturalis vnius ad alterum eodem modo ſe habens ſemper: ergo non ſolùm in ſingularibus exercetur, ſed etiam in vniuerſalibus. Hæc ſolùm differẽtia eſſe poteſt: quòd in ſingularibus exercetur ſecundùm actualem exiſtentiam in eis: in vniuerſali verò conſiderata, abſtrahit ab exiſtentia: & ſolùm in hoc ſenſu vera eſſe poteſt diſtinctio relationis, à quibuſdam aſſignata: in relationem, vt *Conceptam*, & vt *Exercitam* quaſi dicatur, relationem, vt actu exiſtentem, inter ſingularia exerceri, quod non habet in vniuerſali, ſed conceptum tantùm eiuſdem exercitij. Et ſi aliquid aliud velit eadem ſententia, vel eadem diſtinctio, non eſt admittenda.

25 Ideo tertia opinio tenet; *ſupremum genus huius prædicamẽti, in abſtracto, eſſe Relationem in communi, & in concreto Relatiuum vel ad aliquid, etiam in communi.* Hanc tenet Toletus quæſt.2. huius prædicamenti. Et eſt probabilior, & ſequẽda. Probaturque ex cõmuni modo cõcipiendi, & loquendi, de aliis prædicamentis

camentis accidentium, quę, vt in anteprędicamentis probauimus, vtroque modo sumi possunt: in Concreto, & in Abstracto, & vtroque modo accipiuntur in diuersis locis ab Arist. nec excludi potest omnino concretum à prædicamento, nec etiam abstractum.

Pro solutione autem argumenti, notandum primò; Diuersã esse rationem formalem relatiui & termini: nam ratio formalis relatiui, est referri ad terminum: ratio verò formalis termini, nõ est referri ad aliud, sed terminare relationem alterius: terminare verò non est aliud, quàm esse id ad quod relatiuum ordinatur: & hoc non videtur ponere aliquid in re, quæ terminat, sed est quasi denominatio extrinseca: sicut visum esse in pariete; aut quid simile.

Secundò notandum; Quòd licèt diuersæ sint opiniones circa terminum relationis, an sit absolutus, vel relatiuus: certum tamen est, quòd in relationibus tertij generis, quæ sunt mensurabilis, & mensuræ, terminus non est relatiuus, sed absolutus: nam mensura absolutum quid est, non dependens à mensurabili. Gratia exempli: Scientia sub ratione mesurabilis, per suum obiectum, refertur ad illud relatione tertij generis: quam relationem terminat obiectum, sub ratione mensuræ: obiectum verò non dependet à scientia, licèt hæc dependeat ab obiecto: & ideo scientia dicitur mensurabilis, per veram relationem: sed obiectum nõ dicitur mensura, per relationem propriam, aut intrinsecam, sed per solam denominationem extrinsecam, mensurabilis existentis in scientia: & ideo dixit Aristot. *Obiectum non dici mensuram,* quia referatur ad mensurabile: sed quia mensurabile refertur ad ipsum, tanquam ad absolutum quid. Vnde sequitur, quod vel omnis terminus relationis absolutus est; vel aliquis saltem: quod sufficit, vt dicamus, terminum relationis in communi cõsideratum; vel esse absolutum; vel abstrahere ab absoluto, & relatiuo, quia in quibusdam relationibus absolutus est, & in aliis relatiuus. 26

Et ex hoc non est difficile respondere ad formam arg. Concedendo primam consequentiam, quòd relatiuum in communi, aut ad aliquid in communi, sit supremum huius prædicamenti: & etiam, quòd referatur ad terminum in communi; non inferiorem, nec superiorem, sed æqualem sibi. Negando tamen secundam consequentiam, quòd duo sint suprema genera: quia terminus in communi, sub ratione formali termini, non est relatiuum: sed abstrahit ab absoluto, & relatiuo; & solùm dicit quãdam denominationem extrinsecam terminandi; non prædicamentalem, sed quæ reduci potest ad idem prædicamentum, quod cõstituit relatiuum in communi, tanquam supremum genus, cuius terminus ipse est. Itaque terminus in communi, non potest esse supremum genus prædicamenti: quia non est formaliter relatiuus: imò nec ad prædicamentum per se pertinere, sed solùm reduci ad idẽ 27

prædi

prædicamentum ad aliquid: in quantum aliquo modo pertinet ad relatiuum in communi, constituens per se hoc prædicamentum.

QVÆSTIO IV.

An definitio relatiuorum, tradita ab Aristotele ex propria sententia, sit bona.

18 DEfinitio his verbis continetur in textu: ***Ad aliquid sunt, quibus hoc ipsum est esse, ad aliquid quodam modo se habere.*** Cuius sensus est, relatiua sunt, quorum totum suum esse, est ad terminum referri. His autem argumentis probari potest, non esse bonam. Primò, quia relatio duo respicit, nempe subiectum, cui inhæret, & tale denominat formaliter, & etiam terminum, ad quem refert: ergo duplicem habebit rationem formalem; vnam, secundùm quam respicit subiectum, & ei inhæret, aliam, secundùm quam respicit terminum, & ad eum refert. Ex quo infero, totum esse relationis non esse ad terminum referre, aut ordinare; sed aliquid habere absolutum, quatenus respicit subiectum, & ei inhęret. Et ideo falsum esse quod in definitione dicitur: Relatiuum esse, cuius totum suum esse, est referri ad aliud. Probatur consequentia: quia relatiuum dicitur tale à relatione, sed totum esse relationis non est referre ad terminum: ergo nec totum esse relatiui erit referri ad terminum.

Et confirmari potest: quia hæc definitio æquè cōuenit relatiuis rationis, atque realib. imò relatiuis diuinis, & creatis: de quibus iam diximus non collocari in prædicamento: ergo nō est bona. Probatur antecedens, quia commune est omnibus, quòd totum suum esse, sit referri ad terminum; non enim minùs verum est totum esse speciei, esse ordinari ad genus, & totum esse Patris ęterni, ordinari ad filiū, quàm totum esse similis ad aliud simile.

Secundò: Verba in definitione non dicunt actum; sed aptitudinem: sed definitio hęc non potest dicere solam aptitudinem referendi, sed etiam actum: ergo non est bona. Probatur minor: quia relatiuū non est, quod potest referri, sed quod actu refertur: alioqui illud, quod non habet relationem, ex eo solùm, quod potest eam habere, esset relatiuum: quia sicut potest eam habere, potest etiam referri, quod patet esse falsum.

Vt definitio intelligatur, notandum est, Aristotelem, priùs quàm singula prædicamenta proponeret, tradidisse vniuersalem diuisionem entis realis in decem prædicamenta, & consequenter diuisionem accidentis in nouem. Vnde sequitur ex mente illius, subintelligendum esse ens reale in explicatione substantiæ: ita vt dicamus, Substantia est ens reale, per se: & in explicationibus prædicamentorum accidētium, accidēs reale: & ita definitio

rela-

relatiuorũ ſic debet aſſignari: *Ad aliqua ſunt accidentia realia, quorum totum ſuum eſſe, eſt ad aliud referri.* Et per primam particulã excluduntur relationes diuinæ, quæ non ſunt accidẽtia: per ſecundã, relationes rationis, quę non ſunt accidẽtia realia, per cæteras verò excluduntur relationes ſecundũ dici, & tranſcendentales: quia non ſunt rationes referendi ad terminũ: ſed ad ſubiectum, aut obiectũ; vel quid ſimile: relatiua verò huius prædicamenti, ad aliud ordinantur, tanquam ad purum terminum, de quo illam particulam *ad aliud* intellexit Ariſt. ſecundùm communem expoſitionem omnium interpretum.

Concluſio igitur noſtra eſt: Definitionem Ariſt. ita explicatam eſſe bonam; quod probatur ex communi conſenſu totius ſcholæ, eam recipientis, & etiam ratione. Nam bona definitio eſt, quæ explicat naturam definiti, & illud diſtinguit à cæteris: ſed hoc efficit præſens definitio relatiuorum: vt conſtat ex tradita expoſitione eius: ergo eſt bona. 30

Ad primum arg. reſpondent quidam, Relationem duplicem conceptum habere: Communẽ cum cæteris accidentibus; qui eſt inhærentiæ in ſubiecto, actu, vel aptitudine: & vocatur eſſe, *In*: & particularem, per quem diſtinguitur ab eis; qui eſt referre ad terminum; & vocatur eſſe, *Ad*: & ratione primi conceptus, concedũt relationem reſpicere ſubiectum, ſicut cætera accidẽtia, ſed ratione particularis, non reſpicere ſubiectũ: ſed terminum: & ideo totũ eſſe relationis, vt relationis, eſſe ad terminũ; non relationis, vt accidentis. Et poſſet probari hic modus dicendi ex D.Th. 1. p. q. 28. a. 1. vbi aduerſus Gilbertum quẽdam, (qui aſſerebat; *Relationem nihil ponere in ſubiecto, aut relatiuo, & ideo non eſſe inhærentem in eo: ſed quaſi extrinſecus aſſiſtentem.*) docet relationem ſecũdùm communem conceptũ inhærendi in ſubiecto, aliquid ponere in relatiuo: & ratione huius, inhærentem eſſe. Sed ſecundum conceptum proprium relationis, nihil ponere in eo, ſed ſolùm eſſe rationem referendi ad aliud.

Hæc tamen ſolutio falſa eſt, & eidem doctori ſancto contraria. Probo primum: quia relatio ſecùndum proprium conceptũ, *Ad*, eſt forma relatiua, & coſtituit ſubiectum formaliter relatiuũ, vt paternitas, ſub proprio cõceptu paternitatis, eſt forma relatiua, & conſtituit hominẽ in ratione formali & intrinſeca patris: ergo ſecundũ proprium conceptũ ponit aliquid reale, & intrinſecum in ſubiecto, aut relatiuo. Euidens eſt cõſequẽtia: & probatur antecedẽs: quia denominatio patris, aut ſimilis, & quæcũq; alia relatiua, nõ eſt extrinſeca, ſed formalis: ſicut denominatio albi, aut calidi: ergo ponit effectũ formalẽ in ubiecto: effectus autẽ formalis cuiuſlibet realis formæ, realis eſſe debet: ergo neceſſe eſt, aliquid reale in ſubiecto ponere 35

Secundò, quia si relatio secundùm esse, *Ad*, nihil ponit in subiecto aut relatiuo, ergo secundùm hunc conceptum non est aliquid reale. Probatur consequentia: quia omne ens reale aut est substantia, aut accidens: ergo aut est ens per se, aut in alio. Sed relatio secundùm esse, *Ad*, non est ens per se: cùm non sit substantia; nec in alio, cùm non ponat aliquid in subiecto: ergo non erit aliquid reale, nec efficiet prædicamentum tale.

32 Pro vera igitur solutione arg. notandum est; Relationem realem, secundùm vtrumque conceptum, *In*, & *Ad*, aliquid ponere in subiecto, diuersa tamen ratione: nam secundùm esse, *In*, ponit aliquam rationem communem, & abstrahentem à particularibus prædicamentorum: (eo modo, quo superius diximus analogum abstrahi ab analogatis) sed secundùm esse, *Ad*, ponit rationem propriam relatiuam, distinctam à particularibus, quas ponunt cætera prædicamenta. Vt relatio paternitatis ponit rationem realem patris in homine: sed hæc ratio licèt ponatur in subiecto, purè relatiua est: quia sic ponitur in subiecto, vt per illam nō sit tale ad se, sed solum ad aliud, nempe ad terminum: cætera verò prædicamenta ita ponunt aliquid in subiecto, secundū proprios conceptus; vt per illam rationem propriam, ad se sit subiectum, & non referatur ad aliud. Gratia exempli, quantitas secundum proprium conceptum ponit extensionem partium in subiecto, per quam in se, & ad se dicitur extensum: sed paternitas ita ponit rationem realem patris in homine; vt per illam non sit tale ad se, sed ad filium, sicque de cæteris relationibus.

Et hoc modo intelligi debet D. Th. dū in citato loco asserit; *Relationem secundùm esse*, In, *ponere aliquid in subiecto: sed secundū esse*, Ad, *nihil ponere speciale per quod sit tale ad se*, sicut ponunt cætera prædicamenta, sed purè, & omninò ad aliud. Quem sensum clarissimè posuit alio loco, per quem hunc explicauimus, nempe in 1 lib. sent. d. 8. q. 4. art. 3. ad 4. vbi ita ait: *Debilitas esse relationis consideratur secundùm inhærentiā sui ad subiectum, quia non ponit aliquid absolutum in subiecto, sed tantum per respectum ad aliud.*

33 Si autem aliquis dicat: Iam ergo relatio non solùm secundùm conceptum communem accidētis inhærebit subiecto, sed etiam secundùm proprium, & vltimum relationis, qui vocatur esse, *Ad*, aduersus illud, quod ex D. Th. adduximus, quæstione præcedēti, videlicet conceptum proprium relationis non sumi in ordine ad subiectum, sicut sumuntur cōceptus proprij accidentiū absolutorū, sed in ordine ad terminū: Præterea habebit relatio duos cōceptus qui vocentur, *In*: vnum communē cum accidentibus absolutis, & alium sibi propriū. Probatur consequentia: quia tā secundū communem rationem, quàm secundùm particularem, ponit aliquid in subiecto: ergo secundùm vtrumque ei inhæret, & in eo est.

Respon

Respondeo ad primum:Secundùm vtrumque conceptũ inhærere subiecto:diuersa tamen ratione;nã secundùm communem inhæret inhærentia communi, cum cæteris,& abstrahẽte ab inhærentia absoluta,& respectiua:sed secundùm conceptũ proprium inhæret inhærẽtia purè relatiua: quod est inhærere referendo ad aliud.Quod verò D.Th.dixit, proprium conceptum relationis non sumi in ordine ad subiectũ, vt in accidẽtibus absolutis,verissimũ est:sic autem intelligendũ,vt non sumatur in ordine ad subiectũ,vt *In se*,& *Ad se* est, sed vt refertur ad aliud;per eandẽ rationem relatiuam,in eo positiuã. In quo valde differt ratio propria relationis,à rationib. particularib. accidentium absolutorũ,quę sumuntur in ordine ad subiectũ: vt est in se,& ad se,non vt est ad aliud,per tales rationes.

Ad aliud verò respondeo;Relationẽ habere esse,*In*,cõmune, 34
cum cæteris accidentibus;& esse,*In*,particulare,per quod subiectũ refert ad terminũ ; & per hoc esse,*In*, particulare,determinatur aliud,*In*,cõmune, & fit vna ratio prædicamentalis ex vtroque : quia ex determinante per se,& determinabili per se, semper fit vnũ per se:sicut quodlibet accidens absolutũ habet esse,*In*,commune,& particulare;& ex vtroque efficitur vnum.

Ad formam igitur primi arg.Concedendum est primum enthymema;quo probatur relationem habere duplicem conceptũ:Vnum,quo respicit subiectum;Alium,quo respicit terminum.Negandũ tamẽ est,quod infertur, totũ esse relationis,& relatiui,nõ esse ad terminũ:quia illud esse,quod habet in subiecto:si consideretur in cõmuni,abstrahit ab absoluto,& relatiuo,& contrahitur per esse ad terminũ :& per talem contractionẽ ordinatur ad illum,& fit relatiuum : si verò cõsideretur in particulari;est esse proprium relationis:& ideo est esse relatiuũ:vnde sequitur,relatiuum esse , quidquid habet relatio, & quidquid relatiuum:& hoc est *totum esse relationis, & relatiui, esse ad aliud*: vt dicitur in definitione Aristot.Ad confirmationem responsum est,per explicationem definitionis.

Circa solutionem secundi arg.aliqui distinguunt relatum,& 35
relatiuum,dicentes; Relatiuũ dicere potentiam ad referendũ, relatum verò , actuale exercitium referendi : & in definitione potiùs explicari ad aliquid,vt relatũ;quàm vt relatiuum.Hæc tamen distinctio nõ habet fundamentũ:quia,vt superiùs probauimus,exercitiũ referendi,vel actus referendi, non est aliud quàm naturalis ipsa ordinatio vnius relatiui ad aliud:quæ sẽper eodẽ modo se habet,& semper est actualis, & semper exercetur inter relatiua:quod necessariò dicendum est:nã eo ipso, quòd vnũ relatiuũ nõ referatur actu,vel in exercitio ad aliud: non habebit actu in se relationem , nec erit relatiuum formaliter:

liter:& eo ipso,quòd habet in se relationem,non potest nō referri actu,& secundùm exercitium. Idem ergo prorsus sunt secundùm rem,& secundùm rationem,relatu,& relatiuum : sed illud magis distinctè explicat actum referendi:quia etiā minus distinctè dicit aliud:ideo in definitione Arist. pro vtroque sumitur nomen,ad aliquid:& actū referendi dicit,non potentiā.

Ad arg.ergo respondetur, distinguendo illud axioma;quòd verba in definitione non dicunt actum,sed aptitudinem : nam res,quæ definiuntur,sunt in duplici differentia. Quædā enim sunt,quarum ratio,vel essentia in aptitudine,vel potentia cōsistit:& istæ,licèt definiantur per verba significantia actū:non pro actu,sed pro potentia accipiuntur in definitione : & ratio huius est:quia actus in his nō potest esse essentialis:& ideo nō bene definiuntur per actum.Aliæ sunt;quarum ratio,vel essentia,non cōsistit in aptitudine, sed in actu:& in definitione harum non possunt verba accipi pro aptitudine:quia si ita accipiantur , non explicabunt naturam definiti : Sed pro actu debent accipi,vt rationem eius explicent. Vt si definiatur quantum,pro eo, quod habet partem extra partem, secundùm extensionem molis,non possunt verba huius definitionis dicere aptitudinem ; sed actum,quia ratio extensionis in actu consistit,non in aptitudine : sicque de cæteris. Et ita se habet relatiuum, cuius ratio in actuali ordinatione, & relatione consistit:ideo verba definitionis eius pro actu, & non pro aptitudine accipiuntur.

QVÆSTIO V.

Vtrùm omnes relationes pertineant ad hoc prædicamentum.

36 TAnquam certum præsupponēdum est; nec diuinas relationes,nec etiam relationes rationis, collocari in hoc prædicamento:quia,vt in præcedenti.quæst.probauimus ; prædicamentum ad aliquid , est membrum quoddam generalis diuisionis accidentis realis,in nouem prædicamenta : & ideo relatiuum,quod est supremum genus, est accidens reale , atque finitum:quare nec relationes Diuinæ ; cùm sint substantiales,& infinitæ,possunt pertinere ad hoc prædicamentum ; nec relationes rationis:quia non sunt accidentia realia.

Solùm ergo procedit quęst.de relationib.realibus creaturarum: *An omnes ponantur in hoc prædicamento?* verùm non distinguuntur ab omnibus eodē modo:nam quidam asserūt, *Esse eas res in triplici differentia:* Quædam sunt transcendētales;quæ in rebus diuersorum prædicamentorum reperiuntur,eisq; essentialiter conueniunt,quasi complementum essentiæ: tales sunt respectus inclusi in essentia cuiuslibet accidentis , per quos ordina

ordinatur ad subiectum, cui inhærere aptum est. Aliæ sunt relationes, quæ non omnib. accidentibus vniuersaliter conueniūt: sed quibusdam tantùm, in quorum essentiis etiam includūtur: vt respectus, quem dicunt habitus, potentiæ, & scientiæ ad propria obiecta, & istæ vocantur relationes secundùm dici. 38

Aliæ denique sunt relationes, quæ nulli cōueniunt essentialiter, sed accidentaliter conueniunt multis, & dicuntur relationes secundùm esse: vt paternitas, similitudo, & æqualitas. Alij verò solùm has vltimas rationes admittunt: & nullam prorsus ex iis, quæ ad essentiam alicuius absoluti pertineant. Sic videtur sentire Scot. in 4. d. 12. q. vnica. Probántque non esse admittendas. Primò; quidquid pertinet ad essentiam substantiæ, est substantia: & quidquid pertinet ad essentiam quantitatis, est quantitas: ergo si relationes reales dantur, quæ pertineant ad essentiam omnium rerum absolutarum, erunt res absolutæ: vt in substantia, erunt substantiæ: in quantitate, quantitas, & in qualitate, qualitas. Et si ad essentiam aliquarum rerum tantùm pertineant; vt ad essentiam habitus aut potentiæ, erunt etiam potentiæ, & habitus. Hæc autem falsa sunt: ideo falsum erit tales relationes ponere.

Probatur secundò: quia si intra essentiam absolutorum admittantur relationes istæ, aliud absurdum erit concedendum: nempe, quòd tales essentiæ componantur ex entitate absoluta, & relatiua, diuersis non solùm specie, sed genere.

Alij denique præter relationes accidentales, vel secundùm esse; admittunt intra essentiam absolutorum transcendentales: non tamen relationes secundùm dici, nisi solo nomine: nam habitus, inquiunt, potentia, & scientia, purè absoluta sunt; nec dicunt respectum realem ad obiecta, sed absolutam proportionem cum eis: quam proportionem non possumus intelligere, nec explicare, nisi per quendam respectum, quem intellectus concipit in eis: & ideo de eis loquitur, quasi de respectiuis: cùm tamen non sint verè respectiua, sed absoluta: licèt in communi modo loquendi respectiua dicantur: & propterea appellentur relatiua secundùm dici. 39

Vltimus modus dicendi cōcedit, præter relationes secūdùm esse, transcendentales; & secūdùm dici, & vtraque pertinere ad essentiam absolutorum: sed eas ita confundit, vt omnes esse appellandas trāscendentales asserat: & ita relationem realē creatam in duo tantùm membra diuidendam esse; nempe in transcendentalem, & prædicamentalem: ita vt sub primo membro, tam respectus, qui omnibus prædicamētis absolutis essentialiter conueniunt, quàm qui aliquibus tantùm, cōprehendantur. Sub secundo verò, solùm relationes accidentales, quę vocātur

Z 3 secun

40 secundùm esse, & pertinent ad hoc prædicamentū. Nostra sententia tribus conclusionibus explicatur. Prima est: necesse est ponere respectus quosdā reales, pertinentes ad essentiam *accidentium absolutorum: vt respectus, quem includit inhærētia aptitudinalis eorum ad subiectum, & habitus, & potentia ad obiectum: & respectus isti, diminutæ quædam relationes sunt, complentes essentiā absolutorum.* Hanc conclusionem tenet D. Tho. 1. p. q. 13. art. 7. ad 1. & q. 28. art. 1. Caiet. in opusc. de ente & essentia, c. 7. q. 15. Et probatur testimonio Arist. 2. lib. de anima, tex. 33. vbi docet; *Essentiam specificam potentiarum ab actibus, & obiectis sumendam esse:* quod non potest esse verum; nisi respectum essentialem ad obiectum includant. Nam euidens est, non sic accipiendā esse essentiam specificam potentiæ ab obiecto, vt obiectum sit de essentia eius, cùm sit semper res diuersa ab ea; ergo necesse est sumi per respectum eiusdem potentiæ ad obiectum: ideo talē respectum esse ei essentialē. Probatur consequentia: quia si nec obiectum, nec respectus ad ipsum est de essentia potentiarum, nullo modo accipietur species earum ab obiectis.

41 Probatur deinde ratione, quia accidentia non sunt entia simpliciter, sed entis entia, hoc est, aliquid substantiæ, ad quam intrinsecam attributionem dicunt: sed talis attributio non potest esse, neque intelligi, nisi per aliquem respectum ad eandem substantiam, inclusum in essentia accidentium: ergo necessariò ponendi sunt respectus isti essentiales in omnibus accidentibus absolutis.

42 Secunda conclusio: *Ex his respectibus ad essentiam absolutorū pertinentibus, plures sunt transcendentales, & plures etiam prædicamentales.* Probatur primum: quia transcendentale dicitur illud, cuius propria ratio transcendit omnia prædicamenta, vel saltem plura: sed respectus aptitudinalis inhærentiæ ad subiectum, quem in sua essentia includit accidens, transcendit omnia prædicamenta accidentium sicut accidens ipsum: ergo erit relatio transcendentalis.

Probatur secundum ratione opposita, nam transcendēs est, quod multis prædicamentis est commune: sed dantur plures respectus essentiales rebus absolutis, qui non possunt ad plura prædicamenta pertinere: ergo non erunt transcendentales. Probatur minor: quia respectus habituum, & potentiarum ad sua obiecta, non possunt ad plura se extendere, quàm habitus ipsi, atque potentiæ, quibus sunt essentiales: sed habitus, & potentia solùm pertinent ad prædicamentum qualitatis; imò solùm ad determinata genera huius prædicamenti: ergo nec sunt, nec dici debent transcendentales.

Tertia conclusio; *Ex tribus generibus relationum, nempe transcenden*

scendentalium, secundùm dici, & secundùm esse, transcendentales ad nullum prædicamentum pertinent, relationes secundùm dici pertinent ad prædicamentum absoluti, cuius essentiam complent, relationes verò secundùm esse, aut accidentales, constituunt prædicamentum relationis.

Probanda sunt tria hæc: & primũ, de respectibus transcẽdentalibus facilè probatur, ex ipsamet transcendentia: nam quod transcendens est, ad nullum speciale prædicamentũ pertinere potest: ergo relationes istæ transcendẽtales ab omni prædicamento excludũtur. Probatur antecedẽs, quia prædicamẽta cõtinent determinatum modũ essendi; vt substantia modum per se, quantitas modũ extẽsionis: sed transcendẽs non est determinatum ad aliquem modum essendi, sed comprehendit multos: ergo non potest ad speciale prædicamentum pertinere.

Secundum verò, de relationibus secundũ dici, sic probo: Respectus quem dicũt potentia, & habitus ad obiecta, cõplent essentiam eorum: ergo pertinent ad essentias, quas complent tãquam aliquid earum: quare necesse est in eodẽ prædicamẽto collocari, & sub eodẽ genere: sub quo sunt tales essentiæ. Quod intelligendum est reductiuè tantùm, sicut partes reducũtur ad prædicamentum, & speciem totius, & nõ per se, & directè: quia incompletum aliquid sunt, atq; diminutum, & qui nõ possunt per se efficere speciem, nisi simul cum absoluto, cuius essentiã complent: vt si solum respectum potentiæ, aut habitus ad obiectum intelligas, non intelligendo absolutam rationẽ qualitatis, nihil completum aut prædicamentale intelligis, quia respectus isti essentialiter coniunguntur cum absoluta ratione qualitatis quam complent: & ideo nihil completum sine illa intelliguntur cõstituere: vnde nec nomina potentiarum, & habituum imponuntur ad significandos hos respectus, sed principalem rationem qualitatis, quam consequuntur, vt bene ait D. Th. 1. p. q. 13. a. 7. ad 1. & q 7. de potẽtia, a. 10. ad 11. ideo nec per se constituuntur in prædicamento, sed per absolutum. Et hinc sequitur non pertinere ad prædicamentum ad aliquid, nec vocari relationes prædicamentales; sed secundùm dici ab Arist. Et ratio huius denominationis est: quia tales ab antiquis dicebantur, & cum veris, & prædicamẽtalibus confundebantur: cùm tamen non sint relationes secundùm esse; sed solo nomine harum gaudeant. 43

Tertium deniq; quòd relationes, quæ nulli sunt essentiales, sed accidentaliter semper conueniũt, efficiãt per se hoc prædicamentum; cõmunis est consensus totius scholæ. Et ratio eius colligitur ex differentia earum à relationibus transcendentalibus, & secundùm dici: quæ cùm pertineant ad essentiã absolutorum, 44

lutotum, quam complēt, incompleti quidam respectus sunt, & aliquid eorum: & ideo non possunt per se constituere rationē prædicamentalem, sed simul cum eisdem absolutis. Relationes verò, quæ extra essentiam omnium absolutorum sunt; primò habent modum naturæ cōpletæ: quia nihil essentiale alicuius sunt, sed per se habent propriū modum essendi, ad aliquid, qui fit integra, atque completa ratio prædicamentalis, sicut cętera accidentia prædicamentalia, & consequenter sua genera, species, ac differentias: ex quib. per se potest fieri ordinario prædicamentalis Habent etiā secūdò; quòd sint totum esse essentiale relatiuorū; ita vt nihil præter relationes ipsas essentialiter includāt: & ideo sic definita sunt ab Arist. *Relatiua sunt quorum totū suum esse sit, ad aliud se habere.* Conueniunt igitur relationes istæ cū transcendentalibus in eo, quòd nihil absolutum dicunt, sed totum esse earū est, esse rationes referendi ad aliud: differunt tamen in duobus. In primo quidē, quia respectus secundùm dici, nō sunt tota ratio, totum esse, aut tota essentia relatiuorum: sed quoddam complementum eorum: & ideo ea, quorum complementū sunt; non sunt relatiua simpliciter, sed simpliciter absoluta: & ex consequēti dicūtur quodā modo relatiua, & ex hoc sequitur secūda differentia; quòd respectus isti non sunt ad aliud, tanquā ad terminum; sed tanquā ad subiectum, vel obiectum: vt petit natura absoluti, quod cōplent: relationes verò prædicamentales non solùm non dicūt aliquid absolutum, sed sunt tota ratio, tota essentia, totū esse relatiuorū, quæ constituunt: & ideo relatiua ab eis constituta, nihil absolutū dicunt, sed totum suum esse, est referri ad aliud, non quidem tanquam ad obiectum, vel subiectum, sed tanquā ad purum terminū: quia relatio a qua sola constituuntur, non petit aliud sub aliqua ratione particulari, ad quam ordinet relatiuum, quod constituit, sed sub ratione præcisa termini.

46 Ad primum arg. secundæ opinionis, contrariæ relationis secundùm dici, distinguendū est antecedens: nam esse substātiā, quidquid pertinet ad essentiā substātiæ: & quantitatem, quidquid pertinet ad essentiā quantitatis, duobus modis intelligi potest: In recto, & in obliquo. Et primo modo, negandum est, quia non est necessarium, rem aliquam prædicari in recto, de quocunque eius modo, aut complemento: ita vt dicatur simpliciter substantia, aut quantitas: bene tamen in obliquo: ita vt dicatur aliquid substantiæ, vel quantitatis: & hoc modo verum est, hos respectus esse absolutos, vel substantias, id est, aliquid rerum absolutarum, vel substantiæ.

Ad secundum: Negandū est, quòd sequatur absoluta illa, in quibus claudūtur isti respectus, composita esse ex absoluto, & respe

respectiuo: quia non includuntur in rebus absolutis, per modũ generis, aut differentiæ, aut per modum compositionis, sed tam in genere, quàm in differentia, atque in specie ipsa ex eis composita, per modum cuiusdam complementi: tam compositorũ, quàm componentium, vnde non sequitur compositionem aliquam cum eis facere.

QVÆSTIO VI.

An species relationis prædicamentalis à termino sit accipienda.

De sola relatione prædicamentali procedit quęstio, non de relationibus transcendentalibus, nec secundùm dici: quas probauimus quæst. præcedenti non pertinere ad hoc prædicamentum. Vt autem meliùs intelligantur, quæ de relatione dicenda sunt, quasdam diuisiones relatiuorum adducere oportet. Relatiuũ igitur, quod est supremum genus huius prædicamenti, primò diuiditur in tria genera intermedia, secũdùm tria fundaméta in quibus fundatur, enumerata ab Arist. 5. lib. Met. c 15. Primum genus relatiuorum est eórum, quæ fundantur in vnitate vel diuersitate generica, aut specifica; & habet sub se tria alia genera, vel species, secundũ diuersa fundamenta, in quibus reperitur vnitas, aut diuersitas. Nam si reperiatur in Substantia, erit relatio identitatis, vel diuersitatis; si in Qualitate, relatio similitudinis, aut dissimilitudinis; & si in Quãtitate, relatio æqualitatis, vel inæqualitatis. Secundum genus relatiuorum est eorum, quæ fundantur in actione, & passione: vt relationes paternitatis, & filiationis: & habet alia genera, vel species subalternas: secundùm diuersas actiones, de præsenti, præterito, & futuro. Tertium, eorum quæ fundantur in mensura, vt relationes potentiarum, & scientiarum, sub nomine mensurabilis, ad sua obiecta sub nomine mensuræ: nam obiectum dicitur mensura scientiæ, & potentiæ: & scientia, atque potentia, mensurabilis per obiectum: ex eo, quod ad nihil potest vtraque extendi, aut circa nihil versari, quod non contineatur sub proprio obiecto. 47

48 Secunda diuisio minùs vniuersalis est: qua diuiditur relatiuum in mutuum, & non mutuum. Relatiua mutua sunt, quorũ vtrumque dicitur tale, per relationem realem: vt pater, & filius. Non mutua, quorum vnum tantùm dicitur tale, per relationẽ realem: in altero verò talis relatio non est, vt mensurabile, & mensura: nam illud dicitur tale, per relationem realem: hæc verò non habet talem relationem.

Tertia diuisio est: Relatiua alia sunt Æquiparantię, alia disquiparátiæ. Æquiparátiæ, quæ eiusdem rationis, & denominationis sunt, vt similia, æqualia. Disquiparátiæ dicuntur quæ diuersæ rationis sunt, & denominationis, vt pater, & filius. Quod-

libet autem horum generũ suas habet species, & de omnibus, & singulis, quærit titulus quæstionis, *A quo sumant distinctionem specificam, an à termino, vel ab aliquo alio.*

Et prima opinio videtur esse D.Th. 3.p.q.35.ar.5. & quodlib. 9.ar.4. *Quòd relatio, aut relatiuum, non sumat speciem à termino, sed potiùs à causa, per quam producitur:* Quod probat hoc argum. Quia si relatio sumeret speciem a termino, sequeretur in vtroque parente eandem esse relationem ad filium. Probatur consequentia: quia filius vnicus terminus est; ergo relatio patris, & matris ad eum terminara, erit eadem. Sed cõsequens est falsum; ergo etiam antecedens, quòd relatio sumat speciem a termino. Probatur minor: quia pater est causa efficiens filij, mater verò passiua tantùm; ergo habent rationes causarum, specie diuersas, quas necessariò consequitur diuersa relatio in vtroque: paternitatis in patre, & maternitatis in matre.

49 Secũdo probatur: Quia species debet sumi ab aliquo intrinseco, quod sit differentia essentialis eius: sed terminus relationis est res diuersa à relatione, & ei extrinseca, vt pater respectu filiationis, ergo non potest sumi ab eo species. Et si respondeas, non ita sumi speciem a termino, vt terminus ipse sit differentia specifica relationis: sed ordinario ad terminum. Contra hoc est: quòd relatio ipsa est ordinatio ad terminum: ergo si ex ordine, aut ordinatione ad terminum, sumitur species eius, sumet speciem à seipsa: quod patet esse falsum.

Pro hac etiam sententia adduci potest testimonium Arist. quia tria genera relationum distinguit (vt vidimus) non per diuersos terminos, sed per diuersa fundamenta: ergo sentit non esse sumendam speciem relationis a termino.

50 Secunda opinio est communis, & vera; Quòd relatio, aut relatiuum, sumit suam speciem à termino: ita vt illæ relationes sint eiusdem speciei, quæ habent terminum eiusdem speciei: vt omnes paternitates, omnes similitudines: illæ verò sint specie distinctæ, quæ habent terminos specie distinctos: vt similitudo, & dissimilitudo. Probatur ex definitione Arist. quæ ait: *Relatiua esse, quorum totum suum esse, est referri ad aliud*, hoc est, ad terminum; ergo talis erit relatio, qualis fuerit terminus, ad quem refert: & hoc est ab eo accipere speciem. Et D Th. absq; dubio tenet eandẽ sententiã 3.p.q.32.ar.2. vbi sic ait: *Cùm ratio specifica relationis consistat in hoc, quod ad aliud se habet, necesse est dicere, quòd duæ relationes non sunt diuersæ secundùm speciem, si ex opposito vna relatio eis correspondeat.*

Probatur etiam ratione: quia ex quatuor generibus causarum, relatio non habet materiam, & formam; quæ sunt causæ intrinsecæ, à quibus (saltem à forma posset sumere speciẽ: quia, vt supe-

vt superiùs probauimus, accidentia non componuntur ex materia, & forma, solùm ergo habet causam efficiẽtem, à qua producitur: & finem, seu terminum, in quem ordinatur relatiuum: sed à causa efficiente non sumunr res suam speciem, quia extrinseca prorsus est: ergo solùm restat causa finalis, quæ est terminus, in quem essentialiter ordinatur relatiuum: quare ab eo eo sumet suam speciem.

Sed vt meliùs intelligatur hæc vt specificatio relationis; Notandum est, Relationem, sicut cætera accidẽtia, nõ habere cõpositionem Physicam, ex materia, & forma: sed Metaphysicã, ex genere, & differentia. Vt ergo intelligatur à quo sumat speciẽ, explicandũ est à quo sumatur genus, & differentia eius: & quonã modo assignari possit definitio quidditatiua cuiuslibet relationis. Genus igitur relationis sumitur à tota eius natura, sub communi conceptu referendi ad terminum considerata. Differentia verò ab eadem concepta sub cõceptu speciali, & vltimo determinante genus: nempe ex eo, quòd sit ordinatio ad talem terminum: vt Genus paternitatis erit cõmunis conceptus relationis realis, qui dicit esse ordinem, vel ordinationem ad terminum. Differentia verò, esse ordinationem ad filium: & ideo definitio paternitatis talis erit: Paternitas est ordo, aut ordinatio patris ad filiũ: & sic de cæteris relationibus. Itaq; terminus relationis nõ est differẽtia specifica relationis, seu esse ordinationẽ ad talẽ terminũ, qui extrinsecus est relationi: sed esse ordinationẽ ad illũ intrinsecũ: & quia talis est ordinatio, quod est ad talẽ terminum, ideo dicitur relationem sumere speciem à termino, per quem cognoscenda, & definienda est relatio, & relatiuum. 51

Ex hac doctrina cõstat solutum esse secundum arg. quia nec relatio sic specificatur a termino vt terminus: vt sit differentia essentialis eius: nec specificatur a seipsa, sed a propria differentia, quæ ab eius natura sumitur, vt consideratur sub conceptu determinato, & vltimo ordinationis ad talem terminum: per quem conceptum contrahitur communis, & genericus. 52

Vt testimoniũ Arist. explicetur, notandum est: Fundamenta esse causas relationũ: vel quia ab eis aliquo modo producũtur: vel si aliquando nõ producũtur ab eis, naturali saltem sequela, positis fundamẽtis sequuntur: vnde ex fundamentis diuersæ rationis semper sequuntur relationes diuersæ speciei. Et ita cõcedi potest, quòd à fundamentis sumatur species relationum, aut relatiuorum, quasi causaliter: sed à terminis, quasi formaliter. Inter hos autem duos modos sumẽdi speciem relationum, patet secundum esse magis proprium, quem posuit Aristot. in definitione relatiuorum: & hæc est causa propter quam cõmunis modus loquẽdi scholæ eo potius quàm primo vtitur: sed Arist.

& D.

& D.Th. per fundamenta distinguunt illis locis: quia aliquando notiora nobis sunt & quia modus ille distinguendi non cótradicit proprio & formali, sed eum infert: vnde per illum distinguentes, non negant proprium, quo ferè semper vtuntur.

An filio correspondeat duplex relatio, vna in patre, & alia in matre, vel eadem in vtroque parente.

53 Solutionem primi arg in vltimũ locum remisimus: quia circa illam dubium hoc (licèt breuissimè) disputandum est, An in patre, & matre vnica sit relatio ad filium, vel duplex, atq; diuersa: nempe paternitatis in patre, & maternitatis in matre.

Et est prima opinio D.Th. 3.p.q.35.ar.5. quam sequitur ibidem Caiet. & Ferr. 2. lib. contra gentes, c. 14. *Quòd duplex sit, ac diuersa relatio in patre, & matre*: quæ in eo fundatur, quòd Arist. quem sequitur D.Th. asserit, *Patrem, & matrem diuerso modo, aut in diuerso genere causa cõcurrere ad generationem filij*: patrẽ quidẽ tanquam causam efficientem, matrem verò tanquam materialem: sed effectus diuerso modo, diuersáque dependentia dependet à diuersis generibus causarum, & diuerso modo ab eis respicitur; ergo per diuersas relationes: & ita pater refertur ad filium, relatione causæ efficientis, quæ dicitur paternitas: mater verò per relationem principij passiui, significatam nomine maternitatis. Et hæc sententia consequenter ponit duplicem relationem, ratione saltem diuersam in filio: vnam, per quam refertur ad patrem, & aliam, per quam refertur ad matrem: nam cùm relatio sumat speciem a termino, impossibile est, quòd duæ relationes specie diuersæ, habeant eundem terminum formalem: vnde cùm filius terminet relationes diuersas vtriusque parẽtis, necesse est per duas alias relationes formaliter diuersas, eas terminare: sed ambæ significantur eodem nomine filiationis.

54 Secunda opinio opposita tenet: *In patre, & matre, esse vnã relationem totalem, & completam*, sed quasi cõpositam ex duabus relationibus partialibus, & eiusdem rationis patris, & matris, & in filio non nisi vnicam ei correspondere: per quam refertur ad vtrumque parentem, tanquam ad terminum adæquatum, & ad vtrumlibet, tanquam ad terminum inadæquatum. Ita Fonseca 5. Met. c. 15. q. 5. sect. 3. & habet oppositum fundamentum, videlicet patrem, & matrem, in eodem genere causæ efficientis, concurrere ad generationem filij, tanquam vnam causam totalem, & adæquatam, quasi ex duplici causa partiali compositam. Ita enim sentit Galenus, quem omnes Medici sequuntur, & (quibus magna fides in hac re tribuenda est) eum eis Scotus in 3. d. q. 1. Ex hoc aurẽ fundamẽto euidenter sequitur, quòd in patre, & matre, nõ sunt relationes eiusdẽ speciei. Probatur cõsequentia:

tia: quia si eodem modo, atq; in eodem genere causæ efficiētis, & proximè cōcurrunt ad generationē filij, eodem modo ab eis dependebit: eodem etiā modo ab eis respicietur: quare per relationē eiusdem speciei, sed partialiter distinctam in vtroque: quia diuersæ sunt causæ partiales, & diuersa subiecta, in quib. non potest idē numero accidens reperiri, & possumus exemplū adducere, de multis hominibus trahentibus nauim, in quibus diuersæ sunt relationes partiales, & inadæquatæ, ad eundē effectum: sed ex omnibus integratur vna totalis, & adæquata.

Nostra autem sententia est, probabilem esse vtramque opinionem, non solùm propter patronos doctissimos; sed propter probabilia fundamenta: *ideo liberum erit cuique hanc vel illam pro libitu sequi.*

QVÆSTIO VII.

An terminus relationis sit formaliter absolutus; vel formaliter relatiuus.

TRia sunt in relatiuo, Subiectū, Fundamentum, & Relatio. 55
Subiectū, est res ipsa, quæ denominatur à relatione. Fundamentū verò, ratio, aut medium, per quod consurgit in ea relatio: & hæc est, per quā formaliter dicuntur relatiua: vt in patre est homo, qui denominatur pater, à relatione: est generatio, vel potentia generandi, in qua fundatur relatio: & est relatio, ipsa paternitatis. Ex his tribus certum est, subiectum non esse terminum relationis, nisi materialem; & quasi remotū: de quo non procedit quæstio, sed de duobus aliis: quorū ratione subiectū potest proximè terminare relationem. Et cùm fundamētum absolutū sit, vel modū absoluti habeat, ideo titulus quæstionis quærit: *An terminus relationis, per quam vnum refertur ad aliud, sit subiectum ipsum, ratione fundamenti, quod absoluta res est; vel ratione relationis:* nam si ratione primi sit terminus, terminabitur relatio ad absolutum formaliter: si verò ratione relationis, terminabitur formaliter ad relatiuum.

Sed duo possumus considerare in relatione. Primū, quòd sit 56
ratio referendi vnū ad alterum. Secundum, quòd sit ratio terminandi relationē alterius: vt in paternitate, quòd sit ratio referendi patrem ad filium: & quòd sit ratio, per quam idem pater terminet relationem filiationis: & cùm rationes istæ sint diuersæ, in eadem relatione, certum est, per relationem, secundùm primam considerationem, vnum relatiuum non terminare relationem alterius: solùm potest esse dubium, an terminet per eam secundo modo consideratam.

Et in hoc sensu quæritur, *An terminus relationis sit formaliter relatiuus?* id est, an terminet per suā relationem, saltem secūdo modo

modo consideratam, relationem alterius.

Et circa quæstionem sic explicatã sunt tres opiniones, duæ extremæ, & tertia media. Prima opinio extrema asserit, *Vnum relatiuum semper, & in quocunque genere relationum, terminare relationem alterius, per propriam relationem, & nunquam per fundamentum, aut rationem absolutam.* Ita Caiet.1.p.q.13. art.7. quem sequuntur nonnulli ex modernis.

57 Probant ex duplici proprietate relatiuorum, approbata ab Arist. & omnibus, nempe, *Quòd relatiua sint simul natura, & simul cognitione, & definitione*: ita vt nec vnum possit esse prius natura quàm alterum: nec cognosci sine cognitione alterius, nec definiri nisi alio definito: quæ omnia manifesta sunt in patre, & filio: sed nihil horum potest eis conuenire, nisi vt relatiuis: ergo vt talia, referuntur vnum ad alterum, & vnum terminat relationem alterius. Probatur minor: quia pater, ratione fundamenti, est prior natura filio: & filius posterior: cùm per potentiam generandi, & generationem actiuam, quæ sunt fundamentum relationis, sit causa illius, & causa sit prior natura effectu: & eadem ratione potest cognosci, & definiri sine filio; ergo hoc modo non poterit vnum terminare relationem alterius, & ideo solum per relationem possunt se terminare.

58 Sed quia relationes aliæ sunt mutuæ, & aliæ non mutuæ: quæ solùm reperiuntur in vno extremo, aliud verò absolutum est: & ideo tale non videtur posse terminare aliud per relationem, sed per rationem absolutam: non apparet igitur, quomodo vera esse possit hæc opinio in omnibus relationibus.

Propterea duobus modis defenditur, quãtum ad relationes non mutuas, à diuersis qui eã sequũtur. Primò, à Caiet. qui ait, *In his relationibus vnum extremum esse relatiuum formaliter, per relationem sibi inhærentem: aliud verò, non per relationem sibi inhærentem, sed per relationem existentem in altero.* Gratia exempli. Scientia, quæ mẽsurabilis dicitur, refertur per relationem sibi inhærentem ad obiectum, tanquã ad mensuram: obiectũ verò, quod mensura dicitur, refertur ad scientiã, non per relationẽ sibi inhærentẽ, sed per eandem relationem existentẽ in sciẽtia: & ita vnũ relatiuum est intrinsecũ, & aliud extrinsecũ. Probatur ex Arist 5. Meta.c.15. expresse asserente, *In relatiuis tertij generis, quæ sunt mẽsura, & mẽsurabile; vnũ referri per relationẽ, quã in se habet, alterũ verò per relationem, qua aliud refertur ad ipsum.*

59 Secũda via defenditur ab aliis modernis, asserẽtibus, *Extremum illud, in quo non est relatio realis, terminare relationem realẽ alterius*, non per eandem illius relationem, sed per relationem propriã: non realem, quam supponimus non habere, sed rationis: quia eo ipso quòd scientia refertur, per relationem realẽ mensura

mensurabilis ad obiectum, acquirit obiectum nouam commensurationem, & correspondentiam cum illa, ratione cuius commensurationis debita est ei denominatio relatiua mensuræ: & cùm non possit eam habere realem, quia res absoluta est, habebit à relatione rationis: quæ licèt non sit ante operationem intellectus, satis est debitam ei esse, & quasi in potentia proxima; vt tribuat ei denominationem relatiui, licèt non relati: nã relatiuum dicit potentiam, vt aliquid referatur ad aliud: relatum verò actuale exercitium referendi.

Hæc tamen sententia, siue hoc, siue illo modo defendatur, improbabilis mihi videtur: quia vterq; modus eam defendendi euidenter ostenditur falsus. Et primò, modum Caiet. sic impugno: Effectus formalis relationis est, facere relatiuum; sicut effectus formalis albedinis est, facere album: sed repugnat aliquid esse album: nisi ab albedine sibi inhærẽte: ergo repugnabit esse relatiuum, nisi à relatione sibi inhærente; falsum ergo est, quod asserit Caiet. mensuram referri ad mensurabile, per relationem existentem in eodem mensurabili.

Secundò: Quia relatio, cùm sit forma relatiua, nõ potest referre ad alteram, nisi illud, quod constituit relatiuum: sed constituere aliquid relatiuum, est tribuere illi proprium effectum formalem: sicut constituere albedinem, vel subiectum album, est tribuere illi proprium effectum formalem: & effectum formalem non tribuit forma, nisi per informationem: ergo repugnat aliquid constitui relatiuum, aut referri ad aliud, per relationem existentem in altero; & non in se. 60

Secunda via hac ratione probatur falsa: Relatiuum, & relatum, vt superiùs probauimus, non se habent sicut potentia & actus: quia cùm relatio sit actualis ordinatio vnius ad alterũ, eo ipso, quod est in subiecto; refert illud actu ad terminum, & ideo impossibile est, aliquid habere relationem in se, per quã dicatur relatiuum: quin per eandem etiam dicatur relatũ. Impossibile est etiam dici relatiuum, ex eo solùm, quòd potest habere relationem; nisi eam actu habeat: nam homo, priusquam relationem habeat paternitatis, nõ dicitur relatiuum ad filiũ. Et sicut hæc vera sunt, & necessaria in relationibus realibus; ita nõ minus sunt necessaria in relationibus rationis: quia relatio rationis concipitur ab intellectu, ad similitudinem relationis realis: eodem igitur modo erit impossibile, quòd mensura referatur ad mensurabile, per relationem rationis, priusquã illam actu habeat ab intellectu, eam cognoscente; etiam si sit ei debita: sicut est impossibile, quòd aliquid dicatur relatiuum à relatione reali, priusquam eam actu habeat.

Secunda opinio extrema tenet: *Terminum, non solùm in rela-* 61

tionibus

tionibus non mutuis, sed etiam in mutuis esse formaliter absolutum: Ita Scot.in 1.dist.30.q.1. quem sequuntur omnes eius discipuli, & ex modernis multi:& in eandem sententiam videtur inclinare Capr.in 1.d.30.q.1.ar.2.ad 3.Sonc.5.Met.q.3.ad 2. Et de relationibus non mutuis tanquam certum præsupponit hæc sententia, quòd ad absolutum terminentur.

Sed ita esse etiā in relationib.mutuis, probatur primò. Quia aut relatio, in quantum relatio, postulat terminum relatiuum, aut in quantum relatio mutua:sed neutro modo postulare potest talem terminum: ergo non terminatur per se ad relatiuū, sed per accidēs;& ideo ad absolutū per se. Probatur minor:Primo, quòd nō vt relatio:nam si vt relatio peteret terminum relatiuum, omnis relatio deberet illum habere, & nulla poterit terminari ad absolutum:sed relationes tertij generis terminantur omnes ad absolutum, vt manifestum est:ergo relatio, vt relatio, non petit terminum relatiuum. Quòd autem eum non petat, vt relatio mutua, probatur primo; quia relatio non dicitur mutua, per rationem terminandi, sed per rationem referendi; quia vtrumque extremum refertur ad aliud: ergo non est necessarium vt relatio sit mutua, quòd sit ratio terminandi: sed satis est esse rationem referendi, in vtroque extremo: quod verum esse potest etiam si ad absolutum terminetur.

62 Secundo: quia neque omnis relatio mutua terminatur semper ad relatiuum, sed aliquando ad absolutum: nam paternitas, aut maternitas, & filiatio, sunt relationes mutuæ:& tamen aliquando datur vna sine altera: vt in beatissima Virgine, secundū sententiam D.Th.3 p.q 35.ar.5. datur relatio realis maternitatis ad Christum hominem, in quo non est relatio realis filiationis: ergo relatio maternitatis non terminabitur ad Christum tanquam ad relatiuum, sed tanquam ad absolutum, per passiuam generationem, quæ accidens absolutum est, terminantem relationem maternitatis.

63 Tertio: si vnum relatiuum terminaretur ad alterum, etiam vt relatiuum, sequeretur, nō posse vnum cognosci, aut definiri, nisi per alterū. Probatur consequentia: quia non potest cognosci, neque definiri relatiuum, nisi per terminum, sed consequēs est falsum: ergo falsum erit etiam antecedens. Probatur minor: quia loco nominis in definitione positi, licet ponere suam definitionem: vt loco animalis, positi in definitione hominis, licet ponere viuēs sensibile, quæ est eius definitio, diceréque, Homo est viuens, sensibile, rationale: ergo si pater definitur per filium, dicemus, Pater est, qui habet filiū, & tūc loco filij licebit ponere definitionem eius, quæ talis erit: filius est, qui habet patrē:& ita definitio patris erit, Pater est qui genuit eū, qui habet patrē

in qua

in qua tria vitia committuntur. Primũ est nugationis, seu inutilis repetitionis; quia pater ipse, qui definitur, in definitione repetitur. Secundum est, quod ignotum per ignotius definiatur: nam dum patrem definimus per filium, non solùm æquè ignotus est filius, sed minùs notus: cùm nihil de eo possimus cognoscere, nisi per patrem. Tertium, vitiosus quidam circulus: nam vnum relatiuum definitur per alterũ; & hoc idem per illud: quod non est aliud, quàm definire idem per semetipsum: nam si pater definitur per filium, & rursus filius per patrem, à primo ad vltimum definietur pater per seipsum. Quod reprobauit Arist. 5. lib. Meta. cap. 13. his verbis: *Non est autem intellectus ad illud, cuius intellectus est: idem enim profectò bis esset dictũ.* Et 1. lib. de poster. resolutione, cap. 3. eundem circulum reprobauit in demonstrationibus.

Tertia opinio media, inter hæc extrema, affirmat, *Relationes non mutuas terminari ad absolutũ formaliter, mutuas verò formaliter ad relatiuũ: & ideò relationẽ in communi, vel relationem, vt relatio est ad terminum, abstrahentem ab absoluto, & relatiuo.* Ita Ferra. 2. contra gentes, cap. 11. Nip. 5. Meta. d. 14. Deca. His. in 1. d. 3. q. 1. notab. 3. & ex modernis plures. Et hanc existimo esse certam in doctrina Arist. & D. Th. & probabiliorem cæteris. Quam efficaciter probauimus, quantum ad relationes non mutuas; vt mensurabilis, & mensuræ, Creaturæ, & Creatoris aduersus primam opinionem Caiet. 64

Probatur etiam aduersus secundam opinionẽ, *Quòd relationes mutuæ terminentur formaliter ad relatiuũ*: expressis testimoniis Arist. Porph. & D. Th. Arist. enim c. præs. agens de termino relationis, & docens qualis esse debeat, ita ait: *Amplius, siquidem conuenienter assignetur, ad quod dicitur, omnibus aliis sublatis, quæcunque accidentia sunt: relicto autem solo illo, ad quod assignatum est, cõueniẽter semper ad ipsum dicetur, circumscriptis omnibus, quæ accidẽtia sunt domino: vt esse bipedẽ, vel scientiæ susceptibilem, vel hominem: relicto verò solo, quod dominus est, semper: seruus enim, domini seruus dicitur. Si autẽ non conuenienter ad id, ad quod dicitur assignetur, circumscriptis omnibus aliis: relicto autẽ eo solo, ad quod assignatum est, non dicitur ad ipsum. Assignetur seruus hominis, aut alicuius, & circumscribatur ab homine, esse dominum, non amplius seruus ad hominem dicetur: cùm enim dominus nõ sit, nec seruus est.* Quibus verbis expressè docet, seruum terminari formaliter ad dominum, vt dominus est: & dominum ad seruum, vt seruus est: quia ablatis relationibus dominij, & seruitutis, neuter potest terminare relationem alterius; & relationibus positis, etiam si omnia alia auferantur, sufficienter per eas vtrumque terminat relationem alterius.

65 Porph. etiam cap. de specie, idem tenet, non minùs expressè: nam asserit se definisse genus per speciem, & rursus: speciem per genus: quia sunt relatiua, & vnum relatiuum debet definiri per alterum, tanquam per terminum suæ relationis.

Quod D. Thom. non minùs expressè docet 1. p. q. 40. a. 2. ad 4. vbi explicans definitionem relatiuorum, traditam ab Arist. & docens quomodo conueniat relatiuis mutuis: inquit: *Cùm dicitur, quod relatiui esse, est ad aliud se habere, per ad aliud intelligitur correlatiuum: quod non est prius, sed simul natura.*

Probatur deinde duplici ratione. Prima, ex intrinseca ratione relatiuorũ deducta. Oppositio relatiua reperitur inter relatiua vt relatiua sunt formaliter: ergo mutua relatio includit essentialiter mutuã oppositionẽ relatiuã: sed mutua oppositio relatiua essentialiter includit vtramque rationem, referẽdi, & terminandi: ergo vtrũque officium exercent relatiua per relationes; & non per fundamẽta absoluta. Omnia cõstant euidẽter, præter minorẽ, quã non minùs euidẽter probo. Mutua oppositio cõsistit in hoc, quòd relatiua mutuò se respiciãt, & relationes, sint rationes mutuò se respiciẽtes, sed mutuò se respicere est, quodlibet respicere aliud, & ab eo respici: & ab eo respici, est terminare relationẽ eius: ergo euidens est, quòd in mutua oppositione includatur essentialiter vtrũq; officiũ referẽdi, & terminandi: & ex consequenti, quòd vtrumque exerceãt relatiua per relationes, & non per fundamenta: quia per relationes, & non per fundamẽta, habent formalẽ oppositionem.

66 Secunda ratio ex Diuinis relationibus sumitur, in quibus euidẽter probari videtur; vnum relatiuum nõ posse per absolutum, sed per relationem terminare alterum. Duo autẽ præsupponit hæc ratio, tanquam certa. Primũ est, Relationẽ realem esse nõ posse, nisi inter extrema realiter distincta: quia nihil potest ad seipsum referri relatione reali. Secundum, in Diuinis non posse vnum distingui realiter ab altero per aliquid absolutum: sed solum per relationes oppositas. Quibus suppositis, ita procedit ratio. Pater refertur ad Filiũ, & Filius ad Patrem, vt realiter distinguũtur: ergo vterque terminat relationem alterius, vt realiter ab eo distinctus: quia sicut relatio realis non potest esse eiusdem ad seipsum realiter, ita nec terminari ad se ipsum: sed pater, & filius nõ distinguuntur realiter, nisi per solas relationes oppositas: ergo nec refertur vnus ad alterum: nec terminat relationem alterius, nisi per relationẽ; vt relatiuum igitur, & non vt absolutum: sed eadem est ratio de relationibus Diuinis, & creatis; quantum pertinet ad rationem referendi, & terminandi: ergo etiam relationes creatæ terminantur ad relatiuum, & non ad absolutum.

Huic

Huic argum. duobus modis conantur respondere moderni. 67
Primò, quòd licet in diuinis personis nihil distinguat realiter nisi relatio: & ideo relatiuũ sit, quod terminat secundũ se; tamẽ vt à nobis cõcipiuntur Diuinæ Personæ: potest distingui fundamentũ relationis, à relatione ipsa, & cõcipi per modũ absoluti: & per ipsum ita cõceptũ terminabit vna persona relationem alterius: vt in filio possumus considerare generationem passiuã: à qua dicitur genitus per modum absoluti, tanquam fundamẽtum filiationis: & per illam terminabit filius relationem paternitatis: non per filiationem: & sic etiam patet, per generationem actiuam, per modum absoluti consideratam.

Hæc tamen solutio, nec vera est, nec soluit arg. Probo primò: Quia in personis Diuinis, non solùm paternitas, & filiatio sunt relationes: sed etiam generatio actiua, & passiua: quæ vocantur origo actiua & passiua, dicunt formaliter relationem; alioqui non possent distingui realiter: sicut certum est distingui. Deinde à nobis, qui scimus nihil distingui in Diuinis; nisi per relationes: concipiuntur tanquã relatiuæ: ergo si per illas terminat vna persona relationem alterius; terminabit, vt relatiua formaliter. Probo secundum; Quòd solutio non soluat argumentum. Quia licèt à nobis imperfectè intelligentibus conciperentur generatio actiua, & passiua, per modum absoluti; cùm tamen sint relatiuæ: nihilominus secundùm se nihil habent absolutum: ergo cùm relationes terminentur secundùm se, & non solùm, vt imperfectè concipiuntur à nobis; sequitur euidenter, secundùm se terminari ad relatiuum formaliter; & non ad absolutum: & etiam vt intelliguntur à Deo, & beatis qui eas cognoscunt, vt sunt in se.

Propterea iidem moderni, videntes prædictã solutionem insufficientem esse; aliam tradiderunt. Concedentes, relationes Diuinas terminari ad relatiuum formaliter: non tamẽ creatas; Et differentiam in eo consistere; quòd relationes Diuinæ sunt subsistentes, aut substantiales: ideo non habent aliud fundamentum, præter seipsas; per quod possit vnum relatiuum terminare relationem alterius: sed relationes creatæ sunt accidentales: & ideo præsupponunt aliud accidens absolutum, tanquam fundamentum, quo medio consurgunt: & per tale fundamentum, potest vnum relatiuum terminare alterum.

Sed nec differẽtia hęc aliquid valet: quod ita probo: Relationem esse subsistentẽ aut inhærẽtem; seu substantialẽ, aut accidentalem, non pertinet ad rationem formalem relationis, aut relatiui: sed materiale quid est: relationes verò, aut relatiua mutua, ex ratione formali talium relationum & relatiuorum; habent mutuam oppositionem, formaliter includentem vtrã-

que rationem referendi, & terminādi, quæ eadem est in Diuinis, & creatis: ergo eadem erit ratio terminandi in vtrisque: sicut eadem est ratio referendi; quare si ad relatiuum formaliter terminantur Diuinæ relationes, & non ad absolutum; etiam terminabuntur creatæ.

69 Argumenta primæ opinionis non sunt contra nostram, & ideo non est necessarium ad ea respondere. Sed ad primum arg. secundæ opinionis; Concessa maiori, concedenda est etiam minor: secundùm illam partem, qua asserit, *Relationem, vt relatio est, non terminari ad relatiuum formaliter*: sed neganda, quantùm ad aliā, quòd, *vt est relatio mutua*, *non petat terminum relatiuum*: quia relatio, vt relatio, cōsideratur tanquam genus abstractum à mutua, & non mutua: sed vt relatio mutua, consideratur in speciei certum est autem, plura conuenire alicui rei, ratione suæ differentiæ vel speciei; quæ non conueniunt ei ratione generis: & ideo conuenire potest relationi vt mutuæ, terminari ad relatiuum; licet non conueniat ei sub cōmuni ratione relationis: sed sicut hoc modo abstrahit à mutua, & non mutua; ita petit terminum abstrahentem ab absoluto, & relatiuo. Vt autem aliud, quod in eodem arg. adducitur, de relationibus mutuis, carentibus aliquando relatione in vno extremo; vt est relatio creaturæ ad Creatorem; & relatio maternitatis B. Virginis ad Christum, Dominum, apud D. Thom. soluatur, notandum est: Primò, *Relatiua duobus modis considerari posse*: Materialiter, dum pro subiectis, aut fundamentis accipiuntur, vt dum dicitur, hunc hominem album referri ad alium hominem album: aut generans ad genitum: quo etiam modo solùm dicuntur relatiua accidētaliter: quia accidentalis est hæc, generans est pater: vel album est simile. Alio modo accipiuntur formaliter, prout significantur nominibus relatiuis, patris, aut similis: & sicut relatiua; sic etiam termini accipiuntur eisdem modis: vt dum dicimus, simile referri ad album: aut patrem ad genitum: formaliter verò, si dicamus patrem referri ad filium.

70 Secundò notandum est; *Relationes mutuas perfectas esse*: quia oppositionem relatiuam includunt: non verò mutuas, quasi mācas, & imperfectas, in quibus vnum tantum extremum relatiuæ oppositionis reperitur: vnde solùm intelliguntur habere materiales terminos: non formales. Vt relatio mensurabilis ad mensuram, solùm materialiter dicitur terminata: & idem de relationibus mutuis: si in altero extremo suspenderetur relatio, per possibile, vel impossibile: vt si, consurgente relatione similitudinis in vno albo, suspenderetur relatio in alio (si hoc sit possibile, de quo non agimus) tunc enim solùm materialiter maneret terminata relatio alterius.

Ex

Ex his respondetur: Relationes illas quæ in arg. adducuntur, esse nō mutuas: quia relationes mutuæ nō versantur, nisi inter extrema eiusdem ordinis: Deus autem & creatura diuersi ordinis sunt: & ideo non habent mutuas relationes : propterea quoque solùm materialiter terminatas: & hoc est, terminari ad absolutum: mutuæ verò oppositionem relatiuam essentialiter dicunt, ratione cuius quælibet est ratio referendi ad aliā, & simul ratio terminandi; quia non potest oppositio intelligi sine vtraque ratione: & ideo relatiua mutua, vt talia, ad relatiuum formaliter terminantur.

An vnum relatiuum possit, & debeat definiri per alterum.

SEcundum arg. petit, *An vnum relatiuū possit, & debeat definiri per alterum.* Et circa hoc dubiū est duplex opinio. Prima negat, quòd sic debeat definiri: quam tenent omnes illi, qui defendunt, relationem non terminari ad relatiuum; sed ad absolutum: & probant ex inconuenientibus, quæ sequuntur ex tali modo definiendi, in eodem argumento adductis. 71

Secunda opinio est eorum, qui sequuntur nostram sententiā; *Quod vnū relatiuū debeat definiri per aliud:* & hæc apud Aristor. & D. Tho. est certissima, vt probant testimonia eorum adducta in confirmationem nostræ sententiæ: est etiam expressā apud Porph. cap. de specie, vbi asserit, se egisse statim post genus de specie: *quia sunt relatiua*: & ideo necesse est vnū cognoscere, & definire per alterum. Huic autem testimonio respondent moderni, non posuisse Porph speciē in definitione generis, vt refertur ad genus: sed vt ad indiuidua; & ideo nō definisse vnum relatiuum per alterum formaliter. Sed miror sanè solutionē tam apertè falsam excogitasse: quia luce clarius est, genus definisse per speciem, tāquam per subiectum, de quo prædicatur: sed non est subiectū, de quo prædicatur genus; vt respicit indiuidua, sed vt respicit genus ipsū, vt ex se patet: ergo per illam tanquā relatiuum generis, definiuit genus ipsum. Sed in rationibus est probabilior, &(nisi ego fallor) euidenter cōcluditur ex Diuinis relationibus, in quib. fatentur, quòd licèt nostro modo intelligēdi imperfecto, possumus intelligere, quòd terminentur ad fundamentum, per modū absoluti à nobis cōceptum: tamen si sumantur vt sunt in se; vel vt à Deo ipso, aut beatis cognoscūtur, nō possunt vllo modo terminari ad absolutum: quia cùm sint subsistētes, & substātiales, nō habēt fundamentum aliud præter ipsas: ideo necesse est per seipsas terminare. Ex hoc deduco euidens arg. hoc modo: Relationes Diuinæ, vt sunt in se. & vt cognoscuntur à Deo, & beatis, terminātur ad relatiuum formaliter: ergo terminus formalis vnius 72

relatiui; vt patris, erit aliud relatiuũ, nempe filius, vt filius: sed relatiuum non poteſt definiri; niſi per terminum: ergo nõ poteſt definiri; niſi per aliud relatiuum. Si igitur beatus quadam explicatione explicaret, quid ſit pater Æternus, nõ poſſet alio modo; niſi dicendo, Pater Æternus eſt; qui habet filium eiuſdem naturæ. Tunc ergo, vel ex tali definitione ſequuntur illa inconuenientia, nemper circulus vitioſus, definiendo idẽ per ſeipſum, ignotum per ignotius, atque etiam nugatio, vel inutilis repetitio; vel non: ſi non ſequuntur: ergo nec ſequuntur ex modo definiendi vnum relatiuum creatum per aliud: & ſi ſequuntur, non erit verum, quòd Diuinæ relationes terminẽtur ad relatiuum. Probatur euidenter paritas rationis: quia tam in diuinis quàm in humanis erit verum; quòd loco nominis in definitione poſiti licet ponere ſuam definitionem: ex quo ſequuntur illa inconuenientia: vel in vtriſque erit falſum, & non admittendum in relatiuis.

73 Ad arg. igitur; Cõcedenda eſt conſequentia primi enthymematis. Dum autem dicitur, loco nominis in definitione poſiti, licere definitionẽ eius ponere; Diſtinguendum eſt: quia vel id, quod ponitur in definitione; ponitur, tanquã pars definitionis intrinſeca: & tunc licebit quidem: ſi verò non ponatur, niſi tãquam additamentum extrinſecum; non licebit: & quia vnum relatiuũ non ponitur in definitione alterius, tãquam pars definitionis; ſed tanquã additamentum extrinſecũ; in ordine, ad quod ſumitur differentia relationis; propterea non licet loco eius ponere ſuam definitionem. Et ratio huius differentiæ eſt: quia pars definitionis, eſt pars eſſentialis definiti; ſecundùm propriã naturam illud cõponens: vnde idem eſt, quòd ipſa ponatur, vel eius definitio continens naturã propriam. Quod autem ponitur tanquã additamentum; non eſt pars definitionis, aut definiti, nec illud cõponit; ſed ſolùm extrinſecè terminat, aut reſpicit: quod non poteſt præſtare per ſuam definitionem; ſed per ſe: quia per ſe reſpicitur ab alio, & per ſe ei opponitur relatiuè: quemadmodum vnum contrarium per ſe opponitur alteri, & per ſe expellit illud à ſubiecto, & non per propriam definitionem. Quod conſiderans Ariſt. 6. lib. Topic. c. 2. docet, *Relatiuum, vt in definitione alterius poſitum, diuerſum eſſe à ſeipſo, extra definitionem, aut ſecundùm ſe ſumpto*: nam in definitione non ponitur ſecundùm ſe: ſed ſolùm vt extrinſecum additamentum. Præterea in definitione non ponitur tanquam relatiuum: ſed tanquã terminus: ideo non licet ponere definitionẽ eius, vt relatiui: vt terminus verò, ſolùm habet extrinſecam denominationem, quaſi eius, in quo finitur relatio alterius.

74 Ad teſtimoniũ verò Ariſtotelis, reſpondetur, non loqui de defini

definitione vnius relatiui per alterū, sed solùm asserere, quòd potentia nõ refertur ad suum subiectum, in quo est, relatione speciali potentiæ, sed solùm ad proprium obiectum: vt intellectus, non ad hominem, sed ad intelligibile: & visus ad visibile: Nã si diceretur, inquit, relatiuè ad hominem, idem in quãtum idem, bis diceretur: hoc est, ad duos terminos, & per duas relationes: quod patet esse impossibile. Itaque vt potentia, solùm dicitur relatiuè, ad obiectum, hoc est ad intelligibile: ad subiectum verò non dicitur vt potentia: sed sub alia ratione communi accidentis. Ita exponunt verba Arist. Commentator, D. Tho. & Alexander, in Commentariis eorum verborum: & ideo hunc esse germanum sensum eorundem credendum est.

Ad aliud verò, quod in argumento dicitur: Definiri ignotū per ignotius, si vnum relatiuum definiatur per alterum: negãdū est: sed definitur per extrinsecum, æquè ignotū; & sine quo nõ potest per notiora explicari: & hoc nihil refert: quia nõ requiritur, quòd magis notum sit definito, quidquid ponitur in definitione eius, per se sumptū: sed satis est, si sit æquè notū, vel ignotū, dūmodo ex eo, & aliis notioribus, resultet integra definitio, notior simpliciter definito: & hoc habet definitio relatiui: licèt terminus in ea positus, tanquam extrinsecum additamentum, æquè ignotus sit, si per se sumatur, ac definitum. 75

QVÆSTIO VIII.

An vnum relatiuum ordinetur ad duos terminos eiusdem speciei, per eandem, vel diuersas relationes.

EXplicatum est iã in præcedẽtibus id quod pertinet ad vnitatem, & distinctionem specificam relationis; ideo in hac octaua quæstione quærimus de vnitate numerica; An quãdo vnum relatiuum respicit plures terminos eiusdẽ speciei, vt pater plures filios, aut simile plura similia, respiciat singulos per singulas, atque distinctas numero paternitates, aut similitudines, vel per vnã, & eandẽ numero extensam ad omnes. Sed respicere vnū & relatiuū plures terminos, dupliciter contingit. Primò, ita vt quilibet sit quasi partialis, & inadæquatus, & ex multis constituatur vnus totalis, & adæquatus, atque etiã necessarius ad terminãdã relationem: & hoc modo species respicit indiuidua, & totū, plures partes. Et hoc modo certū est, relatiuū per eãdẽ numero relationẽ, & non per plures, respicere plures terminos. Secũdo modo cõtingit vnū relatiuū respicere plures terminos, adæquatos, & totales, ita vt quilibet solus, & per se, posset terminare sufficiẽter relationẽ: & hoc modo procedit quæ. An multiplicatis his terminis, multiplicẽtur relationes: ita vt pater referatur ad plures filios, p plures rela- 76

tiones, vel non multiplicentur, ſed per eandẽ numero paterni-
77 tatem referatur ad omnes. Et prima opinio tenet, *Relatiuũ ad plures terminos non eadem relatione referri, ſed multis numero diuerſis: ita vt tot habeat relationes, quot filios*: ita Scotus in 3.d.8.q. vnica, quem ſequuntur ſui diſcipuli, & plures moderni: & probatur ex doctrina Ariſt. qui docet in hoc capite, *Relatiua eſſe ſimul natura, & cognitione*; ita vt quocũque eorum exiſtente in rerum natura, ponatur neceſſariò aliud, & ablato etiam vno, neceſſariò auferatur aliud; cognito etiam vno, neceſſariò cognoſcatur aliud: ſed hæc proprietas non poteſt conuenire relatiuis ſi per vnam relationem referantur ad plures terminos; ergo hoc non eſt poſſibile. Probatur minor, quia poſito primo termino, ponitur relatio: ſed ſemper ponitur priùs tempore vnus primus, quàm ſint alij: ergo non erit relatiuum ſimul tẽpore, nec natura cum eis, ſed ſolùm cum primo: nec etiam ſimul cognitione: quia priùs cognoſcitur primus, quàm illi alij cognoſcantur. Deinde ſublatis omnibus præter vltimum, qui non periit, non aufertur relatiuum.

78 Probatur deinde ratione. Primò: Quia ſi pater vnũ habeat filium, per vnam relationẽ realem ordinabitur ad illũ; ergo habito ſecundo, cõſurget in eo noua relatio. Probatur conſequẽtia: Relatio eſt ordinatio ad terminũ; ergo noua ordinatio erit noua relatio: ſed ordinatur de nouo ad nouũ filiũ, cũ priùs nõ ordinaretur: ergo noua eſt in eo ordinatio, & ideo noua relatio: & ſic multiplicabuntur relationes, multiplicatis terminis.

Secundò: Poſito fundamento proximo relationis, & termino ponitur neceſſariò relatio, vt poſita albedine in hoc pariete: quæ eſt fundamẽtũ ſimilitudinis, & poſito alio albo, quod eſt terminus, conſurgit neceſſariò ſimilitudo; ergo poſito nouo fundamento, & nouo termino, conſurgit noua relatio: ſed genito nouo filio, ponitur noua generatio actiua in patre, quæ eſt nouum fundamẽtum relationis: ponitur nouus terminus, qui eſt nouus filius: ergo ponitur noua relatio. Et confirmari poteſt hoc modo: Si primus filius moriatur, ante generationem ſecundi, deſinit eſſe in patre relatio paternitatis: & per generationem ſecundi conſurgit noua: quia nouum eſt fundamentum, & nouus terminus; ergo etiam ſi non moreretur primus, conſurgeret noua relatio. Probatur conſequentia: quia eodem modo eſt nouum fundamẽtũ, & nouus terminus.

79 Et ſi reſpondeas, viuente primo nõ conſurgere nouam relationem: quia relatio eſt accidens: & vna paternitas eſt accidẽs ſolo numero diuerſum ab alia: ſed duo accidẽtia ſolo numero diſtincta, nõ poſſunt eſſe in eodẽ ſubiecto: quia accidẽtia indiuiduãtur ab eo; ergo nec poteſt cõſurgere noua relatio permanente

nente prima. Itaque subiectum habens vnam relationem, incapax est alterius solo numero distinctæ: & ideo vna relatio impedit, ne consurgat alia. Contra hoc est: quòd licet accidentia purè absoluta indiuiduentur à subiecto: & ideò non possint plura esse in eodem, solo numero distincta: accidentia tamen respectiua non indiuiduantur à solo subiecto: sed cum ordine ad terminũ, vel ad aliquid aliud, quod respiciunt. Vnde plures species visibiles (quas vocant intentionales) simul sunt in eodem oculo, vidente simul duo alba, aut duo alia obiecta; ergo cùm relatio sit accidens respectiuum, non indiuiduatur à subiecto solo, sed cum ordine ad talem terminum: qui si fuerit nouus, capax erit subiectum recipiendi nouam relationem, solo numero distinctam: quia nullum erit impedimentum, ratione cuius non multiplicetur relationes, multiplicatis terminis.

Secunda opinio *negat multiplicari, sed primam relationem extendi affirmat ad nouos terminos superuenientes: & ita per vnam numero relationem referri patrem ad omnes filios* Ita D. Thom. in 3.d.8.q.1.& 3.par.q.35.art.5. Caiet. ibidem, Ferra.1.lib.contra gentes, c.4. Soncinas 5. Metaph.q.32.concl.3. Toletus q.2. huius prædicamenti.

Potissimum fundamentum D. Tho. est natura accidentium: quę sicut essentialiter sunt aliquid substãtię, sic nata sunt ab ea indiuiduari. Duplicia autẽ esse possunt accidẽtia: nam vel sunt distincta specie, vel eiusdẽ speciei: & si specie distincta sint, iam supponuntur distincta numero: quia distinctio specifica, cũ sit maior, cõtinet minorẽ, quæ est numerica: & ideò nullus vnquã dubitauit, quin duo accidẽtia specie distincta, simul sint in eodẽ subiecto: quia experientia notũ est, in colore, & calore simul existentibus in homine: si verò sint eiusdem speciei: nõ supponuntur distincta, sed nata sunt à subiecto suscipere indiuiduationẽ, ac distinctionẽ: & propterea nõ possunt multa simul esse in eodem subiecto, siue purè absoluta sint, siue respectiua: nam cũ sint aliquid substãtiæ, cui inhærẽt, & quã denominãt, quodlibet natum est esse hoc, in quantũ natũ est efficere substantiã hanc, in specie talis accidentis, nẽpe hoc albũ, aut hoc calidũ: sed repugnat, quòd idem numero subiectũ sit simul diuersum numero in eadẽ specie accidentali: vt quòd sint duo numero alba, aut calida; ergo repugnabit habere duplicẽ albedinẽ, aut calorẽ: & ex hoc infertur, subiectũ indiuiduare accidẽtia eiusdẽ speciei: quia licèt admitteretur, habere plura simul, nihilominus vnũ tantùm numero esset in specie eorũ, vt vnũ numero albũ, & nõ plura; ergo ea traheret ad propriã indiuiduationẽ, ita vt vnũ numero fierẽt: & hoc est à subiecto accipere in-

diuiduationem. Et cùm relationes ordinentur ex propria natura, ad constituendum subiectum relatiuum, & non possit constitui duplex numero pater, aut duplex numero simile, repugnabit habere simul duas relationes eiusdem speciei: sed si termini multiplicentur, per eandem relationem numero ordinabitur ad omnes. Illi verò, quia plura sunt subiecta, per plures relationes terminabunt eandem relationem existentem in patre, ad omnes se extendentem: & sic est intelligenda, & explicanda, opinio D. Thomæ, quam sequimur.

81 Probatur primò: Quia hæc paternitas ponitur, vt homo per illam sit, & denominetur formaliter hic numero pater, sed per vnam paternitatem fit hic numero pater, & per plures, etiam si multiplicentur, non fit alius pater numero; ergo nec est capax plurium relationum: vel si ponantur plures: eo ipso efficientur vna numero omnes: quia per omnes non fit alius numero pater, sed idem. Si verò respondeas, fieri hunc numero patrem per hanc paternitatem, in ordine ad hũc filium, & per aliam quoque eundem, in ordine ad alterum, & hoc sufficere, vt plures possint, & debeant multiplicari. Contra hoc sic arguo: In ordine ad vnum, & plures filios, est idem numero pater; ergo per vnam numero formam relatiuam, & non per plures. Probatur consequentia: quia si quælibet est distincta numero ab alia, propter distinctum numero terminum; ergo quælibet nata est efficere distinctum numero patrẽ: vnde si non facit distinctum, nec potest esse distincta numero ab alia, etiã si ad distinctum numero filium ordinetur. Quare non poterunt multiplicari in eodem patre: sed sicut idem numero pater est, respiciẽs plures filios, ita eos respicit per eandem numero paternitatem.

82 Secũdò probatur: Quia nõ sunt multiplicãdæ entitates reales, sine vrgẽti necessitate, sed si multiplicẽtur relationes eiusdem speciei per multiplicationem terminorum, multiplicãtur ferè infinitæ entitates reales, sine vrgenti necessitate: ergo non debẽt multiplicari. Probatur minor: quia infinita ferè sunt alba eiusdem gradus, ad quæ refertur vnum, & idẽ per relationẽ similitudinis, infiniti ferè homines, ad quos refertur quilibet relatione idẽtitatis specificę: ergo ferè infinitas habebit entitates reales quilibet, numero distinctas, si pro singulis multiplicẽtur singulæ relationes. Quòd verò necessitas nõ vrgeat, probatur, quia secũdùm cõmunem sententiam scholæ, pro singulis conclusionibus eiusdem rationis, nõ multiplicãtur in eodẽ homine singuli habitus scientiæ, sed idẽ habitus numero se extendit ad omnes: & posset se extendere: etiã si essent infinitæ: sed æquè facile est, quòd eadẽ numero relatio se extẽdat ad omnes terminos

minos eiusdem rationis;ergo nulla est necessitas multiplicandi singulas pro singulis.

Ad testimonium Arist. respondetur,Patrem esse simul natura,& cognitione cum filio,duobus modis intelligi posse: Aut secundùm substantiam relationis. Aut secundùm extẽsionem eius accidentalem ad plures: & primo modo, solùm est simul natura cum primo filio,secũdo modo cum omnibus,& singulis superuenientibus:& eodem modo loquendum est de conseruatione eiusdem relationis: nam cùm singulos respiciat, tanquam adæquatos terminos, ab vno tantùm dependet, vt conseruetur,quantùm ad substantiam:ab omnibus verò,& singulis,vt cõseruetur,quãtùm ad extensionẽ:quare quolibet desinente, non conseruabitur in eadem extensione,sed in minori.

Ad primum arg.neganda est consequentia primi enthymematis:& cùm dicitur nouã ordinationem,esse nouam relationem:concedi potest.Sed negandum est, quòd adueniente nouo filio,cõsurgat noua ordinatio in patre:sed solùm consurgit noua extensio eiusdem ordinationis, siue eiusdem relationis:sicut adueniente noua conclusione,non multiplicatur nouus habitus,sed solùm habetur de nouo extensio noua eiusdẽ.

Ad secundum:Concesso antecedẽte,neganda est cõsequentia:quia nouum fundamentum inducit nouã relationẽ,si subiectum sit capax:habita autem prima relatione, non est capax subiectũ nouę alterius relationis numero distinctę(vt probatũ est)ideo nouum fundamẽtum,quod ex se posset nouam inducere relationem,per accidens non inducit eã:quia per accidẽs fuit subiectum impeditum,per relationẽ iam acquisitã.Et datur euidens instãtia in cõclusionibus, quarũ quęlibet est productiua habitus,sed per accidẽs nõ producitur ab aliis, pręter primam:quia inueniunt iam productũ, & impeditũ subiectũ.

Secundò respondetur:Concedendo eandem consequentiã, 84
sed negãdo minorem subsumentẽ, quòd per generationem secũdi filij nouũ ponatur fundamentũ.Nam licèt ponatur noua generatio,hæc tamen nõ est fundamentũ relationis,sed solùm ratio fundãdi.fundamentũ verò est potentia generãdi; vt reducta ad actum,per generationẽ:potẽtia verò nõ multiplicatur: ideo nec ponitur nouũ fundamentũ,nec proinde noua relatio.Ad aliud tãdem,quod dicitur de indiuiduatione accidentium:negari posset,quòd plures species intentionales sint in eodem subiecto,hoc est,in sensu,aut intellectu:qui non potest simul plura intelligere, nisi per modum vnius: hoc est, nisi vt aliquo modo ordinẽtur,vel per vnam speciẽ repræsententur,si sint obiecta eiusdem speciei. Sed melius fortè dicetur diuersam esse rationem de accidentibus intentionalibus:quæ nec denominãt

subie

subiectũ, nec producuntur propter illud, nec ab eo præcipuè dependẽt, sed ab obiecto, propter quod producũtur, vt potẽtiæ vniatur, atq; de accidentibus realibus, habẽtibus esse physicũ; & secundũ illud denominãtibus, & propter subiectũ productis. Quæ proinde ab eodẽ subiecto indiuiduãtur: intentionalia verò, potiùs ex propria entitate, cũ ordine ad talem actionẽ per quã producũtur ad obiectis: sed de hoc suo loco.

QVÆSTIO IX.

An entis realis ad non ens, aut ad ens rationis, detur relatio realis.

85 Sensus quæstionis est: An necesse sit terminum relationis realis esse realem, hoc est, actu existentem: vel etiam si sit ens rationis, aut ens in potentia, referatur ad illud ens actu existens relatione reali.

86 Triplex est relatio. Prima, *pertinens ad essentiã absoluti*, vt trãscendẽtes, & secundùm dici; quales sunt respectus, quos dicunt accidẽtia ad subiecta, & sciẽtiæ, atq; potentię, ad obiecta. & de his certũ est apud omnes, quod reales esse possint & terminari ad ens in potẽtia, vel ens rationis: quia realis est respectus aptitudinalis inhærentiæ, quẽ dicit quantitas Eucharistiæ ad substantiã panis in qua erat, iam non existentem Realis est etiam respectus, quẽ dicit Dialectica ad ens rationis, tanquã ad proprium obiectũ. Alia est relatio, *non pertinens ad essentiam absoluti*, sed quę omnibus accidit: & hęc est prædicamẽtalis, sed est duplex: quædã mutua, quę ex parte vtriusq; extremi realis est, vt similitudo, & æqualitas. Et de hac etiam est certũ, quòd nõ possit versari inter ens actu, & ens in potentia, aut inter ens reale, & rationis. Quod probat euidenter hoc argumentum; Relatio realis mutua debet esse ex parte vtriusque extremi realis, sed ens in potentia, aut ens rationis, non est capax relationis realis: ergo non potest referri ad ens actu relatione reali; & ex consequenti, repugnat relationem realem mutuam dari entis in actu, ad ens in potentia, vel ad ens rationis.

87 Difficultas igitur quęstionis ad solas relationes prædicamẽtales non mutuas, ex quibus cõstat tertiũ genus, reducitur: *An possint terminari ad ens in potentia, vel ad ens rationis, vel necesse sit habere terminũ realem, & actu existentem, quamuis absolutum.*

Et prima opinio affirmat, *Entis in actu ad ens in potentia: vel ad non ens, dari posse relationem realem, non mutuam*: Ita Greg. in 1. d. 28. q. 3. Soncinas 5. Meta. q. 7. & ex modernis nonnulli.

Et probatur testimonio Arist. cap. præsenti, vbi ait, *Calefactiuum referri ad calefactibile, & agens in actu, ad passum in potentia, in secundo genere relationum*: ergo sentit entis in actu, ad ens in potentia, dari relationem realem.

Proba

Probatur deinde ratione. Primò: Quia relatio non sumit entitatem realem à termino, sed à fundamento: ergo vt realis sit, non habet à termino, sed à fundamento: quare realis esse poterit, etiam si terminus sit ens rationis, vel ens in potentia. Quod probat Dialectica, quæ cùm scientia realis sit, & realis habitus, habet pro obiecto ens rationis.

88 Secundò: Potentiæ habitus, & scientiæ, sunt mensurabiles per sua obiecta: ergo referuntur ad ea relatione reali, mensurabilis ad mensuram, in tertio genere posita: non tamen referuntur ad illa, vt actu existentia, sed sufficit, quòd sint in potentia: ergo hæc relatio non mutua, potest dari inter ens actu, & ens in potentia. Probatur minor, quia visibile non dicit actualem existentiam, sed potentiam tantùm: & rosa nō existente in hyeme, datur vera, & realis scientia de illa. Et confirmari potest hoc modo: Hæc est differentia inter officium referendi, & terminandi, quòd illud dicit intrinsecam ordinationem relatiui ad terminum: & ideo requirit veram relationem inhærentem relatiuo, & ex consequenti actualem existentiam eiusdem relatiui: sed terminare solùm dicit extrinsecam denominationē, & extrinseca denominatio potest cōuenire rei non existenti: quia cùm nihil intrinsecum ponat in ea, non necessariò præsupponit actualem existentiam eius: ergo ens in potentia sufficienter potest terminare relationem non mutuam.

2 Secunda opinio negat, *Relationem prædicamentalem non mutuam, posse dari ad ens rationis, vel ad ens in potentia, sed asserit relationem necessariò requirere terminum realem actu existentem.* Hæc est D. Thom. 2. contra gentes, c. 12. & 1. part. quæstione 13. quem sequuntur in eisdem locis Caiet. & Ferrar. Scotus in 1. d 3 quæstione vnica. Capreol. d. 31. q. 1. Sotus quæst. 1 huius capitis. Fonseca 5. Metaph. c. 15. q. 1 sectio. 2. Pater Franciscus Suarius 2. tomo suæ Metaph. & moderni ferè omnes. Et videtur nobis probabilior, & sequenda.

89 Sed explicanda est priùs, deinde probanda. Pro explicatione verò notāda est distinctio inter relationes trāscendentales, & secūdùm dici ex vna parte, & relationes prædicamētales, quòd illæ sunt de essentia absolutorum, quorum essentiam cōplent: ideo non dicūtur habere fundamentū, nec ex fundamēto aliqua consurgere, sed naturā absoluti, cuius essentiam cōplent, sequūtur: quòd si ens prædicamētale fuerit, ad prædicamētū, & speciē eius reductiuè pertinebūt. Relationes verò prædicamentales extra essentiam omniū absolutorum sunt: nec per se intendūtur, aut producūtur à natura, vel agēte aliquo: sed cōsequūtur rem absolutam per se intētam, atque productā: nec sequūtur illā, vt in se est, sed vt cōmensuratur, aut proportionatur

natur alteri. Gratia exẽpli: relatio similitudinis, extra essentiã albi, aut nigri est, nec per se intẽditur, aut producitur à natura: sed cõsequitur albedinẽ, aut nigredinẽ per intentam & productã: nec sequitur illã vt est in se, sed vt commensuratur alteri albedini: quia si sola vna albedo produceretur in rerum natura, nõ consequeretur eã relatio similitudinis: & quod de similitudine dicimus, de cæteris relationibus intelligendum est.

90 Secundò notandũ est, *In potentiis, habitibus, & scientiis, duplicem esse relationem*: Primam, per quam completur essentia eius: & hæc nõ significatur nomine sciẽtiæ, sed imbibitur in ratione absoluta eius, ad quã significandam per se est impositum. Alia est relatio. Quæ non pertinet ad essentiã scientiæ, nec sequitur eã, vt est in se, sed vt cõmensuratur, & adæquatur obiecto: ita vt nõ possit circa aliquid versari, quod nõ contineatur sub eo: nec possit nõ vesari circa quodcunq; sub eo cõtentum. Et hæc est relatio mensurabilis, per quã refertur scientia ad obiectũ: nõ sub ratione scibilis, sed sub ratione mensuræ. Itaque naturã scientiæ iam completæ, per respectum ad obiectum, in ratione scibilis, cõsequitur relatio adæquationis, aut mẽsurabilitatis: vnde respectus scientiæ; vt significatur nomine scientiæ ad scibile, est relatio secundùm dici, respectus verò eiusdem scientiæ; vt mensurabilis, est relatio secundùm esse, & prædicamentalis, pertinens ad tertium genus huius prædicamenti.

91 Ex hac doctrina colligitur efficax arg. ad probandum nostram sententiam. Quia relatio prædicamentalis, cùm sit extra essentiã absoluti fundatur in commẽsuratione eius cum alio: & cùm sit realis, fundatur in commensuratione reali: sed nihil potest habere commensurationem, vel adæquationem realẽ, cum altero, nisi etiam sit reale: ergo nec potest consurgere relatio realis, in ente reali, ad ens rationis, vel ad ens in potẽtia. Probatur minor: Quia commensuratio realis, est realis & naturalis proportio vnius rei cum altera: in qua proportione fundatur relatio realis: ergo non potest esse talis cõmensuratio, aut proportio, cum ente rationis habẽte esse, nisi per operationem intellectus: sed nec cum ente in potentia, quia ens in potentia non habet esse reale in rerum natura: ergo nec ad illud comparari potest realiter & naturaliter, ens reale actu existens, sed solùm per operationem intellectus, considerantis ipsum, ac si actu esset: quare nec potest esse fundamentum reale in ente reali, ex quo consurgat relatio prædicamentalis, respectu entis rationis, vel entis in potentia.

Ad testimoniũ Aristotelis, pro prima sententia, Respondeo, Relationẽ motiui ad mobile, & productiui ad productibile, realẽ esse, si extrema sint actu existentia in rerum natura: ita vt

de

de illis verum sit, vnum habere realem potentiam actiuã, vel ducendi, vel mouendi aliud, verbi gratia, motiuum, mobile verò habere potentiam passiuam, per quam procedit, aut mouetur ab alio: si verò vtrumque, vel alterum solùm sit in potentia, non erit relatio realis, sed rationis tantùm.

Ad primum; Distinguendum est antecedens: quia duplicem sensum habere potest. Primum, materialem, nempe, relationẽ sumere entitatem realẽ à re materiali, quæ est fundamentum, vt in se cõsideratur: & in hoc sensu negandum est: quia relatio non sequitur rem, in qua fundatur, vt est in se, sed vt commẽsuratur, vel comparatur naturaliter ad alteram. Secundus sensus est: Relationem sumere entitatem realem à fundamento, vt alteri commensurato: & est verus. Sed neganda est consequentia, quòd realis possit esse relatio, etiam si terminus sit ens rationis, vel ens in potentia: quia res quæ est fundamentum, non potest cum his habere realem, & naturalem commensurationem: & ideo non potest tribuere entitatem relationi reali: nec proinde esse fundamentum eius. 92

Ad secundum; Concedendum est primum enthymema, sed minor distinguenda; nam sciẽtia duobus modis accipitur, atque etiã potentia, & habitus: Aut secundùm essentialia: & hoc modo respiciunt obiecta, vt scibilia: & ideo non, vt actu existentia: Aut secundùm realem commensurationem, vel adæquationem, quam habent cum obiectis, qua ratione consequitur eas relatio mensurabilitatis realis ad obiecta: non sub ratione vniuersali scibilium accepta, sed sub speciali mensurę: & hoc modo respiciunt obiecta, actu existentia: non ita, vt actualis existẽtia sit ratio obiectiua: sed potiùs natura eorum, secundùm quam attinguntur ab eadem scientia: existentia verò, necessaria conditio est, ad conditionem realem mensurabilitatis: quia nisi actu existant, nõ potest scientia realiter cõmensurari, aut comparari ad illa: sed solùm dicentur scientiæ mensurabiles per relationem rationis mensurabilitatis, consurgentem ex comparatione, qua eas comparat intellectus cum obiecto, tanquam cum mensura earum.

Ratio autem huius differẽtiæ, inter vtramque relationem, 93
scientiæ, vt scientiæ; ad obiectum, vt scibile: & relationẽ eiusdem scientiæ, ad obiectum, vt mẽsuram: est, quòd cùm relatio illa sit complementũ sciẽtiæ, (quæ absoluta qualitas est: ideo non dependẽs in sua entitate absoluta, ab entitate obiecti, sed ab actib. circa illud, per quos producitur) realis esse potest: etiã si obiectũ sit ens rationis; vel solùm ens in potẽtia. Cuius ea est ratio: quia non minùs versatur intellectus, per actus reales, circa obiectũ reale, aut actu existens; quàm circa ens rationis,

vel ea

vel ens in potentia: nec minùs per tales actus reales producit verum, & realē habitū. Relatio verò realis mensurabilis accidit sciētiæ ex commensuratione, & comparatione reali & naturali cum obiecto: non vt scibili, sed vt mensuræ eius: cōmensurationem verò, & comparationem realem habere nō potest cum eo, nisi actu existente: & ideo nec relationē realem mensurabilis: sed rationis tantùm per comparationem intellectus cum eo, existente in potētia. Non ergo sequitur, quòd si relatio secundum dici, scientiæ ad scibile, realis sit respectu obiecti in potentia, aut respectu entis rationis, realis quoque esse possit, relatio prædicamentalis non mutua, eiusdem scientiæ, vt mensurabilis, ad idem obiectum, vt mensuram.

94 Ad confirmationem; Concedenda est maior, sed minor distinguēda: nam licèt aliqua denominatio extrinseca conuenire fortè possit enti in potētia, non tamen denominatio extrinseca terminandi relationē realem: quia relatio realis fundatur in cōmensuratione reali relatiui cum termino: cōmensuratio autē realis nō potest esse, nisi inter entia realia actu existentia.

QVÆSTIO X.

An aliqua relatio prædicamentalis fundetur proximè in substantia.

95 Explicato termino relationis, iam agimus de fundamento eius. *Tria fundamenta relationum prædicamentalium* assignauit Arist. 5. lib. Metaphys. c. 15. Primum est, Vnitas; quam etiam vocauit numerum: quia principiū numeri est. Vnitas verò triplex est, *Numerica, Specifica, & Generica*. Et de numerica non intelligit esse fundamentum relationis, quia repugnat naturæ eius: nam relatio realis, prædicamentalis, dicit oppositionem realem inter extrema, & ex consequēti distinctionem realem, quia nihil opponitur realiter sibi ipsi: sed indiuiduum, vt est vnum numero, nō est vnum cum altero indiuiduo vnitate numerica, sed sibiipsi tantùm: & sibiipsi non opponitur realiter: quia non distinguitur à seipso realiter: ergo non potest fundare relationē vnitatis. Specifica verò, & generica possunt: quia in diuersis indiuiduis, aut speciebus fundantur: & ideo habent extrema realiter distincta: vt natura humana, distincta indiuidua; nempe Petrum, & Ioannem; & natura sensitiua, distinctas species, vt hominem & leonem.

96 Secundum fundamentum relationis dicit *esse actionem, & passionem*. Vt generatio, per quam vnus homo generat alterum, est actio: & generatio passiua, per quam vnus homo dicitur genitus ab alio, dicitur passio: & illa fundat relationem paternitatis, hæc relationem filiationis.

Tertium

Tertium fundamentũ est *Mensura*; hoc est, adæquatio vnius rei ad aliam; quæ reperitur in potentiis, habitibus, scientiis, & virtutibus cum suis obiectis: in quantũ ad omnia se extẽdunt; quæ sub obiectis propriis continẽtur; & ad nihil aliud, quod sub eis non contineatur: ex qua adęquatione dicũtur obiecta; mensura earũ: & illæ dicũtur mẽsurabiles ab eisdẽ obiectis; & secundũ hæc tria fundamenta, distinguit Arist. tria genera relationum. Primũ vocans, *Quod fundatur in vnitate*, sub vnitate etiam intelligens diuersitatem: quia eadem est ratio oppositorũ. Secũdũ genus vocat illud, *Quod fundatur in actione, & passione*. Et tertium, *Quod fundatur in mensura*: Et quantum pertinet ad hanc quęstionẽ, supponimus relationes secũdi generis, non fundari proximè in substãtia, sed mediis his accidẽtibus: nẽpe actione, passione, & mẽsura. Quare solùm procedit quæstio de relationibus primi generis, quæ fundantur in vnitate: *An fundẽtur proximè in substãtia*. Et de vnitate numerica, probauimus, nõ fundare relationẽ realẽ. ideo difficultas quæstionis, reducitur ad vnitatẽ genericã, & specificã. In qua tres alias species relationũ fundari docet Arist. nam si vnitas specifica sit in substantia, dicit fundare relationem identitatis specificæ: vt vnitas specifica Petri, & Ioannis, est fundamentum relationis identitatis specificæ, inter eos repertæ. Si sit in qualitate, dicit fundare relationem similitudinis: vt inter duo alba. Si sit in quantitate, fundat relationem æqualitatis: qualis est ea, quæ reperitur inter duo corpora, eiusdem longitudinis.

Sed in fundamentis harum trium specierum relationis, duo considerantur; nempe, Fundamentum; & ratio fundandi: Fundamentum est, res ipsa fundãs relationem: vt substantia, qualitas, & quantitas. Ratio verò fundandi est vnitas, aut diuersitas specifica, aut generica: quia ratione illius, substantia, qualitas, & quantitas fundant relationẽ: ita, vt vnitas sit ratio fundãdi relationẽ idẽtitatis, similitudinis, aut æqualitatis: diuersitas verò, sit ratio fundandi relationem diuersitatis, dissimilitudinis, & inæqualitatis. Et hanc rationem fundandi, vocãt alij fundamentum proximum: ipsam verò rem, quæ fundat, remotum. Vt albedinem, vocant fundamentum remotum: vnitatem verò, proximum. 97

Ex his tribus speciebus relationum; nempe, Identitatis, Similitudinis, & Æqualitatis, certũ est duas postremas, non fundari proximè in substantia: sed in qualitate, & quantitate, per quas dicuntur res similes, vel æquales. Solùm ergo potest esse quæstio de relationibus identitatis; & diuersitatis genericæ, aut specificæ. an proximum fundamentum earum sit substãtia.

Et prima opinio asserit, *Non esse relationes reales, sed rationis*:

vt relationem identitatis specificæ inter Petrum, & Ioannem: & consequenter tenet, nullam relationem realem fundari proximè in substantia. Ita Fonseca 4. lib. Metaph. cap. 2. q. 7. sect. 8. & lib. 5. cap. 1 q. 1. sect. 7.

Probat primò: Quia vnitas specifica aut generica, est ratio fundandi has relationes: sed istæ vnitates non dantur à parte rei: sed per operationem intellectus, abstrahentis naturam ab inferioribus: aut comparantis ad illa: vt quæst. 3. vniuersalium dictum est: ergo relationes, quæ consequuntur has vnitates, non dabuntur à parte rei: sed per intellectum: & ideo non erunt reales: sed rationis.

Secundo: Relationes, quæ eodē modo conueniunt rebus: dū actu existunt, & dum solùm sunt in potētia: non possunt esse reales: vt ex q. præcedenti patet: sed relationes identitatis, & diuersitatis specificæ, atq; genericæ, ita se habent: ergo non sunt reales: sed rationis. Probatur minor: quia non minus sunt eiusdem speciei Petrus & Ioannes mortui quam viui: nec minus distinguuntur specie equus & leo, siue actu existant, siue solum in potentia: quod etiam de rosa certum est; non minùs specie distincta ab aliis floribus in hyeme quàm verno tempore: ergo vtroque modo se habentes, fundant relationes identitatis, & diuersitatis: quæ ideo non poterunt esse reales; sed rationis.

Secunda opinio *concedit tales relationes esse reales, & proximè conuenire substantiis: sed negat esse prædicamētales: & transcendētales esse vult: & ideo nullam relationē prædicamentalem proximè fundari in substātia.* Hanc sententiam citat Soncin. 5. Met. q. 31. & sequitur Mercatus c. præsenti, q. 1. probatque testimonio D. Th. 4. contra gentes, c. 10. vbi inquit: *Relatio non solum præexigit esse substantia, sed esse aliorum accidētium, ex quibus causatur: sicut vnum in quantitate, causat æqualitatem: & vnū in qualitate, similitudinem.* Deinde hoc arg. Vnum, & distinctum, seu diuersum, sunt passiones entis: ergo conuertuntur cū eo: sed ens est transcendēs: ergo & illa: quare relationes consequētes vnitatem, & diuersitatē, transcendentales erunt, non prædicamētales. Quod probatur etiam hac ratione: quia vnitas specifica, atq; generica, in omnibus prædicamētis reperitur; ergo trāscendentalis est, & consequēter relatio in ea fundata, est talis.

99 Tertia opinio duo asserit. Primū, *Relationes identitatis, & diuersitatis esse reales, & prædicamentales.* Secundum, *Proximè fundari in substantia.* Ita Auicēna 3. Meta. cap. 10. Alber. Magnus tract. de prædicamento ad aliquid, c. 1. Caiet. 1. par. q 28. art. 1. ad 2 Ferra. 4. contra gentes, c. 1. Soncin. 5. Meta. q. 31. Satus cap. præsenti, q. 1. & est expressa sententia Arist. & D. Th. & non solùm probabilis, sed vera. Aristotelis quidē 5. Met. c. 15. vbi assignat

gnat fundamentũ relationũ primi generis, his verbis: *Secundũ vnum etenim omnia dicuntur: Eadem enim sunt quorum substantia vna. Similia verò quorum qualitas vna: Æqualia autem, quorum quantitas vna.* Et D. Th. opúſ. 48. tract. 5. de prædicamento ad aliquid, cap. 4. ait: *Nihil tamen obstat, quin relatio possit fundari immediatè in substantia: nam in vno in substantia fundatur identitas, in vno in quantitate, fundatur æqualitas, in vno in qualitate, similitudo.* Et 1. p. q. 28. art. 1. ad 2. docet, identitatem numericam esse relationem rationis: genericam verò, & specificam, realem, & prædicamentalem.

Idem probatur ratione: Quia vnitas specifica albedĩnis fundat relationem realem, & prædicamentalem similitudinis; & vnitas specifica quantitatis, relationem æqualitatis: ergo vnitas specifica substantiæ fundat relationem realem, & prædicamentalem identitatis. Antecedens euidens est, & conceditur ab aduersariis, sed non est minus euidens consequentia; quia omnes conditiones necessariç ad fundandam relationem realem, & prædicamentalem, quæ reperiuntur inter æqualia, & similia, reperiuntur etiam inter ea quæ sunt eiusdem, aut diuersæ speciei in substantia: ergo non minùs fundant relationem realem, & prædicamentalem identitatis.

Quòd verò substantia sit proximum fundamentum harum 100 relationum, probatur: Quia priùs quam intelligatur substãtia cum aliquo accidente; intelligitur, & est eadem: vel diuersa specie: per proprium genus, & differentiam: ergo proximum fundamentum est relationis identitatis; aut diuersitatis.

Ad primum arg. primæ opinionis respondetur ex doctrina tradita q. 3. vniuersalium; distinguendo minorem: nam vnitas specifica & generica formalis non datur ante operationem intellectus; datur tamen virtualis; quæ est fundamentum remotum vniuersalitatis, & sufficiens ratio fundandi has relationes reales identitatis.

Ad secundũ: Neganda est minor: quòd istæ relationes identitatis eodẽ modo reperiantur in extremis actu existentibus, & nõ existentibus: quia dum nõ existunt Petrus, & Paulus; non sunt eiusdẽ speciei, secundùm entitatem realem specificã: sed solùm, in quantũ possunt apprehẽdi ab intellectu, sub eisdem prædicatis essentialibus: & ideo non possunt fundare relationem realem: sed rationis: quia fundamentum relationis realis debet esse entitas realis: quæ non est nisi actu existens.

Ad testimonium D. Tho. pro secunda opinione adductum respondet Ferra. ibidẽ quòd substantia fundat relationẽ idẽtitatis, media vnitate tanquã ratione fundandi: quæ vnitas licèt verè sit substantialis, tamen habet modum accidentalem

in quātum intelligitur, vt quid superadditum extremis: vt Petro, & Ioanni, quasi superaddita intelligitur vnitas specifica; eo ferè modo, quo intelligitur superaddita vnitas albedini: itaq; vniuersaliter verum est: substantiam fundare relationem, medio accidente superaddito; vero quidem, aut per similitudinē accidentis apprehenso. Vel secundò, possumus respondere: nō de relationibus loqui D. Th. maiori ex parte; quia maior pars earum conuenit substantiæ medio accidente: non tamen de omnibus: cùm in primo loco expresse doceat, quasdam fundari proximè in substantia.

101 Ad argumentum eiusdem sententiæ: Distinguendum est primum antecedens, quia vnitas duplex est; *Generalis*, quæ consequitur entitatē: & *specialis*, quę vocatur specifica, aut generica; & illa est trāscēdens: & ideo nō potest fundare relationē prædicamentalem: hæc verò quia est specialis, potest. Quòd verò reperiatur in omnib. prædicamētis, nihil obstat: quia cùm ratio eius specialis sit, specialis semper cēsetur: & secundùm specialem, & propriam rationem, fundat relationem identitatis.

QVÆSTIO XI.

An vna relatio realis, possit esse fundamentum alterius.

QVælibet relatio per se primo habet esse rationē referendi relatiuum, quod cōstituit, ad terminum sibi oppositum: vt paternitas, esse rationem referendi patrem ad filium, habet etiam esse eiusdem generis, aut speciei, vel diuersæ, ab altera relatione: vt paternitas, est eiusdem speciei, cum alia paternitate, & etiam ei similis vocari potest. Quærimus ergo: An per se referatur ad quamlibet aliam, cui est similis, vel cum qua est eadem, aut non per se, sed per aliam relationem identitatis: nam si per se refertur, non indigens alia relatione: nec erit fundamentum eius: si verò per aliam referatur: sicut quodlibet indiuiduum eiusdem speciei, refertur ad alterum, per relationem identitatis sibi superadditam; fundamentum talis relationis absque dubio erit.

Primam sententiam, omnibus modis negantē: *quòd vna relatio sit fundamentum alterius*: tenent Ferra. 4. lib. contra gētes, cap. 4. Soncinas 5. Metā q. 19. ad 1. Et probatur ex doctrina Arist. 5. lib. Meta c. 15. vbi tria tantum fundamenta relationum posuit, nempe, *Vnitatem substantiæ, qualitatis & quantitatis, pro primo genere: actionem, & passionem, pro secundo: & pro tertio mensuram*: sed relatio nihil horum est; vt constat: ergo ex mente Arist. non potest esse fundamentum relationis.

102 Probatur etiam testimonio D. Th. 1. par q 42. art. 1. ad. 4. vbi vniuersaliter videtur negare, quod vna relatio sit fundamentū

alterius;

alterius;his verbis: *Vna relatio non refertur ad aliā per aliqu . n aliam relationē:cùm enim dicimus,quòd paternitas opponitur filiationi, oppositio non est relatio media inter paternitatē & filiationē.*

Deinde ratione probatur.Primò:Quia relatio essentialiter est ratio referendi vnum ad alterum:ergo per seipsam, & non per aliud,refertur ad quodcunque ordinari potest.Sicut albedo, quia ex se est ratio albi; non potest per aliam albedinem fieri alba:sed si vna relatio fundaret aliam;ordinaretur per illam ad alterum,quemadmodum ordinantur cætera,quæ fundant relationem:ergo impossibile est,quòd vna relatio sit fundamentum alterius.

Secundò:Si vna relatio fundaret alteram;daretur processus in infinitum in relationibus:at iste non est admittendus, quia ex eo sequitur dari infinitas relationes actu:ergo nec admittendum est,quòd vna relatio sit fundamentum alterius. Probatur antecedens,quia si paternitas fundat aliam relationem; cùm illa secunda sit vera relatio;erit etiam fundamentum alterius relationis:& sic de tertia vsque ad infinitas.

Secunda opinio concedit, *Vnam relationem esse fundamentum alterius*:quam tenet Scotus in 2.d.1.quæst 4. & 5. & in 4. d.6.q.10.& cum eo Liquetus,& Mayronius eisdem locis,& Antonius Andreas 5.Met.q 13.& lib.de sex principiis q. 10. 103

Probat primò ex Euclide 5.Geometr.in principio;Vbi definit proportionalitatem,dicens,*Esse similitudinem duarum proportionum*:quod nō potest esse verum,nisi in proportione fundetur similitudo:sed proportio est etiam relatio,apud omnes: ergo vna relatio,ex mente Euclidis,est fundamentum alterius.

Deinde ratione:Quia sicut duæ albedines sunt similes,quia sunt eiusdem speciei:& ideo sunt fundamēta relationis similitudinis, per quam vna ordinatur ad aliā:ita duæ paternitates, aut duæ relationes similitudinis sunt similes;ergo fundāt alias relationes similitudinis, per quas ordinatur quælibet ad aliā.

Pro solutione huius quæstionis;Notandum est,Relationem duobus modis posse considerari: *Primò per se,formaliter & essentialiter*:& hoc modo est ratio referendi vnum extremum ad alterum sibi oppositum; vt relatio paternitatis,est ratio referendi patrem ad filium.

Secūdò cōsideratur *materialiter, & accidentaliter*,in quantū cōuenit cum alia relatione in essentia:aut est diuersa ab ea:vt vna paternitas,aut vna similitudo,in quantū cōuenit cum alia paternitate,vel alia similitudine,aut differt a filiatione,& dissimilitudine:& hoc modo non consideratur,vt ratio referendi; sed vt id,quod refertur ad aliud:& propterea dicitur, consideratio materialis relationis: quia communis est ei cum rebus 104

a'.folutis, quæ ad alias referuntur, à quibus feparatur per primam cōſiderationem formalem, & eſſentialem. Dicitur etiam conſideratio accidentalis: quia ſicut accidentale eſt Petro: quòd ſit idem in ſpecie cum Ioanne: & huic albedini, quòd ſit ſimilis alteri: Eadem ratione accidentale eſt paternitati, quòd ſit eiuſdem ſpeciei cum altera, aut ei ſimilis. *Probatur paritas rationis euidenter*, quia, ſicut hæc prædicatio: Petrus eſt idem cum Ioanne, aut ei ſimilis, eſt in 5. prædicabili: ſic etiam iſta, hæc paternitas eſt eadem cum illa, aut ei ſimilis.

Hoc ſuppoſito, noſtra ſententia duabus concluſionibus explicatur, ſecundùm ſenſum huius diſtinctionis. Prima eſt, *Relatio formaliter, & eſſentialiter conſiderata, hoc eſt, vt ratio referendi relatiuum ad terminum ſibi oppoſitum, non poteſt eſſe fundamentum alterius relationis.* Vt paternitas, in quantum eſt ratio referendi patrem ad filium, non fundat aliam relationem: ſed per ſe ipſam, & non per aliam, eſt ratio referendi. Hæc concluſio videtur mihi euidens, ideo non indigeret probatione.

Nihilominus probatur primò: Id quod fūdat relationē, refertur per illā ad aliud: vt albedo fundat relationē ſimilitudinis: & per eā refertur ad aliā albedinē. Sed relatio formaliter, & eſſentialiter ſumpta, nō refertur ad aliā, ſed eſt ratio referēdi vnū ad aliud; ergo non eſt fundamētum alterius relationis.

105 Secundò: Vna relatio formaliter ſumpta, dicit formalem oppoſitionem cum alia relatione termini, ad quem per ſe ordinat relatiuum; ergo per ſe, atque eſſentialiter eſt ei oppoſita, & non per aliam: quare per ſe, & non per aliam, erit ratio referendi: ſicut per ſe, & non per aliam opponitur eidem relationi: & ideo hoc modo ſumpta, non indiget alia relatione cuius fundamentum ſit.

Probatur prima conſequentia: Quia ſi per aliam relationem eſſet illi oppoſita, non eſſentialiter, ſed accidentaliter ei opponeretur. Et hoc modo ſumpſit D. Thom. in illo teſtimonio relationem, dum negauit, poſſe eſſe fundamentum alterius: vt verba citata oſtendunt.

Secūda cōcluſio: *Relatio materialiter & accidentaliter conſiderata, tanquā id, quod refertur ad aliud: quo pacto comparatur ad relationem non ſibi oppoſitam, ſed ad aliam, cui eſt ſimilis, vel cum qua eſt eiuſdē ſpeciei, fundamentum eſt alterius relationis, per quā ad eandē relationem refertur.* Vt relatio paternitatis, non comparata ad filiationem, ſed ad aliam paternitatem, tāquam ad id, quod ad eam refertur; vt eſt eiuſdem ſpeciei cum ea; fundat non aliam relationē paternitatis: ſed aliam rationē identitatis, in primo genere: ſicut Petrus, vt eſt eiuſdem ſpeciei cum Ioanne. Vtramque concluſionē noſtram tenet Pater Frāciſcus

Suarius tomo 1. suæ Metaphysicæ, disp. 47. sect. 1. num. 5.

Probatur quoque hæc primò: Vna relatio solùm ordinatur 106
per se ad oppositam, & ad quamcunque alia accidentaliter, vt probatum est: ergo licèt non ordinetur ad oppositam per aliã relationem, sed per se seipsam, ad aliam tamẽ non potest ordinari, nisi per relationem superadditam accidẽtaliter. Probatur consequentia: quia si ordinatur accidentaliter ad aliam, sequitur talem ordinationem esse ei accidentalem: sed ordinatio est relatio; ergo per relationem sibi accidentalem ordinatur, quæ non potest fundari in alio, præter eandem relationem.

Secundò. Duæ paternitates sunt eiusdem speciei, & vtraque est id, quod refertur ad alteram, in ratione idẽtitatis specificę, sicut Petrus refertur ad Ioannẽ: ergo sic sumptæ, pertinent ad primum genus relationis: & non vt paternitates, quia vt sic, pertinent ad secũdum; ergo sub ratione eiusdem, hoc est, vt extrema sunt identitatis specificæ, sed identitas specifica per se fundat relationẽ primi generis: ergo duæ paternitates sub tali ratione, erunt fundamentum relationis identitatis: & ideo necessariò erit concedendum, quod vna relatio sit fundamentum alterius, non eiusdem generis, sed diuersi.

Quod hoc modo potest confirmari: Hæc prædicatio est vera, de vtraque paternitate, hæc paternitas est eadem in specie 107
cum illa: & identitas, est relatio primi generis: ergo est eadem, per relationẽ primi generis: sed ipsa secundùm se aut essentialiter, non pertinet ad primũ genus, sed ad secundum: ergo pertinet ad primum accidentaliter: & ideo accidentaliter de ea prædicabitur relatio primi generis: sed impossibile est, relationem prædicari accidẽtaliter, nisi de eo, quod est fundamẽtum eius: vt patet in qualibet relatione: ergo prædicabitur relatio identitatis de duabus paternitatibus, tanquam de his, à quibus fundatur. Probatur tandem in relationibus rationis, in quibus euidens est, quòd vna relatio materialiter sumpta, sit fundamentum alterius. Nam relatio generis constituens primum prædicabile, per se, & essentialiter est ratio prædicandi, de speciebus, sed materialiter sumpta, vt est, quod prædicatur de hac & illa secunda intentione generis, tanquam de indiuiduis, pertinet ad prædicabile speciei, & fundat relationẽ eius, à qua denominatur accidentaliter: ergo etiam in relationibus realibus vna fundabit aliam sumpta materialiter.

Ad testimonium Aristot. respondeo, ex hoc non multiplicari fundamenta, cùm relatio vna fundet aliã in primo genere. Testimonium D. Tho. iam est expositum, per nostram primam conclusionẽ, cuius sensum cõtinet: loquitur enim de relatione sumpta formaliter, & essentialiter & hoc modo verũ

est,non posse fundare aliam relationem,sed materialiter tantùm,& accidentaliter consideratam.

Ad primum argumentum:Distinguendū est consequens primi enthymematis.Nam duobus modis potest ordinari vna relatio ad aliam.Primò *formaliter*,& vt ratio referendi relatiuū ad terminū sibi oppositum:& hoc modo seipsa,& nō alia relatione ordinatur,& hoc solum probat similitudo albedinis.Secundò,*per accidens,& materialiter* , hoc est tanquam id quod accidentaliter refertur,non ad relationem sibi oppositam,sed ad aliam,cum qua est idem in specie:ad quam non refertur,vt paternitas,vel filiatio,sed vt eadem: imò nec per modum relationis,sed absoluti,quod est idem in specie cum alio:quare non potest seipsa referri,sed per aliam sibi superadditam , cuius fundamentum esse necessarium est.

108 Ad secundum respondent quidā concedendo processum in infinitum in relationibus , & nullum esse inconueniens asserunt:quia tenent relationem sola ratione distingui à fundamento:quo supposito,solùm sequitur, quòd dentur relationes per intellectam distinctæ, actu infinitæ, non verò à parte rei: sicut concedendæ sunt in partibus continui, relationes actu infinitæ.Hæc tamen solutio non placet:quia probabilius est, relationes distingui ex natura rei à fundamentis , vt inferiùs probabitur: & ideo concedenda erunt infinita entia distincta à parte rei.Et completa quidem, hoc est, prædicamentalia & composita ex genere , & differentia: quod est inconueniens. Relationes verò partium continui , incompletæ sunt & partiales,ex quibus quasi vna totalis efficitur : & ideo non est inconueniens admittere,quòd sint actu infinitæ.

Respondeo igitur: Negādo,quòd detur processus in infinitum in relationibus:nā aliud est dari processum in infinitū in aliquibus,aliud verò,quòd in infinitū multiplicari possint:nā illud est dari actu infinitum,hoc verò solùm in potentia: dari autem infinitū in potentia,nullū est inconueniens,sed necessariū est in diuisionib. cōtinui, & in indiuiduis cuiuslibet speciei:& hoc tantū datur in relationibus,ex eo,quòd vna fundet alterā,non actu infinitæ relationes. Quod sic ostendo:nā etiā si duæ paternitates fundēt alias relationes identitatis,non sequitur,quòd tales relationes idētitatis fundatæ,fundēt alias, sed per illas referuntur inter se,& ad quascūque alias eiusdem speciei:sicut per easdē paternitates referūtur patres,in quibus sunt,ad hos filios,&ad omnes alios,quos habebūt Quòd verò possint multiplicari per alias relationes diuersitatis, ad quas istæ referantur per alias rationes etiā diuersitatis, nihil refert: quia eodē modo,per singulas relationes diuersitatis,ordinabūtur

ad

ad omnes alias diuersæ speciei: & non erit vltrà procedendum in relationibus actualibus, nec multiplicantur plures, ex eo, quòd vna relatio sit fundamentum alterius. Quòd verò semper possint multiplicari aliæ, si de nouo fiat relationes in aliis rebus solùm est, posse multiplicari in infinitum, & dari infinitum in potentia: vt in diuisionibus continui, & quibuscunque indiuiduis aliarum specierũ: & ideo nullum est inconueniens.

QVÆSTIO XII.

Vtrùm relationes secundi generis fundentur in potentia, vel in actione.

TRes modos relationum diuersos enumerauit Arist. in hoc 109
secundo genere, 5. lib. Metaph. c. 15 & primum dixit fundari *in actione præsenti*, vt calefacientis ad calefactũ, & vniuersaliter agentis in actu, ad passum in actu Secundum, *in actione futura*, vt calefactiui ad calefactibile. Tertium, *in actione præterita*, vt pater, & filius: ille enim fundat relationem paternitatis, quia genuit: iste verò relationem filiationis, quia genitus est. Ex his autẽ, quædã sunt relationes secundùm dici tantùm: aut etiã relationes rationis: sed omnes quasi permixtas enumerat Aristot. quia ex omnibus simul cognitis, meliùs cognoscitur natura relationum prædicamentaliũ. Ex his autem omnib. relationibus, illas saltem recipiunt omnes pro prædicamẽtalib. quæ fundantur in actione præterita: & de his, atq; etiã de cæteris prædicamentalibus huius secũdi generis inquirimus: *An fundentur in actione præterita, præsenti, aut futura, vel in potẽtia, à qua procedit actio*: vt an paternitas, & filiatio fundẽtur in actione, & passione præterita, quas significare solẽt his nominibus, genuisse, & genitum esse, vel solùm in potentia generãdi actiua patris, & in potentia passiua filij, per quam dicitur genitus?

110 Potentia verò duobus modis accipi potest. Primo, pro formali aptitudine, aut virtute agendi, quæ accidens quoddam est, superadditum substantiæ corporeæ ad operandum. Secundò, pro ipsamet substantia, ex qua procedit talis potentia: & illa dicitur potentia formalis, hæc radicalis: quia radix eius est: vt potentia formalis ad ratiocinandum, est intellectus, radicalis verò anima, aut natura rationalis.

His expositis: Prima opinio tenet, *Relationes huius generis, non in actione, sed in potentia formali fundari*: vt paternitatem in potentia generatiua: ita Scotus 5. Met. c. 15. & in 4. d. 6. q. 10. & d. 13. q. 1. Probatur testimonio Arist. 5. Met. c. 15. vbi ita ait: *Eorum verò, quæ secundùm potentiam, etiam secundùm tempora iam dicuntur ad aliquid.* Quibus verbis potentiam dicit esse fundamentum harum relationum.

Deinde ratione. Primò: Quia quod non est, non potest esse fundamentum relationis realis: sed actio præterita iam nõ est; ergo in ea non potest fundari relatio realis huius generis.

Secundò: Quia non repugnat Deũ separare relationẽ a subiecto: si autem fundetur in actione præterita, repugnabit prorsus; ergo non fundatur in ea. Probatur minor: quia impossibile est actionem præteritam non fuisse; ergo impossibile etiam erit, non genuisse eum, qui iam genuit, atque adeo non habere relationem ad genitum actu existentem.

Secunda opinio est, huic opposita, *Relationes huius generis nõ fundari in potentia, sed actione, & passione.* Ita Sotus 5. Phys. q. 2. art. 2. concl. 1. Quod etiã probatur testimonio Arist. 5. Met. c. 15. sic loquentis de fundamento harum relationũ. *Sic enim pater quoque filij pater dicitur, hoc enim fecit: ac illud passum quid est.*

111 Et etiam ratione. Primò: Quia illud est fundamentum relationis: quo posito, etiam si cætera non ponantur, relatio ponitur, & quo sublato, etiam si permaneant cætera, non consurgit, aut non permanet relatio: sed talis est actio præterita: ergo est fundamentum relationis. Minorem probat: quia eo ipso quod verum est, hominem genuisse, verum est ac necessarium, habere relationem paternitatis ad filium, & quousque ponatur generatio, etiam si sit potentia, & quæcunque alia, non consurgit relatio: vt ex se est manifestum.

Secundò: Relatio agentis in actu, & passum in actu, nõ fundatur in potentia, sed in actione præsenti: ergo nec relatio paternitatis fundabitur in potentia, sed in actione præterita. Euidens est consequentia, quia Arist. eodem modo de vtraque relatione loquitur: & ratio prorsus est eadẽ. Probatur antecedẽs: quia agens non dicitur tale à potentia: cùm videamus eã multo tempore ab aliquo haberi, & non vocari agens actu, quousque ab eo procedat actio: ab hac ergo denominatur, & in hac fundatur relatio, quam habet ad passum, & non in potentia.

Tertia opinio: *Nec actionem, nec potentiam formalem actiuam, aut passiuam, dicit esse fundamẽtum harum relationum, sed radicalẽ pro forma substãtiali, aut essentia ipsa rei accepta, ex qua procedit formalis.* Hanc sequuntur moderni quidã propter hoc arg. Relatio non potest dari in subiecto, sine suo fundaméto, à quo sicut accipit entitatẽ, ita cõseruatur in ea: vt sine albedine nõ potest dari similitudo, aut sine quãtitate æqualitas: sed si relatio paternitatis fundetur in potẽtia generatiua, dari poterit in subiecto sine illa: ergo dabitur sine fũdaméto proprio. Probatur minor: quia postquã homo genuit, amittere potest potẽtiã generãdi, vel Deus saltẽ eã poterit ab eo auferre viuente filio, & tũc dabitur relatio in subiecto, sine proprio fundaméto: ne igitur

igitur hoc inconueniens admittatur, asserunt fundari in potentia generandi radicali, quæ est anima, aut natura sensitiua.

Vltima sententia tenet, *fundamentum harum relationum esse potentiam*, non nudam, sed vt reductam ad actum per actionẽ: ita vt actio solùm sit conditio, fundamentum verò potentia reducta ad actum. Hanc tenet Sonc.5.Met.q.15. Et videtur nobis probabilior, & tenenda. 112

Quatuor ergo dicimus in hac re: Primum, *Quòd fundamentum proximum harum relationum non sit potentia radicalis, pro forma substãtiali, vel essentia rei.* Quod probatur primò ex doctrina Arist. euidenter: nam 5. Met c.15. has relationes in potentia generatiua, actiua, & passiua fundari expresse docuit: sed per potentiam generatiuam, nec Arist. neque vllus vnquã intellexit formam substantialem, aut essentiam rei; quas constat habere hominem, in quo non est potentia generatiua: ergo tertia illa sententia non potest defendi in doctrina Arist.

Et probatur esse falsam hoc arg. Relationes huius secundi generis, sunt eius, ꝙ procedit ab alio, tanquã à principio efficiente; & eius, à quo procedit aliud: sed potentia proxima, per quã vnum procedit ab alio; vt filius à patre, est formalis, & nõ radicalis, nisi remota: ergo si relationes istæ fundãtur in potẽtia (vt admittit eadem sententia) repugnat, quòd earum fundamentum proximum sit forma, vel essentia: sed necessariò dicẽdum est, proximè fundari in potẽtia formali. Probatur minor: quia proximum principiũ efficiẽdi est potẽtia formalis, à qua procedit actio generandi: sicut proximũ principiũ, à quo procedit actio intelligendi, est intellectus, & non anima, nisi remotum. 113

Secundò dicimus, *Nudam potentiam, priusquam reducatur ad actum, non esse fundamentũ sufficiens relationis.* Probatur hac ratione: Filius procedit à patre, tanquã ab actuali principio sui esse: sed nõ est actuale principiũ, per solã potentiam, nisi media generatione, vt notum est: ergo nec potentia est sufficiens fundamentum; nisi media generatione reducatur ad actum.

Tertiò dicimus, *Actionem non esse fundamentũ harum relationum.* Quod probatur primò, quia nõ est certũ, sed in opinione positũ, ꝙ relatio distinguatur ex natura rei à fundamento: sed euidens erit, distingui has relationes, si fundamentũ earum sit actio, & nõ potẽtia: ergo nõ est asserẽdũ. Probatur minor: quia generatio actiua non permanet in patre, sed trãsit ad filiũ: aut saltẽ in materia prima, ex qua generatur, est tãquã in subiecto: sed relatio paternitatis est in patre: ergo euidẽs erit distingui realiter ab actione, quia euidens est, accidẽtia inhęrẽtia in subiectis adęquatis, & realiter distinctis, ex natura rei esse distincta. 114

Secundò:

Secundò: Quia relatio filiationis consequitur hominē genitum. ergo idem est principium vtriusque: sed generatio nō est principium, neque causa, sed causatio, aut medium, quo procedit genitum à principio, & consequenter relatio filiationis: ergo nec potest esse fundamentum relationis. Probatur hæc vltima consequentia, quia in his relationibus, processionis vnius ab alio, idem est esse principium, à quo procedit aliud, & fundamentum relationis eiusdem principij ad ipsum.

115 Vltimò dicimus: *Fundamentum proximum harum relationum esse potentiam: vt reductam ad actum per actionem*: ita vt actio solùm sit conditio, potentia verò, vt ab ea procedit actio, fundamentum. Hæc est expressa sententia Arist. 5. Met. c. 15. vbi fundamentum earum assignans, ait: *Actiua verò, & passiua, secūdùm actiuam & passiuam potentiam, & potentiarum actiones.* Quibus verbis vtramque pertinere ad fundamentum docet, nempe potentiam & actionem: illam quidem tanquam principium, & ideo tanquam fundamentum: hanc verò, vt conditionem necessariam, sine qua non potest illa esse fundamentum.

Et probatur rationib. primæ, & secūdę opinionis, quib. hęc addenda est: Filius procedit à patre, tanquā à principio efficiēti actuali suæ generationis: & ad ipsum, vt tale refertur: sed nō constituitur in ratione actualis principij, nisi per potentiā simul cū actione generādi per quā reducitur potētia ad actū, & denominat hominem generantē, vel actuale principiū generationis: ergo potentia, vt ab ea procedit actio, est fundamentū relationis. Argumenta primæ, & secundæ opinionis, ex parte probant nostram sententiam: ideo non est eis respondendum.

116 Pro solutione arg. tertiæ opinionis, de separabilitate fundamenti à relatione, explicandū est, quomodo se habeat fundamentum ad relationem: & quo etiā modo hæc depēdeat ab illo. Et fundamentū quidem relationis, non est adeò materialiter accipiendum, sicut fundamentū domus, aut parietis: super ꝗ materialiter consurgunt: sed in hoc sensu dicitur res aliqua fundamentū relationis: quia illa media fit, aut producitur relatio in subiecto: dependētia verò relationis à fundamēto, nō est eadem in omnib relationibus, sed maior, vel minor, secundùm naturam cuiuslibet relationis. Est autem differētia inter relationes secūdi generis, ex vna parte, & alias omnes ex altera: quòd in relationib. primi, & tertij generis, fundamentū habet modū formæ, per quā cōstituuntur extrema in ratione extremorum: vt albedo, quæ est fundamentum similitudinis, extremorum forma est, quia media relatio inhæret extremis: vnde si ab eis tolleretur, non haberent capacitatem recipiēdi relationem; vt si albedinem tollas ab extremis similitudinis, implicat

contra

contradictionem, talem relationem eis inesse: vnde sequitur, relationes has non solùm in esse, & fieri, sed etiam in conseruari dependere à fundamentis: ita vt non possint vllo modo sine illis consistere.

Fundamenta verò relationum secundi generis, alio modo se habent: non enim sunt formæ extremorum, sed virtutes, aut media tantùm: à quibus effectiuè procedit relatio, vt à principio efficiente non quidem per se, sed quasi per accidens: quia nullum est agens, quod per se intendat relationem.

Gratia exempli: potentia generandi est virtus efficientis, per 117
quam producit effectum, & ex consequenti relationem, cum consequentem: vnde relatio proximè inhæret substantiæ, quãuis media potentia, & actione fiat: vnde sequitur, has relationes solùm dependere à suis fundamentis, in esse & fieri: quia eis mediis fiunt ab efficiente: non tamen dependere in conseruari: quia non dependent ab eis tanquam à formis extremorum, sicut de cæteris relationibus dictum est.

Et ex his respondetur ad formam arg. Negandum est enim antecedens, quòd relationes huius secundi generis nõ possunt permanere in subiectis sine fundamentis: vnde nec repugnat, quòd separata potentia generatiua ab homine, qui genuit, & permanente filio genito, permaneat relatio paternitatis, & filiationis: imò, extremis permanentibus, necesse est eam permanere. Et ratio huius est: quia non dependent à fundamentis, in conseruari: sed tantùm in esse, & fieri: vt explicatum est.

QVÆSTIO XIII.

An relationes tertij generis sint reales, & prædicamentales.

Tertium genus relationum est, mensurabilis, & mensuræ, 118
de quibus non est apud omnes certum: An sint veræ relationes, neque an sint prædicamentales.

Sed prima opinio, tenet, *Non esse veras relationes*, sed solo nomine ita vocari: & hanc esse causam, ob quam dicuntur ab Arist. *relationes secundùm dici*: quasi titulum solum eis concedat, in re verò nihil sint: quare nec pertinent ad hoc prædicamentum, neque ad aliud.

Ita Henricus, quodlib. 2. q. 4. quem sequuntur moderni quidam: & probant testimonio Arist. 5. lib. Meta. c. 15. *vbi mensurabile, scibile, & intelligibile, ait, non esse ad aliquid*, quia ipsa referantur, sed quia alia referuntur ad ipsa: ergo ex parte mensurabilis nulla datur relatio, sed lõgè minùs ex parte mẽsuræ: nã mensura absolutum quid est, quare solo nomine dicuntur relatiua, & re ipsa nullã relationem habẽt: & hoc est esse relatiua secundùm dici, & ad nullum prædicamentum pertinere.

Alij

Rationem autem huius esse ait, quia extrema harum relationum non sunt eiusdem ordinis, sed diuersi: & ideo licèt vnum ad aliud ordinetur realiter, per intrinsecam relationem, non ordinatur tamen aliud ad illud, sed solùm dicitur tale a relatione reali alterius Gratia exempli: Scientia & potentia ordinantur ad propria obiecta, quæ secũdùm se absoluta sunt, nec pertinent ad ordinem scientiarum, & potentiarum: quare nec ordinantur ex se ad easdem scientias, & potentias: & ideo non habent relationem realem intrinsecam, à qua denominentur mensuræ, sed solùm denominantur à relationibus earum: ita vt eo ipso, quod scientia, & potentia denominantur formaliter mensurabiles, per obiecta à propriis relationibus realibus, obiecta ipsa ex se absoluta, consequantur denominationem extrinsecam relatiuam mensuræ, ab eisdem relationibus.

Et hunc esse sensum Arist. ait D.Tho. dum asseruit 5. Meta. c.15. *relatiua primi, & secundi generis esse talia*; quia referuntur ad aliud: sed relatiua tertij generis, nõ quia referuntur ad alia, sed quia alia referuntur ad ipsa: quod asseruisse docet, nõ propter vtrumque extremum: nam scientia, & potentia etiam dicitur talis: quia refertur ad obiectum: sed propter alterum tãtùm, nempè propter ipsum obiectum: quod non dicitur scibile, nisi quia scientia versatur circa ipsum: vnde hoc non fuit aliud, quàm dicere, has relationes non esse mutuas, sed vnam pro vtroque extremo deseruire, & vtrumque denominare, formaliter quidem vnum, & extrinsecè aliud. 122

Tertiò notat D.Tho. quòd illud extremum harum relationum, in quo non est relatio realis, duobus modis dicitur tale.

Primo quidem, *denominatione reali extrinseca*, à relatione reali existente in alio extremo.

Secundo, *denominatione quasi formali, & intrinseca*, non reali, sed rationis.

Nam ex eo, quòd intellectus videt denominari obiectũ à relatione scientiæ, & eandẽ relationẽ terminare, concipit illud, ac si verè ordinaretur ad sciẽtia: & tribuit illi relationẽ rationis, per quam ipsum ordinat ad eandem scientiam. Inter vtrãque verò denominationẽ hæc est differentia: quòd prima, & realis est denominatio relatiua; quia à relatione suscepta, per eam tamen non refertur scibile ad scientiam: sed ad aliquid dicitur: hoc est, relatiuè denominatur, quia aliud refertur ad ipsum, denominatio verò, quam ei tribuit intellectus, cùm sit relatio ex parte ipsius; aut in ipso concepta, eique attributa, nõ solùm illud denominat relatiuè, sed etiam refert ad aliud.

Vltimò notandũ est, Potentiam, habitum, & sciẽtiam, duos habere respectus: Vnũ; qui includitur in ratione absoluta earũ, & eandem 123

& eãdem complet essentialiter: Alterum, qui extra essentiã absolutã est: & ideo ei conuenit solùm accidentaliter: & primum respectum includūt sub nominibus potentiarum, habituū, & scientiarū: & ideo secundùm illum nō sunt relatiua secundum esse, sed secundùm dici: quare nec ipsæ, nec talis earū respectus pertinent ad hoc prædicamentum, sed ad prædicamentū qualitatis. Per secundum autem respectum denominantur mensurabiles ab obiectis, neque aliquid absolutū includunt sub his nominibus, sed solam relationem: & ideo sunt relatiua secundùm esse, & constituunt hoc tertium genus relationum. quæ omnia tradit D.Th. eisdem locis: & nos ex mente eius copiosiùs explicuimus q 6. huius prædicamenti.

124 Testimonium Arist. quod pro se adducit prima opinio Henrici, & modernorum, explicatum est iam à D.Tho. secundùm germanum sensum, in fauorem communis sententiæ, quã sequimur: quia eam, absque dubio, continet, sed à modernis in oppositū sensum trahitur. Intelligūt enim Arist. de iis relatiuis dixisse, quòd neutrum extremum eorum fit verè relatiuum, sed solo nomine talia dicantur: hoc verò falsum est, & verbis Arist. contrariū: qui de solo vno extremo eorum dixit, non denominari tale per relationē; qua ipsum refertur ad aliud, sed per eã; qua aliud refertur ad ipsum: quod non potest esse verū, nisi ex parte alterius extremi daretur vera relatio realis: nã si non datur, nec erit, à quo denominetur. Sensus igitur Arist. est; Vnum extremū esse ad aliquid, quia per propriã relationem refertur ad aliud: alterū verò dici ad aliquid, nō quia referatur, sed quia denominationē relatiuam a relatione alterius suscipit. Ex quo etiã patet, non bene intellexisse Caiet. idem testimoniū Arist. ex eo colligentē vtrumq; extremum harum relationū referri ad aliud, vnum quidem per relationem propriam, aliud verò per relationem alterius: cùm tamen repugnet aliquid referri ad aliud, nisi per relationem in se existentem. Arist. ergo relatiuum denominari docuit à relatione alterius: quia relatio nō potest tribuere, nisi denominationem relatiui; quod verò referatur per alienam relationem, nec vnquam somniauit.

QVÆSTIO XIV.

An relatio distinguatur realiter à fundamento, vel solùm ratione.

125 FVndamentum relationis primi generis, diximus iam; *Esse substantiã, qualitatem, & quantitatem, sub ratione Vnitatis, aut diuersitatis generica, vel specifica.* Fundamentum relationis, secundi generis: Potentiam, *actiuam, & passiuam, reductam ad actum per actionem, & passionē, Adaquationem* verò, *aut commensurationem*

furationem vnius rei cũ alia, vt scientiæ cũ suo obiecto, fundamentum relationis tertij generis. Quærimus igitur modo: *An relationes mediis his fundamentis in extremis insurgentes, distinguãtur ab eisdẽ fundamentis realiter, & ante operationem intellectus: vel solùm relatione per intellectum?* vt paternitas à potentia generatiua, similitudo ab albedine, & æqualitas à quantitate.

Et prima opinio asserit; *Nullam relationem distingui realiter à suo fundamento, sed ratione tantùm ratiocinata, habente fundamentum in re.* Ita sentiunt Nominales, Ocham, & Maior, in 1. d. 3. q. 1. Greg. d. 28. q. 2. art. 1. Marsilius in 1. q. 32. a. 1. Herueus d. 3. q. 1. Iauellus 5. Meta. q. 22. Soncinas ibidem, q. 28. Duran. in 1. d. 3. q. 2. n. 17. Probatur testimonio Arist. 5. lib. Phys. text. 11. & lib. 11. Met. c. penultimo. Quibus locis asserit; *Relationem non terminare motum per se: quia sæpe acquiritur sine mutatione subiecti:* vt si Compluti sit vnum corpus album, & fiat aliud album Romæ: illud acquirit nouam relationem similitudinis, sine aliqua sui mutatione: imò sine mutatione albedinis in eo existẽtis: ergo non acquirit nouam entitatem realem, distinctam ab albedine. Probatur consequentia: quia si relatio esset noua entitas realis, distincta ab albedine, acquireret nouam formam realem, quæ sine mutatione subiecti non potest acquiri: imò nec produceretur ab aliquo talis entitas relationis, quia non est à quo produci possit, nisi ab eodem agente, à quo Romæ producitur nouum album: sed ab eo produci repugnat, cùm non possit agere ad tantam distantiam. 126

Probatur etiam ratione. Primò, quia illa quæ distinguũtur realiter, separari possunt inter sese, saltem per potentiam Dei absolutam: vel impediri potest consecutio vnius ex altero: sed posito fundamento in vtroque extremo, repugnat non sequi relationem: & permanente etiam vtroque, repugnat non permanere relationem: sicut in duobus albis eiusdem gradus est manifestum, à quibus repugnat separari similitudinem: ergo relatio non est entitas realis, distincta à fundamento. 127

Secundò probatur: Quia non sunt multiplicandæ entitates sine vrgenti necessitate: sed posita distinctione reali relationis à fundamento; multiplicantur penè infinitæ entitates in singulis relatiuis: præsertim si ad distinctos terminos referuntur, per distinctas relationes; (vt probabile est) ergo non est ponenda talis distinctio realis. Probatur consequentia: quia nulla vrget ratio efficax, per quam probetur esse ponẽdam: sed cùm relatio non sit aliud, quàm modus se habendi ad aliud, absq; noua entitate possumus intelligere, alio modo se habere, quod est, referri ad aliud.

Secunda opinio distinctione vtitur. Nã relationes, quę pos- 128

ſunt ſeparari ab extremis, ita vt extrema permanentia cũ fundamentis, poſſiut eſſe ſine relatione, aſſerit diſtingui realiter à fundamẽtis: illas verò, quæ ab eiſdẽ fundamentis, in extremis poſitis, nõ poſſunt ſeparari, nõ diſtingui ab eis niſi ratione, quæ autẽ ſint, quæ ſeparari poſſint ab extremis: & quæ nõ poſſint; nõ explicat; imò neque rationem vllam affert, ad id cõfirmandũ: quare confuſè ſatis loquitur: id ſolùm declarãs, quòd relationes ſecũdi generis, quas putat in potẽtia nuda fundari, & nõ in potentia reducta ad actũ, non diſtinguũtur à fundamento. Addit autem, quod relationes, quæ identificantur cum ſubſtantia, quæcunque illæ ſint, non pertinẽt ad hoc prædicamentum: quia repugnat accidens idẽtificari cũ ſubſtantia. Alij verò moderni relationes omnes fundatas in ſubſtantia, realiter diſtinguunt à fundamento, propter eandem rationem.

Tertia opinio, *Diſtinguit omnes relationes reales à ſuis fundamentis realiter:* quam ſequuntur ferè omnes Thomiſtæ. Caiet. 1.p.q.28.art 2.& ibid. Bannes, Capr. in 1.d.3.q.1. Ferrar. 4. lib. contra gentes, c.14. Sotus q.2. huius prædicamenti. Fonſeca 5. lib. Meta. c.15.q.2. ſect.1 Et eandem videtur ſequi Scotus in 2. d.1.q.5.& in 3.d.8.q.1. Et videtur mihi probabilior & tenẽda. Hoc ſolùm addendum eſt, quod talis diſtinctio non eſt ita realis, qualis reperitur inter duas res: ſed qualis reperitur inter rem, & modum eius: nam cùm relatio non poſſit eſſe in rerum natura, ſine relatiuo (vt probabitur) non ſe habet, tanquã alia res diſtincta ab eo: ſed tanquam modus eius: ideo non diſtinguitur tanquam vna res ab alia: ſed per diſtinctam quidem entitatem realem, & ſine dependentia ab intellectu: ſolùm tamen modalem, & diſtinctione non rei, ſed modi: & eam ſic explicatam ſequuntur iam omnes ferè moderni.

129 Probatur autẽ ex doctrina D. Th. qui *tria docet de relationibus creaturarum* Primum, quòd aliud eſſe habeant diſtinctum, ab eſſe ſubſtantiæ: ſecundũ hoc eſſe ei inhæreant. Secundum, quòd in relatiuis creatis, præter id quod ſignificatur nomine relatiuo, inueniatur aliquid aliùd, quod eſt res alia diuerſa ab ea, quæ ſignificatur per nomẽ relatiuũ. Tertium, quòd relatio creata ſic inhæret ſubiecto; vt faciat cum eo compoſitionem realem: relatio verò diuina non facit compoſitionem. Primum & tertium aſſerit 4. lib. contra gentes, c. 14. Secundum verò 1. parte. q 28 a 2. ad 2 Ex quibus euidenter ſequitur; relationem diſtingui ex natura rei, ſaltẽ à ſubſtantia, cui inhæret; & quam ordinat ad aliud: quia realis compoſitio, & realis inhærentia, ſupponit diſtinctionẽ realem componentium, atque etiam ſubiecti, & formæ inhærẽtis: ſed ſuperiùs probatum eſt, ex cõmuni ſentẽtia, relationes primi generis fundari proximè in ſub

in substantia: ergo de his saltem relationibus euidens est in doctrina D. Th. distingui à substantia ex natura rei: & cum sit eadem ratio de cæteris, sequitur eum sentire, quòd omnes distinguantur ex natura rei, à suis fundamentis.

Idem ratione probatur. Primò; ex noua, atque reali acquisitione relationis, & ex reali eius deperditione. Nã dum corpus erat albũ, & non erat simile, fit de nouo simile, per productionẽ noui albi; & dum hoc albũ corrumpitur, desinit esse simile: ex quo sic arguo: Primũ albũ non erat realiter simile, antequã produceretur secundũ, ergo cũ producitur, fit realiter, & formaliter simile, per realẽ relationem similitudinis: quam priùs nõ habebat, licèt haberet albedinẽ, quæ est eius fundamentũ: sed relatio realis, est realis forma relatiua: ergo acquirit formã realem relatiuã, quam non habebat: & realis forma, est realis entitas: ergo acquirit realem entitatẽ: quam non habebat, licèt haberet fundamentum: relatio igitur res est à fundamento distincta. Et idem sequitur ex reali separatione eiusdem relationis à subiecto: nam corrupto alio albo, corrumpitur in hoc realis similitudo, ergo realis forma relatiua: & ideo realis entitas, permanente entitate reali fundamenti: quod non potest esse verum, nisi sint entitates reales distinctæ. 130

Hoc argumentũ duobus modis conãtur soluere moderni: Primo, asserentes, quòd dum nouum album producitur, nihil nouum acquirit antiquum album, sed solum id habere nouũ ex eo quod de nouo factum est simile: vt nouum extremũ connotet, quod prius non connotabat: vnde relatio similitudinis non est aliud (inquit) quam albedo, vt connotans terminum, ad quem refertur. Hæc tamen solutio non satisfacit argumento: quia album illud denominatur de nouo simile realiter, & formaliter, atque etiam accidentaliter, cùm prius nullo modo denominaretur: sed denominatio realis, & accidentalis, nõ potest fieri, nisi à forma reali inhærente: ergo noua denominatio non potest fieri, nisi à noua forma reali, & inhærente. Falsum igitur est, quòd esse de nouo simile, solùm sit noua cõnotatio termini. Probatur consequentia: quia talis connotatio, quæ supponit nouam denominationem realem, formalem, & accidentalem, nec potest esse, nec intelligi, sine noua acquisitione realis formæ. 131

Quare alij respõdent secũdo: Negari non posse, quin antiquũ album adquirat aliquid nouũ; non tamen distinctum à fundamento realiter; sed sola ratione: &, vt vno verbo dicatur, non comparare nouam entitatem realem; sed nouam rationẽ formalẽ relatiuam: a qua nouã denominationem realem suscipit. Hæc tamen solutio verba solùm continet, & nihil aliud,

quare nec poteſt argumento ſatisfacere: quod ſic probo: Ante operationem intellectus, antiquũ album fit realiter, formaliter, & accidentaliter ſimile, cùm priùs non eſſet ſimile, licèt haberet albedinem: ſed talis denominatio non poteſt prouenire, niſi à forma inhærente de nouo acquiſita: cùm denominatio ſit noua, & acquirat talem denominationem nouam, ſine dependentia ab intellectu: imò licèt nunquam ab eo cognoſcatur: ergo acquirit nouam formam, abſque dependentia, vel diſtinctione intellectus: & ideo ex natura rei diſtinctam à fundamento, quod habebat prius.

132 Secundo: De relationibus fundatis in ſubſtantia, ſpecialiter probatur; quia ſubſtãtia eſt ens per ſe, nulli inhærẽs: & accidẽs reale ex propria natura inhæret ſubſtãtiæ: ſed relatio eſt accidẽs reale: ergo inhæret realiter ſubſtantiæ. Sed repugnat, quòd eadẽ entitas realis ſit per ſe, & inhæreat alteri: quia eſſet ſimul per ſe & non per ſe: ergo repugnat, quòd relatio ſit eadẽ entitas realis cum ſubſtantia: quare neceſſe eſt relationem fundatam in ſubſtantia, diſtingui realiter à ſuo fundamento. Neque aliquid valet, quod ſolet reſponderi; relationem non inhærere ſubſtantiæ, niſi vt diſtinctam ratione ab ea. Hoc enim apertè falſum eſt, quia ante operationem intellectus, vna ſubſtãtia refertur ad alterã, per relationem realem, & accidẽtalem: ergo ante operationẽ intellectus, relatio eſt in ſubſtantia. Tunc ergo, vel eſt ens per ſe, ante operationem intellectus, vel ens in alio: non per ſe, quia erit ſubſtantia, & non relatio accidentalis: ergo eſt ens in alio: quod non poteſt intelligi, niſi per realem inhærentiam: & cùm idem non poſſit ſibi realiter inhærere, ſequitur relationem realiter inhærentem, diſtinctam entitatem eſſe à ſubſtantia, cui inhæret, & in qua fundatur.

133 Ad teſtimoniũ Ariſt. Reſpondetur hac diſtinctione: mutari aliquid duobus modis contingit, *Per ſe, & per accidens*: *Per ſe* mutatur illud cuius mutatio intẽta eſt à natura, vel ab aliquo agẽte naturali: vt dum lapis mutatur à loco ſuperiori ad inferiorem. *Per accidens* verò mutatur, ſi mutatio eius caſu contingat, vel ex mutatione alterius extrinſeci. Dum ergo Ariſt. ait, *Ad relationem non terminari motum per ſe*: quia relatio ſolet acquiri ſine mutatione ſubiecti, in quo conſurgit: de mutatione per ſe loquitur: ſed non excludit, quin mutetur ſaltem per accidens illud quod ſolam relationem de nouo recepit: nec ad intentũ eius hoc requirebatur, ſed ſatis eſt, quòd per ſe nõ mutetur, vt verum ſit quòd ad relationem non ſit per ſe motus.

Ad ſecundum arg. priùs eſt reſpondendum, quàm ad primũ. Reſpondemus igitur; Conceſſa maiore, & minore, ſed negãdo conſequentiam, quòd ſine vrgenti neceſſitate diſtinguamus entita

entitatem relationis ab entitate fundamenti: nam rationes adductæ satis vrgentes sunt.

Dubium de separatione relationis à fundamento.

Circa solutionem secundi arg, dubitatur: *An posito fundamẽto relationis in vtroque extremo, sic necessariò consurgat relatio, vt nec per potentiam Dei absolutam impediri possit talis consecutio: & an postquam iam est in vtroque extremo posita, possit ab eis separari, ita vt permaneant duo alba eiusdem gradus intensionis, sine relatione similitudinis.*

Et prima opinio tenet: *Nec posse impediri, quin sequatur, nec postquam iam est in extremis, separari ab eis*: ita nonnulli ex modernis. Et quòd impediri non possit cõsecutio eius, posito fundamento in vtroque extremo, probant: quia intelligi non potest, quòd vnus homo genuerit alterum, quin ille sit pater, & iste filius (si vterque permaneant) nec possunt intelligi duo alba in eodem gradu; quin intelligantur similia. Ergo fieri non potest quin relatio sequatur posito fundamento in vtroque extremo. Quòd verò postquam relatio iam est in vtroque extremo, non possit ab eis separari vllo modo, probant hoc argu. Relatio non est aliud, quàm ita se habere vnum extremum ad alterum, præsupposito fundamento; ergo est modus relatiuorum: sed modus non potest esse separatus à re, cuius est: alioqui iam non esset modus, sed res: ergo nec relatio poterit separari à fundamentis in vtroque extremo existentibus.

Nostra tamen sententia est, quòd supposita distinctione ex natura rei, inter relationem, & fundamentum: quam defendimus, separari potest relatio ab eo, etiam posito in vtroque extremo: ita vt impediri possit à Deo, ne sequatur in extremis, atque etiam postquam in eis reperitur, in eisdem esse desinat: nõ quidem sine eis existens in rerum natura, sed extrema sine illa. 136

Probantur duo priora hoc arg. Relatio est entitas ex natura rei distincta à fundamento, & non pertinet ad essentiã eius, aut extremorum, in quibus est: ergo etiã si naturaliter sequatur ex eo, iam posito in vtroque extremo, non implicat contradictionem, quòd talis consecutio impediatur. Antecedens ex nostra sententia est manifestum, quia relatio nõ solùm est entitas distincta à fundamento, sed rationem etiam formalem, & prædicamentalem habet ab eo diuersam. ergo nulla est repugnantia, quin impediatur à Deo cõsecutio eius, ex fundamẽto in vtroq; extremo posito: sicut non repugnat, propriã passionem distinctam realiter ab essentia, à qua procedit, ab ea nõ procedere: vt risibilitas ab essentia hominis. Et eadem ratione probatur, quòd postquam in eis reperitur, possint sine illa permanere.

137 Sed quia duobus modis intelligi potest: Quòd ab eis separetur: Primò, ita vt sine illis permaneat in rerum natura, atque etiam extrema sine illa: vel secundò non sic, sed ita, vt relatio destruatur, aut desinat esse, & extrema sine illa permaneat. Dicimus ergo hoc secundo modo posse ab eis separari, non primo. Probatur primum: quia non est de essentia extremorum, & habet distinctam entitatem relatio ab eis: ergo non repugnat, quod à Deo destruatur, permanentibus sine illa extremis. Probatur secundum: quia relatio est modus extremorum, per quem taliter se habet vnum in ordine ad alterum: ergo intrinsecum est illi actu referre vnum ad alterum: & ideo repugnat permanere in rerum natura, quin actu referat; quia si separata ab eis daretur, nihil referret ad aliud.

Ad primum arg. oppositæ opinionis, distinguendum est antecedēs: quia duo alba esse similia, duobus modis intelligi potest, *formaliter*, aut *fundamentaliter*: & si separetur ab eis relatio, intelligerentur similia fundamentaliter, non formaliter: in quo nulla est repugnantia: & eodem modo generans, & genitus, quasi in fundamento proximo intelligerentur, pater, & filius, non formaliter.

Ad secundum: Concedendum est antecedens, quòd relatio sit modus extremorum, ex quo solùm sequitur, quòd ipsa non possit esse in rerum natura sine extremis: non tamen, quòd extrema non possint esse sine illa.

I. DVBIVM.

An relationi conueniat habere contrarium.

DVo restāt dubia circa duas proprietates relatiuorū: quarum prima est: *Quòd in eis reperiatur contrarietas.* Videtur enim Arist. sibi contrarius in hac proprietate. Nam capite de quantitate negat expresse, *Quòd relatiua habeant contrarium*: capite verò præsenti tanquam proprietatem tribuit illis, *Quòd contrarium habeant.* Et videntur eam habere: quia simile, & dissimile contraria sunt: & etiam æquale, & inæquale, & sunt relatiua primi generis.

138 Prima opinio est Toleti in expositione textus, qui hac distinctione vtitur: *Relatiua dupliciter cōsiderari possunt.* Primò, *formaliter*, prout relatiua sunt. Secūdò, *materialiter*, pro fundamētis relationum, vt duo alba considerantur in quantū similia, & in quantum alba: & sub prima consideratione, inquit, nō habent contrarium, bene tamen ratione fundamenti habere poss[...] & dum Arist. negauit habere contrariū, formaliter locutus est: sed dum eis tribuit contrarietatem, loquitur fundamētaliter: nam hoc modo contraria sunt dissimilia, vt album, & nigrum.

Nostra

Nostra tamen sententia est: Propriā contrarietatem nō conuenire relatiuis, nec formaliter, nec ratione fundamenti, sed impropriè, pro quocūque genere oppositionis, etiam formaliter eis conuenit. Probatur, quòd non conueniat eis formaliter propria contrarietas, hac ratione, *Contraria sunt, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto mutuò se expellunt*: Ergo contraria, vt talia sunt, formaliter, & expressè respiciunt subiectum, circa quod se expellunt: sed relatiua, vt relatiua, non respiciunt formaliter, & expressè subiectum, sed terminum: ergo, vt relatiua non sunt propriè contraria. Quod verò, nec ratione fundamenti, probatur: quia licet fundamenta aliquorum relatiuorum contraria sint, vt albedo, & nigredo; quæ sunt fundamenta dissimilitudinis, tamen per accidens se habet contrarietas ad rationem dissimilitudinis. Probatur euidenter: quia sola diuersitas specifica, sine vlla contrarietate, fundat relationem dissimilitudinis: vt albedo, & nigredo; vel alia quæcunque contraria, quæ sunt fundamenta dissimilitudinis: at eodē modo eam fundarent, quamuis contraria nō essent, per solam differentiam specificam: ergo contrarietas per accidens etiam se habet ad fundādam relationem, & ideo, nec ratione fundamenti per se considerati, vel vt fundamentum est, conuenit relationi.

Ad Aristotelē verò respondeo, non esse sibi cōtrarium: quia 139
capite de quantitate secundùm propriā sententiam loquitur; negans, *Quòd relatiuis aliquid sit contrarium*: præsenti verò cap. tribuit eis cōtrarietatem, non quòd sentiat verā esse proprietatem eorum, sed vt ostēdat definitionem antiquorum minùs bonam esse: cùm ex ea sequatur, accidentia absoluta in quibus reperitur contrarietas, esse relatiua: & relatiuis aliquid esse cōtrariū: quæ cùm sint falsa, sequitur non esse bonam definitionem illam: nec est verum, quòd veris relatiuis aliquid sit contrarium: nec ex propria sententia id aliquando docuit Arist. Quòd denique impropria contrarietas pro quocūque genere oppositionis eis conueniat, vt relatiuis, euidens est: cùm relatio formaliter sumpta includat oppositionem relatiuam, quæ est vnum genus ex quatuor oppositionibus.

Dubium Secundum.

An relatiua suscipiant magis, & minus.

Dubium hoc de solis relatiuis secundū esse, & prędicamentalibus, procedit. Et ratio dubitandi sumitur ex Aristotele 140
qui asserit: *Propriū esse relatiuorum, suscipere magis, & minus*. Et ne videretur alicui, eū nō loqui de veris relatiuis, atq; ex propria sententia, sed ex sententia antiquorū, & secundùm definitionem

 tionem

tionem eorum, ponit exemplum huius proprietatis in simili,& dissimili:quæ sunt vera relatiua,& prædicamentalia.

Prima opinio distinguit relatiua: Nam alia sunt *secundum esse*,quæ propriè pertinent ad hoc prædicamentum:alia *secundum dici*, quæ verè sunt absoluta, tamen includunt quosdam respectus secundùm dici,tanquã complementum essentiale:& illa priora non suscipiunt magis & minus: hæc verò suscipere possunt. Ita Albertus Mag. tractatu de prædicamento ad aliquid,c.3. Et huius sententiæ videtur esse D.Th.c. 12.q.82.a.4. Quam etiam sequuntur alij,qui aiunt secundùm veritatẽ non suscipere magis,& minus vnum relatiuum,sed secundùm opinionem vulgi aliqua suscipere:vt æqualia,vel similia appellari solent,quæ licèt verè æqualia, aut similia non sint, parum tamen à vera æqualitate,aut similitudine distant: & quo minus distant, eo dicuntur magis æqualia, aut similia. Ita Canterus in expositione huius proprietatis.

Probatur primũ,quia suscipere magis & minus,prouenit ex maiori,vel minori admixtione cõtrarij; vt illud dicitur magis calidum,quod minùs habet de frigiditate admixta: illud verò minùs calidũ, quod plus habet frigiditatis admixtæ: sed vera relatiua prædicamentalia non habent contrarium;vt probatum est dubio præcedẽti:ergo non suscipiunt magis & minus.

Secunda opinio distinguit relationem, *ex parte sui:* aut, *ex parte fundamenti:*& ex parte sui,negat veram relationem huius prędicamẽti suscipere magis,& minus:sed ratione fundamẽti suscipere cõcedit.Ita Caietanus,Sotus,& Toletus,c. præsenti.

141 Quod probatur experientia.Nã dũ albedo intẽditur in extremo,in quo erat remissa,consequẽter fit magis simile alteri, in quo est intensa:ergo albedo,quæ est fundamẽtũ similitudinis,per se suscipit magis,& minùs,& eius ratione similitudo:& eodẽ modo, dũ aliquid est alteri inæquale,quò magis aufertur de quãtitate eius,magis inæquale efficitur; & hoc est,relationẽ inęqualitatis minorẽ fieri,ratione fundamẽti.Sed addit hæc sententia,non esse necessariũ,vt relatio suscipiat magis & minùs,ratione fundamẽti,quod fundamentũ suscipiat magis & minùs:nã quãtitas,ratione cuius inæqualitas maior est, vel minor,non suscipit magis & minùs:sed ratione fundamẽti dicitur relatio suscipere in hoc sensu: quod nõ potest suscipere, nisi aliqua variatio fiat in fundamẽto,quæcũque illa sit:vnde magis & minus distinguẽda putat Caietanus:quia vel sumuntur Physicè:& hoc modo nõ fiunt,nisi per admixtionẽ contrarij:aut Logicè,& sic sumpta in eo tantùm consistunt,quod est aliquid prędicari de alio,cũ his aduerbiis magis,& minùs,vndecunque id proueniat.Et Physicè quidem sumpta,non conueniunt

ueniunt veræ relationi: Logicè verò conuenire illi possunt. 142

Hæc tamen distinctio confundit potiùs rem, quàm eā explicat: quia prædicationes Logicæ in re ipsa debent fundari: ergo nunquam poterunt magis & minùs, Logicè sumpta, cōuenire relationi, nisi ratione fundamenti realis, & Physici: quare si Physicè sumpta, nullo modo ei conueniunt, nec Logicè poterunt ei conuenire.

Nostra igitur sentētia, hac distinctione præsupposita explicanda est: *Magis, & minus, duobus modis accipiūtur, Communiter: & Propriè: Cōmuniter* quidem: pro magis aut minùs perfectū, magis aut minùs proximū, vel distās: vnde cū perfectio maior, vel minor, proueniat ex fundamēto, ab eo proueniet magis & minus, in relatione impropriè sumptū. *Propriè* verò accipitur magis & minùs, prout ex maiori, vel minori intēsione procedit.

Nunc verò duabus conclusionibus explicatur. Prima est; *Relationibus prædicamentalibus* (de quibus solùm loquimur) *nō conuenit ratione sui magis, aut minùs suscipere, propriè, nec impropriè.* Probatur hæc conclusio: Quia experientia cōstat, relationem ratione sui, nō mutari ab eo statu in quo emergit, nisi aliquo modo varietur fundamentum: & si hoc inuariabile permaneat: nunquam ipsa variatur, nec magis & minùs suscipit: ergo non conuenit illi ratione sui.

Secūda cōclusio: *Magis & minus propriè, & impropriè sumpta, conueniunt quibusdā relationibus ratione fundamenti: non tamen omnibus.* Probatur vtrumq; in relationibus primi generis: nam quędā dicūtur magis, & minùs inęqualia magis, & minùs similia: sed hoc nō conuenit illis ratione sui: ergo ratione fundamēti: & similitudini quidē, ac dissimilitudini propriè: quia qualitates, in quib. fundātur, propriè suscipiūt magis & minùs: vt calor, albedo, & nigredo. Quādo autē dicimus: his relationib. conuenire magis & minus, ratione fundamēti: sensus est, quòd aliqua mutatione facta in fundamēto, semper eis cōueniat: & hæc mutatio potest esse in fundamēto remissio, & in relatione intēsio, quia fundamentū absolutè intēditur, cùm sit qualitas: relatio verò, nō nisi cōparatione alterius. Quòd verò nō conueniat hoc, nisi quibusdam relationibus primi generis, manifestū est, quòd solùm illis quarū fundamenta mutari possunt. 143

Ad Arist. verò respōdetur: quòd dū relationibus tribuit proprietatem suscipiendi magis & minus, etiā de prædicamētalibus loquitur, non tamē intelligit eis cōuenire ratione sui, sed ratione fundamenti, vt explicatū est; nec etiā intelligit eis adhuc in hoc sensu cōuenire, quarto modo, cùm cōstet, nō omnibus cōuenire, neque etiā solis: quia pręcipuè conuenit qualitatib. Proprietas verò, conueniens relatiuis prædicamētali- 144

bus,quarto modo est, *Esse simul natura & cognitione*: ita vt qui definitiuè cognoscit vnum, necessariò debeat cognoscere alterum.

Sed dicet aliquis: Suscipere magis & minus procedit ex maiori vel minori admixtione contrarij: sed dictum est, relatiua, nec ratione sui, nec ratione fundaméti habere contrariũ: ergo nec ratione sui, nec ratione fundamenti conueniet illis suscipere magis & minùs. Respondetur; Quòd ratione sui neutrum illis conuenit, sed ratione fundamenti non repugnat eis conuenire secundum, licèt non conueniat primum, etiam ratione fundamenti: quia contrarietas fundamenti per accidens se habet ad illas relationes, in quibus posset esse contrarietas, vt ad similitudinem & dissimilitudinem (vt probatum est in primo dubio) Magis, & minùs ex parte fundamenti, non se habet omnino per accidens, ad magis & minus relationum, sed quasi naturaliter ex eo sequitur. Ex eo verò, quòd relatiua carent contrarietate omnibus modis, solùm sequitur, quòd non possent ratione sui suscipere magis, & minùs.

CAPVT VIII.
Continens prædicamentum qualitatis.

TEXTVS ARIST.

Qualitatem verò dico, secundùm quam quales quidam esse dicuntur, &c.

Breuis expositio Text.

1 INtentem Arist. cap. præsenti est, explicare naturam, & essentiam qualitatis: quam numerat quarto loco ante sex alia prædicamenta: quia accidens intrinsecum est formaliter inhærens substantiæ: & ideo perfectius reliquis, quæ magna ex parte in quibusdam extrinsecis denominationibus consistunt. Diuiditur caput in tres partes. In prima definit qualitatem in abstracto, & connumerat quatuor eius species subalternas; quas ideo genera vocat. In secunda parte definit qualitatem in cõcreto, hoc est, per ordinem ad subiectum, quod denominat: vt per illud magis fiat manifesta. Et in tertia tres proprietates eius assignat. Definitio qualitatis est hæc: Qualitas est qua quales esse dicimur, vt albedo, à qua albus denominatur homo, & ideo qualis; quia si interroges, qualis sit homo? bene respondebitur, si dicatur, esse album.

Prima species qualitatis est, *Habitus, & Dispositio.* Habitus sic definitur: *est qualitas difficilè mobilis à subiecto*; vt habitus virtutum & scientiarum. Dispositio verò: *Qualitas facilè mobilis à subiecto*,

subiecto,vt calor,quem ignis producit in aqua,facilè ab ea remouetur.

Secundum genus qualitatis est, *Naturalis potentia, & impotentia*:secundum quam naturalem habent inclinationem, vel aptitudinem aliqui ad aliquem actum,aliquódue exercitium; vt ad pugnam,vel ad luctam, & dicuntur pugilatores.Alij verò inepti sunt, aut impotentes ad eundem actum. Dicitur autem naturalis:quia ab ipsa natura habetur,& non est acquisita per actus:nam si talis esset,potiùs erit habitus,aut dispositio. 2

Tertium genus est, *Passio, aut Passibilis qualitas* : & hæc est qualitas,nata causare passionem in sensu; vel quæ est effectus passionis permanentis : vt qualitates tangibiles,quæ causant sensationem in tactu;vt calor,& frigiditas,& sic de aliis: & albedo , quæ causatur in cera , ex nimio calore solis , dicitur etiam passibilis qualitas : quia est effectus illius impressionis, quam Sol causat in cera : & permanens quidem, quia albedo producta in cera,non statim transit, sed permanet in ea. *Passio* verò dicitur *qualitas* , si sit effectus passionis citò transeuntis: vt rubor causatus in facie ex verecundia, & quia passio non est qualitas permanens,non denominat subiectum tale simpliciter,sed passum secundùm eam : vnde à rubore causato ex verecundia non dicitur homo rubeus,sed ruborem passus,& sic de cæteris passionibus.

Quartum genus qualitatis est,*Forma & Figura* ; vt rectitudo,curuitas,statua,aut cathedra,formæ,ac figuræ dicuntur & species huius generis. 3

In secunda parte cap.definit Arist.qualitatem in concreto, hoc modo:*Quale est, quod secundùm qualitatem denominatur,vt album,& dulce.*

In tertia parte enumerat tres proprietates qualitatis:quarum prima est,*Qualitatem habere contrarium*:vt calori contrarietur frigiditas: nec tamen conuenit omnibus qualitatibus proprietas hæc,quia plures sunt non habentes contrarium, vt rubrum,pallidum,& alij colores medij.

Secunda proprietas est,*Suscipere magis & minus* : quod cùm procedat ex maiori aut minori admixtione contrarij necesse est,habentibus propriè contrarium conuenire: sed nec omnibus qualitatibus conuenit hoc: quia plures sunt non suscipientes magis & minùs;vt figuræ,& similes.

Tertia proprietas qualitatis est,*Quod secundùm eam res dicantur similes, aut dissimiles*:vt secundùm albedinem dicuntur corpora similia. Hæc autem proprietas quarto modo conuenit qualitati,quia omnibus qualitatibus solis,& semper conuenit.

QVÆ

QVÆSTIO I.

An qualitas sit supremum genus huius prædicamenti, & diuersæ qualitates, enumeratæ ab Arist. diuersæ species eius.

4 VT meliùs intelligatur quæstio, explicandæ sunt diuersæ acceptiones qualitatis: quæ (omissis aliis) tres sunt, vt colligitur ex Arist. c. præsenti, & 5. Met. c. 14. Qualitas in generali significat *determinationem*, seu *modificationem substantiæ*: & ideò prima acceptio eius est pro *quocunque determinante, aut modificante aliud*: quod non solùm conuenit omnibus accidentibus, sed etiam substantiis, aut differentiis earum. Secundo modo accipitur pro *forma quacunque accidentali*, quæ secundùm proprium modum essendi modificat, aut determinat substantiam: vt quantitas, relatio, ac cætera accidentia: & hæc etiā acceptio communis est. Tertia verò propria, pro *forma, non solùm secundùm communem rationem accidentalem determinante subiectum, sed propriè*: ita vt per eam, tanquam per formam sibi inhærentē, tali modo se habeat substantia; vt formaliter denominetur, nō extensa, non relata ad aliud, sed qualis: quia ad quæstionem de ea factam per quale, propriè respondeamus per talem formā: vt si quæratur, Qualis sit substantia; propriè respondemus esse albam, aut calidam; & ideò formæ istæ accidentales propriè dicuntur qualitates. Et secundùm hanc solam acceptionem, nō secundùm duas alias, sumitur qualitas ab Aristotele, cap. præsenti, & distinguitur à cæteris prædicamentis: de qua quęrit titulus quæstionis: *An sit supremum genus huius prædicamenti, & qualitates particulares enumeratæ ab Arist. veræ species eius.*

5 Prima opinio tenet, *Qualitatem sic acceptam non esse verum genus*, quod diuidatur in illas qualitates enumeratas ab Arist. tanquam in veras species: sed tanquam analogum in sua analogata; vel tanquam res in diuersos modos. Primum affirmat Simplicius cap. præsenti, & probat ex eodem Aristotele, qui priusquam illas qualitates enumeraret, sic loquitur: *Est autem qualitas eorum, quæ multipliciter dicuntur.* Secundum verò tenet Scotus capite præsenti, quæst. 36. & in 4. dist. 6. quæst. 10. §. *Sed tunc est dubium.* & etiā probat testimonio Aristotelis, qui postquam enumerauit omnes has qualitates, dicit, *Fortasse quidem alius quispiam modus apparuerit qualitatis: sed ferè qui maximè dicuntur, hi sunt.*

6 Probat etiā ratione; Quia esse naturalem potentiā, vel aptitudinem acquisitam, esse causam, vel effectum passionis, diuersas habitudines qualitatis ad subiectū significant, accidentales tamen, & quasi extrinsecè denominantes: quia extrinsecum est qualitati, parū aut multum durare in subiecto, causam esse, aut

effectum

effectum passionis. Vnde eiusdem speciei sunt, rubor causatus ex verecundia, aut ex alia causa permanenti: & quod amplius est, eidem qualitati omnino inuariatæ conueniunt isti modi; ergo non sunt differentiæ essentiales, sed accidentales. Probatur hoc vltimum antecedens: Quia idem calor si citò trãseat, erit dispositio, si multùm duret in subiecto, erit habitus, & vt virtus naturalis ignis ad calefaciendum, erit naturalis potentia, & tandem, in quantum causat passionem in sensum tactus, aut productus est per motum calefactionis, erit passibilis qualitas: ex quibus considerationibus constat non variari.

Huic opinioni addũt Boëtius & Simplicius, cap. præsenti, diuisionẽ qualitatis in hos modos, aut in hæc analogata, non esse sufficiẽtẽ: quia alia dãtur mẽbra huius diuisionis, ab Arist. prætermissa: quod sic probatur: Pulchritudo, & sanitas sunt qualitates, & nõ pertinẽt ad aliquod membrũ ex his quatuor: cùm nec sint habitus, aut dispositiones: quia nõ sunt acquisitę, sed naturales: nec potẽtiæ, aut impotẽtiæ: quia nõ ordinantur ad actus aliquos exercẽdos: nec passiones, aut passibiles qualitates: quia nec per se sũt effectus passionis, nec eã in sensũ causant: nec tandẽ sunt forma, & figura: quod de sanitate patet: & de pulchritudine probatur, quę magis, & minus suscipit: cùm detur quidã pulchriores aliis: figurã autẽ, & forma id nõ habeat.

Communis sententia à nobis tenenda, duo asserit. Primũ; *Qualitatem verum genus esse, & supremum huius prædicamenti, diuisum in particulares qualitates, enumeratas ab Aristotele, tanquã in veras species*: contra Simplicium, & Scotum. Secundum, *Diuisionem eius in quatuor illa membra, sufficientem esse: ita vt nulla detur vera qualitas quæ sub eis non comprehendatur*, contra eundem Simplicium, & Boëtium.

Hæc est expressa sententia Arist. nõ solùm in hoc cap. sect. 5. Metaph. c. 14. & recepta ab vniuersa schola: quæ prædicamentũ qualitatis distinctũ ab aliis cũ eo ponit: sed impossibile est constituere prædicamentũ qualitatis ex alio genere, & in aliis speciebus: ergo qualitas in cõmuni, pro genere supremo recipienda est, & inferiores illę qualitates, pro veris speciebus. Minorem probo, quia nec ab his autoribus, contrarium opinantibus; nec ab alio excogitatũ est aliud genus: nec aliæ species.

Nihilominus probatur ratione: Quia communis cõceptus qualitatis, abstractus ab illis, prædicatur de singulis quidditatiuè, & vniuocę: ergo est genus, vel species respectu illarũ: Species esse nõ potest, quia nõ habet genus aliud supra se: ergo erit genus. Probatur antecedẽs: quia negari nõ põt, quidditatiuas esse has prędicationes: Habitus est qualitas, naturalis potẽtia est qualitas, cùm eis conueniat definitio qualitatis, tradita ab Arist.

Arist. & æqualiter eis cõuenit, sine attributione vnius ad aliã: ergo est prædicatum vniuocũ, & quidditatiuum. Quod autem qualitates illæ distinguantur specie, non est minùs manifestũ: quia ratio formalis habitus valde diuersa est à naturali potẽtia: & hæc à forma, & figura, sed diuersæ rationes formales cõstituunt, & distinguunt diuersas species: ergo specie distinguũtur illæ quatuor qualitates, sub communi genere qualitatis.

8 Probatur tandẽ, quòd sufficiens sit diuisio qualitatis in has quatuor species, ita vt nec plures sint, nec pauciores; ratione D.Th. quam adduxit 1.2.q.49. art.2. *Ratio intrinseca, & propria qualitatis est, esse determinatiuam substantiæ, secundùm modum accidentalem qualificatiuum eius*: sed modus iste qualificatiuus substantiæ quatuor modis tantùm potest se habere, in ordine ad substantiam: ergo quatuor tantùm species possunt sub eo distingui. Probatur minor: quia vel qualitas inhæret substãtiæ eam disponens, vt bene, vel malè se habeat; *vt est primò in se*: & cùm hæc sit prima cõsideratio substãtiæ: hæc erit prima species qualitatis, quæ est *habitus dispositio*. & ita disponẽs substantiã. Secunda consideratio substantiæ est, *in quãtum est principium operationis*: cùm vnum quodque sit propter suam operationem. Et ideo secundus modus qualitatis est, *afficere substantiam tãquam principium operationis*, & hæc est secunda species naturalis

9 potentiæ. A substantia autẽ habente iam potentiam operandi, statim procedit tertio motus, cõtinẽs actionẽ, & passionẽ: quia motus, vt procedit ab agente, est actio: & vt recipitur in passo, est passio: qualitas, vt acquisita per motum, est tertia species, quæ vocatur passio, & passibilis quãtitas. Nam si habeat modũ permanẽtis, est passibilis qualitas: si verò citò trãseat, est passio. Vltima cõsideratio substantiæ est: vt iam *extensa per quantitatem*: & ita qualitas inhærens ei, ratione quantitatis, constituit quartã speciem: quæ est forma, & figura: nam figura vel est terminatio quãtitatis, vel ex terminis eius resultat. Et ad hos quatuor modos, constituentes quatuor species, facilè reduci possunt omnes qualitates; vt cõstabat ex solutione argumentorũ. Hoc solum est notandum, quòd argumẽtum hoc sumit sufficientiã harum specierum; aut ex præcipuo, cui conuenit specialis illa ratio qualificandi substantiã; aut ex primo: vnde est necessariũ, quòd in omnibus, quæ sub tali ratione comprehẽduntur, reperiatur illa ratio. Exẽpli gratia: Prima species sumitur ex modo afficiendi substantiã, vt bene, vel malè se habeat, secundùm propriã naturam: quòd solum habent habitus, aut dispositiones naturales, quę primò cõueniũt substãtiæ corporeæ, vt sanitas, ægritudo, & similes: nõ tamen habitus, aut dispositiones liberè acquisitæ: sed cùm omnes cõueniãt in ratione

ae habitus, & diſpoſitionis, in quantum ſunt facilè aut difficilè mobiles à ſubiecto: omnes conſtituunt idem genus qualitatis, diſtinctum à cæteris, ſed quaſi radicaliter ſumptum à naturalibus, tanquam a primis.

Ad primum teſtimonium Ariſt. pro prima opinione adductum, reſpondetur; multis modis dici qualitatem: non ſicut analogum, vel æquiuocum, ſed propter differentias inæqualis perfectionis, per quas contrahitur ad diuerſas ſpecies: quarum diuerſitas non tollit vniuocationem generis, quod ab eis abſtrahi poteſt. Vel ſecundo reſpondeo; Ariſtotelem aſſeruiſſe; quòd qualitas dicitur multis modis; vt oſtendere qualitatem eſſe modum ſubſtantiæ, & ſpecies eius ſumi ex diuerſis modis afficiendi ſubſtantiam; vt explicatum eſt. 10

Ad ſecundum teſtimonium pro opinione Scoti, reſpondetur, Ariſtotelem ita locutum fuiſſe, vt ſignificaret facilè ad has quatuor ſpecies reduci poſſe cæteras omnes qualitates; quamuis aliquæ diuerſæ appareant ab eis.

Ad arg. Scoti: Negandũ eſt antecedens; quòd rationes formales diuerſæ harũ qualitatum, ſint accidentales, aut extrinſecæ: nam ſpecialis ratio, quam habet quælibet qualificandi ſubſtantia, intrinſeca ſibi eſt, & per quã diſtinguitur a cæteris, tanquã per differentiam eſſentialem: vt eſſe ex propria natura, facilè aut difficilè mobilem à ſubiecto, eſſentialis ratio habitus, & diſpoſitionis, eſt valde diuerſa à naturali potẽtia. Quòd verò eidem qualitati conuenire poſſint omnes rationes formales ſpecierum, concedimus: negamus tamen, quod ex hoc infertur, non eſſe veras ſpecies: quia diſtinctio ſpecifica non neceſſariò eſt realis: ſed eadem res poteſt pertinere ad diuerſas ſpecies, ſub diuerſis rationibus formalibus, quas habet: imò ad diuerſa prædicamenta; vt de actione, & paſſione conſtat: quæ cùm ſint eadem entitas realis motus, efficiunt tamen diuerſa prædicamenta, propter rationes formales diuerſas. 11

Ad arg. Boëtij, negandum eſt antecedens; quòd dentur alia mẽbra prætermiſſa ab Ariſtotele, præter illa quatuor: nam ſanitatem poſuit ipſe in prima ſpecie: & ad eãdem pertinet pulchritudo: & vtraque eſt habitus naturalis: quia habitus, vt eſt primũ genus qualitatis, vniuerſaliter ſumitur pro quacunque qualitate difficilè mobili à ſubiecto; ſiue ſit naturalis, ſiue acquiſita: quamuis ſpecialis, & propriiſſima ratio habitus ſolùm reperiatur in potẽtiis aliquo modo liberis: & ideo ſolùm ſint acquiſiti, vel infuſi habitus. Species verò intentionales ſenſibiles, aut intelligibiles, ſi ſint impreſſæ, pertinent ad ſpeciem habitus: quia ex propria natura ſunt permanentes: ſi verò ſint expreſſæ, pertinent ad diſpoſitionem: & eodem modo intelligendum

ligendum est de cæteris qualitatibus, ad has quatuor species reducendis.

QVÆSTIO II.

An habitus, & dispositio distinguantur specie.

12 PRima opinio tenet; *Habitum, & dispositionem non esse distinctas species, sed eandem: & solùm differre accidentaliter*: ita Sotus q. 9. huius cap. 5. *ad secundam quæstionem*. Boëtius, Ammonius, Titelmanus, Villalpandus, Louanienses, capite etiã præsenti: & probatur testimonio Arist. qui tria dicit in textu de his qualitatibus. Primum; *Quòd sunt vna species*. Secundum; *Quòd omnes habitus sunt dispositiones; licèt non omnes dispositiones sint habitus*. Tertium; *Dispositionem fieri habituum, procedente tempore, si nimis radicetur in subiecto*. Ex quibus sequitur ex mente eius, non esse species distinctas, sed solùm distingui accidentaliter. Probatur consequentia: quia si distinctæ species essent; neque essent vna, nec prædicaretur vna de alia, nec vna posset conuerti in aliam.

13 Et ratione probatur. Primò quia habitus, & dispositio distinguuntur ex eo, quòd ille difficilè separatur à subiecto; hęc verò facilè remouetur ab eo: sed istæ sunt differentiæ accidentales: ergo solùm differunt accidentaliter. Probatur minor: nã qualitas fit difficilè mobilis à subiecto, quia magis radicatur in eo: sed maior radicatio procedit ex multiplicatione actuũ, aut ex diuturnitate tẽporis, aut ex vtroque, vt patet in febri, quæ ex eo solùm, quòd multũ durat in subiecto; radicatur in eo, & fit difficilè mobilis: sed magis aut minùs perseuerare in subiecto, vel actus multiplicari, sunt accidẽtia eiusdẽ qualitatis: ergo hæc differentia habitus, & dispositionis, accidentalis est.

Secundò, Scientia, & virtus quælibet, eiusdem speciei est per primum, aut secundum actum acquisita; & successu temporis magis radicata in subiecto, per frequentationem actuum: sed in principio habet rationem dispositionis, quia facilè potest remoueri à subiecto: & postea fit habitus, quia iam est difficilè mobilis: ergo accidentales sunt istæ differentiæ: facilè, & difficilè mobilem esse à subiecto. Probatur maior: quia distinctio specifica scientiæ, & virtutis, sumitur ex obiecto: sed idem obiectum habet scientia, aut virtus in principio suæ acquisitionis; & dum iam est radicata in subiecto per plures actus: ergo est eiusdem speciei.

14 Secunda opinio distinguit habitum, & dispositionem, tanquã duas species subalternas; ita vt sub habitu distinguantur plures aliæ diuersorũ habituum; atque etiam sub dispositione. Hæc est sententia D. Th. 1. 2. quæst. 49. art. 2. ad 3. Iauelli, Caiet. Soti,

Soti, Toleti, atque Canteri c. præſenti: quam ſequuntur etiam Fonſeca 5 Meta. c. 14. q. 2. ſect. 1. & 2. Pater Franciſcus Suarius tomo 2. ſuæ Met d. 42. ſect. 6. num. 6. Et videtur nobis probabilior, & tenenda.

Sed vt eam explicemus, & probemus, duo ſunt notanda. Primum eſt: *Qualitatem eſſe facilè aut difficilè mobilem à ſubiecto*, dupliciter contingere: nēpe ex natura ſuæ cauſæ, per quā producitur in ſubiecto, & in ordine, ad quā ſumit ſuam ſpeciē: aut ex aliis cauſis, aut rationibus extrinſecis. Et ſi primo modo conſidereтur, eſſentialis eſt differētia vnius qualitatis ab alia: ita vt quæ ſic eſt difficilè mobilis à ſubiecto, ſit diſtincta ſpecie ab alia; quæ eodē modo conſiderata, facilè mobilis eſt. Si verò conſiderentur ſecundo modo; ſolū ſunt differentiæ accidētales. Exemplum primæ conſiderationis habemus in ſcientia, & opinione: nā illa habet pro cauſa demonſtrationē, à qua producitur, & in ordine ad quam ſpecificatur: demonſtratio verò, cauſa efficax eſt, cùm ſit argumentū euidens, & neceſſarium: & ideo ſcientia per eam acquiſita, etiā per primum actum, difficilè mobilis eſt à ſubiecto. Sed opinio habet pro cauſa argumentū probabile; quod non eſt efficax; ſed facile deſtrui poteſt per demonſtrationem oppoſitam, aut per oppoſitum argumētum probabilius: ideo opinio facilè mobilis eſt, ex natura ſuæ cauſæ. Vnde ſequitur: quod licèt verſentur circa idē obiectum, tamen ſpecie diſtinguantur ſub hoc genere qualitatis, 15 per differētias eſſentiales, facilè & difficilè mobilis, ex natura ſuarum cauſarum. Exemplum verò conſiderationis ſecūdæ, eſt in calore febrili: qui propter debilitatem ſubiecti, aut particularem complexionem eius, aliáſve accidentales cauſas extrinſecas, ita ſolet radicari in ſubiecto: vt non ſolùm ſit difficilè mobilis ab eo; ſed naturaliter ſit impoſſibile ab eo ſeparari: & tamen eiuſdem ſpeciei eſt in principio, & fine; & ſolùm diſtinguitur à ſeipſo accidentaliter.

Secundò notandū eſt, Quòd licèt *facilè, & difficilè moueri ex cauſis accidentalibus*: nempe ex frequentatione actuum, vel ex diuturnitate temporis *ſint differētia accidentales habitus: & diſpoſitionis*; ſunt tamen quaſi accidentia congruētia naturæ harum qualitatū: ita vt cùm habitus ſit difficilè mobilis à ſubiecto, eſſentialiter, propter naturā ſuæ cauſæ, etiam accidens ſit cōſonum naturæ eius, eſſe difficilè mobilē per radicationem in ſubiecto. Et cùm diſpoſitio ſit facilè mobilis, propter naturam ſuæ cauſæ: accidens etiam conſonum ſit naturæ eius, non 16 eſſe radicatā in ſubiecto, ſed facilè etiam poſſe ab eo ſeparari, ex parte cauſarū accidentaliū. Et iſtæ differentiæ accidentales tribuunt eis ſtatum habitus, & diſpoſitionis. ita vt tūc habeat

habitus statum suæ naturæ congruentem: quādo sit radicatus in subiecto: dispositio verò, quando non sit radicata. Vnde fieri potest: vt qualitas aliqua habeat essentiam habitus; statū verò dispositionis, & è contra, essentiam dispositionis, & statū habitus: & tunc distinguūtur essentialiter, quamuis vni conueniat accidens alterius: & ideo verum sit, habitum esse accidētaliter dispositionem: & dispositionem accidētaliter habitū. Vtrumque habet scientia, aut virtus, per primū actum acquisita: quia essentialiter est habitus, & accidentaliter dispositio: essentiam quoque habitus habet, & statū dispositionis: opinio verò radicata in subiecto, per frequētationem actuum, ex opposito, essentialiter est dispositio, & accidentaliter habitus habet etiam essentiam dispositionis: & statum habitus.

17 Ex hac doctrina intelligitur differētia inter primam & secundam opinionem: nā prima, *facilè, & difficilè mobilem esse* solùm ex parte subiecti, aut causarū accidentalium, prouenire posse credit; & ideo solū esse differentias accidentales. Sed D. Th. alium modum magis intrinsecum earundem differentiarū inuenit, & ideo docuit essentiales esse: quem modū ex mente Arist. esse probant hæc verba huius c. *Differre autem habitum à dispositione, quòd permanētior, ac diuturnior est: tales verò sicut sciētia, & virtutes: sciētia enim videtur esse permanētiū & diuturnorū: vt si quis vel mediocriter sumat scientiā, nisi grandis permutatio facta sit, vel ab ægritudine, vel ab aliquo eiusmodi.* Quibus scientiam, antequam radicetur in subiecto, per frequētationē actuū, sed solū sit mediocriter acquisita, dicit esse difficilè mobilē à subiecto: & hoc habere ex natura sua, hoc est ex efficacitate suæ causæ naturalis: quæ est demōstratio: & ideo differre à dispositione. Quasi dicat differre essentialiter, per facilè & difficilè mobilem esse, desumptū ex parte causæ. Vnde sequitur, opinionem D. Thom. quam sequimur, esse ex mente Aristot.

18 Tamē probatur hac ratione, quæ colligitur ex eadē doctrina. Ea distinguuntur specie, quæ differūt per differentiam essentialē: sed habitus, & dispositio distinguūtur per differētias essentiales facilè & difficilè moueri: ergo distinguuntur specie sub genere qualitatis. Probatur minor: Quia esse difficilè mobilē, cōuenit habitibus ex natura suæ causæ; à qua sumūt speciem: nēpe ex ordine ad demonstrationem; si sit habitus scientiæ: aut ex ordine ad bonum honestum; si sit habitus virtutis: quia bonū honestū, efficax causa virtutis est ex se, cùm sit consonum rationi: ergo est differentia essentialis eius, per quam distinguitur specie a dispositione facilè mobili, ex eadē causa.

Pro explicatione verborū Arist. notandum est, Dispositionē duob. modis sumi posse: *in genere, aut in specie. In genere* sumpta

pta dicit qualitatem disponentem subiectũ:vt bene se habeat, in ordine ad propriam naturam, vel operationem: quæ si sit difficilè mobilis,ex natura suę causæ,à qua sumit speciem;erit habitus:si verò solùm ex parte subiecti aliorum accidentium, erit dispositio. Itaque dispositio primo modo sumpta, genus est ad habitum,& seipsam,sumptam secundo modo.

Et ex hoc patet,quem sensum habeat primum dictum Arist. 19
Nempe habitũ, & dispositionem esse vnam speciẽ qualitatis: id est,cõuenire in vna ratione superiori dispositionis,quæ vna species subalterna est,vtrique communis. Dictum verò secundũ:quòd omnis habitus sit dispositio:nõ tamen omnis dispositio sit habitus,verum est etiã, sumpta dispositione in genere. Tertium verò, quòd dispositio per nimiam radicationem fiat habitus,non de habitu essentialiter considerato intelligit,sed accidentaliter,aut secundùm statum,vt expositum est.

Ad primum argumentum:Distinguenda est minor: Nam si facilè & difficilè mobile sumãtur ex parte subiecti,tẽporis,aut ex frequentatione actuum,accidentales sunt differentiæ:si verò ex natura causæ intrinsecæ, per quam producuntur, & specificantur,essentiales sunt.Argum. verò solùm procedit ex eis primo modo consideratis:quo pacto concedimus:solùm esse differentias accidentales:& per eas ita acceptas solùm differre accidentaliter habitum, & dispositionem, sed differunt essentialiter per easdem consideratas secundo modo.

Ad secundum:Concedenda est maior,quòd eiusdem speciei 20
sit scientia acquisita per primum actum, & iam radicata in subiecto per frequentationem demonstrationum: minor tamen distinguenda; nam si intelligatur, quòd in principio habeat rationem dispositionis essentialem, falsa est,& neganda: si verò de dispositione quantum ad statum, & rationem accidentalem, vera, & concedenda. Vnde nec fit habitus essentialiter per frequentationem actuum: quia per primum actum acquisita, habebit essentialem rationem habitus, tamen solùm acquirit statum habitus in quadam ratione accidentali consistentem: quare nunquam mutat speciem, sed solùm statum, & rationem accidentalem.

QVÆSTIO III.

Vtrùm naturalis potentia, & impotentia sint species qualitatis distinctæ.

DVo sunt explicanda circa hanc speciem qualitatis.Primũ: quo modo differant naturalis potentia,& impotentia ab habitu,& dispositione.Secundũ,quo modo differat inter sese, nẽpe,essentialitérne,tãquam duæ species eiusdem generis,vel

solùm accidentaliter: & ideo in duas partes diuidimus quæstionem hanc claritatis gratia.

Prima pars quæstionis.

21 Circa primum notandũ est, quòd *naturalis potentia, & impotentia in vno conueniunt cum habitu, & dispositione, & in duobus differunt.* Conueniũt enim in eo, quòd aliquo modo ordinantur ad operationẽ: quia substãtia creata sicut est limitata quantũ ad esse, sic etiam quantum ad modum operandi: non enim potest per se ipsam operari, sed indiget quibusdã accidẽtib. superadditis: quib. mediis exerceat operationes sibi cõuenientes: & per hæc accidẽtia formaliter fit potẽs, ad eliciendas tales operationes; cùm ex se solùm sit quasi radicaliter, aut virtualiter potẽs: & ideo hæc accidẽtia superaddita vocãtur potẽtiæ eius ad operandũ: quæ partim sunt naturales, partim acquisitę, inter quas numerãtur habitus, & dispositiones. Ex quibus licèt quædã disponãt eam, vt bene se habeat in suo esse, aut in sua natura, vt sanitas: aliæ verò, vt bene se habeat in ordine ad operationes, vt sciẽtiæ, & virtutes: omnes tamẽ ordinãtur ad operationes, vt docet D. Th. 1. 2. q. 49. art. 2. ad 3. sed nõ omnes eodẽ modo: nã istæ immediatè, illæ verò priores remotè: quia proximè disponũt substantiã, vt bene se habeat, secundũ propriã naturã. Et cùm natura sit principiũ operationũ, cõsequẽter, & quasi remotè ordinantur ad operationes: vt docet Arist. 10 lib. de historia animalium, c. 1. dicens: *Sanum vocari hominẽ, aut membrum aliquod sui corporis: quando potest facere operationem sani* Itaque, tam habitus, & dispositio, quàm naturalis potentia, & impotẽtia, ordinantur aliquo modo ad operationes.

22 Sed differũt in duobus: quia naturalis potentia, & impotẽtia tribuũtur ipsi substãtiæ a natura, & ex vi suæ generationis: & ferè semper sunt quasi proprię passiones eius: vt intellectus, & volũtas, respectu animæ; aut potẽtia motiua, respectu hominis: & præterea, semper ordinantur ad simpliciter operandum tanquam proxima principia operationum: quia sine illis non potest operari substantia. Habitus verò, & dispositio ferè semper sunt acquisitæ per nostros actus, vt de scientiis, & virtutib. est manifestum. Prætetea, vel non ordinãtur proximè ad operandum: vel si proximè, non ad operandum simpliciter, sed ad facilè operandũ. Exempli gratia: Sanitas, licèt sit à natura tributa, non ordinatur tamen proximè ad operandum: virtutes autem, & scientiæ, licèt ordinentur proximè ad operandũ: non tamen ad operandũ simpliciter; quia per naturalem potentiã potest substantia operari, sed ad facilè operandũ: vnde per eas consequitur substantia facilitatẽ in suis operationibus. Et istę duæ

duæ differentiæ manifestè ostendunt, naturalem potentiam, & impotentiam distingui essentialiter ab habitu, & dispositione, & ideò meritò Aristotelem eas posuisse pro distinctis generibus, aut speciebus subalternis qualitatis.

Secunda pars quæstionis.

SEd circa distinctionem naturalis potentiæ, & impotentiæ, versatur secunda pars eiusdem quæstionis, quæritque: *An sint species distincta, vel eadem: & ideo non essentialiter, sed solùm accidentaliter distinguantur.*

Prima opinio est Soti, quæst. vnica huius cap. in solutione ad confirmationem tertij argumenti, vbi ait, *Esse duas species subalternas, sicut habitum, & dispositionem.* Probatur hoc arg. Naturalis potentia, & impotentia dicunt oppositas rationes, nempe posse, & non posse: ergo non sunt eiusdem speciei, sed diuersæ: probatur consequentia: quia distinctio per rationes formales est essentialis, & specifica. 23

Secundam opinionem tenet Fonseca 5 Meta. c. 14 q. 2 sect. 3. *Quod non distinguantur essentialiter, sed solùm accidentaliter*: & ideo non sint diuersæ species, sed vna: *Et hæc est magis ad mentem Arist. & tanquam probabilior tenenda.*

Sed vt fiat vtrumque manifestum, *tria sunt præsupponenda*, tãquam certa, & ab omnib. recepta. Primum, *Impotentiam non accipi ab Arist. pro pura negatione, aut priuatione potentiæ.* Probatur euidenter, quia dicit esse qualitatẽ. qualitas verò positiua entitas est. negatio autem, & priuatio non sunt entitates positiuæ, vt per se patet: ergo non sunt qualitates, nec intelliguntur ab Arist. per impotentiam naturalem, sed per impotentiam intelligit qualitatẽ positiuã, tributã substãtiæ à natura, ad aliquid agendũ, vel ad resistendũ cõtrariis: sed cũ difficultate vtrũque. Itaq; substãtia per hanc qualitatem naturalem potest aliquid facere, aut potest resistere contrariis; ægrè tamẽ, & difficulter: vnde principium est alicuius operationis, aut resistẽtiæ, debile tamen, & quasi infirmum: & ideo non tam potentia vocatur, quàm impotẽtia, vt defectus, & imperfectio eius manifestetur.

Secundò: Certum est, *Impotentiam naturalem non solùm sumi ab Arist. in ordine ad resistendum cum difficultate: sed etiã ad agendum cum difficultate*: vtrumque enim expressis verbis explicuit in textu. Tertiò: Certum est, *Naturalem potẽtiam, & impotentiã, dum ordinãtur ad operationes specie diuersas, vel vna ad agendũ, & alia ad resistẽdũ, specie distingui.* Vt hebetudo ingenij, quæ ordinatur ad intelligendum cum difficultate, specie distinguitur à potentia visiua ordinata ad videndum. Probatur efficaciter: quia potẽtiæ distinguũtur specie per actus, ad quos ordinãtur; 24

ſed videre, & intelligere ſunt actus ſpecie diſtincti: ergo potentiæ ad eos ordinatæ diſtinguuntur ſpecie. Nec minus euidenter probatur de potentia ad agendum, & impotentia ad reſiſtendum: quia agere, & reſiſtere contrariis, diuerſa ſunt: vt potentia nutritiua diſtincta eſt. à mollitudine ceræ, quæ eſt impotentia ad ægrè reſiſtendum diuiſioni.

25 Difficultas igitur quæſtionis in hoc poſita eſt: *An naturalis potentia ad aliquid agendum, & naturalis impotentia ad illud idē agrè, aut difficulter agendum, diſtinguantur ſpecie: & eodem modo naturalis potentia ad reſiſtendum fortiter diuiſioni, & naturalis impotētia ad ægrè reſiſtendū; an diſtinguātur ſpecie*: vt durities ferri, per quā fortiter reſiſtit diuiſioni, diſtinguatúrne à mollitudine ceræ, per quā modo quodā debili reſiſtit eidem diuiſioni: hæc enim quaſi durities quædā imperfecta videtur, & prima opinio *diſtingui ſpecie* docet: Noſtra verò talem diſtinctionem negat.

Probatur autē teſtimonio Ariſt. cap. præſenti, vbi *potentiam naturalem* vocat qualitatē, per quam ſubſtātia ſimpliciter poteſt aliquid agere, vel cōtrario reſiſtere: impotentiā verò, qualitatē quandā debilem, & quaſi infirmam, ad eadem præſtāda: ſed debili quodam modo, & cum difficultate, quod eſt imperfectè illa præſtare, ſed perfectè, & imperfectè idē agere, aut eidē contrario reſiſtere, nō diſtinguuntur eſſentialiter: ergo nec naturalis potentia, & impotentia, ad idem agendum, vel eidē reſiſtendū, diſtinguūtur eſſentialiter, ex mente Ariſt. Probatur conſequentia, quia perfectè aut imperfectè efficere eandem operationem, ſolùm poteſt eſſe differentia accidentalis.

26 Probatur deinde ratione: Quia potentiæ diſtinguuntur ſpecie, per actus, & obiecta: ſed potentia, & impotentia ſunt facultates quædam naturales, aut potentiæ: ergo ſi ordinentur ad eundem actum, erunt eiuſdem ſpeciei. Probatur conſequentia: quia ſolùm differunt tanquam principium eiuſdem actus, aut eiuſdem reſiſtentiæ, perfectum & imperfectum, quod patet ſolùm eſſe differentiam accidentalem.

Ad arg. primæ opinionis, negandū eſt antecedēs: Quòd naturalis potētia, & impotētia dicāt rationes formales verè oppoſitas: nā licèt nomina ipſa potētiæ, & impotentiæ videātur oppoſita, ratione negationis, quā videtur ſignificare impotentia, tamē verè, nec rationes ſignificatæ opponūtur: nec nomina: quia impotentia non dicit purā negationem, ſed qualitatē poſitiuam, debilem tamen atque imperfectam: & imperfectio hæc, quaſi negatio eſt perfectionis, quam dicit potētia: & propter ea negationem videtur ſignificare nomen impotentię: ſed quia perfecta, & imperfecta facultas, aut potētia, reſpectu eiuſdem actus, nō poſſunt diſtingui ſpecie, nec eſſe verè oppoſitæ,

ideo

ideò nec rationes formales earum oppositæ sunt, nec nomina significant rationes verè oppositas: sed se habent sicut hæc duo nomina, perfectum, & imperfectum: quæ etiam videntur significare oppositas rationes, & specie diuersas, cùm tamen semper sint eiusdem speciei, si solùm secundùm rationem perfectæ, & imperfectæ distinguantur. Et eodem modo intelligẽdum est de mollitudine, & duritie, vt ordinaris ad fortiter, & debiliter resistendum: quæ licèt videantur specie differre, non tamen differunt, quia mollitudo hoc modo considerata, quasi durities quædam imperfecta est.

QVÆSTIO IV.

De his quæ pertinent ad passionem, & passibilem qualitatem.

QVatuor sunt disputanda circa passionem, & passibilem qualitatem. Primum, *An sint vera species qualitatis.* Secũdum, *An sint species distinctæ*: vel vna tantùm, & ita solùm distinguantur accidentaliter. Tertium, *An passiones animæ*, vt ira, gaudium, & similes, pertineant ad hanc speciem. Quartum, *An etiam in eadem ponantur obiecta omnium sensuum externorum.* Ideo, quatuor dubiis propositis, & solutis, maioris distinctionis, & claritatis gratia, soluta erit quæstio. 27

Primum dubium.

An passio, & passibilis qualitas sint vera species qualitatis.

PAssio, vt à significatione nominis incipiamus: *quatuor modis accipitur. Primò*, pro *quacũque, siue sit rei disconuenientis, aut noxiæ affectio, siue conuenientis, ac perficientis*: in qua acceptione non minùs vocatur passio, receptio speciei visibilis, aut visionis in oculo, quàm receptio caloris in aqua. vnde hæc acceptio passionis communissima est, & impropria.

Ideo accipitur secũdo modo, pro *sola receptione cõtrariæ qualitatis, aut disconuenientis*, per quã subiectum respiciẽs disponitur ad corruptionem: & hæc receptio propriè vocatur passio.

Sed accipitur tertiò, pro *operatione animæ sensitiuæ, facta cũ aliqua passione corporali secundæ acceptionis*, in qua acceptione, ira, gaudiũ, dolor, & tristitia dicũtur passiones: quia ex propria natura fiunt cum aliqua alteratione corporali: hoc est, cũ calefactione, aut frigefactione, aut alia simili: vnde passiones istæ duo includunt, nẽpe operationem sensibilẽ appetitus sensitiui: & alterationẽ naturalem corporis: nempe calefactionẽ, aut infrigidationẽ: illam formaliter, hanc verò quasi materialiter

& antecedenter, vel concomitãter. Ex quo factũ est, vt duobus modis definiantur, definitione *materiali* & *formali*, seu finali. *Materialiter* definiũtur, pro alteratione reali. *Formaliter* verò,
28 pro operatione sensitiua. Vt ira definitur, materialiter, quòd sit accésio sanguinis circa cor: formaliter verò, quòd sit appetitus vindictę. Et hęc acceptio tertia includit primã, & secundã. Nã actus appetitus sensitiui non est disconueniẽs, nec disponit appetitũ sensitiuum, in quo recipitur ad corruptionẽ, sed potius eum perficit: & ideo receptio eius impropriè dicitur passio, secundùm primam acceptionẽ: sicut receptio speciei visibilis, aut visionis in oculo: sed ex parte alterationis realis, cum qua fit, propriè dicitur passio, iuxta secũdam acceptionem, & ideo acceptio tertia, quasi mixta ex prima, & secunda vocari potest.

Quarto modo accipitur passio, pro *qualitate*, quæ est effectus passionis tertio modo sumptæ: vt rubor, qui apparet in facie ex verecundia, & pallor ex timore, dicuntur passiones: & passio in hac acceptione, est tertia species qualitatis.

Distinguitur autem a passibili qualitate: quia non solùm est effectus passionis, sed etiam modum illius habet *citò transiens*: passibilis autẽ qualitas, licèt sit effectus passionis, *permanet tamen in subiecto*; vt color rubeus ostẽdit, quem permanenter habent quidam homines, Ex hac autẽ differẽtia, *citò transeuntis, & permanentis*: prouenit alia, quã Arist. assignauit in litera inter passionẽ, & passibilem qualitatẽ: quòd *passio non denominat subiectũ simpliciter quale, sed bene passibilis qualitas id denominat*. Nõ enim dicitur homo rubeus, vel pallidus, ab illo colore rubeo apparente in facie, ex verecundia, aut ex timore, sed ruborem vel pallorem passus: sed ab eodem colore à natiuitate habito, rubeus vocatur, aut pallidus simpliciter.

29 Ex hac doctrina sumitur hoc arg pro ratione dubitandi, ad probandũ passionẽ, & passibilẽ qualitatẽ, nõ esse veras species qualitatis, sed quædã analogata eius: quia passio non est qualitas simpliciter, sed secũdùm quid: at verò passibilis qualitas, simpliciter est qualitas: ergo qualitas in communi, quæ est supremum genus huius prædicamẽti, nõ vniuocè, sed analogicè de vtraq; prædicatur: & ideo non tanquã genus de speciebus, sed tanquam analogum de analogatis Probatur antecedens: quia *Qualitas*; vt definit Arist. *est à qua denominamur quales*: sed à passione non denominamur quales simpliciter: benè tamen à passibili qualitate, vt ex eodem Aristotele, & communi modo loquendi probatum est: ergo sola passibilis qualitas, erit simpliciter qualitas, passio verò non nisi secundùm quid.

Respondetur nihilominus ad dubium propositum: quod passio, & passibilis qualitas vniuocè cõueniũt in ratione qualitatis

litatis in communi: & hæc prædicatur de illis, tanquam genus de sua specie; vel de suis speciebus.

Vt autem hoc explicetur, & simul probetur, notandum est, 30
duobus modis posse considerari passioné: nẽpe, *secundùm entitatem*, vel *essentiam*, aut *secundùm modum inhærendi in subiecto.* Entitas, aut essentia eius est, esse qualitatem productã per passioné: quod est esse effectũ passionis (vt vidimus.) Modus verò inhærendi, est per modum citò transeuntis: quem habet ex eadem passione, à qua causatur citò etiam transeunte: sed modus iste accidentalis est: quia accidit rubori, quod per causam permanentem, vel citò transeuntem producatur. Vnde sequitur, passionem secundùm essentiam consideratam esse qualitatem simpliciter: sed secundùm modum inhærendi accidentalẽ, esse qualitatem secundùm quid. Et quia ex modo inhærendi sumitur denominatio, nõ dicitur denominare subiectũ simpliciter; passibilis verò qualitas simpliciter denominat subiectum tale: quia modum permanentis habet: si verò sumeretur ex sola essentia, simpliciter denominaret, sicut qualitas passibilis.

Ex hac igitur doctrina colligitur arg. ad probandum, quòd vniuocè dicatur qualitas de passione, & passibili qualitate: & ideo tanquam genus: quia illud est vniuocum, cuius essentia simpliciter, & æqualiter participatur ab inferioribus: sed essentia qualitatis participatur æqualiter, & simpliciter à passione, & passibili qualitate: ergo vniuocè, & tanquam genus prædicatur de illis. Probatur minor: quia ad essentiã qualitatis pertinet, determinare, & qualificare subiectum: quòd verò sit per modum permanentis, vel citò transeuntis, accidentale est, ex breui, aut longo tempore desumptum: sed passio determinat, & qualificat subiectum simpliciter, quamuis parũ in eo duret: ergo est qualitas simpliciter, & ideo vniuocè: & tanquam genus, de ea, & passibili qualitate prędicatur qualitas in cõmuni.

Ad arg. verò allatum in contrariũ: Negandũ est antecedẽs, 31
& dũ dicitur, qualitatem esse, à qua denominamur quales: Respõdetur, per denominationẽ, non tam impositionẽ nominis significare Aristotelem, quàm effectũ formalẽ qualitatis. Vnde sensus definitionis est, Qualitas est, à qua sumus formaliter quales: denominatio verè aliquãdo sumitur ab essẽtia, aliquãdo ex modo inhærẽdi accidẽtali: vnde quòd à passione nõ denominemur quales simpliciter non tollit, quin sit simpliciter qualitas: quia formaliter efficit nos quales, vt probatũ est. Exẽplũ adducere possumus in albedine, de qua cõstat esse qualitatem simpliciter, & eiusdem speciei cum albedine parietis, quia habet essentiam albedinis, & effectũ formalẽ in subiecto, sicut illa; sed non denominat Æthiopem albũ simpliciter: quia

modus inhærēdi in toto corpore, aut solùm in vna parte, à quo sumitur denominatio, & de quo constat esse accidentalē, propter maiorem, aut minorem extensionem, diuersus est: nemo tamen dixit albedinem non prædicari vniuocè, tanquam speciem de suis indiuiduis, de albedine Æthiopis, & parietis: ita ergo iudicandum est de passione, & passibili qualitate.

DVBIVM II.

An passio, & passibilis qualitas sint diuersæ species, vel vna tantùm.

32 PRima opinio tenet, *Passionem, & passibilem qualitatem esse distinctas species, non minùs quàm habitum, & dispositionem:* quam probabilem iudicat Sotus quæstione vnica huius prędicamenti, in solutione ad confirmationem quarti argumenti: & sequuntur nonnulli ex modernis.

Probatúrque hoc arg. Habitus, & dispositio distinguuntur specie: quia ille est difficilè mobilis à subiecto, ex natura suæ causæ, dispositio verò facilè remouetur: sed ita se habēt passio, & passibilis qualitas: ergo distinguentur etiam in specie. Probatur minor: quia *passio* ex sententia Arist. *citò transit; passibilis qualitas permanet in subiecto*: & id habet vtraque ex natura suæ causæ: nam qualitas quæ est passio, ideò citò transit, quia est effectus passionis citò transeuntis: vt rubor causatus ex verecundia: sed rubor, qui habetur à natiuitate, habet causas permanentes: & ideò permanens est ex propria natura, & vocatur passibilis qualitas: & hanc differentiam manifestat denominatio. Nam passio, quia ex sua natura non permanet, nec subiectum denominat simpliciter: quod tamen præstat passibilis qualitas, propter permanentiam: ergo non minùs distinguuntur specie, quàm habitus & dispositio.

33 Secūda opinio opposita est, quòd *passio, & passibilis qualitas nō sint species distinctæ, sed vna, & eadē, & solùm distinguātur accidentaliter.* Hāc sequūtur Sotus vbi s̄. Fonseca 5. Met. c. 14. q. 2. sect. 3. & plures moderni. Et nobis videtur probabilior.

Et probatur ratione: Quia intrinseca conditio vtriusq; qualitatis est, quòd sit causa, vel effectus passionis: quòd verò citò transeuntis, aut diu permanentis, accidentalis est ratio: tamē in prima illa ratione essentiali cōueniunt: ergo solùm distinguūtur accidentaliter. Probatur minor: quia rubor causatus ex verecundia, est passio: si verò habeatur à natiuitate, est passibilis qualitas; sed rubores isti sunt eiusdē speciei: & solū distinguūtur accidētaliter: ergo passio, & passibilis qualitas sic se habebūt. Minorē probo. Quia essentia qualitatis euidēter colligitur ex effectu formali, quem habet in subiecto: sed rubores isti habēt eundem

eundem effectum formalem, qui est constituere hominem rubeum: & solùm diuersum ex eo, quod parum, vel multū duret, ratione causæ permanentis, aut transeuntis: quod patet esse accidentalem differentiam, respectu rubei formaliter: cùm non sit minùs rubeus formaliter homo, pro illo breui tēpore, quàm alter, qui habet eandem qualitatem à natiuitate: ergo non possunt distingui essentialiter, nec esse diuersæ species. Et cōfirmari potest, ac declarari simul: quia ad rationē ruboris essentialem, per accidens se habet, quod ab hac vel illa causa efficiente producatur: hoc est, permanente, vel transeunte, sicut ad rationem caloris: ergo ex hac parte non distinguuntur specie rubores diuersi: sed non habent aliam differentiam essentialem, sub genere qualitatis: ergo non distinguuntur essentialiter.

Ad arg. verò contrariæ opinionis, neganda est minor, quòd sic se habeat passio, & passibilis qualitas, sicut habitus, & dispositio. Et ratio differentiæ colligitur ex eodē Arist. 5. Met. c. 20. tex. 25. vbi docet, *Ad rationē habitus pertinere permanentiā*: quia habitus ex se dicit habere, aut possidere, quasi ex cōsuetudine, & cum diuturnitate: ergo vt qualitas sit habitus, diuturna esse debet: & si hoc habeat ex propria natura, habebit essentialiter: si verò ex aliqua causa extrinseca, vel accidentali, solùm habebit accidentaliter: & si ab intrinseco habeat oppositam conditionem; vt sit facilè mobilis à subiecto, necesse erit distingui essentialiter ab habitu. Et ita se habent dispositio, & habitus: vt in scientia & opinione ostendimus superiùs. Itaque duæ istæ qualitates non propter solam denominationem, aut significationem nominis distinguuntur, sed quia dicunt ex propria natura rationes diuersas facilè ac difficilè mobilem esse à subiecto. Passio verò, & passibilis qualitas solùm ex parte denominationis differunt: quæ tamen nō desumitur ex ratione essentiali earum, sed ex modo inhærendi in subiecto, quem constat esse accidentalem: ex eo enim passio dicitur rubor, & ex eo nō denominat subiectum simpliciter rubeum, quia per modum transeuntis inhæret. Quòd verò hoc sit ei accidentale, probatum est; cùm non variet effectum formalem eius: ergo passio, & passibilis qualitas solùm accidentaliter differunt: quia ad essentiam earum solùm pertinet esse causam, vel effectum passionis, in quo distinguuntur à cæteris speciebus qualitatis: eiò verò transire, vel diu permanere, à quo sumitur denominatio, accidentalis ratio est: cùm tamen ad rationem formalem habitus pertineat naturalis permanentia in subiecto: Et ex hoc cognoscitur satis probabiliter differentia vtriusque speciei, & solutio argumenti intelligitur.

DV

DVBIVM III.

An passiones animæ pertineant ad hanc speciem qualitatis.

PAssiones animæ sunt, ira, gaudium, tristitia, delectatio, & similes: de quibus superiùs diximus, eas duo habere. Vnũ pro formali, quod est esse operationes appetitus sensitiui: aliud pro *materiali*, nempe alterationem corpoream, cum qua fiunt: vt calefactionem, aut infrigidationem corporis, aut alicuius partis eius: quærit ergo dubium, *An collocentur in hac specie.*

Et prima opinio asserit, *has passiones non pertinere ad hoc prædicamentum*: vt sunt operationes appetitus sensitiui: sed solùm vt de materiali dicunt qualitates reales receptas in corpore, per veram alterationem: ita plures moderni.

36 Probatur testimonio Arist. qui tristitiam & delectationem collocauit in prædicamento actionis, nõ alia ratione, nisi quia sunt actiones appetitus sensitiui: ergo hoc modo sumptæ, non possunt pertinere ad hoc prædicamentum. Probatur consequentia quia impossibile est eandem rem, secundùm eandem rationem formalem, pertinere ad duo prædicamenta.

Probatur etiam ratione Quia tristitia, & delectatio procedunt ab appetitu sensitiuo, per quem tristari, aut delectari dicitur homo: sicut per visum videre, & per auditum audire: ergo sunt actiones immanentes: quæ ab eodẽ, vt agente, procedunt, & in eodẽ, vt in subiecto, recipiuntur: & vt in eo receptæ, dicũtur passiones: quia actio, vt recepta in passo, dicitur passio: sed actio & passio, vt tales sunt, nihil de qualitate habent, sed in propriis prædicamentis, actionis, & passionis, collocantur: ergo passiones istæ; vt procedunt ab appetitu sensitiuo, & in eo recipiuntur, non pertinent ad hoc prædicamentum: bene tamen ratione qualitatis materialis, nempe caloris, aut frigiditatis, quæ simul dum fiunt, imprimitur subiecto, vel alicui parti eius, per alterationem realem, pertinere possunt.

37 Secũda opinio est opposita: quòd *passiones istæ, nõ solùm ratione materialis, sed ratione formalis, pertineant ad hanc speciem*: quã plures moderni tenent: & mihi videtur necessariò tenenda in doctrina Arist. Quod sic probo: Aristot. c. præsenti asserit, Irã, & amentiam, & alias passiones, si permanentes sint; vt dum habentur à natiuitate, denominare hominem simpliciter amentem, vel iracundum, & esse passibiles qualitates: si verò citò transeant, non denominare hominem iracũdum, aut amentẽ, sed solùm dici earum ratione iram, aut amentiã passum, & tũc esse passiones: ergo sẽtit in hoc prædicamẽto aliquo modo collocari; vt procedũt ab appetitu sensitiuo. Quod n. autores primæ opinionis asserũt, Arist. solũ de eis loqui sub ratione materiali

riali alterationis, cū qua fiunt, & non sub ratione formali, qua procedunt ab appetitu sensitiuo: friuolum est, & euidēter falsum: quod sic probo: Passiones istæ non denominăt iracūdos, vel amētes homines, ratione caloris, vel calefactionis, cū qua fiūt, sed, vt procedūt ab appetitu sensitiuo, turbāte, aut tollēte vsum rationis: sed Arist. docet pertinere ad hoc prædicamentum, vt denominant hominem iracundum, vel amentem: ergo non solùm secundùm materialem calorem, aut frigiditatem, quæ imprimitur in corpore, dum fiunt, sed, vt procedunt ab appetitu sensitiuo, intelligit esse qualitates huius speciei.

Sed tota difficultas huius rei cōsistit in inuenienda ratione 38 qualitatis, quā passiones istæ habeant: vt sunt actiones appetitus sensitiui: atque etiam in distinguenda in eis eadem ratione qualitatis inuenta à rationibus actionis, & passionis. Vtrumq; autem colligi debet ex doctrina D. Tho. 1. 2. q. 1. a. 2. & 3. vbi distinguit appetitū sensitiuum à rationali, qui est volūtas: quòd rationalis nō est potētia corporea, nec existēs in organo corporeo: sed cùm sit spiritualis, immediatè inhęret animę, & per animā cōmunicatur corpori: appetitus verò sensitiuus, potētia corporea est, sicut visus, & auditus: & ideo est in organo corporeo, tanquā in proximo, & adæquato subiecto. Vnde sequitur alia differētia; ꝙ operatio volūtatis procedit immediatè à volūtate, & nō medio organo corporeo: operatio verò appetitus sensitiui, procedit immediatè à cōposito, hoc est, ab illa parte corporis, in qua est hæc potētia tanquā in subiecto, sicut visus ab oculo: & ideo fit medio organo corporeo, sicut visus medio oculo. Et hęc est causa, ob quā fit cū alteratione corporali eiusdē organi, aut partis in qua residet: & quo vehementiores sunt 39 actus appetitus, eo maiorem commotionem, & alterationem corporis excitant. Hæc autē alteratio: aut contraria est cōplexioni corporis, aut non: si cōtraria non sit, excessum tamē habet semper, ratione cuius discōueniēs est ei, multò magis, si est contraria. Vnde fit, vt semper disponat aliquo modo corpus, in quo recipitur ad corruptionem: & propterea vocatur propriè passio: à qua actus appetitus, qui cum ea fiunt, vocantur passiones animæ: quia semper habent coniunctā hanc passionē.

Duæ igitur sunt actiones realiter distinctæ, in quacūq; passione animæ, vt in ira, & gaudio: vna appetitus in eodē recepta: alia verò alteratio corporalis, recepta in corpore: & vtraq; habet terminū per ipsam productū: & terminus quidem alterationis per sensū cognoscitur, vt rubor in verecūdia, cognoscitur per visum. Terminus verò productus per actionem appetitus, nō cognoscitur sensu, quia interiùs producitur; & manet: nam irā nō cognoscimus, nisi per ruborem, vel alio signo, aut verbo

verbo manifestetur. Est tamen qualitas quædã corporea, sicut actus ipse appetitus, corporea actio est: verũ non habet nomẽ propriũ, quo significetur, sed nomine eiusdẽ actionis solet significari: quemadmodũ actus amoris, à voluntate procedens suum habet terminum productũ; cùm sit vera actio: sed nõ habet propriũ nomen: & ideo vocamus eum amorem actualẽ: & est qualitas quædã producta, per modũ actualis impressionis.

40 Ita ergo terminũ actionis appetitus vocamus nomine actionis, & dicimus esse irã actualem, vel actualẽ tristitiã: estq; qualitas, quam idem net appetitus sibi imprimit per suã actionẽ: sicut intellectus imprimit sibi per actionem vitalem propriã, speciem impressam; quæ est qualitas quædã per modum actus per quã rem ab ea repræsentatam intelligit. Hos igitur terminos actionũ appetitus, vocamus etiam passiones, tribuẽtes eis nomina earundem actionũ: & si per actiones citò transeuntes producãtur, dicuntur passiones: vt qualitas interior, producta per actionẽ appetitus, quæ dicitur vereeũdia: si verò per actionem quasi permanentem producatur, vt est iracundia, aut dementia ab ipsa natiuitate habita, vocatur passibilis qualitas.

41 Ex quibus iam patet: Primò veritas Aristoteliex sententiæ, quã sequimur: nam quatuor sunt in his passionibus Primũ est materiale, nempe alteratio corporea. Secundũ, *Terminus eius*, qui est corporea qualitas, cũ qua fiunt, vt color, seu calefactio aut infrigidatio. Teriũ, *formale*, & est actio appetitus, habens proprium terminum: qui est qualitas quædã quam sibi imprimit appetitus per eandẽ actionem: & hæc qualitas est. Quartũ, & vocatur *passio*: sicut actio appetitus, passio vocatur: quia fit cum passione corporali. Ex his autem quatuor duæ sunt actiones: nempe alteratio corporea, & actus appetitus: & duo sunt termini earum, qui verè sunt qualitates: nempe calor, aut frigiditas producta per alterationẽ: & ira, aut amentia actualis, producta per actionem appetitus, quæ vocatur ira. De actionibus autem certum est, non pertinere ad hoc prædicamentum ratione sui: quia non sunt qualitates, sed ad prædicamentum actionis: & vt recipiuntur in subiecto, ad prædicamentum passionis: termini verò propriè pertinent ad hoc prædicamentũ: & ratione eorũ actiones ipsæ: quamuis nomẽ passionis, & passibilis qualitatis, ab eisdem actionibus sumant termini: nam si per actiones citò transeuntes producantur, passiones dicuntur: si verò per diuturnas, passibiles qualitates.

42 Secũdò patet falsitas primę opinionis, asserẽtis, passiones appetitus solùm pertinere ad prædicamentũ hoc, & ad hãc eius speciẽ; ratione materialis alterationis, cũ qua fiunt, & non ratione actus ipsius appetitus. Patet autẽ ex doctrina tradita etiã actiones

actiones appetitus, ratione sui termini, propriè, & formaliter pertinere ad hanc Categoriam. Quod probatur hac ratione: Passio, & passibilis qualitas dicuntur tales; quia sunt effectus passionis citò transeuntis, aut diu permanentis: sed qualitates interiores, productæ in appetitu, per actiones eius quæ dicuntur ira, vel amentia, vel aliis nominibus nominantur, sunt effectus earundem actionum, quæ vocantur passiones: ergo verè, & propriè dicentur etiam passiones huius speciei, si citò transeant; vel passibiles qualitates, si diu permaneant.

Ad testimoniũ Arist. pro prima opinione, respondetur, Passiones appetitus collocasse Arist. in prædicamento actionis, sumendo eas pro actionibus eiusdem appetitus: in hoc autem prædicamento, & in hac specie, pro terminis earundem actionum: qui verè & propriè sunt qualitates; vt explicatum est. Et hæc eadem distinctio soluit argumentum eiusdem sententiæ. 43

Dubium quartum.

An obiecta omnium sensuum externorum, vt obiecta eorum sunt, pertineant ad hanc speciem qualitatis.

Obiectum visus est color, atque etiam lux; obiectum auditus, sonus, olfactus, odores; obiectum gustus, sunt sapores; & obiectum tactus, sunt quatuor primæ qualitates: quæ ideo vocantur communiter qualitates tangibiles, vt calor, frigus, humor, & siccitas. Et de his omnibus obiectis sensuũ certum est, primò, esse veras qualitates, & pertinere ad hoc prædicamentum. Certum est secundò pertinere ad hanc speciem, in quantum sunt effectus passionis: quia vel per aliquam alterationem realem producuntur: & ideo impressio earum propriè appellatur passio, aut passibilis qualitas huius speciei: vel ex communi permixtione, aut actione primarum qualitatum inter sese generantur: hoc etiam modo appellantur qualitates passibiles si sint permanentes, vel passiones, si citò transeant: dubium verò solùm esse potest: *An sub ratione formali obiectiua, per quam causant sensationem; vt visionem, & auditionem in sensibus, sint qualitates passibiles huius speciei.* 44

Et ratio dubitandi ex vna parte est: quia sensatio, quam causant in sensu, procedit ab eis, simul concurrentibus cum potentia sensitiua, & recipitur in eadem: & quatenus recipitur, appellatur passio: ergo sunt causa passionis in sensu: sed passibilem qualitatem vocat Arist. *Eam quæ causat passionem in sensu*: ergo obiecta omnium sensuum, vt talia sunt, erunt passibiles qualitates huius speciei.

Ex alia verò parte, habemus expressum testimonium Arist. c. præsenti, vbi de solis obiectis gustus, & tactus cõcedit esse passibiles 45

sibiles qualitates: quia causant passionem in sensu: de coloribus verò, quæ sunt obiecta visus; negat hac ratione esse passibiles qualitates: sed solùm id habere eas concedit, in quantum sunt effectus alicuius passionis, per quam producuntur.

Prima opinio est quorundam modernorum, asserentiū, *omnia obiecta sensuum, vt talia, esse passibiles qualitates*, quia causant passionem in sensu: sed Arist. quia manifestum hoc erat in sensu gustus, & tactus: ideo solùm id cōcessit expresè obiectis eorum: non tamē negauit obiectis aliorum sensuum: sed quia in eis non erat res ita clara, de illis docuit alia ratione esse passibiles qualitates, nempe, quia sunt effectus passionis.

45 Hæc sententia nō potest defendi in doctrina Arist. quia expressis verbis negat obiecta visus esse passibiles qualitates, quia causant passionē in sensu. Sed nec tenēda est, cōsiderata natura huius speciei: quod ita probo: Solū dicitur qualitas passibilis huius speciei; in quātū effectus est passionis: vt illa, quæ est effectus veræ passionis, aut eius actionis, quæ cū vera passione fit: vnde species expressa, quæ producitur per intellectionē, vel quæ producitur in sensib. internis, ex sensationibus sensuū externorū, nō dicūtur passibiles qualitates: quia operatio intellectus, nec est vera passio, sed impropriissima: nec fit cū vera passione: ergo nec dicetur aliqua qualitas passibilis, in quātū causa passionis: nisi sit causa veræ ac propriæ passionis: sed colores nō causant verā passionē in visu, quia visio, nec est vera passio, vt recepta in visu, sed cōmunissima: nec fit cū vera passione: ergo nō sunt passibiles qualitates, quia causant passionē in sensu. Vera igitur mēs Arist. est, & vera sentētia, ac tenēda, *Quòd solū obiectū gustus, olfactus, & tactus sunt passibiles qualitates*, quia causant passionem in sensu: obiecta verò visus, & auditus, non hac ratione, sed solùm, quia sunt effectus alicuius passionis.

46 Quod vt explicemus simul, & probemus, notanda est differentia inter obiecta gustus, olfactus, & tactus ex vna parte, & obiecta visus, & auditus ex altera: quòd illa natura mouēt sensus, vt percipiantur ab eis, cum reali alteratione organi: nēpe cum humectatione, aut calefactione, vel alia simili qualitate: quæ vt recipiuntur in organis, propriè appellantur passiones: cum aliquo modo disponant subiectum, in quo recipiūtur, ad corruptionem: vnde sensationes horum sensuum, propriè dicuntur passiones: quia licèt ipsæ secundū se passiones propriæ, non essent tales, nihilominus sic appellātur: quia fiunt cū vera passione, sicut de passionibus appetitus dictum est. Obiecta verò visus, & auditus, nec secundùm se propriè appellantur passiones, nec per se fiunt cum vera passione: licèt aliquando fortè contingat per accidens, cum vera passione fieri.

Ex hac

Ex hac differentia ſequitur,verum eſſe, quod aſſerit Ariſto. 47
Solùm obiecta triũ ſenſuum eſſe paſſibiles qualitates,quia cauſant paſſionẽ in ſenſu:obiecta verò viſus,& auditus, nõ hac ratione,ſed ſolùm quia ſunt effectus paſſionis. Et probatur hac ratione. Paſſibilis qualitas dicitur illa,quæ cauſat paſſionem in ſenſu:ergo qualis fuerit paſſio cauſata,talis erit denominatio qualitatis paſſibilis , ſed ſola obiecta trium ſenſuum cauſant paſſionem propriè dictam in ſenſibus,cùm moueant ſenſus cũ vera,ac reali alteratione,quæ paſſio propriè appellatur: cætera verò ſolùm cauſant paſſionem impropriiſſimam : ergo illæ ſolùm erunt paſſibiles qualitates propriè loquendo;quia cauſant paſſionem in ſenſu:hæc verò non,ſed alia ratione.

Ad arg.pro ratione dubitandi propoſitum,diſtinguenda eſt minor,nam Ariſtot.non definit paſſibilem qualitatem per id quod cauſet paſſionem quãlibet in ſenſu,ſed propriè dictam: obiectum verò viſus,& auditus,ſolùm ſunt cauſa paſſionis cõmunis,& impropriæ:& ideo non ſunt paſſibiles qualitates: in quantum paſſibilis qualitas cauſat paſſionem in ſenſu:ſed alio titulo,vel ratione , quia ſunt effectus paſſionis : teſtimonium autem Ariſt.noſtram ſententiam confirmat,vt vidimus.

QVÆSTIO V.

Quid per Formam,& Figuram intelligat Ariſt.& an ſint diuerſæ ſpecies qualitatis,vel eadem.

CIrca primum, variæ ſunt acceptiones *Formæ*. Nam primò 48 accipitur pro pulchritudine rei,quæ reſultat ex debita ordinatione partium. Secundò,pro *forma ſubſtantiali* , a qua res accipit eſſe,vt ab anima homo.Tertiò,pro *exteriori figura rerũ*, non ſolùm naturalium,ſed etiam artificialium:vt quod artificioſum eſt in cathedra,vocamus formam eius.

Et ſecundùm has diuerſas acceptiones,diuerſo modo ſumũtur ab expoſitoribus *forma*,& *figura*:nam quidam per figuram intelligunt eam quæ in rebus non viuentibus, reperitur : per formam verò, eam quæ in viuentibus. Ita Ammonius c. præſenti.Hæc tamen expoſitio non eſt tenẽda,quia nulla videtur differentia in figuris harum rerum,propter quam vna ſit, aut dicatur forma,& altera figura.

Ideo Boëtius,& Simplicius ibidem,formam aſſerunt appellari ab Ariſt. *Pulchritudinem reſultantem ex debita membrorum coaptatione,ac diſtinctione*: *Figuram verò eam,quæ reſultat ex ſola quantitate*: vt triangularem,& quadrangularem : Sed nec expoſitio hæc poteſt eſſe ad mentem Ariſt. qui in hoc c.pulchritudinem collocauit in ſpecie habitus.

Albertus Mag tract.de prædicamento qualitatis,c.8. *figurã*

ait *respectu solius quãtitatis dici*: quia nõ videtur esse aliud, quã terminatio quantitatis: nam anguli, quib. constat figura triãgularis, & quadrãgularis, nõ videtur esse aliud, præter lineas, qui sunt termini quantitatis: formã vero per ordinem ad substantiam: nam sicut forma substantialis continet totam perfectionem speciei: ita qualitas huius speciei totam perfectionem eius manifestat: vnde res diuersarum specierum, propter diuersas formas substantiales, diuersas habent figuras.

49 Sententia D. Thom. probabilior est, quam iam ferè omnes moderni Interpretes sequũtur: eam verò his verbis explicat 7. lib. Phys. lect. 7. *Considerandum est, quòd forma, & figura in hoc ab inuicem differunt, quòd figura importat terminationẽ quantitatis: est enim figura, quæ termino, vel terminis cõprehẽditur: forma verò dicitur, quæ dat esse specificum artificiato: nam forma artificiatorũ sunt accidentia.* Quibus clarè docet, figuram esse nudã terminationem quantitatis: formã verò dicere ordinẽ ad compositũ artificiale. Et huius veritatis signũ est: quòd *figura reperitur in quantitatibus Mathematicis, abstrahentibus à materia sensibili*, vt docet Arist. 5. Meta c. 14. vbi res Mathematicas immobiles, hoc est, abstrahentes à motu, *figuras* vocat. Et hæc non solùm reperitur in quantitatibus cõtinuis, sed etiam in numeris: non quidem simplicibus, sed compositis: nam binarius non dicit aliquam figuram: senarius verò, qui ex duobus ternariis componitur, præter vnitates ipsas, quę sunt quãtitates, certam habet figuram, ex ipsamet compositione resultantem: vt docet expressè Arist. 5. Met. c. 14.

50 Sed hoc debet notari circa hanc expositionem: quod dũ figura appellatur terminus, vel terminatio quãtitatis: duob. modis intelligi potest. Primo, de termino proprio, & intrinseco quãtitatis: vt de punctis lineæ, & lineis superficierum & superficiebus corporis: in quo sensu non est verũ; quia isti termini essentiales sunt quãtitati: figura verò accidens eius est, ad prædicamentũ qualitatis pertinens. Secũdo, de termino accidentali, & quasi extrinseco: qui intrinsecos terminos, & intrinsecã terminationẽ consequitur: & eiusmodi termini, vel terminatio, propriè loquendo, habent rationem figuræ. Et huius ratio est: quia tres anguli, ex quibus constituitur figura triangularis, pręsupponunt tres lineas, suis punctis iam terminatas: & ex eis iam terminatis, atque completis in sua specie, figura triangula fit. Ex quibus intelligitur: potiùs dicendum esse, claritatis, ac proprietatis gratia, figuram resultare ex terminis, vel ex terminatione quantitatis, quàm esse terminum, aut terminationẽ quantitatis: nã terminus quãtitatis, aut terminatio eius, incõpletũ quid est, cũ sit indiuisibile, vel ab indiuisibilib. facta: ideo

non

non habet aliā speciem, vel prædicamentum, ab ipsis quātitatibus: figura verò cōpletum quid est, ex genere, & differentia compositum, & per se habet speciem, atque prædicamentum.

Circa secundum verò, An forma, & figura distinguātur specie: quidam interpretes diuersas species eas faciunt, ex eo distinctas, quòd figura abstrahit à materia sensibili: forma verò dicit ordinem ad materiam sensibilem; tribuens speciem artificialibus, & manifestam faciens speciem rerum naturalium: vt constat in forma statuæ, & exteriori hominis.

Tenendum tamen est: Formam & figuram non esse diuersas species qualitatis, sed vnā, & eandem: & solùm distingui accidentaliter Probatur hac ratione: Eadē res prout magis, vel minùs abstracta à materia cōsideratur, nō distinguitur specie: sed solùm accidentaliter: in quantū diuersum ordinē dicit ad materiā: vt homo Physicè cōsideratus, prout componitur ex materia, & forma, & habet in se principiū motus, non distinguitur specie à se ipso, prout composito ex genere, & differentia, quo pacto non dicit ordinem ad materiā sensibilem: sed forma, & figura solùm ex eo distinguūtur, quòd figura abstrahit à materia sensibili, forma verò eandē respicit: ergo nō distinguuntur specie, sed solùm accidentaliter. Probatur consequentia: quia accidētalis est ei ordo ad materiā sensibilē, vel abstractio ab ea: licèt enim ad diuersas scientias pertineat res, vt diuerso modo abstrahitur à materia, tamen pertinere ad eandē, vel diuersam sciētiā, sic vel aliter esse abstrahibilē à materia, accidit ei, quāuis scientiæ essentialis sit talis modus abstrahendi à materia.

CAPVT IX.

De prædicamento Actionis, & Passionis.

QVATVOR explicanda sunt circa hęc duo prædicamenta actionis, & passionis. Primum est, *Quid nomine actionis, & passionis significetur*. Secundum, *Quid vtraque sit*. Tertium, *Quæ sint genera suprema vtriusque prædicamenti: & In quas species diuidantur*, (ex his enim ordinatio prædicamentalis fit.) Quartum, *Quot, & quæ sin proprietates actionis, & passionis*. 1

Circa primū, diuersæ sunt acceptiones actionis, & passionis: non primò accipitur actio Grāmaticali modo, pro significato cuiuslibet verbi actiui, siue propriè sit actio, siue per modum actionis significetur. Sed hac acceptione omissa, quia non est realis; sed nominalis: tribus modis accipitur actio realiter. Primò, *pro solo actu libero volūtatis*: & hoc modo sumitur ab Arist. 2. lib. Magnorū moraliū, c. 2. Secundo modo sumitur vniuersalius, *pro qualibet actione immanēte*: sub qua cōprehenduntur nō

solùm actiones intellectus, & volũtatis, sed etiã appetitus sensitiui & sensuum externorũ & internorũ: qua acceptione vitur Arist. 6. lib. Ethic. cap. 4. Postrema acceptio adhuc est vniuersalior, tamen propria, pro *quacunque actione cuiuslibet agẽtis*, libera vel necessaria, immanente, vel trãseunte. Et hoc modo accipit actionem Arist. cap. præsenti; quod euidenter probãt exẽpla eius, tam in actionibus immanentibus, vt in dolore, & tristitia, quàm in trãseuntibus, vt in calefactione, & infrigidatione, ab eo assignata. In hac etiã vniuersali acceptione actio est supremum genus prædicamenti actionis: & passio supremum genus prædicamenti passionis: nam quæ de actione dicta sunt, eodem modo intelliguntur de passione: cùm passio non sit aliud, quàm actio ipsa, prout recepta in subiecto.

Quid Actio, & Passio sint.

2 GIlbertus Porretanus, (qui ideo auctor sex principiorum vocatur, quia libellum quendam de sex vltimis prædicamẽtis scripsit) sic definit actionẽ: *Actio est, secundum quam in id quod subiicitur agere dicimur* Hæc tamen definitio limitata est: quia solùm comprehendit actiones transeuntes: quia per has solùm dicimur agere circa aliud à nobis subiectũ: immanentes verò nõ circa aliud versantur, sed in eodẽ agente manent: nec etiã comprehendit actiones, quæ non habent præsuppositum subiectũ, nec ideo mutationes sunt (si tamen aliquæ ex his reperiãtur, quód adhuc est in opinione positũ). Alia igitur definitio vniuersalior assignãdã omnino est, quæ omnes cõprehẽdat: & ea talis esse poterit. Actio est, *qua media, vt via, effectus recipit esse, vel conseruationẽ eius ab agẽte.* Passio verò erit, *à qua aliquid dicitur pati, per impressionẽ effectus ab agẽte.* Et licèt modus quo distinguũtur actio, & passio, nõ pertineat ad præsentẽ cõsiderationem, sed ad Physicã, de quo agit Arist. 3. lib. Physic. tamen ex mente eius, atque communi sententia scholæ, non distinguuntur realiter, sed ratione ratiocinata: hoc est, per intellectũ, supposito fundamento in re; nam in eadem entitate ab agente procedẽte, cõsiderat intellectus rationẽ egressionis ab eo, & receptionis in passo: & hoc est distinguere rationes formales earum: quæ constituunt diuersa prædicamenta: nã, vt superiùs probauimus, nõ requiritur distinctio realis, aut ex natura rei inter prædicamenta, sed rationis ratiocinatæ sufficit.

Quot, & quæ genera, & species, habeant actio, & passio.

3 PRima diuisione, diuiditur actio in eam: Quæ versatur *circa subiectum præsuppositum*: & hæc dicitur eductio formæ de poten

potentia materiæ, aut vnitio eius cum materia, dicitur etiã generatio. Et in aliam: Quæ non versatur *circa præsuppositum subiectum*: sed per eam producitur res ex nihilo, & talis est creatio: si tamen vera actio est, & non sola relatio depẽdentiæ creaturæ à Deo: quod adhuc est in opinione positum.

Secunda diuisione, diuiditur in actionem *Substantialem*, & *Accidentalem*: illa est, per quam producitur aut conseruatur substantia, hęc verò per quam producitur accidens: & sub vtraque comprehenduntur plures species.

Tertia diuisio actionis est, in *Immanentem*, & *Transeuntem*. 4
Actio immanens est, quæ non versatur circa aliquod subiectũ, extra agentem causam, nec effectum aliquem extra illam producit: sed ipsa cum suo termino producto, manet in eodem agente; vt visio, auditio, & actio vitalis intellectus, per quam producitur verbum mẽtis ad intelligendũ. Actio verò transiẽs est, quæ non manet in agente, sed circa subiectum extra illud versatur: aut effectum omnino extra illud producit: vt generatio hominis & calefactio aquæ.

Quartò diuiditur in actionem *Successiuam*, & *Instantaneam*. Successiua est calefactio, & nutritio: Instantanea, est generatio hominis. Et quodlibet horum membrorũ habet suas species, vsque ad infimas: atq; ex his omnibus generibus, & speciebus sub genere supremo, constituitur ordinatio prædicamentalis actionis. Et eodem modo constituendum est prædicamentum passionis, quia eisdem diuisionibus diuiditur passio.

Quot, & quæ sint proprietates actionis & passionis.

QVatuor solent enumerari proprietates actionis & passio- 5
nis: ex quib. duas assignauit Arist. in litera. Prima est, *Habere contrarium*. Secunda, *Suscipere magis, & minus*: sed neutra conuenit omni actioni & passioni, sed his tãtùm, quæ versantur circa terminos habentes contrarium: quales sunt actio calefactionis, & infrigidationis, ac similes: nec etiam conueniũt
proprietates istæ prætereà his actionibus ratione sui; sed so- 6
lùm ratione terminorum: inter quos reperitur contrarietas.

Duas alias posuit Gilbertus. Primam, & in ordine tertiam, quòd proprium sit actioni, & passioni, *semper esse cum motu, aut mutatione*, sed etiam de hac nõ est certum, quòd omni actioni conueniat: quia multi ponunt actiones sine subiectis præsuppositis: de quib. ideo certũ est, non esse motus, vel mutationes.

Secũda proprietas, & vltima in ordine est, *Quòd actio inferat passionem, simúlque cum ea fit*: de qua certum est, quòd cõueniat actioni quarto modo: quia cũ actio & passio sint eadẽ entitas; & prætereà necesse sit actionẽ, cùm sit accidẽs, in aliquo reci-

pi:& vt recepta, sit passio, necesse est inferre passionem, & semper esse cum ea.

CAPVT X.

De cæteris prædicamentis.

Prædicamentum Quando.

1 TRia explicari debent, vt intelligatur natura huius prædicamenti. Primum, quid sit *Quando*, vel in quo consistat ratio formalis eius. Secundũ, *Quot, & quas habeat species*, ex quibus fiat ordinatio prædicamentalis eius. Tertium, *Quot, & quæ sint eius proprietates.*

Explicatur in quo consistat ratio formalis prædicamenti Quando.

ARistoteles non definiuit *Quando*, nec docuit, in quonam formalis ratio eius cõsistat: sed definiuit Gilber. quamuis obscura admodum definitione, dicens. Quando est id *quod ex adiacentia temporis relinquitur*: per adiacentiam verò videtur significare, esse aliquam denominationem, prouenientem rebus ex tempore, aut ex eo quod in tempore sint.

Hæc autem definitio Gilberti diuersis modis explicatur, & D. Th. duas posuit explicationes eius, opusc. 48. tract. de sex vltimis prædicamentis, c. 1. & 2. ex diuersis auctoribus collectas. Prima asserit, *tempus duobus modis considerari*. Primo, vt est mensura successiua, & continua. Secundo, vt explicatur ad mensurandam substantiam, & motum, vel operationem eius: ex qua applicatione procedit vt denominentur mensurata à tẽpore, denominatione quadam extrinseca: & dicantur esse, fuisse, aut futura esse: & actio dicatur hesterna, vel hodierna. Hæc igitur denominatio extrinseca est illud, quod ex adiacentia temporis relinquitur: hoc est ex eo, quòd tempus circumstat substantiã, & eius operationes: circumstare verò non est aliud, quam intrinseca ratione ad eas pertinere, & non per inhæsionem.

2 Secunda non est multum diuersa: asserit enim, *id quod ex tẽpore relinquitur esse, quòd substãtia & operationes eius tempori subdita dicantur*: in quantũ non totum suum esse habẽt simul, sed quasi augmentum, vel extẽsionẽ, aut intensionem a tempore accipiunt: & in eo dicũtur crescere, cõsenescere, ac tandẽ ab eo consumi: & hoc est prædicamentũ, Quãdo, nẽpe tẽpori subdi.

Duæ istæ explicationes in eo conueniunt, ꝙ vtraque ponit prędicamentũ Quãdo, in sola denominatione extrinseca à tẽpore cõsistere: & ideo falsa est; quod sic probo: Prædicamẽtalis ordinatio, si vera est, ex veris generib. & specieb. licẽt imperfectis ac diminutis fieri debet, sed ex sola denominatione extrinseca,

ſeca, nec genus, nec ſpecies ſumi poſſunt: ergo ex ea ſola nõ poteſt cõſtare prædicamentũ. Probatur minor, quia genus & ſpecies dicunt aliquã naturam, & entitatem realẽ: ſed denominatio extrinſeca, nec eſt aliqua natura, nec aliqua entitas realis in rebus, quibus prædicamentum hoc conuenire poteſt, vt patet: ergo non poteſt ex ea ſola prædicamentum conſtitui.

Secundò: Si aliquid intrinſecum ponunt, non poteſt eſſe abſolutum: quia nulla entitas abſoluta reſultat in rebus, aut in tempore ipſo, ex adiacentia eius, ſed ad ſummũ relatio aliqua: quæ ſi realis ſit, pertinebit ad prædicamẽtum, Ad aliquid; ſi rationis, ad nullum: ergo non poteſt ex tali adiacentia temporis conſtitui reale prædicamentum: aut certè non diſtinctum à prædicamento, Ad aliquid. 3

Propterea moderni quidã aſſerunt, tria eſſe conſideranda in hoc prædicamento, ſicut in cæteris: nempe, *Formã denominantem ſubiectum*: & hanc dicunt eſſe *Durationem*, & *ſubiectũ denominatũ ab ea*: & hoc eſſe *Motum*, aut rem aliã durantem, & effectum formalẽ. *Effectum verò formalem* non eſſe alium, quàm durare in eſſe: ideo concretum eſſe, *Durans*, vt ſic. Sed qui hanc opinionem tenent, diuiſi ſunt: nam quidã ab hoc prędicamento excludunt non ſolùm æternitatem, quæ duratio infinita eſt, ſed etiam tempus: quia cùm pertineat ad prædicamentum quantitatis, non poteſt in iſto collocari; vnde abſtractũ huius prædicamenti aſſerunt eſſe durationem creatam indiuiſibilẽ: ſub qua collocatur æuum Angelorum, & duratio ſubſtantiæ corporeæ, tanquam genera ſubalterna: quarum quælibet durationum, aiunt, diuiditur in diuerſas durationes eiuſdem generis, ſed diuerſæ ſpeciei, ſecundùm diuerſitatem ſpecificam Angelorum, & ſubſtantiarum corporearum.

Hæc tamen ſententia primò eſt cõtra Ariſt. in hoc lib. prædicamentorum, cap. 4. vbi cùm enumeraſſet prædicamenta, & perueniſſet ad hoc, ita ait, *Quando autem, vt heri, ſuperiori anno*, &c. Quæ verba tempus expreſsè ſignificant; vt patet. 4

Deinde eſt contra rationem: Quia vel æuum, & duratio alia ſubſtãtiæ corporeę pertinẽt ad hoc prędicamentũ: quia durationes creatæ ſunt: vel quia indiuiſibiles: nõ propter ſecundũ: quia ratio diuiſibilis, vel indiuiſibilis impertinens eſt ad hoc prædicamentum, cùm id non ſit quantitas, ſed quando: ergo pertinent, quia ſunt durationes creatæ, ſed tempus eſt vera duratio creata: ergo non poteſt excludi ab hoc prædicamento.

Noſtra igitur ſentẽtia eſt; quòd Quando in abſtracto ſignificat durationem creatã in communi, vt comprehendit æuum, durationem indiuiſibilem ſubſtantiæ corporeæ, & durationẽ ſucceſſiuam motus, quæ eſt tempus, in concreto verò rem

durantem, duratione creata: ita tenent plures moderni.

5 Et probatur, à sufficienti diuisione : quia *Quando*, dicit aliquo modo durationem; vt manifestum est, nō tamen dr rationem comprehendit infinitam Dei: quia hæc non pert net ad prædicamentum: ergo dicit durationem creatam comprehendentem successiuam, & momentaneam, siue sit Angelica , ... alia quæcunque creata. Probatur consequentia: quia successiua non potest excludi, vt probatū est: nec etiam momentanea, vel indiuisibilis: quia talis duratio, cùm sit accidens creatū, & completum, per se debet pertinere ad aliquod prædicamentū: sed ad nullum præter hoc, pertinere potest: ergo in eo erit per se collocanda: & ita supremū genus erit duratio creata, prout vtramq; comprehendit: vel res durans, vt cōprehendit ea, quę durant vtraque duratione. Probatur minor, quia certū est, durationem indiuisibilem nō pertinere ad prædicamentū quantitatis: cuius propria ratio est extensio, & diuisibilitas propria passio: quòd verò non pertineat ad alia prædicamenta, ostendunt rationes eorum diuersissimæ à duratione.

6 Arg. verò alterius opinionis, quo probatur, tēpus esse excludendū ab hoc prędicamento, quia pertinet per se ad prædicamentum quātitatis: nihil probat aduersus eos, qui asserunt tēpus esse quantū per accidens: & ideo nō pertinere ad prædicamentum quātitatis: apud quos pertinere poterit hoc prędicamentum. Sed habet apud nos difficultatē maximam, qui tenemus, *Esse quantum per se, & speciem quantitatis.* Hac tamen distinctione soluitur. Duo possunt considerari in tempore: nempe, *quòd successiua duratio sit*: & *quòd continuus*: quo pacto abstrahit ab extensione, seu diuisibilitate per se, & per accidens. Probatur, nam euidens est apud omnes , tempus esse durationem successiuam: & tamen non est euidens, quòd sit per se extensū: sed satis probabile, quòd sit extēsū per accidēs: ergo ratio successiuæ durationis abstrahit ab extēsione per se, & per accidēs. Nos igitur, qui tenemus, tēpus esse extensum per se, possumus ipsum hac ratione collocare in prædicamēto, *Quantitatis*: sed in ratione successiuæ durationis in prædicamento , *Quando*: & hac distinctione solutum est argumentum.

Quot, & quæ habeat genera, & species hoc prædicamentum.

7 SVpremū genus huius prædicamēti, quod est *Duratio creata*, vel *Durans creatū*, diuiditur in durationem *Permanentē*, & *Successiuam*: tanquam in duas species subalternas: & rursus, *Duratio permanens, in Æuum*, quod est duratio Angelorū, & in Durationē *substātia corporea*: *Duratio verò successiua*, in durationē *primam motus cœlestis*, quæ per antonomasiā vocatur tēpus: & in

& in durationem *motus inferioris*: & adhuc quælibet species subalterna durationis permanentis, habet alias species infimas, secundùm distinctionem specificam, Angelorum, & substantiarum corporearum: & ex his generibus, & speciebus fit ordinatio prædicamenti Quando.

Quot, & quas proprietates habeat hoc prædicamentum.

TRes proprietates tribuit Gilbert. huic prædicamento: sed omnes videntur aliis etiam esse communes Prima est, *Non habere cõtrarium*: Secunda, *Non suscipere magis & minus*: de quibus manifestum est aliis conuenire. Tertiam dicit esse, *quòd duratio creata solùm conuenit his, quæ incipiunt esse, vel apta nata sunt incipere esse*: de qua etiam probatur, quòd conueniat aliis; quia alia etiam sunt accidentia, quæ solùm conueniunt his, quæ incipere apta nata sunt: vt mutatio, & motus, aliáq; huiusmodi. Nullam igitur habet proprietatem prædicamentum hoc nobis notam: sed aliquam absque dubio habebit, quam ignoramus: nam cùm debilissimæ sit naturæ, mirum non est si intimas eius proprietates non cognoscamus.

Prædicamentum Vbi.

CIrca prædicamentum *Vbi*, quatuor etiam explicanda sunt. Primum, *Quid per nomen* Vbi, *significetur*. Secundum, *In quo consistat ratio formalis eius*. Tertium, *Quot, & quæ genera, & species habeat*, ex quibus ordinatio eius prædicamentalis fiat. Quartum, *Quot, & quæ sint proprietates eius*.

Circa primum; Nomen Vbi, vno tantùm modo accipitur pro reali præsentia: per quam aliquid dicitur præsens esse loco, aut spatio loci: nam & si corpus sit in vacuo, habebit præsentiam realẽ: cùm sit certum, & ab omnibus concessum, posse moueri in vacuo, in quo, sicut verum & realem motum haberet, ita verum terminum motus acquireret: est autem *Vbi*, terminus proprius motus localis: quare verum haberet *Vbi*, verámque ac realem præsentiam.

Quid sit Vbi, aut in quo consistat ratio formalis eius.

VBi, sic definitur à Gilberto: *Vbi, est circũscriptio corporis, à circumscriptione loci proueniens*: quibus verbis duplicem circũscriptionẽ insinuat. Prima est, *Circumscriptio loci à locato*: & hęc potest vocari actiua. Secũda verò passiua est, *Quia locatum dicitur à loco circumscribi*: & hanc dicit esse de ratione, Vbi: nã alia ad locũ potiùs pertinet, & ad prædicamentũ quantitatis reduci potest, in quo ponitur locus: sed in circũscriptione passiua præsentiam localẽ virtualiter includit Gilbertus: quia nõ po-

test corpus circunscribi loco, nisi sit ei præsens. Nihilominus definitio hæc limitata est, & non omnino completa:quia solùm comprehendit Vbi,pro locali præsentia, cùm tamen corpus habere possit verum Vbi,sine illa.

Sic ergo definiendum est Vbi, definitione adæquata,& cōprehendente Vbi,quodcunque:*Vbi est realis præsentia,quam habet corpus in loco,aut in spatio loci.*

Ex qua definitione intelligimus,quatuor habere conditiones Vbi Prima est:*Esse aliquid reale*;quia non potest esse aliquid præsens alteri , nisi per aliquid reale : & cùm Vbi sit terminus realis motus , necesse est aliquid etiam reale esse : alioqui per realem motum nihil reale acquireretur,à quo tanquam à termino haberet speciem realem.

Habet secundò;*Quòd sit aliquid inhærēs subiecto realiter*;quia cùm per motum tendat mobile ad acquirendū sibi aliquē terminum:& motus sit realis : nō solùm realē terminū debet acquirere,sed in se manentē.Probatur consequentia:quia motus & terminus in eodem subiecto recipi debent ; vt manifesta inductione probari potest in omnib.motibus Habet tertiò Vbi quòd sit *entitas realis,distincta ex natura rei à subiecto,in quo est.*

Probatur hoc ex noua acquisitione, & separatione à subiecto,nā illud quod separatur ab alio realiter, necesse est distingui ab eo absque operatione intellectus:cùm ante illam separetur : sed hoc Vbi, desinit esse in corpore,& acquiritur aliud nouum : ergo vtrumq; separatur à corpore ante operationem intellectus:& ideo ante illam distinguitur,& ex natura rei.

Quartum quod habet Vbi,est,*non esse puram relationem, sed aliquid absolutum includens,& etiam respectum secundùm dici ad locum,quo circumscribitur corpus,vel ad spatiū loci.* Probatur hac ratione:quia sola relatio non potest per se terminare motum, vt docet expresse Arist.5.lib.Phys.sed Vbi terminat per se motum localem, vt ibidem asserit : ergo non dicit solam relationem,sed modum quendam realem absolutū , quem per respectum ad extrinsecum explicamus. Hic autē modus absolutus non est aliud , quàm accommodatio rei præsentis ad locum, vel ad spatium loci:ita vt si corpus sit, sic se accommodet illi, vt totum corpus respondeat toti loco , aut spatio, & singulæ partes singulis etiam partibus loci:si verò sit res indiuisibilis, tota correspondeat toti loco,aut spatio,& tota etiam singulis partibus : quòd verò simul cum hoc modo absoluto includat respectum realem ad extrinsecum locum,vel spatium,certum esse debet : quia talis accommodatio intrinsecam dicit correspondentiam:ergo intrinsecum etiam respectum.

Quot,

Quot, & quæ habeat genera & species Vbi.

VBi potest diuidi in *Circumscriptiuum*, & *Definitiuum*. *Circumscriptiuum* est quod habet corpus quantũ, quod ita est præsens spatio; vt toti spatio correspõdeat totũ corpus, & partibus correspondeant partes: & id suo modo potest habere res spiritualis, sic se accommodans loco; vt singulis partibus loci correspondeat tota, & tota etiam toti loco. Vbi *Definitiuũ* potest vocari simplex præsentia, per quam res potest dici præsens alicui sine commensuratione, vel accommodatione ad illud: & hoc modo erunt fortasse præsentes Angeli in Cælo empyreo, in quo non sunt tanquam in loco, secundùm sententiã D.Th. magis communem in schola: licèt adhuc sit hoc positũ in opinione, *An Angeli moueantur per motum realem eis inhærentem*: & ex consequenti, *An verum Vbi acquirant*: aut solùm per extrinsecam denominationem à corpore, quod mouent. 4

Secunda diuisione diuiditur Vbi, ab Arist 7. & 8. lib. Phys. in Vbi, *Sursum*, & *Deorsum*, tanquam in diuersas species, per quas, tanquã per proprios terminos distinguuntur specie motus localis, sursũ & deorsũ: quãuis moderni plures hãc distinctionẽ specificã, Vbi, & motuũ localiũ non admittãt: sed nos Arist. sequẽtes, probamus admittendã esse 5. l. Phy. in nostris Cõment.

Quot, & quas proprietates habeat.

DVas proprietates ei cõcedit Gilbert. videlicet, *Non habere contrarium*: & *Non suscipere magis, & minus*: quas patet nõ ei soli conuenire, sed multis aliis. Et prima proprietas (si vera est) de propriissima cõtrarietate, quę est in solis qualitatibus se expellentibus ab eodẽ subiecto, intelligi debet: nam aliã ei cõcedit Arist. non ita propriam, locis citatis. Alij etiam tribuunt, Vbi, duas alias proprietates: nẽpe, *Esse immobile*, cùm cõstet moueri non posse eũ corpore in quo est, sed moto corpore, statim desinere esse in eo: & ideo aliam eius proprietatem dicũt esse, *Quòd corrumpi possit*: vtraque tamẽ proprietas communis est ei cum aliis: nam immobilitatẽ loco etiam concedit Arist. 4. lib. Phys. & multę sunt alię res corruptibiles. Ego verò quintã proprietatem ei concederem, quæ nulli potest cõuenire, sed quarto modo ei conuenit, quia cum eo conuertitur: & hæc est, *Acquisibile, aut producibile esse per se, per motum localem*. 5

Prædicamentum Situs.

QVatuor alia de Situ declarãda sunt. Primum: *Quid per Situm constituẽtem hoc prædicamẽtum intelligatur*. Secundũ, in quo cõsistat ratio formalis eius. Tertiũ, *In quot, & quæ genera, &* 6

species

ſpecies diuidatur. Quartũ. *Quot, & quæ proprietates ei attribuatur.*

Circa primum, variis modis accipitur Situs. Primò; pro *loco, aut vbi, in quo res ſita eſt*: ſed hæc nimis eſt impropria: id ò accipitur ſecundò pro *quadam relatione ordinis, quam res habet in loco*: per quam dicitur eſſe ſurſum, aut deorſum; priorem aut poſteriorem habere locum: ſed hoc non ad Situm, ſed ad Vbi pertinet: & ideo nimis eſt impropria reſpectu ſitus. Quare ſecundùm has duas acceptiones non poteſt conſtituere ſpeciale, aut diſtinctum prædicamentum ab aliis.

Tertia igitur acceptio, & propria, colligitur ex Ariſtot. 5. lib. Met, c. 19. vbi ait, *Diſpoſitio dicitur ordo partes habentis, ſecundùm locum.* Quæ verba intelligunt omnes Interpretes de prædicamento Situs, quod ſub nomine diſpoſitionis explicare voluit.

In quo conſiſtat formalis ratio huius prædicamenti.

1 Definitio *Situs*, ſecundùm hanc vltimam acceptionem, ex Ariſt. colligenda eſt: erit autem talis: *ſitus eſt diſpoſitio partium in loco; ſecundùm quã aliquis ſedere, ſtare, aut iacere dicitur.*

Sed diſtinguere ſitum à prædicamento vbi, difficile eſt: quia eſſe aliquid extenſum, & eſſe tali modo extenſum, ad idẽ prædicamentũ pertinet: ergo eſſe aliquid in loco; & eſſe tali modo in loco, pertinebit ad idem prædicamentum: ſed ſitus non eſt aliud, quam tali modo eſſe in loco, hoc eſt eũ tali diſpoſitione partium: ergo non efficiet diſtinctum prædicamentum à prædicamẽto Vbi, quod eſt eſſe in loco. Probatur minor: nã ſtare, aut ſedere, non eſt aliud, quàm tali modo eſſe in loco: ideo tenuit Fõſeca 5 Met. c. 7. q 2. ſect. 4. quòd licèt vulgò dicatur ſitũ, & vbi, diuerſa efficere prædicamenta, tamen ſecundùm veritatem Philoſophicam non diſtinguitur ſitus à prędicamẽto vbi.

2 Hæc tamen ſententia expreſsè in primis contraria eſt Ariſt. & toti Peripateticæ ſcholæ, decẽm prædicamenta recipienti: & inter ea ſitum: ſi enim non diſtinguatur à prædicamento vbi, non erunt niſi nouem: eſt etiam contra rationem: quia ſitus diſtinctam ſaltem rationem formalem habet à prædicamento vbi, vt ſtatim oſtendemus.

3 Sed in quo conſiſtat hæc ratio, non eſt certum apud omnes. Itaque ſecunda opinio *tenet in ſola denominatione extrinſeca à loco conſiſtere.* Quæ etiam falſa probatur. Primò: Quia ſola denominatio extrinſeca non ſufficit prædicamentũ conſtituere, vt probauimus. Secundò: Quia qui ſedet, vel ſtat in loco; eodẽ modo ſtabit, & ſedebit, ſi locus in quo eſt, corrumpatur, & in vacuo remaneat: ergo eodẽ modo habebit ſitum; ſicut eſt certum habere vbi: ſed tunc non denominaretur extrinſecè à loco, cùm non ſit in loco: ergo nihil erit prædicamentum ſitus

Propte

Propterea tertia opinio asserit; *non esse solam denominationem extrinsecam, sed relationem corporis, & partium eius ad locum*, vel spatium loci Sed nec potest hæc opinio defendi. Quia si solam relationem dicit: vel est relatio secundùm esse, & ita non distingueretur situs à prædicamento ad aliquid: vel est relatio secundùm dici, & hoc non; quia relatio secundùm dici, est de essentia absoluti; vt probauimus in prædicamento ad aliquid, ergo non potest per solam relationem secundùm dici, constitui prædicamentum situs: sed aliquid absolutum habere debet in quo respectus secundùm dici includatur.

Ideo vltima opinio, quam sequũtur omnes ferè Interpretes 4 Arist. cap. præsenti, & 5. Meta. c. 19. asserit; *Situm dicere quid absolutum*: nempe specialem modum se habendi totius corporis, & partiũ eius in loco, aut spatio loci; in quo modo absoluto includitur respectus secundũ dici, ad locũ, & partes eius: vnde ex absoluto, & respectiuo, cõstat ratio adæquata huius prædicamenti, sicut & prædicamẽtum vbi. Quã rationem explicuit Arist. vbi suprà, nomine dispositionis partiũ in loco: sed situs à prædicamẽto vbi non distinguitur realiter, sed solùm ratione ratiocinata, sicut actio à passione. Præsupponit enim vbi tanquã aliquid prius secundùm rationẽ; & addit supra illud specialẽ illũ modum dispositionis partiũ in loco: nã priùs intelligimus corpus esse præsens loco, aut spatio loci, quã intelligamus talem habere dispositionẽ partium in eo: sed hæc dispositio partium non est alia entitas realis, ab entitate, vbi, sed alia ratio formalis: quã certum est non dicere, vbi, sed solum præsentiã in loco, aut spatio loci, & nihil aliud; præsentia autem in loco, sine tali dispositione, & ideo sine ratione situs intelligitur: & hoc est, in eadẽ entitate reali distinguere intellectu duplicem rationẽ prædicamentalem: sicut distinguimus in eadẽ entitate realis motus, prædicamentum actionis, & passionis.

Ad arg primæ opinionis, distinguenda est maior: quia esse & 5 esse tali modo, dupliciter contingit. Primò, ita vt talis modus essendi cõprehendatur sub eodẽ esse: & tunc verũ est, ad idem prędicamentũ pertinere. Alio modo, ita vt extra rationem eius sit: & tunc non ad idem, sed ad aliud pertinebit: quod patet in eodẽ exemplo quantitatis: nã esse extensum, constituit prædicamentũ quantitatis: sed corpus tali modo esse extensum, vt sit alteri æqualiter extensum, nõ cõprehenditur sub extẽsione: & ideo non iã ad prædicamentũ quantitatis, sed ad prædicamẽtum ad aliquid pertinet: & ita se habet situs, in ordine ad vbi: quod simpliciter dicit esse in loco, nõ cõprehendens per se, nec per suas species; speciales modos, aut dispositiones, se habẽdi in loco: & ideo situs specialẽ modum se habendi in loco dicit, nõ

compre

comprehensum in ratione formali vbi: quare aliud prædicamentum constituere potest.

Quot, & quæ sint genera, & species Situs.

6 GEneta, & species huius prædicaméti ita colligũt Albertus Magnus, lib. de sex principiis tractatu de positione, cap. 1. & D.Th. opusc. 48. c. 2. vt supremum genus; quod est dispositio partium in loco, aut in spatio loci, diuidatur in id, quod est, *Rectè esse positum*, aut *Reflexè*: tanquam in duo genera subalterna deposita: sub quibus continentur, Sedere, Stare, Iacere, Cubare, & eiusmodi alia, tanquam species; in quas diuiduntur eadem genera: & ex omnibus fit ordinatio prædicamentalis.

Quot, & quæ sint proprietates huius prædicamenti.

7 DVas proprietates ei attribuunt Alb. Mag. & D.Th. vbi supra: videlicet, *Contrario carere*; & *Suscipere magis & minus*: quæ etiam conueniunt pluribus aliis: quibus tertiam addit Gilbertus, nempe, *Assistere proximè substantia*: quæ etiam conuenit prædicamento, vbi; & immediatiùs; cùm sit prius secundùm rationem; vt probauimus: sed cùm sint idem realiter; vtrique conuenit immediatè, realiter loquendo: sed non est sic intelligendum quòd situs assistat substantiæ, vt extrinsecè prorsus se habeat ad illum: nam verè ei inhæret, tanquam modus eius: sed assistere dicitur; quia ab extrinseco dependet.

Prædicamentum, Habere.

1 EAdem quæ de cæteris prædicamentis explicata sunt: de *habere*, vel *habitu*, qui est vltimum prædicamentum, sunt declaranda. Primum, *Quid per habere sit intelligendum*: Secundum, *Quid sit habere, aut in quo consistat ratio formalis eius*. Tertium, *Quot genera, & species habeat*. Quartum, *Quot etiam, & quæ sint proprietates eius*.

2 Circa primũ, multis modis accipitur *habere*; vt docet Arist. 5. lib. Meta. c. 10. tex. 25. sed tres sunt præcipuæ acceptiones eius. Prima vniuersalis: ita vt *inter habentem, & rem habitam solùm sit distinctio rationis*: vt homo dicitur habere substantiã & cætera prædicata essentialia. Secũda acceptio est minùs vniuersalis: ita vt *respectus realis, & ex cõsequenti realis distinctio sit inter habentem, & rem habitam*. In qua significatione, idem est habere aliquid, quod illud respicere: vt pater dicitur habere filium. Sed vtraque hæc acceptio impropria est; & secũdùm quam habere non cõstituit speciale prædicamentũ: quare. Tertiò accipitur pro eo, quod est, *habere aliquid: non quomodocunque, sed ita: vt habens, sit speciali ratione accommodatum, vel cõmensuratum rei habita*,

habita, cum respectu reali ad illam: non tanquam ad terminum: sed tanquam ad aliquid cui habēs speciali modo adaptatur. Et secundùm diuersum modum huius adaptationis, vel accōmodationis ad illam, diuerso modo dicetur eam habere, & diuersum prædicamentum constituere Habere locum, vel spatium, est prædicamentum vbi: habere durationem, prædicamentum, quando, habere positionem partium in loco, prædicamētum, situs: habere vestes, aut arma, prædicamentum, *Habere*: quia specialis est accommodatio corporis ad vestes, & arma: vnde generale nomen habere, specialiter ei attribuitur.

Et secundùm hanc acceptionē definitur à Gilberto hac definitione; *Habitus est corporum, & eorū, quæ circa corpus versantur, adiacētia* Quasi dicatur; vestes circundare, aut operire corpus, per specialem accommodationem eiusdē corporis ad eas; tanquam ad aliquid extrinsecum ei non inhærens: itaq; ratio formalis huius prædicamenti consistit in modo speciali; *quo corpus sese accommodat vestibus, aut armis*: qui modus diuersus est ab aliis: quibus se accommodat loco, aut durationi: & ideo speciale constituit prædicamentum: quod *in Concreto* dicitur *Habere, aut Habitus*: *Abstractum verò*, nomen non habet, sed abstractum eius vocatur, ratio habitus, vel ratio habendi.

Quot & quæ sint genera, & species Habere.

HAbere diuiditur, tāquā supremum genus, in diuersos modos habendi: distinctos per diuersas res habitas, quibus diuersis modis se accōmodat corpus: vt, *Habere vestes*, aliud genus est ac, *Habere arma*: & quodlibet horum diuiditur in alias species, quales sunt, *Tunicatum esse, Loricatum esse*; & aliæ similes: & ex his generibus, & speciebus, vsque ad indiuidua; quæ sunt, Petrum aut Ioannem esse calceatum, tunicatum, aut loricatum, constituitur ordinatio prædicamentalis. 3

Quot, & quæ sint proprietates huius prædicamenti.

PRima proprietas, *Habere*, est: *Quod magis & minus suscipiat*, nam eques armatior est pedite: & magis calceatus dicitur qui caligis simul, & calceamētis ornatus est, quā qui solis calceamentis. Secunda proprietas est: *Non habere contrarium*. Nam esse calceatum, & loricatum, non sunt opposita. Sed vtraq; hæc proprietas communis est aliis rebus: circa quas notat bene D.Th. opusc 48. tract. de sex vltimis prædicamentis, c. 3. nō esse inter se repugnantes: quia licèt suscipere magis & minus, propriè sumptum, procedat ex maiori vel minori admixtione cōtrarij: & ideo nihil possit ea suscipere, nisi cōtrariū habeat: tamē magis & minus nō attribuūtur huic prædicamēto propriè sumpta;

ſumpta; ſed impropriè: hoc eſt, ſecundùm quandam extenſionem, quia pluribus veſtibus, aut armis, paucioribuſve ornatur corpus: ideo bene hoc modo ſumpta, magis, & minus conuenire poſſunt huic prædicamento: licèt non habeat contrariũ.

Vltima proprietas eius eſt; *Quod adiacentiam inter plu a neceſſariò dicat*; ita vt vnũ ſit actu in alio: niſi enim veſtes, aut arma ſint in homine; nõ dicetur veſtitus, vel armatus, nec habere illa, ſecundùm ſpecialẽ ſignificationem huius prædicamenti: (quãuis alio titulo poſſeſſionis poſſit ea habere,) quod in aliis non eſt neceſſarium: nam corpus poteſt habere vbi, & ſitum; etiam ſi actu non circumſcribatur loco: ideo hæc proprietas videtur conuenire quarto modo huic prædicamento.

QVÆSTIO VNICA.

An habere ſit aliquid intrinſecum, & inhærens, vel in ſola denominatione extrinſeca conſiſtat.

4 Circa hanc quæſt. reiicienda in primis eſt opinio quorundã modernorũ, qui nihil intrinſecũ inuenientes in eo quod eſt habere, dixerunt non eſſe ſpeciale prædicamẽtum. Sed hoc eſt contra cõmunem conſenſum totius ſcholæ, quæ cum Ariſt. tenet, *decem eſſe prædicamenta: & Habere, eſſe vnum ex eis*: quod ſi excludatur, nouem erunt tantùm. Et etiam contra rationem qua probabitur ſpecialem rationem & prædicamentalem habere, licèt imperfectam, ac diminutam.

5 Hac ergo refutata ſententia, eſt alia modernorum, qui in ſola denominatione extrinſeca, à veſtibus, aut armis, cõſiſtere aiunt hoc prædicamentum, præter quam nihil intrinſecum, vel inhærens dicit. Probant primò: Quia habere non eſt aliud, quàm eſſe veſtitum, vel armatum: ergo forma, à qua denominatur corpus, ſunt veſtes, vel arma: ſed hæc non inhærent ei, ſed extrinſecè adiacent, illud circundantes: ergo non dicit aliquid intrinſecum, vel inhærens, ſed extrinſecam ſolùm denominationem ab eis.

Secundò: Ex eo, quòd homo habeat veſtes, vel arma, nullus modus realis, & intrinſecus poteſt ei aduenire, præter relationem propinquitatis, vel contactus ab illa: ſed conſtat hunc reſpectum generalẽ eſſe, & ideo non pertinere ad hoc prædicamentum: ergo nihil ſpeciale intrinſecũ dicit, ſed ſolam denominationem extrinſecã a veſtibus, vel armis: cuius ſignum eſt, quod etiam ſi veſtitus, vel armatus homo, veſtibus, aut armis ſpolietur, nihil reale intrinſecũ, aut ſibi inhærẽs amittit: ergo neque aliquid ſibi inhærẽs acquirit, dũ induitur veſtibus, aut armis, ſed ſolùm acquirit, & amittit extrinſecã denominationẽ ab eis: quare in hac ſola cõſiſtit ratio formalis huius prædicamenti,

camenti. Hæc tamen opinio falsa probabitur quæst. sequenti, vbi ostendam, solam denominationem extrinsecam non posse efficere prædicamentum speciale.

Nostra igitur sententia opposita est, nẽpe, habere, præter denominationem extrinsecam à vestibus, aut armis, modũ aliquem formaliter inhærentem corpori continere, & hunc modum esse entitatem realem absolutam, includere tamen respectum secundùm diei ad vestes, vel arma: ita vt ratio formalis huius prædicamenti, absoluto simul cum respectu constet. 6

Sed quisnam sit modus iste inhærens corpori, ex doctrina Arist colligi debet: qui lib. 5. Met. c. 20. sic loquitur de hoc prędicamento: *Habitus autẽ dicitur, tanquam quidẽ habentis, & habiti actus, sicut actio quædam, aut motus: nam cùm hoc quidem efficit, illud verò fit, media est effectio: ita & habentu vestem, & vestis habita, est medius habitus: hunc itaq; habitum, quod non contingit habere manifestũ est: ad infinita enim progrederetur, si habiti esset habitũ habere.* Quibus verbis duo expressè docet Primũ, quòd inter vestem, & hominem vestitũ, aliquid est mediũ; sicut inter agens, & effectum media est actio: & hoc medium inter vestẽ, & hominem, vocat actum habendi, seu habitionem, (vt sic loqui liceat ad hæc explicanda.) Docet secundò, quòd hic actus medius non habetur medio alio habitu, ne in infinitum procedatur: quia non est quod habetur: sed ratio habẽdi: vnde seipsa, & nõ per aliud mediũ cõuenit hominivestito, aut armato.

Et ex vtroq; colligo hoc arg. ad probandam nostram sententiam. Si inter corpus & vestem est aliquid mediũ, haberi dicũtur vestes, medium hoc ex parte corporis se tenet: ergo aliquid reale in eo est: & accidẽtale quidẽ, cùm adesse, & abesse possit, dum homo induitur, & spoliatur vestibus; quare necesse est formaliter inhærere eidem homini. Præterea: Si medium hoc non habetur per aliud medium, sed se ipso, quia est ratio habendi: sequitur non esse extrinsecum homini, sicut vestes: nam si extrinsecum esset, per aliud medium haberetur, sicut habentur vestes: ergo est aliquid intrinsecum ei inhærens.

Sed quid sit hoc medium intrinsecum in quo consistit formalis ratio huius prædicamenti, ex doctrina eiusdem Arist. 3. lib. de partibus animalium, c. 1. colligendum est; vbi asserit, naturam dedisse animalib. vestes, quib. operiantur, vt cutẽ, pilos, lanam, aut quid simile, & arma, quibus possint se defendere ab aliis, & etiam ea ostendere, si opus fuerit; hominem verò nudũ edidisse: intellectum tamen ei tribuisse, quo propria industria posset sibi vestes, & arma quærere, & ex reb. aliis ea conficere. 7

Ex quibus duo colliguntur valde notãda, in quibus differt homo à cæteris animalibus. Primum est, quòd vestes, & arma

eorum, sunt partes integrãtes suorum corporum: vnde non dicuntur ea habere propriè, sed cõmunissima, atq; impropriissima ratione, non pertinẽte ad hoc prædicamentũ: sicut dicuntur habere pedes, aut caput: vestes verò, & arma solius hominis sunt quædã alia corpora sibi extrinseca, quæ propriè dicuntur ei adiacere: & ideo propriè dicitur ea habere, & speciali, ac propriissima ratione dicitur vestitus, & armatus: quare ei soli propriè conuenit prædicamẽtũ, habere. Vestimus quidem simias, & armamus equos, tamen non dicũtur vestiti, vel armati propriè, sed per quãdam analogiã, & similitudinem ad hominem: quare nec dicuntur propriè habere vestes, & arma secundùm rationem formalem huius prædicamenti.

8 Secundum, quod colligitur, est, Naturã loco vestium, & armorum, dedisse homini naturalẽ aptitudinem, & accõmodationem ad illa induenda, per quam aptitudinẽ speciali modo eisdem sese aptaret, & accõmodaret, dum eis indueretur: & ratione huius accõmodationis, specialem ornatum, & quasi naturalem ei tribuũt vestes, & arma: cæteris verò animalibus suas vestes, & arma, tanquam partes integrantes corporũ habentibus, nec dedit natura, nec necesse fuit dare talem aptitudinẽ, & accommodationem ad extrinsecas vestes, & arma: vnde nec eis tribuunt quasi naturalem ornatum, sicut homini, sed quasi artificiatum, & nimis improprium.

Ex quibus infero, quòd dũ homo nudus est, solùm habet apptitudinem naturalem, & quasi aptitudinalem accõmodationem, & coaptationẽ ad vestes, & arma: sed dũ eis induitur, exit in actũ talis aptitudo: non quidem in actum, qui sit actio, sed qui sit modus formalis actualis accõmodationis, & coaptationis in eo productus: aliquo modo similis actioni, & passioni, in quantum vestes, & arma dicũtur vestire, & armare hominẽ, & homo ipse dicitur vestiri, & armari, vestitúsq; & armatus esse.

9 Et modus iste actualis accõmodationis, & coaptationis, vocatur habitus, seu habitio, quem Arist. docuit esse medium inter vestes, & hominem: & nõ habere per alium modum; sed seipso inesse homini, tanquam medio habendi vestes, & arma. In hoc igitur modo absoluto, includente tamen respectũ secundũ dici ad vestes & arma, & extrinsecas etiã denominationes ab eis, consistit ratio formalis huius prædicamenti: quam extrinsecã vocant aliquãdo D. Th. & alij antiquiores Interpretes, propter easdem denominationes extrinsecas, quas includit: non certè modum intrinsecum, & inhærentem excludere volentes.

Ad primũ arg. alterius opinionis; Neganda est prima cõsequentia quòd a solis vestibus, & armis denominaretur homo vestitus, & armatus: sed primò atque formaliter denominatur

ab

ab actuali modo accommodationis, & coaptationis ei inhærentem deinde à vestibus, & armis denominatione extrinseca: in qua non consistit principaliter ratio huius prædicamenti; sed in alia denominatione formali.

Ad secundum: Negandum est primũ antecedens; quòd nullus modus realis oriatur in homine, ex eo, quòd vestib. induatur: oritur enim modus actualis accõmodationis inhærens; vt explicatũ est: quem modum amittit, dũ vestibus, & armis spoliatur; & alium de nouo acquirit; si iterum induatur. Ratione igitur huius modi formalis, & intrinseci; intrinsecum quoque, atque formalem concretum habet hoc prædicamentum.

QVÆSTIO GENERALIS PRO omnibus sex vltimis prædicamentis.

An ratio formalis eorum consistat in aliquo intrinseco, & formaliter inhærente, vel in sola denominatione extrinseca.

10 PRiusquam probabiles sententias adducamus, excludẽda est illa, tanquã improbabilis, eorum qui tenuerunt: ***Ex decem prædicamentis, sola quatuor prima, nempe substantiã, quantitatem, relationem, & qualitatem, esse propriè prædicamenta:*** reliqua verò sex solùm esse quasdã complicationes, seu aggregationes quorundã prædicatorũ, minus imperfectorũ: ex quibus nec genera, neque species, sed nec prædicamentales ordinationes constitui possunt: nisi per quandã similitudinem, & analogiam ad illa quatuor: & ideo inquiunt, Aristotelẽ paucissimis verbis, & perfunctoriè admodũ genera & species eorum distinxisse. Hoc verò probabilitate prorsus caret: cùm Arist. capite de incomplexis, absque distinctione enumerarit decem prædicamenta; & postea quatuor illis propositis, enumerarit actionem, & passionẽ cum reliquis: & suis locis de singulis probatũ sit, proprias rationes prædicamentales habere genera etiã atque species, quãuis imperfectissima, & quorum non est adeò frequẽs vsus in scientiis: & ideo paucis verbis explicata sunt ab Arist.

Hac igitur exclusa sententia falsa. Prima opinio est Scoti in 3. d. 1. q. 1. in 4. d. 13. q. 1. & quodlib. 11. q. 4. quibus locis hanc distinctionem relationum excogitauit: *Quædã sunt relationes,* (inquit) *intrinsecus aduenientes:* quæ posito fundamento, & extremis, necessariò insurgũt in eis, vt paternitas, & filiatio. Aliæ sunt, *extrinsecus aduenientes,* quæ adhuc posito fundamẽto, & extremis nõ necessariò insurgunt: & ideo nõ ex natura extremorũ proueniũt, sed ab extrinseco: tales sunt relatio vnionis inter materiã & formam, & relatio inter locatum & locum: de quibus constat; quòd existentibus extremis, nẽpe materia, 11

& forma, vt dũ separatur anima à corpore, atque etiã locatum à loco, eũ deserens, nõ sequitur relatio vnionis, aut locationis inter illa: nisi rursus ab aliqua causa efficiẽti, & proinde extrinseca vniantur. Et in his relationibus extrinsecus aduenientibus ait consistere rationes horum sex praedicamentorum. Est itaque secundùm Scotũ praedicamentũ *Actionis*; relatio ad principiũ, seu causam efficientẽ, à qua procedit effectus; & *Passio*, relatio ad candẽ, vt imprimentem effectum in passo. *Vbi*; relatio corporis ad locum, aut spatium loci. *Quando*; relatio rei ad propriã durationẽ. *Situs*, relatio corporis, secundùm suas partes ad locum. Et, *Habere*; relatio eiusdem corporis ad vestes, vel arma. Distingui autem sufficienter haec sex praedicamenta ait.

12 Probat Scotus hoc arg. Petrum esse in loco, vel habere vbi; non est Petrus ipse, nec locus eum circũdans: ergo cùm sit aliquid, erit relatio eius ad locum dumtaxat. Probatur cõsequentia: quia cum superficies continens Petrum, ei non inhaereat: nihil aliud acquirit, dum incipit esse in loco, praeter relationẽ ad locum: nec aliquid aliud amittit, dum recedit à loco, praeter eandem relationem: ergo, Vbi, nihil aliud praeter relationẽ erit. Sicque de caeteris quinque praedicamentis; quibus idem arg. applicari potest. Eandem ferè sententiam Scoti sequuntur Capreol. in 2. d. 2. q. 1. & Soncinas 3. Meta. q. 6. ad 4. nam licèt illam distinctionem relationum non admittant; asserunt tamen sex vltima praedicamenta non consistere in aliquo absoluto, nec in absoluto simul cum respectu: sed puros quosdam, & solos respectus includere.

Haec tamen opinio duo continet falsa. Nam primò falsum est: quòd dẽtur tales relationes: quas vocat Scotus *extrinsecus aduenientes*. Secundò, falsum est etiam: quòd si darentur, in eis solis posita esset ratio formalis horum praedicamentorum.

13 Probatur autẽ primò: quod nõ dentur. Relationem extrinsecus aduenientem vocat Scotus eam quae posito fundamento: & extremis, non sequitur aut nõ consurgit: sed impossibile est: quòd positis extremis eũ fundamento, non cõsurgat in eis relatio: ergo impossibiles sunt tales relationes. Probatur minor: quia extrema omnia relationis, sunt talia per fundamẽtũ: siue ab extrinseco eis proueniat relatio: siue ab intrinseco: ergo repugnat poni fundamẽtũ in eis: quin sequatur relatio. Gratia exempli; duo alba, sunt extrema similitudinis, per albedinẽ in vtroq; positã: duo homines, extrema sunt paternitatis, & filiationis, per generationem actiuã, & passiuam: & ideo repugnat naturaliter: quòd posito fundamento, & extremis, non sequatur in eis relatio. Quod in exemplis etiam Scoti non est minus euidens: nam relatio vnionis inter materiam, & formam funda

fundatur in actione: per quam ab agente vniuntur (quam vocant vnitionem:) & relatio loci ad locatum, & locati ad locũ: (si ex parte vtriusque realis est) fundatur in approximatione, seu commensuratione locati ad locum: aut circumscriptione loci ad locatum: sed naturaliter est impossibile, quod locatum sit approximatum, aut commensuratum loco, aut quòd locus circumscribat locatum, & non sequatur talis relatio: ergo impossibiles sunt tales relationes.

Deceptio verò Scoti fit manifesta: quia in suis exemplis solũ ponit extrema, & non fundamentũ eorum: nempe materiam, & formam, nulla facta mentione vnitionis, quæ fundamẽtum est: locatum quoque, & locum sine circumscriptione, aut approximatione: quod est ponere extrema nuda, aut materialiter accepta, nõ formaliter, vt sunt extrema relationis, quod habent per fundamentum: quare non est mirum, si eis sic positis, non sequatur relatio: positis verò cũ fundamento, impossibile est non sequi. Quod etiam reperitur in cæteris relationibus: nã licèt ponas duos homines, nisi ponas vnum procedere ab alio per generationem, quæ est fundamentum relationis, nõ sequitur in eis relatio paternitatis, & filiationis: hac verò posita, necessariò sequitur. Et ecce patet, quo pacto friuola est, & sine fundamento, distinctio Scotica relationum. 14

Item probatur secundum, quòd etiam si darentur tales relationes, non posset in eis solis consistere ratio formalis horum prædicamentorum. Et sumo ad id probandum prædicamenta actionis, & passionis: argumẽtórq; hoc modo, Actio, & passio sunt idẽ motus: ita vt actio nõ sit aliud, quàm motus, vt procedit ab agẽte: & passio, motus, vt receptus in passo: sed motus, vt procedit ab agente, dicit entitatẽ absolutam viæ præter respectum ad agens: & passio, eandem entitatem receptã; præter respectum ad passum: ergo de his duobus prædicamẽtis euidẽter probatur non posse consistere in solo respectu. Et eodẽ modo potest probari de aliis: quãuis in his duob. magis sit manifestũ. 15

Probatur secũdò: Quia si prædicamẽta hæc in solis & puris relationibus cõsistunt, impossibile est distingui à prædicamẽto ad aliquid: ergo cùm certũ sit, & à Scoto cõcedatur, ab eo distingui, nõ possunt cõsistere in sola relatione Probatur antecedẽs ex definitione prædicamenti ad aliquid. Relatiua prædicamẽti ad aliquid sunt, quorũ totũ suum esse, est ad aliud referri: sed totũ esse horũ prædicamentorum, est referri ad aliud: ergo sunt relatiua illius prædicamenti. Probatur minor: quia si in sola & pura relatione consistunt, cùm relatio nihil absolutum dicat, sed solùm esse rationem referendi ad aliud: totum esse horum erit relatio, & ex consequenti, totũ erit referri ad aliud. 16

Secunda opinio opposita est, asserens hæc vltima prædicamenta in ratione purè absoluta cõsistere;non quidem intrinseca,aut inhærente,sed purè extrinseca:quam consequitur respectus ad extrinsecum, non tamen pertinens ad relationem formalem,aut essentialem eorũ,sed quasi accidentalis: prędicamentum vbi, non est aliud, quam locus: vt denominans extrinsecè locatum:sicque de reliquis. Ita Heruæus quodlib. 1. q. 9 Iauellus 5. Met. q. vltima, otus q. vnica de sex vltimis prædicamentis Fonseca 5.Met.c.15.q.7.sect.3.

17 Probatur à sufficiẽti partiũ enumeratione:nã hæc prædicamenta non dicũt nudã relationem,vt probatum est cõtra Scotum:nec absolutã simul cum respectu:quia hoc est aggregatũ per accidens,ex rebus diuersorum prædicamentorum. Nec etiã dicunt rationem purè absolutã,intrinsecã,seu inhęrentẽ:quia Aristot.& cum eo tota schola,vocat ea prædicamenta adiacẽtia, atque extrinseca : & meritò, cùm vbi, non sit aliud quàm extrinsecè circũscribi loco:& vestitum esse,extrinsecè circunscribi vestibus;sicque de cæteris:ergo necesse est rationem formalem eorum absolutam , & omnino extrinsecam ponere.

Hæc etiã sentẽtia falsa probatur duplici argumẽto. Primo: Quia prædicamentum dicit ordinationẽ ex generibus, & speciebus constitutam:sed genera,& species non possunt cõstare, aut fieri ex sola denominatione extrinseca,cùm dicant naturã realem,& intrinsecam:ergo nec prædicamẽtum ex sola denominatione extrinseca constare potest. Præterea, denominatio extrinseca nihil ponit in re denominata:& ideò nouam denominationem extrinsecã admittunt omnes in Deo, vt quòd sit creator in tẽpore;quã denominationẽ non habuit ab æterno: ergo,si sola denominatio extrinseca sufficit cõstituere hæc sex prædicamenta, Deus poterit in eis collocari absq; vlla sui imperfectione,aut limitatione:quod superiùs probauimus falsũ.

Secũdo:Quia de duobus saltem prædicamẽtis euidẽter probatur, non consistere in sola denominatione extrinseca:nẽpe, de prædicamẽto *passionis*,& *vbi*:propria enim,& formalis ratio *passionis* cõsistit in receptione motus,vel actionis in passo:ergo formaliter dicit rationem inhærentẽ,& non solùm extrinsecã. *Vbi* etiam est proprius terminus motus localis:ergo in eodem mobili debet recipi,in quo recipitur motus:sed motus formaliter inhæret mobili, *cùm sit actus mobilis,prout mobile est*,vt definit Arist.3.lib.Phys.in principio : ergo , Vbi etiam inhærebit mobili,& non erit sola denominatio extrinseca.

18 Vltima opinio,quam tenent cęteri omnes interpretes Arist. non solùm cap.præsenti,sed etiam 5.Metaph.c.15.asserit, ***rationem formalem horum prædicamentorum , in modo aliquo absoluto,***

& in

& inhærente in subiecto, consistere, simul includēte respectum secundùm dici ad aliquid extrinsecum, atque etiam extrinsecam denominationem ab eo: vt prædicamētum Vbi, includere realem præsentiam in loco, aut spatio loci: & hanc præsentiam modum esse absolutum, in corpore inhærentem, cum respectu secundùm dici ad locum, aut spatium, & præter hanc includere etiam denominationem à loco ipso, si localis sit præsentia. Hæc est probabilior sententia, & tenenda.

Probatúrq; ex refutatione aliarum opinionum, hoc modo: 19
Hæc prædicamenta nō dicunt solū respectum; vt probauimus contra Scotum: nec solam denominationem extrinsecā: ergo dicunt aliquam rationē absolutam, & intrinsecam, quia respectus in aliquo absoluto debet includi, vt nō pertineat ad prędicamentum ad aliquid. Quòd verò absolutum cum respectu, non sit vnum per accidens, probatū est in prædicamēto ad aliquid: nā cùm includatur respectus essentialiter in ratione absoluta, non concurrunt ad constituendū vnum per modū cōpositionis: & ideo non efficiunt vnū per accidens: sed absolutum, includēs essentialiter respectum, vnum per se est: ad cuius prædicamentū pertinet respectus ipse, & non ad prædicamentū ad aliquid: quod in potentiis, habitibus, & scientiis, necessariò concedendū esse probauimus: nec respectus isti sunt transcendentales: quia nec omnibus prædicamentis, nec pluribus sunt communes: sed ad solum prædicamentum absoluti, in quo includuntur, & cuius essentiam complent, reducuntur.

Ad argumentum Scoti; Neganda est consequentia, quòd, Vbi, sit sola relatio ad locum: sed est realis præsentia in modo absoluto, & inhærente locato consistens, atque includens respectum ad locum; vel denominationem extrinsecam ab eo.

Ad argumentum secundæ opinionis; Neganda est secunda 20
pars antecedentis: quòd prædicamenta hæc non dicant absolutum cum respectu: negādum est etiam, quòd tale absolutum cum respectu, sit ens per accidens: quia cùm respectus ipse non pertineat ad prædicamentum ad aliquid, nec concurrat simul cum absoluto, ad constituendum vnum tertium per modum compositionis, sed tanquam complementum essentiale eiusdem absoluti, in eo includatur, & ad idem met prędicamentum reducatur, vnum per se est absolutum cum respectu: & vnam rationem prædicamentalem, licèt imperfectam, constituere potest.

VLTIMA PARS LIBRI PRÆDICAMENTORVM, QVAM POSPRÆDIcamenta vocant.

CAPVT XI. DE OPPOSITIS.

TEXT. ARISTOTELIS.

De oppositis autem, quot modis solent opponi, dicendum est.

Breuis expositio textus.

1 POST explicationem prædicamentorum, quædam proponit Arist. declaranda: quæ sunt quasi modi quidam, aut rationes incompletæ multis prædicamentis communes: quas a prædicamentis propter vtramque rationem excludit, nempe propter *Transcendentem*, & *Incompletam*. Sunt autem quinque: *Oppositio*, *Prius & posterius*, *Simul*, *Motus*, & diuersi modi *Habere*: ideo per quinque capita sequentia, vsque ad decimum quintum explicationem eorum, & totum librum absoluit.

Intentum Arist. in hoc vndecimo cap. est, explicare naturam *Oppositionis*, & species eius: & in duas partes diuiditur. In prima diuidit oppositionem in quatuor genera: & explicat singula membra. In secunda, Speciales conditiones contrariæ oppositionis enumerat. *Oppositio*, inquit Aristoteles, *quadruplex est*, *Relatiua*, *Contraria*, *Contradictoria*, & *Priuatiua*.

Relatiuè opposita dicuntur illa, quorum totum suum esse, est ordinari ad aliud; vt pater, & filius, simile, & aliud sibi simile opponuntur relatiuè. *Contrariè opposita*, ait esse illa, quæ cùm ad inuicem non ordinentur, sunt tamen sibi repugnantia: vt calor, & frigus. Sibi autem repugnare idem est, ac esse formas sibi repugnantes circa idem subiectum: & per hoc distinguuntur ab oppositis contradictoriè, & priuatiuè, per primam verò particulam a relatiuè oppositis.

Oppositio priuatiua, est eorum, quæ nata sunt fieri circa idem subiectum; vt cæcitas, & visus, aut cæcũ, & videns: hoc est circa subiectum aptum habere vtrumq; vt cæcitas, & visus circa lapidem, in quo nulla est aptitudo ad visum: ideo homo dicitur popriè cæcus, lapis verò solùm dicitur non videns.

Vltima oppositio, & maior, aut perfectior omnib. est Contradictoria, quę nullũ habet medium; cùm tamen reliquę medium

dium habeant. Nec conuenit rebus; niſi vt à nobis concipiuntur, & vocibus ſignificantur: & ideo eam definit Ariſtoteles per affirmationem & negationem, dicens: *Ea opponuntur contradictoriè; quæ tanquam affirmatio, & negatio repugnant:* id eſt; quæ per affirmationem, & negationem repugnare cenſentur; vt Petrus ſedet; & non ſedet.

In ſecunda parte capitis explicat conditiones contrariorũ: quarũ prima eſt; *quòd bono neceſſario contrariatur malum*; malo verò non ſolùm bonũ: ſed etiam aliud malum. Secunda cõditio eſt, *Poſſe vnum exiſtere in rerum natura ſine altero*: vt albũ ſine nigro: in quo diſtinguuntur à relatiuis; quorum vnum eſſe ſine altero repugnat. Tertia cõditio, *Contraria non poſſunt ſimul eſſe in eodem ſubiecto*; vt idem corpus non poteſt ſimul eſſe albũ, & nigrũ. Quarta conditio; *Contraria poſſunt fieri circa idẽ ſubiectum genere, vel ſpecie*; vt albũ, & nigrum circa Petrum, & Ioãnem; qui ſunt eiuſdem ſpeciei; atque etiam circa hominem, & equũ; qui ſunt eiuſdem generis. Vltima conditio eſt; *Quòd contraria ſint ſub eodem genere proximo; aut ſub diuerſis*; vt album, & nigrum, ſub eodem genere proximo coloris: virtus, & vitium, ſub diuerſis: quod tamen ſic intelligi debet; vt ſemper, & neceſſariò, ſint ſub eodem genere proximo, aut remoto, intermedio vel ſupremo: vt virtus, & vitium ſunt ſub eodem genere remoto *Habitus*: & ſub eodem genere ſupremo *Qualitatis*.

CAPVT XII.
De modis prioris.

TEXT. ARISTOTELIS.

Prius autem alterum altero dicitur quadrupliciter, primò quidem, & maximè propriè.

Breuis expoſitio textus.

INtentum huius capitis eſt explicare modos Prioritatis; nec diuiſione indiget: quia ſolùm in eo explicat Ariſtoteles quatuor modos prioritatis: quia ſuo tempore circumferebãtur in ſchola, quibus ipſe addit quintũ à ſe inuentum. Primus modus prioritatis eſt ſecundùm quẽ *vnum dicitur prius tẽpore altero*; vt qui hodie naſcitur, dicitur prius tẽpore eo, qui naſcetur cras. Secũdo modo *illud dicitur prius altero, à quo nõ valet ſubſiſtendi conſequentia*: qua ratione vnũ dicitur prius duobus: & quodlibet prædicatũ ſuperius, prius inferiori: quia valet cõſequẽtia. Sunt duo; ergo eſt vnũ: nõ valet tamen: Eſt vnũ; ergo ſunt duo. Eſt homo; ergo eſt animal: non tamen ſequitur: Eſt animal: ergo eſt homo. Tertius modus prioritatis *nõ eſt in ratione eſſendi*;

sed ordinis: & reperitur inter illa, quæ sic sunt ordinata, vel ordinabilia; vt in tali ordinatione vnum sit prius, aliud posterius: vt in oratione, priora sunt elementa, seu litteræ syllabis; & syllabæ priores dictionibus; & in numero ternario, prima, & secunda vnitas, priores sunt tertia. Quarto modo, *digniora, aut honorabiliora dicuntur priora minùs dignis*. In qua significatione priores apud se vocare solent aliqui eos, quos plus diligũt: vel alia de causa pluris faciunt. Sed hunc modum prioritatis improprium dicit esse Arist. quia non fundatur in esse rerum, vel in naturali ordinabilitate earum: sed solùm in apprehensione hominum. His quatuor modis quintum addit Arist. quo prius dicitur vnum respectu alterius; quia causa illius est, quãuis sit simul tempore cum eo: vt homo dicitur prius quam risibile, quia est causa eius: & vniuersaliter omnis causa prior est suo effectu hoc genere prioritatis. Ex his autem quinque modis, secundus, tertius, & quintus dicũtur prioritates naturæ: omnes verò sunt prioritates reales, quib. addere possumus prioritatẽ secundùm rationem, qua illud dicitur prius altero, quod licèt non sit reipsa eo prius, bene tamen nostro modo intelligẽdi: vt in secundis intentionibus, & relationibus rationis est manifestum. Omnia quæ dicta sunt de modo prioris, intelliguntur de modo posterioris, secundùm eandem proportionem.

CAPVT XIII.

De modis simul.

TEXTVS ARIST.

Simul autem dicuntur simpliciter quidem, & propriissimè: quorum generatio in eodem est tempore.

Breuis expositio textus.

1 INtentum Arist. est explicare modos quibus vnum dicitur simul cum altero: nec diuisione indiget cap. quia solùm in eo tradit Aristoteles tres modos simultatis, quorum primus est: quo *aliqua dicuntur simul tempore*: quæ simul generantur vel fiunt in rerum natura.

Secũdus modus est, quo *aliqua dicuntur simul natura*: & sunt ea quæ dicuntur ad conuertentiam, & neutrum est causa alterius: vt pater, & filius, simile, & aliud sibi simile: & in vniuersum omnia relatiua prædicamẽti ad aliquid: quorum proprietatem esse diximus, ex mente Arist. quòd sint simul natura, & cognitione. Licèt enim *materialiter* sumpti, pater & filius: hoc est, vt generans, & genitus, ille sit prior natura; quia est causa, & iste posterior; quia effectus, tamen sub *formali* ratione relatiua patris & filij, simul natura sunt.

Tertius

Tertius modus simultatis versatur *inter differentias ex aquo diuidentes genus, & species per eas constitutas*: ex æquo autem diuidere genus, est æquè proximè illud diuidere: vt rationale, & irrationale dicuntur simul natura: non tamen rationale, & reptibile, aut aquatile; quia rationale & reptibile non diuidunt æquè proximè animal: sed reptibile solùm diuidit animal iam contractum, per irrationale: rationale verò immediatè. Ideo non sunt simul natura. Et quæ de differentiis dicimus, de speciebus quoque per eas constitutis, secundùm eandem proportionem intelligendum est.

CAPVT XIV.

De speciebus motus.

TEXTVS ARIST.

Motus autem species sunt sex.

Generatio, Corruptio, Augmentum, Diminutio, Alteratio, & secundùm locum Mutatio, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Arist. est, explicare naturam specierum motus; & diuiditur caput hoc in duas partes. In prima enumerat sex species motus. In secunda, quot, & quæ sint contraria motui, & speciebus eius. Sumit autem motum Arist. vniuersaliter, pro *omni mutatione physica*, quo pacto eum definiuit 3. lib. Physic. *Quòd sit actus entis in potentia, secundùm quod in potentia*: nec vocat species motus eas, quas enumerat: quòd intelligat veras esse species, aut motum verum esse genus. Quia cùm motus, & species eius, sint entia incompleta, & ideo non prædicamentalia: nec verum genus ipse motus est, nec illæ sunt veræ species, sed dicuntur quodammodo species, id est, modi essentialiter diuersi eiusdem motus. In hoc igitur sensu asserit: *Species motus esse sex*. Prima est *Generatio*, per quam producitur substantia, vt homo. Secunda *Corruptio*, per quam desinit esse substantia, vt mors, vel desitio hominis. Tertia est *Augmentatio*, per quam res maiorem quantitatem acquirit quàm habebat; & ideo augeri dicitur. Quarta, *Diminutio*, per quam deperdit aliquam quantitatem ex ea, quam habebat priùs: & propterea fit minor. Quinta est *Alteratio*, per quam res acquirit qualitatem, quam priùs non habebat: vel contrariam ei, quam habebat priùs: aut *denique intensionem, aut extensionem in eadem, quam iam habebat*: vt dum aqua calida magis calefit, quia plures gradus acquirit in eisdem partibus calidis: vel ad nouas nondum calefactas extenditur calor. *Motus* autem

localis

localis est sextus, per quem corpus acquirit, vbi, aut realem præsentiam. Itaque non dicitur localis; quia proprius terminus eius sit locus; sed vbi quod acquirit, semper est præsentia localis: hoc est commensurata loco, à quo circumscribitur, licet supernaturaliter possit acquirere vbi sine loco.

In secunda parte capitis docet Aristot. motum in communi consideratum, habere vnum cõtrarium; nempe quieté: quemlibet verò motum specialem duo asserit habere opposita; vnũ sub ratione communi motus; aliud sub ratione speciali; vt est talis motus. Exẽpli gratia; Generatio, vt est motus, habet quietem in communi pro contrario: sed vt est motus ad substantiã, habet pro contrario quietem in substantia: & eodem modo intelligendum est de cæteris speciebus motus; sed dum asserit Arist. *motum in communi habere pro contrario quietem in communi, & motum in speciali quietem in communi & in speciali*: non de propria contrarietate loquitur, sed de communi & impropria pro quocunque genere oppositionis: quia motus, & quies, aut talis motus, & talis quies, non opponuntur contrariè, sed priuatiuè.

CAPVT XV.

De modis habere.

TEXTVS ARIST.

Habere secundùm plures modos dicitur, aut enim vt habitum, & dispositionem, aut aliam aliquam qualitatem.

Breuis expositio Text.

INtentum Aristot. est, tradere omnes modos, vel acceptiones, quibus *aliquid habere* dicimur. Caput diuisione nõ indiget, quia solùm in eo enumerat Arist. septem modos habere, quorum primus est, secundùm quem dicimur *habere qualitatẽ*: vt intellectum, virtutes, & scientias. Secũdus modus est, *habere quãtitatem*; vt corpus dicitur habere magnitudinem bicubitã, aut tricubitam. Tertius est, *habere non ea quæ inhærẽt corpori: sed quæ illud circumstant*; vel extrinseca sunt ei, vt habere vestem, vel arma. Quarto modo dicitur *aliquid habere aliud, non in toto corpore, sed in aliqua eius parte*; ratione cuius totum corpus dicitur illud habere: vt habere nasi curuitaté, vel annulũ in manu, aut pileum in capite. Quintus modus est, *habere partẽ ipsam*: vt caput, vel manum. Sexto modo dicitur *vnũ habere aliud, quia cõtinet illud*: vt amphora dicitur habere vinum. Vltimus modus habẽdi est *per possessionem*: vt vir dicitur habere vxorem, vxor virum, atque etiam homo habere pecunias. Plures alios modos habendi enumerat Aristot. 5. Metaphys. cap. 23. tex. 18. sed hos

ait ma-

ait magis esse in vsu: & ideo pro Dialecticorum vsu & captu sufficere. Et nos etiam sufficere dicimus hæc adnotasse circa librum prædicamentorum, ad maiorem Dei gloriam, & studiosorum vtilitatem.

COMMENTARIORVM IN VNIVERSAM ARIST. DIALECTICAM, VNA CVM DVbiis & quæstionibus hac tempestate agitari solitis,

SECVNDA PARS.

Continens libros de interpretatione, de priori, & posteriori resolutione, lib. Topicorum, & Elenchorum.

Lib. I. Arist. περὶ Ἑρμηνείας; seu de Interpretatione.

PROEMIVM TOTIVS OPERIS.

OPvs hoc iam ad secundam operationem intellectus pertinet; quæ vocatur *compositio, & diuisio*; & ideo inscribitur ab Arist. περὶ Ἑρμηνείας, seu de Interpretatione: quia ille solus dicitur aliquid interpretari, qui veritatem, aut falsitatem in aliquo contentam exponit: & ideo interpretatio solùm de oratione continente veritatem, aut falsitatem (quæ est enuntiatio) propriè dicitur: vt asserit bene D. Thom. lectione prima horum commentariorum: simplicia verò, vt nomen, & verbum, partes potiùs interpretationis vocantur: sic & quædam alia, quibus naturales effectus exprimuntur; vt suspiria, & gemitus, nimis impropriè dicuntur interpretationes. Vnde sequitur, idem esse, quòd opus hoc de *interpretatione* appelletur, ac de *enuntiatione*.

Quodnam sit obiectum huius operis.

EX inscriptione iam explicata intelligitur; *Enuntiationem esse obiectum adæquatum huius operis*: in quo conueniunt omnes interpretes Arist. quia hæc est de qua principaliter agitur in eo: & cuius partes explicantur: quæ sunt, nomen, & verbum: hæc est etiam, cuius passiones probantur, & in quam cætera de quibus disputatur, tanquam in finem ordinantur: quæ sunt propriæ conditiones obiecti. 1

Verùm enuntiatio duplex est: Vna *Simplex*, quam vocant *Categoricam*; & alia *Composita*, quæ appellatur *Hypothetica*: & ideo vel

vel pro sola simplici; tanquam pro præcipua parte accipi potest; dum dicimus esse obiectum, aut in communi, prout abstrahit ab vtraque, & eas comprehendit: & prima opinio tenet, *solam enunciationem simplicem esse obiectum*; ita Boëtius, Ammonius, & Louanienses in proœmio huius operis, & quidam alij ex modernis: videturque idem sentire D.Thom. cùm dicat de sola simplici determinatè agere Arist.

Et probatur ratione primò: Quia Arist. solùm agit in hoc opere de partibus enunciationis simplicis, aut categoricæ, non de partibus hypotheticæ: ergo illa sola obiectum est.

Secundo: Quia hoc opus ordinatur proximè ad tractatũ de syllogismo: sed syllogismus solùm cõponitur ex propositionib. categoricis: ergo de hac sola, tanquã de proprio obiecto agit.

Secunda opinio asserit: *Enunciationem in communi, prout cõprehendit simplicem, & compositam, esse obiectum*. Ita Villalpandeus, & Toletus, in codẽ proœmio. Et hæc videtur nobis probabilior. Probatur testimonio Arist. quia c.4. huius 1 lib. vbi ex professo agit de enũciatione, eam diuidit in simplicem, & cõpositam: tanquam in proprias species: & vtramque explicat propria definitione: ergo de vtraque per se disputat; & vtraque per se comprehenditur sub adæquato obiecto.

Probatur etiam ratione: Quia enunciatio composita, per se pertinet ad Dialecticã: & non ad aliam partem, quàm ad illã: ergo per se consideratur in ea, & ideo sub obiecto eius per se comprehenditur. Probo minorem: quia non pertinet ad partes præcedentes; in quibus solùm de simplicibus agitur; nec ad sequentes, in quibus agitur per se de syllogismo, & speciebus eius: ergo solùm consideratur per se in hoc opere.

Ad primum arg. oppositæ sententiæ; Negandum est, solùm agere Arist. de partibus enuntiationis simplicis. Licèt enim de enuntiatione simplici, & partibus eius præcipuè disputet, tanquã de præcipua specie enuntiationis in communi consideratæ: non est tamen negandum, etiam eum de hypothetica agere: cùm eam definiat: ac etiam de partibus eius, quæ sunt simplices enuntiationes. Sed pauca admodum de ea tradit: quia non est tam frequens vsus eius in Dialectica: & hoc voluit S. Thom. dum dixit Arist. solùm de simplici determinatè agere, non tamen eam excludere ab obiecto huius operis.

2 Ad secundum: Neganda est minor, quòd syllogismus solùm cõponatur ex enuntiationibus categoricis: nã duplex est syllogismus: *Categoricus, & Hypotheticus*: vt expressè docet Arist. 1. lib. de priori resolutione, vbi de vtroque per se agit: licèt præcipuè de categorico, tanquã de perfectiori eius specie: & ita etiã in hoc opere de vtraque enuntiatione agit, tanquam de partibus

partibus vtriusque, licèt præcipuè de categorica, tanquam de præcipua specie: vtraque ergo pertinent per se ad obiectum: sicut vterque syllogismus ad obiectum priorum.

De loco quem hoc opus obtineat inter cæteras partes Dialecticæ, & de diuisione eius.

Opus hoc secundum locum obtinet inter partes Dialecticæ: quia de secunda operatione intellectus agit: ideo immediatè collocatur post librum prædicamentorum, agentem de prima; & ante libros de priori resolutione, ac cæteros, in quibus agitur de tertia.

Diuisio verò nõ est eadem apud omnes interpretes: nã Græci sub vno eodemque libro totum opus includũt: Latini verò quos sequimur, in duos libros illud diuidunt: in quorũ primo, *de enuntiatione, & eius partibus*: nomine videlicet, verbo, affirmatione, & negatione agitur. In secundo verò *de variis modis enunciationum*: quod idẽ est, ac de enunciationibus moralibus.

Liber primus sex habet capita. Primum, quasi *procemium est totius operis*: in quo Arist. proponit materiã, de qua acturus est. In secundo agit de *nomine*. In tertio de *verbo*. In quarto de *enunciatione*. In quinto de *oppositione enunciationum*. In vltimo *de particularibus enunciationibus*, (quas vocat de futuro contingenti) explicans modum quo in eis reperiantur veritas, & falsitas.

CAPVT I.

TEXTVS ARIST.

Primùm oportet ponere quid sit nomen, & quid verbum, &c.

Breuis expositio textus.

Intentum Arist. in præsenti capite est, explicare modum significandi conceptuum, vocum, & scripturarum. Diuiditur autem caput hoc in duas partes. Prima, quasi *procemium est totius operis*, in quo proponit ea, de quibus acturus est. *In secunda agit de conceptibus, vocibus, atque scripturis*. Explicans modum significandi omnium. 3

Ea de quibus agendum est in hoc opere, sex esse ait, nempe, *Nomen, Verbum, Affirmatio, Negatio, Enunciatio, & Oratio*: & singula propriis definitionibus explicanda esse.

In secunda parte *de conceptuũ, vocum, atque scripturarũ significatione* agendum esse ait. Inter quæ talis est ordo: vt à rebus ipsis, tanquã ab obiectis intellectui, imprimãtur species intelligibiles, quibus informatus operatur: & per propriam operationem producit aliam speciem, quæ vocatur expressa, atque etiã conceptus, seu verbum mentis, repræsentans rem; vt actu,

aut

aut expressè intellectam: sed quia res per conceptum repræsentata, debet significari aliis: ideo adinuentæ sunt voces, & scripturæ, vt per voces significentur præsentibus, per scripturas absentibus. Ex quo colligit Arist. conceptus significare immediatè res: voces verò easdem res, mediis conceptibus: scripturas eadem voces, quæ omnia his verbis docet: *Sunt ergo ea, quæ sunt in voce, earum quæ sunt in anima passionum notæ: & ea quæ scribuntur, eorum quæ sunt in voce.* Per passiones animæ, cōceptus intelligens, secundùm omnes expositores: quia cùm in eodem intellectu, à quo producuntur, recipiantur, & receptio sit quasi quædam passio, merito dicuntur passiones: quarum voces notas esse ait, id est signa.

Itaq; *Conceptus* significant res. *Voces*, res & conceptus. *Scriptura* verò, voces immediatè, & remotè conceptus, & res. Diuersa tamen ratione: nam *conceptus*, inquit, significant *naturaliter*: *voces* verò, atque scripturę, non nisi *ad placitum*. Probat vtrumque hoc argumēto: Natura semper se habet eodem modo apud omnes nationes: ergo quæ se habent eodem modo apud omnes, naturalia sunt, & quæ non sunt eadem apud omnes, non sunt naturalia, sed ex diuerso hominum placito variantur: at conceptus cuiuscunque rei est idem apud omnes: voces vero, atque scripturæ, sunt diuersæ, apud diuersas nationes: ergo conceptus significant *naturaliter*: voces verò, & scripturæ *ad placitum*. Probatur minor, quia tam Græci, quàm Latini, eundem conceptum formant de homine, sed diuersis vocibus illum significant, pro diuersitate linguæ.

Porro in ordine ad veritatē, & falsitatē, diuerso modo se habere docet *cōceptus, voces, atque scripturas simplices, & cōpositas*: nam simplices nihil verū, aut falsum continēt, nisi eis addatur, est, vel non est: compositæ verò, cum eodem verbo, iam significant verum, & falsum. Probat primum hac ratione: quia si simplicia, aut incomplexa significarent per se verum, vel falsum, maximè id haberent nomina cōposita, vt centimanus: sed qui hoc nomē proferret, non diceret verū aliquid vel falsum, quia non mentiretur, nec veritatē diceret, nisi addat esse, vel nō esse: ergo in vocibus, aut conceptibus simplicibus, nulla est veritas: quod verò compositæ cum verbo, est, aut non est, veritatem, aut falsitatem contineāt: tanquā per se notum relinquit.

QVÆSTIO VNICA.

An voces significent conceptus, & res: atque scriptura voces ad placitum: conceptus vero naturaliter res.

4 Circa hanc q. quædam sunt apud omnes certa. Primum, *quòd cōceptus significent res naturaliter*: propter rationem Arist,

Arist. quia eiusdem rei eundem etiam conceptum omnes formant, si eandem rationē eius concipiant; & diuersum, si diuersam: ergo conceptus semper sunt idē apud omnes: & ex consequenti naturaliter significant res. Probatur antecedēs, quia de ente eundem conceptū omnes formant, si entitatem solùm in eo considerēt: & similiter si vniuocationem eius respectu substantiæ, & accidentis, vel etiā analogiam: nam licèt, qui putāt esse vniuocū, diuersum conceptum eius formēt, ab his qui putant esse analogum, hoc tamē ideo est, quia diuersam rationē in eo considerant, nempe vniuocationē, & analogiam, omnes nihilominus, qui vniuocationē considerāt, eundem conceptū eius formant: & etiam qui considerant analogiam: & qui illam considerāt, semper diuersum ab his qui considerant hāc: & ita intelligitur Arist. dū ait, conceptus significare naturaliter res, quia sunt iidē apud omnes, si eiusdem rei sint, vel eiusdē rationis formalis eius: si verò rei diuersæ, aut diuersæ rationis eiusdē rei, diuersi sunt conceptus. Ex quo etiam ostēditur conceptus naturaliter significare: quia non est minùs naturale diuersum esse apud omnes, quod ex propria natura diuersum est, quàm esse idem quod ex propria natura est idem.

Certum est secundò: *Scripturam significare vocem ad placitum*: approbatur euidēter, quia ab hominibus inuentæ sunt: & diuersæ, ad significādas voces diuersas, ab eisdē pro libitu applicantur: ergo significant voces ex libera hominū impositione.

Difficultas igitur quæ cōsistit in significatione *vocum*, & in modo significandi earum. In significatione quidem: *An voces significent non solùm res, sed etiam conceptus, quos de eisdem rebus formamus* In modo etiam significandi: *An significent res naturaliter*, vel *ad placitum*.

Et est prima opinio quorundam modernorum, quæ asserit *voces solùm significare res: conceptus verò non significare: sed exprimere*. Quod sic probant: Illud significat *vox*, pro quo supponitur in propositione: sed voces non supponūtur pro conceptibus, sed pro rebus: ergo non significant conceptus, sed res. Probatur minor, primò ex Arist. 1. lib. Elench. c. 1. vbi asserit: *Quia nō possumus res, de quibus disputamus, ad scholas adducere, vtimur vocibus loco rerum: sicut ludentes vtuntur calculis pro pecuniis*: ergo intelligit Arist. pro solis rebus voces supponi. Prob. secundò: quia in hac propositione, *Homo disputat*, non supponitur vox, homo, pro conceptu hominis, sed pro homine ipso: de quo verificatur disputatio, & non de conceptu.

Iam quòd voces exprimant conceptus, sic explicant: voces non solum inuentæ sunt, vt pro rebus ponātur in propositione: sed etiam vt per eas cōceptus nostros internos manifeste-

mus aliis,quib.non possunt per se innotescere:ergo voces sunt quasi manifestatiuæ & declaratiuæ conceptuum:declarare autem,atque exprimere,idem sunt: & ideo licèt voces non significent conceptus,eos tamen propriè dicuntur exprimere.

5 Secunda opinio tenet,*voces non solas res, sed etiam conceptus* significare:ita D.Th.expresè q 8.de Potentia,a.1. & 1.p.q.27. a.1.quem sequuntur omnes ferè interpretes Arist.c. præsenti, & Arist.ipse expresè id docet,his verbis: *Sunt ergo ea quæ sunt in voce,earum quæ sunt in anima passionum notæ*, &c. Per passionem animæ,conceptus ipsos intelligens:& non res conceptas, vt volunt moderni: quia passiones animæ actus eius significāt in ea manētes:qui sunt conceptus,non res intellectæ:res enim nihil sunt ipsius animæ;nec in ea manent; sed solùm sunt obiecta actus eius, extra eam existentia: asserit autem esse notas corū,id est signa:ergo sentit eos significare.Et ita tenendū est.

Sed vt eam explicemus, & probemus simul, notandum est, signum quatuor diuisionibus diuidi.

Prima diuisio est:Signum aliud est *proprium*,aliud *impropium.* Signum *proprium* duas habet cōditiones.Primam,vt faciat nos venire in cognitionē alicuius rei,à se distinctæ, quam dicitur significare.Secundam,vt à natura ipsa,vel hominum volūtate, ad talem rem significādam sit institutum:vtramque conditionem habēt suspiria,& gemitus: & ideo propria signa naturalia sunt alicuius affectus interni.Cæterū defectu primæ conditionis,voces nullam rem extra se significātes,non sunt propria signa,sed nimis impropria:vt blictri,& similes.Defectu verò secundæ,risus non est signum rationalitatis:licèt per eū cognoscatur a nobis:quia nō est a natura institutus ad significādā rationalitatē, licèt per eū possit a nobis demōstratiuè cognosci.

Secunda diuisionē diuiditur signum *proprium*,relicto improprio,in signum *Naturale*, *Ad placitum* & *Ex consuetudine. Naturale* est,quod à natura institutū est,ad rē aliquam significādā,vt gemitus. *Ad placitū*:quod ex volūtate hominū,vt homo ad significādū hominē. *Ex consuetudine verò*,quod consuetudo fecit,vt per vnā rem intelligamus aliam ad quam significandā communiter ordinatur,vt mappæ appositæ,signa sunt prādij.

Tertia diuisio signi est,*In Internū*, & *Externum.Internum* est, quod intra animam nostram permanet,vt conceptus : *externū* verò,quod per externos sensus,vt visum , & auditum percipitur:& talia sunt signa,voces,& scripturæ: hoc tantùm signum descripsit D.Aug.2.lib.de Doctrina Christ. c.1. his verbis : *Signum est res,quæ præter speciem quam ingerit sensibus , alterius rei à se facit in cognitionem venire.*

Quarta diuisio signi est: Signum aliud est *Manifestatiuum tantùm:*

tantùm:aliud *Manifestatiuum simul, & Suppositiuum. Manifestatiuum tantùm*, est illud quod rẽ aliquã à se distinctã significat, aut repręsẽtat, pro qua nõ substituitur, vel supponitur in propositione: vt sonus cãpanę signũ lectionis futurę est, sed nõ ponitur pro ea in propositione. *Manifestatiuum verò, & suppositiuũ simul est*, quod nõ solùm rẽ significat, sed pro ea ponitur: vt hęc vox, homo, ponitur in propositione pro homine, quẽ significat.

Secundò notandum: Significatum duplex esse posse, *Quo*, & 6 *Quod*. Significatum, *Quo*, dicitur res illa ad quam significandũ ordinatur signũ. Significatum, *Quod*, dicitur medium quo eam significat. Prӕterea, *Significatũ*, aliud est *Proximum*, aliud *Remotum*, & quasi vltimatũ: Et iuxta hãc doctrinã intelligendũ est, quo pacto voces significẽt res, & cõceptus. Nã cõceptus significant immediatè quidẽ, nõ vt *quod*, sed solùm vt *quo*: quia mediis cõceptib. quos de reb. formamus, significamus eas per voces: res verò significãt etiã immediatè vt *quod*, sed quasi remotè. & vltimatè, cõparatas ad significatũ, quo, nempe cõceptus. Prӕterea, Voces sunt signa conceptuum significatiua tantum, nõ suppositiua, rerum verò significatiua simul, & suppositiuӕ: quia pro eis, & nõ pro cõceptib: supponũtur in propositione.

His suppositis, opinio Arist. D. Th. & nostra duabus cõclusionib. explicatur. Prima est: *Voces significãt cõceptus immediatè, & vt quo, & ideo minus principaliter: res verò immediatè quidẽ, vt quod, & ideo principaliter: sed respectu conceptuũ, quasi remotè, & vltimatè: & tã conceptus, quàm res ad placitum*. Probatur prima pars hoc arg. Plures voces impositӕ sunt ad significãdas naturas vniuersales; vt homo, & animal: sed res nõ sunt vniuersales: vt sunt ad extra, sed vt per conceptus cõmunes à nobis abstractӕ, atque cognitӕ: ergo nõ significantur per voces, nisi mediis conceptibus cõmunibus, quos de eis formamus. Et ex consequenti, cõceptus significant immediatè, vt quo: & ideo minùs principaliter: & ipsis mediis res vltimatè, principaliter. Probatur hӕc vltima cõsequentia: quia cõceptus nõ sunt nisi media quӕdã: quibus significãtur res, ad quas significãdas ordinãtur.

Secunda verò pars: quòd voces significãt res, & cõceptus ad placitũ, euidens est: quia non habent significationẽ à natura, sed soni quidã sunt, nihil prӕter se, & prolatorem impropriè significãtes: ab hominibus verò ordinatӕ sunt ad significandũ res alias, mediis conceptibus: ergo significant ad placitũ, quod colligitur ex verbis Scripturӕ sacrӕ, Gen. 2. *Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animãtibus terrӕ, & vniuersis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam: vt videret, quid vocaret ea: omne enim quod vocauit Adam animӕ viuentis, ipsum est nomen eius.*

Quod autem de vocibus dicimus, solùm est intelligẽdũ de

 his

de his, quæ *Dearticulata sunt*: hoc est, lingua, dentibus, & palato formatæ: his enim tantùm vtuntur homines ad significandum conceptus, & res: & ideo dicuntur significare *ad placitum. Inarticulata* verò, quales sunt voces brutorum, gemitus etiam, & suspiria nostra: naturaliter significant aliquem affectum internum, nisi fortè eum explicemus de articulata voce: nam tunc iam per eam significaretur ad placitum: quia diuersæ nationes diuersis aliquando dearticulatis vocibus, in hunc finem significandi affectum internum vtuntur.

Ad arg. alterius opinionis; Distinguenda est maior, nam signum significatiuũ tãtùm, & nõ suppositiuum, non significat id pro quo supponitur, sed id pro quo non supponitur: signũ verò significatiuũ, & suppositiuum simul id tantùm significat, pro quo supponitur. Et ideo non est vniuersaliter verum quòd voces illud tantùm significent, pro quo supponuntur: quia licèt respectu rerũ, sint signa significatiua, & suppositiua simul, tamen respectu conceptuum, solùm sunt significatiua: vnde possunt eos significare, quamuis non supponantur pro eis in propositione. Et in hoc sensu intelligitur testimonium Aristotelis, qui de vocibus; vt sunt significatiua simul, & suppositiua rerum, loquitur: hoc tamen non tollit, quin etiam possint significare conceptus, vt media, licèt pro eis nòn supponantur.

CAPVT II.

De Nomine.

TEXTVS ARIST.

Nomen igitur est vox significatiua secundùm placitum, sine tempore, cuius nulla pars significatiua est separata.

Breuis expositio textus.

7 INtentum huius capitis est explicare naturã *nominis*: de quo agit Arist. tanquam de parte actuali enuntiationis, & priusquam de verbo, tanquã de simpliciori: nam *verbum* nõ solùm rem aliquam significat. sed etiam actionem cum tempore, *nomen* verò solam rem; vel quia nomen est quasi materia propositionis, & ideo primum eius fundamentum: verbum verò quasi forma. Caput autem hoc non eget diuisione: quia nihil aliud in eo facit Arist. quam definitionem nominis assignare, & singulas eius particulas explicare.

Definitio nominis ita hàbet: *Nomen est vox significatiua secundùm placitũ, sine tempore, cuius nulla pars significatiua est separata.* Vox ponitur in hac definitione loco generis, & accipitur pro sola dearticulata humanis instrumentis prolata, nempe, lingua, dentibus, palato, ac cæteris: Quam sic definiuit idem Aristo

Arist. 2. lib. de anima, text. 90. *Vox est sonus ab animalis ore prolatus cum imaginatione quadam.* Vnde per vocē excluduntur soni inarticulati brutorum, atque etiā soni instrumentorū, qui alio modo satis imperfecto dicuntur voces. *Significatiua* etiā vocatur, vt excludantur voces humanæ dearticulatæ, nihil tamē significantes, vt blictri. *Secundùm placitum*, vt excludantur signa omnia naturalia. *Sine tempore*, vt excludatur verbū, quod cū tēpore significat. Quid sit autem significare sine tēpore, cōstabit cap. sequenti, in quo explicatur quid sit cum tempore significare. *Cuius nulla pars significatiua est separata*: ad differentiam orationis, cuius partes per se separatæ significant: vt partes huius orationis, homo albus. Probat tandē hanc particulam hoc arg. Si partes alicuius nominis separatæ significarent, maximè partes nominis compositi; vt partes huius nominis equiferus: sed partes eius separatæ nihil significāt: ergo nec partes separatæ alicuius nominis significabūt. Maior euidens est, quia cùm nomen compositū sæpe cōtineat plura nomina simplicia tāquam partes, maior ratio erat in eo, vt partes eius separatæ significarēt, quā in nomine simplici, cuius partes nō nisi syllabę, & literæ sunt. Minorē verò probat: quia partes huius nominis, equiferus, ab eo separatæ, si tanquam partes eius accipiantur, nullam significationē retinent: cùm equiferus non significet equū ferocē, sed aliud animal ab eo diuersum. A ratione tandē nominis excludit nomina infinita, vt nō homo, non leo: quia nō habēt determinatā significationē, sed de omnibus dicūtur præterquā de re significata per nomen, supra quod cadit negatio: vt, Non homo, de omnibus dicitur, præter hominem Verū autē nomen aliquid determinatum significare debet. Excludit etiā casus obliquos: vt hominis, & hominē. quia non tā nomina, quàm deriuationes quædā à nomine ipso recto censentur.

QVÆSTIO I.

An bene definiatur nomen per vocem.

Ratio dubitādi est: quia nomen, & verbum sunt partes propositionis, sed in mente & scriptura sunt propositiones non minus quàm in vocibus: ergo erunt etiam nomina, & verba: si igitur per vocem definiatur nomen, diminuta erit definitio, non comprehendens omnia nomina. 8

Circa modū intelligendi hanc definitionē, est prima opinio Louaniensium c. præsenti: qui asserunt *accommodari posse nominibus mentalibus, & scriptis*, paucis mutatis. Mentalibus quidē, mutatis duabus particulis, nempe, vox, & secundùm placitum. Scriptis verò, mutata sola voce; & ideo nō esse diminutā: quia licèt non cōprehendat omnia nomina, vt iacet, potest tamen

omnia comprehendere, per accommodationem.

Hæc tamen opinio sustineri non potest: quia cùm definitio sit quasi inuisibilis terminus definiti, sub qua tota eius essentia contineri debet, mutata qualibet particula, vel addita, mutatur tota definitio: ergo si hæc definitio non potest conuenire omnibus nominibus, nisi detractis aliquibus particulis: sequitur nō posse eis conuenire, sed diminutam esse. Probatur consequentia: quia detractis illis particulis, non est eadem definitio, sed alia: ergo repugnat, hanc definitionem conuenire omnibus nominibus: vnde diminuta censebitur, si solùm potest conuenire cum detractione illarum particularum.

Nostra igitur sententia est, vera nomina solùm in vocibus reperiri simpliciter, in mēte verò solùm cōceptus rerū significatarū per nomina, qui potiùs dicuntur termini mentales, ex quibus propositio mentalis componitur. In scripturis verò solùm reperiuntur nomina per deriuationem à vocibus, quarū quasi supplementa sunt; vt cū absentibus agere possimus. Vnde sequitur bene definitum esse nomen ab Arist. per vocem.

Probatur testimonio Arist. c. 1. Anteprædicamentorum; vbi definiens æquiuoca, ait: *Ea esse, quorum nomen commune est, ratio verò substantiæ nomini accommodata, diuersa.* Per rationem verò substantiæ, secundùm communem expositionē omnium, conceptus intelligitur: ergo sentit Arist. nomen à conceptu distingui, & ideo conceptum non esse nomen, sed in solis vocibus nomina reperiri. Probatur consequentia: quia vbi nomen est commune, conceptum asserit esse diuersum.

Probatur etiam ratione: Quia antequā nomina imponeret rebus Adam, innominatæ cēsebantur, etiā si haberet proprios conceptus earum: & cùm primum nomina eis imposuit, dixit Deus; *Omne quod vocauit Adam anima viuentis, ipsum est nomen eius.* Quasi diceret, tunc primò cœpisse nomina. Et nos etiam dum non habemus vocem propriam, ad aliquam rem significandum impositā, dicimus talem rem innominatam esse: quāuis proprium eius conceptum in mente habeamus. Ex quibus sequitur, in mente non esse nomina, sed conceptus, qui dicuntur termini mentales, ex quibus componitur propositio mentalis: & rationem termini vniuersaliorem esse nomine & verbo, ex quibus sola propositio vocalis propriè ac simpliciter cōponitur: in scriptura vero, solùm per quandā analogiam ad vocem per eam significatam, reperiūtur nomina, & verba: sunt enim scripturæ quasi nomina, & verba depicta. Non est igitur necessarium particulas detrahere à definitione Arist. vt conceptibus, & scripturis accommodetur: quia nec eis potest propriè conuenire: & ideo bene definiuit nomen per vocem.

Ad arg.pro ratione dubitandi propositũ;Cōcessa maiori,& minori, neganda est consequentia:quia propositio,in cōmuni non componitur ex nomine,& verbo,sed ex terminis quorum ratio vniuersalior est:sola autem propositio vocalis ex nomine & verbo componitur. Vnde nō sequitur,vera nomina,& verba reperiri,vbicũq;reperitur propositio,sed solùm quòd reperiãtur termini,ex quibus componatur:qui in mentali sunt cōceptus extremorum,& copulæ,in scripta verò nomina, & verba depicta:& ideo non talia simpliciter,sed secundùm quid.

QVÆSTIO II.

An nomen definiatur per vocem tanquam, per verum genus.

DVobus modis potest considerari vox. Primo, *Materialiter*, prout solùm dicit sonum dearticulatum humanis instrumẽtis. Secundo, *Formaliter*, prout significatiua:ex quo habet, quòd sit nomen,aut verbũ:& primo modo considerata, habet se tanquam subiectum eiusdem significationis,cōmune ad nomen,& verbum: sicut lignum,cōmune subiectum est,respectu cathedrę,& portę,potẽs suscipere formam artificialẽ vtriusq;: si verò consideretur, vt significatiua; verum genus est ad nomen,& verbum. Quæstio igitur est, *An nomen* definiatur per eã materialiter sumptam,tanquã per subiectum,sicut statua definitur per lignũ:vel potiùs,sumptam formaliter, prout significatiuam,tãquam per verum genus:ita vt vox significatiua, genus sit huius definitionis,& reliquæ particulæ,sint differẽtiæ. 9

Et prima opinio tenet;*Nomen non definiri per vocem, tanquam per subiectum*, sed per vocem significatiuam,tãquam per verum genus nomini & verbo cōmune:ita Niphus,Lemosius,& Psallus,c.præsenti:& probatur: Quia res quælibet per definitionẽ quidditatiuã definienda est,si fieri potest,cùm iste sit optimus definiẽdi modus:sed posita voce significatiua,pro vero genere, erit quidditatiua definitio nominis:posita verò sola voce pro subiecto,non erit quidditatiua:cùm subiectũ no sit genus accidentis,sed extra quidditatem eius: ergo primo modo intelligi debet definitum nomen ab Aristot.potiùs quàm secundo.

Secunda opinio est D.Thom.& Ammonij,c præsenti: *Quòd non definiatur nomen ab Arist. per vocem significatiuam, tanquam per verum genus*:sed per solam vocem,tanquam per subiectum, loco generis positum:& hæc est probabilior,cuius potissimum fundamentũ colligitur ex Arist.8.lib.Met. textu 6.vbi propriũ modum definiendi artificialia, *ait esse per subiectum loco generis, & per formam artificialem loco differentiæ*, vt si domum definire velis,dices,esse lapides,& ligna ita composita. Et D.Th.opusc. de ente,& essentia,c.7. nō solùm artificialia,sed etiã accidẽtia

Gg 4 omnia,

omnia,meliùs definiri ait *per subiectū loco generis,quàm per verum genus.* Et ratio huius est manifesta:quia essentia accidentis,& modus essendi eius,sumuntur per ordinem ad subiectū: ergo vtrumque fit magis notum per subiectum:& cùm definitio eo fine tradatur:vt per eam cognoscamus naturam definiti, melior modus definiendi accidentia erit per subiectum, pro genere positum,quàm per verum genus,quod per idem subiectū innotescit.Sed nomen,& verbum sunt accidētia quædam artificialia,ab intellectu facta,& in concreto significata: ergo meliùs per vocem, tanquam per subiectum definienda sunt, quàm per vocem significatiuam tanquam per verum genus:& sic censendum est ab Arist.esse definita.

Ad arg.alterius opinionis;Distinguenda est maior:nā si res, quæ definitur,sit substantia,quidditatiuè definiēda est per genus,& differētiam,si fieri possit: si verò sit accidens,præsertim artificiale,& in cōcreto significatū,modus magis naturalis, & per quem essentia eius clariùs explicabitur, erit,illud definire per subiectū loco generis:quia verum genus,& vera eius differentia,per subiectum respectu cuius accipiuntur,potiùs quàm per cognoscenda sunt:& ex consequenti quidditas, & essentia eius,ad quam cognoscendam ordinatur per se definitio.

QVÆSTIO III.

An verum sit nomen significare ad placitum,vt in definitione dicitur.

10 Circa modum significandi *Vocum*, tres opiniones refert D. Tho.in comment.huius capitis.Prima fuit eorum,qui tenuerūt *esse naturalia signa rerum:* sicut nos dicimus de cōceptibus:quā Pythagoræ,& eius discipulis,tribuit Dexippus l.1.q.in categorias,c.6. & videtur etiā fuisse Heracliti, & Cratili. Probatúrq; hoc arg. Quia quibus natura tribuit facultatē,seu potentiam ad aliquē actum exercendum,consequēter tribuit instrumēta naturalia, quib. illū possint exercere:vt homini tribuit facultatē ad ambulādū : & ideo tribuit ei pedes tali modo fabricatos,quib.ambulare possit: sed facultas loquēdi naturalis est:ergo natura tribuit homini cū ea naturalia instrumēta,per quę loqueretur:hæc autē instrumenta sunt voces;nō nudæ:alioqui bruta etiā loqui possent ; sed dearticulæ, ac significatiuæ: sicut brutis dedit voces naturaliter significantes, quib.possent suos affectus internos manifestare:ergo voces significatiuæ sunt à natura datæ hominibus;quib. possint aliis manifestare conceptus mētis internos. Ex quo euidēter sequitur significationē earum esse naturalem, & non ex impositione hominum:quia naturale est quidquid à natura conceditur.

Secun

Secunda opinio ex diametro opposita est, asserens, *significationem vocum non solùm non esse à natura*: sed sic ex beneplacito hominum procedere, vt possit quisque pro libitu his nominibus iam impositis vti, vel alia noua excogitare, & ad significãdum imponere, eísque vti, prout sibi placuerit ad loquendum: & postmodum eisdem relictis, noua alia imponere: quam videtur tenuisse Hermogenes quidam Philosophus Platone, & Arist. antiquior, vt Plato ipse testatur in Dialog. Cratilo.

Ratio huius sententiæ est: quia si vocũ significatio ex libera voluntate hominum dependet, mutari poterit pro libitu: ita vt voces hodie impositæ ad significandum, crastino die nihil iam significent, aut à prima significatione mutentur, ac de nouo imponantur ad alias res diuersas significandas: & ideo eadete dicantur a significatione, ex quo nullũ sequetur incõueniens.

Tertia opinio media est inter hæc extrema; Concedens *voces non significare naturaliter*, sed ex impositione hominũ: non tamen ita esse liberam, vt quisque pro libitu possit his, aut illis vocibus vti, eásque de nouo ad significandum imponere; sed congruentẽ naturis rerum, ad quas significandas imponũtur: ita vt singulis rebus iuxta propriam naturã talia sunt nomina accommodata. Itaque libera hominum impositio quandam considerationem discretam habuit concomitantem, vel præcedentem; per quam impositor cognoscens rerum naturas, eis accommodauit propria nomina, quibus cõgruenter significarentur: & talis impositio perpetuò durat, & ab omnibus sic inuiolabiliter recepta est, vt nemini liceat pro libitu eã mutare, aut nouas impositiones vocum introducere Hanc sententiam secuti sunt grauissimi Philosophi: Plato vbi suprà, Arist. in his capitibus, Tullius lib. 1. Academicarum quæstionum, Quintil. lib. 8. institut cap. 6. D. Thom. Albert. Magnus cum cæteris expositoribus huius capitis. Et hæc est vera & tenenda.

Quam vt explicemus simul, & probemus, notandum est, *Res esse in duplici differentia*: nam quædam sunt *Naturales*: quibus certũ est à primo nostro parente diuina sapientia prædito, per quã perfectè cognouit naturã singularũ rerum, nomina fuisse accõmodata ex directione Dei, vt verba hæc Gen. 2. ostendũt: **Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuersis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam, vt videret quid vocaret ea: omne enim quod vocauit Adam animæ viuentis, ipsum est nomen eius.** Quasi dicat Deus vniuersalem hanc impositionẽ ex eius commissione factam sic esse perpetuã, vt nunquã omnino, aut vbicunq; ab aliquo mutãda sit, licèt diuersa sint nomina, iuxta diuersitatẽ nationũ & linguarum, in quibus etiã est euidẽs nulli vnquam licuisse pro libitu mutare impositio- 11

nem. Aliæ ſunt res *Artificiales*, quibus etiam ab hominibus arte præditis, & per eam perfectè cognoſcentibus earum conditionem, iuxta eam conuenientia accommodata ſunt nomina: hoc eſt talia, vt ſignificatio eorum, aut ex modo quo fiunt, aut ex aliqua earum proprietate, vel vſu in quem ordinantur per artem, deſumatur. Quod maiori ex parte verum eſſe intelligendum eſt: nam aliquando contingit, vt nulla talis ſimilitudo, nobis ſaltem cognita, in nominis impoſitione ſeruetur: & hæc doctrina ſimul explicat, & probat veritatem communis ſententiæ quam ſequimur.

Ad arg. verò primæ ſententiæ: Conceſſa maiori, neganda eſt minor: quòd voces ſint inſtrumenta facultatis naturalis ad loquendũ, ſed potiùs inſtrumenta huius facultatis ſunt, lingua, dentes, & palatum, quibus formantur eædem voces, & iã formatæ imponuntur ad ſignificandum, vt media eſſe poſſint, quibus homo proprios conceptus aliis explicet: quare licèt ex parte ſoni voces ſint naturales, ex parte tamen ſignificationis per artem, vel ſcientiam fiunt; ſicut cathedra ex parte ligni naturalis eſt: ſed artificialis ex parte formæ per artem factam, & ideo ſimpliciter vocatur artificialis: ſic etiam nomina, & verba artificialia ſunt vocanda.

Argumentum vero ſecundæ opinionis ex doctrina tradita ſolutum eſt: quia licèt libera ſit impoſitio vocum ad ſignificãdum; conformis tamen naturis rerum: & ideo non à quocunque facta, ſed à ſapientibus, qui perfectè cognoſcentes earum naturas, talia nomina eis congruentia accommodarunt: vnde nec variari poteſt pro libitu ſignificatio nominum, nec ab ea nomina cadere poſſunt.

QVÆSTIO IV.

An verum ſit partes nominis ſeparatas non eſſe ſignificatiuas.

12 HAnc particulam definitionis probauit Ariſt. ex nomine compoſito; *cuius partes ſeparata*, ait, *non ſunt ſignificatiua*: vt partes eius ſunt, etiã ſi ſint integra nomina: ergo multò minùs partes nominis ſimplicis ſeparatę erunt ſignificatiuæ, cùm nõ ſint integra nomina, ſed ſyllabæ & literę: ſed hęc ratio nihil valet; ergo non probatur per eã quòd partes nominis ſeparatæ non ſint ſignificatiuæ, nec verũ hoc erit. Probatur antecedens: quia partes nominis cõpoſiti ſunt integra nomina, vel nomẽ integrum, & verbũ, vt patet in hoc nomine, agricola: & ſeparatæ retinent eandem ſignificationem, per quam componebant nomen: ergo partes nominis compoſiti ſeparatæ etiã vt partes eius, vel iuxta ſignificationẽ totius, ſunt ſignificatiuę: Probatur minor,

minor, nam hoc nomen ager, & hoc verbum colo, componebant nomen agricola, per proprias significationes, nempe & ager significans agrum, & colo actionem colendi: vnde agricola significat colentem agrum: & hanc eandem significationem retinēt separata à compositione, vt notum est: ergo vere significant iuxta significationē totius, vel vt sunt partes eius: quare nec ratio Arist. probat partes nominis separatas non significare: nec verum esse potest, saltem in nomine composito.

Probatur secundò: Quia si nomina simplicia caderēt à propria significatione, & imponerētur ad significādas res diuersas, etiā caderet à sua significatione nomē compositum: ergo pendet significatio eius ex propriis significationibus partium: sed partes separatæ retinēt proprias significationes: ergo separatæ significabunt iuxta significationem totius. Pro solutione huius quæst. notandum est, nomen cōpositum sic ex nominibus integris, aut ex nomine & verbo componi; vt ex plurib. ac diuersis significationibus eorum resultet tertia quędam significatio indiuisibilis eiusdem nominis compositi: quæ significatio non potest in eisdem iam separatis cōseruari: in quo simile est nomen cōpositum, naturali composito viuenti, ex anima & corpore facto, nō quocunque, sed heterogeneo: hoc est partes habenti diuersæ rationis; vt brachium, caput, & pedes: non enim componitur nomen aliquod ex multis nominibus eādem rem significantibus: vt ex gladio & ense; sed ex significantibus res diuersas: quare ex his diuersis significationibus resultat tertia significatio totius, diuersa à partibus. Vt patet in nomine respublica, & in nomine equiferus: quia nec respublica significat rem quamlibet, vel negotiū publicū: sed congregationē ciuiū sub his legibus, & tali ordine dispositā: quæ diuersum quid est à significatione vtriusq; partis separatæ: & equiferus significat non equum ferocē, quem significant partes separatæ, sed aliud animal valde diuersum. Vnde, sicut anima non informat partes separatas corporis, sed dum separantur à toto, aliam formam diuersam consequuntur: ita forma nominis compositi, quæ est significatio eius, non informat partes separatas, sed alias habēt significationes sibi proprias partes, atque diuersas significatione totius, quam participabant dum illud componebant.

Itaque sicut quælibet pars nominis cōpositi per se sumpta, habet propriā significationē vnam, & indiuisibilem, quæ non conuenit syllabis, nec in eis separatis permanet, sed desinit esse, & quasi corrūpitur separatis syllabis: sic etiā nomē cōpositum ex aliis nominibus; aut ex nomine & verbo, propriam habet significationem, distinctam à significatione partium, & indiuisi- 13

diuisibilem quidẽ:& ideo talem, quæ nõ prædicatur de partibus, nec in eis separatis permanere potest. Et ratio huius est, quia nomen compositum, distincta impositione imponitur ad significandum totum, atque ad significãdas partes;& ad significandum rem diuersam ab ea quam partes significant: similẽ tamen aliquo modo,& quæ nõ resultaret, nisi ex his partibus. Vnde sequitur, diuersa nomina ita per proprias significationes concurrere ad cõponendum aliud: vt cùm media alia impositione,& ad aliã rem significandam concurrant, proprias significationes amittant in tali compositione,& aliã diuersam participent:licèt similem propriis, sed dum à cõpositione separãtur, illam rursus significationem quam in toto habebãt, amittũt,& proprias retinẽt. Et hoc est quod dici solet, separatas nõ significare iuxta significationem totius. Licèt videatur significare propter similitudinem, quæ reperitur inter significationẽ totius,& proprias earum:dependet enim significatio totius ex eis:verùm distincta est,& in eis permanere non potest.

Ex hac doctrina respondetur quæstioni, verum esse quod asserit Arist. in definitione nominis, quòd partes eius, si vt partes accipiãtur, non sunt significatiuæ, dum ab eo separantur:quãuis proprias significationes separatæ retineãt:quia cùm significatio totius distincta sit à propriis partium significationibus, & sit quasi forma rei heterogeneæ, partes diuersæ rationis informans; corrumpitur separatis partibus. Et ideo non potest in eis permanere.

12 Ad primum arg Distinguenda est minor, quòd partes nominis cõpositi cõponant illud per proprias significationes:nam si ita intelligatur, quòd significatio totius nõ sit alia à significatione partiũ, falsum est;cùm distincta impositione,& ad rem distinctam significandam: vel saltem modum distinctum habentem imponatur. Si verò per proprias significationes concurrere intelligatur, ita vt tertia significatio à propriis distincta, atque indiuisibilis, cui simplex etiã & distinctus cõceptus correspondet in mente à conceptibus partiũ per se sumptarũ, verum est:sed ex eo nõ sequitur quòd partes separatæ retineãt eandem significationem totius, vel quam ab eo participabant: quia hæc statim corrumpitur, quam primum partes separãtur: sicut corrumpitur nomen ipsum compositum, ideo nõ potest in eis permanere. Quocirca bene Arist dixit, nihil iam significare iuxta significationem totius, vel vt partes eius.

Ad secundũ: Concedendum est primũ enthymema, sed negãda vltima cõsequentia, quòd partes separatæ significẽt iuxta significationem totius:nam licèt significatio totius pẽdeat ex significatione partium; & desinat esse, partibus cadentibus

à pro

à propria significatione: nihilominus cùm distincta sit significatio totius, à propriis partium significationibus, atque indiuisibilis, corrumpitur eis separatis: vnde permanere non potest in eis: sed licèt proprias significationes retineant, verum est, nihil significare separatas, iuxta significationem totius; quia nihil retinent de significatione eius: licèt eam aliquando retinere videantur, propter similitudinem, quam habent propriæ, cum significatione totius, iam corruptæ.

QVÆSTIO V.

An nomen infinitum omninò sit excludendum à definitione.

SEx sunt explicanda de nomine infinito. Primum, *Quid sit.* 14 Secundum, *Quid, & quomodo significet.* Tertium, *De quibus dicatur.* Quartum, *An nomina transcendentia possint fieri infinita.* Quintum, *An nomen infinitum sit inter absoluta, vel inter connotatiua numerandum.* Vltimum, *An dicatur vniuocè de entibus, & non entibus, vel analogicè.*

Circa primum notandum est: *Negationem duobus modis sumi posse.* Primò *neganter*, quod est sumi in tota vi negationis, quo pacto, etiãsi in principio propositionis ponatur, copulã eiusdẽ propositionis, & totã ipsam propositionẽ negat: & propterea de ea dictũ est, esse malignatis naturæ, ita, vt quidquid post se inueniat, destruat, & oppositũ efficiat. Secundo modo accipitur, nõ secũdùm totã vim negationis, sed *secũdùm limitatã*: ita vt solùm neget significatũ illius vocis, cui proximè adiũgitur, nec vis eius vlterius trãseat. Vnde, si adiũgatur subiecto propositionis, non transit vis eius ad copulam: nec negatiuam reddit propositionẽ: & hoc est accipi *infinitãter*: quia effectus eius solùm est negare significatũ nominis, cui adiungitur, & ex hoc, quasi infinitũ illud efficere: quia cętera omnia significat, pręter rem illã, supra quam cadit: vt nõ homo. significat cætera omnia præter hominẽ, nihil eorũ determinans: & ideo dicitur habere significationem infinitam. Nomen igitur infinitum negationem includit, non neganter sumptam, hoc est, non in tota vi negationis, sed sumptã infinitanter: hoc est, secundùm vim negandi, determinatam ad proprium eius significatum.

Ex quibus intelligitur, nomen infinitum hoc modo esse definiendum: *Nomen infinitum, est nomen compositum ex nomine simplici, & negatione, infinitanter accepta:* vt non homo, non leo: & hæc de quidditate eius.

De modo significandi nominis infiniti.

QVantum verò ad modũ significandi eius pertinet, aliqui dicunt, *de materiali*, significare rem illã, quæ negatur, *de formali*

formali verò, cæteras omnes, vt non homo, de materiali hominem, de formali verò leonem, & bouem, ac cætera omnia præter hominem. Melius tamen dicẽdum est, non significare rem illam, quam negat, sed *de materiali*, cæteras præter illam: *de formali* verò, puram negationem eius: vt non homo, *de materiali*, leonem, & bouem cum cæteris, & *de formali*, solam negationem hominis. Quod sic probatur: quia non homo, non significat leonem, aut bouem, secundùm naturas positiuas eorum: sed in quantum sub negatione hominis cadunt, vel continentur: ergo secundùm naturas positiuas *materialiter* pertinent ad significationem nominis infiniti. *Formaliter* verò secundùm negationem talis naturæ, in propria inclusam.

Circa significatum verò eius omnes conueniunt: adeò extẽsum esse, vt cætera omnia, præter rem illam quam negat, significet, non solùm existentia actu, sed etiam possibilia: imò etiam impossibilia, vt Chimæram, & Centimanum; & ratio huius est manifesta ex dictis. Nam si formale significatum eius, est negatio illius rei, cui adiungitur: ergo materiale erit omne illud, cui potest conuenire talis negatio, sed hæc conuenit cæteris omnibus existentibus, aut possibilibus, imò etiam impossibilibus: ergo hæc omnia comprehenduntur sub materiali significatu eius: sed omninò indeterminatè, atque confusè: & ideo modo quasi infinito: quia non magis aliquod Ens vnum, quàm aliud determinat, vt ex se est manifestum.

Ex quibus sequitur: Duo habere nomen infinitũ, in quibus deficit à vera ratione nominis. Primum, *ex parte formalis significati*, quod nullã rem, aut naturam, vel rationem positiuã significat formaliter, sed purã, & solam negationẽ illius rei, supra quam cadit: vt non homo, solam negationẽ hominis. Secundum, *ex parte significati materialis*: quia nihil determinatũ significat, sed tã illud quod est, quàm quod non est, imò quod impossibile est. Et propter hęc duo excludit Arist. nomẽ infinitum à definitione nominis: quia verum nomen determinatã significationem habere debet, & naturam aliquam positiuam, vel saltem positiuam rationem eius debet significare.

De quibusnam dicatur nomen infinitum in propositione.

25 PRima opinio asserit: quòd *licèt nomen infinitum significet tã ea quæ sunt, quàm quæ non sunt*, & tã possibilia, quàm impossibilia: tamen in propositione nõ potest verificari, nisi de solis existentibus, nõ de possibilibus, vel impossibilibus. Ita Sotus 2. lib Summularum, c. 1. notabili quinto: quod probat hoc arg. Nomen infinitũ non potest dici de non existentibus, atq; impossibilibus, nisi in propositione affirmatiua, de subiecto non

suppo

supponente:sed talis propositio est falsa secundùm regulas Sũmularum:ergo nunquã de his verificabitur,sed de solis existẽtibus.Maiorem probat: quia vt subiectum propositionis supponi pro aliquo dicatur,requiritur,quòd res significata existat in rerum natura,tempore significata per copulam:ergo solùm potest supponi pro existentibus, non pro possibilibus,vel impossibilibus:quare propositio in qua de his dicitur,erit de subiecto non supponente.Minorẽ verò,quòd affirmatiua de subiecto non supponente sit falsa,manifestam esse ait in his propositionibus: Adam est albus,Antichristus est niger:euidẽs nãque est consequẽtia,à propositione de tertio adiacente,ad propositionem de secundo,vt Petrus est albus:ergo Petrus est:ergo euidens erit consequentia , Adam est non homo : ergo Adam est;sed consequens est falsum:ergo & antecedens,quod est propositio affirmatiua de subiecto non supponente.

Secũda opinio,affirmat,*Nomen infinitum non solùm significare existentia, & possibilia, atque impossibilia* ; sed etiam verificari posse de omnibus in propositione.Ita D.Tho.c.præsenti,cum Boëtio,& Ammonio,quos sequũtur moderni omnes interpretes;& est expressa sententia Arist.c.præsenti,vbi ita ait:*Non homo verò,non est nomen: quoniam similiter in quolibet est, & quod est , & quod non est*. Et ita tenendum est. Probatur duplici arg. Primò,ex intrinseca conditione nominis infiniti,quę talis est, vt nullã formam ponat in subiecto,imò neq; vllam rationem positiuã,sed puram negationẽ illius rei,cui adiungitur:vt non homo,solam negationẽ hominis:sed sola negatio nõ postulat existentiam subiecti:imò nec possibilitatẽ eius:quia etiã de re impossibili verificatur,vt de chimæra negatio hominis ; ergo de his omnibus verificari potest nomẽ infinitũ.Probatur consequentia:quia euidẽs arg.ducitur à propositione negatiua ad affirmatiuã,de prædicato infinito,in eisdem terminis,vt leo nõ est homo:ergo leo est non homo:sed nomẽ infinitum negatur de impossibilibus:quia vera est hæc,Chimæra nõ est homo:ergo affirmabitur de eisdem in propositione de prędicato infinito:& ita vera etiã erit hęc,Chimæra est nõ homo Probatur iterum consequẽtia:nã ideo vera est propositio negatiua de subiecto impossibili:quia negatio nihil positiuum ponit in subiecto:sed nomen infinitum nihil positiuũ ponit in subiecto,sed solam negationem: ergo secundùm hanc potest de eadem re possibili verificari in propositione affirmatiua.

Secundò,Prædicata contradictoria habent immediatã oppositionẽ:ergo de quolibet ente,aut non ente,necesse est alterum eorũ verificari:sed homo & nõ homo sunt prædicata cõtradictoria:ergo necesse est alterũ eorũ verificari de quacunq; re pos

re possibili, vel impossibili: sed de re impossibili, vt de chimæra, non verificatur homo: ergo vereficabitur non homo: sicque de cæteris nominibus infinitis, quæ de rebus etiam impossibilibus verificari debent.

26 Pro solutione arg. alterius opinionis: Notandum est, *Prædicatum propositionis affirmatiuæ duobus modis se habere ad subiectũ,* nam vel accidens eius est, modũmve accidentis habet, vel ad essentiam eius pertinet, aut tanquam propria passio se habet. Et si primo modo se habeat, certum est subiecto actu existẽti attribui: quia accidentia non conueniunt subiectis, nisi secundùm actualem inhærentiam in eis: quam constat necessariò supponere actualem existentiam: Si verò secundo modo se habeat, certum est non conuenire ei secundùm actualem existẽtiam, sed secundùm naturalem cõnexionem cum eo: quæ cùm nullum tempus determinet, sed perpetua sit, eodẽ modo semper se habens, propositio etiam perpetuæ veritatis est: & copula (vt aiunt) absoluitur à tẽpore: quod est; extrema non coniungere, pro vlla differentia temporis: cùm tamen in propositione accidentali, pro determinata differentia temporis, in qua existunt extrema, ea coniungat.

Ex quib. sequitur, solùm in propositionibus accidentalibus extrema supponi: & ideo solùm in his requiri actualẽ existentiam extremorum, ad veritatem propositionis affirmatiuæ. Et etiã in his solùm intelligi illam regulam Summulistarũ, quòd propositio affirmatiua de subiecto non supponẽte est falsa: ac tandem solùm in his esse bonã consequẽtiam, à propositione de tertio adiacẽte, ad propositionẽ de secundo. In propositionibus autẽ necessariis, nec supponuntur subiecta, nec vniũtur secundùm actualẽ existentiam, nec secundùm aliquam differẽtiam temporis, sed solùm secundùm naturalem connexionẽ, abstrahentẽ ab existentia, & tempore: vnde in eis hæc sola regula vera semper est, & obseruãda: quòd omnes propositiones affirmatiuę sunt semper verę: & omnes negatiuæ semper falsæ. Quare nec in his valet cõsequẽtia, à propositione de tertio adiacente, ad propositionem de secũdo, quia in propositione de tertio, prædicatum coniungitur subiecto, secũdùm naturalem connexionem cum eo: in propositione verò de secundo, dicit actualem existẽtiam, vt si dicas: Homo est rationalis, ergo homo est: antecedens erit verum, nullo homine existente, & consequens falsum. Quam doctrinam, si ad nomen infinitum applicemus, inueniemus significare omnia possibilia, & impossibilia, quasi modo essentiali, cùm per se omnia significet. Et ex hoc sequitur, de illis verificari in propositione, quasi per modũ naturalis connexionis, & non secũdum actualem existentiam:

quare

quare omnes propositiones affirmatiuæ sunt veræ: & omnes negatiuæ falsæ: quia extrema non supponuntur: nec valet in eis consequentia à propositione de tertio adiacente, ad propositionem de secundo.

Ad formam igitur arg. Concedenda est maior, quòd nomen infinitum non possit verificari de impossibilibus, aut non existentibus, nisi in propositione affirmatiua de subiecto nō supponente: sed minor distinguēda, quòd affirmatiua de subiecto non supponente sit falsa: nam si accidentalis sit, concedendum est: quia vniuntur extrema secundùm actualem existentiam, quam habere debent tempore significato per copulam: & si eā non habuerint, falsa erit propositio. In propositionibus verò necessariis non requiritur actualis existentia extremorū: quia solùm vniuntur secundùm naturalem connexionem: & ideo affirmatiua, licèt sit de subiecto nō supponente, vera est. Et cū propositiones affirmatiuæ de prædicato infinito, modū habeāt necessarium, negandum est etiam in eis quod affirmatiua de subiecto non supponente sit falsa.

An transcendentia nomina possint infinitari.

PRima opinio tenet, *infinitari non posse transcendētia*, si in tota sua vniuersalitate accipiantur: vt ens absolutè sumptum: Si verò cū limitatione, vt pro ente reali tantū, aut pro ente rationis, infinitari posse. Ita Alber. Magnus in Comm. huius l. tract. 2. c. 5. cum Auicēna: quos sequuntur Toletus, & alij c. præsenti. Probatur ex natura nominis infiniti, quod tā de entibus, quā de non entibus, dicitur: sed si infinitetur ens absolutè sumptū, solùm de non entibus dici poterit: ergo non potest infinitari. 17

Secunda opinio, adhuc hoc modo sumpta, *transcendētia infinitari posse* concedit: ita Sotus 2. lib. Summularum, ca. notab. 6. Suesanus, & Louaniēses c. præsenti. Probant: Quia prædicationes istæ, Chimæra est non ens: Nihil est; non ens, sunt de prædicato infinito: & prædicatum est ens in sua vniuersalitate: ergo trāscendētia in sua vniuersalitate sumpta, infinitari possunt.

Pro solutione dubij: Distinguenda sunt transcendentia hoc modo: Quædā sunt vniuersalissima, *vt ens*, alia minus vniuersalia: *vt passiones eius, Verū, Bonū, & Vnum*, quæ minus vniuersalia dicūtur: quia secundùm rationes formales nō se includunt: nec enim bonū est verum formaliter: nec verū est formaliter vnū. Et rursus, vniuersalissimū transcendēs, vt ens, potest sumi *absolutè, vel cum alia limitatione*. Videlicet pro solo ente reali: vel pro sola substātia. Et de transcendētibus minùs vniuersalibus euidēs est infinitari posse: quia non verum, aut non bonū adhuc verificari possunt de entibus, & nō entibus; nam verum

est non bonum: & vnum est non verum formaliter. Certum est etiam, ens cum limitatione acceptum infinitari posse, propter eandem rationem: sed an possit sine limitatione acceptum; de hoc solùm potest esse dubium.

Et nostra sententia est, infinitari posse. Probatur ex propria definitione nominis infiniti, à nobis assignata in principio, secundùm quam solum dicit esse cōpositum ex nomine simplici, & negatione ei adiuncta: sed non ens componitur ex vtroque: ergo simpliciter est nomen infinitum: & hoc etiam probat arg. secundæ opinionis.

Ad arg. verò primæ opinionis, negandum est antecedens; quòd de ratione nominis infiniti sit, de entibus, & nō entibus verificari: sed hoc solùm pertinet ad rationem nominis infiniti particularis: de quo Arist. & omnes communiter loquuntur. Ad rationem verò nominis infiniti, vt sic, solùm pertinet, quòd ex nomine simplici particulari, vel transcendente, & ex negatione ei adiuncta componatur.

An nomina infinita sint numeranda inter absoluta, vel inter connotatiua.

18 CErtum est, nec esse absoluta simpliciter, nec connotatiua: cùm nec simpliciter sint nomina, sed solùm secundū quid. Solum ergo potest esse dubium, An ad hæc potiùs, quàm ad illa reducantur. Toletus in Comm. huius capitis asserit, *inter absoluta numerari*: quia nō habēt materiale, & formale significatū, vt connotatiua: sed solùm significāt negationē in concreto.

Nostra verò sententia est, ad connotatiua potiùs reducēda esse: quia de formali dicunt negationem rei, cui adiunguntur, de materiali verò, rem aliam quamcunque: ideo connotatiuorum similitudinem habent.

An nomen infinitum dicatur vniuocè de entibus & non entibus; vel analogicè.

REspondetur vniuocè dici de omnibus. Cuius ratio est; quia significatum formale eius, est sola negatio eius rei, cui adiungitur: negatio verò æquè conuenit entibus, & non entibus: ergo æquè dicitur de omnibus; atque adeò vniuocè: nō quidē propria vniuocatione; quia denominatiua non sunt propriè vniuoca: sed impropria, qualis in denominatiuis reperitur.

Adnotandum tandem est circa definitionem nominis, non esse ei addendas duas illas particulas; *finita, & recta*; vt excludātur nomina infinita & obliqui casus: quia per alias particulas definitionis iam exclusa censentur: nec Arist. eas posuit in definitione, sed post integram explicationem eius.

CAPVT

CAPVT III.

De Verbo.

TEXTVS ARIST.

Verbum autem est, quod consignificat tempus; cuius pars nihil significat seorsum: & est semper eorum, quæ de altero prædicantur, nota, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Arist. est explicare naturam *Verbi.* Diuiditur autem caput in tres partes. In prima; *Definitionem verbi proponit, & explicat.* In secunda; *Excludit à ratione verbi, infinitum verbum, & casus verbi*: hoc est verba aliorum temporum à præsenti. In tertia; *Colligit, verbum cum nomine in duobus conuenire.* 19

Definitio verbi talis est: *Verbum est, quod consignificat tempus; cuius pars nihil significat seorsum: & est semper eorũ, quæ de altero prædicãtur, nota.* In qua definitione subintelligi debẽt duę istæ particulæ; vox significatiua ad placitum; ex definitione nominis: secundùm communem expositionem interpretum: quia communes sunt nomini, & verbo: sed quia hoc satis erat notum, noluit Arist. eas in definitione verbi repetere, sed à consignificatione temporis initium eius sumere: quia iam incipit verbum per hanc particulam à nomine differre. Consignificare verò tempus; idem est, ac connotare tempus: vel ex consequenti illud significare. Itaque, quia verbum actionem aut passionem per se significat; aut aliquid per modum actionis, aut passionis: & actio aut passio fiunt in tempore, dicitur tempus simul, & ex consequenti significare cum actione ipsa aut passione, per se primò significata. Itaque diuersum quid est, *significare tempus, & consignificare.* Significare enim tempus est; rem, quæ est tempus: sicut quamlibet aliam, per se significare: sed consignificare tempus: vel significare cum tempore; est significare rem aliam; vt in tempore factam: ex hoc enim, licèt non significetur tempus, sed res alia, simul tamen denotatur, & simul quasi ex consequenti significatur: quod est consignificari: & hoc soli verbo conuenit, nomini verò solum conuenit significare tempus, vt dies, & nox, determinata quædam tempora significant, non tamen consignificant tempus.

Alia verò particula, cuius pars nihil significat seorsum, distinguit verbũ ab oratione: & satis fuit explicata in definitione nominis. Solùm restat vltima, & est semper eorum, quæ de altero prædicãtur, nota: quasi dicat; verbũ esse signum, aut significare coniunctionem prædicati cum subiecto, quam facit. Nomen

enim prædicatur, aut subiicitur in propositione: sed verbum vnit prædicatum cum subiecto, & talem vnionem significat: in quo etiam distinguitur à nomine, & oratione.

In secunda parte excludit verba infinita, & casus verbi, à definitione, propter easdem rationes, quibus exclusit nomen infinitum, & casus obliquos à definitione nominis. Quia verbũ debet significare determinatam actionem & passionem: determinatamque coniunctionem prædicati cum subiecto; sed verbum infinitum nihil determinatum significat: ergo non est simpliciter verbum, sed secundùm quid: & propterea excludẽdum est à definitione verbi; atque etiam casus verbi; hoc est, verba aliorum temporum, quàm præsentis. Quia non ratione sui; sed ratione verbi præsentis, conuenit eis officium verbi: nec actionem, aut passionem simpliciter talem significant; sed præteritam, aut futuram: quæ cùm non sit actu in rerum natura; solùm est talis secundùm quid.

In tertia tandem parte capitis duo colligit, in quibus *verbũ conuenit cum nomine.* Primum est: quòd verbum per se sumptũ; hoc est, extra propositionem, significat aliquam rem, sicut nomen: vt curro, significat cursum. Secundò; quòd sicut nomẽ per se sumptum, non significat verum, vel falsum, nisi adiungatur ei verbum: ita verbum per se sumptum, hoc est extra propositionem, non significat verum aut falsum, nisi ei aliquo modo adiungatur nomen. Cuius rationem assignat: quia veritas, & falsitas solum reperiuntur in compositione, & diuisione: sed verbum per se sumptum non significat talem compositionẽ: quia non potest intelligi sine extremis; hoc est, sine prædicato, & subiecto: ergo verbum sine nomine sibi adiunctó, non potest veritatem, aut falsitatem significare.

QVÆSTIO I.

An verum sit verbum consignificare tempus.

NOn videtur hæc particula definitionis cõuenire omni verbo: ergo nõ bene fuit posita ab Arist. in definitione. Probatur antecedens: quia si verbũ cõsignificat tẽpus: maximè quia significat actionẽ, cui cõuenit mensurari tẽpore: sed non omne verbum significat actionem: vt probat verbum substantiuũ, *est*: ergo neque omne verbũ consignificabit tẽpus. Quod magis etiam sit manifestum: dum idem verbum, *est*, vnit extrema secundùm naturalẽ connexionem eorum: quod facit quotiescunque prædicatum est de essentia subiecti: aut propria passio eius: tunc enim non vnit ea pro aliqua differentia temporis, cùm tales propositiones ante omne tempus, & post omne tempus sint veræ, & ideo dicantur esse perpetuæ veritatis: in quibus

quibus copula absoluitur à tempore : ergo in eis non potest consignificare tempus.

Nec soli verbo conuenit,sed etiam nomini:ergo etiã ex hac 20
parte non bene fuit in definitione collocata eadem particula: probatur antecedens,quia prãdium,cœna,& similia nomina, significant actionem comedendi,connotando quod tali tempore fiat:ergo consignificant tempus.Prætetea participium;vt amans,currens, est verum nomen;cùm ponatur pro subiecto, aut prædicato propositionis : & tamen consignificat tempus, cùm significet actionem tempore præsenti,aut futuro exercẽdam : ergo nominibus etiam conuenit consignificare tempus.

Circa hanc particulam definitionis duo explicanda sunt. Primum, *An soli verbo conueniat consignificare tempus,vel etiam participio,& aliis nominibus.* Secundũ, *An omnibus verbis,& semper conueniat.* Circa primum præsupponendũ est,quid sit cõsignificare tẽpus.Non est enim aliud,quàm significare cum tempore:& vtrumq; est significare aliquid ; nempe actionem, cui conuenit mensurari tempore:ex hoc enim simul cum re illa,significatur tempus,quod est consignificari:vel res illa notatur, vt mensurata tempore,quod est significari cum tempore.

Quo supposito, circa participiũ non loquuntur omnes eodem modo:sed plures negãt consignificare tempus: quia licèt significet actionem tempore mensuratam;non tamen per modum actionis, sed per modum formæ inhærentis subiecto : vt currẽs,significat actionem currendi per modum formæ inhærentis, sicut inhæret albedo:& ideo nõ significat eam vt mensuratam tempore:nec proinde consignificat tempus.

Communis tamen sententia tenet,*participium consignificare tempus.*Et hoc est verum.Ita D.Th.c.præsenti, vbi asserit:*Participium separari è verbo per vltimam particulam definitionis*;nẽpe,*& est semper eorum,quæ de altero prædicantur,nota.Et cõuenire cum eo in cæteris omnibus*:ita etiam Sotus 1. lib. Summularum, c.2.&ibidem Mercatus,Venetus tractat.2.de partibus propositionis,c.2.Toletus cum cæteris modernis,in hoc cap.

Probatur testimonio Arist. qui vltimam particulam , explicantem proprium officium verbi , posuit , ad excludendum participium;vt docuit D.Th.non enim excludi potest per eam aliud:ergo sensit in reliquis particulis conuenire,quarum prima est,consignificare tempus.

Probatur etiam ratione:Quia participiũ significat actionẽ, vt egreditur ab agente:vt calefaciẽs significat calefactionẽ, vt à se egressam:ergo significat actionem per modũ actionis.Probatur consequentia:quia modus actionis est egredi ab agẽte: sed actio fit in tẽpore;ergo participium significat cum tẽpore:

cuius euidens signum est, quòd ei adiunguntur aduerbia hæc tarde & velociter: quæ non conueniunt nisi his, quæ significãt motum vel actionem, vt actio est. Distinguitur verò participiũ à verbo, per vltimam particulam, vt asserit D. Tho. quia licèt significet cum tempore, non vnit tamen extrema: in quo consistit propria & vltima ratio verbi. Et ex his habemus, quòd consignificare tempus non conuenit soli verbo, sed etiã participio: quod videtur esse medium inter nomen & verbum.

Sed an puris nominib. conueniat; vt cœnæ, & prandio, ac similibus. Dicendum est, non conuenire: quia solùm significant actionẽ materialiter, vel vt res quædã est, nõ formaliter, & per modũ actionis: vnde nec per modũ, quo mẽsuratur tẽpore; gratia exẽpli, cœna significat actionẽ comedendi vt rem quandã: sicut albedo significat albedinem; non tamen significat eam ex parte sua, vt factã tali tempore: sed solùm habet tali tempore fieri ex consuetudine hominũ, non ex eo, quòd per tale nomẽ significatur: quod necessarium est ad cõsignificandum tempus. Nam verbũ ex eo dicitur consignificare tẽpus; quia significat actionem per modum actionis: & ideo vt mensuratã tempore. Quare ex vi suę significationis, & nõ ex cõsuetudine, vel alia ratione extrinseca, dicitur simul cũ actione significare tẽpus: & proinde illud cõsignificare. Et ex hoc intelligitur, cõsignificare tempus soli verbo, & participio conuenire, nõ puris nominib.

Circa secundum verò, *An omnibus verbis & semper conueniat* solùm est difficultas de verbo substãtiuo, est: nã de cęteris satis est manifestum, quòd significent cum tẽpore. Et ratio dubitãdi est: quia solùm significat existentiam simpliciter; vel existentiã rei sub aliqua forma accidentali: primũ habet in hac propositione, Homo est: secundũ in hac: Homo est albus. Dicendũ tamen est ex communi sententia interpretũ: *Non significare actionem veram, sed existentiam rei per modũ actionis:* & hoc satis esse, vt significet cum tempore: quia existentia significata per modũ actionis, significatur vt mensurata tempore: nam sicut actio ex se mensuratur tempore, ita etiam quod per modũ actionis significatur; & ideo verbum, est, significans existentiam rei per modum actionis, consequenter significat tempus: quod propriè est consignificare tempus, vel significare cum tempore.

Sed, *an semper hoc habeat:* hoc est in propositionibus etiã, in quibus solùm vnit extrema, secundùm naturalem connexionẽ prædicati cũ subiecto, in quib. dicitur absolui à tẽpore, maxima difficultas est: quia nõ ab omnib. eodem modo explicatur, quid sit verbũ in his propositionibus absolui a tẽpore, vel quo modo possit absolui à tẽpore, & simul significare cũ tempore.

21 Omissis autem aliorum explicationibus, quia non videntur

satis

satisfacere difficultati: Notandum est, *Verbum duo habere*: duab. particulis definitionis, ab Arist. explicatæ, contenta. Primum, Consignificare tẽpus: Secũdum, Vnire extrema, quod explicuit Arist. vltima particula definitionis. *Et est semper eorũ, quæ de altero prædicantur, nota.* Hoc est cõiunctionis prædicáti cum subiecto, quam facit. Extrema autem vnit secundũ naturam eorum: ita vt si prædicatum dicat actualem existẽtiam, vel actualem inhærentiã in subiecto, illud cum eo vniat secũdùm actualem existẽtiã vel inhærẽtiam in eo: & in hoc sensu vera, vel falsa, iudicanda sit propositio. Si verò prædicatũ non dicat actualem existentiam, vel inhęrentiã in subiecto, sed essentialem, aut necessariam connexionẽ cum eo, secundum hanc, & non secũdùm illam, ipsum vniat subiecto: exemplum vtriusq; habemus in his propositionibus, homo est albus: homo est rationalis: nã in prima prædicatum dicit actualem inhærẽtiam in subiecto, & secundùm eam ei vnitur: in secunda verò, essentialem connexionem gradus rationalis cum homine: abstrahentem ab actuali existentia, nam licèt nullus sit homo in rerum natura, tamen verum est, hominem esse rationalem.

Circa consignificationem etiam temporis, & extremorum vnionem, duo consideramus in verbo. Primum, *Quod essentiale est ei*, nempe cõsignificare tempus, vniẽdo extrema. Secũdum, *Quasi accidentale*; nempe consignificare tempus, & vnire extrema pro tempore significato: Itaque essentiale est verbo vnire extrema, consignificãdo tempus: sed ea vnire, pro determinata differentia temporis significata, solùm est accidẽtale: & ideo ex natura extremorum iudicandum est; an hoc efficiat verbum in propositione, vel non. Nã si apta sint pro ea differentia coniũgi; ita coniungẽtur: si verò nõ sint apta pro ea coniũgi; suspendetur talis modus coniũctionis, & vnientur simpliciter, absq; tali determinatione, vel restrictione, & quidẽ extrema propositionum accidẽtalium, vel modum accidẽtalem habentium, non necessariò, sed contingẽter vniuntur: cũ accidens, aut habens modum accidentis, possit vniri, & nõ vniri subiecto: quare non sunt apta vniri; nisi pro determinata differẽtia temporis: & ideo in talibus propositionibus verbũ vnit extrema, pro determinata differentia temporis quam consignificat: nempe pro tẽpore præsenti, præterito, & futuro. Extrema verò propositionum necessariarum dicunt naturalem connexionem cum verbo eodem modo se habentem semper: quare nõ petunt vniri pro determinata differẽtia tẽporis, sed absolutè & simpliciter, abstrahendo à qualibet differentia temporis, & ideo non vniuntur cum limitatione, vel restrictione ad aliquam differẽtiam temporis, sed secũdùm naturalem, & necessariam conne- 22

xionem, abstrahentem ab illa. Vnit igitur verbum in his propositionibus extrema, sed non coarctat vnionem ad differentiam temporis, quam consignificat, sed relinquit in propria natura, & conditione. Et hoc est *absolui à tempore*; hoc est etiã tales propositiones esse perpetuæ veritatis: quemadmodum earũ connexio necessaria est, atq; perpetua, & semper eodem modo se habens, nec à tempore vllo modo dependens. Igitur sat est explicatum; quomodo conueniat omni verbo, consignificare tempus, & semper ei conueniat: & quid sit absolui à tempore: & quomodo non repugnet semper consignificare tempus, & aliquando absolui à tempore.

Et ex hac doctrina soluta sunt argumẽta, in principio posita. Nam ad primum; Distinguenda est minor, quia quædã sunt verba, quæ significãt veram actionem: alia, quæ significant aliquid per modum actionis: vt substantiua; nempe existentiã rei: & cùm existentia, significata per modum actionis, significetur ex consequenti per modum eius, quod mensuratur tempore, etiam verba substantiua consignificant tempus, quod etiã habent in propositionibus necessariis, in quibus dicũtur absolui à tempore: quia non repugnat significare tempus, & absolui à tempore: vt explicatum est.

Ad secundum; Distinguendum est antecedens; quòd cœna, & prandium significent actionem, per modum actionis: solùm enim eam significant materialiter; vt rem quandam; sicut cætera nomina: & ideo non connotando, quod tali tempore fiat: sed hoc quod est tali tempore fieri, ab extrinseco prouenit; ex hominum consuetudine; & non ex vi significationis eorum: quare non sufficit, vt dicantur significare cum tempore, vel consignificare tempus.

QVÆSTIO II.

An verbum sit vera pars propositionis.

PRima opinio tenet, *verbum non esse partem propositionis:* sed quasi partium ligamentum. Ita Sotus in 1. editione Sũmularum, & alij cum eo, & probatur primò ex compositione domus: in qua ligna, & lapides, concurrunt tanquam partes: claui verò quibus vniuntur ligna; & ligamentum, quo vniuntur lapides, non sunt partes; sed partium nexus: sed ita se habet verbum in propositione, cùm sit copula per quam vniuntur partes: ergo non est pars propositionis.

Secũdò, ex eisdẽ partibus componitur res quælibet, in quas resoluitur: sed propositio solũ resoluitur in extrema quæ sunt subiectum, & prædicatum: ergo solùm componitur ex subiecto, & prædicato; tanquam ex partibus: quare verbum nõ erit pars.

pars, cùm nec sit subiectum, nec prædicatum. Probatur minor ex Arist. 1. lib. de Priori resolutione, c. 1. sic definiente terminū: *Terminus est extremum propositionis, in quod propositio resoluitur, tanquam in subiectum & prædicatum.*

Secunda opinio, de verbo saltem substantiuo, *est*, asserit *non esse partem propositionis*: quia nullā actionē significat, quæ possit prædicari de subiecto: ita Villalpādeus, & Suesanus c. præsenti. 23

Tertia opinio tenet, *verbum duo habere*. Primum, quod significet aliquam rem, in quo conuenit cum nomine. Secundum, quod vnit extrema: & ratione primi, est pars propositionis, ratione verò secundi, non est pars; sed nexus partium: ita tenent quidam moderni.

Communis sententia, & vera, duo asserit. Primum, *Verbum esse partem propositionis, quasi materialem ratione rei significatæ.* Secundum, *Esse partem formalem, per proprium officiū verbi, quod est vnire extrema.* Ita Porphy. Ammonius, Boëtius, Albertus Magnus, D. Tho. & Toletus cap. præsenti.

Vt autem vtrumque explicemus, atq; probemus simul: Notandum est duo habere Verbum. Primū, *Rem aliquam significare cum tempore*, nēpe actionem, vel aliquid per modū actionis, quod habet non solùm in propositione, sed etiā extra illam: vt expressè docuit Arist. in fine præcedentis c. *Curro* enim significat actionem currendi cū tempore: & verbum substantiuū, *est*, existentiā rei per modum actionis. Habet secūdum, Quod est, *esse notam eorum, quæ de altero prædicantur*, (vt verbis Arist. vtamur) quod nō est aliud, quàm esse signum compositionis prædicati cum subiecto: nam ita consignificat cū tēpore, vt ea applicet subiecto: vnde hoc secundum, est quasi propria, & vltima differentia verbi, per quā cōstituitur in ratione formali, & essentiali verbi, quod nō exercet nisi in propositione; licèt aptū semper sit exercere talem actum. Gratia exēpli, in hac propositione, homo currit, sic actionē currēdi significat cum tēpore, vt eam applicet homini. Et cū hęc applicatio sit formalis compositio prædicati cum subiecto; verum est, quòd verbū continet, atq; significat formalē cōpositionem prædicati cum subiecto. Itaque cursus in eadem propositione est, qui cōponitur cū homine, & prædicatur de illo: sed verbū *curro* est, quod illū cum homine componit, quod illum de homine prædicat: cursus etiam est prædicatū, *quod*, sed verbum curro, est quasi prædicatum, *quo*: cùm sit ratio, & quasi forma enunciandi: & tandem cursus, est quasi materiale prædicatum; verbum verò quasi formale. Et ideo D. Th. asseruit, *Verbum non solùm ratione rei significatæ se tenere ex parte prædicati, cùm de subiecto illa enūcietur, sed etiam vt est nota compositionis*: cùm hoc modo sit quasi

prædicatum formale, & ita ex vtroque est prædicatum propositionis: ex primo quidem, quasi materiale; & vt quod, cùm res ab eo significata sit, quæ prædicatur: ex secundo verò, quasi forma, & vt quo: cùm sit signum compositionis & prædicationis eiusdem prædicati cum subiecto.

Secundò; Notandum, duobus modis contingere *Verbum applicare subiecto rem à se significatam.* Vno modo, nudam quidē aut solam, dum propositio non habet aliud prædicatum, præter verbum. Quod patet in propositionibus de secundo adiacente; vt homo currit: in quibus solam actionem significatam componit verbum cum subiecto, vel eam de illo prædicat. Altero modo, nūdam aut solam, sed coniunctā alteri prædicato, & modificatam per illud, vt in propositionibus de tertio adiacente; vt, Homo est albus, in quibus nō solum esse, quod significatur per verbum, enuntiatur, sed cōiunctum cum albedine: & ita sensus eiusdem propositionis est, homo est ens, affectum albedine: & primo modo, totale prædicatum est significatum verbis, secundo verò modo quasi partiale, sed vtroque modo est prædicatum materiale, & verbum semper formale: quia semper significat, & facit cōpositionem prædicati cū subiecto.

24 Ex hac doctrina colliguntur duo argumenta, quibus efficaciter probantur duo illa, quæ nostra sententia, & communis asserit. Primum argumentum probat, *Verbum, ratione rei à se significata, esse prædicatum propositionis materiale, & vt quod, & ex consequenti veram partem eius*: & est tale: Verbū significat actionem, vel aliquid per modum actionis, sed hoc est, quod prędicatur de subiecto: nudum quidem, in propositionibus de secundo adiacente: vel coniunctum cum alio prædicato; vt in propositionibus de tertio adiacente: ergo verbum per rem à se significatam, semper est prædicatum totale, vel partiale propositionis: & proinde semper est pars propositionis.

Secundū arg. probat, *Verbum semper esse prædicatum propositionis formale, & vt quo: atque adeò partē formalem eius: & procedit* hoc modo: Propositio formaliter, est compositio prædicati cū subiecto: sed verbum est signum formale huius compositionis, eam faciens; ergo est ratio formalis eius, & ideo formalis pars: sicut anima est pars formalis viuentis, quod cōponit, tribuēs ei esse tanquam vera eius forma. Verbum namq; vnit de subiecto per rem à se significatā, & simul est signū formale, efficiēs eandem vnionē: & ideo est quasi forma, tribuēs propositioni vitā, ea similitudine, qua anima tribuit corpori esse, & viuere, per informationē. Et veritas hæc ostendit deceptionem aliarū opinionum, quæ putant verbum solùm esse materialem nexū propositionis, ita vt solùm materialiter vniat prædicatū cū subiecto: sicut

cto: sicut lapides domus vniuntur calce, vel ligna clauo: cùm tamen hoc planè sit falsum; nam verbum sic vnit prædicatum subiecto, vt semper vniat rem à se significatam: ratione cuius verum prædicatum propositionis est, veráque pars eius: sic etiã vnit, vt formale signum sit eiusdem compositionis prædicati cum subiecto: & signum quidem non solùm significatiuum, sed simul factiuum formaliter, quod est esse formam totius propositionis: & ideo partem formalem eius.

Et si dicatur, Prædicatum esse partem formalem propositionis. Respondeo; Comparatione subiecti, se habere tãquam formam, quia illud determinat: sed in ordine ad totam propositionem, tam subiectum, quàm prædicatum, sunt partes materiales; & forma totius propositionis, & earundem partium materialium, est verbum. 25

Ex his facilè soluuntur argumenta primæ opinionis. Nam ad primum, neganda est minor: quòd verbum ita se habeat in propositione, sicut se habet ligamentum partium domus: non enim vnit prædicatum & subiectum materialiter; sed per modum formæ totius compositionis, vt explicatum est.

Ad secundum, neganda est etiam minor: quod propositio solùm resoluatur in subiectum & prædicatum, tanquam in partes: solùm enim in hæc resoluitur tãquam in extremas partes, quas ideo vocat Aristoteles terminos eius: quia terminus non quamlibet partem rei significat, sed extremam: & aliquando non partem, sed indiuisibile extremum: quod nõ est vera pars, vt patet in termino lineæ. Verbum igitur, vera pars formalis propositionis est, licèt non sit extrema; quod intelligo in ratione formali verbi: nam per rem à se significatam, quam applicat subiecto, & de eo prædicat, etiam est extrema pars propositionis, cùm sit prædicatum eius.

QVÆSTIO III.

An verbum infinitum possit collocari in propositione.

QVæstio hæc vnum præsupponit, tanquã certũ apud Arist. & omnes, videlicet *dari verbũ infinitum extra propositionẽ*: quod docuit expressè Arist. c. præsenti, illud excludens à definitione verbi: & cum eo omnes interpretes. Sed quærit aliud. An verbum infinitum non solùm detur extra propositionem, sed etiam possit in propositione collocari. 26

Et est prima opinio antiquorum Interpretũ, Alberti Magni, & Boëtij, in hoc cap. *non posse collocari in propositione.* Quod probatur duplici arg. Primo: Quia verbum fit infinitum, sicut nomen, per negationẽ, non neganter, sed infinitanter sumptã: ita vt vis eius vlteriùs nõ trãseat, sed nomen, aut verbũ cui adiungitur,

gitur, solùm neget: at repugnat negationem adiungi verbo in propositione, nisi neganter sumptam: ergo repugnat infinitari verbum in propositione. Probatur minor, quia repugnat negationem adiungi verbo in propositione, quin propositio negetur: sed non potest esse propositio negatiua, nisi negatio adiuncta verbo sumatur neganter, vt per se est manifestum: ergo repugnat sumi infinitanter additam verbo in propositione: & ex consequenti, repugnat verbum infinitari.

Secũdo: negatio infinitãter sumpta negat omnino illud, cui adiungitur, licèt vis eius vlteriùs non trãseat: ergo adiũcta verbo, non solùm negat significatũ eius, sed proprium etiam officium verbi, quod est esse notam eorum, quæ de altero prædicãtur: atqui negato officio verbi, redditur propositio negatiua: ergo non infinitatur verbum. Probatur consequentia: quia nõ potest esse negatiua propositio, nisi negatio eius neganter accipiatur: Sumpta autẽ neganter non potest verbum infinitum reddere, sed negatiuum, vt patet in propositionibus negatiuis.

27 Secunda opinio tenet, *nõ solùm extra propositionem dari verbum infinitum, sed etiam in propositione*: ita Ammonius, Suesanus, Tolet. c. præsenti, Sotus, & Mercatus 1. lib. Summularũ, c. 2. de verbo, & omnes moderni interpretes. Videturq; nobis probabilior. Probatur primò duob. testimoniis Arist. nã c. præsẽti sic loquitur de verbo infinito: *Non valet autem, & non laborat; non verbũ dico: consignificat enim tempus, & semper de aliquo est.* Quasi dicat, semper de aliquo prædicatur: sed nõ potest prædicari, nisi in propositione: ergo sentit Arist. in propositione posse infinitari. Secundũ testimoniũ habetur lib. 1. posteriorũ, c. 10. vbi hanc demonstrationẽ constituit Arist. in prima figura: *Stellæ nõ micantes sunt prope nos: planetæ non micant: ergo planetæ sunt prope nos.* Quæ tamen vitiosus erit syllogismus, si negatio in minori sumatur neganter: nam tunc cõstituet propositionem negatiuam: minore autem negatiua, vitiosus est syllogismus in prima figura: ergo necesse est infinitãter accipi ab Arist. ita vt sensus sit, planetæ sunt non micantes: & ita efficiet verbũ infinitũ in propositione. Probatur etiã ratione: quia verbũ extra propositionẽ est infinitũm: ergo negatio ei adiuncta nõ accipitur neganter, sed infinitanter: vel ergo negat totum ꝙ habet verbum, nempe significatum eius, & officium copulæ, vel solũ significatũ: si primũ dicatur, sequitur posse esse infinitũ in propositione, licèt totum ꝙ habet, negetur: & etiam sequitur, si dicatur secundum: quia si solùm negetur significatũ eius, nõ efficiet propositionem negatiuam, sed affirmatiuã de prædicato infinito: vt contingit in demonstratione Aristotelis adducta.

Vt autẽ veritas huius sentẽtiæ fiat manifesta, & faciliùs soluantur

uantur argumenta alterius, notandum est, differentiā sententiæ vtriusque in eo solùm consistere: quod prima asserit, *Ex duobus, quæ habet verbum*, nempe significare rem cum tempore, & esse notam eorum, quæ de altero prædicantur, *primum tantùm ei conuenire extra propositionem: secundum verò non nisi in propositione exerceri*: & ideò extra propositionem posse infinitari: quia potest negari totum, quod in eo statu habet: in propositione verò non posse: quia non potest ei adiungi negatio, nisi negetur vtrumque: negato autem vtroque, propositio constituitur negatiua: & ideo negatio sumitur neganter, & non potest ipsum efficere infinitum.

Secunda verò opinio, quam sequimur: nō putat necessariū, *quòd negatio adiuncta verbo in propositione neget vtrūque*: sed sicut extra propositionē ei adiuncta, potest negare solum significatum, nō negata cōpositionis nota: ita in propositione potest illud solum negare: non negata eadem cōpositionis nota: & ita potest verbū infinitari, & constituere propositionem affirmatiuam de prædicato infinito; & huius ratio est, quia duo illa distincta sunt in verbo: ergo potest negari primum, nō negato secundo. Præterea; In eo, quod est rem aliquā significare, cōuenit verbum cum nomine: & ideò quantū ad hoc, infinitari potest, per negationē, non tamen quantum ad notam cōpositionis: quia cùm hæc limitetur ad hoc prædicatum, & hoc subiectū, siquidem verbum coniungit, necesse est cōiunctione hac, seu compositione negata, totam propositionem negari: & ideo negationem neganter sumi: non enim datur medium in compositione ipsa, inter negatiuam, & affirmatiuam; nec infinita esse potest propositio, vt propositio est formaliter: licet possit esse infinita ex parte prædicati, aut ex parte subiecti.

Ad primum arg. neganda est minor: quòd non possit negatio adiungi verbo in propositione, nisi neganter sumpta, aut nisi fiat eo ipso propositio negatiua: potest enim solùm negare significatum verbi, non negata vnione eiusdem cum subiecto: vt fit extra propositionem: quia distincta est vtraque ratio in verbo: & ideo potest negatio cadere sub vna, & non sub alia, vt probatum est, in verbo. 28

Ad secundum: negandū est antecedens: quòd necesse sit negationē alicui adiunctā, negare quidquid in eo est, sed negare potest in verbo rem significatam, vt negat in nomine, & in eodem verbo extra propositionem, non negata compositionis nota: quid enim prohibet, verbū infinitū extra propositionem existēs, in propositione collocari, absq; eo, quod vis negationis se extendat ad notam compositionis? nihil profectò: quia negatio infinitāter sumpta, eodem modo se habet in propositione,

tione, & extra illam: necesse est ergo fateri, verbum sicut extra propositionem, sic etiam in propositione, posse infinitari: vt tenet communis, & vera sententia.

CAPVT IV.

De enunciatione.

TEXTVS ARIST.

Oratio autem est vox significatiua, cuius partium aliqua significatiua est separata, vt dictio: non vt affirmatio, vel negatio, &c. 1

Breuis expositio textus.

INtentum huius capitis est, explicare naturam *Enunciationis.* Diuiditur autem in tres partes. In prima definit orationem, quæ genus enunciationis est: & eius definitionem exponit. In secunda; definit enunciationem, & variis diuisionibus eam diuidit. In tertia; incipit agere de oppositione enunciationum.

Vt enunciationem definiat, prius definienda est oratio, quæ genus eius est. Sic autẽ definitur: *Oratio est vox significatiua, cuius partium aliqua significatiua est separata, vt dictio: non vt affirmatio, vel negatio.* Loco generis ponitur vox, per quam definitur oratio, tanquam per subiectum: sicut cætera accidentia in concreto, vt diximus cap. de nomine, per secundam particulã excluduntur à definitione voces nihil significantes: & per tertiã, subintelligendam, nempe, *ad placitum*: excluduntur voces significantes naturaliter: quam non expressit Arist. quia satis expressa, atque explicata fuerat cap. de nomine, per particulas verò sequentes excluduntur nomen, & verbum: quorũ partes separatæ, vel nihil significant, vel non significant iuxta significationem totius. Cùm tamen partes orationis, quæ sunt diuersa nomina, aut nomen, & verbum, separatæ significent: vt patet de partibus huius orationis, homo albus. Sed addit Arist. non significare, vt affirmationes, vel negationes: sed vt dictiones tantùm: quia quælibet pars orationis separata, nihil continet de esse, aut non esse, nisi ei adiungatur verbum.

Orationem iam definitã *duplicem esse* ait in 2. par. c. 1. Vnam *Enunciatiuam*, quæ verum, aut falsum continet: & tales sunt orationes modi indicatiui: vt homo ambulat. Aliam *non enunciatiuam*, quæ nihil veri, aut falsi continet: vt orationes imperatiui, aut optatiui aliorũmve modorum. Enunciationẽ igitur ait non esse orationem quamlibet, sed eam tantùm, quæ verũ, aut falsum cõtinet: & ideo sic definienda est: *Enunciatio est oratio verum, vel falsum significans*, in qua definitione insinuatur prima

prima diuiſio enunciationis:in veram & faſam.Vera enunciatio eſt illa,quæ *ita enunciat vnum de alio, ſicut à parte rei ſe habent*,vt homo eſt animal: falſa verò, quæ *aliter enuntiat, ac ſe habent à parte rei*,vt animal eſt lapis.

Secunda diuiſio eſt: *Enunciatio, alia eſt Vna,alia Multiplex.* 29
Vna eſt,quæ vnum ſignificat,vt homo eſt albus: vel cuius partes coniunctione vniũtur,vt Petrus currit,& Ioannes loquitur. Multiplex verò,quæ vel nõ ſignificat vnam,vel terminis æquiuocis conſtat: vel cuius partes non vniuntur aliqua coniunctione,vt Petrus loquitur,Ioannes ambulat.

Tertia diuiſio eſt: *Enunciatio vna,alia eſt Simplex*, vnum de vno enũciãs,vt homo eſt albus:alia *Compoſita:* quæ plures ſimplices includit coniunctione vnitas:vt Petrus diſputat,& Ioãnes ambulat.Diuiſio poſtrema eſt Enunciationis ſimplicis, *in affirmatiuam,& negatiuam:*quas ſpecies eius vocat Ariſt.

Agit tandem de contradictione, ſeu oppoſitione inter enũciationes reperta,quam ſic definit: *Oppoſitio enunciationum eſt, affirmatio,& negatio eiuſdem prædicati,de eodem ſubiecto.* Ad talẽ oppoſitionem,vnam ſaltẽ conditionem,omnino requiſitã eſſe docet,nempe,quòd vtraque enunciatio terminis vniuocis cõſtet:nã ſi aliquem terminum æquiuocum habeant,erũt quidẽ eiuſdem de eodem,non re,ſed ſola voce:& ideo ſola etiam voce,& non re erunt oppoſitæ.Vt canis latrat,canis non latrat.

QVÆSTIO I.

An in definitione orationis definiatur oratio in vniuerſali, vt perfectam,& imperfectam,ſimplicem,& compoſitam comprehendit.

PRima opinio aſſerit,*Orationem non definiri in vniuerſali, ſed* 30
*ſolùm orationem perfectã, communem ad orationem modi indicatiui,& aliorũ.*Ita Albert.Magnus 1.lib.de Interpret. tract.de Orat.c.1.& Philoponus c.præſenti. Probant: Quia bona definitio debet dari per genus proximũ: ſed ſola oratio perfecta, eſt proximum genus orationis, communis verò,ad perfectam, & imperfectam,eſt genus remotum:ergo per illam,& non per hanc definitur.

Secunda opinio:*Solam orationẽ ſimplicem* definiri docet:quia putat ſolam quoque enunciationem ſimplicem definiri,cuius genus patet nõ eſſe orationem in communi,ſed ſolam ſimplicem.Ita Porphyr.& Aſpaſius,in hoc cap.Probãt ex definitione orationis,in qua dicitur,quòd partes eius ſeparatę per ſe sũt ſignificatiuæ,vt dictiones;nõ vt affirmationes:ſed partes orationis cõpoſitæ ſignificãt,vt affirmationes:vt patet in hac oratione cõpoſita,homo loquitur,& equus currit:cuius vtraq; pars eſt propoſitio

propositio affirmatiua: ergo oratio composita non comprehenditur in hac definitione: sed sola simplex definitur.

Tertia opinio est Boëtij, & D.Th. in hoc loco, asserentium; Orationem in communi definitam esse ab Arist. vt comprehendit *perfectam, & imperfectam, simplicem, & compositã.* Et hæc est vera, & tenenda. Probatur primò aduersus primam opinionem, quòd definiatur oratio vt communis ad perfectã, & imperfectam, ex definitione, quæ integra conuenit orationibus imperfectis, cum quælibet sit vox significatiua ad placitum, cuius partes separatæ, per se sunt significatiuæ, vt dictiones, non vt affirmationes: vt ostendit hæc, homo albus.

Probatur secundò aduersus secundã, quòd definiatur oratio in communi ad simplicem, & compositam: quia orationẽ definitam diuidit statim Arist. *in vnam significatione, & in vnam coniunctione*, hoc est in simplicem, & compositam: ergo vtramque comprehendit definitio.

Ad arg. primæ opinionis: Negãda est maior, quòd bona definitio necessariò debeat dari per genus proximũ: sed æquè bene: vel etiã melius potest dari per genus remotum: dummodo ponãtur cum eo omnes differẽtiæ, vsq; ad vltimã, vt in prædicabilibus ostẽdimus. Bene enim definietur homo, si dicamus, esse substantiã, corporeã, viuentem, sensitiuam, & rationalem.

Ad secundum arg. respondent D.Th. & Alexander, in definitione ea solùm poni, quæ conueniunt definito, vt tali: nõ quæ sub alia ratione particulari possunt ei cõuenire: vt in definitione animalis, ea solùm, quæ pertinent ad naturã sensitiuam, nõ alia, quæ possunt cõuenire animali, in hac vel illa specie cõsiderato, ratione alicuius differẽtiȩ. Et ita in definitione orationis ponuntur ea, quæ conueniunt ei in genere, nẽpe, vt oratio est abstrahens à simplici, & cõposita: ex quibus vnum est, quòd partes eius nõ sint significatiuæ, vt affirmationes, sed solùm, vt dictiones. Quòd verò oratio aliqua, nempe cõposita, habeat partes significatiuas, vt affirmationes, non conuenit ei, vt est oratio, aut ex ratione generica orationis, quæ definitur, sed ex ratione specifica orationis compositæ: vnde hoc non contradicit definitioni, nec tollit, quin sub ea comprehendatur.

QVÆSTIO II.

An enunciatio sit ens reale; vel rationis.

31 TRia sunt cõsiderãda in enũciatione, seu propositione. Primũ; Voces ipsæ, scripturæ, aut conceptus. Secundũ; Ordinatio eorũ in propositione, secundùm rationẽ prædicati, subiecti, & copulæ. Tertiũ, Actus intellectus per quẽ ordinãtur, & ex eis sic ordinatis efficitur propositio. Et de primo, & tertio, certum

certū est, esse realia, & de quo nemo dubitauit: sed quia in his non consistit formalis ratio Enūciationis, sed solùm materialis, tertium verò pertinet ad formalem rationem eius: certum etiam erit, quòd enunciatio materialiter accepta, & quasi pro fundamento, sit ens reale. Dubium verò, An enunciatio formaliter sit realis, vel ens rationis.

Prima opinio; Distinguit de *enunciatione vocali, scripta, atque mētali*: & de duabus primis asserit formaliter esse ens rationis, sed de mētali docet formaliter esse ens reale. Ita tenent moderni quidā, & vtrūq; probāt hoc arg. Enūciatio vocalis, & scripta solùm sunt reales ex parte vocum, & scripturarum, sed ex parte significationis, & veritatis, sunt entia rationis, cùm significatio earum ex libera impositione hominum dependeat, quæ nihil reale in eis ponit. veritas etiā cùm non sit in eis formaliter, sed solùm tāquam in signo: ideo nihil habent etiā reale, sed rationis: ad rationem autē formalem propositionis non pertinent scripturæ, & voces, nisi vt significatiuæ rerū, & veritatis in mēte existētis: ergo propositio vocalis, & scripta, materialiter tātum est ens reale, formaliter verò ens rationis. Quòd verò mētalis sit ens reale formaliter, probant: quia conceptus ex quibus fit, nō solùm sunt reales: sed significatio (quæ inest eis à natura) & veritas quoque reperitur in eis formaliter: ergo tam ex formali significatione, & veritate, in quibus consistit formalis ratio propositionis, quàm ex materiali conceptuum, erit ens reale.

Hæc sententia quantùm ad enunciationē vocalem, & scriptam vera est: non tamen quātum ad mentalē, quod ita probo: nā licèt duo illa realia sint in cōceptibus, nēpe significatio, & veritas, ordinatio tamē in modū cōpositionis, prædicati, subiecti, & copulę, non potest esse ens reale: quia nihil reale ponit in eis, sed sicut in vocibus, & scripturis, esse subiectū & prædicatum, & propositionem, solum est relatio rationis, quæ cōsequitur actum realem intellectus ea ordinātis: ita in conceptibus, quantūuis naturaliter significantibus, & formalem rationē veritatis continentibus, solùm est relatio rationis, esse ordinatos in ratione subiecti & prędicati, ac mētalis propositionis: quare nō minùs in his, quā in scripturis, & vocibus ens rationis est formalis ratio enunciationis. Quod verò de veritate reali conceptuū dicitur (licèt in opinione sit positum) tamē admittendum est: sed non sequitur ex eo, enunciationē mentalē formaliter esse ens reale: quia licèt cōceptus, eo ipso quòd formātur ab intellectu, habeāt veritatem realem simplicē: complexam tamē seu cōpositā non habēt, nisi supposita ordinatione intellectus, & cōstitutione eorū in ratione prædicati, & subiecti, ac propositionis, quæ cū relationes tantū rationis sint,

efficitur propositionem mẽtalem formaliter esse ens rationis.

Nostra igitur sententia est, non solùm enunciationẽ vocalem & scriptã formaliter esse entia rationis, sed etiam mentalẽ absolutè loquẽdo. Quia licèt aliquid reale habeat pertinẽs ad rationem formalem propositionis, nempe significationẽ, & veritatẽ: nihilominus vltimum, per quod constituitur enũciatio, in ratione formali enunciationis, est ens rationis, nẽpe ordinatio cõceptuum in ratione prædicati, & subiecti, atq; compositionis ex his: & ideo absolutè pronunciandum est, enunciationem mentalem formaliter esse ens rationis: & ex consequenti, omnes, & singulas enunciationes esse entia rationis formaliter: & ex his solutum est arg. oppositæ opinionis.

QVÆSTIO III.

An enunciatio quidditatiuè sit definita ab Arist. per vnitatem & falsitatem.

32 ARist. c. præsenti definit enunciationem, *per veritatem, & falsitatem*: & ideo dubitamus, *An veritas, & falsitas* pertineant ad essentiam enunciationis, & ideo talis definitio sit essentialis: vel potiùs sit *accidens, aut propria passio eius*, & ita accidentalis, aut descriptiua sit.

Et est prima opinio quorundam modernorum, asserẽtium, *Veritatem, & falsitatẽ pertinere ad essentiam enunciationis*: & ideo essentialiter esse per eas definitam. Probatur hoc arg. Quia illa est differentia essentialis alicuius speciei per quã à cęteris eiusdem generis distinguitur: sed enunciationem distinguit Arist. à cæteris orationibus non enunciatiuis, per significationem veri, & falsi: ergo veritas, & falsitas sunt differentia essentialis eius, per quam separatur à cæteris speciebus orationis.

Secunda opinio tenet, *Essentiam enunciationis nõ consistere in significatione veri, aut falsi*, sed in eo quod est vnũ de altero enũciare: veritatem verò, aut falsitatẽ, extra essentiam enunciationis, esse tanquam accidẽs, vel ad summum vt propriam passionem, per quam descripsit eam Arist. Ita Alexander, Ammonius, & Niphus c. præsenti, & omnes ferè moderni; & nos etiam verum id existimamus esse, & doctrinæ Arist. valde consonum.

Probatur testimonio Arist c. de substantia in prædicamẽtis. Vbi docet, *eandem enunciationẽ secundùm speciem suscipere veritatem, & falsitatem, & mutari de vera in falsam ab extrinseco*, nẽpe ex mutatione rei ad extra. Vt hæc propositio, Petrus sedet, eadem numero permanens; vera nunc est, sedente Petro, stante verò fit falsa; & hanc mutationem ab extrinseco ei prouenire; & ideo suscipere contraria, sine sui mutatione: ex quo tale arg. colligo. Eadẽ propositio immutata permanet, sub veritate, & fal

falsitate:ergo veritas,& falsitas,non est de essentia propositionis aut enũciationis.Probatur cõsequentia:quia, si de essentia eius esset,non permaneret eadẽ, sed alia esset secundùm speciẽ,& numerum vera,& falsa: quare ex mente Arist.non pertinet ad essentiam enunciationis verum, aut falsum significare.

Præterea propositionem definiens Arist.lib.1. Priorum,cap. 1.ait,*esse orationem,quæ aliquid de aliquo affirmat:aut negat*:& 1. lib.Poste.c 2.asserit, *propositionem esse alteram partem enũciationis,in qua vnũ de vno enunciatur, nulla facta mentione veri, aut falsi*: ergo sentit nõ in his,sed in eo,quod est enunciare vnum de altero, consistere essentiam eius. Probatur etiam ratione. Primò:Quia si veritas,& falsitas pertinent ad essentiam enunciationis:ergo enunciatio vera , & falsa distinguuntur specie: sicut veritas ipsa,& falsitas specie diuersæ sunt:sed differentię specierum essentiales non pertinent ad essentiam generis,sed extra eam sunt,vt ex Arist. & Porphyrio adduximus , in tertio prædicabili:vt differentia rationalis,& irrationalis non pertinent ad essentiam animalis; ergo verum,& falsum significare extra essentiam enunciationis in genere sumptæ esse debent: quare aliquid aliud de essentia eius erit, quod per verum & falsum contrahatur ad diuersas species: & hoc erit enunciare vnum de altero;quòd aliud erit verum,aliud falsum.

Et si dixeris:Totum disiunctũ,'nempe verũ, aut falsum,pertinere ad essentiam enunciationis in genere:& alterutrum eorum per se,esse differentiam specificam: probatur hoc esse falsum:quia totum disiunctum componitur ex partibus oppositis:ergo non potest esse de essentia vnius,& eiusdem rei.

Secundò probatur eadem sententia : Quia enunciatio genus est,ad mentalem,vocalem,& scriptam:ergo conueniet eis vniuocè:sed veritas,& falsitas non possunt eis vniuocè conuenire : ergo nec pertinere ad essentiam eius. Probatur minor: quia in sola enunciatione mentali reperiuntur formaliter , in vocali verò,& scripta,solum tanquam in signo:& ideo per attributionem ad mentalem:ergo conuenit eis analogicè.

Tertiò:Quia hæc causalis est vera:quia enunciatio enũciat vnũ de altero;est vera, aut falsa:Et hæc causalis est falsa : quia enunciatio est vera aut falsa : enunciat vnum de altero : ergo prius natura est, enunciationem enunciare vnum de altero: quàm esse veram aut falsam: in illo ergo cõsistit essentia eius, quam sequuntur verum, & falsum ; vt proprium accidens. Et certè ita est : quod eo ipso quòd intelligimus vnum enunciari de altero,intelligimus orationem enunciatiuam:quamuis nihil de vero aut falso intelligamus : ergo in eo solùm consistit essentia enunciationis,hæc verò extra eam sunt.

Ad arg. alterius sententiæ; distinguenda est maior, nam distingui ab aliis speciebus eiusdem generis, dupliciter contingit. Primò, distinctione specifica: & hoc modo non potest vnū distingui ab alio, nisi per differentiam essentialem. Secundò, non distinctione specifica: sed accidentali: & sic distinguuntur enunciatio vera, & falsa, non essentialiter. Voluit autem Arist. enunciationem definire cap. præsenti per verum, & falsum, tanquam per accidentia eius nobis notiora: ex quibus innotesceret nobis essentia eiusdem enunciationis in eo solùm consistens, quòd vnum de altero enuncietur.

QVÆSTIO IV.

An enunciatio mentalis sit vna simplex qualitas.

33 DE sola enunciatione mētali quærimus, *An sit vna qualitas simplex*, vel cōposita potiùs ex multis simplicibus: non de vocali, & scripta, de quibus certum est, cōpositas esse ex multis vocibus simplicibus: aut scripturis. Circa *mentalem* verò notādum est primò, quòd si accipiatur pro actu *intellectus*, quo apprehendimus res, aut de rebus apprehensis iudicamus, non est quid compositum, sed simplex. Nam iudicium intellectus, quo iudicamus veram esse hanc enunciationem, homo est albus; vnicus est, atque simplex actus intellectus; nec propriè sumitur pro eo enunciatio mentalis; ideo de hoc non procedit quæstio, sed de conceptibus, quos format intellectus de rebus ipsis, quibus formatis, iudicat vnum conuenire alteri, & iudicādo, componit vnum cum altero: & hæc compositio, & propositio mentalis, de qua inquirimus; An sit vna qualitas simplex, vel non nisi ex multis composita.

Secundò notandū est: Sic se habere intellectum in formanda enunciatione mentali; vt primò apprehendat simplicia, per plures, ac simplices conceptus: deinde, ex his efficiat compositionem; priusquā iudicet de conuenientia vnius respectu alterius: vel aliquando integrā apprehensionē totius enunciationis habeat ante iudicium: quia prius apprehendit cōpositionem integram; quàm iudicet de conuenientia prædicati cum subiecto: vt patet, dum audimus hanc propositionē; astra sunt paria; quam integrā apprehendimus, antequam iudicemus de veritate, aut falsitate eius: imò cùm apprehensionē eius habeamus; nūquam habemus iudicium; quia nulla apparet ratio iudicandi verā esse potius quàm falsam. De propositione igitur mentali apprehensa euidens est, non esse simplicē qualitatem; quare difficultas quæstionis reducitur ad propositionē mentalem iudicatam: *an sit simplex qualitas, vel composita.* Nā duobus modis possumus intelligere, quòd intellectus iudicet verā esse

esse hanc propositionem apprehensam; homo est albus, ex tribus conceptibus compositam. Primò ita, vt iudicet conceptũ simplicem albedinis conuenire conceptui simplici hominis: & tunc euidens est propositionem mentalem iudicatam, quæ est quasi terminus iudicij, non esse qualitatem simplicem, sed cõpositam, sicut propositionem mentalem apprehensam. Alio modo potest se habere intellectus in iudicio, non iudicando vnum conceptum simplicem conuenire alteri; sed ex tota apprehensione composita, vel ex tribus conceptibus simplicibus, prædicati, subiecti, copulæ, formando quemdam alium distinctum per quem repræsententur significata totius compositionis, nempe prædicati, subiecti, & copulę: ita vt simul per vnum illum conceptum indicet de veritate, aut falsitate totius compositionis; eo modo, quo phantasia ex duplici specie montis, & auri, format tertiam quandam simplicem repræsentantẽ montem aureum. Eo etiam modo quo Angelus per vnum simplicem conceptum intelligit integram compositionem à nobis factam. Si enim ita fiat, enunciatio mentalis erit vnicus simplex conceptus, & vna simplex qualitas, per quam repræsententur prædicatum, subiectum, & copula.

Et prima opinio tenet; ita fieri: & ideò enunciationem mẽtalem iudicatam esse vnam simplicem qualitatem. Ita Sotus 2. lib. Summularum, c.5. Tolet. 3. lib. de anima, q.19. Probatúrque hoc arg. *Intellectus*, cùm sit potentia superior phantasia, habet eandem, aut maiorem virtutem componendi, quàm illa: sed phantasia ex duplici specie simplici diuersarum rerum, elicit vnam etiam simplicem repræsentantem, quidquid per duas illas repræsentabatur: ergo eandem habebit intellectus: & ita poterit sic iudicare de apprehensione composita, vel de conuenientia vnius conceptus simplicis cum altero, vt vnum conceptum eliciat repræsentantem, quidquid per vtrumque conceptum repræsentabatur, vel per totam compositionem apprehensam: & ita enunciatio iudicata, & repræsentata per vnum illum conceptum, erit vna simplex qualitas. 34

Secunda opinio tenet; hoc esse impossibile: & omnino necessariũ: *vt sicut intellectus apprehẽdit subiectum, prædicatum, & copulam propositionis; non per vnum, sed per plures conceptus: ita vnum attribuat alteri per iudicium*: & per hanc attributionem componat enunciationem iudicatam, ex eisdem simplicibus conceptibus, per apprehensionem formatis. Et sic propositio mentalis iudicata non sit vnus conceptus simplex, neque vna simplex qualitas; sed composita ex multis conceptibus, & qualitatibus simplicibus. Ita patet Gabriel Vázques tom. 2. 1. par. dis.13. c.13. Et videtur mihi vera sentẽtia, & expressa apud D. Th.

1.par.q.58.art.4.ad 1.vbi de enunciatione mentali sic loquitur: *Non qualiscunque multitudo intellectuum compositionē causat, sed multitudo illorum intellectuum quorum vnus attribuitur alteri.* Per multitudinem namque intellectuum, multitudinē conceptuum intelligit: ex quibus intellectum componere ait enunciationem mentalē iudicatā per attributionē vnius ad alterū.

35 Probatur etiam ratione. Primò: Quia intellectus efficit enūciationem mentalem iudicatam per attributionem vnius ad alterum: hoc est affirmando vnum de altero, vel negando illud de eo. Sed attribuere vnum alteri ab eo diuerso, dicit multiplicitatem: ergo cùm id quod attribuitur alteri in propositione mentali, sit conceptus attributus alteri conceptui; sicut in propositione vocali est vna vox attributa alteri: sic propositio mentalis non est minùs composita qualitas, quàm vocalis.

Secundò: Voces significant res mediis cōceptibus: ergo propositio vocalis est signum propositionis mentalis: sed illa non est vna vox simplex, sed composita ex multis: ergo neq; propositio mentalis erit vnus simplex conceptus, vel qualitas, sed ex multis conceptibus prædicati, subiecti, & copulæ composita. Quod præsertim verū est, ac necessarium vbi prędicatū, & subiectum sola ratione distinguūtur: vt in propositione identica, quam repugnat intellectum efficere, nisi ea distinguendo, quę à parte rei non sunt distincta: hæc autem distinguere non potest, nisi per plures conceptus ea intelligat, & vnū eorū alteri attribuat: ergo repugnat talem enuntiationem mentalem esse vnum simplicem conceptum, vel vnam simplicem qualitatem.

Ad arg. alterius sententiæ: Concessa maiore, distinguenda est minor, quia ex duplici conceptu simplici diuerso elicere tertiū etiam simplicem, represęntantem plura, quæ repræsentabātur per illa: duobus modis intelligi potest. Primò, *per modū simplicis expressionis*; ita vt vno illo conceptu exprimatur, quidquid per plures repræsentabatur. Secundò, *per attributionem, & cōpositionem vnius cum altero.* Et primo modo fieri potest à phātasia, & intellectu nostro: sed secūdo modo fieri repugnat; quia cōponere vnum cum altero, dicit multiplicitatē conceptuū: & cùm sic fieri debeat per iudicium, quo cōstituitur enuntiatio mētalis, non potest per vnum conceptū fieri: sed necessariò per plures, ex quibus enuntiatio mentalis cōponatur: & propterea nō potest esse enuntiatio mentalis cōceptus simplex, aut simplex qualitas: sed cōposita ex pluribus conceptibus & qualitatib. In Angelis verò simplex conceptus, & simplex qualitas est: quia non iudicant componendo vnum cum altero, vel vnum alteri attribuendo: sed vno simplici conceptu exprimendo vtrūque. Modus autē iste pugnat cum imperfectione nostri intellectus:

non

non intelligentis, nisi componendo & diuidendo.

QVÆSTIO V.

An diuisio enunciationis, in affirmatiuam, & negatiuam, sit generis in species, vel analogi in analogata.

PRima opinio est Alexandri; quem citat D.Tho.c.præsenti; 36
asserentis esse *diuisionem analogi in analogata*, quam sequũtur etiam Philoponus, 1.lib. Poster.c.21. Aspasius, & Burana, 1.lib.Priorum, c.1. Probatur hac ratione: Analogum est; quod de vno mẽbro dicitur per prius; & de alio per posterius: sed enunciatio dicitur per prius de affirmatiua; & per posterius de negatiua: ergo analogum est respectu earum: & ita diuisio erit analogi in analogata. Probatur minor. Primò ex Arist. cap. præsenti; vbi sic ait: *Est autem vna prima oratio enunciatiua, affirmatio: deinde negatio.* Probatur etiam ratione: Quia affirmatio dicit compositionem, negatio diuisionem: compositio autem prior est diuisione. Præterea, affirmatio dicit formam positiuã, qua priuat negatio: forma verò prior est priuatione. Et tandem negatio cadit supra affirmationem: cùm propositio negatiua non si aliud, quam affirmatiua, addita negatione: illa igitur prior est, posterior hæc.

Secunda opinio est Soti 2.lib. Summulatum, asserentis, *affirmationem & negationem esse diuersas qualitates enunciationis:* & cùm qualitas sit accidens; diuidetur enunciatio in affirmatiuã, & negatiuam; tanquam subiectum in diuersa accidẽtia. Probatur hoc arg. Accidens est, quod potest adesse, & abesse subiecto præter corruptionem eius: sed affirmatio, & negatio ita se habent respectu enũciationis: ergo sunt accidẽtia eius. Probatur minor: quia enunciatio eadem permanens secundùm essentiã, transit de affirmatiua in negatiuam; vt hæc eadem: Petrus currit, fit negatiua addita negatione, Petrus non currit.

Tertia opinio est communis: quòd diuisio enunciationis sit generis in species; ita Porphyrius, Ammonius, Boëtius, Simplicius, D.Th. Louanien. Suesan. Lemosius, & Tolet. c. præsenti. Et hæc est probabilior, & tenenda.

Probatur primò: Quia essentia enũciationis; vt superiùs probauimus, consistit in eo, quod est attribuere vnum alteri, aut enunciare de illo: sed hoc fit per affirmationem, & negationem: ergo istæ sunt differentię essentiales, diuidentes enunciationem. Erit ergo diuisio generis in species.

Secũdo: Enunciatio affirmatiua, & negatiua cõueniũt in ratione communi enunciationis: quæ de vtraque prædicatur: nã vera est hæc; Enunciatio affirmatiua, est enunciatio: & enunciatio negatiua, est enunciatio, est æquè vera, quæ distin-

guũtur speciẹ,ergo enunciario est genus ad vtrãque: Probatur minor: quia affirmatiua dicit vnionem, & compositionẽ prædicati cum subiecto: negatiua verò diuisionem & separationẽ ab illo: at isti sunt modi enunciãdi, formaliter, & essentialiter diuersi: vt patet: ergo constituunt enunciationes, formaliter, & essentialiter diuersas.

Ad arg. primæ opinionis: Distinguenda est maior: nam dici per prius de vno: & per posterius de altero: duobus modis contingit: vel *ratione prædicati superioris, in quo communi, vel ratione differentiarũ per quas distinguuntur*, & primus modus tollit vniuocationem: & efficit analogiam: secundus verò nullo modo: cùm in omnibus generibus reperiatur in quibus semper datur vna species prior aliis, propter minorem perfectionem suę differentiæ: quod non impedit, quin natura generica ex sua parte, æqualiter, & vniuocè participetur ab omnibus speciebus. Et ita contingit in enuntiatione: cuius ratio ex parte sua æquè participatur ab affirmatiua, & negatiua: & non secũdùm prius & posterius: sed enuntiatio affirmatiua, propter maiorem perfectionem suæ differentiæ, prior est negatiua, vt asserit Arist & probat argumentum: hoc tamen non tollit vniuocationem, nec rationem genericam.

Ad arg. secũdę opinionis: Distinguẽda est minor: quia propositio eadẽ permanens, solùm materialiter: hoc est, secũdũ materiales terminos, transit de affirmatiua in negatiuam: non tamen eadem permanens formaliter, & essentialiter: sed diuersę speciei fit, addita negatione: propter diuersum modum enunciandi, vt probauimus: quare affirmatio, & negatio, differentię essentiales sunt enunciationis, & non qualitates: nisi eo modo quo differentiæ essentiales dicuntur qualitates generis essentiales: quare nec sunt vllo modo accidentia eius.

QVÆSTIO VI.

An diuisio enuntiationis in simplicem & compositam, sit generis in species; vel analogi in analogata.

37 PRima opinio tenet, *Vniuocam* esse hãc diuisionẽ: & ideo generis in suas species: Ita Sotus 1. lib. Summularũ, c. 6. & alij. Probãt primò: Quia enũciatio simplex, & cõposita conueniũt vniuocè in genere orationis: ergo etiam in genere enunciationis: quod est oratione inferius. Probatur consequentia: quia quæ conueniunt vniuocè sub genere superiori, necesse est etiã vniuocè conuenire sub genere inferiori: vt si duo animalia conueniunt sub genere viuentis superiori, necesse est sub genere animalis viuentis inferiori etiam vniuocè conuenire.

Secundò: Significare verum, aut falsum: vel est de essentia enun

enunciationis; vel propria passio eius: sed enũciatio simplex, & cõposita conueniunt vniuocè in eo; quod est significare verũ, aut falsum: nã enũciatio cõposita, simpliciter est vera, aut falsa; sicut simplex: ergo conueniunt etiam vniuocè in ratione communi enuntiationis, tanquam species sub genere.

Secunda opinio quorundam modernorum asserit, diuisionẽ hanc esse, *Subiecti in accidentia.* Probatur hoc arg Quòd magis, & minùs compositum solùm differunt ex hoc accidentaliter: vt paries à tota domo: & enunciatio omnino simplex, ab ea, quæ componitur ex parte subiecti, ex alia simplici enunciatione; vt hæc: *homo est albus, est propositio:* solùm differt accidentaliter ab illa; *homo est albus:* quia magis composita est: sed enunciatio cõposita solùm differt à simplici, penes magis, & minus compositum: quia simplex solùm cõponitur ex subiecto, prædicato, & copula: composita verò, ex his quidem remotè; proximè verò ex multis enunciationibus simplicibus: ergo solùm distinguuntur accidentaliter.

Tertia opinio est communis: Quòd hæc diuisio sit *analogi in analogata.* Ita Boëtius, Ammonius, Suesanus, Toletus c. præsenti, D. Tho. opusc. 48. c. 6. & moderni plures. Videturq; nobis probabilior, & magis conformis doctrinæ Arist. qui enunciationem simplicem vocauit vnam, propter vnum significatum: & ideo vnam simpliciter: compositam verò vnam coniunctione; quod est, esse vnam secundùm quid: & ideo secundùm quid enunciationem. 38

Probatur id ratione. Primò: quia ratio formalis enũciationis, vt superiùs probauimus, cõsistit in enunciãdo vnum de altero: sed enunciatio composita nõ enunciat vnũ de altero: quia nõ cõponitur proximè ex subiecto, & prædicato; sed solùm dicitur enunciatio ratione simplicium; ex quibus constat, coniunctione vnitis: & solùm ratione earum significat veritatem, aut falsitatem: ergo ratio formalis enunciationis conuenit per se primò simplici; compositæ verò solùm per participationem, & attributionem ad illam: quod est analogicè conuenire.

Secũdò: Vna species non cõponitur formaliter ex altera, licèt materialiter cõponi non repugnet: sed composita enũciatio componitur ex simplicibus formaliter: hoc est, inquãtum enunciant vnum de altero, & inquantum veritatem etiam simplicem habent: cum quolibet horum ab eis sublato non cõsistat enunciatio cõposita: ergo non possunt esse species enũciationis: sed erunt analogata eius, contra primam opinionem. Item probatur contra secundam, quòd non differãt solùm accidentaliter: quia differunt per modum formalem, & essentialem: qui in simplici est enunciatiuus, in composita verò nõ: sed

forma eius potiùs consistit in vnione simplicium, aut enunciatiuarum; ergo differunt essentialiter: quare diuisio non potest esse subiecti in accidêtia: sed erit analogi in analogata; vt probauimus aduersus secundam opinionem.

Ad cuius arg. Respondendum est: & ad primum; Concesso antecedente, neganda est consequentia, & ratio est: quia ratio enunciationis est longè perfectior oratione, quam non potest per se attingere composita enunciatio: sed solùm per participationem simplicis, quamuis per se, & simpliciter, possit attingere rationem orationis. Et licèt simile exemplum non facilè inueniatur in entibus naturalibus, quia eorum natura nô est ita variabilis: inuenitur tamen in eisdem rebus artificialibus ab intellectu factis: nam species, & indiuiduum vniuocè conueniunt sub genere relationis rationis tanquam species eius: sub genere tamen inferiori relationis prædicabilitatis non conueniunt nisi analogicè: quia indiuiduum nô attingit perfectionem eius, cùm non prædicetur, nisi impropriè, de seipso. Itaque ratio inferior adeò perfecta esse potest, & ratio superior adeò imperfecta, vt non per se, aut non vniuocè eam possit participare: sed solùm per attributionem ad aliud membrum perfectius; cum quo in genere superiori, valde imperfectiori, vniuocè conueniebat: & hoc satis est, vt non sit bona consequentia ita arguentis: hæc duo conueniunt vniuocè in prædicato superiori; ergo etiam in prædicato inferiori.

Ad secundum: neganda est minor, quòd enunciatio simplex & composita conueniant vniuocè in eo quod est verum, vel falsum significare, nam hoc solùm conuenit compositæ per participationem simplicis: quare negandum est etiam quòd sit vera, vel falsa simpliciter.

Ad arg. secundæ opinionis, neganda est etiam minor: quòd enunciatio simplex & composita solùm differant penes magis & minùs compositum; nam differunt per diuersos modos formales enunciationis, quia simplex habet modum formalem enunciandi: composita verò non habet per se modum enunciâdi, vnde nec per se enunciat; sed solùm per participationem simplicis: per se verò solùm habet modû coniunctionis enunciatiuarum, & ideo essentialiter sunt diuersæ.

CAPVT V. DE MODIS oppositionum.

CApite 5. agit Arist. de modis oppositionû, inter enunciationes repertis. Quod caput non à nobis exponendum: quia de oppositione propositionum, & modis omnibus eius, satis disputant Summulistæ, regulas eorum ex hoc capite, atque ex lib.

lib. 3. huius operis deducentes: quare non putamus necessarium hac in parte eas repetere.

CAPVT VI.

De oppositione, & veritate enunciationum de futuro contingenti.

TEXTVS ARIST.

In his ergo quæ sunt, & quæ facta sunt, necesse est affirmationem, & negationem veram esse, vel falsam, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Arist. c. præsenti est, ostẽdere regulam propositio- 39
num contradictoriarum, quæ est talis: Si vna est vera, altera necessariò debet esse falsa: non esse veram eodem modo in propositionibus singularibus, de futuro contingenti: quemadmodum vera est in propositionibus materiæ necessariæ, & remotæ, atque etiam in propositionibus contingentibus de subiecto vniuersali. Diuiditur autem c. hoc in duas partes, nam in prima proposita quæstione & soluta, duplici ratione probat propriam sententiam. In 2. verò, duplicem distinctionem necessarij, circa res & propositiones tradit.

Egerat Arist. c. præcedenti, sub finem, de natura cõtradictionis, aut oppositionis in propositionibus repertæ: dixerátq; necessariam esse conditionem contradictoriarum enunciationum, vt si vna sit determinatè vera, altera determinatè sit falsa. Cap. verò præsenti proponit hanc quæst. videlicet: *An hæc conditio contradictoriarum vera sit, non solùm in propositionibus materia necessaria, & remota, sed etiam materia cõtingentis.* Loquitur autem non de contingenti raro, quale est fodientem inuenire thesaurum: nec de contingente frequenter, quale est hominem noctu cubare: sed de contingenre ad vtrũlibet; hoc est, ad vtramq; partem, quod æquè potest esse, & non esse: vt Petrum peccare, vel honestè viuere.

Et præsupponit tanquam certum. Primò, veram esse regulam in omnibus propositionib. materiæ necessariæ, & remotæ, siue vniuersales sint, seu singulares: nã si determinatè verum est, Petrum esse hominem, determinatè est falsum Petrũ nõ esse hominem: & si determinatè verum est omnẽ leonem non esse lapidẽ, determinatè est falsum quòd aliquis leo sit lapis. Secũdò præsupponit tanquam certũ, verã quoque esse regulam in propositionibus contingentibus de subiecto vniuersali: nam si determinatè verum est hominem esse album: determinatè est falsum nullum hominem esse album. Tertium quoque certum

esse ait: nempe candē regulā esse verā in propositionibus contingentibus, de subiecto singulari, si sint de præsenti, aut præterito, nam si determinatè verum est Petrum studiosè viuere, aut vixisse: determinatè est falsum Petrum nō studiosè viuere, aut vixisse. Nulla enim in his propositionibus potest esse indeterminatio, sed sicut determinatè verū est, quod fuit, & est ita, determinatè falsum erit non fuisse, aut non esse. Solùm ergo procedere quæstionē ait de propositionibus singularibus, de futuro contingenti: *An vna earum sit determinatè vera, & alia determinatè falsa* Et ratio dubitandi est manifesta: quia causa contingens, aut libera, non est determinata ad effectū futurū, sed potest se determinare, & potest se non determinare: & ideo quamdiu determinatio eius futura nunciatur, per propositionem singularē de futuro, tamdiu quasi suspensa manet: & ideo veritas eiusdem propositionis indeterminata semper videtur.

Respondet autem Arist. in his propositionibus determinatè verum esse totum disiunctum, ex vtraq; cōtradictoria cōstans. Vt, Petrus peccabit, aut nō peccabit: nā peccare, aut non peccare, ita necessariū est, sicut esse, vel non esse: ergo ita determinatè verum. Sed vtramlibet contradictoriam per se sumptam, non esse determinatè verā, aut falsam; vt, Petrus peccabit, atq; etiā Petrus non peccabit. Quod probat duplici arg. ducente ad impossibile. Primo: Quia si determinatè essent veræ, nihil esset in rebus contingens, sed omnia euenirent necessariò: vt si determinatè verum esset; Petrus hoc efficiet, aut illud: studiosus, aut vitiosus erit: bellum erit futurum cras, vel non erit futurū, necessariò euenirent effectus isti, & ideo non possent non euenire: quare nihil esset in rebus contingens, quod est absurdum.

Secunda ratio: Quia si propositiones istæ singulares de futuro contingenti essent determinatè veræ, & omnes futuri effectus necessariò euenirent, neque aliquis esset effectus contingens, non esset consultandum de rebus futuris, nec deliberandum: quare nec esset consilium, nec libertas: nam deliberatio, & consultatio, solùm est de rebus cōtingentibus, quæ possunt esse, & non esse: de his enim quæ necessariò futura sunt, vt de ortu solis crastino nullus vnquam sanæ mentis consultandum esse dixit. Tollere autem contingentiam, consilium, deliberationem, imò & libertatem nostram, absurdum est: ergo non est dicendum propositiones singulares de futuro contingenti esse determinatè veras, aut determinatè falsas.

40 Explicat tandem duplicem distinctionem necessitatis rerū, & enunciationum. Prima talis est: *Quædam res sunt necessariæ ex propria natura*, vt cœlum: *alia verò, non nisi ex conditione tēporis, quo mēsurantur*; cùm tamē ex propria natura cōtingentes sint: vt Pe-

vt Petrũ ambulare, dum ambulat, necessarium est, non ex propria natura, sed ex cõditione tẽporis, quo mensuratur ambulatio eius: & hoc modo verũ esse vniuersaliter ait, quòd omnis res quando est, necessariò sit, & omnis propositio pro tẽpore, quo vera est, necessario est vera, sed necessitatem primam simpliciter esse talem affirmat: secundam verò, non nisi secundùm quid: hoc est ab extrinseco, & ex suppositione temporis, in quo res est, vel in quo propositio vera est.

Secunda est distinctio necessarij: *Quædam sunt necessaria absolutè*, id est, sine comparatione ad aliud: vt hominem esse animal. *Alia non nisi ex comparatione ad suum oppositum*: ita, vt quod per se sumptum contingẽs est, sumptum cum suo opposito sit necessarium: vt contingens est hæc, Petrus ambulabit, at si sumatur cum sua opposita, necessarium facit totum disiunctum, vt, Petrus ambulabit, aut non ambulabit. Et hunc etiam modum necessitatis extrinsecum esse ait, & secundùm quid talẽ: cùm tamen primus simpliciter sit talis, & ab intrinseco. Et hũc modum necessitatis, atque etiam secundum, primæ distinctionis, reperiri docet in enunciationibus singularibus contingentibus de præsenti, præterito, & futuro: nam dum Petrus ambulat, necessarium est ex suppositione, ambulare: & etiam quòd ambulauerit, supposito, quòd ambulauit: & etiam est necessaria hæc de futuro, Petrus ambulabit, ex suppositione, quòd ambulabit. Necessarium quoque est disiunctum hoc, Petrus ambulabit, vel non ambulabit: sed cum vtraque hac necessitate totius disiuncti, & etiam cuiuslibet partis per se sumptæ, ex suppositione temporis verum est quamlibet per se sumptam esse contingentem, & indeterminatè veram.

QVÆSTIO VNICA.

An singulares enunciationes de futuro contingenti habeant veritatem, aut falsitatem determinatam.

DE solis singularibus, & contingentibus procedit quæstio: nam propositiones necessariæ, atque etiam ex materia remota constantes, necessariò veræ sunt, vel necessariò falsæ: siue sint vniuersales, siue singulares: & ideo determinata est earum veritas, aut falsitas: determinatè etiam veræ sunt contingentes de subiecto vniuersali, aut determinatè falsæ: vt. omnis homo ambulabit: nullus homo ambulabit: &, homo ambulabit: homo nõ ambulabit. Quia licèt effectus futurus, atq; contingẽs, in singulari possit esse, & nõ esse; vniuersaliter tamẽ verum est, quòd causa cõtingẽs determinabitur ad operandũ: imò necessaria est determinatio eius in singulari vago, licèt sit omnino

contigens

cōtingens in quolibet singulari determinato. Necessitate quidem morali: quia moraliter loquendo, hoc est, more humano, vel vt res humanæ solēt euenire, necesse est, homines ambulare: & ideo determinatè vera hæc, homo ambulabit: & aliquis homo ambulabit: & determinatè falsa, omnis homo ambulabit: nullus homo ambulabit In hoc enim sensu accipitur illud Christi apud Matthæum: *Necesse est, vt veniāt scandala.* Certum quoq; est, singulares propositiones cōtingentes de præsenti, & præterito, esse determinatè veras, vel falsas: imò necessarias, nō quidē ab intrinseco, vel simpliciter, sed ab extrinseco, & ex suppositione tēporis: vt iam fuit à nobis expositū. Solùm ergo de singularibus de futuro contingenti quæstio esse potest: *An determinatā habeant veritatem, vel indeterminatā*: quia determinatio causæ futuræ, à qua pendet veritas earum, quādiu futura enunciatur, indeterminata est: & ideo non videtur posse tribuere veritatem determinatam eisdem propositionibus.

Ideò prima opinio asserit: *Nullam prorsus habere veritatem, aut falsitatem tales propositiones, sed neutras esse*: hoc est, nec veras, nec falsas. Ita Antonius Cordubensis lib. 1. sui Quæstionarij, q. 55. dub. 2. Probatur: quia veritas, vel falsitas enunciationis sumitur per conformitatem, aut difformitatem, ad rem significatam: sed res significata per hanc enunciationem: Petrus peccabit, non est in rerum natura, quamdiu enunciatur futura: ergo enunciatio ipsa non est ei conformis, nec difformis: quare non erit vera, neque falsa, sed neutra, & certè si vera, aut falsa concedatur, sequitur, simul esse veram, & falsam, quod repugnat. Probatur consequentia: quia cùm res significata indifferens sit ad essendum, & non essendum: & non magis ad vnum, quàm ad alterum determinata, non est maior ratio, ob quam enunciatio sit vera, potiùs quàm falsa: quare vel neutrum habebit, vel vtrumque: & hoc est impossibile: ergo illud necessarium, quod est esse neutram,

Secunda opinio: *Aliquā veritatem tribuit his enunciationibus*, nō quidem determinatam, sed confusam, aut indeterminatā: ita vt totū disiunctum ex vtraque contradictoria compositū, sit determinatè verum, ac necessariū. vt Petrus disputabit, vel nō disputabit: sed vtraque earū per se sumpta indeterminatè, vera sit aut falsa, quod est dicere indifferentem esse ad veritatem, aut falsitatē: & ideo non esse actu veram, nec actu falsam, sed quasi in potentia nondum determinata. Ita Arber. Mag. 1. lib. de interpretatione, tract. de oppositione, cap. 4. Catherinus in opusc. de veritate enunciationum, Louanien & Tolet. c. præsenti. Et hæc videtur expressa sententia Aristotelis, qui eā probauit hac ratione: *Quod determinatè verū est, necessarium exstimatur:*

matur: ergo si enunciatio singularis de futuro contingenti, determinatè vera est, erit necessaria. Ex quo sequitur, futura omnia necessariò euenire. Probatur consequentia, quia si hæc est necessariò vera, Petrus disputabit; disputatio Petri, à qua sumit suã veritatem, erit necessariò futura, & non contingens: quare nulla relinquetur libertas, nec locũ habebit consilium, aut deliberatio: quia de rebus necessariò futuris nõ deliberamus: nec dicũtur esse in nostra potestate necessaria, sed contingentia solùm, quæ possunt euenire, & nõ euenire: sic, vel alio modo fieri.

Probatur secundò: Nam ab eo quod res est, vel non est, enũciatio dicitur vera, vel falsa: sed res significata per enunciationem singularem de futuro contingenti, ita est determinata; vt quamdiu futura est, & vt talis enunciatur, nullam determinationem habeat: ergo nec propositio de futuro eam enuncians determinatam habebit veritatem: sed indeterminata, atque indifferens semper erit ad veritatem, & falsitatem.

Tertia opinio tenet, *Tales enunciationes habere determinatã veritatem, aut falsitatem: sed cõtingentem*. Et hæc est vera, & valde conformis fidei Catholicæ, quam tenet Scotus in 1.d.3.q. 1.§.ad argumenta principalia. D. Bona. d.38 art.3.q.1.ad 1. Richar. art.1.q.5.ad 1. Greg. q.1.art.2. Ocham. q.1.ad principale. Gabriel q.1. art.1.notab.7. Marf. q. 40. ad 3. Holcoth in 2.q. art.7. Sotus in c.9 Epistolæ ad Rom. p.5. Pater Franciscus Suarius opusc. de absoluta scientia futurorum contingentium, c. 2.n.6. P. Gabriel Vazquez, tomo 1. primæ partis, disp.67.c.3.& iam ferè omnes moderni nostri temporis.

Sed vt eam simul explicemus, & probemus, notandum est, *Quid sit determinata veritas*: nam ex hoc constabit; an tribuenda sit singularibus enunciationibus de futuro cõtingenti. Determinata autẽ veritas duo habere debet. Primum; *Quòd sit distincta, & non confusa*: sicut cõfusa est ea, quæ reperitur in propositionibus æquiuocis; vt in hac; Canis mouetur: in qua non verificatur prædicatũ de aliquo subiecto distinctè; sed cõfusa, & quasi suspensa manet veritas eius. Secundò requiritur; *Quòd sit actualis*: quæ in ordine ad actuale significatũ accipiatur, nã si solum sit in potentia indifferenti, suspensa dicetur enũciatio à veritate. Actuale autẽ significatũ enũciationis illud dicitur; quod actu est in rerum natura. tempore significato per copulã eius: ita vt si enũciatio sit de præsenti; actualẽ habeat veritatẽ, ac determinatã; si res significata existat tempore præsenti: & si sit de præterito; determinatè vera erit; si eius significatũ aliquãdo fuit in rerũ natura. Si verò sit enunciatio de futuro, erit determinatè vera; si eius significatũ aliquãdo futurũ sit in rerum natura; vt hæc enũciatio; Sol orietur cras, determinatè vera est hodie:

hodie: quia significatum eius crastina die erit in rerũ natura.

Secundò notandum est, *Propositionem de futuro; sicut de praeterito, duplicem esse*: Vnã, quæ determinat aliquod tẽpus: vt hæc; Petrus disputabit cras. Aliã, quæ nullum determinat, sed totũ tempus futurũ, quasi indefinitè significat: vt, Petrus disputabit. Et vt determinatè vera sit prior: necesse est disputationẽ Petri futuram esse die crastino: vt autem posterior, sufficit, quòd aliquo tempore habitura sit esse actuale in rerum natura: ita vt verum sit tunc de præsenti enunciare, Petrus disputat.

His suppositis: Probatur iã nostra sententia; Quòd propositiones singulares de futuro cõtingenti, sint determinatè veræ, aut falsæ: Ex fide Catholica quæ docet Deũ ab æterno euidenter cognouisse veritatẽ earum: ex quo sequitur, eam habuisse ab æterno. Probatur cõsequentia: quia Deus non cognoscit futura esse; nisi quæ verè futura sunt. Gratia exempli: Deus ab æterno cognouit hanc singularem, de futuro contingenti, veram esse, Antichristus est peccaturus: ergo cognouit, quòd aliquando erit vera de præsenti: sed propositio, quæ aliquãdo est vera de præsenti, semper fuit vera de futuro, & determinatè vera, cùm aliquando sit de præsenti determinatè vera; ergo cognouit Deus ab æterno determinatam veritatem eius de futuro: quod non potest esse, nisi eam habuerit. Alioqui cognouisset Deus tanquam futurum, id quod futurum non est.

Probatur etiam ratione. Primò: Quia, si Petrus hodie disputat, determinatè verum erit, de præsenti enunciare, Petrus disputat: ergo etiam fuit determinatè verum, heri enunciare de futuro; Petrus disputabit. Probatur euidenter consequentia: quia veritas enunciationis de futuro, mensuratur per significatum eius: & determinata veritas per determinationem eiusdem significati: sed disputatio præsens habet nunc esse determinatum de præsenti: ergo habuit heri esse determinatum de futuro: & ideo enunciatio de futuro: quæ illud enunciabat, determinatam veritatem habuit; quam sicut heri habuit, certum est ante mille annos habuisse.

Secundò; determinata veritas enunciationis sumitur ex significato eius determinato: sed significatum huius enunciationis; Petrus disputabit, habebit aliquando esse determinatũ de præsenti: ergo habet modò esse determinatum de futuro: & ideo propositio, quæ illud de futuro enunciat, erit determinatè vera, cùm eius significatum sit determinatè futurum. Probatur minor: quia disputatio Petri aliquando habebit esse actuale, atque distinctum extra causas.

Probatur tandẽ: Quia si propositiones istæ non habent determinatam veritatem: ergo nullo modo sunt veræ, aut falsæ, nec

nec erunt aliquãdo: hoc est, nec actu, nec potẽtia, quod est absurdũ. Probatur consequẽtia: quia frustra est potentia, quæ nec reducitur, nec reduci potest ad actum: sed istæ enunciationes nunquam erunt de futuro veræ: imò nec esse poterunt, si modò non sunt determinatè veræ, quia cùm effectus præsens fuerit, iam non sunt veræ de futuro, sed de præsenti: ergo non habẽt veritatem de futuro, determinatam actu, nec potentia: quod est nullo prorsus modo esse veras de futuro.

Ad arg. primæ opinionis. Distinguẽda est minor, quòd significatum propositionis singularis de futuro cõtingenti, non sit in rerum natura: quia licèt non sit in differentia temporis præsentis, est tamẽ in differentia tẽporis futuri, significata per copulam, in qua habebit esse determinatum, & actuale, & hoc sufficit, vt determinatè sit vera enunciatio de futuro: sicut, nec modò est in rerũ natura significatũ propositionis de præterito: sed quia in propria differẽtia tẽporis habuit esse actuale, ac determinatũ, sufficit, vt enũciatio de præterito, sit determinatè vera. Aliud verò, quod infertur, simul esse verã, & falsam, si determinatè vera concedatur: negandum est: quia ideo est determinatè vera, quia significatum eius habebit esse determinatũ, tempore significato per copulã: quod licèt possit non esse, cùm sit contingẽs: erit tamen, & ideo propositio erit vera, non autẽ falsa: quia licèt possit nõ esse, non est tamen verũ, quòd non sit habiturum esse in propria differẽtia tẽporis. Itaque cùm enũciatur futurũ, & non solùm possibile, non satis est, quòd possit non esse; vt falsa sit propositio: sed requiritur, vt omnino non sit futurum, quod patet esse falsum: & ideo malè infertur, propositionem simul esse veram, & falsam.

Pro solutione arg. secundæ opinionis notandum est, *Effectum futurum duplicem esse, Necessarium, & contingentem.* Necessariò futurus est ille, qui nõ potest nõ esse futurus: quia per causã necessariã futurus est; vt ortus solis crastinus necessariò futurus est: quia per causam necessariã, ac determinatam ad vnũ: Contingenter verò futurus esse dicitur ille, qui tempore quidem futuro habiturus est esse, nõ minùs quã effectus necessarius, contingenter tamẽ: ita vt possit nõ esse futurus: quia per causam sit liberam, aut contingentem: quæ sic eũ producit in differentia tẽporis futuri: vt possit illũ non producere: sic se ad operandum determinabit: vt possit se non determinare. Et cũ veritas, aut falsitas enunciationis mẽsuretur per rem significatam, duplex est etiã enuntiatio de futuro: vna *Necessaria*: vt Sol orietur cras, & alia *Contingens*; vt Petrus disputabit: & quidem vtraque determinatè vera, aut falsa: sed illa prior necessariò: quia ita est vera, vt possit esse falsa: hæc verò posterior cõtin-

genter: quia ita est vera, vt possit esse falsa. Vnde sequitur: hanc non esse bonã consequentiã, Hęc enũciatio, Petrus disputabit, est determinatè vera: ergo necessaria; vel necessariò vera: nam ita est determinatè vera; vt cõtingens, & contingenter sit vera: quia sic est vera, vt possit esse falsa: sicut effectus per eam significatus, sic est determinatè futurus, vt possit non esse futurus.

Ex hac doctrina soluitur arg. Arist. Cuius negandum est antecedẽs: quia non omne, quod futurũ est, habebit esse per causam necessariã; siquidem habebunt plura per contingentem: & ideo nec sunt necessaria, nec necessariò futura, sed cõtingẽtia, & contingẽter futura: & ex consequẽti enũciationes, per quas significantur, licèt sint determinatè veræ, non tamen necessariæ, sed contingentes: quia sic sunt veræ, vt possint esse falsæ.

Pro solutione altetius; Aliud est notandum: in quo consistit deceptio huius opinionis: Nẽpe, *causam liberam, vel contingentem indeterminatã esse, atque indifferentẽ*; quia potest se determinare, & potest se nõ determinare. Certũ tamen est, quòd determinabit se: vel non se determinabit: & ideo certũ est etiã effectũ eius futurũ esse; vel nõ esse futurũ: & si futurus est, potuisse non esse futurũ, & si futurus nõ est, potuisse etiã esse futurum.

Gratia exempli: Voluntas Petri semper est indeterminata, & indifferens, ad disputandum, vel non disputandũ, quousque se determinet crastino die, tali hora ad disputãdũ: & tunc cessabit indifferentia eius. Quare disputatio determinata erit tali hora diei crastini, ita tamen vt potuerit nõ esse: sed sicut verũ erit tunc de præsenti esse determinatã contingẽter, & potuisse non habere esse determinatũ illa eadem hora: quia posset causa libera se non determinare: ita verũ est hodie, quòd habitura sit cras esse determinatũ, contingẽter tamen; quia verum est, potuisse nõ esse: & ideo est verũ, quod disputatio habitura sit esse determinatũ. Enũciatio igitur futura; Petrus disputabit die crastino, tali hora, non cõparatur ad voluntatem eius; vt indeterminatam: sed vt se determinantẽ tali hora ad disputãdum: nec significat disputationẽ: vt in potentia; vel vt in potestate volũtatis nondum determinatæ: sed vt determinatũ, & habentem esse actuale: non pręsens, sed futurũ crastino die, tali hora: & ex hoc determinatã habet veritatẽ; non minùs quàm propositio de præsenti, eodem tempore, quo fit disputatio prolata: Petrus disputat. Quia sicut tunc habet disputatio esse determinatum de pręsenti; ita nũc habet esse determinatũ de futuro. Et in hoc consistit deceptio secundæ opinionis: quia putat propositionẽ de futuro cõparari ad causam: vt indeterminatam tãtùm: cùm tamen non comparetur ad eam: vt nũc indeterminatam: (licèt verè nunc indeterminata sit:) sed ad eandem, vt se determinãtẽ

tempore

tẽpore futuro, per copulã significato: ex quo determinatã habet veritatem enunciatio, licèt contingentem: quia cõparatur ad causam, vt se determinantẽ in futuro, contingenter tamen: iuxta propriã naturam, & ideo potentem se non determinare.

Ad formam igitur arg. Distinguenda est minor, quòd res significata per enunciationem de futuro, quamdiu enunciatur futura, nullam habeat determinationem: nam licèt nullã habeat determinationem præsentem, habet tamen determinationem futuram, quam significat: & contingentem quidem, cùm sic futura sit disputatio determinata: vt possit non esse: hoc enim non tollit futuram eius determinationem, sed ostendit esse contingentem: & ideo non tollit determinatam veritatem enunciationis de futuro, sed ostendit determinatam eius veritatem non esse necessariam, sed contingentem.

Sed quid dicendũ ad Arist. qui videtur sentire, *tales enunciationes nõ esse determinatè veras*? Respõdeo, plures adhiberi solutiones à pluribus, quæ quidẽ non videntur ad mentẽ eius esse. Et ideo eas non refero. Alij verò quib. prædictæ solutiones nõ satisfaciũt, asserũt ita sensisse Arist. quòd *tales enunciationes nõ habeant determinatam veritatem*: sed errasse in hoc aduersus fidẽ nostrã, quæ cùm ponat à Deo euidenter cognosci ab æterno, quasdã esse veras, & alias falsas, necesse est cõcedere, determinatè veras esse, aut falsas: quia quod Deus cognoscit futurũ esse, determinatè futurũ est, licèt cõtingens. Quare non est audiẽdus in hac parte Arist. Ego verò credere nõ possum Aristotelem errasse: quia certũ est cognouisse eum libertatem nostræ voluntatis contingentiã aliarum causarũ: quæ sunt duæ radices totius cõtingentiæ futurorũ effectuũ, quos enunciationes singulares de futuro cõtingenti enunciãt. Et cùm cognouerit eosdẽ effectus habituros esse determinationẽ actualem, licèt contingentem tẽpore futuro per copulam earum significato, impossibile est eundem non intellexisse, quòd tales enunciationes habeant determinatam veritatem, licèt contingentem.

In eo igitur sensu determinatã veritatẽ ei denegauit: in quo eã cõcessit enunciationib. materiæ necessariæ, & remotæ: atq; etiã contingentibus de subiecto vniuersali: imò & singularibus de præsenti, & præterito, atque etiam toti disiuncto, ex vtraque contradictoria singulari de futuro constãti, quale est hoc, Petrus disputabit, vel non disputabit. His autẽ omnibus cõcessit veritatẽ determinatã, sumptam pro necessaria, quam negauit singularibus de futuro contingenti: non tamen eis denegauit determinatã veritatem contingentem. Itaque sensus eius fuit; Regulã cõtradictionis, quòd ex duab. cõtradictoriis vna determinatè est vera, & alia determinatè falsa, id est, vna necessariò

est vera, alia necessariò est falsa, in omnibus enunciationibus cuiuscunque materiæ esse veram, exceptis singularibus de futuro contingenti, in quibus solis deficit: quia neutra per se sumpta est determinate vera, id est, non est necessariò vera, sed contingenter veræ sunt vel falsæ: & ob id non est de illis humana scientia: hanc nihilominus veritatem contigentem determinatam habent propter determinationem contingentem effectus tempore futuro, per copulam earum significato. Quòd autem iste fuerit sensus eius: ex duobus ostendo.

Primò ex argumentis, quibus id probauit: in quibus arguit à determinata veritate, ad necessariam. Et ex determinata veritate harum enunciationum infert, tolli consilium, & deliberationem: esset autem friuolum argumentum, nisi determinationem veritatis pro necessitate acciperet.

Secundò, ex his verbis, quibus apertè eundē sensum significauit: *Sed & in contradictione eadem ratio est, esse quidem, vel non esse omne, necesse est, & futurum esse vel non.* Non ta[illegible] diuidētem dicere alterū necessarium. Dico autem, vt necesse est: Futurum esse bellū nauale cras, vel nō futurū esse, non tamē cras fieri bellum nauale necesse est, neque non fieri: fieri tamen vel non fieri necesse est. Et in hoc sensu explicant Arist. Rich. in 1. distinctione 38. art. 1. q. 5. ad 1. & Maior ibidem, q 1.

Breue dubium, an effectus contingens quando est, sit necessarius; vel adhuc contingens.

NOn parum iuuabit ad meliùs intelligendū præcedentem quæstionē determinatio huius dubij, ex qua etiam explicabitur vniuersalis illa propositio Aristotelis, frequēter in hac materia repetita, nēpe, *Omne quod est, quando est, necesse est esse.* Quæ si vera sit sequitur ex ea, futurū contingens, dum iam est in rerū natura, non esse contingens, sed necessariū. Quod etiā sic probo, nam causa libera priusquā se determinet ad operandū, indeterminata, & contingens est, sed dum de præsenti operatur, cessat iā indeterminatio: ergo cessat contingētia eius: & ex cōsequenti cessabit cōtingentia effectus, & erit necessarius.

Dubiū hoc hac distinctione soluendum est: *Necessarium* dupliciter sumitur Primò, *Ex propria natura*, & hoc dicitur necessarium simpliciter; vt ortus solis: quia ita est, vt non possit nō esse, propter necessitatē suæ causæ. Secūdò, dicitur aliquid necessarium, non ex propria naturā, sed *Ab extrinseco*: vt ex determinatione temporis in quo producitur extra causas; licèt à causa contingente fiat. Quo supposito dicimus, *Effectum contingentem dum iam est, adhuc esse contingentem simpliciter: sed necessarium solùm ab extrinseco, ex determinatione temporis.*

Proba

Probatur primum: Quia causa libera liberè se determinat ad operandum: ergo ita se determinat, vt possit se non determinare: & consequenter ita operatur, vt possit non operari: quare dum operatur, non necessariò, sed liberè, & contingenter operatur: & ideo operatio ipsa, aut effectus etiam dum fit, vel præsens est, contingenter procedit à sua causa; & contingẽs esse habet simpliciter. Probatur secundum, quòd sit necessariũ ex suppositione: quia supposito quod iam habet esse, non potest non esse; alioqui simul posset esse, & non esse: quod repugnat. Et in hoc sensu intelligitur propositio Arist. *Omne quod est, quando est, necesse est esse*: quasi dicat ex suppositione temporis in quo præsens est, non potest non esse: & hoc tantum probat argumentum factum: quia licèt per determinationẽ causæ liberæ ad operandum, cesset indeterminatio, atque indifferentia eius, liberè tamen cessat: & ideo liber semper est effectus, atque contingens ex propria natura; etiam tum, quando præsens est: licet ex suppositione præsentialitatis sit necessarius, ab extrinseco, & ex suppositione.

In secundo libro huius operis solùm agit Aristot. de enunciationibus modalibus, & oppositione earum, de quibus copiosè in Sũmulis disseritur: & cùm ex hoc libro desumpta sint quæ à Summulistis repetuntur, & inculcantur; non iudicamus necessarium ea nũc repetere, nec capita huius libri exponere, cùm iam sit tota eorum doctrina ab adolescentibus satis intellecta: sed ad Libros de Priori resolutione procedẽdum esse.

Finis huius operis.

COMMENTARII IN LIB. ARISTOT DE PRIORI analysi, seu Resolutione.

PROOEMIVM HVIVS OPERIS.

Opus hoc initium est tertiæ partis Dialecticæ, in quo Arist. incipit agere de tertia operatione intellectus, ad quã pertinet syllogismus. Inscribitur autẽ de priori resolutione: & Resolutio Logica, siue intellectualis, de qua intelligitur inscriptio, non est dissolutio syllogismi: sicut materialis, & physica resolutio rei, est eius dissolutio: sed 1

est quasi examinatio partiũ, ex quibus syllogismus, qui est instrumentum Dialecticæ, constare debet. Finis quoque resolutionis est perfectio eiusdem syllogismi: quæ nota debet esse ex modo ipso resolutionis, aut examinationis eum componente; vt vim habere possit ad inueniendam, ac probandam veritatem: vt copiosiùs explicabimus in procœmio librorum de posteriori resolutione.

De inscriptione huius operis.

SEd cur de priori resolutione inscribatur, non satis cõstat, complures quippe dicunt ideo de priori dici hos libros, sequentes verò de posteriori resolutione: quia in his agitur de forma syllogismi: in sequentibus de materia. Hæc tamen ratio insufficiens est: quia licèt verum sit, in his libris agi de syllogismo secundùm formam: falsum tamen, quòd in sequentibus solùm agatur de eodem secundùm materiam: quia si verum hoc esset: demõstratio non distingueretur à syllogismo in communi: nec à syllogismo topico, & sophistico: nisi per materiam: quod est apertè falsum: nam ex eo sequeretur: nec demonstrationem esse speciem syllogismi, nec distingui specie à syllogismis Dialecticis, & sophisticis. Probatur euidenter consequentia: quia à materia non sumitur differentia essentialis constituens speciem, & distinguens eam ab aliis, sed à forma. Propterea dicendum est: hos libros appellari de resolutione priori: sequẽtes verò de resolutione posteriori: quia in his agitur de forma syllogismi cõmuni atque generica: quæ sumitur ex dispositione eius in figura, & modo: & quam constat cõmunem esse omnibus syllogismis. In lib. verò sequentibus agitur de forma speciali: nempe, de modo concludendi necessariò vnam veritatem de altera: per quem constituitur demonstratio in specie syllogismi, & distinguitur ab aliis: vt etiam explicatur copiosiùs in procœmio operis sequentis. Forma autem communis, atque generica, prior est, & notior nobis: ideo de priori resolutione meritò inscribuntur libri isti.

Quodnam sit obiectum huius operis.

1 PRima opinio asserit: *Demonstrationem esse subiectum*: quia ex his, & sequentibus lib. vnum opus efficitur: cuius scopus est demonstratio: tanquã finis, in quem proximè ordinatur. Vnde Arist. cap. 1. huius lib. proponens intentum huius operis asserit esse de *Demonstratione, & disciplina demonstratiua disputare.*

Secũda opinio: *Opus hoc à sequenti distingui*: & ideo negat demonstrationẽ esse obiectũ: sed neque asserit syllogismum esse adæquatũ obiectũ; verum argumẽtationem in communi: quia

Arist.

Arist. non de solo syllogismo agit, sed etiam de aliis argumentationibus: vt de inductione, enthymemate, & exemplo: quare aliquid his commune debet esse obiectum huius operis.

Nostra tamen sententia, & magis communis inter expositores huius loci est: supposita distinctione huius operis, à sequēti: necessariò admittenda: cùm diuersa sint ea de quibus in vtroq; agitur: *Solum syllogismum in communi esse adæquatum obiectum eius.* Quia vel nihil de cæteris argumentationibus agit in ea Arist. vel si agit aliquid: solùm, vt deseruire possunt syllogismo. Idipsum ratione probatur: Quia adæquatum obiectum scientiæ alicuius est: cuius partes ex professo explicat scientia, cuius definitionem tradit, cuius passiones probat: sed in hoc opere traduntur partes syllogismi, assignatur definitio eius, & passiones probātur, vt in 1. & 2 lib. est manifestum: ergo syllogismus est obiectum huius partis adæquatum. Quod verò Arist. dicit: propositum sibi esse, agere de demonstratione: solum probat, quòd libri sequentes, quasi finis sint, in quem ordinatur opus hoc: de quo fine patet non agi in hoc opere: & ideo neque ad eius obiectum pertinet.

Diuisio totius operis.

IN duos libros, aut partes diuiditur opus hoc. In quorum primo *de syllogismo, & partibus eius* agit Arist. In secundo de eius proprietatibus, seu passionibus: quas potestates seu potentias, & impotentias vocat Aristoteles. 3

Primus autem hic liber diuiditur in tres partes. In prima quę procœmij rationem habet, proponit Arist materiam totius operis, syllogismúmque, & partes eius (quę sunt *propositio*, & *terminus*) definit. In secunda agit de conuersionibus propositionum. In tertia, de figuris, & modis syllogismorum: & de his, quæ ad easdem figuras pertinent.

CAPVT I.

TEXT. ARISTOTELIS.

Primum dicere circa quid, & cuius sit consideratio; quoniam circa demonstrationem.

Breuis expositio Textus

CApud hoc quasi procœmium est totius operis: in quo Arist. intēdit proponere finē eius in quem ordinetur, atq; etiā ea, de quibus in eo acturus est. Diuiditur in duas partes. In quarū prima proposito fine, proponit ea de quib. agēdū est: nēpe, propositionē, terminū, syllogismū perfectum, & imperfectū: & singula 4

gula hæc definit:ac item diuidit,quæ multiplicia sunt:nempe, propositionem & syllogismum.

Finem huius operis asserit esse demonstrationem:quæ cùm sit potissimum instrumentum Dialecticæ,ad illam ordinantur omnia: remotè quidem simplicia; proximè verò propositiones,& forma syllogistica:de qua in hoc opere agendũ est.Forma hæc, eo fert modo: quo genus, ordinatur ad constituendam potissimam eius speciem.

Definit ergo primò propositionem:quia notior nobis erat, cùm de ea iã egerit in lib.de Interpretatione, & definitio eius talis est: *Propositio est oratio affirmatiua,vel negatiua, alicuius de aliquo*.In qua pro genere ponitur oratio: quæ secundùm se nihil affirmat,aut negat. Cõtrahitur autem per affirmationem, & negationem,tanquam per differentias essentiales:vt 1.lib.de Interpretatione diximus:& per has definitur potiùs quàm per verum,vel falsum:quia in ordine ad syllogismum; ad quẽ proximè ordinatur:nihil refert;quòd vera sit,vel falsa:cùm forma syllogistica tam in falsis quam in veris propositionibus consistere possit:sed necesse est affirmatiuam esse,aut negatiuam, vt syllogismo deseruiat.

Diuidit eandem propositionem duplici diuisione Prima est, in *Vniuersalem*, *Particularem* & *Indefinitam*. *Vniuersalis* illa est, cuius subiectum pro omnibus inferioribus sub se contentis, distribuitur:vt omnis homo est animal. *Particularis*,cuius subiectum afficitur signo particulari:vt aliquis homo est animal. *Indefinita*; cuius subiectũ est terminus communis,nullo signo affectus, vt homo est animal. De propositione singulari non facit mentionem:quia non pertinet per se ad artem, vel scientiam,nec ad formam syllogisticam.

Secunda diuisio propositionis est, *in Dialecticam & Demonstratiuam. Dialectica* est probabilis,ex qua efficitur probabilis syllogismus:sed quæ formam habet interrogationis, in eo qui interrogat:in eo verò,qui syllogismũ constituit,solùm est simplex propositio probabilis:vt si dicas;Putásne,animal rationale,est definitio hominis? modũ habet interrogationis Si verò interrogationẽ auferas,habet modum simplicis propositionis; ex qua fit syllogismus.Alia est propositio *Demonstratiua*; quæ vera debet esse,ac necessaria:& ex vtraque potest fieri syllogismus:& ideo propositio syllogistica vtrique communis est.

Definit deinde terminum tali definitione: *Terminum voco in quem resoluitur propositio:vt in prædicatum, & de quo prædicatur*:vt homo,& animal.

Definit tãdẽ syllogismũ hac definitione: *Syllogismus est oratio in qua positis quibusdã, alterũ quid à positis necesse est contingere:*

eo quòd

eo quòd hæc sint In qua definitione, *Oratio*, ponitur pro genere: quia communis est ad omnes argumentationes; cum quibus in ea cõuenit syllogismus; *In qua quibusdam positis*: hoc est, duabus præmissis, dispositis in modo & figura, vt distinguatur ab exemplo; quod ex vna tantùm singulari colligit aliam: ab enthymemate, quod ex vna tantùm procedit, quasi supprimens aliam: atque etiam ab inductione, quæ licèt ex multis singularibus colligat vniuersale: non tamen dispositis in modo, & figura; sed solùm numeratis. Addit autem; *eo quòd hæc sunt*: vt explicet conclusionem syllogismi sequi ex virtute præmissarum sic dispositarum absque vllo extrinseco additamento.

Diuidit syllogismum *in perfectum, & imperfectum*. *Perfectum* esse ait, qui nullo indiget, vt appareat necessarius: & tales sunt syllogismi primæ figuræ; *Imperfectum verò*, qui reductione quadam indiget ad perfectum, vt appareat necessarius.

Principia tandem per se nota, quibus innititur tota ars syllogistica, duo esse docet, nempe: *Dici de omni*, cui innitũtur syllogismi affirmatiui: & *Dici de nullo*, cui innituntur negatiui. *Et dici de omni*, sic explicat, quando nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum; sed minor propositio sumitur sub maiori, quia subiectum eius continetur sub subiecto eiusdẽ maioris: ergo euidens est, quòd si prædicatum maioris dicitur de subiecto, dicetur etiam de omni contento sub illo: quod colligitur in conclusione, vt ostendit hic syllogismus, Omne animal est substantia: omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia: in cuius conclusione prædicatum maioris, ꝙ dicitur maior extremitas, prædicatur de subiecto minoris, ꝙ dicitur extremitas minor, & cõtinetur sub subiecto eiusdem minoris. *Dici autem de nullo*, tale est; Si prædicatũ maioris negatur de subiecto minoris, negabitur etiam de quolibet contẽto sub eo; & hoc fit in conclusione, vt si dicamus, Nullũ animal est lapis: omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis. Euidens est enim, quòd si lapis negatur de omni animali in maiori, negatur etiam de omni homine in conclusione, ꝙ sub eo assumptum fuit in minori. His autẽ duobus principiis, *Dici de omni*, & *Dici de nullo*, non indiget syllogismus perfectus, vt appareat necessarius: sed vt appareat quibus efficacitas eius innitatur: & ideo necesse est vt sciamus eam probare per illa, vt certi simus de ea. Nã si quis eam probare nesciat, quod est reducere formã syllogisticã ad sua principia indemõstrabilia, nõ habet scientiã de efficacitate eius. Et ideo hæc principia dicũtur, *Dici de omni, & de nullo prioristicè*; quia in posterioribus sumuntur secundũ veritatẽ, ac necessitatem propositionũ: & dicuntur *posterioristica*, quibus innititur tota ars demõstratoria.

CAPVT II.

TEXTVS ARIST.

Quoniam verò omnis propositio est, aut inesse, aut necessariò inesse, aut contingenter inesse.

Breuis expositio Text.

7 INtentum *Arist.* est explicare modum, quo propositiones *de inesse* conuertantur. Diuiditur autem in duas partes; In prima diuidit propositionem in eam, quam vocat *de inesse*, & aliã, quæ vocatur *Modalis*. In secunda docet, quonam modo cõuertantur *propositiones de inesse*: nam de conuersione modalium agit cap. sequenti.

Diuisio est hæc: *Propositio, alia est*, in qua simpliciter prædicatur vnum de altero: aut negatur de illo absque modo aliquo necessario, aut contingenti adiũcto: & hæc vocatur propositio *de inesse*: quia prædicatum dicitur de subiecto secundùm esse quod habet in eo, non secundùm hunc vel illum modum, quo ei conuenit, videlicet secundum modum necessitatis, aut contingẽtiæ: vt homo est animal. *Alia propositio modalis*, in qua prędicatum dicitur, vel negatur de subiecto cum aliquo modo necessitatis, aut contingentiæ adiuncto: vt homo necessariò est animal: paries contingenter est albus. Acturus igitur Arist. de conuersione propositionum, priùs agit de conuersione propositionũ de inesse, c. præsenti, quàm de cõuersione modalis: quia propositio de inesse prior est, & quasi fundamentum modalis.

8 Propositio de inesse quadruplex est. *Vniuersalis negatiua, Vniuersalis affirmatiua: Particularis affirmatiua, & Particularis negatiua*: quam hoc modo diuidit, quia diuersum modum conuersionis habent affirmatiuæ & negatiuæ: *Indefinita* verò eundem modum conuersionis habet, ac particularis.

Quatuor igitur assignat regulas pro conuersione harũ quatuor propositionum. Primam, pro conuersione *Vniuersalis negatiua*, quam dicit conuerti in seipsam: vt nullus homo est animal, in hanc, nullum animal est homo. Secundam, pro *Vniuersali affirmatiua*, quam dicit non conuerti in seipsam, hoc est, non in aliam vniuersalem, sed in partem, hoc est, in particularem: vt Omnis homo est animal, in hanc, Aliquod animal est homo. Tertiam, pro *Particulari affirmatiua*, quam dicit cõuerti in seipsam: vt aliquis homo est animal: ergo aliquod animal est homo. Vltimam regulam pro conuersione *Particularis negatiua*, quam dicit nullo modo conuerti. Vt hæc propositio, Aliquod animal non est homo; non conuertitur in hanc, Aliquis homo non est animal.

Notabile

Notabile circa literam.

QVædam sunt notanda circa hoc c. vt melius intelligatur doctrina Arist. primum, *Quid conuersio sit?* Et licèt a pluribus sic definiatur, Conuersio propositionis est, *Transmutatio prædicati in subiectum*: tamen insufficiens est hæc definitio; quia conuersio argumentatio quædam est, ab vna propositione in alteram, per transmutationem extremorum: & bona cõuersio illa debet appellari, quæ bona consequentia est: quia in ea repugnat dari antecedens verum, & cõsequens falsum. Mala verò, in qua id dari potest. Ita ergo definienda est: Cõuersio propositionis est, *Argumentatio, in qua per transmutationem prædicati in subiectum, colligimus vnam propositionem ex altera*, vt si sic dicamus, Nullus homo est animal: ergo nullum animal est homo. Transmutatio autem extremorũ sic debet fieri in conuersione, vt non solùm non varientur termini, sed nec significatio eorum, nec suppositio, nec distributio. 9

Secundum notabile.

SEcundò notandum est, *Duplicem esse conuersionem*: Vna est, *Quæ fit per simplicem transmutationem extremorum*: Alia, *Quæ fit per contrapositionem eorum*: & prima satis per se est manifesta. Secunda verò fit per transmutationem quidem extremorum, sed additis eis duabus negationibus infinitantibus: & huius conuersionis non est vsus, nisi in propositionibus affirmatiuis, quia negationes non possunt addi supra alias negationes sine magna confusione. Vniuersalis igitur affirmatiua cõuerti potest in seipsam per contrapositionem hoc modo: Omnis homo est animal: ergo omne nõ animal est nõ homo. Et particularis etiam affirmatiua; vt aliquis homo est animal: ergo aliquod non animal est non homo. Huius autem cõuersionis non fecit mẽtionem Arist. quia non est propriè conuersio: nam cùm extremis addantur negationes, non videntur eadem manere, sed variari: quod tamen ad veram conuersionem necessarium esse diximus: vnde non tam est conuersio secũdùm formam propositionis, quàm secundùm sensum. Præterea, quia ad constitutionem syllogismorum inutilis etiam est, propter negationes, quibus obscura redditur forma syllogistica. Alij addunt, hanc conuersionem solùm posse fieri in terminis existentibus: quia si non existant, dabitur antecedens verũ, & consequẽs falsum: vt patet in hac cõuersione: Omnis homo est ens: ergo omne nõ ens, est non homo, in qua antecedens est verum, & consequens falsum, cũ sit propositio affirmatiua, de subiecto nõ supponente. Mihi tamen videtur, etiam in terminis nõ existentibus fieri 10

posse;

posse; neque vnquam dari antecedens verum, & consequens falsum: quare nec datur in eodem exemplo. Sed negandum est quod consequens sit propositio affirmatiua, de subiecto non supponente; nam terminus infinitus, etiam de non entibus, & de quibuscunque non existentibus dicitur: vt in 1. lib. de interpretatione probauimus: quare non efficit propositiones de subiecto non supponente, sed similes essentialibus, in quibus copula absoluitur à tempore: ideo non est necessaria existentia extremorum ad suppositionem.

Tertium notabile.

11 Circa conuersionem particularis negatiuæ notandum est, *ideo non conuerti*: quia dari potest aliquando in conuersione eius antecedens verum, & consequens falsum; quod sufficit vt conuersio non sit legitima: cùm de ratione conuersionis sit argumentatio: & hæc euidenter probetur vitiosa, ex eo tantùm quòd semel dari possit antecedens verum, & consequens falsum, in simili forma argumen. Ratio autem fundamentalis, propter quam in tali conuersione datur antecedens verum, & consequens falsum, est, quia fit argumentum à termino non distributo in anteeedente, ad eundem distributum in consequente: vt fit manifestum, si dicamus: Aliquod animal non est homo, ergo aliquis homo non est animal. Animal enim non distribuitur in antecedente, cùm sit subiectum propositionis particularis: & distribuitur in consequente, cùm sit prædicatum propositionis negatiuæ. Et ideo non est bona consequentia, à conuersa ad conuertentem: nec proinde legitima conuersio, & hoc vult dicere Arist. dum particularem negatiuam non conuerti docet: quia mala conuersio non est conuersio, sicut mala consequentia non est consequentia.

CAPVT III.

TEXT. ARISTOTELIS.

Eodem autem modo se habebit, & in necessariis propositionibus, &c.

Breuis expositio textus.

12 Intentum Aristot. in hoc cap. est, tradere regulas conuertendi propositiones modales. Diuiditur autem c. in duas partes. In prima tradit regulas *conuertẽdi propositiones de necesse*. In secunda verò regulas *conuertendi propositiones de modo contingenti*.

Pro conuersione igitur Propositionum de necesse, easdẽ regulas tradit, quas cap. præcedenti tradiderat pro conuersione propositionũ de inesse. Prima regula est, *Quod vniuersalis negatiua*

tiua de necesse conuertitur simpliciter. Quam probat arg. ducente ad impossibile, in terminis non significantibus. Sed vt meliùs intelligatur; illud constituemus in terminis significantibus, hoc modo: Si vniuersalis negatiua non conuertitur simpliciter: ergo hæc non est bona consequentia: Necesse est nullum hominem esse equum: ergo necesse est, nullum equum esse hominem: poterit ergo dari antecedens verum, & consequens falsum. Sic igitur verum illud antecedens; necesse est nullum hominem esse equum: & hoc consequens falsum; necesse est nullum equum esse hominem: & si hoc consequens falsum est, verum erit istud; contingit aliquem equum esse hominem: ex quo bene sequitur: ergo contingit aliquem hominem esse equum, per conuersionem simplicem: sed hæc est contradictoria primi antecedentis malæ conuersionis; quod cõcessum est esse verum: nempe, necesse est nullum hominem esse equum: ergo concedendum est; vniuersalem negatiuam de necesse, conuerti simpliciter, vel dari duas contradictorias simul veras.

Secunda regula est: *Vniuersalem affirmatiuam de necesse, conuerti in partem: & particularem affirmatiuam cõuerti simpliciter.* Quam probat simili alio argumento, ducente ad impossibile, quod non est necessarium repetere. Tertia regula: *Particularis negatiua de esse non conuertitur.* Hanc probat hac ratione: Quia sicut hæc est mala consequentia, Aliquod animal non est homo; ergo aliquis homo non est animal in conuersione particularis negatiuæ de inesse: quia datur antecedens verum; & consequens falsum: ita in particulari negatiua de necesse; Aliquod animal nõn esse hominem, est necesse: ergo aliquem hominem esse animal, non est necesse.

In secunda parte cap. agit de conuersione propositionũ de contingenti: quod duobus modis sumi posse ait. Primo, prout est idem, quod possibile: & hoc modo etiam conuenit rebus necessariis: quia si necesse est hominem esse animal: ergo etiã est possibile, & consequenter contingens, sumpto cõtigenti pro possibili: Sed hanc acceptionem contingentis impropriam esse docet. Ideo secundo modo sumitur propriè pro eo, *quod potest esse, & potest non esse.*

Hoc supposito, prima regula est: *Quòd omnes propositiones de contingenti, primo modo, eadem prorsus ratione conuertantur, ac propositiones de inesse, & de modo necesse:* quam nec oportet probare, nec exemplis ostendere, cùm sit satis manifesta.

Secunda regula: *Omnes propositiones affirmatiuæ de contingẽti, secundo modo accepto, conuertuntur, etiã eisdem modis: nempe, Vniuersalis affirmatiua in partem:* vt contingit omnem hominẽ esse album: ergo contingit aliquod albũ esse hominẽ; & particula-

ris

ris affirmatiua simpliciter; vt contingit aliquem hominem esse album: ergo contingit aliquod album esse hominem. Quæ etiam regula non probatur ab Arist. quia manifesta est.

23 Tertia: *Vniuersalis negatiua non conuertitur; particularis verò negatiua conuertitur simpliciter*: & in hoc differunt propositiones de contingenti, ab omnibus aliis. Hanc regulam probat alia ratione, nisi quia negatiuæ de modo contingenti propriè sumpto affirmatiuam habent figuram: quid autem hoc sit, statim explicabitur.

Dubium primum circa conuersionem propositionum de necesse.

An vera sit secunda regula conuersionis, vniuersalis affirmatiua, & particularis affirmatiua, de necesse.

24 PRimò agendum est *de conuersione propositionum de necesse*; vt ordinem Arist. sequamur. Deinde *de conuersione propositionũ de contingenti*: & tandem dicemus, quid sentiendum sit de propositionibus de possibili, & impossibili. Est ergo primũ dubiũ: Quia secũdùm hanc regulã propositio vniuersalis affirmatiua de necesse, conuertitur in particularẽ, & particularis affirmatiua simpliciter: sed probatur vtrumque falsum: quia in vtraque cõuersione datur antecedens verũ, & consequens falsum: ergo vtraq; est mala cõuersio. Probatur antecedens in his: Necesse est omnẽ grãmaticum esse hominem: ergo necesse est aliquem hominem esse grãmaticum: & rursus, Necesse est aliquem grãmaticum esse hominẽ: ergo necesse est aliquem hominem esse grammaticum. Aliqui respondent has propositiones modales duob. modis sumi posse. Primo in sensu cõposito: ita vt significatio modi cadat supra totũ illud cõcretum; vt cõpositum ex homine, & grãmatica: & sensus sit. Necesse est omne quod necessariò est grãmaticũ, esse hominẽ: & tunc antecedens est falsum, sicut & consequens: quare non probatur malã esse cõuersionem. Si verò sumantur *in sensu diuiso*: ita vt modus nõ componat grãmaticam cũ homine, sed na ..ræ suę relinquat: verbi gratia, si talis sensus sit. Omnem grãmaticum nõ posse nõ esse hominẽ, non possunt cõuerti iuxta traditas regulas: quas solùm in sensu cõposito intellexit Arist. Hæc solutio nõ placuit Villalpãdeo in Cõmentariis huius capitis: quia verè diminuta est. Nã cùm in vtroque sensu possit sumi modus, & meliùs atque frequẽtiùs sumatur in sensu diuiso, vt per se est manifestũ, satis diminutus esset Arist si regulas cõuersionis nõ assignaret iuxta cõmunem, & magis propriũ sensum propositionũ. Propterea respondet ipse: Verã esse eandem regulã, etiam in exemplo

pio allato, si seruetur idem sensus vtriusq; propositionis. Quod in conuersione vuiuersalis negatiuæ probat; Videlicet: Necesse est nullum grammaticum esse hominem: ergo necesse est nullum hominem esse grammaticum; nam vtraque in eodem sensu accepta, est falsa.

Sed hæc solutio minùs satisfacit, quàm prima; nā regula non habet difficultatē in cōuersione vniuersalis negatiuæ, sed in solis affirmatiuis: quæ etiā si in eodem sensu accipiantur, necesse est dari aliquando in earum conuersione antecedens verum, & consequens falsum. Vt exemplum datum probat euidenter.

Ideo respōdemus: Propositiones de modo Necesse, vniuersaliter loquendo, accipiēdas esse, supposita existentia extremorū: vt in eis vera esse possit regula conuersionis tradita ab Arist. Vt in exempli argumento, supposito quòd homines, & grammatica sunt in rerum natura; tunc verum est antecedens: Necesse est omnem grammaticum esse hominem: quia sensus est, existente homine, & grammatica, necesse est omnem grammaticam esse in homine. Et etiam verum est consequens; Necesse est aliquem hominem esse grammaticum: quia sensus est, homine, & grammatica existentibus in rerum natura, necesse est aliquem hominem esse grammaticum: quamuis non supposita existentia extremorum, sed absolutè accepta; sine tali suppositione, falsa esset propositio.

Dubium Secundum.

An bene probauerit Aristoteles regulas conuersionis propositionum de necesse.

Videtur nō bene id probasse, propter hoc arg. quia nō bene 15
probatur res aliqua per mediū minùs notū, quàm ipsa sit: sed Arist. probauit regulas conuertendi propositiones de necesse, per conuersionē particularis de cōtingenti, de qua nihil adhuc dixerat: ergo minùs bene id probauit. Minor patet ex litera Arist. Respondetur, quòd si bene intelligatur ratio Arist. non vtitur conuersione propositionis de modo contingenti, sed propositionis de inesse: ex qua postea colligit propositionē particularē de cōtingenti hoc modo: Si non conuertitur simpliciter vniuersalis negatiua de necesse: ergo potest dari antecedens verū, & consequens falsum: sit ergo verum hoc antecedens, Necesse est nullū hominem esse equū: & consequens falsum, Necesse est nullū equū esse hominē. Et si hoc consequens falsum est, bene sequitur ex eo, veram esse hāc propositionem: Contingit aliquem equum esse hominē, quę est eius contradictoria. Et quia contingens sumptū non possibili, significat id, quod potest esse ex propositione particulari de cōtingēti, hoc

modo

modo sumpto, infert Arist. propositionem particularem de inesse, per illam regulã; Possibili posito in esse, nullũ sequitur inconuenies hoc modo: Contingit aliquẽ equũ esse hominẽ: ponatur ergo inesse: Quòd aliquis equus sit homo: & tũc propositio hęc de inesse, Aliquis equus est homo, cõuertitur simpliciter in hãc: ergo aliquis homo est equus, per regulas cõuertendi propositiones de inesse, iã traditas c. præcedẽti: ex qua colligit hanc modalẽ de contingẽti pro possibili Contingit aliquẽ hominem esse equũ: quia ex propositione de inesse euidenter colligitur propositio de possibili: sicut ex actu colligitur bene potentia. Et hæc vltima est cõtradictoria illius antecedẽtis malæ conuersionis, quod verum esse cõcedebatur: videlicèt. Necesse est nullũ hominẽ esse equũ: & ideo colligit duas contradictorias simul esse veras, sine vlla conuersione propositionis de cõtingẽti, per solã conuersionẽ propositionis de inesse, & per regulã contradictorię oppositionis, traditã lib. 2. de interpretatione, quòd si vna est falsa, altera debet esse vera: & ꝙ propositiones de necesse, habeãt oppositionem cũ propositionibus de contingenti, etiã sumpto pro possibili modo, quo explicatur.

Circa conuersionem propositionum de modo contingenti, Primum notabile.

DVobus modis docuit Arist. sumi contingens. Primo, *Impropriè.* Secundo, *Propriè. Impropriè* quidem pro possibili; & ita sumpto, eisdem modis conuerti propositiones eius, ac cõuertuntur propositiones de necesse, & eisdem argumentis probãdæ sunt; atque etiam, vt regulæ veræ possint, intelligi debent propositiones, supposita existenta extremorum: vt dictum est in eisdem propositionibus de necesse. Et tandem in conuersione omnium modalium, intelligendum est, solùm agere Arist. de propositionib. de modo affirmatiuo: sed variatis ex parte dicti, secundùm quantitatem & qualitatem. Hoc est de vniuersalibus, & particularibus, affirmatiuis, & negatiuis.

Secundum notabile.

CIrca propositiones verò de contingẽti, secũdo modo sumpto, notãdum est, *Omnes propositiones eius efficere sensum copulatiuum*; vt hæc propositio: Contingit hominem esse album, efficit hũc sensum, Possibile est hominem esse album, & hominem non esse albũ: sicque de reliquis; cuius ratio euidẽs est, significatio ipsius modi: quæ est rẽ posse esse, & posse non esse: & propterea contingens hoc modo sumptũ, vocatur ad vtrumlibet, quasi vtrumq; partem possibilem significet. Vnde sequitur ex affirmatiua inferri negatiuã; & ex negatiua affirmatiuam.

Bene

Bene enim sequitur, Contingit hominem esse album: ergo cõtingit hominem non esse album: atq; etiam, contingit hominem non esse album: ergo contingit hominẽ esse albũ. Et ideo propositionibus de modo cõtingenti, opponũtur propositiones de modo necesse, & de modo impossibili: quia ex duob. potest prouenire, quòd aliquid non sit contingens: nempe, ex eo, quòd sit necessarium, & ex eo, quòd sit impossibile: vnde vtraq; hæc est falsa, Contingit hominẽ esse animal: atque etiam, Cõtingit hominẽ esse equum. Prima, quia necessaria. Secũda, quia impossibilis. Et ex hoc procedit, tam diuersum modũ conuersionis habere propositiones de contingenti, ab aliis omnibus aliorum modorum. Nã cùm vniuersalis negatiua aliorum modorũ conuertatur simpliciter, de modo tamẽ contingenti, nõ conuertitur simpliciter. Et cùm particularis negatiua aliorum modorũ non conuertatur; si sit de modo contingenti, conuertitur simpliciter: & hæc est sententia Aristotelis.

Tertium notabile.

Sed vt eam intelligamus, notandũ est tertiò, quòd vt *aliqua propositio conuertatur*, necesse est secũdùm omnia, quæ includit conuerti: nã si secũdùm aliquid non conuertatur, non fiet conuersio secundùm integrũ sensum eius: nec dicetur ipsa cõuerti, sed aliquid eius: quare talis conuersio fiet secundùm vocem tantùm, & non secundũ sensum, & veritatem: & ideò non erit vera, sed apparens tantũ. Ex quo præsupposito certissimo, non erit difficile intelligere, verum esse vtrunq; assertum ab Arist. Primum quidem, quòd vniuersalis negatiua de contingenti, non conuertatur simpliciter. Exempli gratia: Contingit nullum hominem esse album: nõ conuertitur in hanc, Cõtingit nullum album esse hominẽ: quia includit has duas propositiones de possibili, Nullũ hominem esse album, est possibile: & possibile est omnem hominẽ esse album: sed hæc secunda non conuertitur simpliciter; vt per se est manifestum: ergo nec vniuersalis negatiua eam includens poterit simpliciter conuerti. 17

Quòd verò secũda regula de conuersione particularis negatiuę vera sit, hoc modo probatur: Propositio particularis negatiua, propter significationẽ modi, infert affirmatiuam: vt probauimus: ergo hæc est bona consequẽtia, Cõtingit aliquẽ hominem non esse album: ergo contingit aliquem hominem esse album: ex qua sequitur per cõuersionem simplicem iam traditam: ergo cõtingit aliquod album esse hominem: & ex hac sequitur etiam, propter significationem modi, negatiua, nempe, Contingiit aliquod album non esse hominẽ, quæ est conuertẽs negatiuæ particularis in principio sumptæ: ergo euidẽter

probatur, conuertēdam esse simpliciter. Sed vt hæc regula vera sit, propositiones debent sumi supposita existētia extremorum: vt in propositionib de possibili, & necesse diximus; alioqui dabitur antecedens verum, & consequēs falsum: vt in hoc exemplo. Contingit hominem non esse ridentem: ergo contingit ridentem non esse hominem, atque etiam, Contingit hominem non esse grammaticum: ergo contingit grammaticum nō esse hominem. Supposita autem existētia extremorum, nēpe, risus, & hominis, aut Grammaticæ, & hominis, sicut consequens est falsum, ita & antecedens: nam homine, & Grammatica existentibus, non est contingens, quòd Grammaticum sit homo: sed necessarium ex suppositione: nam si Grammatica est in rerum natura, non potest esse nisi in homine, seu non esse in homine: ergo necesse est eam in homine esse; quare falsum erit, quòd contingat Grammaticum esse hominem.

18 Sed aduersus hanc conuersionem particularis negatiuæ est arg. satis difficile. Nam ideo dictum est ab Arist. *particularem negatiuā de inesse non conuerti simpliciter*: quia datur antecedens verum & consequens falsum: & hoc ideo, quia fit argumentum à termino non distributo ad terminum distributum; ex parte subiecti propositionis conuertendæ: vt patet in hac, Aliquod animal non est homo, ergo aliquis homo non est animal. Animal enim non est distributum in antecedente: & tamen distribuitur in consequente, ratione negationis supra illud cadētis: sed idem defectus contingit in conuersione particularis negatiuæ de contingēti: ergo falsum erit, quod conuertatur. Et hęc regula erit contraria illi, quæ negat particularem negatiuam de inesse conuerti. Probatur minor: quia dum sic procedimus, Contingit aliquem hominem non esse album: ergo contingit aliquod album non esse hominem; homo, qui est subiectum in antecedente, non distribuitur, sed solùm afficitur signo particulari: & tamen distribuitur in consequente, ratione negationis cadētis supra illum: ergo ex parte eius erit talis conuersio argumēti a termino nō distributo, ad terminum distributum, sicut conuersio particularis negatiuæ de inesse: & consequenter, erit vitiosa, & nulla, sicut est illa.

Respondetur distinguendo minorem, quòd in conuersione negatiuæ de contingenti fiat argumentum a non distributo ad distributū, quia diuerso modo fit, atque in propositione de inesse: nam in hac fit ex parte totius, atq; integri extremi, sed in modali de contingēti, tantum ex parte extremi partialis, cùm tamen ex alia parte maneat extremū sine distributione, nā extremum propositionis modalis est dictum: cùm propositio de modo contingēte negatiua contineat etiā affirmatiuam, duas

habet

habet partes dictum eius: vnã negatam, & alteram affirmatã. Et ideo vnam distributã; & alteram sine distributione. Gratia exempli; dum sic procedimus, in eodẽ exempli loco allato arg. Contingit aliquem hominem non esse album: ergo contingit aliquod album non esse hominem: hoc cõsequens negatiuũ continet etiam affirmatiuum, nempe, Contingit aliquod album esse hominem: in quo patet hominem non distribui, licèt distribuatur in alia parte eiusdẽ dicti negatiua: ex affirmatiua autem sequitur iterum alia pars negatiua; nempe; Contingit aliquod album non esse hominem: quæ est conuertens eiusdem particularis negatiuæ. Vnde sequitur, non impedire conuersionem, nec vitiosam eam reddere argumentationem; à non distributo ad distributum, ex parte extremi partialis manentis sine distributione in alia parte affirmatiua eiusdem.

Sed aduersus hanc solutionem est argum. adhuc difficilius; 19
Quia ex eo sequitur, vniuersalem negatiuã eiusdem modi cõtingentis conuerti simpliciter; contra aliã regulam negantem conuersionem eius. Probatur id sequi, quia ex eo tantùm non potest conuerti vniuersalis negatiua simpliciter, quia includit vniuersalem affirmatiuam, non conuertibilem simpliciter, sed vniuersalis affirmatiua ex eo solum non potest conuerti simpliciter: quia talis conuersio erit argumẽtum à non distributo ad distributum, ex parte prædicati eius: quod cùm nõ sit in ea distributum, distribuitur in conuertente; vt patet, dum sic procedimus: Contingit omnem hominem esse album: ergo contingit, omne album esse hominem. Constat verò vniuersalem affirmatiuã solùm esse partem dicti vniuersalis negatiuæ, eam includentis: & ideo solum esse extremum partiale eius: ergo si non reddit vitiosam conuersionem; quòd in ea fiat argumentum à non distributo ad distributũ, ex parte extremi partialis: vt dictum est in conuersione particularis negatiuæ, nec igitur efficietur vitiosa conuersio vniuersalis negatiuæ. Respondetur, Esse diuersam rationem in vniuersali negatiua, includẽte vniuersalem affirmatiuam, ac in particulari negatiua: nam in cõuersione huius duo sunt: Primum, quòd idem terminus, qui nõ est distributus in subiecto antecedentis; non distribuitur in vtraque parte consequentis: sed in altera tantùm: in alia verò sine distributo manet, cùm sit particularis affirmatiua.

Secundum est; quòd eadẽ pars affirmatiua conuertitur simpliciter: & per talem conuersionẽm colligitur euidenter ex ea particularis negatiua: quę est cõuertens particularis negatiuę, in principio assumptæ ad conuersionẽ: & ideo à primo ad vltimum sequitur euidenter particularem negatiuam conuerti. 20
In vniuersali verò affirmatiua, inclusa in negatiua vniuersali,

neutrum horũ reperitur. Non primũ: quia sic argumẽtum est à non distributo ad distributũ, dum eam conuertimus: vt terminus qui nõ distribuitur in antecedẽti, semper in cõsequenti distribuatur: hoc est, tam in conuertente affirmatiua; vt patet, cùm sit vniuersalis, quàm in negatiua vniuersali, quam includit, cuius omnes terminos patet esse distributos. Ideo omni ex parte est argumentatio à non distributo ad distributũ: & plus infertur in consequenti; quàm contineatur in antecedẽti Sed nec reperitur secundum: quia vniuersalis affirmatiua, in quam conuertitur, non includit propositionem conuertibilẽ, ex qua possit deduci conuertens vniuersalis negatiuæ, sed solum vniuersalem negatiuam non cõuertibilem, vel de qua disputatio est, an conuertatur: quare non possumus vti conuersione eius in eadem argumentatione, sicut possumus vti conuersione particularis affirmatiuæ inclusæ in alia particulari negatiua; & ideo nunquam possumus colligere ex conuersione vniuersalis affirmatiuæ, quam includit, vniuersalem negatiuam, quæ sit conuertens alterius vniuersalis negatiuæ: de cuius conuersione agitur. Ex his igitur duabus differentiis, tanquam à signo euidenti colligimus, propositionem particularem negatiuã continere virtualiter suam conuertentem: cùm per euidentes consequentias ex ea deducatur: & ideo conuerti posse; vt docuit Arist. Vniuersalem verò negatiuam non continere suam conuertentem vllo modo, cùm ex ea non possit deduci: sed solùm affirmatiuam vniuersalem, quæ impedimento est ei, ne possit simpliciter conuerti.

Et si tandem dicatur, hinc sequi, quòd vniuersalis negatiua saltem possit conuerti in partem: cùm vniuersalis affirmatiua, quam includit, & propter quam solam non potest conuerti, in particularem conuertatur: quod tamen videtur esse contra regulam Arist. negantem vllo modo conuerti. Respondeo; Necessariò concedendum esse, quòd vniuersalis negatiua cõuertatur in particularem: quia id conuincit argumentum: quin hoc nunquam Arist. negauit: quia nullum est fundamentum, propter quod negari possit, sed solum negauit conuerti; vt petit propria natura: hoc est conuersione simplici; sicut conuertitur in aliis modis, atque in propositionibus de inesse. Et hæc de conuersione propositionum de modo contingenti.

Notabile Vnicum.

Circa conuersionem propositionum de possibili, & impossibili.

21 VLtimò notandum est, *circa conuersionem propositionum de possibili, & impossibili*; non esse locutum Arist. expresè, & in

in particulari de illis: quia eisdem modis conuertuntur secundùm sensum & æquipollentiam, ac propositiones de necesse: licèt aliquando diuersæ appareant ab eis, præsertim propositiones de impossibili. Et de propositionib. de possibili res est manifesta: cùm sint de contingenti impropriè sumpto, de quibus suprà diximus, eodem modo cõuerti posse, ac propositiones de necesse. Sed de propositionibus de impossibili intelligetur facilè, si consideremus propositiones de impossibili affirmato æquipollere propositionibus de necesse, habentibus oppositũ dictum, vt hæc propositio: Impossibile est aliquem hominẽ esse equum, æquipollet huic, necesse est nullum hominem esse equum: quare sicut illa conuertenda est: & sic de cæteris de impossibili, affirmato modo: nam de his solis loquitur Arist. in his conuersionibus, vt diximus. Solùm est repetendũ in hac parte: quod intelligitur semper, supposita existentia extremorum.

CAPVT IV.

TEXTVS ARIST.

Determinatis verò his. Dicamus iam per quæ, & quando, & quomodo fiat omnis syllogismus, &c.

Breuis expositio textus.

INtentum Arist. c. præsenti est, explicare *naturam & rationem primæ figuræ*. Diuiditur autem in duas partes. In prima: explicat modos vniuersales, quibus syllogismi fieri possunt: ex quibus alios omnes inutiles, qui videntur eis similes, reiicit. In secunda: explicat duos alios modos particulares vtiles: & ex eis tanquam inutiles, omnes alios, qui in simili dispositione fieri possunt, etiam reiicit. 22

Modos vniuersales explicat his verbis: *Quando tres termini sic se habent, vt postremus sit in toto medio, & medius in toto primo sit, vel non sit, extremorum fieri syllogismum necesse est*, &c. Per medium terminum intelligit eum, qui bis sumitur in præmissis. Per postremum terminum, minorem extremitatem: & per primum, maiorem extremitatem. Sensus igitur verborum eius talis est: Quando tres termini ita sunt dispositi, vt medium subiiciatur vniuersaliter maiori extremitati in prima propositione: in secunda verò minor extremitas subiiciatur vniuersaliter medio: affirmatiuè quidem fit syllogismus in primo modo, qui vocatur *Barbara*: quia constat tribus propositionibus affirmatiuis, & est talis: Omne animal est substantia: omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia. Negatiuè verò in secundo modo, qui vocatur *Celarent*: quia constat minori

affirmatiua,& maiori,& conclusione negatiuis:& ita constituitur: Nullũ animal est lapis: omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis. Quomodocunque autem aliter disponãtur mediũ,& extremitates in propositionibus vniuersalibus; modos inutiles ac vitiosos efficiunt: in quibus tam propositiones vniuersales affirmatiuæ, quam negatiuæ indifferenter sequuntur: vel. vt alij dicũt, dantur termini, in quibus Omni; & etiam termini, in quibus Nulli.& probatur esse vitiosas consequẽtras, v.g. dari duas cõtradictorias simul veras. Itaque ex dispositione vniuersali terminorum solùm duo producti modi vtiles resultant, in quibus perfecti efficiuntur syllogismi. Quod probatur euidenter; quia in primo dicitur de omni: hoc est prædicatum maioris, quod vniuersaliter dicitur de subiecto in maiori, dicitur necessariò de aliquo contento, & sumpto sub eo in cõclusione. In secundo verò dicitur de nullo: nam prędicatum maioris negatur vniuersaliter de subiecto eiusdem: & ideo negatur etiam necessariò de subiecto minoris in conclusione.

23 In secunda part.c. Explicat duos alios modos vtiles eiusdem figuræ, quos vocat particulares: quia altera præmissarum particularis est, & vniuersalis altera. Si ergo (inquit) vtraq; præmissa sit particularis, inutiles fiunt omnes modi: Si verò particularis vna, & vniuersalis altera: vel maior est vniuersalis, in qua maior extremitas dicitur vniuersaliter de medio: & minor particularis, in qua medium dicitur de minori extremitate, modo particulari: fit tertius modus perfecti syllogismi, qui dicitur *Darij*: quia constat maiori vniuersali affirmatiua; & minori, & conclusione, particularibus etiã affirmatiuis. Et talis est modus is: Omne animal rationale est risibile: Aliquis homo est animal rationale: ergo aliquis homo est risibilis. Si verò maior sit vniuersalis negatiua, in qua maior extremitas negetur vniuersaliter de medio: & minor particularis affirmatiua, in qua medium dicatur de minori extremitate modo particulari: fit modus vtilis quartus primæ figuræ, qui vocatur *Ferio*: & est talis: Nullum animal est lapis: Aliquis homo est animal: ergo aliquis homo non est lapis. Quòd verò duo isti syllogismi perfecti sint, euidẽs est ex duobus aliis prioribus, à quibus solùm differunt ex parte minoris propositionis, quæ in illis est vniuersalis, & in his particularis: & consequenter conclusiones eorum sunt particulares. Cùm ergo particulares propositiones eorum contineantur sub vniuersalibus aliorum, si illi euidentes sunt, & in eis dicitur de omni, & de nullo: idem prorsus habebunt isti. Cæteri verò modi quibus disponi possunt præmissæ vniuersalis & particularis, inutiles sunt: & in quibus dantur termini, in quibus Omni. & in quibus Nulli. Hæc Arist.

Quid

Quid sit figura: & quotuplex; & quid modus, explicatur.

F*igura syllogismorum nihil aliud est quàm debita dispositio trium terminorum*, hoc est, medij; & extremitatum: *secundum debitum modum prædicationis, & subiectionis*. Dicitur autem per metaphoram, ex similitudine figuræ geometricæ: nã sicut hæc resultat ex lineis terminatis per pũcta, ita dispositis: eodẽ modo figura syllogistica ex propositionib. quæ sunt quasi lineæ terminatæ extremis punctis: hoc est, subiecto, & prædicato: quæ vocantur termini propositionum, quia sunt extrema eius. 24

Figura triplex est: quia tribus tantùm modis disponi possunt media, & extremitates. Nam vel medium in prima est subiectũ: & in secũda prædicatum, & vocatur prima figura propter tria. Primò: Quia medium in hac dispositione non solùm rationẽ habet medij, quòd per id coniũgantur extremitates: sed etiam proprium situm medio debitũ: cùm sit inter extremitates collocatum: ita vt sit subiectum vnius, & prædicatum alterius. Secundò: Quia in hac figura omne genus propositionis colligitur: nempe vniuersalis affirmatiua, vniuersalis negatiua: particularis affirmatiua, & particularis negatiua. Tertio: Quia ex hac figura deriuantur aliæ: nam vel medium est prædicatum vtriusq; præmissæ: & sic est secunda figura: vel est subiectum vtriusque; & sic est tertia. Cuius ratio satis congruens est: quia prædicatum est nobilius subiecto: & ideo nobiliorem rationẽ, & locum habet medium: & nobilior ex consequenti est dispositio ipsa: in qua semper est prædicatum ea, in qua semper est subiectum: & propterea dispositio illa secundam; hæc verò figuram tertiam meritò constituit.

Modus est debita dispositio præmissarum, secundùm debitam qualitatem, & quantitatem, hoc est, secundùm rationem vniuersalis, & particularis: in qua consistit quantitas propositionis: & secundùm affirmationem, & negationem, in quibus consistit qualitas.

Modi primæ figuræ, quatuor tantùm enumerati sunt, nempe, *duo vniuersales, & duo particulares*. Quia his tantùm quatuor modis debito modo disponi possunt præmissæ: vt ex eis euidenter inferatur conclusio: cæteri verò omnes modi inutiles sunt, vt dictum est.

Dubium vnicum.

An præter tres figuras enumeratas ab Arist. addenda sit quarta.

PRima opinio tenet, *Addendam esse quartam*: quam tribuunt Galeno medicorũ principi Et probatur hoc arg. *Figura est debita dispositio medij: & extremitatũ, secundùm debitã subiectionẽ* 25

& prædicationē: sed præter tres modos, quibus disponuntur ab Arist. possunt quarto alio modo ab eis diuerso disponi: ergo ex tali dispositione efficietur diuersa figura, quę sit quarta. Probatur minor: quia dispositio primæ figuræ est: in qua mediū est subiectum maioris, & prædicatū minoris: dispositio secūdæ; in qua medium est prædicatū vtriusq; præmissæ: & dispositio tertiæ: in qua mediū est vtriusq; subiectū; sed possunt etiā quarto modo disponi: ita vt medium sit prædicatū maioris, & subiectū minoris: scilicet vt ex tali dispositione non minùs euidēter sequatur conclusio, quam ex trib. prioribus: ergo resultabit ex tali dispositione quarta figura, distincta à trib. Minor probatur hoc exemplo: Omne risibile est homo: omnis homo est animal rationale: ergo omne animal rationale, est risibile.

16 Cōmunis tamen consensus totius scholæ *tres tantùm figuras ponit* cum Aristot. Et ita nobis sentiendum est & probatur hac ratione: Quia figura propriè loquēdo, est quasi forma syllogismi in qua formaliter disponuntur propositiones: hoc est secundùm modū naturalē, ac debitū formæ earum. Debitus autē modus in eo consistit: vt id quod se habet vt forma: sit prædicatum, & quod se habet vt materia, sit subiectum: sed tribus tātùm modis ita possunt propositiones disponi: ergo tres tantū erunt figuræ enumeratæ ab Arist. Minorē sic probo: Non possunt disponi quarto illo modo, nisi in maiori prædicetur id, quod verè se habet vt materia, & subiiciatur, quod se habet vt forma: atqui hęc dispositio pręter naturam, & formā propositionis est, vt idē exemplum assignatū probat: ergo ex illa dispositione nō potest propria aliqua figura resultare: quare raro, vel nūquam in disputationibus tali dispositione syllogismorum vtimur. Talis ergo dispositio si aliquid simile figuræ habere potest, imperfectum quiddam est, & dispositioni primæ figuræ quodammodo affine, ad quam reduci debet. Ad arg. verò distinguenda est minor: quia disponi possunt, sed non modo debito ad efficiendam figuram, vt probatum est: & ideo talis dispositio figuram distinctam non efficit, sed propter quandam similitudinem reducitur ad primam.

17 Et si aliquis obiiciat ex opposito, primā solam sufficere, cùm per eam inferatur omne genus propositionis: & ideo, secundā, & tertiam non fuisse addendas. Respondeo: Necessarias esse secundam & tertiā: quia licèt in prima colligi possit omne genus propositionis, non tamē semper ea vti possumus in disputationibus: quia non semper tā manifesta consequētia constitui potest, vt omnib. euidēs appareat: sed necesse est, aliis minus euidētibus sæpe vti, vt per eas ed euidētiores primæ figurę perueniamus. Necessariæ pręterea sunt, vt copiā syllogismorū habeamus,

habeamus, ad instituendas disputationes: quam per solam primam figuram non haberemus.

CAPVT V.

TEXTVS ARIST.

Quando verò huic quidem omni, illi autem nulli insit, aut vtrique omni, aut nulli, figuram quidem talem voco secundam.

Breuis expositio textus.

INtentum Arist. c. præsenti est, explicare *naturam secūdæ figuræ*. Diuiditur autem in duas partes. In prima; Explicat dispositionem secundæ figuræ. In secunda; Modos omnes vtiles syllogizandi in ea, refutatis inutilibus percenset. 28

Secunda figura efficitur (inquit Arist.) *quando sic disponuntur præmissæ: vt medium sit prædicatum vniuersale de extremitatibus, in vtraque*: ita vt affirmetur in vna, & negetur in alia: indifferētet quidem, quia siue maior sit negatiua, siue minor, dum modo non sit vtraque affirmatiua, aut negatiua, bona est dispositio; vt his duobus exemplis ostenditur: Nullus lapis est animal: Omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis, & rursus; Omnis homo est viuens: Nullus lapis est viuēs: ergo nullus lapis est homo. Ideo medium in hac figura ait Aristot. esse, *quod omni, vel nulli extremitati inest*: Extremitates verò, quibus inest medium: & vt vtramque distinguat, asserit maiorem extremitatem esse eam, quæ iuxta medium posita est: esse autem iuxta medium positam dicit, quia sicut medium est prædicatum in præmissis, ita maior extremitas in conclusione. Ideo medio similis est. Minorem verò extremitatem lōgiùs ait distare à medio: quia cùm medium semper sit prædicatum, minor extremitas semper est subiectum. Vnde (inquit) sequitur, quòd medium quasi foris seu extrà ponatur respectu extremitatum: quia semper prędicatur, & nunquam subiicitur: atque etiam primum sit positione: quia cùm sit prædicatum semper, præcipuum locum in hac figura tenet: extremum porrò vtrumque in præmissis subiicitur. In hac figura nullum syllogismum perfectum fieri dicit: quia syllogismus perfectus ille est, qui nullo indiget vt appareat necessarius: sed omnes syllogismi huius figurę indigent reductione ad syllogismos primæ: ergo nullus eorum perfectus est.

In secunda parte cap. enumerat modos vtiles huius figuræ, inutilésq; reiicit. Inquit ergo: Quando medium huic quidem omni, illi verò nulli inest, sit primus modus vtilis, qui vocatur *Cesare*, hoc modo: Nullus lapis est animal: Omnis homo est animal; ergo nullus homo est lapis. Reducitur autē ad secundū 29

modum primæ figuræ, per solam conuersionem simplicem maioris, hac ratione: Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis.

Si verò è contrario medium huic quidem nulli, illi verò omni inest: id est, si in maiori negatur vniuersaliter de maiori extremitate, & in minori vniuersaliter affirmatur de extremitate minori, fit secundus modus, qui dicitur *Camestres*, vt ostēditur hoc exemplo: Omnis homo est animal: Nullus lapis est animal: ergo nullus lapis est homo, qui reducitur ad secundum modū primæ figuræ: conuersa minori simpliciter, & transmutatis præmissis. Ita vt minor conuersa fiat maior, & maior fit minor hoc modo: Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis.

Tertium modum fieri ait, si medium huic quidē nulli: id est, in maiori vniuersaliter negetur de maiori extremitate: illi verò alicui insit, id est, in minori dicatur de aliqua extremitate minori, fit tertius modus, qui dicitur *Festino*. Fit autem vtrumque, si maior sit vniuersalis negatiua: & minor particularis affirmatiua, hac ratione: Nullus lapis est animal: Aliquis homo est animal: ergo aliquis homo nō est lapis. Reducitur autem ad quartum modum primæ figuræ, per solam cōuersionem simplicem maioris, hoc modo: Nullum animal est lapis: Aliquis homo est animal: ergo aliquis homo non est lapis.

Quartum denique modum fieri ait, quando medium huic quidē omni, illi verò alicui nō inest: hoc est, quando maior est vniuersalis affirmās, in qua vniuersaliter prædicatur de maiori extremitate: & minor particularis negans, in qua negatur de ea sumpta in particulari, resultat modus iste, qui vocatur *Baroco*: & est talis. Omnis homo est animal: Aliquis lapis nō est animal: ergo aliquis lapis nō est homo. Modus autē iste nō potest reduci ad primam figuram ostensiuè, vt per se est manifestum: ideo Arist. illum reducit per impossibile ad primum modum, hac ratione: vt ex maiori, & contradictoria conclusionis pro minori, inferatur contradictoria minoris eiusdē syllogismi, simul vera cū ea, vt si ita dicamus; Syllogismus in *Baroco*, dicis: nō est bona consequentia: ergo dari potest in ea antecedens verū, & consequēs falsum: sit ergo verū illud antecedēs, pro maiori, & minori, & sit conclusio falsa: cuius contradictoria vtique debet esse vera, nēpe, Omnis lapis est homo: quā sic accipio pro minori: & cum maiori eiusdem syllogismi, hūc syllogismū efficio: Omnis homo est animal: Omnis lapis est homo; ergo omnis lapis est animal: quæ est contradictoria minoris illius syllogismi, nēpe, Aliquis lapis nō est animal, & vtraque est vera: hæc quidē, quia erat pars antecedentis malæ cōsequentiæ: altera verò, quia erat contradi

contradictoria consequentis falsi eiusdem malæ cõsequentiæ. Vnde sequitur, vel bonum esse syllogismum quarti modi huius figuræ, vel dari duas contradictorias simul veras. Cæteri autem modi huius dispositionis inutiles sunt: & tales probari possunt per terminos, in quibus omni, & in quibus nulli.

CAPVT VI.

TEXT. ARISTOTELIS.

Si autem eadem, hoc quidem omni, illud verò nulli inest, vel ambo omni, vel nulli, figuram quidem huiusmodi voco tertiam.

Breuis expositio textus.

INtentum huius cap. est, explicare *naturam tertia figura*. Diuiditur autem in duas partes In prima definit, & explicat tertiam figuram: medium atque extremitates, quomodo sint in ea disposita. In secunda: Modos vtiles, qui in ea fieri possunt, enumerat inutilibus exclusis.

In prima parte. *Tertia*, inquit, ***figura fit, quando tres termini sic disponũtur, vt medium in vtraque præmissa subiectum sit: maior verò extremitas, prædicatum maioris, & minor prædicatum minoris:*** sed necesse est vt maior propositio semper sit vniuersalis, & cõclusio semper particularis; ideo medium sic definit: ***Medium autem in hac dico, de quo ambo prædicantur.*** Id est, de quo prædicantur ambæ extremitates. Extremitates verò esse ait quæ prędicantur; sed maiorem longiùs esse à medio, quia semper prædicatur tam in præmissis, quàm in conclusione. Medium verò semper subiicitur, ideo quasi dissimiles & oppositas rationes habent: ac propterea hanc extremitatem longiùs esse dicit à medio. Minor verò extremitas (inquit) est, *quæ propius*, hoc est, quæ magis accedit ad medium; cùm saltem in conclusione sit subiectum, sicut medium in vtraque præmissa. Nullum autem syllogismum perfectum fieri in hac figura docet; quia omnes indigent reductione ad primam, vt appareant necessarij.

In secunda parte capitis enumerat modos vtiles, qui in hac figura effici possunt, inutilibus exclusis. Primus igitur modus efficitur, ***Quando vtraque præmissa est vniuersalis affirmatiua***: vt si dicamus: Omnis homo est viuens; Omnis homo est animal; ergo aliquod animal est viuens. Et vocatur modus iste ***Darapti.*** Reducitur autem ad tertium modum primæ figuræ per solam conuersionem minoris in partem, hoc modo: Omnis homo est viuens: Aliquod animal est homo: ergo aliquod animal est viuens. 31

Secundus modus fit: ***Quando maior est vniuersalis negatiua, & minor***

minor vniuersalis affirmatiua: & vocatur *Felapton*, atque est talis. Nullum animal est lapis: Omne animal est viuẽs: ergo aliquod viuens non est lapis. Reducitur autem ad quartum modum primæ figuræ per solam conuersionem minoris in partem, hoc modo; Nullum animal est lapis: Aliquod viuens est animal: ergo aliquod viuens non est lapis.

Tertius modus fit, *Quãdo maior propositio est particularis affirmatiua, & minor vniuersalis negatiua: & dicitur Disamis.* Vt si dicamus, Aliquod animal est corpus: Omne animal est viuens: ergo aliquod viuẽs est corpus. Reducitur autem ad tertiũ modũ primæ figuræ per conuersionem maioris, & transmutationem præmissarum. Ita vt maior conuersa fiat minor, idque per conuersionem simplicem conclusionis, & ex minori fiat maior, hoc modo: Omne animal est viuẽs, aliquod corpus est animal: ergo aliquod corpus est viuens. Quartus modus fit, *Quando maior est vniuersalis affirmatiua, & minor particularis etiam affirmatiua*: vt si dicamus: Omne animal est viuẽs; Aliquod animal est corpus: ergo aliquod corpus est viuẽs: & vocatur *Datisi.* Reducitur autem ad tertium modum primæ figuræ, per solam conuersionẽ simplicẽ minoris, hoc modo: Omne animal est viuens: Aliquod corpus est animal: ergo aliquod corpus est viuẽs. Quintus modus fit, *Quãdo maior est particularis affirmatiua: & minor vniuersalis affirmatiua*, vt si dicamus: Aliquod animal non est lapis: Omne animal est viuens: ergo aliquod viuens non est lapis. Et vocatur *Bocardo*, qui non potest deduci ad modos primæ figuræ ostensiuè, sicut alij: sed solùm per impossibile, secundùm regulas huius reductionis, hoc modo: Omne viuens est lapis: Omne animal est est viuens: ergo omne animal est lapis.

Sextus modus fit; Quãdo maior est vniuersalis negãs, & minor particularis affirmãs, vt in hoc exemplo: Nullũ animal est lapis: Aliquod animal est viuens. ergo aliquod viuẽs nõ est lapis: & vocatur *Ferison*, qui reducitur ad quartum modũ primæ figuræ, per solam cõuersionem simplicem minoris, hoc modo: Nullũ animal est lapis: Aliquod viuẽs est animal: ergo aliquod animal non est lapis. Per has autem reductiones ad modos primæ figuræ probatur euidenter, vtiles ac bonos esse omnes syllogismos secundæ ac tertiæ figuræ. Solùm autem vsi sumus reductione ostensiua, quia breuis est. Reductionem verò per impossibile, tanquã longiorẽ ad Sũmulas remittendã censemus, vbi iuuenes in ea frequẽter exercẽtur: & propterea non est necessariũ hac in parte eã repetere. Ex tribus figuris resultãt quatuordecim tantùm modi vtiles, sequẽtibus dictionibus significati, quarum quælibet significat suũ modum: & quatuor primę significant quatuor modos primæ figuræ: quatuor sequentes

tes significant quatuor alios secundæ figuræ: sex verò vltimæ, sex alios tertiæ figuræ. Dictiones verò istæ sunt: *Barbara, Celarent, Dary, Ferio, Baraliptò, Cesare, Camestres, Festino, Baroco, Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.* Quinque enim alij imperfecti primæ figuræ, non sunt constituti ab Aristotele, sed post eum ab aliis additi.

Traditur ars inueniendi medium, ad conficiendos syllogismos, & probandum quodlibet genus propositionum.

DE hac arte agit Arist. cap. 29. huius primi libri, vbi quod ex se obscurū est, obscurius multò fecit, vtens elementis, aut literis, nihil significantibus, pro mediis inueniendis. Nos verò eam in terminis significantibus, nobisque familiaribus, atque etiam verbis minimè obscuris, breuiter explicabimus: tanquā fundamentū præsupponētes proprium officium medij in syllogismo; quod non est aliud quam vnire, aut disiungere extremitates, vnire quidem in syllogismo affirmatiuo, seu prædicatiuo: qui cōponitur ex propositionibus affirmatiuis: disiūgere verò in syllogismo negatiuo, hoc est constāte aliqua propositione negatiua. Et ratio huius distinctionis est manifesta: quia per syllogismum affirmatiuū probāda est propositio affirmatiua, in qua aliquod prædicatum vnitur alicui subiecto: mediū autē ad vniendum terminos accedere debet. In syllogismo verò negatiuo probāda est propositio negatiua, in qua prædicatum negatur de subiecto: quod est separari ab eo: mediū verò, ad aliqua separanda, tale debet esse; vt disiūgat ea, nō vt vniat. Vtrumque ergo officium conuenit medio, respectu diuersorū syllogismorum, & diuersarum propositionum probandarum.

Ex quibus sequuntur duæ regulæ vniuersales. Prima, *Ad probandam propositionem affirmatiuam quamcunque quærendum esse medium*, quo extrema eius, hoc est prædicatū, & subiectū, vniātur. *Ad probandam verò quamlibet negatiuā, medium potiùs quærendū, quod ea disiungat.* Sed vt particulares regulas, quas Arist. tradit intelligamus, aliud fundamentū debet præsupponi, nēpe, medium cōparatum ad extremitates: quas vnire, aut separare debet triplex esse, *Antecedens, Consequens, & Extraneum. Medium antecedens*, illud dicitur ex quo aliqua, vel vtraq; extremitas sequitur: vt homo, respectu risibilis. *Medium consequens*, quòd ex vna, vel ex vtraque extremitate sequitur. *Medium* denique *extraneum*, quod alteri, vel vtrique extremitati repugnat: vt lapis respectu animalis, atque etiam viuentis.

Ex quo infertur. Primò; quòd ad probandā propositionem quālibet affirmatiuam, quærendum sit medium antecedēs, vel cōsequens, respectu vnius, aut vtriusque extremitatis: ad probandam

bandam verò propositionem negatiuam, non est quærendum medium antecedens, neque consequens, sed extraneum.

Secundò sequitur; Ad probandam quamlibet propositionem oblatam, considerandum esse, quonam modo se habeant prædicatum & subiectum eius; nam si vnum conueniat alteri, per medium antecedens, vel consequens probanda est: si verò ei repugnet, per medium extraneum. Supponimus autem propositionem probandam, veram esse debere, aut probabilem; vel quòd talis existimetur: nam ad probandum propositiones falsas vt tales, nec medium dari potest, neque ars vlla illud inueniendi.

His suppositis, quatuor regulas tradit Aristoteles vbi suprà, ad concludenda quatuor genera propositionum, sub quibus comprehenduntur omnes aliæ. Prima regula est; *Ad inferendam vniuersalem affirmatiuam*, tale medium quærendum est quod sit consequens respectu subiecti, & antecedens respectu prædicati, v.g. ad inferendam hanc propositionem; Omnis homo est substantia, assumendum erit animal, quod est consequens ad hominem, & antecedens respectu substantiæ, & syllogismus fiet hoc modo in *Barbara*: Omne animal est substãtia: Omnis homo est animal; ergo omnis homo est substantia.

Secunda regula; *Ad inferendam particularem affirmatiuam*, assumendum est medium, quod sit antecedens respectu subiecti, & prædicati eius, quæ sunt extremitates: vt ad inferendum hanc, Aliquod animal est substantia, assumi debet homo, ex quo vtrumque sequitur: & fiet hoc modo in *Darapti*: Omnis homo est substantia: Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal est substantia.

Tertia regula; *Ad inferendum vniuersalem negatiuam*, assumendum est medium, quod sit consequens respectu subiecti, extraneum respectu prædicati: vt ad probandam hanc Nullus homo est lapis, assumendum est animal: & sic probatur in *Cesare*. Nullus lapis est animal: Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est lapis.

Quarta regula: *Ad concludendam particularem negatiuam*, assumendum est medium, quod sit antecedens ad subiectum, & extraneum respectu prædicati, vt ad concludendam hanc, Aliquod animal non est lapis, assumendum est: Homo: & ita concludetur in *Festino*: Nullus homo est lapis: Aliquis homo est animal: ergo Aliquod animal non est lapis.

Finis huius operis.

COMMEN

COMMENTARII IN DVOS LIBROS ARISTOTELIS STAGIRITÆ DE POSTERIORI Analysi, seu resolutione, vnà cum dubiis,& quæstionibus hæc tempestate agitari solitis.

PROOEMIVM TOTIVS OPERIS.

CVM officium Dialecticæ sit dirigere opera rationis, 1
hoc est disponere illa,atque ordinare,in diuisiones,definitiones,propositiones & syllogismos,cæterasque argumentationes, iuxta triplicem operationem intellectus dirigendam,diuiditur hæc scientia ab omnibus. Ita vt prima pars eius censeatur illa,quæ primam operationem, nempe apprehensionem simplicium ordinat,naturam eius sic explicans; vt sciamus ea apprehendere,vt oportet,ad efficiendam compositionem:quod pertinet ad secundam operationem intellectus, ita dirigendam;vt per illam sciamus ex simplicibus iam apprehensis,compositionem constituere,nempe diuisionem,definitionem,& argumentationē,per debitam namque constructionem horum instrumentorum directa,atque ordinata censetur operatio.Tertiam verò dirigit logica,dum ex eisdem compositionibus argumentationem constituit. Nam in argumentatione,iuxta regulas Dialecticæ constituta, ordinata censetur tertia operatio intellectus,cuius officium est,vnum ex alio colligere.Prima igitur pars Dialecticæ,sunt prædicamēta,ex simplicibus ordinatis constituta.Prædicabilia verò,non tam primam partem constituere censentur,quàm prçambulum quoddam esse ad primam partem prædicamentorum.

Secunda pars Dialecticæ,est opus de interpretatione,in quo 2
traduntur regulæ constituēdi propositionem,seu enunciationem.Ad tertiam verò partem pertinent libri priorum,in quib. agitur de syllogismo in communi, libri posteriorum topicorum,& elenchorū, in quibus de syllogismis in speciali agitur: nempe demōstratiuo, topico,seu probabili, atque sophistico. Et hac ratione habemus totā hanc scientiam in tres partes diuisam:per quā tres operationes intellectus dirigūtur,ordinantur,perficiuntur. Ad cuius postremam partem pertinere duos istos libros de Posteriori analysi,aut resolutione,quos nūc interpretandos suscipimus,ex eadem diuisione efficitur manifestum:

stum: qua supposita, ad scopum huius operis, (quod subiectum, vel obiectum vocant) oculis subiiciendum veniamus.

Quodnam sit subiectum, vel obiectum huius operis?

PRo eodem iam accipiuntur, subiectum, cuius notitiam tradit sciētia, demonstrando proprietates, aut passiones eius, & obiectū, circa quod, quasi circa scopū, versatur consideratio eius. Quærimus ergo primò, *Quodnam sit subiectum, vel obiectum huius Posterioristica partis.* Præsupponendæ autem sunt conditiones obiecti, in 6. quæst. procemiali à nobis traditæ.

3 Prima opinio tenet: *Esse modum sciendi*, vt comprehendit nō solùm demonstrationem, sed etiam definitionem. Imò hanc principaliter: ita cōmentator, Alexander, & Theophrastus, in procemio huius operis: quos sequuntur nōnulli ex modernis.

Et probatur hac ratione: Quia definitio est principale instrumentum scientiæ: ergo per se pertinet ad Dialecticā, docētem instrumenta omnia sciendi facere: sed in nulla alia parte docet Aristoteles modum efficiendi definitionem, nisi in his libris: ergo ad eos pertinet per se, de definitione agere, quare ad eius obiectum simul cum demonstratione pertinebit. Probatur minor; quia in libris Topicorum, & si quæ est alia pars Dialecticæ, in qua aliquid de definitione agatur, non de modo eam efficiendi agitur, sed supponendo eam iam constitutam in his libris, examinatur eadem.

4 Secunda opinio est communis, & vera, *quòd sola demonstratio, & non modus sciendi, communis demonstrationi, ac definitioni, sit obiectum huius operis.* Sic Th. Albertus magnus, Caiet. Sotus, Toletus, Mercatus, & omnes ferè moderni interpretes. Probatur testimonio Arist. qui statim in principio primi capitis omnem doctrinam, omnemque disciplinam, ex præexistenti cognitione fieri docet, & probat: quod potissimum fundamentum est totius artis demonstratiuæ. Ex quo cognoscimus, assensum conclusionis ex notitia principiorum generari: quod est naturam demonstrationis intelligere.

Probatur deinde ratione: *Quia illud est obiectum alicuius operis*, cuius partes essentiales traduntur in eo, cuius natura explicatur, & cuius passiones probantur: sed hæc omnia præstantur in his libris, de sola demonstratione, & non de modo sciendi communi: vt in discursu eorum est manifestum: ergo. Nam si de definitione agitur (quod concedimus) non vt de alio modo sciendi, à demonstratione distincto, sed tanquam de parte eius essentiali agitur: quia potissimum principium eius est: ergo sola demonstratio est obiectum, & non aliquid aliud commune demonstrationi, & definitioni.

Et ex

Et ex hoc soluitur arg. contrariæ opinionis, cui omnia concedenda sunt, sed ex cōcessione eorū solùm habetur: quòd per se in his libris agatur de definitione, tanquam de parte essentiali demonstrationis, non verò tanquam de alio modo sciendi distincto. Vnde qui asserit demonstrationem solam esse obiectum, non excludit definitionem, sed eam comprehendit: nō tanquam sub aliquo prædicato communi, sed vt pars comprehenditur sub toto: & consequenter ub consideratione eius.

Digniorem esse hanc partem Dialecticæ cæteris omnibus ostenditur.

5 CVm notum sit, sciētiā ex obiecto sumere dignitatem, colligitur opus hoc dignius, atq; perfectius esse cæteris partib. dialecticæ: quod sic probo: Notitia simpliciū, de quib. agit prima pars dialecticæ, ordinatur ad compositionem, tanquam ad finem, de qua agitur in secunda parte: & compositio, ad syllogismum eodē ordinatur modo: ergo sicut cōpositio est perfectior simplicib. pari ratione syllogismus erit perfectior compositione, & eisdem simplicibus: sed inter syllogismos perfectissima est demonstratio, ad quam ordinantur, quæcunq; tractantur in hac scientia, tanquam ad potissimum instrumentū, per quod generatur scientia: ergo opus hoc quasi finis est aliarum partium dialecticæ: & ideo dignius erit cæteris omnibus.

6 Sed contra hoc est arg. difficile: Quia libri de priori resolutione agūt de forma syllogismi, hoc est, de figura, & modo, in quo debet cōstitui; cæteri verò libri de materia eiusdem; nempe libri de posteriori resolutione, de materia necessaria; ex qua constat demonstratio, libri Topicorum, de materia probabili: ex qua conficitur syllogismus Dialecticus, libri Elenchorum, de materia apparenti: ex qua conficitur syllogismus pseudographus, aut deceptorius: sed forma cū sit actus, est perfectior materia; quæ est potentia: ergo libri Priorum sunt pars nobilior Dialecticę, quam libro Posteriorum, Topicorum, & Elenchorum. Probatur consequentia: quia sicut scientia totalis sumit suam dignitatem ex dignitate obiecti totalis: ita quælibet pars scientiæ ex obiecto partiali sibi proprio. Vnde sequitur; falsum esse quod dicimus, hos libros posteriorum esse nobiliorem partem totius Dialecticæ.

7 Hoc arg. concludit aduersus plures, qui tenent hoc opus solùm agere de materia necessaria syllogismi: & per hanc distingui a libris Priorum, agētibus de forma syllogistica: & à libris Topicorum, & Elenchorum, agētibus de materia probabili & apparenti. Ideo dicendum est; hoc opus non solùm de materia syllogismi agere: sed etiam de forma. Sed forma syllogismi duplex est, generica, & specifica. Forma generica est dispositio

in modo & figura. Forma verò specifica, ex modo speciali cōcludēdi vnum ex alio, sumitur, quod sic probo: Forma generica syllogismi sumitur ex modo inferendi conclusionē ex præmissis dispositis in modo, & figura: ergo specialis modus inferendi conclusionem ex præmissis erit specialis forma syllogismi: sed demonstratio, de qua agitur in hoc opere, tāquam de proprio obiecto, cōtinet non solum dispositionē in modo, & figura; sed etiam specialem modum inferendi cōclusionem ex præmissis: nempe tanquam effectum ex causa per se, & propria, aut tanquam causam ex effectu proprio, & per se: ergo continet formam specialem, & perfectissimam syllogismi.

8 Secundò probatur: Quia demonstratio generat scientiam; syllogismus verò probabilis opinionem: at isti duo effectus sunt specie distincti: ergo duo isti syllogismi; nempe demōstratiuus, & probabilis: qui sunt causæ per se corūdem effectuum, distinguuntur specie. Et distinctio specifica nō est per materiā, sed per formam: ergo distinguuntur per formam. Non per formam vtique communem: quæ est dispositio in modo, & figura: cùm hæc sit generica, & vtrique communis: ergo per formam specialem: & non solùm per materiam.

Itaque tenendum est: *quòd præter communem formam, & genericam syllogismi, ex modo, & figura desumptam, datur duplex forma specialis, ex modo speciali concludendi desumpta, per quam distinguuntur specie demōstratio, & syllogismus Dialecticus, seu probabilis.* Forma specialis demonstrationis est modus concludēdi euidenter effectum per se ex causa; vel causam per se ex effectu: modus verò concludēdi syllogismi probabilis, non est euidēs, sed probabilis. Itaq; in modo, & figura cōueniunt; sed in modo speciali inferendi conclusionem ex præmissis, dispositis in modo, & figura, distinguuntur: quia modus concludendi demonstrationis euidens, & necessarius est. Modus verò concludendi syllogismi Dialectici, non est euidens, aut necessarius, sed probabilis, & cùm ille modus sit perfectissimus, perfectissima species syllogismi erit Demonstratio. Exēplo esse possunt duo isti syllogismi, Omne animal diligit sibi simile: sed Omnis homo est animal simile alteri homini: ergo omnis homo diligit alterum hominē. Et; Omne animal rationale, est risibile: Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo est risibilis. Nam cùm vterque sit constitutus in primo modo primæ figuræ; secundus concludit euidenter: quia conclusio eius sequitur ex præmissis, tanquam effectus proprius, & per se, ex sua causa. Nam risibilitas, proprius effectus, necessarius, & per se rationalitatis est, cum qua conuertitur. Nihilominus primus syllogismus non concludit euidenter; sed solùm probabiliter: quia

conclu

conclusio eius non sequitur ex præmissis, tanquam effectus necessarius, aut per se: sed tanquam effectus quasi contingens. Nam licèt similitudo inclinet ad dilectionem, tamen non tanquam ad effectum necessarium, sed liberum, & qui sæpe impeditur aliis rationibus: Syllogismus verò Sophisticus distinguitur specie ab vtroque: quia peccat in forma: nō enim habet debitam dispositionem in modo, & figura; licèt videatur habere: quare nec habet veram formam, sed solùm apparentem.

Ad arg. igitur. Negandum est antecedens, quòd opus hoc solùm agat de materia syllogismi: agit enim etiam de forma nō cōmuni, aut generica, de qua agunt libri Priorū, sed de specifica: & perfectissima quidē; vt pote ex perfectissimo modo euidenter cōcludendi desumpta, & ex hoc habet, quòd sit nobilissima pars totius Dialecticæ; ad quam ordinantur cæteræ omnes tanquam ad finem. Sed deceptio eorum, qui falsò putant agere de sola materia, occasionem sumpsit ex hoc: quòd modus iste perfectissimus euidenter inferendi conclusionem ex præmissis, non reperitur, nisi in propositionibus in materia necessaria constitutis: vnde verum est, opus hoc agere de materia necessaria syllogismi: sed falsum, quòd agat de sola materia; sed præcipuè de forma speciali, & perfectissima. 9

Finis huius operis & titulus, seu inscriptio eius, explicatur.

Finis huius operis nobilissimus est: quia *naturale desiderium hominis: vt est rationalis, perficit.* Ab ipso enim rationalis natura hominis procedit naturale desideriū sciendi, hoc est, cognoscendi effectus per causas, aut causas per effectus: vt docuit expressè Arist. 1. lib. Met. in principio dicens: *omnes homines natura scire desiderant.* & ad hoc desiderium adimplendū ordinatur opus hoc, de natura demōstrationis agens: quæ est potissimum instrumentū sciendi: vt patet ex eius definitione, tradita ab Arist. cap. 2. huius 1. lib. in hunc modum: *Demonstratio est syllogismus faciens scire.* Inscribitur verò, de *posteriori resolutione.* Quem titulum vt intelligamus; vtraque particula eius explicanda est: nempe; *Resolutio*, & *Posterior.* *Resolutio* verò alicuius rei duplex est, *Physica, seu realis, & Logica; aut rationalis.* *Physica resolutio* est dissolutio aut destructio realis rei: vt dū equus moritur, dicitur resolui in materiā: & dum domus destruitur, dissolui, aut resolui eam dicimus in ligna, lapides & terram; ex quibus constructa fuit. *Logica* verò, seu rationalis resolutio, non est destructio, sed perfectio rei. Consistit enim in quodam examine singularū partiū, ex quibus res est cōstituta: quo examine ostenditur singulas eius partes tales esse quales esse debent, secundùm præcepta illius artis, per quam constructa est. 10 11

Vt dũ examinamus partes definitionis, iuxta regulas definiẽdi traditas à Dialectica, ostendentes proprio genere, & propria differentia cõstare, dicimur resoluere definitionẽ Quod patet idem esse, ac ostendere perfectam esse. Resoluere igitur demõstrationem, non erit aliud, quam partes, hoc est principia, seu præmissas eius examinare: dum scilicet ostenduntur nõ vtcunque veræ, sed etiam necessariæ esse, & per se, atque immediatè: ita vt cognitis terminis, sine vllo argumẽto, quo probẽtur, eis assentiatur intellectus, vel certè per euidentes demõstrationes reducãtur vsq; ad prima principia, ex sola notitia terminorum euidentia: nisi enim vno, aut altero modo cognoscat quis, esse per se euidentia, nec verã demonstrationem habebit, nec sciẽtiam conclusionis, sed syllogismum Dialecticum & opinionẽ. Vt Arist. docet c. 2 huius 1. lib. his verbis: *Ex primis autem indemonstrabilibus, quoniam non sciet non habens demonstrationem ipsorum.* Res fit manifesta hac demonstratione. Omne animal rationale est risibile: Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo est risibilis: cuius minor est propositio per se nota, aut immediata: cùm in ea prædicetur definitio de suo definito, sine vllo medio, vel argumẽto probante, & sola per se immediatè conueniat definito: ita vt statim ac significationem terminorum cognoscit intellectus; iudicet esse veram. Hoc est enim esse principium immediatum, aut per se notum. Cæterũ maior non est per se nota: quia risibilitas non conuenit homini immediatè; sed media alia passione priori, nempe admira-
12 tione. Demonstranda igitur est, vt intellectus certò, atque euidenter cognoscat esse veram. Demonstratur verò per admirationem, pro medio assumptam, hoc modo: Omne admiratiuũ est risibile. Omnis homo est admiratiuus: ergo Omnis homo est risibilis. Sed adhuc demonstratio hæc non sufficit: quia licèt maior præmissa sit immediata; in qua prædicatur vna passio immediata de alia, nempe risibilitas de admiratione, quæ sine vllo medio ex ea sequitur: minor tamen in qua prædicatur admiratio de homine; non est immediata: quia admiratio non sequitur ex rationalitate per se immediatè, sed media alia passione priori, nempe capacitate disciplinæ.

Quare vt cognoscat intellectus esse certam, & euidentem, scire debet eam demonstrare per capacitatem disciplinæ sumptam pro medio: hoc modo: Quidquid est capax disciplinæ, est admiratiuum: Omnis homo est capax disciplinæ, ergo Omnis homo est admiratiuus. Porrò hæc demonstratio perfectissima est: quia constat præmissis immediatis aut per se euidentibus, atq; indemonstrabilibus, talis est enim maior, in qua vna passio immediata prædicatur de alia, nempe admiratio de capaci

capacitate disciplinæ, qua mediante, sequitur ex rationalitate. Talis est etiam minor, in qua prima passio, quæ immediatè sequitur essentiam, prædicatur de definitione explicante eandem essentiam: & ad hanc demonstrationem reducta est prima, quæ non esset vera demonstratio, nisi ad eam reduceretur per veras demonstrationes. Quòd si aliquis nesciat eam ita reducere, nō erit in eius intellectu demonstratio vera, sed syllogismus probabilis: nec habebit per eam scientiam cōclusionis; sed opinionem. Et hæc reductio, est resolutio logica, & rationalis, quia per eam examinantur partes demonstrationis, & probatur euidenter tales esse, quales esse debent secundùm regulas huius artis: hoc est secundùm definitionem eiusdem demōstrationis, tradendam in 2. c. huius lib. quæ prima regula est totius artis, & scientiæ. Et tandem, quia in hoc opere docetur modus iste resoluendi demonstrationem, per reductionem præmissarum vsque ad prima principia per se nota, aut indemonstrabilia, ideo inscribitur de resolutione.

Sed quia demonstratio duplici forma constat (vt iā diximus) 14 communi, aut generica ex modo, & figura desumpta, & speciali desumpta ex modo cōcludendi, duobus modis resoluitur: nēpe *secundùm formam communem*, quæ examinatur, & probatur per illa principia, *Dici de omni*, & *Dici de null.*: & etiam *secūdùm formam specialem*, quam resolutionem modo ostendimus: & resolutio secundùm formam genericam, prior est resolutione secūdùm formam specificam; quia vniuersaliora sunt priora, & genus est prius specie: ideo libri agētes de syllogismo in cōmuni, appellantur de priori resolutione, hoc est de resolutione syllogismi, secundùm formam genericam quæ prior est. Hoc verò opus docens resoluere syllogismum secundùm formam specialem, quæ est posterior, inscribitur de posteriori resolutione.

Sed cōtra hoc est arg. Quia in his libris nō solū docet Arist. resoluere demonstrationē vsque ad prima principia, sed etiam cōponere illam ex talibus præmissis, & partibus, & prius est demonstrationem componere, quàm eā resoluere: quia resolutio est quasi exámen cōpositionis: ergo de cōpositione potiùs tanquam de prima, quàm de resolutione debet appellari. Respondeo, omissis aliis solutionibus, concesso antecedēte, sed negata consequentia: quia licèt de cōpositione per se tractetur, & prius fit, resolutio tamē est perfectior: quia est quasi forma, & anima compositionis, per quam constat euidenter factā esse secūdùm regulas artis, & ideo bonam esse: & demonstrationē compositā esse exactam, firmam, & stabilem, atque generatiuam scientiæ.

Ex quibus sequitur non esse distinguendam resolutionē rationis in *Logicam*, & *Mathematicam*: vt distinguit Toletus in 15

procemio huius operis, q. 2. quia si resolutio certa fit, per veras demõstrationes fieri debet. Omnis autẽ resolutio facta per demonstrationes, est logica: quia ad solam logicam pertinet eam docere Quocitca solùm potest appellari Mathematica, in quãtum ad hanc scientiam applicatur, sicut etiam potest appellari Physica, aut Metaphysica, vt applicatur ad has scientias. Nam licèt omnis scientia resoluat suas conclusiones & demonstrationes vsque ad prima principia, tamen modum resoluendi per veras demonstrationes à Dialectica accipit, cuius proprium est id docere.

Explicatur quem locum obtinere debeat opus hoc inter caeteras partes Dialecticae.

16 Quidam (vt Villalpandeus) in procemio lib. de priori resolutione, asserunt, *vnum & eundem tractatum componi ex libris priorum, & posteriorum*: & ideo eundem locum esse concedendũ his lib. & illis. Alij verò, vt Philoponus, & Auicenna, *distinctum tractatum esse dicunt*, tamen libros Topicorum collocãt immediatè post lib. Priorũ: hoc verò opus statim post lib. Topicorũ.

Verùm communis sententia duo asserit. Primum: *Opus hoc distinctum esse à lib. priorum.* Quia in eo agitur de syllogismo secũdùm formam specialem, in lib. verò priorum de eodem, secundùm formam communem tractatur, & considerationes istae diuersae sunt, ideo ad distinctos pertinent tractatus. Secundum: *Hos libros immediatè post libros priorum, & ante libros Topicorum, & Elenchorum esse collocandos*: ita D Thom. in procemio huius operis, Albert Mag. 1. Posteriorum, tract. 1. Caiet. Sotus, Louanien. Toler. Merc. & moderni omnes, in hoc procemio: & ratio est manifesta: Quia in libris priorum agitur de syllogismo in genere, sub qua consideratione prior est, quam secundùm suas species, de quibus agitur in caeteris libris: ergo libris priorum debetur primus locus respectu aliorum, in quibus agitur de syllogismo: sed inter species syllogismi, perfectissima est demonstratio (de qua agit hoc opus) & ex consequenti prima: ergo statim post lib. priorum collocari debet.

Quare dicatur iudicatiua haec pars posterioristica, pars verò topica inuentiua.

17 Sed quaeri tãdem solet in hoc procemio, *Quare haec pars Dialectica dicatur Iudicatiua?* Cui omissis aliis opinionib. respondeo, ex doctrina D. Tho. in hoc procemio posita, rationem rei huius esse: quia iudicium intellectus factum de veritate rei, est quaedam sententia: & perfectum iudiciũ, non quaecunq; sentẽtia ab intellectu prolata, sed firma, atque certa: firmam autẽ, &

certam

certam sententiam non potest ferre intellectus, nisi firmiter, & certò adhæreat alteri parti contradictionis. Hoc autem consequitur per demonstrationem: cuius non solùm præmissæ, sed etiam conclusio ex eis deducta, certa atq; euidens est: vt docuit Arist. lib. 2. c. 1. dicens: *Oportet scientem simpliciter à credulitate impermutatilē esse.* Meritò ergo dicitur hæc pars posterioristica 18
iudicatiua: quia in ea docetur modus certum iudicium ferēdi de veritate propositionum: quod perfectissimum quid est. Pars verò Topica non vocatur iudicatiua, quia per syllogismū Topicum non fertur iudiciū certū de conclusione, sed probabile tantùm. Inuentiua verò dicitur, quia ad inuentionē (vt bene D. Tho. inquit) non requiritur certitudo: quamuis loca ipsa inuenta per certam demonstrationem probentur in parte Topica, in quantum pars est logicę docentis. Per Topicam quoque eadem logica docet, in cæteris scientiis loca adinuenire, ad eruenda argumēta probabilia. Itaq; quælibet pars Dialecticæ habet aliquid inuētionis, & aliquid etiā iudicij. Sed iudicare, quasi per ἀντονομασίαν conuenit huic operi posterioristico, cæteris verò per participationem eius, & inuenire loca argumentorum probabilium, eodem modo conuenit parti Topicæ, & cæteris ex eius participatione. Ideo pars posterioristica vocatur *Iudicatiua.* Topica verò *Inuentiua:* quia ab eo, quod principale est, vel principaliùs conuenit, sumitur appellatio.

Modus procedendi, & diuisio totius operis.

Circa modum procedendi: *An definiendo ac diuidendo procedat Arist. vel etiam demonstrando*, non omnes conueniunt. 19
Sed Venetus c. 1. huius operis affirmat, diuisionib. ac definitionibus vti Arist. in discursu huius operis, non demonstrationib. quod probari potest testimonio Arist. qui in 2. c. 1. lib. duplici definitione definit demonstrationem. Et etiam hoc arg. Arist. in hoc opere agit de demōstratione: ergo non procedit demōstrando. Probatur consequētia, quia si per demōstrationes procederet, daretur processus in infinitum: & idem probaretur per seipsum. Probatur consequentia, quia si per demonstrationem probaretur natura demonstrationis: ergo natura illius demōstrationis, qua vteretur, esset probanda per aliam demōstrationem; & ita in infinitū. Et si per demonstrationem probaretur natura demōstrationis, illa eadem demonstratio, per quā probaretur, seipsam probaret, cum sit vera demōstratio: vel ignotum per ignotius: cùm ante demonstrationē, per quam probatur natura demōstrationis, non sit illa demonstratio cognita.

Duo tamen dicenda sunt in hac re. Primò: *Omnem scientiam, aut omnem partem scientiæ, vt plurimū procedere definiendo.* Quia 20

necesse est proprium obiectum in principio definire, vt definitio eius assumi possit, tanquam medium ad probandas passiones de illo: & ideo in hoc opere non sic procedit Arist. demonstrando, quin etiam procedat definiendo. Secundò dicendum est: *Proprium modum procedendi huius operis esse per demonstrationem*, vt in 2. & 10. c. pluribusque aliis ostenditur, in quibus demonstrationibus vtitur Arist. ad ostendendam naturam demõstrationis, & proprietates eius, & de hoc nemo potest dubitare. Ad arg. verò negandum est inconuenientia illa sequi: nã assignata prius definitione demõstrationis, iam per illam cognoscitur natura cuiuscunque demonstrationis: etiam illius, quæ postea adducitur ad probandum aliquid de demonstratione. Nec tamen demonstratio, quæ adducitur, indiget alia, per quã probetur: sed seipsam probat diuersa ratione: quia in quãtum conuenit cum cæteris demonstrationibus, in natura communi demonstrationis, explicata per definitionem, est id, de quo aliquid probatur: & in quãtum est medium, per quod probatur, est id, quo aliquid de natura eadem communi probatur: non verò de qua id probatur. Diuersa autem ratione esse id, de quo aliquid probatur, & id, quo illud idem probatur, non est inconueniens: quia definitio, per quam explicatur natura communis definitionis, seipsam explicat diuersa ratione: vt notum est.

Generalis diuisio totius operis est in duos libros: In quorum Primo, *de natura demonstrationis, & partibus eius agit Arist.* In Secundo: *De modo constituendi definitionem*: quæ potissimum medium est eiusdem demonstrationis: particularis autem diuisio cuiuscunque libri suis locis designabitur.

CAPVT I.

TEXTVS ARIST.

Omnis doctrina, omnisque disciplina intellectiua, ex præexistenti fit cognitione, &c.

Breuis expositio textus.

1 PRimus hic liber de posteriori resolutione, in tres partes diuiditur. In prima, docet Aristot. *Demonstrationem esse.* In secunda: *Quid sit demonstratio, & quibus partibus constet.* In tertia: *Qualis sit*, hoc est, quas habeat passiones, aut proprietates.

Intentum huius capitis, *Quòd actualis rerum notitia, atque scientia, verè sit in nobis: & ex alia notitia priori generetur.* Habet autem duas partes, in quarum prima tradit Arist. vniuersalem quandam propositionem, prædictam veritatem continentem: eámq; probat in omni genere intellectualis cognitionis. In secunda

cũda quot, & quæ ſint præcognitiones, & de quibus habeãtur

Duo verſabantur errores in ſcholis tempore Ariſt. *circa acquiſitionem ſcientiæ*. Primus, Heracliti, & Cratyli antiquorum Philoſophorum: qui non diſtinguentes notitiam intellectiuã à ſenſitiua, nec putantes aliquid eſſe in rebus vniuerſale, ſed ſolùm ſingularia ſenſibilia, quæ in continuo motu, & fluxu ſunt, conſequenter aſſerebant, nec dari ſcientiam de rebus, nec dari poſſe: quia ſcientia ſi eſſet poſſibilis, de vniuerſalibus, atque perpetuis deberet eſſe.

Secundus error fuit Platonis, vt teſtatur idẽ Ariſt. 1. & 7. lib. Met. concedẽtis quidem ſcientiam, non tamẽ de nouo acquiſitam, ſed à principio habitã, hoc modo: vt dum materia, ex qua generatur homo, diſponitur ab agente naturali, ſtatim per impreſſionem, atque virtutẽ ideæ hominis ſeparatæ, infundatur anima, plena ſpeciebus rerũ omniũ, per quas poſſet ſcire omnia: ſolùm quod nõ exeat in actũ cognoſcendi, propter impedimentũ corporis, & quaſi ligamentum ſenſuum, quouſq; tale impedimentũ exercitatione tollatur: quo ſublato cognoſcere incipiat anima, nõ ea, quę priùs ignorabat, ſed quę à principio cognouerat: impedita tamen fuerat ab actuali conſideratione eorũ: & ideo ita ſe habuit, ac ſi obliuioni tradidiſſet, quę priùs cognouerat: Vnde inferebat Plato, *Scire noſtrũ eſſe, quaſi reminiſcentiam quandam eorum, quæ priùs cognouimus*. Quod hoc argumen. probabat, in quodã dialogo de ſciẽtia, & virtute, qui vocatur *Menon*, à Menone perſona quadã eiuſdem appellationis in eo introducta. Dũ homo vult aliquid ſcire: aut ſcire vult id quod iam ſciebat, vel quod neſciebat: primum eſt impoſſibile, quia nemo ſcire vult ea, quæ iã cognoſcit. Nec minùs impoſſibile eſt ſecundum, quòd ſcire velit id quod ignorat: nam ſicut fruſtra aliquis quæreret hominẽ, quem nõ nouit: quia etiam ſi illũ inueniat, cognoſcere non poterit: ita fruſtra quæreret aliquis ſcientiam eius, quod nõ cognouit, quia non poterit illud cognoſcere, etiã ſi ei ſeſe offerat. Neceſſe eſt ergo dicere, quòd ea velimus ſcire, quæ priùs cognoſcebamus: ſed quaſi obliuioni tradidimus, & ideo non de nouo, ſed quaſi per quandam reminiſcentiam illud modò cognoſcimus.

Aduerſus hos duos errores proponit Ariſt. hanc propoſitionem vniuerſalem: *Omnis doctrina, omniſq; diſciplina intellectiua, ex præexiſtenti fit cognitione*. Cuius ſenſus eſt: Omne iudiciũ intellectus nõ ex ſola notitia terminorũ habitũ, ſed aliquo medio, aut ratiocinatione acquiſitũ, ſiue propria induſtria, aut labore, ita vt doctrina appelletur: ſiue à magiſtro acceptũ: & ideo diſciplina vocatũ, fit, hoc eſt, verè datur aduerſus Heraclitũ, & fit de nouo: ita vt res per illud cognita, nõ fuerit cognita priùs:

sed simpliciter ignorata, aduersus Platonem. Hāc veritatē vniuersalē probat Arist. in triplici genere cognitionis. *In Scientifica* quidem certissima, qualis est ea quę habetur per Mathematicas disciplinas; in quibus euidens est iudicium ac notitiam cōclusionis fieri ex notitia præmissarum priùs habita. Et eodē modo in cæteris Artibus, non solùm liberalibus, sed etiam mechanicis; in quibus vnū semper cognoscitur ex notitia alterius priùs habita, quousq; peruenitur ad primū principium illius artis, nō per aliud, sed per se notum; hoc est, ex sola notitia terminorū. Probat deinde in cognitione probabili, quæ habetur per syllogismum Dialecticum, cuius conclusio cognoscitur ex notitia probabili præmissarum, vel euidenti, per consequentiā probabilem, aut per inductionē: in qua ex notitia singularium fit experimentū, quod est iudicium vniuersale. Probat tandē in Rhetoricis argumentationibus, quæ sunt Enthymema, & exemplū: nā Enthymema est quasi syllogismus truncatus, cui deficit maior vel minor, subintellecta tamen ab arguente: & iudiciū conclusionis fit ex iudicio alterius præmissæ priùs habito. Exemplū verò procedit ex vno singulari ad aliud per similitudinem: & ideo notitia vnius habetur ex notitia alterius prius habita.

4 In secunda part. c. agit Arist. de Præcognoscendis, & Præcognitis. Nā si notitia conclusionis debet fieri ex præexistenti cognitione, necesse est explicare, quę, & quot sint pręcognoscēda, & de quibus, vt ex eis haberi possit notitia cōclusionis: Duo ait esse præcognoscēda, aut duas esse præcognitiones ad notitiam cōclusionis necessarias, *An sit, & Quid sit.* Tria autē esse de quibus habēdæ sunt præcognitiones, nēpe, *Subiectū, Passio, & Principium,* & hæc appellantur præcognita. *Subiectū,* est illud de quo est scientia, vel scientifica cōclusio. *Principia,* sunt præmissæ demonstrationis, ex quibus infertur conclusio. *Passio est,* quæ demōstratur de subiecto in cōclusione. Exēpla ponit Arist. in Mathematicis disciplinis; sed nos ea afferemus in rebus nobis notioribus hoc modo; Vt habeamus euidentē notitiā huius conclusionis; Omnis homo est risibilis, necesse est duo præcognoscamus, An sit, & quid sit: & de tribus quidē, nēpe de subiecto, circa ꝙ versatur conclusio, quod est homo: de principiis, quæ sunt præmissæ istæ per quas demōstratur, nēpe, Omne animal rationale est risibile: & omnis homo est animal rationale: & de passione demonstrata de illo, quæ est risibilitas. Non est tamē habēda vtraque præcognitio de singulis, sed de subiecto tantū: de principiis verò, primū, nēpe an sint, hoc est, an sint vera: de passione verò, secundū, nēpe quid sit, hoc est, quid nomē significet: nā ꝙ sit, probatur in conclusione. i. quòd insit in subiecto: quia cùm sit accidēs, nō habet aliud esse, quàm subiecto inesse.

His

His explicatis, respondet Arist. in fine c. ad arg. Platonis distinguẽdo maiorem: nam dum interrogatur: An qui vult scire, aliquid velit scire, quod sciebat priùs, vel quod ignorabat: Respondendam esse ait, non velle scire quod simpliciter sciebat, nec quod omnino ignorabat: sed quod ignorabat formaliter, atque simpliciter, sciebat tamen virtualiter, & secundùm quid: hoc est, non in se, sed in alio priùs cognito, in quo virtualiter continetur. Gratia exempli, dum volo scire, An homo sit capax disciplinæ: volo scire id quod non sciebam actu, & formaliter; sed solùm virtualiter, in illis duabus præmissis priùs cognitis: Omne animal rationale est capax disciplinæ, &, omnis homo est animal rationale, in quibus notitia eius virtualiter continetur: & ideo dum infertur ex eis, cognosci potest: quia non prorsus ignorabatur, sed virtualiter saltem cognoscebatur: & per illationem cognoscitur formaliter.

QVÆSTIO I.

An de omni, & sola cognitione intellectiua, intelligatur vniuersalis propositio Aristotelis.

PRiùs quàm diuersas sententias proponamus, paucis explicanda est propositio Arist. *in qua per doctrinam, & disciplinã, idem assensus intellectus significatur:* qui, vt propria industria acquiritur; vel, vt à magistro procedit, doctrina dicitur: vt verò à discipulo acceptus, disciplina. Deinde per cognitionem intellectiuam non quodlibet iudicium intellectus significatur; sed illud solum, quod per aliquod medium, vel ratiocinationem habetur: nam si ex sola cognitione terminorum habeatur, certum est non fieri ex alio iudicio intellectus: quamuis fiat ex notitia apprehensiua terminorum, & significationis eorum. Alioqui, si ex alio iudicio fieret, daretur processus in infinitum. Sensus igitur propositionis est; Omne iudicium intellectus per aliquod medium, vel ratiocinationem habitum, fit ex alio, habito etiam per ratiocinationem, vel ex sola notitia terminorum: ita vt tandem ad aliud per se notum, aut sine medio habitum reducatur. Iste est sensus propositionis de qua inquiritur, *An de omni, & sola cognitione intellectiua accipiatur, & an vera sit.*

Et prima opinio tenet; *Non solùm in scientiis, sed etiam in opinione, & fide humana verum esse, ac de eis intelligi, & ex consequenti, de omni iudicio intellectus per medium habito.* Ita Sotus q.1. huius c. in solutione ad primam cõfirmationem, 2. arg. probat id: quia vtraque generatur ex aliquo principio euidenti, per probabilem, aut ineuidentem consequentiam: opinio quidem, dũ sic argumentamur: Corpus sphæricum, aut perfectè rotundum, tangit aliud corpus perfectè planum in pũcto: ergo datur punctum

ctum indiuisibile. Fides etiam humana, dum dicimus, Homini fide digno credendum est: ergo vera sunt quæ ab hoc homine fide digno dicuntur.

Secunda opinio asserit, *Non solùm ad scientias humanas, sed etiam ad scientiam angelorum se extendere, & in ea veram esse.* Ita moderni quidam, qui hanc sententiam ita probant: Quia Angelus cognoscit effectũ per causam: vt quòd homo sit risibilis, quia est rationalis: & cognitio causæ est prior cognitione effectus, sicut causa est prior effectu: ergo cognitio effectus fit in eo ex præexistenti cognitione causæ. Præterea Angeli inferiores illuminantur à superioribus: & illuminatio non videtur esse aliud quàm manifestatio veritatis, quam superior cognoscit, & ignorat inferior: ergo cognitio inferioris angeli fit ex præexistenti cognitione superioris.

8 Nostra sententia, & cõmunis omnium ferè expositorũ Arist. in hoc cap. his conclusionibus explicatur. Prima: *Non intelligitur propositio Arist. de sciẽtia angelorum, nec in ea potest habere veritatem.* Vt hanc explicemus, atque probemus simul, notandũ est: *Aliud esse cognoscere, quod vnũ sit ab alio, aut ex alio, vel propter aliud: & aliud habere cognitionẽ vnius, ex cognitione alterius:* nam primum non dicit distinctam cognitionem vtriusque, nec vllam imperfectionem ex parte cognoscentis, sed per vnam & eandem cognitionem potest vtrumque cognosci, cum illo ordine, aut dependentia, quam secũdùm se habent: & ita cognoscuntur à Deo, & ab angelis, causa, & effectus quicunque. Ita vt per vnam simplicem cognitionẽ vtrumq; cognoscant: & quam vnũ habet esse ab alio: sic etiã cognoscũt essentiã quamcunq; & omnes passiones ab ea procedentes. Habere autẽ cognitionẽ vnius, ex cognitione alterius; dicit distinctionem cognitionũ, & causalitatem, non solùm inter obiecta cognita, sed etiam inter cognitiones ipsas; ita vt vna sit causa alterius in aliquo genere: & hæc est maxima imperfectio, quæ solùm reperitur in cognitione nostra discursiua, per quã successiuè plura cognoscimus: & cognitio vnius sequitur post aliam, & fit ex alia, & hoc est fieri ex præexistenti cognitione, vt asserit propositio Arist.

9 Ex hac ergo verissima doctrina probatur iam; Nullũ iudiciũ intellectus diuini, aut angelici, fieri ex pręexistenti cognitione. Quod sic probo: Iudicium intellectus fieri ex præexistenti cognitione dicit distinctionem cognitionum, quia eadem cognitio non dicitur fieri ex seipsa: sed Deus, & Angeli non cognoscunt effectum & causam distinctis cognitionibus: ergo cognitio effectus in eis non fit ex præexistenti cognitione causæ.

Quod verò dicitur, Angelum cognoscere effectũ per causam; distinguendũ est, nam ex parte rei cognitæ verum est; quia verè cognoscit

cognoscit Angelus, effectũ habere esse à causa, & propterea eã esse: sed ex parte cognitionis nõ est verum: quia cùm cognitio causæ, & effectus sit eadem, nõ est verum, quòd cognitio vnius fiat ex cognitione alterius: hoc enim distinctionem cognitionum dicit, quæ non reperitur in Deo, nec in angelis, respectu causæ, & effectus. Et quod de scientia Angelorum dicimus, eodem modo intelligendum est de scientia infusa primi Parentis, quam habuit à principio, quo factus est a Deo.

10 De illuminatione verò; Cõcedimus, quòd cognitio inferioris angeli fiat ex præxistẽti cognitione superioris: propositio tamen Arist. intelligitur in eodem intellectu, non in diuersis.

Secunda conclusio: *In opinionibus non semper est verum; quòd vna cognitio fiat ex alia*; vt asserit prima opinio: *sed solùm ea quæ habetur per discursum* Probatur hæc Cõclusio: Quia opinio nõ solùm habetur per discursum, ex propositione euidẽti, sed dãtur etiã opiniones per se notæ; hoc est, per se probabiles: sicut principia scientiarũ per se euidentia: & in eis non habetur vna cognitio ex alia, sed ex sola notitia terminorũ: vt hæc propositio, Mater diligit filiũ suum, per se est probabilis: & non quia colligitur ex alia, sed sola significatione terminorum habita, necessariò iudicat intellectus esse probabilem: ergo in his opinionibus non fit cognitio ex præexistenti alia cognitione: verùm hoc ipsum ex professo explicabitur in c.26. huius lib.

Tertia conclusio: *Assensus fidei humanæ non fit ex præexistente cognitione*. Probatur hæc etiã contra Sotum: Quia formalis, & proxima ratio assentiendi in fide, est testimoniũ fide digni, per quã rationem distinguitur ab opinione. Huius enim assensus, vel habetur ex sola notitia terminorum; vel colligitur ex alio assensu euidenti, per consequentiã probabilem: ergo assensus fidei non fit ex alio, nec per discursum, sed ex solo testimonio habetur sine discursu: quare nõ fit ex præexistenti cognitione. Et quod de fide humana dicimus, eodem modo intelligendum est de fide diuina, & de reuelationibus Prophetarum. 11

Ad arg. verò primæ opinionis respõdeo, Assensum opinionis, habitum per illũ discursum, fieri ex præexistẽti cognitione, sed non omnẽ assensum opinionis haberi per discursum; vt probauimus: & ideo nõ semper fieri ex præexistenti cognitione. Quòd verò assensus fidei humanę fiat per illũ discursum negamus. Immediatè quippe habetur ex testimonio fide digni: aliàs si fieret per illũ discursũ, opinio esset, non fides humana.

Ex his tribus conclusionibus sequitur, propositionẽ Aristotelis vniuersaliter esse veram in omni scientia, humano more acquisita, & in opinione, quæ habetur per discursum tãtùm. Et ideo sensum eius hũc esse, *Omne iudicium intellectus, per discursum*

sum habitum, siue euidens sit, vel probabile, fieri ex præexistenti aliquo iudicio intellectus, ex sola notitia terminorum habito: vel etiam per discursum, reducibili tamen ad iudicium aliud, ex sola notitia terminorum habendum.

QVÆSTIO II.

An de subiecto sit præsupponenda actualis existentia.

12 DVas præcognitiones assignauit Arist. nempe, *An res sit*, & *Quid sit*, & vtrãque habendam esse docuit de subiecto vel obiecto, circa quod versatur sciẽtia, & huius ratio est manifesta: quia si subiectũ nõ habet esse, neq; habebit essentiam, aut quidditatẽ: & ideo nec proprias passiones: quæ de illo probentur in sciẽtia. Nec deniq; habebit definitionẽ quidditatiuam, per quã probẽtur: quare si nõ sit, nõ poterit esse obiectũ scientiæ. Esse autẽ, vt modò loquimur, nõ est aliud, quàm existentia in rerum natura. Sed hæc duobus modis habetur. *Actu* quidẽ, dũ res existit extra suas causas: vel *Potentia*, dũ non est extra illas, sed in virtute earũ, à quib. produci potest. De existẽtia autẽ subiecti possibili, nemo dubitat, quin sit necessariò præsupponenda: quia si non possit vllo modo eã habere, reputabitur ens impossibile, sicut Chimæra: quare non poterit de illo haberi sciẽtia. Ideo solùm quærimus de existẽtia actuali: *An necesse sit de subiecto præcognoscere, quòd actu sit in rerũ natura, vt de illo habeatur scientia: vel sufficiat præsupponere, quòd eam possit habere.*

13 Et prima opinio affirmat; *Necessarium esse quòd de subiecto præsupponatur actualis existentia*: non quam semper habeat, sed saltem temporibus à natura statutis: vt de rosa, actu non existente, habetur scientia in hyeme: quia præcognoscimus illam habituram tempore veris. Si verò eam suo tempore non esset habitura, non posset de ea haberi scientia. Ita Caiet. cap. præsenti, & Toletus, quæst. vnica ad 5.

Et probatur testimonio Arist. id expresse asserẽtis lib. 2. huius operis, tex. 8. his verbis: *Quærere autem Quid est, non habentis Quod est, nihil est quærere.* Quasi dicat, non esse quærendam definitionem eius, quod non habet existentiam: quia non poterit inueniri: & ideo nec poterit esse obiectum scientiæ.

Probatur etiã ratione: Quia ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera, vel falsa: id est, ab eo, quod actu existit: vel nõ existit: ergo actualis existentia subiecti, temporibus saltem, quibus eam accipere potest à causis naturalibus, fundamentum est omnium veritatum, quæ de illo possunt cognosci in scientia: quare necessariò erit de illo præcognoscenda.

14 Secũda opinio est opposita; quòd non sit necessariò præcognoscenda actualis existentia subiecti, tẽporibus etiã a natura statutis:

ſtatutis:ſed licèt eam nunquã habeat, nec habiturum ſit, poſſe haberi ſcientiam de illo, ſi præcognoſcatur, quòd eam habere poſſit. Ita Sot. q. 1. de prægcognitis; vbi docet, quod dum Ariſt. ait de ſubiecto præcognoſcendũ eſſe, An ſit, hũc ſenſum tenet, id eſt, An ſit verum ens, habens ſaltem eſſe poſſibile in ſuis cauſis.

Ratio huius ſententiæ eſt : Quia ſufficit ſubiectum habere eſſe poſſibile in ſuis cauſis: vt veram habeat definitionem, veráſque paſſiones: quæ de illo poſſint probari in ſcientia : ergo ſufficit hoc de illo præcognoſcere.

Noſtra ſentẽtia duabus concluſionib. explicatur. Prima eſt: *Intrinſeca ratio ſcientiæ non petit actualem exiſtentiam ſubiecti: adeo nõ eſt neceſſariò præcognoſcẽda de illo, ſed ſufficit præcognoſcere exiſtentiam poſſibilem.* Probatur hoc arg. Scientia ex propria natura eſt perpetua, & circa obiectum neceſſariũ, & perpetuum debet verſari: ſed actualis exiſtentia, nec ſemper conuenit ſubiecto, nec neceſſariò, ſed modo quodã cõtingenti, cùm paſſim res eam amittant, dum corrũpuntur: ergo non habetur ſcientia de ſubiecto, vt actu exiſtẽte etiam ſtatutis temporibus. Nec erit neceſſariò præcognoſcenda actualis eius exiſtentia, ſed ſufficiet præcognoſcere poſſibilem. Hæc eſt contra Caiet.

Secunda concluſio, *Vt habeatur ſciẽtia de aliquo ſubiecto à nobis, imperfectè cognoſcentibus, neceſſe eſt quòd habuerit aliquando actualem exiſtentiam, non quocunque tempore à natura ſtatuto, ſed vel ſemel* Hæc ex parte eſt cõtra vtrãq; opinionẽ. Et probatur hac ratione: Imperfecta noſtra cognitio habetur per ſenſus: ergo nõ poſſumus habere ſcientiã de aliquo obiecto, niſi per aliquẽ ſenſum illud percipiamus: ſed ſenſus nõ percipiũt, niſi res actu exiſtentes: ergo neceſſe eſt obiectum aliquando habuiſſe actualem exiſtentiam ; vt notitia eius ſcientifica ad intellectũ perueniat mediis ſenſibus. Quòd verò in tẽporib. à natura ſtatutis eum habeat, neceſſarium nõ eſt: cùm poſſit per eam, quã ſemel habuit, modo ſcientifico à nobis cognoſci. Vtramque concluſionem noſtram tenet Ferrar. 1. lib. contra gentes, c. *66.* 15

Teſtimonium verò Ariſt. pro ſententia Caiet. adductum, de eſſe poſſibili intelligendum eſt: quod ſufficit, vt quidditas eius inueniatur. Vel, ſi de actuali intelligitur, de modo quo à nobis acquiritur ſcientia, loquitur in eo Ariſt. non de ſcientia ſecundùm rationem intrinſecam. 16

Ad arg. verò eiuſdẽ ſententiæ diſtinguendũ eſt antecedens: Nam ab eo, quod res eſt, vel nõ eſt, id eſt ab eius exiſtẽtia poſſibili accipitur veritas propoſitionis ſcientificæ: nõ ab actuali: & illa eſt fundamentum ſufficiens veritatum totius ſcientiæ.

Arg. verò pro ſententia Soti concedendum eſt: quia ſolùm probat, ſufficere exiſtentiã poſſibilem ſubiecti præcognoſcere

ad

ad intrinsecam ratione scientiæ: vt asserit prima conclusio nostra: sed ad imperfectum modum: quo eam nos cõmuniter acquirimus, necessariũ est, vt eam habuerit aliquando, & aliquãdo de illo fuisse præcognitam: vt probat conclusio secunda.

QVÆSTIO III.

An de subiecto præcognoscendã sit quid rei, vel solùm quid nominis.

[17 DVplex est definitio. *Vna* per quam explicatur essentia rei: & hæc vocatur *definitio rei, vel quid rei*; vt animal rationale. *Alia* est definitio, seu potiùs explicatio vocis: vt dum dicimus; magnanimum esse, magnum habentem animum: vel infinitũ; quod nõ habet finem. Et hæc dicitur *definitio nominis, vel quid nominis*: quia quidditas nominis videtur esse significatio eius, per eam explicata Et hæc non est dubium, quin sit necessariò præcognoscenda de subiecto scientiæ: nam si ignoremus, quid significet hæc vox, homo, non poterimus habere de illo veram aliquam notitiam, nec scientiam. Sed quæstio procedit de definitione, quid rei, aut quidditatiua subiecti: *An sit necessariò præcognoscenda.*

Et prima opinio asserit: *Non esse necessariò præcognoscendam*, sed sine eius notitia posse haberi de re scientiam Ita Tolet vbi suprà probat hoc modo: Quia ad demonstrandum effectum per causam non requiritur præcognoscere quid sit causa, & quid effectus, sed solùm quòd effectus procedit per se à causa: ergo non requiritur præcognitio, quod quid est. Vnde Astrologi demonstrant lunam eclipsari per suã causam, ignorantes definitionem lunæ & cœlorum: & Mathematici multa demõstrant de figuris, & numeris, ignorantes definitiones eorum.

28 Vt autẽ quid sit tenendũ in hac quæst. decernamus: Notandum est; *Duplicem esse demonstrationem, Quia, & propter quid. Demonstratio propter quid*, est illa per quã demonstramus effectum per suã causam: & talis est hæc: Omne animal rationale est risibile: Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo est risibilis. *Demonstratio Quia*, est, per quã ex opposito demonstramus causam per effectum: vt si dicas: Omne risibile est admiratiuum: omnis homo est risibilis: ergo Omnis homo est admiratiuus. Præterea *demonstratio Propter quid*, adhuc est duplex, *Vna* per quã demõstratur propria passio de subiecto: & talis est prima, quã adduximus; tales etiã sunt plures in scientiis particularibus, demonstrãtib. passiones de subiecto: vt in Metaphysica, & vtraq; Philosophia Naturali, & Morali. *Alia est*, in qua demonstratur effectus per causam, cuius non est propria passio: & talis est secũda demonstratio adducta: tales etiã sunt ferè omnes demonstrationes Mathematicæ. Nam istæ sciẽtiæ non

non tam demonstrant passiones de subiecto, quam rationes quasdam figurarum, & proportiones numerorum, posteriorum per priores.

His suppositis, tribus cõclusionibus explicatur nostra sentẽtia. Prima est: *Præcognitiones, & ordo quo habẽda sunt de subiecto, passione, & principiis, quæ vocantur præcognita, non habent locum in demonstratione Quia, sed solùm in demonstratione Propter quid.* Probatur testimonio Arist. qui c. 2. huius 1. lib. asserit, de modo sciendi à posteriori, hoc est demonstrationem Quia, nondum se fuisse locutum, sed nec locuturum vsque ad decimum c. vbi vtramque demonstrationem distinguit. Ergo regulæ in hoc capite traditæ, de præcognitionibus, & præcognitis, solùm intelliguntur in processu demonstrationis Propter quid; vt etiam ostendunt exempla omnia ab Arist. adducta.

Probatur etiam ratione: Quoniã per demõstrationem Quia 19
sæpe demonstratur definitio, vel essentia rei, per propriam passionem: vt ostendit hæc demõstratio: Omne risibile est animal rationale: Omnis homo est risibilis: ergo Omnis homo est animal rationale. Aliquãdo etiam probari solet, quòd subiectum sit, quando non est adeò manifestum Sed id quod demonstratur, non potest præsupponi, aut præcognosci: ergo in demonstratione Quia, non est præcognoscendum de subiecto, an sit, neque quid sit, sed sufficiet præcognoscere quid nominis.

Secunda conclusio: *In demõstrationibus etiam Propter quid, in quibus non demõstratur propria passio de subiecto, sed effectus de sua causa, nõ est necessariò præcognoscendũ quid rei de subiecto: sed sufficit præcognoscere propriũ conceptum causæ, ac dependentiæ effectus ab ea, seu rationis, per quam demonstratur effectus.* Probatur: Quia in his definitionibus nõ sumitur pro medio demonstrandi definitio subiecti, sed solum dependentia per se effectus à causa: ergo non requiritur præcognitio illius: sed huius sufficiet.

Tertia conclusio: *In demonstrationibus probantibus passionẽ de subiecto, necessariò præcognoscẽda est definitio quid rei.* Hæc est etiã manifesta: Quia in his demonstrationibus definitio quid rei assumitur pro medio: ergo est altera præmissarũ: sed præmissæ præcognoscuntur ad inferendam conclusionem: ergo necesse est quid rei de subiecto præcognoscere. Et in his demonstrationibus intelligitur præceptũ Arist. de præcognoscẽdo quid rei de subiecto: vt docet expressè D. Th. 1. p. q. 1. art. 7. ad primum: ex quo desumptæ sunt omnes tres cõclusiones nostræ, quas tenet etiam Caiet. cap. præsenti. Ex quibus intelligitur, regulas Arist. de præcognitionibus, & præcognitis, secundùm proportionem intelligendas esse, in diuersis demõstrationibus. Ita vt de subiecto præcognoscendum sit, quid rei, atque etiam, quid

nominis in his demonstrationibus, quæ probant passionem de subiecto: in aliis verò, in quibus ratio posterior, vel effectus per rationem priorem, vel causam probatur, solùm conceptus causæ: & dependentia eius ab effectu est præcognoscenda, verùm quid nominis in omnibus.

20 Argum. verò Tolet. solùm probat non esse necessariò præcognoscendum quid rei de subiecto, in demonstrationibus probantibus effectus per causas, vel rationes posteriores per priores: quod concedit secunda conclusio nostra: ideo nihil efficit contra tertiam.

QVÆSTIO IV.

An præcognitiones de subiecto, passione, & principio, haberi debeant ante demonstrationem: vel etiam in demonstratione ipsa.

21 VT intelligatur titulus quæstionis, explicandum est: Quid sit *aliquid præcognoscere de aliquo:* & qua necessitate haberi debeat præcognitiones istæ de trib. præcognitis. *Præcognoscere aliquid de aliquo*, est, priusquam de illo disputetur, vel probetur vnum aliquid, aliud distinctum cognoscere, vel præsupponere; quod non probatur, sed tanquam certum presupponitur Gratia exempli: Si demonstrare velimus de homine, quòd sit admiratiuus, aut risibilis priusquam intellectus assentiatur conclusioni, oportet, vt intelligat hominē esse: & etiam quid sit, quid nomen risibile significet Nisi enim hęc cognoscantur, non poterit intellectus præmissis assentiri, nec ex eis inferre conclusionem. Et hæc est necessitas præcognoscendi. An verò hæc præcognoscenda sint, antequam formetur demonstratio: vel satis sit, dum pręmissę disponuntur, & eis assentitur intellectus, ea procognoscere, de hoc est quæstio.

22 Circa quam prima opinio tenet, *Ante totam demōstrationem necessariò esse præcognoscenda:* & non sufficere in demōstratione ipsa. Ita Tolet. quod probat testimonio Arist. qui exēpla posuit in illo principio vniuersalissimo; Quodlibet est, vel nō est: & in vnitate, quæ est principium numeri, pro subiecto In triangulo verò pro passione: de quib. euidens est cognosci ante totam demonstrationem: ergo intellexit Arist. præcognitiones ante demonstrationem habendas esse, & non in demonstratione ipsa.

Probat etiam ratione; Quia præcognitiones, & præcognita, præsupponuntur scientiæ acquirendæ: sed ad acquisitionem scientiæ pertinet tota demonstratio, cùm scientia acquiratur per eam: ergo ante demonstrationem necessariò habendæ sunt præcognitione. Pro solutione quæst. notandum est, *Præcognitiones & præcognita* duobus modis cōsiderari posse. *In communi & in particulari*, vel in exercitio, aut apprehensione vniuersali:

ſali: vt ſi dicamus, *Principium eſſe*; Totum eſt maius ſua parte: *Subiectum verò*, vnitatem; & *Communem paſſionem*; triangulum figuræ. Hæc enim vix, aut nunquam ingrediuntur demonſtrationem, ſed tanquam communiſſima exempla, & quaſi ſpeculatiua afferuntur. *Subiectum* verò, paſſio & *principium* accipiuntur in particulari, pro his, quæ ingrediuntur demonſtrationem, & pertinent ad particulares ſcientias: vt Subiectum in ſcientia de homine, eſt homo. Paſſiones, quæ de illo probantur, ſunt admiratio, & riſibilitas. Principium, per quod probantur, eſt eius definitio.

Quo ſuppoſito, duo aſſerit noſtra ſententia. Primũ eſt: *Præcognitiones, & præcognita, ſub vniuerſali ratione conſiderata, ante demonſtrationem haberi.* Secundum, *Si cõſiderentur in particulari,* hoc eſt, ea quæ pertinent ad particulares ſcientias, *poſſunt quidem ante demonſtrationem haberi, & communiter ante illã habentur*: hoc tamen non eſt neceſſarium ad aſſenſum cõcluſionis, nec ad acquiſitionem ſcientiæ, ſed in demonſtratione ipſa haberi poſſunt, ſimul ac intellectus diſponit præmiſſas, & eis aſſentitur. Hæc eſt communis ſententia, quam tenent Themiſtius in ſua Paraphraſi ſuper 1. lib. Poſterior. c. 1. & 2. D. Thom. Caiet. Venetus, Sotus, & cæteri cap. præſ. Et primum non oportet probare; cùm illud concedat oppoſita ſententia: ſed probatur ſecundum hac ratione; *Præcognoſci* dicitur illud, quod non probatur per demonſtrationem, ſed præſupponitur ante aſſenſum concluſionis. Sed ea quæ cognoſcuntur in præmiſſis demonſtrationis, & non ante demonſtrationẽ integram, non probantur per demonſtrationem, ſed præſupponuntur ante aſſenſum concluſionis: ergo verè, & propriè dicuntur præcognoſci: & ſufficit ad aſſenſum concluſionis, & acquiſitionem ſcientiæ; quòd intra demonſtrationẽ præcognoſcantur. Quòd verò cõmuniter præſupponantur demonſtrationi, manifeſtũ eſt: quia experientia conſtat, ferè ſemper nos ea cognoſcere, antequam formemus ſyllogiſmum demonſtratiuum: ſed contingere poſſet vnum vel alterum eorũ nõ eſſe nobis cognitũ: & tunc ſufficeret inter diſponendas præmiſſas illud percipere. 23

24 Teſtimonium Ariſt. pro prima opinione nihil probat cõtra noſtram: Quia Ariſt in communiſſimis præcognitis exempla poſuit, quæ cùm demonſtrationẽ vix, aut nunquam ingrediãtur, ante illã habendæ ſunt eorũ præcognitiones. Ad arg. verò; Diſtinguendum eſt antecedens: nam per acquiſitionem ſcientiæ poſſumus intelligere conſtitutionem totius demõſtrationis: & tunc negandum eſt, quòd ante acquiſitionem ſcientiæ neceſſariò debeant haberi præcognitiones. Vel ſolũ aſſenſum cõcluſionis intelligimus, in quo magis propriè cõſiſtit acqui-

sitio scientiæ:nam præmissæ potiùs sunt principia acquisitionis,quàm acquisitio: & in hoc sensu magis proprio concedendum est antecedens;quod ante acquisitionem scientiæ haberi debeant:sed ex hoc non sequitur, quòd ante demonstrationem;vt per se est manifestum.

QVÆSTIO V.

An assensus conclusionis fiat ex assensu præmissarum,aut principiorum in genere causæ efficientis,vel solùm materialis.

25 QVæstio hæc fundamentum habet in propositione vniuersali Arist.asserentis, *Doctrinam,vel disciplinam,quæ est iudicium conclusionis, fieri ex præexistenti iudicio præmissarum, vel principiorum.* Vnũ autem fieri ex alio,aliquod genus causæ denotat.Et potest denotare materialẽ,vt dũ dicimus, domũ fieri ex lignis,& lapidibus:vel cognitionem intellectiuã fieri ex sensitiua;hoc enim materialẽ quoq; causalitatẽ denotat.Quia cognitio sensitiua concurrit ad intellectiuã,determinãdo materiam, vel obiectum circa quod versari debeat. Et potest etiã *denotare causam efficientem*: vt dum dicimus, calorem fieri ex igne,aut ab igne,ideo quærimus, *An assensus conclusionis fiat ex assensu principiorũ in genere causæ efficientis,vel materialis tãtùm.* Et quod materialiter ex eo fiat certissimũ est: quia conclusio cõponitur ex terminis præmissarũ, nẽpe ex maiori, & minori extremitate:& preterea determinatur per assensũ principiorũ: quia ex talib. principiis tales cõclusiones deducere potest intellectus,& nõ alias diuersas. Hæc autẽ ad genus causæ materialis pertinere manifestũ est. Sed, *An præter genus causæ materialis,efficiens quoque reperiatur in eis*:ita vt assensus præmissarũ sint causæ efficientes assensus conclusionis,de hoc est quæstio.

Circa quã est prima opinio Durãdi,*negantis eis efficientiam,* in 2.d.2 q.2.ad quartum:propter hæc duo argumenta.Primò: Quia causa efficiens agit, in quantum est actu in rerũ natura: nam quod non est, nihil potest efficere: sed dum intellectus assentitur conclusioni, iam non sunt assensus principiorum: ergo non possunt esse causa efficiens eius.Probat minorẽ:quia intellectus non potest simul habere plures actus vel assensus: sed vnum post alterum: ergo dum habet assensum conclusionis,iam transiuit assensus præmissarum:quare non poterit esse efficiens causa eius. Et vniuersaliter loquendo vnus actus non potest habere virtutem effectiuam alterius.

Secundò:Assensus principiorũ, cùm per solam notitiã terminorũ habeatur,specie distinguitur ab assensu conclusionis, qui habetur per mediũ demõstrationis:ergo si ille sit causa efficiẽs huius,erit causa æquiuoca specie distincta ab effectu: sed non

non potest esse causa æquiuoca: ergo nec erit efficiens. Probatur minor: quia causa æquiuoca est vniuersalis, & remota, vt cœlum, vel Sol: assensus autem principiorum est causa particularis, & proxima conclusionis, vt per se est manifestum: ergo non est æquiuoca.

Secunda opinio est opposita; Quòd *assensus principiorum non solùm sint causa materialis conclusionis, sed etiam efficiens*: hanc tenet expressè D. Th. c. præsenti, lect. 3 vbi asserit, esse sententiam Arist. 2. lib Physic. & 1. lib. cōtra gentes c. 57. ratione 4. vbi eum exponit, & sequitur Ferra. atque etiā Gabriel q. 8. prologi dub. 2. Sotus q. 1. huius cap. ad 2. Toletus in expositione primi textus, notab. 3. Et hæc est vera, & tenenda. 27

Probatur duplici arg. Primò: Quia illud quod constituit potentiam in actu primo, concurrit cum ea efficienter ad actum secundum: vt species coloris, tanquam virtus eiusdem coloris, qui est obiectum visus, constituit potentiā visiuam in actu primo ad videndum: & ideo concurrit efficienter cum ea ad visionem, quæ est actus secundus: sed per species principiorum, & assensum eorum constituitur intellectus in actu primo ad assentiendum conclusioni: ergo assensus eorū concurrit efficienter ad assensum conclusionis. Minorem probo: quia intellectus nudus non est sufficiens, neque completa causa assensus cōclusionis, nisi informetur per assensum principiorum: ergo assensus iste concurrit per modum formæ determinantis intellectum, & constituentis ipsum in actu primo ad assensum conclusionis: sed forma determinans, atque constituens in actu primo, est causa efficiens operationis: ergo assensus principiorum concurrit effectiuè ad assensum conclusionis.

Secundò: Ratio formalis obiectiua est causa efficiēs actus. vt patet in actu vidēdi: cuius ratio formalis obiectiua est visibilitas eiusdem coloris, & ideo efficiens causa. Itē in fide humana, cuius ratio formalis obiectiua est testimonium fide digni: & ideo efficiens causa actus credēdi: sed ratio formalis obiectiua, propter quam assentitur intellectus conclusioni, est assensus principiorum, vt docet expressè Arist. c. sequenti. Et probat euidens ratio: quia propter principia assentitur intellectus conclusioni: ergo erit causa efficiens assensus conclusionis. 28

Ad primū arg Durandi: Neganda est minor, quòd dum intellectus assentitur conclusioni, non permaneant assensus principiorum. Et cùm dicitur intellectū non posse simul habere plures assensus: distinguendum est: quia duobus modis possunt se habere plures assensus, vel per modum plurium, quando non sunt inter sese ordinati, vel per modum vnius, quando sunt ordinati. Intellectus ergo non potest habere plures assensus per

modum plurium, bene tamen per modum vnius: & ita se habet assensus principiorum & conclusionis, qui ordinati sunt, cùm ille sit ratio formalis assentiendi huius. Dum ergo intellectus assentitur conclusioni, perseuerare potest, & perseuerat in assensibus principiorum, quasi continuans eos: & ideo possunt esse causa efficiẽs assensus conclusionis. Quòd verò vnus actus intellectus non possit esse causa alterius, negandum est: nam saltem potest esse causa, *Qua*, licèt nõ sit causa, *Quæ*: hoc est, ratio formalis causandi, licèt non sit id quod causat: & ita assensus principiorũ est ratio formalis assentiendi, licèt non sit causa, quæ efficiat assensum cõclusionis: sed hoc solus intellectus habet, ratione eiusdem assensus principiorum: & ideo assensus iste est efficiens, *Quo*, assensus conclusionis, non efficiẽs, *Quod*: sicut veritas rei, est causa efficiens intellectionis eius, tanquam *Quo*, non tanquam *Quod*.

29 Ad secundum: Concedenda est prima consequentia, quòd assensus principiorum sit causa æquiuoca assensus conclusionis: quia specie distinctus ab eo; sed minor negãda, quòd sola causa vniuersalis, & remota sit æquiuoca: nam omnis causa, siue vniuersalis, siue particularis; proxima, vel remota, verè est æquiuoca: quia ratio causæ æquiuocę non cõsistit in eo quòd particularis sit, vel vniuersalis, proxima, vel remota, sed solùm in eo, quòd sit distincta specie à suo effectu: quod patet: quia eo ipso, quòd est eiusdem speciei, est vniuoca.

QVÆSTIO VI.

An assensus principiorum includatur formaliter in assensu conclusionis.

30 Certum est, quòd intellectus diuerso actu, atque priori, assentitur pręmissis, deinde cõclusioni: & diuerso quidẽ numero, atq; specie: quia principiis assentitur propter se: hoc est, sine aliquo medio: sed habita solùm significatione terminorũ. Conclusioni verò non propter se: sed propter principia, quorũ accedit, præsupponitur assensui conclusionis. Quæstio igitur est, An postquam intellectus habuit assensum principiorum, & accedit ad assentiendum conclusioni, sic ei assentiatur propter principia, vt assensum eorum iterum repetat: vel satis sit, vt dicatur assentire conclusioni propter principia, quòd assensum eorum immediatè habuerit absq; eius repetitione: nam si primo modo fiat, includetur formaliter assensus principiorum in assensu conclusionis: si verò secundo modo, non includetur formaliter, sed solùm præsuppositiuè: quod est verè non includi formaliter, sed præsupponi.

Et prima opinio, quam sequuntur moderni quidam, tenet

necessa

necessariò quidem præsupponi, sed cùm sit prior realiter, atq; specie distinctus ab assensu cõclusionis, nõ posse in eo includi formaliter. Probat testimonio Arist. Et duplici arg. Arist. enim in lib priorũ agens de forma syllogistica, asserit, *Medium bis sumendum esse in præmissis:* & ideò non esse repetendũ in conclusione, sed in ea vnam extremitatẽ prædicari de altera. Peccaret igitur syllogismus in forma: si mediũ ingrederetur conclusionẽ: sed hoc est necessariò concedendũ, si assensus principiorũ includatur formaliter in cõclusione: ergo non potest includi. Minorẽ sic probo: Præmissæ componuntur ex medio, & extremitatibus: ergo si repetantur in assensu conclusionis, mediũ erit necessariò in conclusione repetendũ: sed non potest includi formaliter, nisi repetatur, vt per se est manifestũ: ergo falsum est, quòd formaliter includatur. Asserit etiam Arist. cap præsenti, agens de modo demonstrandi, notitiam conclusionis fieri ex præexistenti notitia principiorum; si ergo assensus principiorũ præexistens, est respectu assensus conclusionis; erit præsuppositus: & consequenter, non inclusus formaliter in eo: nam si formaliter includeretur, simul haberetur, & non priùs.

Primũ arg. eiusdem sententię est: quia si principia includuntur formaliter in conclusione; ergo eodem actu, quo assentitur intellectus conclusioni, assentitur etiã principiis: sed assensus conclusionis est scientificus, procedẽs ab habitu scientiæ: ergo per actum & habitum scientiæ assentiremus principiis: consequens autem est falsum: quia assensus conclusionis est notitia discursiua, assensus verò principiorũ intuitiua, & sine discursu: ergo non potest iste formaliter in illo includi. Quod etiã probatur impossibile: quia assensus principiorũ numero, & specie distinctus est ab assensu conclusionis: ergo non potest includi in eo formaliter. Probatur consequentia, quia quæ sic distincta sunt: non possunt formaliter se includere.

Probatur secundò: Quia in syllogismo euidenti infertur aliquando cõclusio vera ex præmissis falsis Vt patet in hoc; Omnis arbor est animal: Omnis homo est arbor: ergo, Omnis homo est animal: Si ergo præmissæ includuntur in conclusione formaliter, falsum includetur formaliter in vero: quod repugnat. Confirmari etiam potest experientia: quia in conclusione solùm coniungitur vna extremitas cum altera, nulla ibi facta mentione medij: coniungitur ergo propter medium præsuppositũ, nõ formaliter inclusum, sed ad summũ virtualiter. Probatur consequentia: quia formalis inclusio impossibilis est, sine formali mentione, aut repetitione.

Secunda opinio affirmat, *assensum principiorũ non solùm præsupponi assensui cõclusionis, sed formaliter includi in eo.* Ita D. Th. 1.

a.q.8.a.3. his verbis. *Primò aliquis intelligit ipsa principia secundùm se: postmodum autem intelligit ea in ipsis conclusionibus, secundùm quod assentit conclusionibus, propter principia.* Idem etiam tenet q.12.a.4.D.Th. sequuntur Capr. in 1.d.2.q.1. in solutione ad arg. contra 4. conclus. Ferra. 1. lib. contra gentes, c.57. Soncin. 6. Met. q.10. Duran. in 2 d.38.q.3. ad 3. qui omnes docent, intellectum eodem actu ferri in conclusionẽ, & principia, cùm ei propter principia asséntiatur: quod aliter fieri repugnat, nisi assensus principiorũ includatur formaliter in assensu cõclusionis.

32 Deinde probatur hoc arg. satis efficaci: Eodẽ actu fertur potẽtia quælibet in obiectũ, & in rationem formalem eius; vt visus eodem actu fertur in colorẽ, & in rationẽ visibilitatis: aut in colorem, & lucem, si lux se teneat ex parte obiecti in visione coloris. Et ratio huius euidens est: quia ex obiecto, quod percipitur, & ex ratione formali illud percipiendi, constituitur vnũ obiectum totale, atq; completũ, tanquã ex Quo, & Quod; sed assensus principiorum, est ratio formalis obiectiua assentiendi cõclusioni: ergo eodem actu fertur intellectus in conclusionẽ, quę est obiectũ, cui asséntitur, & in principia, quæ sunt rationes assentiendi: sed nõ potest ferri in principia eodem actu, nisi in obiecto eiusdem actus includantur formaliter: ergo necessariũ est formaliter includi: præsertim cùm assensus conclusionis distinguatur specie, à fide humana, & opinione, solùm propter diuersam rationem formalem assentiendi: quę in opinione est, ratio probabilis, in fide humana, testimonium fide digni, in assensu scientifico, principia per se euidentia.

33 Probatur secundò; Inductione, in actib. intellectus, & voluntatis: nam in actu fidei formaliter includitur testimonium fide digni: quia est ratio formalis credendi: vt in actu volũtatis, per quem volumus media, includitur voluntas finis, tanquam ratio volendi media: vt in actu, quo volumus sumere potionem propter sanitatem, includitur formaliter actus intẽtionis, quo volumus sanitatem: sed assensus principiorum est ratio formalis, & actualis, propter quem assentimus conclusioni: ergo actu & formaliter includitur in assensu conclusionis.

Sed vt veritas nostræ sententiæ intelligatur, & arg. oppositæ meliùs soluantur, notandum est: *Principia, & conclusionem, & assensus vtriusque duobus modis considerari posse. Primo,* in quantũ intellectus assentitur Principiis per se, & ex sola cognitione terminorũ: & conclusioni, tanquã alteri obiecto distincto: non considerãdo, quòd ei assentiatur propter principia: cùm cõstet posse ei assentire propter aliam rationẽ, vt propter testimoniũ fide digni, aut propter argumentum probabile. Et hoc modo, nec præmissæ includuntur in conclusione, nec assensu eorum.

Secun,

Secundo modo considerantur,*in quãtum habent ordinem, ac de-*
pendentiam inter se se:nẽpe conclusio,vt ei assentitur intellectus,
propter principia:& principia, vt sunt causa cõclusionis,tãquã
formalis ratio assentiendi:& hęc dependẽtia,& hic ordo essen-
tialis est assensui cõclusionis.Sicut ordo,ac dependẽtia assensus
fidei ex testimonio,intrinsecus est ei.Euidẽs igitur est assensum
conclusionis essentialiter includere ordinem dependentiæ, ad
assensum principiorum,tanquam ad rationem formalem obie-
ctiuam.Sed vbi clauditur formaliter ordo, clauditur ex conse-
quenti illud,ad quod ordo ipse terminatur:ergo in assensu cõ- 35
clusionis clauditur etiam ex consequenti assensus principiorũ
tanquam terminus dependentiæ essentialis,quam habet ab eo
assensus conclusionis.Itaque assensus nõ clauditur formaliter,
aut essentialiter in assensu,cùm distinguãtur specie & numero:
sed ordo dependentiæ vnius ab altero, clauditur formaliter:&
cõsequenter assensus ipse,à quo essentialiter depẽdet.Vnde or-
do dependentiæ,tãquam quid intrinsecum & formale,includi-
tur:assensus verò tanquam extrinsecum à quo dependet,& sine
quo idẽ ordo depẽdentiæ essentialis, nec esse,nec intelligi po-
test Verũ actu includitur, quia actualis est ordo;nec includitur
vt Quod,sed solùm vt Quo:quia solùm vt ratio assentiẽdi.Exẽ-
plum huius possumus adducere in visione coloris,supposito ꝙ
lux sit necessaria ex parte obiecti ad videndum:tunc enim eodẽ
actu fertur visus in colorem & lucẽ:non ita vt lux sit, quod vi-
detur,sed ratio formalis vidẽdi:nec lux ipsa includitur in colo-
re ipso,qui videtur : imò nec in obiecto actus videndi,tãquam
aliquid intrinsecum:sed quia color,vt est obiectum visus,habet
essentialem ordinẽ dependentiæ à luce:quia nec esse potest,nec
intelligi sine illa, propterea lux etiã actu includitur in obiecto
visionis,per quam videtur color tãquam terminus actualis de-
pendentiæ obiectiuæ.Sic ergo intelligendũ est,principia,& eo-
rum assensus includi in conclusione,& assensu eius;quia essen-
tialis est ordo dependentiæ ab eis,assensui conclusionis:& quia
ordo iste actu formaliter, & essentialiter includitur in assensu
conclusionis,necesse est,principia etiã,& eorum assensum,actu
formaliter includi:non tanquam ei intrinseca,sed tanquam id,
sine quo essentialis ipse ordo,nec esse potest,nec intelligi.

Ex hac ergo doctrina , respõdetur ad testimonia Arist.Ad pri- 36
mum quidem : Concedendo , quòd mediũ non debet ingredi
conclusionẽ:nec id sequitur ex nostra sententia,quòd formali-
ter ingrediatur:quia principia non ingrediuntur, vt,Quod.i.vt
quibus assentitur intellectus, sed solùm vt Quo. Ideo non sunt
formaliter exprimenda, aut repetẽda in cõclusione:sed sufficit

extremitates formaliter exprimere, aut repetere, atque coniungere, cum actuali dependentia à principiis: & consequenter à medio, vt formaliter includantur, licèt non exprimantur: sicut in actu fidèi non exprimimus testimonium, dicentes, nos credere propter testimonium fide digni, sed solùm exprimitur illud, quod creditur: ratione tamen actualis dependentiæ ab eodem testimonio, inclusum censetur testimonium, licèt non exprimatur. Ad secundum testimonium respondemus: Notitiam conclusionis fieri ex præexistenti notitia principiorum: præsupposita quidem, vt Quod, sed inclusa in ea, vt Quo Hoc est, vt ratio assentiendi eidem conclusioni.

37 Ad primum arg. Concedendum est quidquid assumit, & concludit, præter vltimam consequẽtiam, quam hoc modo infert: ergo per actum & habitũ scientiæ assentiretur intellectus principiis. Hæc enim neganda est: quia principia, vel eorum assensus non includuntur in assensu conclusionis, tanquam id cui assentitur intellectus, sed tanquam ratio assentiendi: vnde solùm sequitur, quòd per actum, & habitum scientiæ assentiatur intellectus conclusioni, propter principia.

Quod verò dicitur, assensum principiorum specie & numero distingui ab assensu conclusionis; verũ est: sed ex hoc solùm sequitur, quòd non possit in eo includi, tanquam aliquid ei intrinsecum, sed tanquam extrinsecum: sine quo nec esse, nec intelligi potest essentialis ordo dependentiæ, quẽ includit assensus conclusionis, ab eo. Húc enim modum inclusionis nõ tollit differentia numerica, nec specifica, vt per se est manifestum.

Ad secundum; Concedendum est antecedens, neganda consequentia, quòd falsum includatur in vero: quia conclusio vera non sequitur ex præmissis, vt falsis; sed vt sic dispositis in forma syllogistica: quare solùm infertur quòd illæ, vt sic dispositę, includantur in assensu conclusionis, tanquam Quo, modo iam explicato.

Ad confirmationem; Concedendum est antecedens, quòd solùm in conclusione coniungantur extremitates, nulla facta mentione medij; sed quia coniunguntur per medium: hoc est, cum actuali & formali dependentia ab eo, necesse est medium includi formaliter in tali coniunctione, quæ est assensus ipse conclusionis: verumtamẽ, quia non includitur tanquã Quod, hoc est, tanquam id cui assentiatur intellectus, per assensum conclusionis: sed tanquam Quo, id est, tanquam ratio formalis & actualis assentiendi eidem conclusioni: ideo non exprimitur, nec expressa mentio eius fit; sed nec exprimi potest absque peccato contra formam syllogisticam.

QVÆ

QVÆSTIO VII.

An habito assensu præmissarum, assentiatur intellectus conclu-, sioni in eodem instanti.

SI præmissæ disponantur debito ordine,quē postulat ars syllogistica,ac demonstratiua:*Certum est assensum maioris priùs tempore haberi posse,quàm assensus minoris,& cōclusionis habeatur:* Quia vniuersalis propositio est,sub qua subsumēda est minor, tanquam particularis: & ex vtraque inferenda conclusio : ideo non dependet ab assensu minoris,& conclusionis. 38

Certum est etiam,*quòd si non seruetur ordo disponendi præmissas, etiam assensus minoris poterit haberi priùs tempore , quàm assensus maioris,& conclusionis* : quia dum minor non subordinatur maiori,sine illa esse potest : & si ita habeatur, non est necessarium quòd statim ex ea inferatur conclusio. Gratia exempli : Priùs tempore habere potest intellectus hūc assensum maioris,Omne animal rationale est risibile, quàm habeat hunc assensum minoris, Homo est animal rationale: & hunc assensum conclusionis,Omnis homo est risibilis. Potest etiam nullo ordine seruato,priùs tempore habere secundum,quàm primum & tertium:de his igitur non potest esse dubium.

Sed solùm, *An habitis assensibus maioris,& minoris,dispositis,& ordinatis,necesse sit simul habere assensum cōclusionis:vel priùs haberi possint illi,quā habeatur iste.* Et de proprietate naturæ,certū est priùs illos haberi,quia sunt causa assensus cōclusionis:causa autem prior est natura suo effectu. Quæstio ergo procedit de prioritate temporis, An possit intellectus habere assensum maioris & minoris , dispositis in hoc instanti,& non habere in eodem assensum conclusionis : vel necesse sit , quòd in eodem instanti sequatur ex eis,& cum eis simul tempore habeatur. 39

Et videtur non esse necessariū, quòd habeatur in eodem instanti:quia intellectus nō potest simul plura intelligere, vt docet Arist.2.lib.Top.c.3.loco 33.his verbis, *Contingit enim plura scire, cogitare autem non.* Per cogitationē intelligens actualem cognitionē:sed præmissæ,& conclusio sunt plura:ergo non poterit ea simul,hoc est, in eodem instanti intelligere. Et si dicas plura quidem esse, sed habere modū vnius:in quantū ordinata sunt in eodē syllogismo.Adhuc duplex est aliud impedimentū.

Primum:quia potest habere errorem cōtrarium conclusioni, & nimis radicatū in subiecto,per plures actus:tūc ergo nō poterit statim eū expellere per assensum conclusionis:& ideò,nec statim ei assentire.Secundū:quia capacitas intellectus, per quā potest multa simul intelligere, finita est : ergo si numerus eorū quæ potest actu cōsiderare,impleatur per assensus præmissarū, non

non poterit simul habere assensum conclusionis, quousque alium dimittat.

Vera tamen sententia est, *Assensum conclusionis in eodē instanti sequi ex assensibus præmissarum.* Cuius ratio est: Quia, vt Arist. docuit c. præsenti, ex terminis eorum fit, & in eis cōtinetur virtualiter, tanquam in causa, aut tanquam arbor in semine: ideo nullum potest esse impedimentum, quin statim ex eis sequatur.

Ad testimonium Arist respondetur intelligendū esse de pluribus, vt plura sūt; hoc est, diuersa, & nullo modo inter se, vel ad tertium ordinata: nā quæ per modum vnius intelliguntur, non dicuntur plura simpliciter, sed vnum: assensus autē præmissarū, & conclusiones, per modū vnius se habent: quia in eodē syllogismo ordinati sunt, ideo simul possūt haberi ab intellectu. Cui non obstat impedimentum erroris: nā cùm fortior causa sit demonstratio, statim illum vincit atque expellit: & etiam si nimis sit radicatus, non impediet assensum conclusionis, neq; habitū scientiæ, qui per illum producitur in eodem instāti, sed permanebit simul cum eo, quousq; multiplicatis demonstrationibus omnino expellatur. Non enim repugnat, cōtrarios habitus remissos simul permanere in eodem subiecto: sicut neque cōtrarias qualitates remissas; vt calorem, & frigus. Aliud deniq; impedimentum de capacitate intellectus finita (circa quod multa verba consumit S tus c. præsenti) difficultate caret: nam licèt intellectus duo, vel quatuor tantū diuersa simul possit intelligere, & vnū, vel tria actu cōsideret: dum accedit ad constituendam demonstrationem, poterit assensus præmissarū, & conclusionis simul habere, cùm modum vnius habeant, licèt sint tres.

QVÆSTIO VIII.

An habitu assensibus præmissarum, liberum sit intellectui assentire conclusioni: vel necesse sit assensum eius habere in eodem instanti.

40 DVplex est libertas voluntatis, *Contrarietatis, & cōtradictionis*: & illa vocatur etiā libertas quoad specificationē, hæc verò libertas quoad exercitium. *Libertas contrarietatis* est posse voluntatem actum bonū & malum habere, aut intellectum assensum, vel dissensū. Et dicitur cōtrarietatis: quia actus bonus, & malus contrarij sunt; atque etiā assensus, & dissensus intellectus. Specificationis verò: quia ab obiecto speciem accipiunt actus. *Libertas* verò *contradictionis* est, posse volūtatē, vel intellectum exercere actum, vel eum suspendere: quia habere actū, & non habere, contradictoriè opponuntur. Et exercere actum, vel non exercere, denotat exercitium potentiæ. Intellectus autē, licèt radicalem quandam rationem libertatis habeat: in quantum

tum formalis libertas voluntatis originem habeat ab eo, quòd intellectus plura potest ei obiecta proponere, & ideo ipsa operari valet circa vnum, vel alterum; vt sibi placuerit, nihilominus formalem libertatem, quæ consistit in eo, quod est velle se applicare ad operandum, vel nolle operari, sola voluntas habet: à qua eam participat intellectus, in quantum potest applicari ad intelligendum: non à se, sed à voluntate; & etiam potest intelligendo diuerti, aut remoueri.

Quo supposito, quærimus; *An habitis assensibus euidentibus maioris, & minoris, possit intellectus per dependentiam à voluntate assensum conclusionis suspendere: ita vt in eodem instanti, vel non operetur, vel à voluntate diuertatur ad operandum circa aliud obiectum diuersum ab assensu conclusionis; vel omnino necessitetur ad assentiendum eidem conclusioni.*

Certum est autem necessitari, quantùm pertinet ad specificationem; ita vt non sit ei liberum assentire, aut dissentire: sed si operetur circa obiectum propositū, assentire debeat conclusioni, dissentire verò nullo modo possit; quia ex assensibus principiorum veris & necessariis, non potest, nisi assensus verus ac necessarius procedere: ergo si procedat aliquis, assensus debet esse, dissensus esse non potest. Nam sicut voluntas non potest odio prosequi bonum, vt bonum sibi repræsentatum: ita intellectus non potest dissentire vero ac necessario, vt tali sibi proposito. Quæstio igitur est: *An possit non assentire conclusioni; vel quod idem est, assensum suspendere, cessando omnino ab operatione, vel operando circa aliud.* 41

Et est prima opinio quorundam modernorum, asserentium: *Nullo modo posse intellectum suspendere assensum conclusionis, sed necessariò eum elicere.* Probant primò: Quia assensus principiorum sunt per se euidentes & necessarij, & continent virtualiter assensum conclusionis; & continentia quidem naturali, sicut semen cōtinet virtualiter arborem & arbor fructum: ergo conuincitur ab eis intellectus naturaliter, vt assentiat conclusioni: sed necessitas naturalis non subditur libertati voluntatis; vt patet in actu potentiæ nutritiuæ, quem non potest suspendere voluntas, quin cibum sibi applicatum conuertat in substātiam viuentis: ergo non poterit voluntas suspendere actum intellectus, quin statim assentiatur conclusioni. 42

Secundò: Quia sicut se habet in voluntate intentio finis ad electionem mediorum, sic se habet in intellectu assensus principiorū ad assensum conclusionis, vt D. Th. docet 1.2.q.8.art.3. & cum eo tota schola: sed certum est apud omnes, quòd posita efficaci intētione finis, & perseuerāte volūtate in ea; non potest suspendere actum electionis, sed necessitatur omnino ad eligē-

dum

dum aliquod medium pro consecutione eius: ergo habito assensu principiorum, & perseuerante in eo intellectu, non potest vllo modo suspendere actum conclusionis.

43 Secunda opinio est opposita, quòd adhuc *positis assensibus præmissarum, possit intellectus suspendere assensum conclusionis, ita vt à voluntate diuertatur ad operandum circa aliud obiectum.* Hanc sequitur iam maior pars modernorum, & continetur in doctrina D. Thom. & ideo à nobis tenenda est.

Sed vt eã explicemus simul, & probemus, duo sunt notãda, ex doctrina D. Th. ab omnibus iam recepta. Primum est, quòd *intellectus subditur voluntati*, quantum ad exercitiũ actus: hoc est, quantum ad applicationem eius ad operandum, vel remotionem ab operatione hac, vel illa: ita docet D. Th. 1. 2. q. 9. art. 1. ad 3 his verbis: *Voluntas mouet intellectum, quantum ad exercitium actus: quia & ipsum verum, quod est perfectio intellectus, continetur sub vniuersali bono, vt quoddam bonum particulare.*

44 Ex quibus deducitur hæc distinctio: *Sicut bonum est duplex: Summum, & perfectissimũ*, in quo cõtinetur omnis ratio boni, quale est Deus; & *Particulare, ac limitatum*, quale est quodlibet bonum creatum. Eodem modo *duplex est verum, Summum, & perfectissimum*, continens omnẽ rationẽ veri, vt idem met Deus: & *Particulare, ac limitatum*, quale est quodlibet verum creatũ: siue sit principiũ euidens, siue cõclusio ex eo deducta. Præterea, sicut voluntas libera est circa quodcunq; bonũ particulare, siue sit finis, siue mediũ, ita vt possit operari, & non operari circa illud: circa bonũ verò summum, perfectè cognitum: quale est Deus clarè visus à beatis, nullã habet libertatem, sed omnino necessitatur ad illud diligẽdum. Eodem modo intellectus, circa quodlibet verum particulare, liber est, per dependentiã à voluntate: ita vt possit applicari à voluntate ad operandũ circa illud, & diuerti ab operatione: sed circa summũ verum clarè sibi ostensum, nullam habet libertatem, nec potest diuerti à voluntate quin operetur circa illud. Et rationem huius reddit D. Th. Quia quodlibet verum particulare, & operatio intellectus circa illud, est etiam particulare bonũ: sed circa particulare bonum quodcunque non necessitatur volũtas, sed potest velle, & nõ velle illud; ergo liberũ est voluntati, velle applicare intellectum ad operandum circa quodcunque verum particulare; vel diuertere illum ab operãdo circa illud: non tamen circa verũ vniuersale, ac perfectissimum clarè ei ostẽsum, quale est Deus in patria. Quia omnis potẽtia naturaliter determinata est ad operãdum circa illud, quod perfectissimè continet omnem rationem sui obiecti: ita vt dum sibi offertur, nõ possit suspendere operationem: sed Deus clarè visus continet perfe-

ctissimè

ctissimè omnem rationē veri: ergo nec voluntas potest suspēdere actum propositum circa illud sibi ab intellectu, nec intellectus circa illud sibi clarè ostensum. Quia sicut est vniuersale bonū, sic operari circa illud est vniuersale bonū potentiæ: & ideo clarè illud videre intellectum, summum bonū eius est, & summum bonum voluntatis, & ita nec ipsa potest eum non diligere, nec diuertere intellectum à visione clara eiusdem.

Ex tota hac doctrina colligitur hæc ratio efficaciter probās nostram sententiam: Voluntas non necessitatur ad operādum circa aliquod particulare bonum: ergo nec intellectus circa particulare verum. Probatur consequentia; supposito, quòd intellectus subditur voluntati, quantùm ad applicationem, seu exercitium operandi: quia intellectum operari circa particulare verum, est bonum particulare eius, atque etiam bonū particulare voluntatis: ergo non necessitat voluntatem ad applicandum intellectum, vt operetur circa illud, sed liberum ei eum applicare, aut diuertere. Conclusio autem demonstrationis est verum quoddam particulare: ergo etiam habito assensu principiorum, non necessitatur voluntas ad applicandum intellectum, vt assentiatur conclusioni, sed potest eum diuertere ab assentiendo. 45

Secundò notandum est ex doctrina eiusdem D.Tho. 1 2.q. 50.art.1. & 3 deducta ex Arist. & recepta etiam ab omnibus: *Quòd potētia non est capax habitus*, nisi in ordine ad obiectum, circa quod potest operari liberè: vnde potētia omnino naturalis, nullā habens libertatem in suis operationibus; saltē ex participatione voluntatis non est capax habitus: nec potest eū acquirere, quantūuis frequenter operetur, vt patet in potētia visiua, quæ non est capax habitus ad videndū, neque potest illum acquirere, per frequentes actus visionis. Sed intellectus, per assensus principiorum, acquirit habitum, qui vocatur intellectus: & habitis assensibus principiorum, etiam acquirit habitum scientiæ, per assensum conclusionis, secundùm communem sententiam totius Scholæ: ergo aliquam habet libertatem in assensu principiorum: & eo habito, in assensu cōclusionis: minima autem libertas est, posse assentire, & assensum suspendere: ergo negari non potest, quin hanc habeat 46

Ad primum arg. oppositæ sententiæ; Concedendū est antecedens, cum consequentia: sed distinguendū consequēs, quòd conuincatur intellectus per assensum principiorū, ad assentiēdum conclusioni: nam licèt conuincatur quantū ad specificationē actus: quia non est ei liberum, si operatur circa conclusionem, elicere actum dissensus, sed necessariò assentiendū est ei: quantum ad exercitiū tamen non conuincitur: quia intel- 47

lectus

lectus non est potẽtia purè naturalis, sicut visus; nec operatur omnino ex determinatione ad vnũ, sicut ille: sed subditur imperio voluntatis, circa quodcumque particulare verum, quantum ad applicationem, vel exercitiũ: & ita potest à voluntate applicari ad assentiendum principiis, & conclusioni (quæ vera particularia sunt) & diuerti ab assensu eorum.

48 Ad secundum, Distiguendũ est antecedens: quia sic se habet in intellectu assensus principiorum, ad assensum conclusionis, sicut in voluntate intentio finis, ad electionem mediorũ, quãtum ad aliquid; sed quantum ad aliud, se habet diuerso modo. Conueniunt namque in eo, quòd sicut voluntas per se primò tendit in finẽ, & ex intentione finis mouetur ad media, sic intellectus per se primò mouetur ad assensum principiorũ, & ex assensu principiorũ mouetur ad assensum conclusionis. Differunt tamen, quòd volũtas non eligit media propter finẽ vtcũque spectatum, sed propter consecutionem eius: & ex hoc prouenit, quòd si velit perseuerare in intentione finis, non possit suspendere actum electionis, sed quamuis liberum sit ei, vnum aut alterum mediũ eligere, non possit non eligere aliquod. In intellectu verò hoc non reperitur: quia assensus conclusionis non ordinatur ad consequutionẽ alicuius finis, sed solùm habet necessitatem consequentiæ: quia virtualiter continetur in principiis, ex quibus procedit per euidentẽ consequentiã. Sed procedere, aut non procedere, depẽdet ex applicatione voluntatis ad assensum eliciendum: quæ applicatio libera est, vt probauimus, cùm sit circa verum quoddam particulare, & distinctum ab ipsismet principiis. Vnde liberum est voluntati applicare, aut diuertere intellectum ab assentiendo.

CAPVT II.

TEXT. ARISTOTELIS.

Scire autem arbitramur vnumquodque simpliciter, & non sophistico more, &c.

Breuis expositio textus.

1 Capite præcedenti docuit Aristot. *Scientiam esse, & de nouo acquiri per demonstrationem, ex præexistenti cognitione principiorum.* In hoc autem secundo capite intendit docere, quid *Scientia, & quid Demonstratio sit.* Diuiditur autem in tres partes. In prima, *Vnam definitionem scientiæ, & duplicem demonstrationis* tradit. In secunda, *Definit principium*, illudque duplici diuisione diuidit. Et in tertia, *Docet, & probat principia*, seu præmissas notiores esse conclusione.

Pluribus

Pluribus verbis definit *scire*, hoc est scientiā in concreto, ex quibus pauca hæc sumenda sunt, quibus breuis definitio assignatur, *Scire est cognoscere causam rei: & quod illius est causa, & quod non contingit aliter se habere.* Per quam solùm definit Arist. perfectissimam scientiam, quam vocat scientiam, *Propter quid* (nam de sciētia Quia, minùs perfecta, c. 10. huius libri se acturum promittit) ad quam habendam, triplicem conditionem requiri affirmat. Prima est; vt *causam conclusionis cognoscamus.* Secunda, vt *cognoscamus talem causam, non solùm secundùm cognitionem nostram esse causam; sed etiam secundùm rem*: nam dum probamus hominem esse rationalem, quia est risibilis, risibile priùs est in nostro intellectu: & ideo causa cognoscēdi rationale, sed non est causa essendi eius, verùm potius est effectus. Et ideo non habemus scientiā Propter quid, de rationali, sed solùm Quia. Tertia cōditio est, vt *cognoscamus, non solùm esse causam essendi, sed causam necessariam*: ita vt ea posita, necessariò sequatur effectus: hoc enim significatur illo verbo, *Et quod non contingit aliter se habere.* Integram definitionem breuissimè explicat Arist. dicēs: *Scire esse, per demonstrationem intelligere*: quia si vera sit demonstratio Propter quid, tres illæ conditiones reperiuntur in præmissis respectu conclusionis.

Definit deinde demonstrationem duplici definitione, quarum prima ita habet: *Demonstratio est syllogismus sciētialis*, siue syllogismus faciēs scire: & est definitio finalis: quia finis demōstrationis est, generare scientiā: & hęc sciētia genita per demōstrationem, est assensus cōclusionis eius, genitus ex præmissis. 2

Secunda definitio, *Materialis est.* Nam sicut ex fine, propter quem efficitur domus, nēpe, vt à pluuiis, aliisve temporum iniuriis nos defendat, colligimus ex quibus partibus materialib. constare debeat, nempe ex lignis, lapidibus, aliisque partibus tali modo dispositis: ita Arist. ex fine demonstrationis colligit, quibus partibus dispositis, & ordinatis, constare debeat demonstratio: quasi ita arguēs: Demonstratio ordinatur ad generandā scientiam, tāquam ad finē: ergo talis debet esse; *Vt procedat ex veris, primis, immediatis, notioribus, & prioribus, causisq; cōclusionis.* Probat singulas particulas definitionis: & primò, quod *demonstratio procedat ex veris*, hoc modo: Obiectum sciētiæ debet habere esse: ergo quod non est, non scitur: sed falsum nihil est: ergo non potest de illo esse scientia: veram igitur esse oportet conclusionem demonstrationis, cuius assensus est scientia: ergo debet procedere ex præmissis veris, tanquam ex causa. Probatur consequentia: quia falsum cùm nihil sit, non potest esse causa veri. Quòd verò demōstratio procedat *ex primis*, probat secundò: quia nisi præmissæ sint principia per se euidentia 3

formaliter: hoc est, quibus cognita significatione terminorũ, statim assentiatur intellectus: vel saltem virtualiter: si is qui demonstrationẽ facit, sciat ea reducere ad principia per se nota, per alias demonstrationes, non habebit scientiã conclusionis: nec proinde veram demonstrationem, sed Dialecticum tãtùm syllogismum, & assensum opinionis de conclusione. Probat tãdẽ tertiò quòd *ex notioribus, prioribus & causis conclusionis procedat* Quia *scire*, est rẽ per causam cognoscere: ergo præmissæ debẽt esse vera causa conclusionis, sed causa est prior & notior effectu, ergo debẽt esse priores & notiores: non solùm quo ad nos: quo pacto illud est prius, quod notius est nobis, licèt secundũ naturã sit posterius: vt effectus notior nobis est causa, & ideo prior quoad nostrã cognitionem: sed præmissæ debẽt esse priores, & notiores conclusione, ex natura rei, quod habebunt, si secundùm rẽ sint causæ eius: vt expositum est. In secun-
4 da p. c. 2. quia dixerat demonstrationem debere procedere ex primis: hoc est, ex præmissis, quæ sint principia indemonstrabilia: definit principium indemõstrabile hoc modo; *Principiũ est propositio immediata demonstrationis*. Explicat autẽ, quid sit esse propositionẽ demonstrationis, vel demonstratiuam: & quid sit esse immediatã. *Propositio, inquit, est altera pars enunciationis, vnũ de vno complẽs* Nam enũciatio diuiditur in *affirmatiuã & negatiuam*. Esse igitur propositionem demonstrationis idem est ac esse enunciationem affirmatiuam, aut negatiuam: quæ tanquã præmissa ponitur in demonstratione ad inferendã conclusionem: & ideo debet esse vera, ac necessaria: vt distinguatur à propositione Dialectica, quæ solum est probabilis: & ideo potest esse falsa. *Immediata verò propositio est qua non est alia prior*. Hoc est, quæ non habet aliam, per quam demonstrari possit, sed cui intellectus ex sola notitia terminorum assentitur.

5 Diuidit deinde principium in duo membra: nempe in *Dignitatem, & Positionem Dignitas*, seu ἀξίωμα, est propositio immediata, atque indemonstrabilis, adeò vniuersalis, & manifesta, vt eius veritas omnib. pateat: & hac fortè ratione vocatur Dignitas, quia dignum est, cui assentiãtur omnes. Et hac etiã de causa inquit Arist. *Dignitates cognoscere debere omnes, qui scientiam aliquam acquirere volunt, priusquã ad eam addiscendam accedãt*. Tales sunt: *Quodlibet est, vel non est: Totum est maius sua parte*, & similes. *Positio* verò, seu θέσις, est propositio per se nota, & indemõstrabilis, sed nec vniuersalis adeò, vt ἀξίωμα, nec cuius veritas omnibus sit manifesta: & ideo, quã nõ est necessariũ vt cognoscat prius, qui aliquã sciẽtiam addiscere incipit, sed tũc potest per se, vel a magistro eã accipere: & talia sunt omnia principia particularium scientiarum, vt definitiones. Est autem alia

differen

differentia inter *Dignitatem*, & *Positionem*, quòd *Dignitates* vix aut nunquam ingrediuntur demonstrationem, sed omnibus scientiis præsupponuntur. *Positiones* verò præmissæ demonstrationis sunt: & ideo *positiones* vocantur, quia ponuntur in demonstratione ad inferendam conclusionem.

Positionem rursus diuidit, in eam quæ *verum*, vel *falsum* continet: & hæc est propositio, quam appellant *Suppositionem*: quia sub tali dispositione ponitur in demonstratione ad inferendam conclusionem. Et in eam, quæ non continet *verum*, *nec falsum*, sed ex illa potest suppositio fieri, & dicit esse definitionem; vt animal rationale, est principium, quod vocatur definitio, ex qua potest fieri aliud principium, quod sit suppositio; vt si dicamus, Homo est animal rationale, Suppositio est; quia verum, vel falsum continet.

In tertia parte, Docet, *principia, vel præmissas demonstrationis*, 6
magis euidentes, magisque certas esse debere, quàm cõclusionem eiusdem demõstrationis. Quod probat ex communi illo axiomate: *Propter quod vnum quodque tale, & illud magis*: Vt si Petrum diligo propter Ioãnem, magis diligo Ioannem, quàm Petrum: sed conclusioni demõstrationis assentitur intellectus propter præmissas: ergo fortius ac certius assentitur præmissis: quare certiores & notiores esse debent conclusione.

QVÆSTIO I.

An secunda definitio demonstrationis sit bona.

QVæstio hæc nõ tã proponitur ad rei difficultatẽ discutiẽdam, quàm ad elucidandã definitionẽ Arist. atq; ostendẽdum exactã esse. Quod vt fiat, duo arg aduersus eam proponemus, ex quorũ solutione id fiat manifestũ. Primũ est; *Quia definitio per genus, & differẽtiã dari debet*, vel per aliquid, quod loco generis aut differẽtię ponatur: sed nihil ponitur pro genere in hac definitione, vt verba eius ostendunt, quib. ab aliis argumẽtationibus distinguatur, in nullo verò eorũ cũ eis cõuenit: ergo caret omnino genere: & ideo nõ est integra vel cõpleta.

Secundum: *Quia bona definitio, nec vnum verbũ debet habere* 7
superuacaneum: sed hæc habet plura eiusmodi: ergo nõ est bona. Probatur minor: quia demonstrationẽ procedere ex primis & prioribus, idem sunt: nam prima, & priora, idem prorsus significant: ergo redundat alterum. Præterea; Causa est prior, & notior effectu: ergo qui dicit demonstrationem procedere ex causis, dicit debere procedere ex prioribus, & notioribus: sufficeret ergo ponere in definitione particulam, ex causis; & sic duæ aliæ, nempe ex prioribus, & notioribus, videtur superfluę, totamque definitionem vitiosam efficere; Et tandem; Quòd

procedat ex primis, & ex immediatis, aut indemonstrabilibus, idem est: cùm idem sit principia demonstrationis esse prima, & esse immediata, aut indemonstrabilia: ergo aliquod horum verborum superfluum est.

Nihilominus definitionem hanc bonã esse ita probo: *Bona definitio est, per quam sufficienter explicatur natura definiti, & distinguitur à cæteris*: sed hæc duo præstat hæc definitio demonstrationis, explicans naturam demonstrationis, & eam distinguens à cæteris argumentationibus: exacta igitur cẽsenda est. Probatur minor: quia hæc definitio explicat partes, ex quibus demõstratio constare debet, nẽpe præmissas veras, necessarias: & quæ sint veræ causæ, & per se cõclusionis: & quæ sic disponãtur, vt ex eis euidenter inferatur conclusio. Et demonstratio ex his constituta, essentialiter distinguitur ab aliis specieb. argumentationis, cũ quibus conuenit in genere remoto argumentationis, & cũ syllogismo dialectico *in genere* syllogismi: quod genus subintelligitur absque dubio ab Arist. nec necessarium fuit illud expresse in definitione ponere: quia & in libris Priorum proximè antecedẽtibus, syllogismum definierat: & in prima definitione eiusdem demonstrationis, præsenti capite tradita, eundem syllogismum expressè posuit prò genere, dicens: *Demonstrationem esse syllogismum scientialem, aut facientem scire.* Quare secunda definitio his verbis debet assignari: *Demonstratio est syllogismus procedens ex veris, primis, & immediatis, notioribus, & prioribus, caussisque conclusionis*: ita vt per syllogismũ conueniat in genere immediato cum dialectico: & per eadem particulã censeantur separatæ ab ea cæteræ argumentationes, atque etiã syllogismus sophisticus: qui dum peccat in forma, non est syllogismus simpliciter: sed secundùm quid: & ideo nõ conuenit cum demonstratione in syllogismo: tanquã in genere: sed solùm analogicè: & ob eam causam sic censetur separatus: Per cæteras verò particulas definitionis distinguitur demonstratio à syllogismo Dialectico, qui ex aliis valde diuersis procedit, vt in Topicis dicetur. Et ex his manet explicata definitio demonstrationis, & solutum primum arg.

9 Ad secundũ: Negãda est minor, quòd in hac definitione aliquod verbum sit superuacaneum: quia licèt quædam eandem rem significent, singula tamẽ diuersam rationẽ eiusdem rei significant: quod satis est, vt nullum sit superfluum: Vt principia esse prima, & esse immediata, aut indemõstrabilia, diuersas rationes principiorum denotant. Principiũ namque dicitur primum in ordine ad conclusionem: quæ nõ est prima; sed à primo deriuata. Immediatum verò, aut indemonstrabile, respectu alterius medij prioris, per quod demonstrari possit, quo caret.

caret. Prima quoque dicuntur principia propter dignitatem, & priora propter causalitatem. Causa deniq; duplicem habet dignitatẽ respectu effectus, & quòd sit prior natura illo, & quòd sit notior: & licèt vna sequatur ex altera, ratione tamen distinguuntur. Quocirca nullum est verbum in definitione, quod nõ significet rationem aliquam, vel dignitatẽ principiorũ, distinctam ab ea, quam significat aliud: quod satis est, vt nullũ sit superfluum. Imò necesse fuit omnia illa verba in definitione ponere, vt omnes rationes principiorum exprimerentur: & ratio atque dignitas demonstrationis explicatiùs traderetur. Vnum tamen est notandum, quòd dum dicitur demõstrationem procedere ex causis; per causas non solùm intelligũtur illæ, ex quibus realiter procedit effectus, sed quæcunque rationes priores aliis. Nam de ente demonstrantur proprietates, aut passiones 1
eius in Metaphysica, vt quòd sit vnum, verum, & bonum: & de Deo demonstramus, quòd sit æternus, quia est immutabilis: idque per veras demonstrationes; & tamen non potest esse vera causalitas inter vnum & alterum, cùm nec sit distinctio ex natura rei: verùm sufficit prioritas rationis, quam intellectus noster inter ea ponit ad veram demonstrationem.

QVÆSTIO II.

Quotuplex sit propositio per se nota, & an omnis immediata appellanda per se nota.

Circa definitionem & diuisionem propositionis per se notę, 10
non videntur eodem modo sentire D. Th & Scot. atque ex consequenti, nec sectatores vtriusque. Nam D. Th. de veritate q. 10. ar. 12 lib. 1. contra gentes, c. 10. & 11. & 1. p. q. 2. ar. 1. sic definit propositionem per se notam: *Propositio per se nota est, cuius prædicatum includitur in ratione intrinseca subiecti*: vt homo est animal. Deinde diuidit primò propositionem per se notam, *in eam quæ est per se nota secundùm suam naturam, & non quoad nos: & in eam quæ est per se nota, etiam quoad nos. Per se nota ex natura sua, & non quoad nos*, est illa, cuius prædicatum verè est intrinsecum respectu subiecti: sed nos id ignoramus; & talis erit illa, in qua definitio nobis ignota prædicatur de suo definito. *Per se nota verò ex natura sua, & quoad nos*, erit illa cuius prædicatum verè est subiecto intrinsecum, & à nobis cognoscitur: vt homo est animal rationale.

Secundò diuidit propositionem per se notã ex natura sua, & quoad nos, in vnã, *cuius termini omnib. patet*. Et tales sunt, principia vniuersalissima, vt quodlibet est, vel non est: & totum est maius sua parte. Et in aliã, *cuius termini non omnibus sunt manifesti, sed solis sapientib.* & talis est hęc: Spiritualia nõ sunt in loco

circumscriptiuè. Hanc definitionem propositionis per se notæ, cum vtraque diuisione amplectuntur ferè omnes: Rich. in 1. d. 3. art. 1. q. 2. Duran. ibid. q. 3. Ferr. 1. lib. contra gentes, c. 10. Capreol. in 1. d. 2. art 1 & 2. Caiet. 1. p. q. 2. art. 1. & c. præsenti. Sotus c. præcedenti, q. 2. ad 9. & plures alij.

Secunda opinio Scoti opposita est; quia nec definitio ei placet, nec diuisiones recipit; sed aliam definitionem ipse assignat, prolixam, satis & obscurã, his verbis: *Propositio per se nota, quæ ex terminis proprijs, qui sunt aliquid eius, vt sunt eius; hoc est, vt sic concepti, & non propter aliquid aliud, quod sit extra terminos proprios, habet euidentem veritatem.* Vt omne totum est maius sua parte: & talem ait esse omnem propositionem per se notam: & ideo non esse diuidendam illis diuisionibus traditis à D. Thom.

11 Ex qua definitione colligit, distinctam esse propositionem, in qua prædicatur prima passio de definitione: vt animal rationale est capax disciplinæ: & in qua prædicatur de definito: vt homo est capax disciplinæ, quod multis probat argumẽtis, putans fortè contrarium hoc esse sententiæ D. Thomæ. Sed hæc argumenta omittenda sunt, quia id non negat D. Tho. vt videbimus. Scotum sequuntur Aureol. & Greg quos citat Capr. in 1. d. 2. q. 1. art. 2. qui aduersus definitionem D. Tho. sic arguunt.

Primò: Multæ sunt propositiones per se notæ in Mathematicis scientiis, in quibus prædicatum nõ est de intrinseca ratione subiecti; vt totum est maius sua parte: & à quolibet puncto in quodlibet pũctum possumus lineam ducere. Et in Philosophia naturali; Motum esse, atque etiam naturã esse: imò & hæc per se nota est: Animal rationale est capax disciplinæ: Nix est alba: Coruus est niger, Et ex opposito, aliæ sunt, in quibus prædicatũ est de intrinseca ratione subiecti: vt homo est substãtia. Animal est corpus: & tamen non sunt immediatæ, quia inter prædicatum & subiectum dantur alia prædicata media, vt patet. Ergo definitio D. Thom. ex vtraque parte probatur insufficiens.

12 Secundò arguũt contra diuisionẽ: quia propositionẽ esse per se notã nõ cõsistit in eo, quòd termini eius à nobis cognoscãtur, sed solùm in eo, ꝙ ex se habeat euidẽtem veritatẽ: & multò minus cõsistit in eo, quòd à solis sapientibus, vel ab omnib. cognoscãtur eius termini: sed solùm in eo, ꝙ per se sint cognoscibiles. Ergo diuisiones in per se notam ex natura sua, & quoad nos; & in per se notam sapientibus, vel insipiẽtibus, extra rationem propositionis per se notæ sunt: & ideo admitti nõ debẽt.

Tertiò: Quia propositio per se nota est illa, quæ ex propriis cõceptibus, a quocũque intellectu formatis, talis est: ergo omnis propositio per se nota, nobis etiã erit p se nota: & ideo malè diuiditur in per se notã ex natura sua, & quoad nos. Antecedẽs probant,

probăt, quia vel formamus proprios cõceptus eius, vel alios diuersos: si proprios, nobis erit per se nota: si diuersos, nõ erit eadẽ propositio, sed alia diuersa: ergo propositio per se nota, ex se cuilibet intellectui erit per se nota: nulla ergo dabitur per se nota, ex natura sua, quæ non sit etiam per se nota, quoad nos.

In hac re nostra sententia est, *Propositionem per se notam, definiendam esse, ac diuidendã*, vt Arist. c. præsenti definiuit ac diuisit: eius autem definitioni, ac diuisionibus magis esse conformem sententiam D. Thom. & communem, quam sententiam Scoti.

Verba Arist. sic habent: *Principiũ demonstrationis, est propositio immediata: immediata verò, quã nõ est alia prior:* Quib. per principium demonstrationis intelligit propositionem per se notã: hæc enim sola principium vocari potest: nam quæ mediata est, nõ principiũ, sed conclusio vocatur. Sic ergo definiẽda est propositio per se nota apud Arist. vt breuis, clara, & vniuersalis sit definitio: *Propositio per se nota est, inter cuius prædicatũ & subiectũ nullum datur medium, per quod à priori possit demonstrari.* In qua definitione solùm definitur propositio per se nota demonstrationis, aut demonstratiua: hoc est, necessaria, quod Arist. apertè significauit, dicens: *Principium demonstrationis esse propositionem immediatã*, quod dicimus, ad excludendas aliquas propositiones, quæ cùm verè accidentales sint & ex contingente, & non demonstratiuæ, ab aliquibus dicuntur per se notæ, atque immediatæ: vt nix est alba, superficies est colorata, & similes. 13

Ex definitione autẽ sic intellecta colligitur primò: Omnino conuerti propositionem per se notam, & immediatam, atq; indemonstrabilem: quia de vtraq; verum est, nullum eam habere medium, per quod à priori possit demonstrari. A priori autem dicimus: quia nil impedit, quominus propositio sit per se nota, & per effectum demonstretur: vt homo est animal rationale, demonstratur per illam: homo est risibilis: & nihilominus est per se nota: quia non demonstratur à priori, sed à posteriori: & hæc de definitione propositionis per se notæ. 14

Hanc Arist. diuisit quatuor diuisionibus, ex quibus tres posuit cap. præsenti, quartam verò c. sequenti Prima in *Dignitatem*. & *Positionem*. *Dignitatem* vocauit vniuersalissimã, quæ vix ingreditur scientiã, vel demonstrationem, sed quasi fundamẽtum est plurium, vel omnium scientiarum & demonstrationũ, vt quodlibet est, vel non est: totũ est maius sua parte; quæ ideo dixit necessariò debere cognosci ab his, qui aliquam sciẽtiam addiscere incipiunt. *Positionẽ* verò, quæ est propositio per se nota, non tamen vniuersalis, nec etiam, quam cognoscere debet, qui aliquam scientiam addiscere vult: sed particularis, & propria alicuius scientiæ, ex qua fiunt demonstrationes in ea, &

quæ in ipsamet scientia traditur: & tales sunt omnes definitiones, & omnia principia propria particulariũ sciẽtiarũ Hæc autem diuisio eadem est cum secunda, quam tradit D. Th. dicens, *Propositionem per se notã vnum esse, cuius termini omnibus patent:* quales sunt vniuersalissimæ, quas appellauit Arist. dignitates. Et in aliam, cuius termini non omnibus, sed sapientibus tantùm sunt manifesti: & istæ sunt, quas vocat Arist. positiones.

Secunda diuisione eam diuisit in *Positionem & suppositionem:* circa quam versabitur quæstio sequens.

15 Tertiam verò diuisionẽ satis apertè insinuauit, dũ notiora diuisit in ea, *Quæ sunt notiora natura, & quoad nos.* Ex hac enim diuisione sequitur, per se notum, aliud esse ex natura sua, & non quoad nos, aliud verò ex natura sua, & quoad nos, & ex consequẽti propositionẽ per se notã eisdẽ modis diuidi ab Arist. Et probatur hoc arg. Omnis definitio cõstituit propositionẽ per se notã cũ definito: sed plures sunt definitiones nobis incognitæ: ergo propositiones, quas constituere possunt cũ suis definitis, eiut ex natura sua per se notæ, nõ tamẽ quoad nos: imò quę demõstrari, quoad nos, poterũt, à posteriori, per aliquẽ effectu.

16 Quartam deniq; diuisionem posuit c. seq. *In per se notam positiuè,* cuius prædicatum positiuum sine medio demostratiuo cõuenit subiecto, & *In per se notam negatiuè,* cuius prædicatum negatiuũ sine medio conuenit subiecto: tales sunt propositiones, in quibus vnum prædicatũ negatur de altero: vt Substãtia non est Quantitas. Non tamen illæ, in quib. particulare genus vnius prædicamenti, aut vna species negatur de alia; vel de supremo genere alterius prædicamẽti: vt Albedo nõ est Quantitas: Linea non est color; Habitus non est Numerus: quia istæ possunt demonstrari per supremũ genus, alterius prędicamenti, negatum: vt Albedo non est quantitas: quia est qualitas: & qualitas non est quantitas: & linea non est color: quia nõ est qualitas Et vna species, vel vnum genus negatur de altero: vt substantia non est quantitas: & homo non est equus. Negationes enim istæ essentiales sunt: & ideo propositiones necessarias, atque demonstratiuas, & per se notas constituunt. Verba Arist. sunt: *sicut quædam principia sunt indemonstrabilia. Quòd sit hoc illud, & quòd sit hoc in illo: sic & quòd non erit hoc illud, nec quòd sit hoc in illo: quare, hæc quidem esse aliquid, alia autem non esse aliquid, erunt principia.*

17 Quòd verò duæ diuisiones à D. Th. assignatæ, sint cõformes primæ, ac tertiæ diuisioni, designatis ab Arist. vel potiùs quòd sint eadem, probauimus iam. Restat igitur ostendere, quòd eius definitio conformis sit definitioni Arist. à nobis ex verbis eius desumptæ. Quod sic probari potest: Definitio D. Tho. est,

Propo

Propositio per se nota est ea, cuius prædicatum includitur in ratione intrinseca subiecti. Sed propositio talis non habet medium, per quod possit à priori demonstrari, vt probabitur ex solutionibus argumentorum Scoti, & aliorum: ergo consona est definitioni Arist. Definitionem verò Scoti non reiicimus ex eo, quòd non possit reduci ad eandem: sed quia prolixa satis est, atque obscura, vt verba eius ostendunt.

Pro solutione primi arg. Duplici distinctione distinguendum est prædicatum intrinsecum Primò quidē, *in Recto*, aut *in Obliquo.* Deinde, *secundùm esse, aut secundùm causalitatē*: & in Recto nulla pars est prædicatum intrinsecum, respectu totius: quāuis secundùm esse sit ei intrinseca: sed in obliquo intrinsecum est: & hoc modo est propositio per se nota: Totum est maius sua parte. Præterea, effectus per se, atque immediatus, non est intrinsecus causæ: sed intrinsecus est ordo causalitatis inter causam proximam, & per se, atque eius effectūm, & ex consequenti, effectus ipse quodam modo est prædicatum intrinsecum, respectu causæ, ratione eiusdem ordinis intrinseci. Dum autē definit D. Thom. propositionem per se notam, cuius prædicatum est intrinsecum subiecto: quacunque ratione intrinsecum esse debere intelligit. Hoc est, aut secundùm esse, aut secundùm ordinem intrinsecum proximæ causalitatis.

Ex his respondetur ad arg. Negando antecedēs, quòd aliqua 18
sit propositio per se nota, cuius prædicatum non sit intrinsecū subiecto, aut secundùm esse, aut secundùm intrinsecum ordinē proximæ causalitatis: in recto, aut in obliquo: secundùm se, aut secundùm ordinem intrinsecum vnius ad alterum. Et cùm intrinsecus sit ordo causalitatis inter effectum & causam proximam, & per se, propositionem per se notam constituit, dum de causa prædicatur, cùm sit intrinsecum prædicatum causæ; si nō ratione sui, bene tamen ratione ordinis intrinseci. Et si non in recto, bene tamen in obliquo. Aliæ autem prædicationes accidentales, si aliquo modo sint per se notæ, non sunt propositiones demonstratiuæ, quia non sunt necessariæ. D. Th. autem solùm definit propositionem per se notam demonstratiuam: vt de Arist. etiam notum est, hanc tantùm eum difinisse.

Pro aliis denique propositionibus essentialibus, & mediatis, quas adducit idem arg. alia distinctione vtendum est; nempe, *Mediū esse duplex, Reale vel rationis, aut formale, & virtuale. Mediū reale*, dicitur illud, quod est re distinctū à prædicato, & subiecto, inter quæ ponitur medium: vt admiratiuū est mediū reale inter hominē, & risibile, & hoc etiā dicitur mediū formale. *Mediū verò rationis est*, quod solùm ratione nostra distinguitur à subiecto & prædicato, & dicitur medium virtuale: quia secun-

dùm rem, aut formam, non est distinctum ab extremis, sed secundùm nostrum intellectum plures conceptus eiusdē rei concipientem: virtute tamen, & quasi fundamentaliter contentos in re ipsa. Et quantum pertinet ad propositiones demonstratiuas; vtrumque medium constituit propositionem simpliciter mediatam, & simpliciter demonstrabilem. Probatur ex Arist. qui concedit definitionem esse medium demōstrationis: atqui Definitio solùm potest esse medium rationis, & virtuale.

Vnde sequitur, Omnes propositiones, quę possunt demōstrari per definitionem prædicati aut subiecti, esse simpliciter mediatas: vt sunt illæ, in quibus prima passio prædicatur de definito, atque etiam de definitione: quia illa potest demonstrari per definitionem subiecti; hæc verò per definitionem passionis, & etiā illa, in qua vna passio prædicatur de alia; vt admiratiuum est risibile: & etiam illæ quæ assumuntur in arg. Sed communiter dicuntur immediatæ, quia secundùm rem tales sunt.

19 Ad secundum: Distinguendum est antecedens. Nam sicut notiora, vel minùs nota dicuntur talia, & ex natura sua, & etiā in ordine ad intellectum imperfectè cognoscentem: sic etiam propositio per se nota, & licèt per accidens sit ad rationem propositionis per se notæ secundùm se sumptæ, ꝙ nō sit per se nota, quoad nos: nihilominus sumpta in communi, quasi analogicè diuiditur in propositionē per se notā natura sua, & quoad nos.

Ad tertium, negandum est antecedēs, quòd propositio per se nota sit, quæ ex propriis conceptibus à quocunque intellectu formatis, talis est: sed illa est, inter cuius prædicatum, & subiectum non datur medium, per quod à priori sit demonstrabilis: & quia hoc non est semper nobis notum de quacumq; propositione, ideo non quæcumque per se nota ex natura sua, est per se nota quoad nos. Talis autem propositionis non formamus proprios conceptus distinctos, sed confusos: & ideo nō est alia, sed eadem: non tamen per se nota nobis, quia immediationem prædicati & subiecti non cognoscimus.

QVÆSTIO III.

An nuda definitio sit principium, quod vocatur positio.

20 Definitio duobus modis considerari potest: Primo; *Secundū rationem definitionis præcisam*; vt explicat naturam definiti: vt animal rationale. Secundo; vt simul definito *coniungitur in propositione*: vt cū dicimus, homo est animal rationale. Et primo modo nuda sumitur, h. e sine definito: & de ea sic accepta quærimus, *An sit principiū demonstrationis, quod vocatur positio.* Et rationem dubitādi ex vna parte præbuit Arist. qui positionem diuisit in eam, quæ est propositio, verū aut falsum cōtinens. Et in aliam,

aliã,quæ non continet verum, aut falsum:qualis est definitio, nudè quidem accepta,& non cum definito:quia dum definito coniungitur,iam cõtinet verum aut falsum,cùm efficiat cum eo propositionem. Ex quo euidenter infertur pars affirmatiua,quòd nuda definitio sit principium, quod vocatur positio.

Sed opposita pars,quòd nõ possit esse positio,videtur probari euidenter hoc arg.à superiori ad inferius negatiuè.Quia principium diuisit Arist.in *Dignitatem*,& *Positionem*:& rursus positionẽ,in eam quæ continet verum,aut falsum:& in eã quæ nihil horũ dicit:qualis est definitio. Ex hoc ergo desumitur tale arg.Principiũ est quid superius ratione dignitatis,& positionis cùm in hæc principia specialia diuidatur:ergo euidens est talis consequẽtia à superiori ad inferius negatiuè.Definitio nõ est principiũ:ergo non est positio.Antecedẽs probatur ex definitione principij tradita ab eodẽ Arist.*Principium*,inquit,*est propositio immediata*: sed nuda definitio,non est propositio:ergo nec propositio immediata,& ex cõsequenti, nec est principiũ. 11

Plures solutiones adhibentur huic difficultati,quas cõsultò prætermitto:quia iã nemo eas curat.Solùm afferam solutionẽ D.Th.in Cõment.huius cap.quam sequuntur ferè omnes moderni:& videtur mihi necessariò admittẽda. Positionẽ duplicẽ esse, *Formalem*, *& Virtualem*. *Formalis*, est propositio.*Virtualis* verò,est definitio: quia ex ea proximè potest effici propositio, quæ sit formalis suppositio.Arist.ergo vocauit definitionẽ positionem:non quòd formalis sit positio, sed quòd sit virtualis. Et hoc etiam modo est principium, & immediata propositio.

Sed contra hãc solutionẽ est arg.Quia si hoc sufficit,vt definitio dicatur positio,etiã definitũ poterit vocari positio Probatur cõsequentia:quia sicut ex definitione adiuncta definito, potest proximè effici propositio,quæ sit formalis positio:eodẽ modo ex definito adiuncto definitioni: sed definitũ nõ potest vllo modo vocari positio,alioqui cuilibet parti poterit attribui denominatio totius:ergo nec definitio vocari potest positio,propter illã rationẽ virtualẽ. Respõdetur negando cõsequentiã:quia specialis est ratio in definitione:vt dicatur positio virtualis,quæ nõ est in definito,nec in aliis.Nam definitio ex propria natura,est medium ordinatum, per quod passiones demonstrantur de subiecto in scientia: vnde per se & proximè ordinatur ad constituendam propositionem necessariã,& per se notã: quam non potest constituere,nisi cum definito Per se etiã ponitur in scientia, tanquam fundamentum omniũ veritatum eius,& hæc est etiã specialis ratio,propter quam vocari debet positio.Et has speciales rationes considerãs Arist. meritò eam vocauit principiũ,& positionem,quæ non reperiuntur 12

in

in definito. Nam cùm non sit medium ordinatum ad demonstrandas passiones, nec per se ordinetur ad propositionem per se notam constituendam, potiùs quàm ad constituendā quamlibet aliam, non ponitur tanquam fundamentum proximum omnium veritatum eiusdem scientiæ, sed ad summum remotum. Ideo non potest vllo modo vocari positio.

QVÆSTIO IV.

An principia demonstrationis sint magis vera, quàm conclusio, & vniuersaliter, vna propositio an possit esse verior altera.

23 PRæsupponéda est definitio veritatis quam omnes recipiūt: *Veritas est adæquatio intellectus cum re, vel ad rem.* Adæquatio intellectus vocatur: quia veritas, saltem cōplexa (quam *formalē* vocare solent) primò, & formaliter reperitur in intellectu, & propositione mentali, per quam enunciat vnum de altero. In propositione verò vocali, & scripta, solùm reperitur tanquam in signo. Dum ergo intellectus ita enūciat per propositionem mentalem, sicut res se habet in se, dicitur verus: dum verò enunciat aliter, ac res se habet in se, dicitur falsus. Nam, vt sæpè Arist. repetit, ab eo quod res est, vel non est, enunciatio dicitur vera, vel falsa: vt si de Petro sedente enunciet, quòd sedet, verus est: si verò quòd stet, vel non sedeat, erit falsus. Veritas igitur consistit in adæquatione conceptus cum re ipsa: vel in adæquatione rei, vt repræsentatæ per cōceptum cum seipsa, vt est in se. Quærimus ergo: *An complexa hæc veritas suscipiat magis & minus, in ordine ad præmissas, & conclusionem*: ita vt intellectus dum assentitur præmissis, magis verus sit, quàm dum assentitur conclusioni: & ex consequenti, præmissæ in intellectu, quæ sunt propositiones mentales, sint magis veræ quàm conclusio, etiā in mente, quæ est propositio mentalis ex eis deducta: & consequenter, eadem principia, vt sunt propositiones vocales, aut scriptæ, sint veriora conclusione vocali, aut scripta. Et vniuersaliter, intellectus per vnam propositionem mentalem, an magis verus sit quàm per alteram: & propositio ipsa mentalis sit verior: atque ex consequenti, vocalis, & scripta.

24 Prima opinio: *Negat præmissas esse veriores conclusione:* & *vniuersaliter vnam propositionem esse veriorem altera.* Ita tenent ex modernis nonnulli. Probant ex intrinseca ratione veritatis Nā veritas cōsistit in adæquatione cōceptus cum reipsa repræsentata. Ita vt nunc verus sit, quando repræsentat rem, sicut se habet in se: falsus verò, cū eā alio modo repræsētat: sed adæquatio cōsistit in indiuisibili; ita vt nō possit intelligi maior, aut minor: ergo veritas propositionis etiā cōsistit in indiuisibili: ita vt non possit maior aut minor intelligi in diuersis propositionibus.

Proba

Probatur minor: quia adæquatio est quædã æqualitas conceptus repræsentãtis, cum re repræsentata: sed æqualitas cõsistit in indiuisibili: ita vt non possit esse maior, vel minor. Quia si duo corpora habent æqualẽ magnitudinẽ, ita vt neutrũ excedat alterum: tunc dicuntur æqualia: si verò vnũ excedat alterum, quãtumuis minimo excessu, nõ erunt æqualia, sed simpliciter inæqualia: ergo eodem modo vel conceptus repræsentat rem, sicut est in se, vel excedit, aut deficit, quatũlibet minimo excessu. Si primo modo se habeat, verus erit: si secundo, falsus: & cõsequenter, si propositio enunciat rem sicuti est, erit vera, si verò excedat, vel deficiat, quantumlibet parum, erit falsa: non potest igitur intelligi, quòd sit vna magis vera, quàm alia: sed eo ipso, quòd minùs vera excogitatur, erit falsa. Gratia exẽpli: Non minus verũ erit Petrum esse album, si ei albedo inhęreat, quàm esse hominem: quia non minus adæquatur vna propositio rei significatæ, quàm altera: sicut, si duo corpora sint æqualia, non erit possibile excogitare alia magis æqualia.

Secundam opinionem tenent ex modernis alij: Affirmantes *principia essa veriora conclusione: & vniuersaliter, vnam propositionem veriorem altera.* Probatur testimonio Arist. 4. Meta. tex. 18. vbi docet *aliquid esse magis verum, quàm aliud, & pariter magis falsum*, quod sic probat: Quia non æquè mentitur, qui dicit, quatuor esse quinque, ac ille, qui dicit, quatuor esse millia: ergo magis falsũ est, quod iste asserit, quàm quod ille: sed falsum, est contrariũ veritati: ergo eodem modo erit vna propositio magis vera quàm alia. Probatur consequentia: quia cõtrariorum eadem est ratio. Præterea cap. præsenti docet expresè; *conclusionem esse veram propter præmissas*: ergo præmissæ erunt magis verę: quia propter quod vnũquodq; tale, & illud magis.

Probatur deinde ratione: Quia à nemine negatur principia esse certiora, euidentiora, & magis necessaria, quàm cõclusionẽ, cùm sint per se certa, per se euidentia, per se necessaria, hoc est, sine vllo medio, sed quibus intellectus, cognita tantùm significatione terminorũ, assentitur: cõclusio verò non sit certa, euidens, aut necessaria per se, sed per aliud: hoc est, per principia, quibus mediis ei assentitur intellectus, sed magis certum, magis euidens, & magis necessariũ, est magis verum: ergo erit eodem modo magis vera. Et certè, si vna propositio non esset verior altera, non esset fides diuina magis vera, quàm scientia, aut quàm quælibet alia cognitio humana. Vnde, nec magis verum esset, quòd ens est trinus & vnus, quàm quòd paries est albus, cui inhæret albedo: quod tamen falsum est, & contra D.Th. 2.2.q.4. art.8 vbi docet; *fidem diuinam ex propria natura certiorem esse quacunque scientia nostra.*

25 Nostra sententia medium tenet inter hæc extrema, & explicatur hac distinctione: Veritas *duobus modis potest cõsiderari*. Primo, *Formaliter, ex parte essentiæ*: quæ consistit in adæquatione intellectus per conceptum, vel iudicium cum re, extrà existente, per eundem conceptum repręsentata. Secundo, *ex parte fundamenti, & causarum eius*. Fundamentum, est entitas & perfectio ipsarum rerum, circa quas versatur. Nam cùm verum sit passio entis, quæ perfectiora sunt secundùm entitatem, censentur etiam perfectiora secundùm veritatem. Causæ autem veritatis esse possunt, necessitas, infallibilitas, certitudo, atque euidentia: pondus etiam, siue momentum rationum, quibus probatur.

26 Duplici ergo conclusione respondemus. Prima, *Veritas ex parte rationis formalis, & essentialis ipsius adæquationis, in qua cõsistit, non potest esse maior in vna propositione, quàm in alia*. Secunda, *ex parte fundamenti, & causarum eius, maior esse potest, & ideo vna propositio ex hac parte magis vera, quàm altera*. Vtraque cõclusio cum distinctione adducta, continetur expresè in doctrina D. Thom. q. 1. de virtutibus, art. 9. vbi ita ait: *Cùm veritas consistat in adæquatione intellectus, & rei, si consideretur veritas secundùm rationem æqualitatis, quæ non recipit magis & minus; sic non contingit esse aliquid magis, & minus verum. Sed si consideretur ipsum esse rei, quæ est ratio veritatis, sicut dicitur in 2. Metaph. eadem est dispositio rerum in esse, & veritate: vnde quæ sunt magis entia, sunt magis vera: & propter hoc etiam in scientiis demonstratiuis magis creduntur principia, quàm conclusiones*. Et primam conclusionem nostram probat arg. primæ opinionis. Secundam verò *probant arg. opinionis secundæ*, & ideo non est necessarium illi, aut his respondere.

27 Solùm restat explicandũ, quomodo sit loquendum absolutè in hac re: An dicendũ sit absolutè; *Præmissas esse veriores conclusione: & vnam propositionem veriorem alia*: vel absolutè negandum. Respondeo; Eodem modo loquendum esse, vt loquimur in substantia. Quia sicut substãtia non habet latitudinem gradualẽ, sed consistit in indiuisibili ratio eius, ita veritas non habet latitudinẽ gradualem, sed ratio eius consistit in indiuisibili adæquationis. In substãtiis autem non dicimus vnã esse magis substantiã, quam aliam, sed id negamus absolutè, cum Arist. dicimus autem, vnã substantiam esse meliorem aut perfectiorem alia: aut secundùm maiorem perfectionem specificã, aut indiuidualem: pari ratione de veritatibus seu propositionibus veris loquẽdum est. Ita vt absolutè negandum sit, vnã propositionẽ esse veriorem altera. Concedendũ tamen, habere perfectiorem veritatem: aut essentialiter, aut indiuidualiter.

Et

Et ideo dicendum eſt;Præmiſſas perfectiorem veritatem ſpecificam continere,quam concluſionem,& vnam concluſionem, perfectiorem veritatem indiuiduale,quam alteram:quia proximior eſt principiis,a quibus ambæ deriuātur. Et eodē modò loquēdum eſt de falſitate.Quamuis perfectio non bene ad falſitatem applicetur,quæ nihil eſt,ſed loquendū eſt de illa iuxta naturam eius,eodem modo,ac loquimur de veritate:quamuis diſtinctis terminis,aut modis loquendi Hæc tamen ratio reperitur particularis in falſitate,quòd hæc , cùm ſit quaſi receſſus à veritate.præter cauſas illas,propter quas vna veritas dicitur perfectior alia:& vna propoſitio perfectiorem veritatem continere,quam alia:vna falſitas dicitur etiam maior,aut ingētior alia:& vna propoſitio continere maiorē falſitatem,quàm alia: quia magis à veritate recedit. In quo ſenſu dixit Ariſt vbi ſuprà, magis mentiri eum , qui dicit quatuor eſſe mille , quàm alium qui diceret quatuor eſſe quinque:cuius ſenſus eſt,ingentius proferre mendacium. 28

QVÆSTIO V.

An ſemper ſit neceſſarium , vtramque præmiſſam demonſtrationis certiorem eſſe concluſione.

P*Ræmiſſa demonſtrationis* in duplici differentia poſſunt eſſe. 29
Nam vel ſunt propoſitiones *Immediata*,atque indemōſtrabiles: vel *Demonſtrari poſſunt*. Quod vt intelligatur,ſciendum eſt,quòd omnes concluſiones totius ſcientiæ continētur virtualiter in principiis eiuſdē ſcientiæ,à quibus ſuo ordine procedunt,ita vt quædam proximiores ſint principiis,quam aliæ: Vnde quædam demonſtratur per alias priores:mediatas tamē, &adhuc demonſtrabiles , quouſque perueniatur ad aliquam immediatè deriuatam ex principiis.Et hinc eſt,quòd non omnes demonſtrationes habent præmiſſas immediatas,vel indemonſtrabiles:ſed plures vnam ſaltem,vel alteram,quæ demōſtrari poteſt.Gratia exēpli:Ab eſſentia hominis procedunt plu- 30
res paſſiones,vt capacitas diſciplinæ, admiratio, & riſibilitas: tali ordine,vt capacitas diſciplinæ procedat immediatè:& hac media,admiratio:media verò admiratione,riſibilitas: & iuxta hunc ordinem demonſtrantur in ſcientia de illo:prima per eſſentiam:ſecunda per primam:& tertia per ſecundam : & ideo demonſtratio illa, per quam demonſtratur prima paſſio de eſſentia,habet vtramque præmiſſam immediatam , atque indemonſtrabilem:alia verò in quibus demonſtrantur reliquę,vnā quidem præmiſſam indemonſtrabilē,& aliam quæ demōſtrari poteſt.Prima paſſio demonſtratur ſic : Omne animal rationale eſt capax diſciplinæ : Omnis homo eſt animal rationale: ergo

ergo Omnis homo est capax disciplinæ. Cuius demonstrationis vtraque præmissa est immediata, maior quidẽ, in qua prædicatur prima passio de essentia: & minor, in qua prædicatur definitio de definito. Sed in sequente demonstratione per primam demonstratur passio secunda: Quidquid est capax disciplinæ: est admiratiuum: Omnis homo est capax disciplinæ: ergo Omnis homo est admiratiuus. Cuius maior, est propositio immediata, in qua vna passio immediata prædicatur de altera: minor verò demonstrari potest.

31 His expositis, vnum præsupponit quæstio, & alterũ quærit. Præsupponit quidem, *præmissas esse certiores conclusione in communi.* Quod nõ solùm est assertum ab Aristotele, sed expresse probatum: quia certitudo conclusionis deriuatur à præmissis: & ideo certiores esse oportet. Quod præsertim verum est, ac necessarium, dum præmissæ sunt propositiones immediatæ: nam illæ ex se, & à se habent certitudinem: conclusio verò, nõ ex se, neque à se, sed deriuatam ab eis: at magis certum est, quod à se habet certitudinem, quàm quod habet ab alio: ergo præmissæ immediatæ certiores sunt conclusione. Quæstio igitur solùm potest esse de præmissis demonstrabilibus, *An ista etiam debeant esse certiores conclusione?* ita vt dum demonstratio habet vnam immediatam, & alteram demonstrabilem, sufficiat conclusionem esse minus certam, quàm illam; & possit esse æqualis in certitudine cum altera: vel necesse sit, etiam esse minus certam, quàm præmissam demonstrabilem.

32 Et prima opinio tenet; Hoc non esse necessarium, sed *posse esse conclusionem æqualiter certam cum præmissa demonstrabili.* Ita tenent moderni quidam. Et probant testimonio Arist. in fine huius cap. vbi non dixit necessarium esse magis credere omnibus principiis, quàm conclusioni, sed *aut omnibus, aut aliquibus:* Sentit ergo habere conclusionem æqualem certitudinem cum aliquo eorum.

Probãt deinde ratione: Quia si præmissæ debent semper esse certiores conclusione, maximè propter rationẽ Arist. nempe propter quod vnumquodque tale, & illud magis: sed hæc non probat, nisi in causis æquiuocis, non in vniuocis: ergo nõ probat de omnibus præmissis, sed solùm de immediatis. Probatur cõsequẽtia: quia solùm præmissæ immediatæ sunt causæ æquiuocæ cõclusionis, quia differunt specie ab illa: præmissa verò demõstrabilis, cùm sit assensus scientificus, eiusdem speciei est cũ conclusione: & ideo nõ potest esse causa æquiuoca eius, sed vniuoca semper erit. Vnde non erit necessariũ, quòd sit certior conclusione. Minorẽ verò probant: quia effectus causæ vniuocæ, æqualis perfectionis est cum ea; vt patet in homine generante, & genito.
Secundò

Secundò potest probari: Quia conclusiones eiusdē scientiæ 33
deriuātur ab eisdem principiis: ergo æqualē habent certitudinem ab eis deriuatā: sed sæpè contingit conclusionem, & præmissam demōstrabilem, pertinere ad eādem scientiam; vt ostēdit secunda demonstratio à nobis adducta in principio huius quęstionis: ergo habebit æqualem certitudinem cum ea. Quod firmiùs probari potest in demonstrationibus Theologicis, in quibus conclusio procedit ex vna præmissa pertinente ad fidē diuinam, & ex altera pertinente ad Philosophiam naturalem: vt ostenditur in hac: Omnis homo est risibilis: Christus est homo: ergo Christus est risibilis. Tūc ergo vel conclusio pertinet ad fidem diuinam, vel ad habitū scientiæ Theologicæ: & vtroque modo est certior præmissa euidenti: Quia fides diuina certior est scientia. Igitur id etiā, quod à fide diuina deriuatur, certius erit: illa ergo conclusio, Christus est risibilis, certior est, quocunque modo accipiatur, maiore pręmissa, nempe, Omnis homo est risibilis; quare nō solùm cōclusio æqualē potest habere certitudinē cum altera præmissarū, seu aliquādo maiorē.

Nostra sententia est: *Vtramque præmissam semper, & necessariò esse certiorem conclusione: ita vt nullo casu possit habere æqualem certitudinem cum aliqua earum.* Et hæc est magis communis inter modernos.

Probatur duplici arg. Primo: Quia in demonstratione propter quid (de qua loquimur) præmissa demonstrabilis agit in virtute principiorū, a quib. proximiùs deriuatur, quàm conclusio: cùm hæc deriuetur mediāte illa: ergo maiorem habebit certitudinem. Probatur euidenter consequentia: quia quo effectus proximiùs deriuatur à causa, eo perfectiùs participat virtutem eius: præsertim comparatione alterius effectus, à quo non nisi illo mediante participatur.

Secundo: Quia præmissæ, quæcunq; illæ sint, continēt vnionem extremitatū cum medio: conclusio verò continet vnionē earumdem extremitatum inter sese, media vnione earum cum medio, tanquā ratione formali, ac totali; propter quā vniūtur inter se: ergo prior vnio, à qua totaliter depēdet secūda, fortior est, cùm sit immediatior: sed fortiorem esse vnionē extremitatum cū medio, est certiores esse præmissas: ergo maior certitudo prouenit eis ex natura demōstrationis. Quare repugnat cōclusionem habere æqualem certitudinem cum aliqua earum. 34

Ad testimonium Arist. respondet D. Thom. in Commentariis illius, non dixisse, *omnia principia certiora esse conclusione, sed saltem aliqua*: quia licèt ex virtute demonstrationis semper sit vtraque præmissa certior, contingit tamen aliquando conclusionem habere aliam certitudinem experiētiæ, pręter eam, quā

à præmissis participat, ratione cuius habebit æquale certitudinem cum aliqua præmissarũ: vt dum quòd luna nũc eclipsetur, experientia sensuum cognoscimus: & ideo non est minùs nobis certa, quam quòd terra interponatur inter eam, & solem, per quam demonstratur à priori: tamen per accidens contingit hoc: & ideo non tollit, quin per se, & ex virtute demonstrationis semper sit vtraque præmissa certior conclusione.

35 Primum arg. petit expositionem illius vniuersalis axiomatis: *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis.* Vt constet in quo sensu verum sit: & cur ab Arist. adductum; ad probandum præmissas debere esse certiores conclusione. Et an ex illo efficaciter probetur. Plures ac variæ expositiones eius adducũtur à diuersis interpretib. Plures etiã, & diuersas conditiones requiruntur ad veritatem eius, quas molestum esset referre. Nos igitur tres conditiones requisitas esse dicimus, vt verũ sit: quarum duas posuit ipsemet Arist. 4. lib. Met. tex. 4. idem met axioma referens his verbis: *Vnumquodque autem maximè tale est, præ cæteris; cuius causa nomine & ratione eidem conuenit: sic ignis est caludissimus, quòd cæteris caloris causa sit.* Quibus primò asserit, *prædicatum debere conuenire pluribus formaliter*: & vni eorũ per se primò, aliis verò per participationẽ eius, & non aliunde. Secundò: *Eidem primò, & cæteris nomine, & ratione*, hoc est vniuocè: & ideo essentialiter. Tertiam conditionem posuit D. Th. 1. p. q. 87. art. 2. ad 3. quòd in eodem ordine causarum contineãtur; hoc est, in eodẽ genere causæ efficiẽtis, vel finalis, aut quouis alio. Ita vt si illud cui per se primò prædicatum cõuenit, sit finis, cætera sint media ad ipsum ordinata: & si illud sit efficiẽs, cætera sint quasi effectus ab ipso procedentes. His igitur trib. conditionibus concurrentibus verum est, ac necessarium illud axioma, *Propter quod vnumquodque tale & illud magis tale.* Cuius sensus est: Si aliquid conuenit multis, & vni eorum per se primo: quod ideo dicitur maximè tale, aliis verò propter ipsum, necesse est magis conuenire primo, quàm cæteris. Nec potest dari aliquis casus, in quo oppositum contingat.

Ex eodem axiomate efficax deduxit arg. Arist. ad probandũ, certiores, euidentiores, magis necessarias esse, perfectiorémq; veritatem continere præmissas, quàm conclusionem: quia tam illis quàm huic conuenit formaliter certitudo, euidentia, necessitas, atque veritas: & omnes continentur in eodem ordine causæ efficientis: præmissis etiam cõueniunt hæc, per se primò: conclusioni verò, vt conclusio demonstrationis est solùm propter præmissas, non aliunde: ideo euidenter infertur, quòd magis aut perfectiùs eis conueniant.

36 Ad formã etiam arg. Neganda est consequẽtia, quòd solùm

tenear

teneat verũ prædictum axioma in causis æquiuocis: & negandũ est, quòd solùm probet de præmissis immediatis, & non de demonstrabilibus. Nam licèt primò probet de illis, consequẽter tamen etiam probat de his: quia præmissæ demõstrabiles, non sunt causa conclusionis ex propria virtute, aut secundùm se, sed virtute principiorum, à quibus deriuantur, & vt ab eis deriuantur: cuius euidens signum est, quòd si is qui demõstrationem constituit, nesciat eas reducere ad prima principia, per euidentes demonstrationes: non efficiet demonstrationẽ, nec habebit scientiam conclusionis: sed efficiet argumentum probabile, generans opinionem. Vnde sequitur, prima principia virtualiter, & vt talia, esse causam conclusionis. Et ideo per se primò, secundùm eandem rationem virtualem, conuenire eis veritatem, necessitatem, certitudinem, & euidentiam, conclusioni verò solùm propter illa: & propterea illis perfectius.

Ad secundũ: neganda est consequentia, quòd æqualẽ habeat certitudinem conclusio cũ præmissis demonstrabilibus; quia omnes deriuãtur ab eisdẽ principiis, nam nõ deriuantur æquè proximè: ideo non æqualiter participant certitudinem principiorum, sed perfectius illæ: quia magis propriè deriuantur.

Vltimum quod additur in eo secundo arg tangit demõstrationes sciẽtiæ Theologicæ, quæ procedũt ex vna præmissa diuinæ fidei, & ex altera euidenti: & aliquando ex vtraq. de fide, per consequentiam euidentem. In quibus dicimus, conuincere rationẽ Arist. quòd *ambæ præmissæ sint certiores cõclusione*. Quod præterea probatur ex communi alio axiomate in scholis recepto: *Conclusio sequitur debiliorẽ partẽ præmissarũ*: ergo si vna, vel ambæ sint fidei diuinæ, cùm diuina fides sit obscura, nõ poterit esse euidẽs cõclusio: imò neq; habere candẽ certitudinẽ fidei, obscura quoq; erit. Et si vtraq; præmissa sit diuinæ fidei, conclusio obscura erit, & minus certa vtraq; præmissa. Cuius ratio est: quia præmissæ fidei nõ cõcurrunt in demõstratione Theologica ad inferendã conclusionem, nisi media demõstratione: ergo certitudo earũ modificatur per certitudinem consequẽtiæ, quæ nõ potest esse, nisi naturalis: vnde nec poterũt producere conclusionẽ perfectiorem in certitudine, quàm sit perfectio certitudinis naturalis Sed hæc est minor certitudine diuinæ fidei: ergo minorem habebit certitudinem cõclusio, quàm præmissæ. Et si altera præmissarum sit certa, certitudine Philosophica, minorẽ habebit certitudinẽ conclusio. Et si cõtingeret, quòd altera pręmissarũ esset solùm probabilis, nõ posset esse certa cõclusio, sed probabilis tãtùm. Probatur hæc omnia duab. illis rationibus; quib. probatũ est, pręmissas perfectiores esse debere conclusione, in veritate, in certitudine, necessitate, 37

atque euidentia, & in cæteris omnibus. Ex quo deductum est hoc idem axioma: Conclusio sequitur debiliorem partem præmissarum: cuius sensus est, nullam posse habere perfectionem æqualem cum præmissis, sed quidquid imperfectionis est in eis, manifestari debet in conclusione.

58 Ex quibus infero: Conclusionē demonstrationis Theologicæ non pertinere ad habitū fidei diuinæ, vt quibusdā modernis placuit: sed ad habitum scientiæ Theologicæ. Quod hac ratione probo; Habitus fidei diuinæ solùm innititur testimonio, aut reuelationi diuinæ: & immediatè ei innititur, nō discursui, aut ratiocinationi, seu demonstrationi: sed conclusio demonstrationis Theologicæ innititur immediatè discursui, aut demonstrationi, per quā deducitur ex præmissis, & non testimonio: aut reuelationi immediatè: ergo nō pertinet ad habitum diuinæ fidei, sed scientiæ Theologicæ. Minorē licèt satis per se certam, probo: quia si vtraque præmissa syllogismi sit diuinæ fidei, vel altera euidens euidentia naturali, & syllogismus solùm probabilis, certū est, cōclusionē solùm esse probabilem: hoc est, nec scientiam, nec fidem diuinam, sed opinionem: ergo non causatur à præmissis secundùm se, sed vt modificatis per certitudinē demonstrationis: huic ergo innititur proximè conclusio, & non testimonio, aut reuelationi diuinę.

59 Et ex his respondetur ad argumentū; conclusionem demōstrationis Theologicæ nec pertinere ad fidē diuinā, neque ad scientiam naturalem, sed ad scientiam Theologicam imperfectam, & obscurā: vnde fit, imperfectiorem esse, & minus certā vtraq; præmissa. Cōcedimus ergo, quòd fides diuina sit certior scientia: negamus tamē, quòd conclusio ab ea deriuata, sit etiā certior scientia: nā conclusio ab ea deriuata non habet maiorem certitudinem, quàm sit certitudo consequentiæ, vel illationis, per quam modificantur præmissæ ad inferendam conclusionem: in illatione verò, aut syllogismo, perfectius esse habent præmissæ, quàm conclusio in certitudine, euidentia, necessitate, ac veritate, vt probauimus: & ideo impossibile est, conclusionem esse æqualem in his cum altera præmissarum.

CAPVT IV.

TEXT. ARISTOTELIS.

Quoniam autem impossibile aliter se habere, cuius est scientia simpliciter, necessarium vtique fuerit scibile, &c.

Breuis expositio textus.

1 INtentum Arist. in præsenti cap. est, docere quales debeāt esse propositiones, ex quibus demonstratio cōponitur. Diuiditur autem

autem in duas partes. In prima proponit hâc conclusionē vniuersalem; *Scientiam, qua per demonstrationem generatur, esse de rebus necessariis*: & ex ea colligit demonstrationem debere procedere, aut componi ex propositionibus necessariis. In secunda parte ponit *tres conditiones, quas habere debent propositiones*, vt ita sint necessariæ, quòd ex eis possit componi demōstratio. Conclusio quam proponit, est: *Scientia, qua est conclusio demonstrationis, debet esse de rebus necessariis*. Quam sic probat: Conclusionem demonstrationis scimus ex principiis quæ sunt propositiones immediatæ; ergo non potest aliter se habere: sed quod non potest aliter se habere, est necessarium: ergo conclusio demōstrationis est necessaria. Probatur prima consequentia: nam cætera per se patēt. *Scire*, est rem per causam cognoscere: & quod illius est causa: & non potest aliter se habere: ergo non solùm sciētia, sed id quod dicitur, nempe obiectum circa quod versatur, non possunt aliter se habere, quod est esse necessaria: cùm necessariū sic definiatur, quod non potest aliter se habere.

Ex hoc infert, quòd demonstratio debeat componi, aut procedere ex propositionibus necessariis. Quod sic potest probari: Conclusio demonstrationis, quæ est sciētia, est necessaria, & de rebus necessariis, & procedit ex præmissis, tanquam ex causis: ergo præmissæ, ex quibus componitur demōstratio, non solùm veræ, sed necessariæ debent esse. Probatur consequentia: quia licèt ex præmissis falsis contingat colligi conclusionem veram, & ex non necessariis necessariam: tamen id fit, non tanquam ex causis, sed virtute dispositionis syllogisticæ. alioqui effectus esset nobilior sua causa, quod est impossibile.

In secunda parte *proponit tres conditiones, quas habere debēt propositiones*, vt ita sint necessariæ, quod ex eis componi possit demonstratio. Quarum prima est, vt *sint de omni*. Hoc est, vt prædicatum in eis dicatur de quolibet cōtento sub subiecto, & pro quolibet tēpore. Defectu primi, hæc propositio non est de omni: Omnis homo disputat: quia plures sunt, de quibus non verificatur prædicatum. Defectu secundi, neque ista est de omni: Omnis homo vigilat: quia licèt prædicatum dicatur de quolibet contento sub subiecto, non tamen pro quolibet tempore: sed pro certo quodam ac determinato. Hęc verò: Omnis homo est coloratus, est de omni: quia habet vtrumque, vt per se patet.

Secunda cōditio est: *Quod propositiones sint per se*: ideo, vt eam explicet, diuidit *per se* in quatuor modos. Primus modus *per se* est, quando *Prædicatum pertinet ad essentiam subiecti*: quia vel est definitio eius, vel pars definitionis: vnde istæ omnes propositiones sunt in primo modo per se: homo est animal: homo est rationalis: homo est animal rationale.

Secundus modus est, *quãdo ex opposito, Subiectũ pertinet ad defenitionem prædicati*, vt homo est admiratiuus, homo est risibilis.

3 Tertius modus, *non est prædicandi, sed essendi*, & illud dicitur per se hoc modo, q; per se subsistit, & non inhæret alteri, tanquã accidens: & iste est modus proprius prædicamenti substantiæ. Quartus modus est, *per se causandi*, quando prædicatur effectus de sua causa per se. *Effectus per se* dicitur, qui sequitur ex propria virtute causæ, & non aliunde: hoc est, non casu, aut fortuna: quia effectus casuales, & fortuiti, qui non sequuntur ex virtute causæ; sed ex quodam concursu casuali, aut per accidens, non dicuntur effectus per se, sed per accidens: vnde propositio hæc: Fodiens terram inuenit thesaurum, nõ est per se. At verò per se sunt istæ, in hoc quarto modo: Iugulatus interiit: Ædificator ædificat. Ex his igitur quatuor modis per se, duo priores sunt per se prædicandi, tertius per se essendi, quartus per se causandi: & vt propositiones sint aptæ ad demonstrationem, necesse est sint per se in primo, secundo, aut quarto modo.

Tertia conditio est ceu terminus, *vt vniuersaliter prædicetur*: quod sic definit Arist. *Vniuersale autẽ dico, quod vtique & de omni sit, & per se, & secundùm quod ipsum.* Quæ definitio triplicẽ conditionẽ cõtinet, quã habere debet propositio, vt in ea prædicatum dicatur vniuersaliter de subiecto. Prima est, *quòd dicatur de omni*: & defectu huius conditionis, in hac nõ dicitur prædicatũ vniuersaliter, homo vigilat, quia non dicitur de omni. Defectu secundæ conditionis, neq; in hac dicitur vniuersaliter prædicatũ de subiecto: Homo est coloratus: quia nec dicitur per se. Defectu quoque tertiæ, non dicitur in hac vniuersaliter. homo est sensibilis: quia sensibile non conuenit homini secundùm quod ipsum: hoc est, in quantum homo est: sed, in quantũ est animal. Conuenire enim prædicatum subiecto, secũdùm quod ipsum, idem videtur esse, ac conuenire illi, in quãtum tale est: hoc est, non secundùm rationem communem, sed secũdùm propriam.

QVÆSTIO I.

An demonstratio debeat procedere ex necessariis.

4 TRia proponam arg. quibus videtur probari, non omnẽ demonstrationem procedere ex necessariis. Primum sit: Hæc est vera demonstratio propter quid: Quotiescunque terra interponitur inter solem, & lunam, sequitur eclipsis: sed dum duo hæc astra ad talem punctũ perueniunt, interponitur terra inter vtrumque: ergo eclipsis sequitur. Minor verò nõ est necessaria, sed contingens. Quia quòd ad talem punctum perueniant, vel non, accidentale omnino est naturæ eorũ, cùm possit eis adesse, & abesse præter corruptionem: ergo non omnis demonstratio constat

constat ex propositionibus necessariis.

Secundum; Quia hæc etiam est vera, & propria demõstratio: Omne album est disgregatiuũ visus: sed corpus habens albedinem, est album: ergo est disgregatiuũ visus. Et tamen minor nõ est necessaria, sed contingẽs: quia contingens est, quòd corpus habeat albedinem, & quod sit albũ: vnde neq; etiam conclusio necessaria est: quia sicut non est necessarium corpus esse albũ, ita neq; est necesse, quòd cùm sit album, sit etiam disgregatiuũ visus: ergo non omnis demonstratio procedit ex necessariis.

Tertium; Quia *necessarium est, quod non potest aliter se habere*: 5
sed in Philosophia naturali, & morali, dátur multę propositiones demõstratiuæ, multæ etiã cõclusiones demõstratiuæ, quæ possunt aliter se habere: & aliquãdo aliter se habẽt: vt quòd futuræ sint pluuiæ in hyeme, & calores vigebunt æstate: ergo non omnes demonstrationes procedere debent ex necessariis.

Sententia tamen Arist. vniuersaliter vera est, & tenenda, *quòd non possit vlla demonstratio procedere, ex propositionibus contingentibus, aut non necessariis*. Quod hac ratione, deducta ex doctrina eius, euidenter probatur: Conclusio cuiuslibet demonstrationis, est scientia: sed scientia habetur per causam necessariam, vt cõstat ex definitione eius: quæ talis est: *Scire, est rem per causam cognoscere: & quod illius est causa: & quod non potest aliter se habere, quin ea posita sequatur effectus*: ergo debet procedere ex necessariis. Probatur consequentia: quia præmissæ ex quibus procedit, sunt causa per se, & necessaria conclusionis: ergo debent esse necessariæ.

6 Ad primum arg. diuersis modis respondetur. Nam Venetus c. præsenti respõdet, non demonstrari lunã eclipsari actu, sed potentia, vel aptitudine: hoc est, non demonstrari, quòd eclipsetur, sed quòd eclipsabilis. Et licèt actu eclipsari non sit necessarium, esse tamen eclipsabilem necessarium est: & pari ratione, licèt non sit necessarium, quòd ad talem punctum ipsa, & Sol perueniant, tamen quòd peruenire possint, necessarium est. Vnde propositiones illius demonstrationis ita sumptæ, necessariæ sunt. Hæc tamen solutio falsa est propter duo.

Primum: quia Astrologi non solùm demonstrant lunam esse eclipsabilẽ, sed tali die, tali hora, & tali puncto eclipsandã esse: ergo secundũ actũ accipi debẽt propositiones illius demõstrationis. Secundũ: quia causa per se, & effectus per se, non solũ secũdùm aptitudinem, sed etiã secundùm actum constituũt propositionẽ per se, in quarto modo: ergo secũdùm actum constituũt propositionẽ necessariã. Probatur consequẽtia: quia omnis propositio per se, est necessaria apud Arist. & apud omnes.

Ideo est secunda solutio aliorũ modernorũ; Quòd demon- 7

 stratio

stratio illa nõ procedit de hac luna, & de hoc sole, vt singularibus, sed secúdùm rationem communẽ, & specificam, aut genericam eorum: quam cõstat multis possibilibus esse communẽ: nam plures possunt soles, plures etiã lunæ à Deo fieri. Licèt ergo contingens sit, quòd Sol iste, & hæc Luna ad talem pũctum perueniãt, tamẽ quòd Soli, & Lunę, vt sic cõueniat, non est cõtingens, sed necessarium. Sed hæc etiam solutio, aut nihil dicit, aut non est minùs falsa quam præcedẽs. Quod ita probo, quia vel ad talẽ punctum peruenire, & eclipsari, accipiuntur secundum actum; vel secundum potentiam; si secundum actum, eo ipso, quòd sunt prædicata accidẽtalia, & contingẽtia, respectu horum indiuiduorũ, euidẽter probatur esse accidẽtalia respectu speciei: nam si albedo contingẽter inest Petro; euidẽter sequitur, contingẽter inesse homini, & animali: ergo si prædicata illa contingenter insunt isti soli, & huic lunæ: contingenter etiam conuenire debent soli, & lunæ, sub ratione cõmuni, aut specifica acceptis. Et prçterea effectus per se non solùm in cõmuni, sed etiam in singulari prædicatur per se, & necessariò de sua causa, etiam in singulari, & actu accepta; vt ostendunt propositiones istæ: Iugulatus interiit: Ædificator ædificat.

Nostra igitur sentẽtia duo asserit Primũ: Demonstrationem illã per se primò procedere de sole, & luna secũdùm rationem cõmunẽ: vel certè de cõmuni ipsa ratione, & specifica. Nihilominus etiã de hoc sole & hac luna, per applicationem. Quemadmodũ passio demonstrata de specie, applicari potest ad hoc, vel illud indiuiduũ: vt si de homine demõstramus, quòd sit risibilis, eãdem demonstrationẽ possumus applicare Petro, sumpto pro minori extremitate, ac dicere: Omne animal rationale est risibile: Petrus est animal rationale: ergo Petrus est risibilis. Ita ergo, quòd ad talem punctũ perueniant sol, & luna, & hæc eclipsetur per interpositionem terrę, de rationẽ eorũ communi demõstratur primò, at per applicationem, de his singularib.

7 Secundò dicimus: non secundùm potentiam, sed secundùm actum demõstrari eclipsim, per actualẽ interpositionem terrę: & nihilominus vtramq; positionem esse per se. Non quidem in primo, aut secũdo modo, sed in quarto. & ideo sicut sunt per se, perseitate causalitatis, sic etiam sunt necessariæ, necessitate causalitatis. Nã prædicatũ duobus modis potest comparari ad subiectum, vel prædicari de illo, atq; ei conuenire, aut secũdùm rationem essendi vel inhærẽdi, aut secũdùm rationẽ causandi. Et secundùm primam rationem sumuntur in propositionibus primi, & secũdi modi per se. Iuxta secundã verò, in propositionibus quarti modi: Quia primus, & secũdus modus, sunt modi per se prędicandi, tertius per se essendi, & 4. per se causandi; vt docuit

docuit Arist. Vnde intelligitur, quòd si propositiones quarti modi accipiantur in ratione prædicandi, nulla ferè erit per se, sed omnes erunt per accidens: vt patet in his; Iugulatus interiit: Ædificator ædificat. Actu enim ædificare, accidit planè ædificatori, & de illo prædicatur prædicatione quinti prædicabilis; vt constat: sed in ratione causandi, per se sunt: quia effectus per se, etiam secundùm actum, per se prædicatur de sua causa, actu causante, perseitate causandi.

Ad formam igitur arg. Distinguenda est minor: Quia solem & lunã ad talem punctum peruenire; vt interpositio terræ sequatur: per se eis conuenit perseitate causandi: & eodẽ modo per se sequitur ex interpositione eclipsis: nã impossibile est rẽ aliter se habere, quin ex motu horũ astrorũ sequatur, quòd ad talẽ punctũ non perueniant, & vbi peruenerint quòd nõ eueniat eclipsis lunæ. Si ergo in ratione causandi sumãtur, necessariæ sunt propositiones: & ita sumũtur hìc: Si verò in ratione essendi, vel prædicãdi, non sunt necessariæ, sed accidentales, & cõtingentes. Verùm non accipiũtur hoc modo. Pro solutione aliorũ argumentorum notandũ est, propositionem necessariã esse, quæ enunciat rem necessariã: hoc est, quæ nõ potest aliter se habere. Sed rem esse necessariam, duobus modis contingit: *Simpliciter*, vel *ex suppositione*. *Necessarium simpliciter*, est illud, quod ex propria natura tale est; vt non possit nõ esse: vt quòd homo sit animal, vel rationalis. *Necessariũ verò ex suppositione*, quod ex propria natura potest non esse, aut nõ esse tale: vt corpus disgregare visum, nõ est necessariũ secundùm naturã corporis, sed contingens: ex suppositione verò, quòd sit album, necessarium est. Præterea *necessarium simpliciter*, adhuc triplex. 8

Primũ, ***quod nullo modo potest non esse, sed implicat contradictionem, quòd nõ sit***, vt hominẽ esse animal, vel rationale. Secundũ, ***quod non potest non esse, per virtutem naturalem causarum, benè tamen potest per supernaturalem Dei***: vt quòd ignis sit calidus, vel homo sit risibilis. Nam per potẽtiam supernaturalem Dei separari potest calor ab igne, & risibilitas ab homine. Tertiũ, ***quod non potest non esse, per virtutem naturalem causarum, vt plurimum; quamuis rarò possit per eandem virtutem non esse.***

Et secũdùm hos quatuor modos necessarij, distinguẽdi sunt quatuor alij modi propositionũ necessariarũ: dicendũque, demõstrationẽ debere procedere ex necessariis propositionibus, vno, vel alio modo: sed perfectior erit, si procedat ex propositionib. necessaris simpliciter, quam si solùm procedat ex propositionib. necessariis ex suppositione: & perfectissima, si procedat ex necessariis simpliciter, iuxta primũ modũ: minus perfecta, si iuxta secundùm: imperfectissima verò, si iuxta tertium. 9

Et ideo demonstrationes Philosophiæ naturalis, & moralis; ex quibus plures constant propositionibus, quæ solùm, vt plurimum veræ sunt, imperfectissimæ censentur: & scientiæ ipsæ infimum locum certitudinis inter omnes tenent.

10 Ex his ergo solutum est secundum, & tertium arg. Nam licèt demonstrationes illæ non procedant ex necessariis simpliciter, tamẽ procedũt ex talibus ex suppositione, vt ea quæ adducitur in secundo argumento: vel si ex necessariis simpliciter, non tamen semper euenientibus, sed vt plurimum tantùm. Sufficit autem aliquo modorum istorũ procedere ex necessariis. Et quòd sufficiat procedere ex necessariis, vt plurimùm eueniẽtibus, docuit expressè Arist. c. 24 huius primi libri, & recipiũt id omnes: quia omnes recipiunt vtramque Philosophiam pro vera scientia, & meritò; quia necessarium reputatur, quod vt plurimùm euenit, necessitate naturali, aut morali: ergo obiectum scientiæ esse potest. Nec est periculum errandi in tali modo demonstrãdi: quia non demonstratur effectum semper euenire, sed vt substat virtuti, aut modo operandi causarum: hoc autem deficere non potest: ideo nec erroris periculo se exponit ita procedens. Quòd verò sufficiat propositiones esse necessarias ex suppositione, probatur: quia sic acceptæ non possunt aliter se habere: quare cùm in tali processu demonstrandi sic accipiantur, conclusionem euidenter inferunt: quæ vt substat præmissis, non potest aliter se habere: & ideo scientifica est, atque necessaria.

QVÆSTIO II.

An demonstratio debeat constare ex propositionibus, de omni, per se, & vniuersaliter.

11 TRia propono argumenta aduersus hos tres terminos; vt eorum occasione explicentur singuli. Primum erit, *aduersus primum terminum de omni.* Quòd propositiones singulares necessariæ, atque per se, possunt demõstrationem cõponere, & tamen non sunt de omni: ergo non omnes propositiones demõstratiuæ debent esse de omni. Maior satis est per se manifesta, cùm in Philosophia demonstretur de Deo, quòd sit, & quòd sit vnus: nec solùm à posteriori, vel demonstratione, Quia, sed etiã demõstratione, Propter quid, demõstrare possumus de eo, quòd sit æternus, quia est immutabilis. Et de Christo Domino demõstrãtur plura in Theologia, suppositis principiis fidei: quæ omnia non possunt nisi per propositiones singulares demõstrari. Nam cùm Deus & Christus sint termini singulares, nõ possunt ex eis fieri nisi propositiones singulares. Minor verò, quòd tales propositiones nõ sint de omni, euidẽs est, cũ repugnet propositionem esse de omni, & nõ esse vniuersalẽ: quo modo enim in pro

in propositione singulari conuenire potest prædicatum cuilibet contento sub subiecto, & pro quolibet tempore, cùm nihil sub subiecto singulari contineatur?

Secundum arg. *contra primum & secundum modum per se*, hac ratione: Primus modus per se est, quando prædicatū est definitio, aut pars definitionis subiecti: ergo hæc propositio, Risibile est homo, & similes, erunt in secundo modo per se, quod est falsum: quia indirectę sunt, & ex quibus demonstrationes, saltem propter quid, non possunt componi. Præterea secundus modus per se est, quando subiectum pertinet ad definitionem prædicati: sed omnia accidentia definiuntur per subiectū aliquo modo, cùm habeant intrinsecum ordinem aptitudinalis inhęrentiæ ad illud, qui non potest explicari, nisi posito eodem subiecto in definitione accidentium: ergo omnia accidentia prædicabuntur de subiectis, in secundo modo per se. Et ita hæc propositio, corpus est albū, & similes, erunt in secundo modo: cùm album definiatur per corpus, quod tamen patet esse falsum: Quia omnes sunt accidentales, & contingentes, ex quibus demonstrationem componi repugnat: ergo secundus modus per se, falsus est, & ad demonstrationem ineptus.

Tertium arg. est *contra modum vniuersaliter*, quem sic exponit Arist. *Vniuersaliter dicitur prædicatum de subiecto, si ei conueniat secundùm quod ipsum*: hoc est, secundùm rationem propriam: vel vt tale est, quod patet non habere, nisi conuertatur cum eo: ergo nulla propositio superioris prædicati, quales sunt istæ, Homo est animal, Homo est corpus, erunt vniuersales: sed constat esse has in primo modo per se, & ex eis posse demonstrationem Propter quid componi: ergo modus vniuersaliter diminutus est, non comprehendens omnes propositiones, ex quibus perfectissima demonstratio potest procedere.

Circa ordinē horum triū terminorū D. Th. c. præsenti, & eū 12
eo Sotus, & iam ferè omnes moderni asserūt, *ita se habere, tanquā prædicata superiora, & inferiora*: ita vt *Vniuersaliter* sit inferior cæteris, & post ipsum sequatur *Per se*: tādem *De omni*. Itaq; se habent hoc modo, sicut Homo, Animal, & Viuēs. Nam quidquid dicitur vniuersaliter, est per se, & de omni: & quidquid est per se, est etiam de omni: non tamen quidquid est de omni, est per se, nec omne p se est vniuersaliter. Quod colligitur ex Arist. definiente *Vniuersaliter, quòd sit de omni, & per se: & quòd conueniat prædicatum subiecto, secundùm quod ipsum*, vel vt tale est: quibus apertè satis significat, Per se, aliquid addere supra Vniuersaliter: sicut Vniuersaliter, aliquid addit supra per se, & De omni: quod non potest esse verū, nisi tanquā quid superius, & inferius se habeāt, modo explicato. Et hæc est vera sententia, & tenēda.

Licet

Licèt contrarium teneat Toletus, quantum ad modum Per se, & De omni: affirmans plures propositiones esse per se, quæ nō sunt de omni: vt hominem esse grammaticum, est in secundo modo, per se, & non est, de omni: cùm non conueniat omni homini actu habere grammaticam. Nam de aptitudine, euidēs est conuenire omnibus; & cutuitas etiam conuenit naso, per se, non tamen omni. Falsum est enim, quòd propositiones istę sint per se. Nam neque grammatica proximè ac per se definitur per hominem, sicut nec reliquæ scientiæ, aut artes: neque cutuitas definitur per nasum adæquatè & per se: cùm constet aliis etiam subiectis conuenire eam posse, præter nasum, & hominem: vnde ad quintum prædicabile pertinent similes propositiones, tanquam purè accidentales.

13 Circa terminum, *De omni*, notandū est, cum D. Th. lect. 9. horum Comment. Themistio c. 9. suæ Paraphrasis, & Soto c. præsenti, quòd *dici de omni*; duplex est, *Priorislicum, & Posterioristicum. Prioristicum* vocatur in eo sensu, quo adducitur ab Arist. in lib priorum; & à Summulistis in 4. lib. Summularum, & significatio eius est: quod nihil sit sumere sub Subiecto, de quo nō dicatur Prædicatum; non quidem secundùm veritatē propositionis, sed secundùm modum enūciandi. Nam ad formam syllogisticā impertinens est, quòd propositiones sint veræ, vel falsæ; & solū per se requiritur forma aut modus enunciādi vniuersalis: ex quo habetur, vt si prædicatū dicitur de subiecto distributo, necesse sit dici de quolibet assumpto sub eo: cū pro omnib. distribuatur. *Dici verò de omni, Posterioristicū* vocatur, in eo sensu, quo adducitur ab Arist. in hoc opere, nēpe in ordine ad demōstrationem: quæ cùm ex veris propositionibus constare debeat, necesse est, vt Prędicatum de omni dicatur de quolibet cōtento sub Subiecto: non solùm secūdùm modum enūciandi, sed etiā secundùm veritatem propositionis. Et in eodem sensu accipiēdum est, *Dici de nullo*: de quo non fecit mentionem Arist. in hoc c. quia facilè intelligi potest idem esse in propositionibus negatiuis, prædicatum negari de omni subiecto, ac in affirmatiuis dici. Vnde negatiuæ omnes propositiones, in quibus prædicatū negatur de omni subiecto, & quolibet contento sub eo, & pro quolibet tempore, etiam sunt de omni modo negatiuo.

14 *Circa terminum Per se*, notanda est ratio, propter quā in quatuor modos diuiditur ab Arist. ita vt nec sint plures, nec pauciores; & est hæc: Res de qua aliquid demōstramus, quatuor tantū potest habere considerationes. Primam; *vt est in se, & per se*. Secundam, *In ordine ad prædicata essentialia*. Tertiam, *In ordine ad proprias passiones*. Quartam, *In ordine ad propriam operationem, cuius est causa per se*. Et prima consideratio constituit

tertium

tertium modum, qui non est prædicandi, sed essendi. Secunda consideratio constituit primū:& Tertia constituit secundum: qui sunt modi prædicandi: Quarta verò constituit quartum: qui nec est modus essendi, nec prædicandi, sed per se causandi. De termino verò *Vniuersaliter*, dicemus quæstione sequenti.

His suppositis: Sententia Arist. est, quam sequuntur omnes expositores: *Quod omnis demonstratio Propter quid, debet constare propositionibus, de omni, & per se: sed nō omnis debet cōstare propositionibus, quæ sint vniuersaliter: sed solùm perfectissima inter has:* illa, in qua, quæ procedit ex causa adæquata conuertibili cum effectu; & vtrumq; probari potest efficaciter. Primū quidē hoc arg. *Omnis demonstratio debet procedere ex necessariis*; vt asseruit, & probauit Arist. in principio huius cap. sed omnis propositio necessaria debet esse aliquo modo de omni, atq; etiā per se: ergo omnis demōstratio debet cōstare propositionib. de omni, & per se. Quòd verò non omnis demonstratio propter quid, procedere debeat ex propositionibus, in quib. prædicatū dicatur vniuersaliter de subiecto, in sequentib. erit manifestum.

Circa solutionem primi arg. *Distinguenda sunt diuersa singularia:* nam quædā sunt, in quibus indiuidualis differentia non 15
distinguitur à specifica; vt plures tenent de angelis: vel certè à prædicatis essētialibus; vt in Deo: in quo sicut esse, & essentia non distinguuntur; eadem ratione, nec distinguūtur prædicata essentialia ab indiuidualibus. Alia sunt singularia, in quib. certum est distingui indiuiduale differētiam aliquo modo à specifica, cùm indiuidua multiplicentur sub eadē specie. Sic autē & in angelis etiā apud alios distinguitur: & in his indiuiduis in quibus non distinguitur, dantur propositiones singulares, quę sint per se, & ex quib. demōstratio cōponi potest: & istæ æquiualent vniuersalibus, quia essentiales sunt, & si plura darentur indiuidua illius essentiæ, essent de prædicato communi. Vnde virtute saltē sunt de omni: & hoc sufficit, vt verum sit, omnem propositionē demōstratiuam esse de omni. In indiuiduis verò, in quibus differētia indiuidualis distinguitur à specifica, nulla potest dari propositio, ex qua possit fieri demōstratio propter quid: quia de his indiuiduis, sub ratione talium indiuiduorum acceptis, vt de Petro; vt Petrus est, non pōtest dari demonstratio, nec scientia propter quid: vt expressè docet Arist. 7. lib. Meta. c. 24. & pluribus aliis locis. Et D. Tho. q. 9. de potentia, art. 2. ad 1. & 1. p. q. 29. art. 1. ad 5. negat singularia posse definiri, & proinde esse obiectum scientiæ: quia definitio est medium demonstrationis, & sciētiæ. Vnde sequitur; nec in his dari propositionem, quæ propriè sit per se, neque de omni: sed dum aliquid demonstratur de eis, demōstratione propter quid, solùm demon

demonstrantur passiones communes speciei, per essentiã quoque communem: & hoc est de illis demonstrari in quantũ participant naturam speciei, nõ ratione differentiæ indiuidualis: & est quasi applicatio scientiæ de specie, ad illa. Et hoc modo demonstrantur in Theologia de Christo, passiones hominis: & etiã diuina attributa, & proprietates, inquantũ habet vtrãque naturã, Diuinam & Humanam, quasi per applicationem scientiæ de Deo, & homine, illi personæ, illique indiuiduo esse habenti vtramque naturam. Et hoc esse verum ostendunt demonstrationes ipsæ: quod certè non est dari scientiam, vel demonstrationem, propter quid, de singulari naturæ corruptibilis, vt talis, sed vt habente naturam specificam, vel etiam simul diuinam, de qua vera scientia esse potest, vt explicatum est.

16 De his tamẽ indiuiduis potest dari scientia à posteriori, quæ vocatur scientia, *Quia*, atque etiam demonstratio, *Quia*: ex effectibus per experientiam cognitis procedens: & ideo tã scientia ipsa, quam demonstratio, *Experimentalis* vocatur. Qualis de Petro daretur, etiã si de homine nullam scientiã priori haberemus: quia per experientiã cognoscimus, Petrum, & Ioannem esse capaces disciplinæ: & consequenter, per eandem experientiã, quòd homo sit capax disciplinæ, quòd admiratiuus, atque risibilis: talẽ ergo demõstrationem possumus cõstituere de Petro: Omne illud, quod assequitur notitiã alicuius rei, est capax disciplinæ, Petrus consequitur notitiam huius, aut illius rei: ergo est capax disciplinæ, & etiã quidquid admiratur, est admiratiuum: Petrus admiratur: ergo est admiratiuus. Et pariter probare possumus, quòd sit risibilis, & rationalis. Sed demonstrationes istæ nimis sunt imperfectæ, vt cap. 10. ostendit Arist. Quare non est necessarium constare eas propositionib. per se, aut de omni, sed satis est, constare propositionibus vtcumque necessariis. Quia hos tres terminos, de omni, per se, & vniuersaliter, solùm adduxit Arist. pro demõstrationib. perfectis, quę vocãtur propter quid. Et ex his constat solutũ esse primũ arg.

17 *Circa propositiones indirectas*; de quib. procedit prima pars secundi arg. diuersæ sunt opiniones. Prima Caiet. cap. præsenti, qui dicit, *esse per se in secundo modo*, cùm cõueniat eis definitio: nã prædicatum est de definitione subiecti; vt in hac: risibile est homo: aut, rationale est homo. Alij verò negant omnino, vllã propositionem indirectã esse per se, aut ex ea posse fieri demõstrationẽ, propter quid. Et hoc mihi videtur probabilius: Quia propositiones indirectę carẽt forma, & modo naturali propositionũ: in quibus prædicatũ habet modum formæ, subiectum verò modum materiæ. In indirectis verò oppositum videmus, cùm illud habeat locum prędicati: quod vere subiectum est: & ideo

ideo sunt quasi propositiones contra naturam: ergo non conuenit illis ratio, per se, vel de omni: qui modi cùm pro demonstrationibus, propter quid, traditi sint ab Aristot. non conueniunt, nisi propositionibus naturalibus, & habentibus veram formam propositionum: ex quibus demonstratio, propter quid, fieri potest. Nihilominus quandam habent similitudinem cum propositionibus, per se, & de omni.

Ad formam igitur arg. neganda est consequentia: quia definitiones horum modorum præsupponunt rationem directā propositionū: vnde sensus eorum est, primus modus per se est, quando prædicatum pertinet ad definitionem subiecti directæ propositionis: & secundus, quando subiectum directæ propositionis pertinet ad definitionem prædicati.

Ad aliā partem eiusdem arg. neganda est cōsequentia, quòd *omne accidens prædicetur de subiecto, in secundo modo per se*: quia modi, per se, præsupponunt propositionem necessariam, sicut diximus modò, præsupponere propositionem directam. Vnde sensus definitionis secundi modi, per se est; Secundus modus, per se, est, quando subiectum pertinet ad definitionem prædicati, in propositione necessaria. Ita sentiunt communiter expositores c. præsenti, præsertim Sotus, & Caiet. & colligitur ex Arist. qui priusquā definiuisset modos per se, probauit demonstrationem procedere ex necessariis: & explicatis primo & secundo modo per se, subdit; Cętera omnia esse accidentia, quasi præsupponens, hos modos non reperiri, nisi in propositionibus necessariis. Cap. etiam 6. huius libri docet expressè, quòd ea quæ conueniunt, per se, his modis, necessariò conueniunt. Falsum est ergo, & superius à nobis refutatū quod Toletus asserit, *Quasdā propositiones accidentales, esse in secundo modo per se.*

Ad formā igitur arg. concesso antecedente, negāda est consequentia, quòd accidēs prædicetur de subiecto, in secūdo modo: non enim satis est, quòd ad definitionē accidētis pertineat subiectū; vt prædicetur per se de illo: sed requiritur, quòd necessariò ei cōueniat, & nō cōtingenter, vel purè accidētaliter. 18

Ad tertium arg. Concedimus, non omnem demonstrationem, propter quid, constare propositionibus, in quibus prædicatum dicatur de subiecto vniuersaliter: sed solùm perfectissimam, quæ procedit ex causis adæquatis, & conuertibilibus cum effectibus: vt in sequentibus constabit.

QVÆSTIO III.

Quidnam significetur per terminum vniuersaliter, & an conueniat propositionibus superiorum, vel solùm his quæ sunt in terminis conuertibilibus.

Circa

19 Circa primum, quod quęrit titulus quęstionis, notandũ est *Vniuersale* duobus modis sumi. Primò, *vt est modus subiecti*, ratione cuius cõstituitur propositio vniuersalis: Vt omnis homo est animal. Secũdò; *Vt est modus prædicati*, cõstituẽtis propositionem de prædicato cõmuni, aut vniuersali. Certum est autem, non sumi hoc loco ab Arist. vt est modus subiecti, sed prædicati: cùm accipiatur comparatione subiecti. Sed adhuc, vt est modus prædicati, dupliciter sumitur. *Communi quidem ratione*, pro quolibet prædicato multis communi, in qua acceptione sumitur à Porphyrio in prædicabilibus: & definitur ab Aristot. *quòd sit vnũ in multis*, 2. lib. de interpretatione. Sed in arte posterioristica specialiùs accipitur, non pro quolibet prædicato multis communi, sed solùm pro eo, quod cõuenit subiecto, *secundùm quod ipsum, vel primò*. Quale est prædicatũ huius propositionis; Homo est rationalis: & in hac acceptione sumitur ab Aristotele cap. præsenti, atque in titulo quæstionis.

Quo supposito, quæris secundò: *An conueniat propositionibus de prædicato communi, pertinente ad essentiam rei*; Ita vt omnes propositiones, in quibus prædicatur genus proximum de specie, sint vniuersaliter: vel solùm illæ in quibus prædicatum conuenit per se subiecto, & cum eo conuertitur.

20 Prima opinio asserit: *Idem esse vniuersaliter conuenire prædicatum subiecto, quod conuenire ei per se primò, atque immediatè*: & ideo prædicationes generis tales esse. Ita Ferr. 2. lib. contra gẽtes, c. 15. & Sotus c. præsenti, q. vnica. Probant testimonio Arist. c. præsenti: vbi sic ait; *Per se autem, & secũdum quod ipsum, idem; vt per se lineæ inest punctum, & rectum*. Sed propositio, in qua prædicatur genus proximum de specie, est per se: ergo erit etiã secundùm quod ipsum. Et secundùm quod ipsum, est idẽ, quod vniuersaliter: vt idemmet Arist. docet explicãs, quid sit vniuersaliter: ergo erit etiam vniuersaliter. Et idem asserit D. Th. 2. lib. contra gentes, c. 15. vbi prædicatum, quod ita conuenit per se alicui: vt non conueniat ei per aliquam causam, sed immediatè, & per se: docet conuenire secundùm quod ipsum: & ideò vniuersaliter. Sic autem conuenire animal homini, patet; ergo sentit D. Th. conuenire vniuersaliter.

Probant deinde ratione: Quia idem est, prædicatum conuenire subiecto vniuersaliter, ac ei conuenire primò, vel secundùm quod ipsum: nempe, vt tale est, aut non per aliud: sed tota definitio conuenit speciei, vt tali, & non per aliud medium, sed immediatè: quod est conuenire ei primò: ergo conuenit ei vniuersaliter: & ex consequenti, quælibet pars definitionis vniuersaliter conueniet: at altera est genus; ergo, &c.

21 Secunda opinio, est expressa D. Thom. asserentis, *illud solum prædicatum*

prædicatum conuenire vniuersaliter, quod non excedit subiectū, sed per se ei conuenit, & cum eo conuertitur. Verba eius sunt: *Impossibile, aliquod vnum duobus conuenire, & vtrique secundùm quod ipsum: quod enim de aliquo secundùm quod ipsum dicitur, ipsum non excedit: sicut habere tres angulos æquales duobus rectis, non excedit triangulum, de quo prædicatur, sed est idem conuertibiliter*, &c. Ita etiam Albertus Magnus 1. lib. Posteriorum, tractatu 2. c. 12. Venetus, Caietanus, Toletus, & moderni omnes. Et hæc est vera sententia, & tenenda.

Probatur testimonio Arist. qui explicans terminum, *Vniuer-* 22
saliter, docuit expressè, aliquid addere vniuersaliter, supra duos alios terminos, nempe de omni, & per se: ergo sentit non sufficere quòd sit prædicatū per se, in primo, aut secundo modo, vt dicatur vniuersaliter. Asserit præterea, addere supra terminum, de omni, & per se, quod conueniat subiecto, secundùm quod ipsum, vel vt tale est: sed genus proximum nō conuenit speciei, vt talis est, cùm sit commune cæteris speciebus: ergo non conueniet ei secundùm quod ipsum, nec vniuersaliter.

Probatur etiā ratione: Quia prædicatum cōuenire subiecto, secundū quod ipsum, est conuenire ei, vt tale est, quod expressè docet Arist. & concedūt aduersarij: sed animal non cōuenit homini, vt talis est: ergo neq; secūdùm quod ipsum. Probatur minor, homo, vt talis est, distinguitur ab equo, & leone, ac cæteris speciebus: At per genus animalis nō distinguitur ab eis, sed potiùs cū eis conuenit: ergo animal non prædicatur de homine, vt talis est, atque adeò nec secundùm quod ipsum, nec vni-
uersaliter. Secundò: Nihil conuenit alicui, secundùm quod ip- 23
sum, vel vt tale est, nisi quod est sibi proprium, & non commune aliis: non quod commune est, potiùs conuenit illi, vt communicat cum eis. Gratia exēpli, quod conuenit homini, vt talis est, nēpe, vt est homo, conuenit illi, vt est tale animal, & non vt habet naturam sensitiuam communem cæteris animalibus: sed vt est animal, non est tale animal: ergo animal non cōuenit ei vt tale; nec secundū quod ipsum, vel vniuersaliter. Itaq; nostra sentētia duo asserit. *Primum est, quod vt prædicatū conueniat subiecto vniuersaliter, non requiritur, nec sufficit quòd conueniat ei essentialiter, aut in primo modo per se, vel etiam immediatè.* Nam bene potest his modis cōuenire, & nō cōuenire vniuersaliter: & ex opposito, bene potest conuenire in secundo modo, & non essentialiter, nec immediatè, & conuenire vniuersaliter. Vt substātia conuenit homini essentialiter, & in primo modo per se: & animal etiam immediatè: & tamen neutrum conuenit ei vniuersaliter: & capacitas disciplinę vel admiratio non conueniūt homini his modis, nihilominus ei cōueniūt vniuersaliter.

Secundò asserit: *Illud prædicatū conuenire subiecto vniuersaliter, quod conuenit ei primo & secundùm quod ipsum, vel vt tale est:* & hoc modo conuenire, est esse adæquatam rationem eius, vel secundùm adæquatam rationē ei conuenire: & eius ratione, quibuscunque aliis, quibus attribuatur. Gratia exempli: Sensibile non cōuenit homini ratione sui: quia non conuenit ei, vt homo est: sed vt est animal, nec conuenit ei secundùm adæquatā rationem: sed secundùm inadæquatam: neque animal cōuenit homini, vt homo est, cùm sit ei cōmune cum aliis animalibus: nec est adæquata ratio eius. Et vt vno verbo hoc explicetur; Illud solum prædicatū cōuenit vniuersaliter subiecto: quod cōuenit illi per se, & cum eo conuertitur: tales autē sunt propositiones, in quibus prædicatur tota definitio de definito, vel etiā differentia: tales etiam in quibus prędicatur propria passio de sua specie, vel genere, a quo proximè & adæquatè procedit. Et quotiescunque aliquid conuenit alicui, cum reduplicatione dicitur conuenire ei vniuersaliter; aut secundùm quod ipsum.

Ad testimonium Arist. respondetur primò; Quòd dum dicit vniuersaliter idem esse, quod per se: non est sensus, quòd cùm eò conuertatur, sed quòd sit idem cum eo, secundùm rem: sicut prædicatum inferius cum superiori. Vel secundò, idem esse vniuersaliter asserit, quod per se conuertibiliter: quod enim non intelligat esse idem simpliciter, patet ex eo, quod statim docet: nempe, addere supra vtrumque terminum, de omni, & per se, quod sit secundùm quod ipsum.

Ad arg. Concessa maiori, & minori, negatur consequentia: quòd quælibet pars definitionis, per se sumpta, prędicetur vniuersaliter de definito: quia non conuenit ei vtraque, vt tale est: sed sola differentia.

CAPVT X.

TEXT. ARISTOTELIS.

Quia verò differt, & propter quid scire, primùm quidem in eadem scientia, & in hac dupliciter.

Breuis expositio textus.

1 INtentum Arist. in hoc decimo c. est, *distinguere demonstrationem, Quia, & demonstrationem, Propter quid*, & rationē vtriusque explicare. Diuiditur caput in duas partes. In prima docet differre demonstrationem, Quia, à demonstratione, Propter quid, in eadem scientia. In secūda, differre in diuersis scientiis.

Differunt, inquit; *scire, Quia*, & *scire, propter quid*: & consequēter demonstrationes ipsæ, in eadem scientia, duobus modis.

Nam

Nã demõstratio, *Propter quid*, procedit à causa proxima & adęquata: demõstratio, quia, à causa remota, & inadæquata: quia non infert positiuè effectum, sed solùm per modũ negationis. Et ponit duplex exemplum. Primum in hac demonstratione; quidquid respirat, est animal: Paries non est animal: ergo Paries non respirat, in qua patet, esse animal, non esse causam proximã respirandi, sed habere pulmonem: nec etiã esse adæquatam: quia multa sunt animalia, quæ non respirant: quia pulmone carent. Exemplũ secundum adducit ex dicto cuiusdã Philosophi: qui cùm Scytha esset, & Athenis videret mulieres saltantes: rogatus, an in Scythia essent similes saltatrices, respondit, non esse vites. Causam remotam, & inadæquatam reddens: ex qua talis demonstratio constitui potest: Vbi non sunt vites, non sunt saltatrices: sed in Scythia nõ sunt vites: ergo non sunt saltatrices. Proxima verò causa esset, negatio vini: ꝙ cùm sit causa lætitiæ, ex qua saltatio prouenit: negatio eius, causa esset negationis saltandi. Et quia demonstrationes istæ procedũt per negationẽ, asserit Arist. fieri semper in secũda figura, quia medium quoq; eius debet esse prædicatum. Secũdò differũt: Quia in eadẽ sciẽtia demõstratio, propter quid, semper procedit à causa: & cũ causa sit prior effectu, dicitur demõstratio à priori: sed demõstratio, quia, procedit ab effectu; qui cùm sit posterior, dicitur demonstratio à posteriori. Duo aliã exempla demõstrationis quia, adducit Arist. Primum in stellis, quæ sunt in duplici differentia: nam aliæ sunt fixæ, vt illæ quę sunt in octauo cœlo: quod firmamẽtum appellatur, aliæ verò, quæ sunt in corporib. cœlestibus inferioribus. Et istæ dicũtur Planetæ. Illæ igitur quia lõgè distant à nobis, videntur habere motũ quendã tremoris: & ideo videntur micare, vel scintillare, cùm tamẽ nullum talem motum habeant: sed propter imperfectionem visus putamus stellas illũ habere. Planetæ verò nõ apparent cũ tali motu, quia minùs distant à nobis. Ex hoc igitur effectu talis demonstratio, quia, constitui potest. Stellæ non scintillãtes sunt prope nos: Planetæ non scintillant: ergo sunt prope nos. Aliud exemplũ adducit in luna: de qua probare possumus, quòd sit circularis, aut rotunda, ex hoc effectu: quia augmentũ lucis modo circulari suscipit. Erit autem talis probatio: Quidquid circulariter illuminatur, rotundum est, sed Luna illuminatur circulariter à Sole: ergo est rotunda.

Sed distinguit duplicẽ effectum: *Adæquatum*, qui conuertitur cũ causa: & *Inadæquatum*, qui nõ cõuertitur cũ ea: & inquit, ꝙ si effectus sit adæquatus, ex demõstratione, quia, procedẽte ab eo, potest fieri demonstratio, propter quid: & ex opposito, ex demonstratione, propter quid, demonstratio, quia, vt patet

in rationalitate, & risibilitate. Nam illā possumus probare per hanc, & erit demonstratio, quia: & rursus hanc per illam, & erit demonstratio, propter quid. Si verò effectus sit inadæquatus, poterit ex eo fieri demonstratio, quia, per quam probemus causam: non tamen demonstratio, propter quid, per quam ex causa probemus effectum. Et ratio huius differentiæ est, quia effectus adæquatus conuertitur cum sua causa: sed inadæquatus non conuertitur, & ideo in illo potest vtraque demonstratio fieri: in hoc verò, solùm demonstratio, quia. Nam causa inadæquata non necessariò infert effectum. Vt si dicamus, quidquid mouetur motu progressiuo, est animal: homo mouetur motu progressiuo: ergo est animal; non licebit demonstrationem, propter quid, a causa procedentem constituere: quia non est verum dicere, quidquid est animal, mouetur motu progressiuo: nam quædam sunt animalia, quibus talis motus non conuenit.

2 In secunda parte docet Arist. differre *demonstrationem, propter quid, à demonstratione, quia*, in diuersis scientiis: sed diuersas esse scientias, duobus modis contingit; vel subordinatas, ita vt vna collocetur sub altera: & tales sunt Geometria, & Perspectiua: illa agit de linea, & hæc de linea visuali: & ideo illa vocatur subalternans, hæc verò subalternata. Et eodem modo Arithmetica, agens de Numero, dicitur subalternans: Musica verò, agens de numero sonoro, est subalternata. Aliæ sunt diuersæ scientiæ non subalternatæ; vt Geometria, & Medicina. Afferit ergo Arist. *differre demonstrationem, quia, & propter quid, in scientiis subalternatis*: quia demonstratio propter quid, pertinet ad scientiam subalternantem, quæ cùm sit superior, reddit causam principiorum scientiæ subalternatæ, & ea probat à priori: demonstratio verò quia, pertinet ad scientiam subalternatam, procedentem ab effectu.

Differunt etiam in diuersis scientiis non subalternatis: Quia aliquando contingit, quòd aliqua propositio in vna scientia sit euidens: quæ tamen non reddit causam eius, sed ad aliam scientiam pertinet reddere talem causam, per demonstrationem, propter quid: & ideo ad illam scientiam pertinet, demonstrare talem propositionem per demonstrationem, quia; ad hanc verò, per demonstrationem, propter quid. Vt in Medicina, aut Chirurgia, euidens est hæc propositio: Vulnus circulare difficilius sanatur, quàm oblongum. Eius tamen causam non reddit hæc scientia, sed geometria: quia latera circuli magis distant: & ideò difficilius coniunguntur. Distinguuntur ergo in his scientiis diuersis demonstratio, quia, & propter quid.

QVÆ

QVÆSTIO I.

An demonstratio procedēs à causa remota sit, quia, vel propter quid.

Causa remota duplex est; *Adæquata*, & *Inadæquata*. *Adæquata*, quæ cōuertitur cum effectu: vt rationalitas, est causa remota risibilitatis, conuertibilis cum ea. Causa remota *inadæquata* est, quæ nō cōuertitur cum effectu: vt natura sensitiua, est causa remota respirationis, quæ non cōuertitur cū effectu, cùm constet non omne animal respirare. Et de causa remota adæquata certum est non constituere demonstrationē, quia: sed propter quid Quæstio igitur procedit de causa remota inadæquata; *An demonstratio ab ea procedens, sit demōstratio, quia, vel propter quid.* 3

Et quod non sit demonstratio, quia, sed propter quid, probatur testimonio Arist. c. 2. huius lib. vbi agens de demonstratione, propter quid, asserit, *procedere ex primis*, vel ex his quæ reducuntur ad prima: & cùm principia sint causa conclusionis, idem est ac si dicat, procedere ex causa proxima, aut remota, quæ ad proximam reduci possit: sed causa remota, etiam inadæquata, potest reduci ad proximam, cùm respectu illius dicatur remota: ergo demonstratio ex ea procedens erit, propter quid. 4

Probatur etiam ratione. Primò: quia demonstratio propter quid, est demonstratio à priori: demonstratio verò, quia, à posteriori, non alia ratione, nisi, quia illa procedit à causa, quæ prior est effectu, & hæc ab effectu, qui posterior est causa: sed causa remota vera causa est, & prior effectu: ergo demonstratio ab ea procedens, à priori est, & causam cōclusionis reddit: ideo est demonstratio propter quid.

Secundò: Omnis demōstratio procedēs ab effectu proximo, vel remoto, adæquato, vel inadæquato, est demonstratio quia: ergo omnis demōstratio procedēs à causa proxima, vel remota, adæquata, vel inadæquata, erit demōstratio propter quid. Probatur cōsequentia, quia sicut se habet effectus ad demonstrationē, quia, ita se habet causa ad demonstrationē, propter quid.

Pro solutione huius quæst. notandum est, *causam remotam, & inadæquatam*, de qua quæritur, *duplicem esse, superiorē, & inferiorem. Superior* est, ex qua quidem procedit effectus, mediāte proxima: non tamē ab omni ea procedit: sed ab aliqua. Vt esse animal, est causa remota & inadæquata respirationis, quia ab ea procedit respiratio, media proxima: quæ est habere pulmonē, & sanguinem calidū: sed non ab omni animali procedit, cùm sint multa, quæ his carent: & ideo natura sensitiua in eis nō est causa respirationis. *Alia est causa remota & inadæquata inferior*, à qua quidem semper procedit effectus, & ab omni ea, sed non à sola, cùm possit etiam ab alia procedere: vt patet in exemplo

saltationis, adducto ab Arist. cuius causa remota, & inadæquata, sunt vites, & vinum, non tamen ab his solùm procedit, sed ab aliis etiam causis lætitiæ: quæ proxima causa saltationis est.

Hæc est autem differẽtia inter has duas causas: Quòd inferior infert effectũ. Bene enim sequitur ex vitibus, & vino saltatio aliqua, sed nõ infertur ab illo: cùm nõ sequatur, si saltatio aliqua est, vinum esse, & vites: nam ex causa alia prouenire potest saltus, etiã si neutrum horum sit. Negatio tamen effectus bene infert negationẽ causæ. Vnde bene respondit Anacharsis Philosophus ille Scytha, dum rogatus, cur in Scythia non essent saltatrices, & tibicines: respondit ideo *non esse, quia non sunt vites*: causam reddens inadæquatã, per modũ negationis.

5 Secundò, notandũ est; quòd dum Arist. asserit, *demonstrationem procedentẽ à causa remota*: non solùm de adæquata non loquitur, sed nec de inadæquata inferiori; & ideo de sola inadæquata superiori, quod colligitur euidenter ex verbis eius: nàm postquã propriã sententiã proposuit, & eã exẽplis cõprobauit: hæc verba subiũxit: *assimilãtur autẽ tales causæ his, quæ secũdùm excessum dicuntur*. Id est, prædicatis superioribus, quæ inferiora dicuntur excedere: ergo de solis causis superiorib. loquitur. Ex quibus solùm potest inferri effectus per modum negationis.

6 Notandũ item est tertiò, quòd adhuc non infertur effectus ex his per modũ negationis, tãquam ex causis formaliter: sed sicut ex negatione prædicati superioris, infertur negatio inferioris: & ex negatione generis, negatio differentiæ: atq; ex opposito, ex negatione differẽtiæ, negatio generis, absq; vlla causalitate propria, quod probari potest efficaciter his exemplis: Quidquid est homo, est viuẽs: sed paries nõ est viuẽs: ergo paries nõ est homo. Quidquid est rationale, est animal: Lapis non est animal: ergo nõ est rationalis. Sed in his nõ infertur, tanquã ex causis, sed tanquã ex puris negationib. superioris prædicati: ergo nec in illis causis remotis infertur ratione alicuius causalitatis, sed solũ ratione negationis superioris prædicati. Probatur cõsequẽtia, quia sicut probamus de pariete, ꝙ nõ respiret: quia nõ est animal, probare æquè possumus, nõ esse rationalẽ: quia nõ est animal: hoc modo; quidquid est rationale, est animal; Paries non est animal: ergo non est rationalis. Imò quod nõ respiret, ex sola negatione risibilitatis; dicentes, quidquid est risibile, respirat: Paries nõ est risibilis: ergo nõ respirat. Vbi nulla interuenit ratio causalitatis: sed ex sola negatione generis, sequitur negatio differẽtiæ Aut ex negatione proprietatis, negatio eiusdẽ respirationis. Vnde sequitur, ꝙ sicut per demõstrationes procedẽtes ab effectibus, nõ redditur causa cõclusionis, nec propter quid eius; sed solũ probatur, ꝙ hoc, vel illud

fit:

sit: vt quòd homo sit rationalis, per risibilitatē: & ideo appellātur ab Arist. demonstrationes, Quòd hoc est. Ita per negationē causæ remotæ superioris, solùm probatur, quòd in aliquo nō sit effectus eius: non posito propter quid, talis negationis, & absq; vlla causalitate. Sicut ex negatione vnius prædicati, probatur negatio alterius, etiā absq; causalitate. Quare ratio causæ in his solū reperitur materialiter: & ideo valde similes sunt demōstrationes istę, procedentes à causa remota, & inadęquata, per negationem, demonstrationibus, Quia: vel, Quòd hoc est. Et propterea Arist. eas reduxit potiùs ad demonstrationes, quia, quàm ad demonstrationes, propter quid.

Duo igitur asserit nostra sententia. Primum; *Omnem demonstrationem procedentem à causa; vt causa est, siue sit proxima, vel remota, siue sit adæquata, vel inadæquata, esse propter quid, seu διότι.* Quod euidenter probant testimonium Arist. & rationes adductæ pro hac parte.

Secundū; *Demonstrationes procedentes à causa remota inadæquata, & superiori per negationem, de quibus solùm loquitur Arist. c. præsenti, meritò fuisse ab eo connumeratas inter demonstrationes, Quia, siue ὅτι, potius quā inter demonstrationes, Propter quid.* Cuius est ratio: quia nō procedūt ex negatione talis causæ, per modū causalitatis, sed solùm per modū negationis superioris prædicati, sicut in simili forma, probātur negationes quorundā prædicatorū, per negationes aliorū: imò etiā negatio eiusdem effectus causæ remotæ, per negationē alterius, absq; vlla causalitate: ergo negatio causæ solùm concurrit materialiter. Quare per tales demōstrationes non dicitur, propter quid, sed solū probatur, quòd negatio effectus talis causæ conueniat alicui: sicut probatur ex effectu, & per demonstrationem, quia, quòd homo sit animal, vel rationale. Quare argumenta non sunt soluenda, cùm efficaciter probent, quod intendunt. 7

QVÆSTIO II.

An diuisio demonstrationis in demonstrationem, quia, & propter quid, sit generis in species; vel analogi in analogata.

PRæsupponit titulus quæstionis tanquā certū, hanc diuisionē esse sufficientem, quod admittūt omnes: Et potest probari hac ratione: Illa diuisio est sufficiens, cuius membra cōtinent omnia, quæ sub diuiso comprehēdūtur: Sed mēbra huius diuisionis cōprehendunt quācumque demonstrationem: ergo continent, quidquid cōtinetur sub demōstratione in communi, quæ est diuisum eiusdē diuisionis. Probatur minor, nā præter demōstrationem procedentē à causa, & ab effectu, enumeratur ab Arist. in sequentibus demonstratio ad impossibile: per 8

quam probatur, vnum esse alterum; vel non esse, deducendo ad impossibile Ab aliis etiã additur demõstratio à signo: per quã ex signo nobis euidenter noto, probamus rem ita se habere: vt Lunam eclipsari: quia videmus lumen amittere: sed vtraq; hæc demonstratio cõprehenditur sub demonstratione ὅτι, vel διότι, atque etiam alia quæcumq; excogitabilis: vt bene docet Sotus, & Toletus c. præsenti: ergo hæc diuisio comprehendit omnes demonstrationes. Probo iterũ minorẽ: Quia demonstrationes ad impossibile semper procedunt per viã causæ aut effectus: & ideo reducũtur ad demonstrationem, quia, vel propter quid: vt ostendunt duę sequẽtes. Si homo nõ esset risibilis, non esset rationalis, sed cõsequẽs est impossibile: ergo & antecedẽs. Cuius sensus est: si homo non esset risibilis, nõ esset rationalis: sed verum est esse rationalem: ergo verum est esse risibilem. Et hæc alia: Si homo nõ esset rationalis, nõ esset admiratiuus: sed cõsequẽs est impossibile: ergo antecedẽs. Illa enim procedit à cau-
9 sa, hæc verò ab effectu, vt patet. Demõstratio verò à signo, semper procedit ab effectu: quia signũ nobis notum per experientiam, semper est effectus: vt exemplum eclipsis lunæ adductum manifestat. Duo autem mẽbra huius diuisionis, nempe demõstratio, quia, & propter quid, cõmunia sunt: sub quibus cõprehenduntur diuersæ demõstrationes procedentes à causis, vel ab effectibus. Vnde malè Caie. dixit: aliud membrum demonstrationis, propter quid, esse distinguendum: nam quodcunq; illud sit, comprehenditur sub vno membro huius diuisionis, tanquã species sub genere. Supposito, *quòd diuisio sufficiens sit*, quærimus, *An sit vniuoca?* ita vt demonstratio diuidatur in hæc duo membra, tanquam genus in suas species. Vel, *an sit analoga?* ita vt tanquam analogum potiùs in sua analogata.

Et prima opinio asserit, *Analogam esse diuisionẽ*, & nõ vniuocam. Ita Themistius in sua paraphrasi super 1. lib. posteriorum, c. 7. Venetus c. præsenti. Et probatur testimonio Arist. qui definiens demonstrationem c. 2. huius libri, *solam demonstrationem, propter quid*, duplici definitione explicauit: quæ definitio non potest vllo modo cõuenire demõstrationi, quia. Imò ipsemet Arist. eodem c. quasi cum conditione asseruit; de demõstratione, quia, loquens. Si autem alius modus sciendi, dicemus postea. Ad hoc nimirum decimum c. se referens secũdùm commu-
10 nem sententiã expositorum. Ex quo infertur, demõstrationem non esse vniuocã, nec genus ad vtramq;. Nam si vniuoca esset: vt communis vtriq; definienda esset, & non pro vna eius specie tantùm: cùm ergo sola demonstratio propter quid definita sit, hanc solam demonstrationem simpliciter sentit Arist. Demõstrationem verò, quia, non nisi secundùm quid, & per attributionem

tionem

tionem ad illam, tanquam ad principale analogatum. Cuius signum est etiam, quòd Arist. nunquam eam definiuit, satis esse putans definisse præcipuam, ex cuius similitudine, & attributione, facilè intelligitur alia.

Tandem ratione probatur. Primò: quia demonstratio est instrumentum acquirendi scientiam: sed sciētia acquisita per demonstrationem, quia, nō potest esse talis simpliciter, sed solùm secundùm quid: ergo nec demonstratio, quia, erit demōstratio simpliciter, sed secundùm quid. Probatur minor ex duobus. Ex primo quidem: Quia non scimus simpliciter aliquid, cuius naturam & essentiam ignoramus: sed habita demōstratione, quia, ignoramus naturam, & essentiam rei, & solùm cognoscimus eā esse talem, ex aliquo effectu extrinseco, ex quo procedit demōstratio, quia: vt dum demonstramus hominem esse rationalem, ex effectu ridendi, quem experimur: ergo non potest esse demōstratio simpliciter. Ex secundo verò: Quia de primis principiis non habetur scientia simpliciter, cùm ex terminis sint nota: sed nullum est principium, quantumuis immediatum, quod non possit probari aliquo modo per demonstrationem, quia: ergo hæc non generat scientiam simpliciter; sed quandam aliam notitiam conclusionis, scientia inferiorem: & ideo non erit simpliciter demonstratio, sed secundùm quid.

Secundò: si demonstratio genus est ad demonstrationē, quia, & propterquid: ergo scientia erit etiam genus ad eam, quæ generatur per vtramque: distinguentúrque specie, tam scientia actualis, quia, & propter quid: quæ sunt assensus vtriusque demonstrationis, quàm habitualis, genita per vtrumq; assensum. Sed consequens est falsum: ergo etiam antecedēs. Probatur minor: quia vtraque demonstratio habetur sæpe de eodem obiecto; vt de homine, aut quouis alio: sed scientiæ distinguuntur specie per obiecta: ergo nec scientiæ actuales, nec habituales genitæ per has demonstrationes possunt distingui specie. Atq; adeò nec demonstrationes ipsæ, sed solùm vt quædam analogata demonstrationis in communi, quæ in eas diuiditur. 11

Secunda opinio tenet, *Demonstrationem diuisam esse ab Arist. in demonstrationem quia, & propter quid, tanquam vniuocum quid, & verum genus in suas species.* Ita videntur sentire Ammonius super 1. lib. de Anima, tex. 21. & 34. & Blandria ibid. q. 19. ar. 3. Sed expresè Sotus, & Tolet. c. præsenti, & omnes moderni interpretes; & videtur mihi vera, & tenenda. Prob. primò: Quia demonstratio, quia, procedit ex principiis certis, & euidentibus, & per consequentiam euidentem in modo & figura constitutam: ergo est syllogismus necessarius, & euidens, specie distinctus à probabili, & sophistico; Quod est esse speciē syllogismi demon-

stratiui, distinctam ab ea quam constituit demonstratio, propter quid, vtraque ergo specie syllogismi demonstratiui, abstrahi potest ratio communis syllogismi demonstratiui vniuoca, atque generica, sub qua distinguentur specie.

12 Quod probatur secundò ex principiis vtriusque, & assensibus conclusionum, per vtramque genitis. Nam demonstrationes distinguuntur per principia, ex quibus procedunt, & per assensus conclusionum, quos generant: cùm principia sint rationes formales assentiendi conclusionibus: & conclusiones, effectus proprij principiorum, ac demonstrationum: sed principia demonstrationis, quia, & propter quid, distinguũtur essentialiter: Quia hæc continent causam conclusionis, & reddunt propter quid eius; illa verò effectum: & ideo solùm probant conclusionem à posteriori. Et etiam assensus conclusionum distinguuntur essentialiter per eadem principia diuersa, tanquã per diuersas rationes assentiendi, quæ sunt quasi obiecta formalia earum: ergo vtraque parte distinguuntur specie demonstratio, quia, & propter quid: ideóque demonstratio in communi diuidetur in eas, tanquam genus.

13 Vt autem explicetur testimonium Arist. & soluatur primum arg. *Notandum est*; Quòd licèt genus ex parte sua æqualiter participetur ab speciebus, nihilominus ex parte differentiarum inæqualis perfectionis, per quas descendit ad illas, constituit easdem species inæquales in perfectione: vt constat in genere animalis. Ita ergo demonstratio in communi, abstracta ab vtraq; æqualiter participatur ab eis ex parte sua; sed differẽtiæ vtriusque diuersæ sunt perfectionis: quia longè perfectius est reddere causam conclusionis: & ideò, propter quid eius, quàm solùm eam probare ex effectu. Ideo demonstratio, propter quid, longè perfectior species demõstrationis est. quàm demõstratio, quia: non ratione generis, sed ratione differentiæ perfectissimæ: sicut homo inter species animalis. Et sicut hæc maior perfectio speciei humanæ non tollit rationem vniuocam animalis: eodem modo nec maior perfectio demonstrationis, propter quid, tollit rationem vniuocam, aut genericam respectu vtriusque demonstrationis

Arist. ergo solùm definiuit præcipuam speciem demonstrationis in 2 cap. quia illa est potissimum instrumentum artis demonstratoriæ, ad generandam scientiam, explicaturus aliam speciem imperfectam c. præsenti: quod & fecit, dicens talem esse, vt procedebat ab effectu: non reddens propter quid conclusionis, sed ostẽdens ita esse. Negamus igitur Arist. sentire, quòd sola demonstratio, propter quid, sit demonstratio simpliciter: demonstratio verò, quia, tantùm secundùm quid: quamuis sen-

tias

tiat perfectissimam speciem demonstrationis esse illam; hanc verò imperfectissimam ratione differentiarum.

Ad primũ arg. neganda est minor, quòd assensus demonstrationis, Quia, non sit scientia simpliciter. Et dũ primò dicitur, ꝑ illam nos non cognoscere naturam, & essentiam rei. Respõdeo, essentiam rei non cognosci per demonstrationem, etiã propter quid; sed cognitam præsupponi per habitum principiorũ, cùm definitio sit principium ex se indemonstrabile, & nõ cognoscibile per scientiam propter quid, in suo genere: sed ex sola notitia terminorum. Vnde nec est defectus demonstrationis, quia, quòd per eam cognoscatur essentia rei: sed officium vtriusque demõstrationis est, tradere cognitionem obiecti ex aliqua eius proprietate: quod facit demonstratio propter quid, probans à priori, & ex causa proprietates subiecti. Officium verò demonstrationis, quia, ex proprietate ipsa per experientiam cognita, tradit cognitionem eiusdem subiecti, nullam causam reddens, sed solùm probãs, quòd talis sit naturæ ex illa proprietate. Negandum igitur est, quòd scientia genita per demõstrationem, quia, non sit simpliciter talis, quamuis concedamus esse valde imperfectam. Quod verò secundò dicitur, *de principiis nõ haberi* 14
scientiam. Distinguendum est; quia perfecta scientia, & à priori, non potest de illis haberi: quia per se nota sunt, & à priori indemonstrabilia. Esse autem per se nota non tollit, quin à posteriori possint demõstrari per demonstrationẽ, quia, per quã habebitur sciẽtia de illis. Imperfecta quidem, tamẽ vniuocè talis, cum sciẽtia à priori, & propter quid, quare & demonstrationes ipsæ vniuocam, atque genericam habebunt conuenientiam.

Secundum arg. duo petit. Primum; *An assensus demonstrationis, quia, & propter quid*, qui dicuntur scientiæ actuales, *distinguãtur specie*. Secundum; *An per assensus generẽtur habitus scientiæ, specie distincti*. Circa primum est prima sententia Soti, q. 1. huius cap. qui licèt teneat demonstrationes ipsas distingui specie, negat tamen assensus specie distingui; sed vult esse eiusdem speciei. Quod probat hoc arg. Principia demonstrationis sunt causa æquiuoca conclusionis, cùm distinguãtur specie ab ea: sicut sol est causa æquiuoca caloris, sed idem effectus secundùm speciẽ, potest procedere à causis æquiuocis diuersæ speciei; vt idem calor a sole, & igne: ergo idem assensus conclusionis poterit procedere à diuersis principiis, diuersisque demonstrationibus secundùm speciem. Licèt ergo demõstrationes sint specie distinctæ, non sequitur quòd assensus conclusionis vtriusque specie distinguantur. Quod videtur sibi necessariò concedendum de eclipsi lunæ, demonstrata per demonstrationem, propter quid, ex causa, & per demonstrationem, quia, ex effectu: non enim

habe

habemus ex eo assensus specie diuersos, sed eundem secundùm speciem: & solùm accidentali quadam, atque extrinseca ratione distinctum, vt per vnam & aliam demõstrationem procedit.

15 Hæc tamen sententia falsa est. Quod ita probo: Assensus cõclusionis sumit suam speciẽ ex principiis, à quibus procedit, tãquã ex modo formali assentiendi, vt concedunt omnes, & probat euidens ratio. Nam assensus huius cõclusionis, terra est rotunda, genitus ex principiis philosophicis, h. e. motus physici, & ex principiis mathematicis, distinguitur specie: etiã si sit eiusdem propositionis, & ab eodem intellectu habeatur: sed media assentiendi conclusioni demonstrationis, quia, & propter quid, (quæ sunt principia continentia causam eius, vel ab effectu eã probantia) constat distingui specie: sicut de demõstrationibus, quia, & propter quid, probatũ est: ergo assensus conclusionum vtriusque demonstrationis, etiam si de eadem re habeatur, specie distinctus erit: quia per diuersa media formalia habetur.

16 Nostra igitur sententia est, *Assensus vtriusque demonstrationis specie distingui*. Quod euidẽter probatur, supposita distinctione specifica demonstrationum, quam admittit Sotus. Nã repugnat per diuersa media assentiendi, quæ sunt obiecta formalia eorundẽ assensuũ, nõ generari diuersos assensus secũdùm speciẽ.

Nec arg. Soti probat oppositum. Sed minor distinguẽda est, nẽpe, quòd à causis æquiuocis specie diuersis possit procedere idẽ effectus secũdùm speciẽ: nã si inadęquatę sint, potest: si verò sint adæquatæ, repugnat. Et ratio huius distinctionis est: quia à causis inadæquatis indifferẽter procedit idẽ effectus: à causis verò adæquatis, determinatè & necessariò. Quia causa adęquata conuertitur cum suo effectu: ideo repugnat, eundẽ effectum secundùm speciẽ procedere à causis adæquatis, diuersæ speciei. Ignis verò & Sol causæ sunt æquiuocæ caloris diuersæ speciei, sed inadæquatæ: & ideo potest calor ab vtralibet indifferenter procedere, & ab vtraque calor idem secũdùm speciem: at assensus conclusionis procedit à demonstratione, & principiis eius, tanquam à causa adæquata: & ideò repugnat, quòd idẽ assensus secundùm speciem procedat ab vtraque, supposita distinctione specifica earũ à nobis probata, & ab eodẽ Soto cõcessa.

Secundum quod petebat idẽ arg. est, An per has demonstrationes non solùm generentur assensus diuersi, qui vocantur diuersæ scientiæ actuales: sed etiam diuersi habitus, qui vocantur absolutè diuersæ scientiæ. Circa quod est prima opinio multorum, ex his qui nobiscum tenent, *diuersos esse assensus vtriusque demonstrationis*, asserentium non generare diuersum habitum scientiæ secundùm speciem: si tales demonstrationes circa eandem rẽ versentur; vt circa hominẽ, vel circa ens naturale, quod

est

est obiectũ naturalis Philosophiæ. Sed assensum vtriusque demonstrationis esse inadæquatũ, respectu eiusdẽ habitus: & solùm differre ab alio, quasi specie partiali, & inadæquata, ideo posse procedere ab eodem habitu scientiæ, secundùm speciẽ. Quia habitus solum distinguuntur specie, per actus adæquatos, sicut etiam per adæquata obiecta: & nõ per inadæquatos.

Probant testimonio Arist. qui cap. præsenti docet, *demonstrationem, quia, & propter quid, differre in eadẽ scientia, atque in diuersis.* Quod non potest esse verum, nisi pertineant aliquando ad eandem scientiã: sed eadem scientia est idem habitus: ergo nec verum esse potest, nisi pertineant ad eundem habitum. Quare non potest defendi in doctrina Arist. quòd per demonstrationem, quia, & propter quid, circa eandem rem generẽtur diuersi habitus scientiæ: alioqui de eodem homine habebit quis plures sciẽtias: & de eodem ente naturali plures philosophias, si per demonstrationes, quia, & propter quid, naturã & proprietates eorum cognoscat: quod inauditum est in scholis. 17

Probatur deinde ratione: Quia sicut potentia habet maiorẽ extensionẽ, quàm habitus, & ideo potest eadem secũdùm speciem, intra latitudinẽ sui obiecti, habere plures habitus, specie distinctos, qui sint quasi inadæquati respectu illius: eodẽ modo habitus habet maiorem extensionem, quàm actus, cùm videamus eundem habitum scientiæ plures atque diuersas habere demõstrationes: & ideo plures assensus diuersos, qui sunt plures actus: etiam si solum procedãt à causa, vel solum ab effectu: ergo poterit habere plures actus, vel assensus, quorum quidam procedant à causa, per demonstrationẽ propter quid, alij verò ab effectu, per demonstrationẽ, quia. Et sicut demonstrationes, ita assensus erunt inadæquati, respectu eiusdem habitus. Non est ergo necessarium, plures multiplicare habitus circa idem obiectum, propter demonstrationes, quia, & propter quid, & assensus earũ specie distinctos: sed idẽ habitus poterit se extẽdere ad illos, tanquã ad diuersos, sed inadæquatos.

Nostra sentẽtia est; *Per has demonstrationes non solùm generari diuersos assensus secundum speciem, sed etiam diuersos habitus scientia.* Quod ex distinctione specifica assensuum vel actuum (quã admittit opposita scientia) sic probo: Habitus generãtur ex actibus, & ab eisdẽ sumunt vnitatem, & distinctionẽ specificã: sed assensus conclusionum vtriusque demonstrationis, qui sunt proprij actus, ex quibus generãtur habitus, distinguuntur specie: ergo generant habitus distinctos. Et si dicas: esse partiales actus, & inadæquatos. Ex hoc imprimis sequitur euidenter, generare habitus distinctos specie partiali: vnde iam teneris concedere, circa idem obiectum plures habitus, & plures 18

scientias

scientias partiales: quod falsum probauimus in quæst. procemialibus. Idem prætetea probo; Quòd non solùm assensus distinguantur specie partiali, sed etiam totali.

Quia ea quæ distinguuntur partialiter, debent esse partes alicuius totius: ergo si assensus distinguuntur partialiter, & inadæquatè, cùm distingui debeant per rationem formalem obiectiuam, dabitur aliqua ratio obiectiua totalis, atque cōmunis, cuius sint partes: sed hæc est impossibilis: ergo impossibile est, quòd distinguantur specie partiali. Probatur minor: quia principia sunt ratio obiectiua assensuum, sicut sunt ratio assentiendi conclusionibus: sed principia quæ continent causam, & quæ continent effectum, sunt quasi opposita, & omnino diuersa: nec dantur alia superiora, vel inferiora, quorum sint partes: ergo non possunt distingui specie partiali, sed totali debent distingui: & ex consequenti non possunt generare habitus specie partiali distinctos, sed totali.

19 Sed vt testimonium Arist. explicemus, & arg. soluere possimus; notandum est, *Vtrumque genus demōstrationū, quia, & propter quid, versari aliquando circa eandem rem, aliquando circa diuersas*. Res autem circa quam versatur scientia, solùm est obiectū materiale: formale verò sunt principia, per quæ demōstrātur passiones de illo: vnde licèt versentur aliquādo circa idem obiectum materiale, semper habent diuersa obiecta formalia. Neq; hoc vllā cōtinet repugnantiā, cùm circa idē obiectū materiale versari etiā possint sciētia, & opinio, per diuersa media, aut principia: quæ sunt rationes assentiendi, & quasi obiecta formalia. Nō est ergo nouū, circa eandē rem ponere diuersos habitus scientiæ, cùm plus differāt scientia, & opinio: & tamen sint aliquando etiā de eadem re. Isti autem diuersi habitus, geniti per demonstrationem, quia, & propter quid, circa eandem rē, sub nomine eiusdem sciētiæ cōprehenduntur propter identitatē obiecti materialis, & abstractionis a materia. Et hoc est, quod voluit Arist. significare, dum dixit; *Scire, quia, & propter quid*: & ex consequenti, demōstrationes differre in eadē scientia, & in diuersis: per eandem scientiā vtrumq; habitum intelligens, qui intra latitudinē eiusdem obiecti materialis, & eodē modo abstrahētis à materia, cōtinentur: per scientias verò diuersas, eas etiā intelligēs, quæ versantur circa res diuersas, & diuerso modo abstrahentes à materia; vt exēpla eius ostendunt. Itaq; nō est sensus eius, quòd scire quia, & propter quid, differant intra eundem habitum, sed intra cognitionem scientificā eiusdem rei, circa quam versari solent, & quā nomine eiusdem scientiæ intelligit. Et eadē ratione, sub nomine eiusdem Philosophiæ intelligitur vterque habitus: quia Philosophiā naturalem

lem vocamus, in communi modo loquẽdi, cognitionem scientificam entis naturalis: siue per plures assensus, vel habitus distinguatur scire quia, & scire propter quid, siue non.

Ad arg verò; Concedimus primum, quod in antecedenti assumitur: nempe maiorem habere extensionem potentiã, quàm habitum, sed negamus secundum: quòd habitus maiorem habeat extensionẽ, quã actus, vel assensus. Et huius ratio est, quia habitus proximè specificatur ab actu, secundũ rationẽ formalem, quia per illum attingit obiectum: & cùm hæc sit limitata, non habet maiorem extẽsionem habitus, quàm actus. Potẽtia verò vniuersalior est: & sub vniuersaliori ratione attingit obiectum: & ideo per actus & habitus diuersæ speciei id fit Vnde sequitur non esse superfluum multiplicare habitus, vbi actus distinguũtur specie, sed omnino necessarium; vt iã probauimus. 20

TRACTATVS DE SVBALternatione scientiarum.

Quid nomine scientiæ subalternantis, & subalternatæ intelligatur.

IN secunda p.c. docuit Arist. *Scire quia, & propter quid*; & consequenter, *demonstrationes differre in diuersis scientiis, non subordinatis, sed totaliter diuersis, & quasi disparatis*. Atque etiam idẽ fieri in diuersis scientiis, subordinatis tamẽ, quas vocat subalternatas, in eodẽ sensu, quo propositiones docuit 2. l. de interpretatione, quãdã habere oppositionem: quasi subalternã: quando fiũt ex eodẽ prædicato, & subiecto, sed vna collocatur sub altera, vna est vniuersalis, & particularis altera. Tales igitur asserit esse quasdam scientias, quarum vna versatur circa rẽ aliquam vniuersalem, alia verò circa rẽ particularem, sub ea contentam, vt Geometria, quæ versatur circa lineã; & perspectiua circa lineã visualem, sic Arithmetica circa numerũ, Musica verò circa numerũ sonorum. Et vniuersalẽ vocat *Subalternantẽ*: particularem verò *Subalternatam*: aut illam *continentem*, & hãc *contentam*. De natura igitur, & ratione harum scientiarum, nobis est, de qua agunt omnes interpretes Arist. c. præsenti, agendum, vt differentiam demonstrationis, quia, & propter quid, in eis designatam intelligamus. Nam quę sint scientiæ totaliter diuersæ, & quomodo in eis differant, satis notum est. 21

Expositis nominib. *Subalternantis & subalternatæ sciẽtiæ*, quatuor de illis explicanda sunt. Primum, *Quidnam sit, vnam scientiam esse subalternatam alteri*? Secundum, *An talis subalternatio sit possibilis*? Tertium, *Quonã modo dependeat scientia subalternata à subalternante, & an sine illa esse possit, & veram habere rationem scientiæ*?

scientiæ? Quartum: *An subalternata intra proprios limites, demonstret, propter quid, suarum conclusionum.*

Quidnam sit subalternatio scientiarum.

22 Circa cōditiones requisitas, & sufficiētes ad subalternationem scientiarum, diuerso modo loquūtur authores; nam quidam plures: alij verò pauciores assignāt: quidā easdem, alij diuersas. Inter omnes verò optimè eas videtur enumerasse Caie. in tract. de subalternatione scientiarum, vbi ad quatuor, aut quinque præcipuas reduxit omnes. Prima est, *Quod subiectum vnius contineatur sub subiecto alterius*: cuius defectu Medicina non subalternatur geometriæ: nam corpus sanabile non continetur sub linea, sed disparata sunt. Secūda; *Quod subiectum inferioris includat subiectum superioris.* & addat supra illud aliquā differentiam accidentalē. Cuius defectu scientia de specie, non subalternatur scientiæ de genere. Nam licèt species sit sub genere, non addit tamen supra genus conditionem accidēralem: sed essentialem differentialē: vnde ferè semper eadem est scientia de vtroque. Tertia conditio est; *Quòd differentia, quā addit, non sit propria passio eiusdem subiecti.* Quia licèt passio sit differētia quodammodo accidentalis: non est tamen purè accidētalis: & ideo non pertinet ad distinctam scientiam, ac subiectum: sed ad eandem, in qua demonstratur de illo. Quarta conditio est; *Quòd principia scientiæ inferioris probentur à priori, & per causam à scientia superiori.* Principia autem, quæ assumit scientia subalternata ad probandū suas conclusiones, sunt duplici differentia: quædam enim sumit ex subiecto scientiæ subalternātis: alia verò ex materia alterius scientiæ, ad quam per se pertinet conditio accidentalis, quam addit obiectum eius supra obiectum scientiæ subalternantis.

23 Et illa omnia, & sola, debet probare à priori sciētia subalternans, non alia. Quia cùm ad materiā alterius sciētię pertineāt, non possunt ab illa probari. Exēpli gratia: Perspectiua assumit vnum principiū, quasi geometricū ex materia lineæ, quæ obiectum geometriæ est, & aliud philosophicū, ex materia visualis: nā visuale ad philosophiā naturalē pertinet. Geometria igitur, cui subalternatur, solū probare debet illa, quę ex eius materia, aut obiecto deriuantur: nō quæ pertinent ad philosophiā naturalē. Ex his cōditionib. vna, vel altera reperietur aliquo modo in diuersis sciētiis, nō subalternatis, sed omnes simul in solis subalternatis reperi possūt: & ideo omnes simul sunt requisitę, & sufficienter ad verā, & propriā subalternationē. Ita vt solùm illæ scientiæ, & omnes in quibus reperiuntur, verè, & propriè sint subalternatæ. Et sic est explicatum, quid sit subalternatio scientiarum.

An

An subalternatio scientiarum explicata, sit possibilis, vel sola imaginatione excogitata.

TRia arg. proponemus, quę vidētur probare subalternationem scientiarum non esse possibilē, & est primū tale: *Quia si obiectū scientiæ subalternatæ addit conditionē accidētalem supra obiectum scientiæ subalternātis, sequitur subalternatam non esse vnā scientiā per se.* Probatur consequentia: quia scientia sumit suam vnitatem per se ab obiecto: sed obiectum eius non est vnū per se, sed per accidens, cū constet ex duplici ente in actu, vt ostendit linea visualis, aut numerus sonorus: ergo nec ipsa erit vna scientia per se, sed per accidēs. Secundum: *scientia subalternās, & subalternata debent esse distinctæ specie.* sed nō possunt distingui specie, si vera est eadē conditio: ergo nec erit possibilis subalternatio. Probatur minor: quia scientiæ distinguūtur specie per obiecta: sed obiectū sciētiæ subalternatæ solum distinguitur accidentaliter ab obiecto sciētiæ subalternantis, cùm solū addit supra ipsum differētiam accidentalē, vt linea visualis solum distinguitur accidētaliter à linea: ergo sciētia ipsa subalternata solūmodo distinguetur accidētaliter à scientia subalternante. Quod etiā videtur probari ex vltima cōditione subalternationis, quòd subalternās debeat probare à priori principia sciētiæ subalternatæ: nā si hoc verū est, principia subalternatæ erunt conclusiones subalternātis, sed cōclusiones pertinent ad eandē scientiam, in qua probātur à priori: ergo eandem scientiam efficiet subalternata cū subalternāte. Tertium: *Si subalternata addit in suo subiecto conditionē accidentalē, supra obiectum subalternātis, sequitur obiectū eius habere duplicem partem:* vna erit obiectū subalternātis, alia verò accidentalis conditio, addita supra illud, & pertinens quidē ad aliam sciētiam, quo supposito, nō erit maior ratio, quare dicatur magis subalternata vni, quā alteri: & ideo nec vni, nec alteri subalternata erit, sed subalternatio ipsa impossibilis reputabitur. Gratia exēpli: Obiectū perspectiuæ, quod est linea visualis, includit duplicem partem: nempe lineā, pertinentem ad Geometriam, & cōditionem accidētalem visualis pertinentem ad Philosophiam naturalem: ideo non erit maior ratio, ob quam vni earū quam alteri subalternetur, & ita non erit alicui earum subalternata. 24

His tamen non obstātibus, omnes tenēt cū Arist. *possibilem esse subalternationē scientiarum, & quasdam esse sciētias subalternatas aliis:* in quibus quatuor illę conditiones concurrunt, vt perspectiua subalternatur geometriæ, & musica arithmeticæ. 25

Sed circa solutionem primi arg. est prima opinio Sōc. 4 Met.

q.9.asserentis,*Scientiam subalternatā,esse vnum per se,atque distinctam à subalternante*: quia differentia,quam obiectum eius addit supra obiectum subalternantis,non est accidens cōmune,sed propria passio eiusdem obiecti subalternātis:vt visuale, inquit,non est accidēs cōmune lineæ,sed propria passio eius: quia linea est quātitatis:& quātitas est per se sensibilis,vt docet Aristot.2.lib.de anima:ergo linea est per se visibilis,ita vt visibilitas sit propria eius passio,ex subiecto autem,& propria passione,fit vnum per se,& non per accidens:sicut fit ex subiecto, & accidenti communi,vt ex corpore,& albedine.

26 Hæc tamen sententia falsa est:& vt talis refutatur à Caiet.c. præsenti.Probatur euidenter,quia duo quæ asserit,sunt apertè falsa.Primum:quòd *visuale sit propria passio lineæ*,vt est obiectū geometriæ. Nam geometria est scientia mathematica,abstrahēs à materia sensibili:ergo agit de linea,vt abstrahit à materia sensibili:sed visuale est cōditio per se sensibilis,cū dicat respectum ad visum:ergo euidēs est non cōuenire lineæ,vt est obiectum geometriæ:quare falsum erit,quòd cōditio quam addit perspectiua supra geometriā,sit propria passio obiecti geometriæ.Imò etiamsi cōcederemus, esse propriam passionem eius, falsum est.Secundum,quod asserit,*efficere vnum per se cū linea:* quia propria passio verum accidēs est,& extra essentiā subiecti: ergo si accidens commune non potest facere vnū per se cum subiecto,nec poterit accidēs propriū efficere vnum per se cum eo.Quia non minus risibile constabit duplici ente in actu,nēpe subiecto,& accidēte,quā album.Et tandem:Si conditio addita obiecto sciētię subalternatę,sit propria passio obiecti subalternantis,ad eandem scientiam pertinebit cum eo. Probatur consequentia : quia propria passio obiecti alicuius scientiæ probatur de illo in eadem scientia,cuius est obiectum.

27 Nostra igitur sententia in primis asserit:*Conditionem,quam addit obiectum scientiæ subalternatæ,non esse propriam passionē obiecti subalternantis,sed accidens commune*.Obiectū tamen includens talē cōditionem,vt lineam visualem,dupliciter sumi posse.*Vnum modum,prout includit vtrumque,per modum aggregationis*.Et hoc modo euidens est,quòd sit vnum per accidens:& nō possit esse obiectum scientiæ.Quia vt sic sumptum,non habet vnam naturā,vel essentiā,sed duplicem essentiam: nec vnā definitionem,nec determinatas passiones,quę de eo probari possint. *Alio modo sumitur prout includit vnum cum ordine ad aliud:* vel vt determinatū per illud; aliud verò vt determinans. Et ita est vnū per se,non entitate,sed ordine,quæ vnitas sufficit vt definiri possit,& per se cōsiderari ab vna scientia,& vt determinatæ pas

tæ passiones de eo probari possint in ea. Et hoc modo consideratur obiectum scientiæ subalternatæ, ab eadem: quare vt vnũ per se, ex quo habebit illa, quòd sit vna scientia per se. Et ideo ex hac parte non erit impossibilis subalternatio scientiarum.

Secundum argumentum soluitur alia distinctione: Nã conditio, quam addit obiectũ scientiæ subalternatæ, duobus modis sumi potest: vel, *vt est accidẽs obiecti* subalternantis, ei inhærens: vel, *vt per se cõsideratur*, à tali scientia, & primo modo solùm accidentaliter illud determinat, vel cõtrahit, sicut quodlibet aliud accidens subiectum, cui inhæret. Secũdo verò modo contrahit illud per se, ad considerationem talis scientiæ: quia linea per se consideratur à perspectiua, vt visualis est. Itaque, licèt visuale sit accidens lineæ, vt sumitur secundùm propriam entitatem, vel essentiam: tamen vt ad obiectum perspectiuæ pertinet, per se coniungitur cum visuali: quia per se consideratur à tali scientia, in ordine ad visuale: vel vt per talem conditionem determinatur. Vnde quamuis linea: quæ est obiectum geometriæ secundùm entitatem, solùm distinguatur à linea visuali, quæ est obiectum perspectiuæ, etiam secundùm entitatem sumptæ, accidentaliter: nihilominus si vtraque sumatur, vt per se consideratur à sua scientia, per se, & essentialiter distinguuntur: vel vt vno verbo dicatur, solùm distinguuntur accidentaliter in esse rei: in esse verò obiecti essentialiter, & per se: & ideo possunt distinguere scientias specie.

Ad formam ergo secundi argum. distinguenda est minor secundi syllogismi, quòd obiectum scientiæ subalternatę solùm distinguatur accidentaliter ab obiecto subalternantis: nam in esse rei accidentaliter solùm distinguitur, sed in esse obiecti scibilis, per talem scientiam, essentialiter. Et ideo scientia subalternata non accidentaliter: sed essentialiter distinguitur à subalternante. 29

Pro solutione tertij notandũ est: Quòd ex duobus, quæ includit obiectũ subalternatæ scientiæ, nempe, obiectum subalternantis, & accidentalem conditionem superadditam, primũ ac præcipuum est obiectũ: conditio verò, quasi limitatio eius est, per quam determinatur: & imperfectior quidem, quia materialis, atque sensibilis: obiectum verò subalternantis, vt magis à materia abstractum, perfectius est. Et ex hoc sequitur ratione eius eãdem scientiam esse subordinatam superiori, & vocari subalternatã, & non ratione conditionis: quod ex alia cõditione colligitur euidẽter: quia principia subalternatæ scientiæ superior probat à priori: potiùs, quam illa scientia, ad quã conditio pertinet. Et ideo potiùs illi subalternatur, quã huic. Gratia exempli: Obiectũ perspectiuæ includit lineam & con-

 ditionem

ditionem visualis: ex quib. linea est primum, & principale, ratione cuius subordinatur geometriæ: est etiã magis abstracta à materia, & quia demõstrare, propter quid, conclusionum, potiùs pertinet ad illam scientiam, quæ magis abstrahit à materia sensibili; cùm scientiæ respicientes materiam sensibilem, ab effectu potiùs demonstrare soleant: hinc est, quòd perspectiua potiùs subalternatur geometriæ: quàm philosophiæ naturali.

50 Hoc est enim principiũ perspectiuæ, *Visio facta secundùm lineam rectam est perfectissima*: quod licèt præsupponat aliud, per se notum in philosophia, nempe agens naturale fortiùs agit in proximum, quàm in remotum: tamen à priori demonstratur à geometria: quia linea recta est perfectissima, & breuissima.

Ad formam igitur arg. neganda est consequentia, quòd non sit maior ratio, propter quam scientia inferior magis dicatur subalternata vni, quàm alteri scientiæ: quia cùm obiectum superioris scientiæ sit primum, quod includit, & ratione cuius subordinatur scientiæ superiori, agenti de illo, ad quam etiam pertinet probare à priori principia eiusdem scientiæ inferioris: potiùs quàm ad aliam scientiam, ad quam conditio pertinet: ideo potiùs illi, quàm huic subalternatur.

An subalternata scientia, existens sine subalternante, sit vera scientia, vel potiùs opinio.

51 PRæsupponit titulus quæstionis tanquã certum, quòd *scientia subalternata possit esse separata à scientia subalternante*, & omnino sine ea esse: quod cõstat experientia, cũ plures cognoscamus musicos, ignorantes Arithmeticam. Quærit autem hoc supposito, *An musica in his sit vera scientia, vel solùm opinio.*

Et prima sententia tenet, *Non esse scientiam, sed opinionem*: ita Soncinas 4. Met. q. 9. quem sequuntur plures moderni: quorum hęc est ratio: Quia, vt docuit Arist 2. c. huius libri; vt aliquis habeat scientiam alicuius conclusionis, necesse est, quòd principia sint ei certa, ita vt ex terminis ea cognoscat; vel si demonstrabilia sint, sciat ea reducere ad prima indemõstrabilia: & qui hoc non scit, (inquit Arist.) non habet demonstrationem, nec scientiã conclusionis: atqui principia scientiæ subalternatę nõ sunt immediata, sed demõstrabilia, per scientiã subalternantẽ, quam cùm nõ habeat musicus, nescit ea reducere ad immediata, sed solùm ea credit propter testimonium Arithmeticorum: ergo non habet scientiam conclusionum eius, sed opinionem.

Secunda opinio est aliorum; *Quòd vera sit scientia, quãuis imperfecta*. Et ratio horũ est opposita: quia si non esset sciẽtia, sed opinio, maximè hoc esset propterea, quia is qui eã habet sine subal-

subalternante, non habet certitudinem principiorum: sed fides humana potest esse certa, propter frequentia testimonia, vt patet in hac propositione, Roma est: cui licèt multi assentiantur, solùm propter testimonium eorum, qui eam viderūt, tot tamē testimonia multiplicantur, vt certum efficiant assensum eorum: cuius signum est, quia nemo est qui dubitet de veritate eius.

Pro explicatione nostræ sententiæ notandum est, *Duobus modis posse cōtingere, quòd scientia subalternata sit sine subalternāte*. Primo; Ita vt principia eius solùm sint accepta per testimonium habentium scientiam subalternantem. Secūdo; Ita vt etiā sint ab eo, qui habet eam sine subalternante nota, per experientiam euidentem multorum singularium; ex quibus colligitur euidenter experimentum vniuersale principiorum. 32

Hoc supposito tria asserit nostra sententia. Primum est: *Siue subalternata scientia, sine subalternāte existens, sit vera sciētia: siue non, certum est non esse actu, & formaliter scientiam subalternatam, prout sic habetur: sed solùm materialiter.* Quod sic probo: Sciētia dicitur subalternata, quia subordinatur subalternāti, à qua principia eius accipiūt certitudinē & euidentiā requisitā ad veram scientiam: sed scientia inferior existens sine superiori, vt sic existēs, nō subordinatur actu superiori sciētiæ, nec ab ea participat euidētiā suorū principiorū: ergo nō est actu, & formaliter sciētia subalternata; sed solùm materialiter, & quasi in potentia, in quantū cum ea coniungi potest in eo, qui vtramq; habeat.

Secundum quod asserit, est, *Quòd sciētia subalternata sine subalternante erit vera scientia (licèt imperfecta) si ei, qui eam habuerit, nota sint principia per experientiam.* Probatur hoc: Quia tunc erunt certa atque euidentia principia, ex quibus per demōstrationem à posteriori colligitur euidenter conclusio, quæ ex sequenti erit certa & euidens: & per consequens, verè scientifica. 33

Tertiò dicimus; *Quòd si principia eius solùm cognoscantur per testimonium eorum, qui habent subalternantem scientiā, non erit vera sciētia, sed opinio.* Et hoc probat efficaciter arg. primæ opinionis, quam in hoc sensu veram esse existimamus. Arg. verò secūdæ opinionis nihil probat: quia testimonium humanū per se loquendo, non potest generare assensum certū, cùm nō repugnet ei subesse falsum. Quòd verò per frequentiam testimoniorum sublatum sit actuale dubiū, per accidēs est: quia hoc nō obstāte assēsus illius propositionis, Roma est, ab intrinseco est incertus: & cui potest subesse falsūm. Ex eo igitur nō potest per se colligi certa conclusio, nisi ratione quadam materiali, & accidētali. Per se autē est incertā, quod repugnat scientiæ. Quemadmodū dicimus, conclusionem non esse per se, & formaliter certā, nec

scientificam, quæ colligitur per aliquam cõsequentiam, solùm necessariam in his, aut illis terminis: quod est, esse necessariam solùm materialiter; formaliter verò, & per se incertam: cùm in simili forma possit dari antecedens verũ, & consequens falsum.

An scientia subalternata intra proprios limites demonstret propter quid, vel solùm quia.

34 IAm hoc intelligitur de scientia subalternata, non sine subalternante: sed illi actu coniuncta in eo qui habet vtramque, & tunc habet statum scientiæ subalternatæ, de qua quærimus, *An intra proprios limites*, hoc est, in quantum solùm se extendit vsque ad principia à se indemonstrabilia: sed quæ possunt demonstrari à priori, & verè demonstrantur à subalternante: cui quasi continuantur: an, inquam, intra hos limites *veras habeat demonstrationes, propter quid*, per quas demonstret à priori suas conclusiones ex propriis principiis: vel solùm dicatur demonstrare ea quasi per demonstrationes, quia. Exempli gratia: Hæc est conclusio perspectiuæ scientiæ, *Res ad maiorem distantiã visa minor apparet, quàm ipsamet existat in se.* Perspectiua eam demonstrat per hanc; Res à longè visa, minori, aut acutiori angulo mouet potentiam: & ideo apparet minor. Sed illius secundæ propositionis, per quã probat primam, nescit reddere causam: eam verò reddit geometria: quia angulus eo est acutior, quo magis protrahitur: esse vero acutiorem, est esse minorem.

35 Et ideo res visa ad maiorem distantiam, minori angulo mouet potentiam. Quærimus ergo, *An demonstratio illa*, per quam perspectiua probat, quòd res à longè visa minor apparet: quia minori angulo mouet potentiam (hoc est enim intra proprios limites demonstrare suas conclusiones) sit demõstratio propter quid, & à priori, vel solùm demonstratio, quia.

Prima opinio est Soti, & Veneti c. præsenti, asserentium, *verè demonstrare, propter quid, intra latitudinem propriam*: quam tamẽ sine limitatione videtur tenuisse Albertus Magnus tract. 2. de vsu principiorum c. 7. vbi negare omnino videtur, quòd propria principia subalternatæ scientiæ demonstrentur à scientia subalternante. Quia cùm subalternans abstrahat à materia sensibili, & principia subalternatæ respiciant materiam sensibilem, non potest se extendere, aut descendere ad illa demonstranda. Quod si verum est, non solùm intra proprios limites demonstrabit, propter quid, suarum conclusionum, scientia subalternata; sed omnino. Nam si principia eius non demonstrantur à subalternante, neque ab alia, erunt prorsus indemonstrabilia: ex quibus perinde demonstrabit subalternata proprias conclusiones, atque quælibet alia scientia etiam subalternans.

Probatur

Probatur hæc sententia. Primò: Quia scientia subalternata, licèt non reddat causam primam suæ conclusionis: nec demõstret illam, vsq; ad principium primum, reddit tamen causam proximam eius; ergo eam demonstrat à priori, per causam proximam: vt patet in exemplo designato.

Et certè si sola scientia subalternans demonstraret à priori conclusiones sciẽtię subalternatę, solus Arithm. diceretur Musicus: & solus Geometra perspectiuus. Quod patet esse falsum. Probatur consequẽtia: quia sciens, & scientia denominationẽ accipiunt à conclusionibus, quas demonstrãt: cùm in eis consistat vera, & propria ratio scientiæ: ergo sicut dicitur philosophus, qui scit demõstrare cõclusiones philosophiæ: ita dicetur perspectiuus, qui scit demonstrare conclusiones perspectiuæ: præsertim si à nullo alio demonstrentur, sed ab eo solo. 36

Secundò: Quia si scientia subalternata non demonstrat à priori suas conclusiones, maximè id facit, quia nõ reddit causam earum, vsque ad primam, sed solùm reddit proximã, relinquens primam reddendam à subalternante: sed hoc est impossibile: ergo non est negandum, quòd demonstret à priori suas conclusiones. Probatur minor: quia si hoc ita esset, sequeretur subalternãtem demõstrare à priori principia subalternatæ: & ideo principia subalternatæ esse conclusiones subalternantis. Quod repugnat fieri propter duo. Primum, *Quia subalternans abstrahit à materia sensibili*: principia verò subalternatæ respiciunt materiam sensibilem: ergo repugnat, quòd hæc illis coniungantur in eadem demonstratione: coniungi autem necessarium est, si sunt conclusiones per illa demonstratæ. 37

Secundũ: Quia si principia inferioris essent cõclusiones superioris, nõ essent distinctæ sciẽtiæ, superior & inferior, sed eãdem efficerent. Probatur consequentia: Nam cõclusiones ad eã scientiã pertinẽt, in qua demonstrãtur: sed principia inferioris, sunt conclusiones demonstratæ à superiori: ergo ad hanc pertinebunt, & nõ efficient scientiam subalternatam distinctam.

Secunda opinio; *Negat subalternatam, aut simpliciter demonstrare proprias conclusiones à priori, aut etiam intra proprios limites*: sed solùm auxilio superioris, & vt continuantur cum illa, veras demõstrationes efficere posse. Hæc est communis, quam tenent D. Th. in Comm. huius c. Sonc. 4. Met. q. 9. Caiet. tract. de subalternatione scientiarum circa finem, Louanienses, & Tolet. in expositione huius cap. Et videtur nobis in doctrina Arist. necessaria, & in ratione vera.

Probatur primum: Quia Arist. c. præsenti in principio, docet expresse, *differre demonstrationem, quia, & propter quid, in diuersis sciẽtiis subalternatis*: quia dẽmõstratio, propterquid, pertinet ad 38

scientiam subalternantē: demonstratio verò, quia, ad subalternatā. Quæ differentia non potest esse vera, si scientia subalternata demōstrat proprias conclusiones demōstratione, propter quid, etiā intra proprios limites: vel etiā reddens causam proximam earum, licèt non primam. Nam si hoc verum est, ad eā pertinebit demonstratio propter quid, & non quia. Præterea loquens Arist. de vtraq; scientia in particulari, & vocans subalternantem Mathematicam, & subalternatam sensibilem, quia illa abstrahit à materia sensibili, hæc verò respicit illā, expressè docet: subalternatam solùm demonstrare quia, ad subalternātem verò pertinere demonstrationem, propter quid, his verbis: *Hic enim, ipsum quidem sensitiuorum est scire, ipsum verò, propter quid, Mathematicorum.*

Secundum verò, quòd vera sit nostra sentētia, probatur hoc arg. Vt aliquis habeat scientiam alicuius conclusionis, & verā demōstrationē eius, necesse est, quòd præmissis assentiatur ex sola notitia terminorū: vel si demōstrabiles sint, eas sciat reducere vsq; ad principia omnino indemonstrabilia: alioqui si sic eas reducere nesciat, non habebit verā demonstrationem conclusionis, nec verā scientiam eius. Sed principia propria sciētię subalternatæ, per quæ demōstrat suas cōclusiones, nō sunt immediata, sed demonstrabilia: cū possint demonstrari à scientia subalternāte; ergo non fiet vera demonstratio alicuius cōclusionis ex eis, nisi ab eo, qui sciat ea reducere vsq; ad prima omnino indemonstrabilia, per veras demōstrationes. Atqui subalternata sciētia, intra proprios limites, nescit ea sic reducere, vt patet, à soláq; subalternante reduci possunt: ergo subalternata intra proprios limites, non potest veram demonstrationem propter quid, suarum conclusionum efficere, nisi auxilio scientiæ subalternantis, aut in quantum cum ea continuatur.

39 Sed vt explicemus, quonam modo fiat cōtinuatio hæc, quo etiam modo demonstrētur à subalternante, notandū est, quod *in quacunq; demonstratione necessariū est mediū coniungi cū extremitatib. in præmissis; vt ratione* talis coniunctionis, extremitates ipsæ cōiūgātur in cōclusione: & hoc est fundamētū totius artis demōstratiuæ. Vt ostēditur in hac demonstratione. Omne animal rationale est risibile: Omnis homo est animal rationale; ergo Omnis homo est risibilis. In qua animal rationale, quod est medium, coniungitur in præmissis cum homine, qui est maior extremitas, & cum risibilitate, quæ est minor; & virtute huius coniunctionis, coniunguntur homo, & risibile in cōclusione.

Secundò notandū, *Medium in demonstratione propter quid, cōtinere causam conclusionis.* Vnde sequitur nō posse scientiā subalternan

alternantem demonstrare à priori principium scientiæ subalternatæ, per medium sibi proprium nudè acceptum: hoc est, in propria abstractione à materia à sensibili consideratum; sed necesse est vt tale medium coniungatur extremitatibus, ex quibus constat principium eiusdem subalternatæ scientiæ demonstrandum, tanquam conclusio; alioqui non erit medium.

Sed extremitates eius respiciunt materiam sensibilem: ergo necesse est medium scientiæ subalternantis quasi descẽdere ad materiam sensibilem, ad eámque determinari; vt per talem cõiunctionem cum extremitatibus in præmissis, efficiat vt cõiungantur extremitates ipsæ in conclusione: & ita conclusio ipsa, quæ principium est subalternatæ scientiæ, à priori demõstretur. Et talis cõiunctio medij cum extremitatibus, ex quibus cõstat principium scientiæ subalternatæ demõstrandum, est cõtinuatio inferioris scientiæ cum superiori: in qua cõtinuatione consistit formalis ratio subalternationis. Quæ omnia hoc exemplo fiunt manifesta. Principium scientiæ subalternatæ, nẽpe perspectiuæ: quod ipsa nec scit, nec potest demonstrare inter proprios limites, est hoc: Res à longè videtur sub minori, vel acutiori angulo. Demonstratur autem sic à scientia subalternante, nẽpe à geometria: Res quæ videtur sub angulo magis protracto, videtur sub angulo minori (nam angulus magis protractus acutior est, & ideo minor:) sed res visa à longè videtur per angulũ magis protractum, aut longiorem, vt est manifestum; ergo videtur sub angulo minori. Ecce medium geometricũ, nempe angulũ magis protractum esse minorẽ, quod non posset demõstrare principium illud perspectiuæ nisi cõiungeretur cũ extremitatibus, ex quibus componitur, videlicet cum re à lõgè visa, & cum minori angulo: & nisi ita coniunctum efficeret cum eis vtramque præmissam eiusdem demõstrationis per quam demonstraretur idem principium, tanquam conclusio composita ex eisdem extremitatibus. 40

Et ecce cõtinuatam scientiam subalternatam cum subalternante in eadem demonstratione, per tales coniunctiones. Cõtinuatiuum autem est medium scientiæ subalternantis, vt cõiunctum in præmissis cum extremitatibus, ex quibus componitur principium scientiæ subalternatæ per illud demonstratum. 41

Et continuatio hæc non tollit distinctionem vtriusq; scientiæ, vt statim probabitur.

Ex his intelligitur, primò, quomodo sit possibile, quod scientia subalternans probet per demonstrationẽ à priori, principia sciẽtiæ subalternatæ, etiã si abstrahat à materia sensibili, & principia probãda eam respiciant: id enim facit per vnionem proprij medij cum extremitatibus principij probãdi, cum quibus con- 42

iungitur in præmissis & per coniunctionem, quasi descendit, & contrahitur per eas ad materiam sensibilem: & per talem contractionem continuatur cum ea.

43 Iam ergo soluuntur facilè arg. oppositæ opinionis. *Nam ad primum*; Concedimus antecedens, quòd subalternata scientia reddat causam proximam suæ conclusionis: sed negamus consequentiam, quòd demonstret eas inter proprios limites. Nam ad veram demonstrationem non sufficit reddere causam proximam, sed requiritur reddere omnes causas vsque ad primam: alioqui non habebit certum assensum præmissarũ, cùm nesciat eas reducere vsque ad principia per se nota, & indemonstrabilia: & ideo nec habebit veram scientiam conclusionis, nec veram demonstrationem eius.

Ad aliud verò, quod additur in eod arg. nempe solùm Arithmeticum esse musicum, & solum geometram, perspectiuum: si hi soli demonstrare dicuntur à priori conclusiones musicæ, & perspectiuæ, negandum est, quia principia alicuius sciẽtiæ, per quæ demonstrantur conclusiones eius, non pertinent ad habitum talis scientiæ, sed ad alium distinctum, qui dicitur habitus principiorum: & ideo nec suscipiunt denominationẽ scientiæ, nec ea habent denominationem à scientiis. Principia autem scientiæ subalternatæ, quæ demonstrantur à scientia subalternante, comparantur ad principia eius, per quæ demonstrantur, tanquam conclusiones eorum: & ideo non pertinent ad eam, sed ad alium habitum inferiorem, qui est scientia subalternata.

44 Quare nec Geometra denominatur perspectiuus, nec Arithmeticus denominatur musicus, sicut nec conclusiones musicæ dicuntur geometria, quamuis verum sit non denominari musicum verè scientem, nisi simul sit Arithmeticus: nec scientem perspectiuum, nisi simul sit geometra.

Ad secundum; Concedimus primã & secundam consequentiam, ꝙ principia subalternatæ sunt conclusiones subalternantis: negamus tamen, quòd nõ possint eis cõiungi in eadem demonstratione. Nam licèt principia subalternantis abstrahant à materia sensibili; determinari tamen possunt, & quasi contrahi per principia subalternatæ, ad conficiendam eandẽ demonstrationem, vt explicatum est. Per hanc autem vnionem principiorum vnius cũ principiis alterius; vt conclusionibus eorum, non tollitur distinctio vtriusque scientiæ, sicut per vnionem principiorum cuiuslibet scientiæ, cum conclusionibus eiusdẽ in eisdem demonstrationibus, nõ tollitur distinctio habitus sciẽtię, ab habitu principiorũ. Præsertim cùm semper sciẽtia subalternata, & subalternãs habeãt diuersa obiecta, & diuerso modo à materia abstrahẽtia, ex quibus distinctio habituũ apertè colligitur.

gitur. Et si aliquis quærat; Quid ergo, aut quomodo dicendum est, demonstrare scientiam subalternatam intra proprios limites, aut quomodo loquendum? Respondeo; Si intra proprios limites accipiatur præcisè, nullam demonstrationem propter quid, habere posse, neque etiam, quia, neque aliquam posse demonstrare conclusionem. Vnde neque esse sciētiam, hoc modo sumptam: quia sub hac præcisione accepta nescit demonstrare propria principia verè demonsttabilia: ergo non habebit certū assensum eorum: & ideò non poterit certam cōclusionem, aut scientificam colligere. De demōstratione verò, quia certum est eam non habere sub ratione formali sciētiæ subalternatæ: quia vt talis est, non procedit ab effectu, sed à causa. Solùm igitur demonstrat suas conclusiones demonstratione propter quid, auxilio subalternantis; vt continuatur cum ea, quare solùm hoc modo est vera scientia subalternata.

CAPVT XXVI.

TEXT. ARISTOTELIS.

Scibile autem, & scientia differunt ab opinabili, & opinione; quoniam scientia quidem vniuersalis.

Breuis expositio textus.

INtentum Arist. in hoc c. est *distinguere scientiam ab opinione;* 1 postquam scientias distinxit inter sese, in his capitibus intermediis, à decimo vsque ad hoc vigesimum sextum. Diuiditur autem in duas partes. In prima; Asserit, & probat scientiam, & scibile distingui ab opinione & opinabili. In secunda; Duo proponit dubia in contrarium solui.

Conclusio Arist est hæc: *Scientia, & scibile ex vna parte differunt ab opinione, & opinabili, ex altera.* Quā probat hac ratione: Sciētia versatur circa vniuersale, & necessarium: ergo scibile est vniuersale, & necessarium: opinio verò circa contingens, & sæpe particulare, aut etiam singulare: ergo opinabile est contingens, & particulare: ergo diuersa est scientia ab opinione: & scibile ab opinabili. Antecedēs probat ex parte scientiæ, quia vt c. 2. dictū est; *Scientia est de his quæ non possunt aliter se habere*: ergo de necessariis, quia necessarium est, quod non potest aliter se habere. Præterea: *Scientia est de his, quæ sunt de omni, per se, & vniuersaliter, aut secūdùm quod ipsum*: ergo est de vniuersalibus. Probat deinde idem antecedēs de opinione, & opinabili. Nam quædam, ait, vera sunt in existimatione, quæ in re possunt esse vera, aut falsa, de quibus non est scientia: neque intellectus, qui est notitia principiorum: ergo de his erit opinio: & cùm possint aliter se habere, quod est esse contingentia: erit de contin

cōtingenti: & ideo opinabile erit cōtingens. Probatur antece-
2 dens; Quòd de his, quæ possunt aliter se habere nō sit scientia, neque intellectus, quia scientia est de his, quæ nō possunt aliter se habere: intellectus verò, quasi sciētia quædā immediata est: & sic definiri potest; *Intellectus est certa cognitio immediatæ propositionis*, quod est esse certam cognitionem ex sola significatione terminorum habitam; sed certa cognitio ex terminis habita nō potest esse de re contingenti, nisi tantùm de necessaria: ergo repugnat quòd intellectus, & scientia sint de re cōtingenti. Consequentiam verò, quod de re contingenti sit opinio, probat, quia si certa cognitio dari non potest de re contingenti, dabitur incerta, & fallibilis. Hoc est talis, quæ licèt vera esse existimetur, tamen non repugnet ei subesse falsum.

Vnde infert, sic esse definiendam opinionem: *Opinio est acceptio, vel existimatio, seu assensus immediatæ propositionis, & non necessariæ.* Et per primā particulam, *Immediatæ propositionis*, distinguitur opinio à scientia; quæ est cognitio propositionis mediatæ: & conuenit cum intellectu. Per secundam verò, nempe, *Non necessaria*, distinguitur ab vtroque, videlicet intellectu, & scientia: quia vtrumque est de necessariis, vt probatum est.

3 Sed hæc definitio opinionis nō traditur ab Arist de omni opinione, sed solū de immediata. Datur enim mediata opinio, quæ ex immediata colligitur per euidentem, aut probabilem consequentiam: vel ex propositione euidenti per consequentiā nō necessariam, vt Arist. docet in hoc eod. cap. Sed solùm voluit immediatam definire; vt cùm notum sit dari opinionem mediatā, definitione ipsa ostenderet, dari etiam opiniones immediatas, quibus assentitur intellectus probabiliter ex sola notitia terminorum: sicut dantur propositiones necessariæ, quibus ex sola notitia terminorum assentitur, assensu certo, ac necessario.

Sed contra differentiam probatam, inter scibile, & sciētiam, & opinabile, & opinionem, proponit duo dubia in secūda parte cap. Primum est ad probandum; *quod non differant scibile, & opinabile*: quia sæpè contingit, vt quod vnus scit, alter opinetur: ergo idem erit scibile, & opinabile. Respondet, quòd de eadem re simplici, aut incomplexa, possunt esse sciētia, & opinio; vt de homine. Non tamen de eadem re complexa; vt de propositione. Nam de homine potest esse scientia, & opinio; sed non de propositione: vt de hac; *Quòd diameter sit commensurabilis, aut æqualis costæ*: opinio fortè esse poterit, non scientia.

4 Secundum dubium est: Quia sicut sciētia procedit ex immediatis principiis, ad mediatam conclusionem, ita opinio potest procedere ex propositione immediata probabili, ad mediatā q̄ de ea colligit Prætereá; Sicut demonstratio, si procedat à causa,

erit

erit propter quid: & si ab effectu, erit quia: eadem ratione opinio, si procedat ab immediata, continente causam conclusionis, dicetur, propter quid: si verò ab ea, quæ continet effectum, dicetur, quia: ergo conueniunt in his duobus scientia, & opinio: quare non distinguentur. Respondet; verum esse antecedens, sed negandã esse consequentiam, quia diuersus est modus procedendi vtriusque. Nam scientia procedit per medium necessarium, hoc est, ex necessariis principiis, & per necessaria consequentiam: opinio verò, per medium contingens, hoc est, vel ex principiis non necessariis, vel per consequentiam non necessariam, sed probabilem: & hoc est, distingui essentialiter, per diuersa media assentiendi. Vnde sequitur, scientiæ non posse subesse falsum; opinionem verò falsam esse posse.

TRACTATVS I.

De habitu principiorum.

DE tribus agit Arist. cap. præsenti, *De Intellectu*, qui est notitia principiorum. *De scientia*, quæ est notitia conclusionũ: quæ demonstrantur ex principiis. Et de *Opinione*, quam ab his differre docet. De quibus eodem ordine agendum nobis est, & de singulis singulos tractatus instituimus: in quib. ea quæ necessaria sunt ad intelligendã eorũ naturã, & rationẽ, breuissimè explicamus. vt sic meliùs possimus intelligere differẽtiam, quã inter ea posuit Arist. Et primò de habitu principiorũ quatuor explicabuntur. Primum, *An sit*, hoc est, an præter potentiã intellectiuam, & species intelligibiles, per quas principia, hoc est, propositiones immediatas apprehẽdimus, ponẽdus sit habitus, per quẽ facilè possit intellectus iudicare de veritate eorum, eisdemq; assensum præstare. Secundũ, *Quid sit habitus iste*. Tertium, *An sit naturalis*; ita vt illum receperit anima, simul cũ potentia intellectiua, dum creata fuit à Deo: vel an acquisitus per proprios actus. Quartum, *An sit vnus secundùm speciem, pro principiis omnium scientiarum, vel diuersus pro diuersis principiis*. 5

An præter intellectum, & species intelligibiles, detur habitus principiorum.

PRimò præsupponendũ est, tanquã certum in doctrina Arist. & in schola Peripatetica, *Quòd in intellectu, & voluntate, dantur habitus virtutum moralium, & intellectualium*. 6

Secundò præsupponendum est; *hos habitus ponendos esse in intellectu, distinctos à speciebus intelligibilibus*. Quod eorũ, & illarum officiũ efficaciter probat. Nam officiũ speciei intelligibilis solum est vnire obiectum intelligendũ cum potentia intellectiua,

lectiua, ex qua vnione sequitur apprehēsio eius, quæ est prima operatio (Intellectus) vel vnio ipsa est apprehensio. Vnde sequitur, species intelligibiles solùm ad apprehendēdū obiecta proximè deseruire. Sed cùm post apprehensionem, sequatur iudicium de veritate, aut falsitate propositionum: in qua principaliter cōsistit secunda operatio intellectus: & in quo potest esse aliqua indifferentia, aut etiam difficultas, ad iudicandum, additur alius habitus ab Arist. & omnibus (solis exceptis nominalibus) qui species ipsas intelligibiles dicunt esse habitus: & ideò, nihil aliud præter illas ad iudicandum ponunt.

His suppositis; Primum dubiū est: *An præter species intelligibiles, per quas principia apprehendimus, necessarius sit habitus principiorum, ad iudicādum de veritate eorū*: quod est eis assentire. Et est prima opinio Duran. in 3. d. 33. q. 1. ad finem, & Soti 1. lib. de iustitia, & iure, q. 4. art. 2. qui licèt habitus scientiarū in intellectu ponant, præter species intelligibiles, ad assensum cōclusionū: nihilominus ad assentiendū principiis, nullum habitū esse ponendū asserunt: sed sufficere aiunt lumē naturale, quod
7 est potentia ipsa intellectiua. Probāt hoc arg. Ad operationes naturales, in quibus nulla est indifferentia, vel libertas, nō ponuntur habitus, vt in potētia visiua: imò nec in volūtate respectu vltimi finis, in quē naturaliter tendit per amorem; sed intellectus naturaliter assentitur principiis, cùm sint veritates immediatæ ac necessariæ: ita vt eis propositis nō possit non assētire: ita enim se habet ad illa, sicut volūtas ad vltimū finē, vel visus ad colores: ergo nullo indiget habitu, ad eis assentiendū.

Opposita sententia tenet, *præter intellectū, & species intelligibiles, ponendū esse habitum, ad assentiendum primis principiis indemonstrabilibus.* Hæc est expressa apud Arist. 6. lib. Ethic. c. 3. vbi inter virtutes intellectuales, quæ sunt habitus superadditi potentiis, enumerat intellectum, qui est habitus principiorum. Et D. Th. in Commentariis eiusdem loci declarat, non de intellectu pro potentia, sed pro habitu superaddito potentiæ, loqui Arist. his verbis: *Accipitur autem hic intellectus, non pro ipsa intellectiua potentia, seu pro habitu quodam quo homo ex virtute luminis intellectus agentis, naturaliter cognoscit principia indemonstrabilia.* Et 1. 2. q. 94. art. 1. inquit, *Principia indemonstrabilia in speculatiuis, non sunt ipse habitus principiorum, sed sunt principia, quorum est habitus*: quam sententiam sequuntur Henricus quodlib. 5. 28. Caiet. 1. 2. q. 51. art. & ibidem Conradus. Ferr. 1. lib. contra gentes, c. 94. Medina 1. 2. q. 49. art. 2. & moderni omnes. Et videtur nobis vera, & tenenda.

8 Probatur primò: necessitas ponēdi habitū in potentia circa aliquod obiectum est indifferentia eius, ad bene, vel malè operandum

randū circa illud: vt cùm vtroque modo possit operari, determinetur ad bene operandū, per habitum. *Non habitus*, vt vidimus apud Arist. in prædicamēto qualitatis, *est dispositio subiecti*, per quam bene vel malè se habet in ordine ad propriam naturam, vel operationē: sed intellectus circa prima principia potest bene vel malè operari: cùm possit errare circa illa: ergo indiget habitu ad bene operandū: & ideo necesse est eū ponere.

Secundò: quia si intellectus non indiget habitu ad assentiēdum principiis: quia sunt euidentia, & naturaliter eum mouent: sequitur nec indigere habitu, ad assentiendum conclusionibus. Probatur consequentia: quia habito assensu principiorum, euidentem veritatem continet conclusio in eis contenta, & etiam naturaliter mouet intellectum: sed opposita opinio ponit habitum pro conclusionibus: ergo necessariò debet eum ponere circa principia.

Et ad arg. eius distinguenda est minor, quòd intellectus naturaliter assentiatur primis principiis. Nam quantum ad specificationem verum est: quia supposita debita apprehensione eorum: si iudicium ferat certa illa, non potest esse iudicium dissensus, sed assensus debet esse: quātum verò attinet ad exercitium, libertatem habet circa illa, dependenter à voluntate: & ideo potest assensum suspendere, vt superius probauimus, quam libertatem non habent sensus, nec voluntas circa bonum in communi: ideo non sunt capaces habitus. 9

Quidnam sit habitus principiorum.

NAtura & essentia habitus ex proprio actu, & obiecto, circa quod natus est operari, intelligenda est. Nam ab his sumunt speciē potentiæ, & habitus, vt docet Arist. lib. 2. de Anima, c. 4. Explicare igitur oportet: *Quodnā sit proprium obiectum huius habitus, & quem habeat actum circa illud. Obiectum* propriū habitus, est euidens, & immediata veritas: siue vniuersalis sit illa, siue particularis. Proprius modus tendēdi in obiectū, à quo formalis, & vltima ratio habitus desumitur, est per immediatā cōparationē ad ipsam veritatē euidentē, quàm sine vllo medio respicit. Vnde, sicut alij habitus intellectus cōstituuntur & distinguūtur specie, per tale, vel tale mediū assentiēdi: vt sciētia per medium demonstratiuū: opinio per mediū probabile, & fides per testimoniū: ita habitus principiorū, qui dicitur intellectus, talis est in propria specie, & à cæteris habitib. distinguitur, quia per se immediatè cōparatur ad euidētiā veritatis. Vnde propri⁹ actus eius est, *sine vllo medio ei assentire*, sicut actus sciētiæ assētire per mediū demōstratiuū. Definitio igitur eius talis erit: *habitus principiorū, est virtus intellectualis, per quam potentia intellectiua* 10

lectiua determinatur ad assensum principiorum per se euidentem, & facilè eundem eliciendum. In quo autem consistat hæc facilitas, dicemus inferius.

An habitus principiorum sit naturalis, vel acquisitus ab intellectu, per proprios actus.

11 HAbito iā quòd habitus intellectus sit, & quid sit: sequitur tertium explicandum: *Quonam modo generetur, aut fiat in nobis.* Videlicet, an eū accipiat anima simul cū propria natura, & intellectu, dū creatur à Deo: vel sicut in ipsa creatione accipit intellectū sine vlla specie intelligibili, sed tanquam tabulā rasam: in qua nihil depictum est, vt asseruit Arist. eodem modo eum accipiat, sine vllo habitu principiorum. Nam de cæteris habitibus scientiarum, & virtutum, certum est, nullum habere intellectum à principio tales habitus: & ita sicut eos acquirit successu tēporis, per proprios actus, pari ratione acquirat habitum principiorū. Nam si eum intellectu eū accipiat anima, naturalis dicetur: hoc est, à natura inditus, si verò per actus eū acquirat: non naturalis sed acquisitus dicetur, sicut cæteri.

12 Prima opinio affirmat, *Esse naturalem, & non acquisitum.* Ita Conradus 1.2.q.94. art.1. & Bannes 1.p.q.1. art.6. notabili 3. & videtur expressa apud D.Th. 1.2.q.49. art.1. ad 3. vbi sic ait: *Puer non potest vti habitu intellectus principiorum, vel etiā lege naturali, quæ ei habitualiter inest, propter defectum ætatis.* Quibus verbis habitum principiorū ponit in puero, nondū habente vsū rationis, & addit, non posse eo vti, propter defectum ætatis: ergo sentit inesse ei à natura, & nō esse acquisitum per actus, & in 2. d.24.q.2. art.3. ad 3. vocat eum *naturalem,* his verbis; *Habitus naturalis nunquam amittitur, sicut patet de habitu principiorum.*

Et ratione probatur: Quia habitus acquisiti, sunt facilitates quædam: & ideo ponuntur, ad vincendam difficultatem: quam habet potentia ad operādum circa tale obiectum, sed intellectus nullam habet difficultatem in assentiendo primis principiis, præsertim vniuersalissimis, vt his; Quodlibet est, vel non est. Totum est maius sua parte; ergo neque aliquam acquirit facilitatem in assensu frequenti eorum: imò neque ea indiget. Probatur consequentia: Quia facilitas difficultati opponitur, & ad eam superandam ordinatur, vnde sequitur: vel non esse ponendum talem habitum, vel esse naturalem, & non acquisitum. Et talem eum appellat communis modus loquendi, fundatus fortè in nomine ipso: quia intellectus vocatur: sicut potentia ipsa, iā quia recipitur: quia naturalis est ei.

13 Secunda opinio est Caiet. 1.2.q.51. art.1. d.1. *Vbi negat esse acquisitum*: sic autem esse naturalem docet, vt eum nō accipiat anima

anima à principio, cũ ipso intellectu: sed sicut intellectus nullã accipit speciem intelligibilem, dum creatur anima, & infunditur corpori: ita nullum accipit habitum: sed acquisitis speciebus primorum principiorũ, per abstractionem intellectus agentis, statim ait profluere naturaliter habitum principiorũ ac ipsa natura intellectus passibilis: cui tribuitur, vt statim per ipsum assentiatur eisdem principiis, apprehensis per species. Et hoc modo ait vocandum esse *naturalem*.

Tertia sententia asserit: *Habitum principiorum cũ natura, neque ab eadem natura intellectus fluere, eo ipso, quòd habet species principiorum, per quas ea apprehendit: sed esse acquisitum per actus ipsos: quibus intellectus assentitur principiis.* Sicut habitus sciẽtiæ, & virtutũ, acquiruntur per proprios actus: ita Ferrar. 2. contra gentes, c. 78. Et est communis modernorũ: & videtur nobis vera, & tenenda. Probatur primò, expresso testimonio Arist. cap. vlt. huius 1. lib. vbi explicans modũ, quo habitus iste generatur in nobis, ita ait, *Neque itaque insunt determinati habitus, neque ab aliis habitibus fiunt notioribus, sed assensu.* Quibus verbis docet non inesse nobis à natura: neque ex aliis notioribus notitiis fieri, sicut habitus scientiæ, sed per assensum immediatum veritatis per se notæ. Quod est acquiri per proprios actus.

Probatur deindè ratione: Quia natura non cõcedit rebus, nisi ea quæ necessaria sunt ad essendum, & operãdum simpliciter: quæ verò ad meliùs vel faciliùs operandũ seruiunt, acquirẽda eis relinquit propria industria, & labore, tribuens principia, quib. possint operari, & operando ea acquirere: & hac de causa non cõcessit hominib. habitus virtutũ: quia non requirũtur ad operandum simpliciter bona opera, sed ad meliùs, hoc est, cum facilitate & promptitudine operandum. At habitus principiorũ non est necessarius ad assentiendũ simpliciter primis principiis: sed solùm ad assentiendũ cum facilitate: ergo nõ est nobis à natura datus: sed propria industria, & labore acquisitus. Probatur minor: quia assensus principiorũ nõ excedit facultatem intellectus: sed is informatus per species intelligibiles, per quas apprehẽdit terminos, ex quib. principia fiunt, dũ cognoscit significationẽ eorũ: potest ipse propria virtute iudicare de veritate eorũ, quod est eis assentire: ergo ad assentiendum simpliciter, nõ indiget habitu. Probatur antecedẽs: quia principia sunt veritates quædam naturales, per se euidentes: ergo sunt proportionatæ lumini naturali eiusdem intellectus: quare per propriam virtutem potest circa eas operari per assensum. 14

Sed vt hæc nostra sentẽtia meliùs intelligatur, & vt testimonia D. Th. iuxta mentem eius explicentur, notandum est, *quòd licèt habitus principiorum non sit nobis à natura datus*, maximum 15

tamē habet principium in natura ipsa,ratione cuius naturalis etiam aliquo modo dici potest. Quod non habēt alij habitus. Vt enim superiùs dicebamus, propria ratio huius habitus sumitur per immediatam comparationem,ad ipsam veritatem per se euidentem:quam nec respicit,neq; attingit per aliquod medium,sed solùm indiget notitia terminorū:quam item habet per species terminorum,ex quib.principia ipsa componūtur.Istæ autē species producuntur ab intellectu agente,& imprimuntur intellectui passibili,mediis specieb.sensibilibus obiectorum:quæ vocantur phantasmata.Operatio porrò sensuū, & eiusdem intellectus agentis,per quam efficiūtur species,naturalis est, & sine habitu efficitur.Informatus autē intellectus patiēs per has species principiorū, & intellecta per eas significatione terminorum,sine vlla arte,vel industria, sine vllo medio,vel discursu,assentitur principiis: & per talē assensum generatur habitus principiorum:qui postea intenditur,& perficitur per frequentem repetitionē eiusdem assensus. Et ideo tā ex parte specierum, naturaliter productarum: quàm ex parte assensus principiorum,dicitur habitus iste naturalis: quamuis liber sit assensus, & ex consequēti liberè producatur habitus per eum. Et tandem,quia assensus principiorū, & habitus ipse producuntur sine medio,sine discursu,sine arte,solum per naturale lumen eiusdem intellectus:ideo non est nomen aliud ei inditum,sed nomine eiusdem intellectus significatur: dum dicimus,esse intellectum principiorum.

16 Hæc autē non habent alij habitus intellectuales,vt habitus scientiæ.Is enim præter operationē intellectus agentis, præter species cōclusionis,quas imprimit intellectui patienti,prærequirit artem per quā disponantur principia:prærequirit assensum eorum,tanquam medium formale,quo intellectus assentitur conclusioni: & per talem assensum generatur. Et ideo neque habitus scientiæ, neque alij similes dicuntur naturales.

Ex quibus intelligitur, vtrumq; habere habitum principiorum: & quòd naturalis sit, & quòd sit acquisitus per proprios actus:non tamen sicut acquirūtur cæteri habitus:sed sine vllo medio,sine vlla arte,vel industria,per solā virtutem naturalem vtriusq;intellectus,agentis & patientis,ac sensuum,quorū naturales operationes præsupponuntur. Et in hoc sensu loquitur D.Tho. dum vocat naturalem hunc habitum: vel dum dicit à natura haberi:non negās per hos modos loquēdi,quòd sit acquisitus per proprios actus:quia vterq; sensus verus est,& neuter contradicit alteri. Hunc autem esse sensum eius,colligitur euidenter ex proprio loco,vbi ex professo agit D. Tho. de hoc habitu inquirens, *An sit naturalis*,nēpe 1.2.q.1.art.1.asserítque esse

esse naturalē secundùm inchoationē, quod non habent cæteri habitus: & nihilominus esse acquisitū, per operationē intellectus agentis, & sensuum, præsuppositam assensui intellectus passibilis, per quem proximè acquiritur. In quo etiam sensu dixit Arist. *ex sensibus, & non à natura haberi hunc habitum.*

In eodem etiā sensu intelligitur aliud testimonium D. Tho. 17
de puero, quem dicit habere hunc habitum: sed non vti eo propter defectum ætatis. Intelligit autem eum habere secundùm inchoationem: quia hoc modo est naturalis: quem tamen non habet formaliter: quousque per primum assensum principiorum in eo generetur, & per sequentes perficiatur.

Circa solutionem primi arg. asserunt moderni quidam, nō esse ponendum habitum pro assensu principiorum vniuersalissimorum, quę vocātur dignitates: quia cùm sint nobis notissima, absq; vlla difficultate eis assentimus: & ideò per frequētem assensum eorum non acquirimus habitum. Sed solùm esse ponendū pro principiis particularibus scientiarū, quibus non facilè assentitur intellectus, cùm nō sint adeo nobis nota: ideo facilitate acquisita pro iis indigemus: quæ vocatur habitus. Et hæc sententia videtur mihi satis probabilis: quamuis etiam sit probabile: *quòd in assentiēdo his principiis, nōnihil difficultatis habeat intellectus, licèt minùs lōgè, quàm in assentiēdo principiis particularibus*, & hoc satis est, vt indigeat habitu ad assentiēdū, & vt nouā acquirat facilitatē per frequentē repetitionem assensuū.

Et ex hac doctrina respondetur ad arg. Concessa maiore, sed 18
minori negata, quòd intellectus nullam habeat difficultatem in assensu primorum principiorum, & ideò nec vllam acquirat facilitatem per repetitionem assensus. Nam experientia docet oppositum: & quòd aliquam habeat intellectus difficultatem, quam per exercitationem vincit: & ex consequenti, quòd nouam acquirat facilitatem.

Quid autē sit hæc facilitas: aut in quo cōsistat, diuersis modis explicatur ab auctoribus. Quibus omissis, dicendū est, *Facilitatem non esse aliud, quàm modum quendam, per quem potentia efficitur expedita, atque prompta ad operandum, aptaque, vt cū delectatione operetur*, quod non habet ex se, vel à natura: & hunc modum tribuit ei habitus tanto perfectiorem, quanto magis intenditur, atque perficitur per repetitionem actuum.

An habitus principiorum sit idem secundùm speciem, pro omnibus principiis; vel diuersus pro diuersis.

DE distinctione specifica huius habit⁹ nihil inuenitur apud auctores. Ideo sola ratione agendū nobis est. Videtur autem vnum esse ponendū pro omnibus, quod sic probo: *habitus*

distinguũtur per diuersos actus; vt sæpè diximus: sed habitus principiorum habet actum eiusdem speciei, circa omnia principia: ergo est idẽ secundùm speciem pro omnibus. Probatur minor,
19 quia actus huius habitus, est assensus principiorũ: & assensus sunt eiusdẽ, vel diuersæ speciei, per eandẽ, vel diuersam rationẽ assentiendi: quæ est quasi formale obiectum eorum: sed eadem est ratio formalis assentiendi semper primis principiis: ergo omnes assensus sunt eiusdem speciei, & ideo idem quoque erit habitus secundùm speciem. Probatur minor: quia semper assentitur intellectus primis principiis, sine medio, habita solùm significatione terminorum: ergo semper eodem modo.

Nostra tamẽ sententia duabus cõclusionib. explicatur, hoc modo. Prima est, *habitus principiorũ practicorum, & speculatiuorum, specie distinguuntur*: quam tenet D.Tho. 1.p.q.79.art.12. Et probat euidens ratio: quia actus, & habitus distinguuntur specie, per diuersa obiecta: sed veritas practica, quã cõtinent principia practica, & circa quam versatur habitus, tanquam circa propriũ obiectũ, est diuersa specie à veritate speculatiua: cùm illa ex propria natura ordinetur ad operandum, hæc verò nõ: ergo distinguuntur habitus isti specie. Principia practica sunt hæc, & similia: bonum est prosequendum, & malum fugiendũ. Virtus est amplectenda, & vitium est repudiandum. Quæ per se patet ordinari ad operandum. Speculatiua sunt: Totum est maius sua parte. Homo est animal rationale: & similia, de quibus manifestum est nullum ordinem dicere ad operandum.

20 Secunda conclusio: *habitus etiam principiorum speculatiuorũ distinguuntur specie, secũdùm quòd in diuersis materiis inueniũtur*: hoc modo, vt habitus principiorũ vnius scientiæ distinguatur specie ab habitu principiorũ alterius. Et si pro principiis vniuersalissimis ponendus est habitus, pro diuersis etiam ponendus est habitus distinctus specie. Ita vt alius sit habitus, per quẽ assentimur huic principio; quodlibet est, vel non est, ab eo per quem assentimur illi; totum est maius sua parte. Hanc cõclusionem sic probo: habitus distinguuntur per diuersos actus, & actus sunt diuersi per diuersa obiecta: sed assensus principiorũ vnius scientiæ specie distinguitur ab assensu principiorũ alterius: & assensus vnius principij vniuersalissimi distinguitur etiã specie ab assensu alterius: ergo habitus etiam erunt distincti specie. Probatur minor: quia diuersa principia cõtinent diuersam veritatem, quã respiciunt assensus, tanquam proprium obiectum: vt diuersam veritatem specie continet hoc principiũ: homo est animal rationale, ab illo, natura est principium motus, & quietis, eius in quo est: ergo efficiunt assensus specie distinctos, in intellectu; & diuersi assensus efficiẽt habitus etiam diuersos.

diuersos. Et idem exemplum adduci potest in diuersis principiis vniuersalissimis.

Et si dicas; Distingui specie assensus:sed tamen pertinere ad eundem habitum, quia sunt actus inadæquati, respectu illius, ad omnia principia,& ad omnes assensus eorum se extendentis. In contrarium est,quòd si distinguuntur specie, licèt inadæquata, necesse est eos generare habitus partiales specie distinctos. Quia quælibet causa producit effectum secundùm suam speciem (licèt inadæquatũ)ergo à causis specie distinctis (licèt inadæquatis)necesse est effectus specie diuersos (licèt inadæquatos)procedere. Quare iam dabũtur diuersi habitus,saltem partiales, specie distincti. Verùm probatur debere distingui specie totali:quia habitus principiorum non habet tantam extensionem, ac intellectus, vt possit idem se extendere ad omnes veritates;nec habet maiorem extensionem quàm habitus scientiæ, cui proportionatur,ac necessariò præsupponitur: sed habitus scientiæ distinguuntur specie per diuersa obiecta formalia:ergo habitus principiorum,qui eis correspondent,debent etiam distingui specie per diuersas veritates principiorum, circa quas versantur,tanquam circa propria obiecta. 21

Ad arg. oppositæ opinionis,neganda est minor:quòd habitus principiorũ habeat assensum eiusdem speciei circa omnia principia:nã licèt omnibus assentiatur, intellecta significatione terminorum sine medio:modus tamen iste assentiendi,& ratio formalis generica est: sicut etiam est generica in scientiis, assentire conclusiónibus per medium demonstratiuum. Sicut ergo in scientiis specie distincta est ratio assentiendi,secundùm distinctam rationem principiorum,per quæ assentitur intellectus conclusionibus huius, aut illius scientiæ:& sicut per hanc distinctam rationem specificam distinguuntur habitus scientię specie,ita in assensu principiorum distincta est ratio assentiẽdi specifica,secundùm distinctionem specificam diuersarum veritatum,quas diuersa principia continent. Nam ratio assentiẽdi principiis, ipsamet veritas principiorum per semetipsam est, & non per aliud medium: diuersa igitur veritas immediata cùm sit, diuersa etiam ratio assentiendi erit, & diuersum assensum secundùm speciem efficiet: & diuersi assensus secundùm speciem,diuersos habitus principiorum generabunt.

TRACTATVS II.

De habitu scientiæ.

CIrca habitum scientiæ explicanda sunt, *An sit*, & *Quid sit*, & *An sit de singularibus, & contingentibus, atque entibus per accidens.*

An præter habitum principiorum ponendus sit pro conclusionibus alter habitus distinctus, qui appelletur scientia.

22 PRima opinio est quorumdam modernorũ, qui, *cùm pro vniuersalissimis principiis non ponant habitum principiorum*: sed solùm pro particularib. huius aut illius scientiæ: asserũt nihilominus talem habitum principiorum, postquam assensum eorũ habet, habita notitia terminorũ, extẽdere se ad assensus omniũ conclusionum eiusdem scientiæ: & ita præter habitũ principiorum non esse ponendum habitum scientiæ ab eo distinctum.

Probant testimonio Arist. 6. lib. Ethic. c. 3. vbi enumerans habitus intellectuales de sapientia, quæ est habitus vnus Intellectus, asserit esse scientiam, & intellectum simul eorum, quæ honorabilissimá sunt: ergo sentit eundem habitum sufficere pro principiis & conclusionibus: quare non est necessarium multiplicare alterum.

23 Probant deinde ratione: quia assensus, quorum vnus depẽdet ab altero, non possunt generare distinctos habitus: quia diuersi habitus independẽtes esse debẽt; sed assensus conclusionũ præsupponit assensum principiorum, à quo intrinsecam habet dependentiã, vt ex se patet: ergo non generat distinctũ habitũ ab eo; sed idemmet habitus, qui principiorum est, se extẽdit ad cõclusiones. Maiorẽ probant exẽplo vniuersaliorum scientiarum; vt Dialecticæ, atq; Philosophiæ, quæ licèt diuersas habeãt conclusiones; non ideo tamen ponuntur in eis pro singulis singuli, ac diuersi habitus; sed vnus qui se extendat ad omnes, propter intrinsecã dependentiã vnius conclusionis ab alia: cui præsupponitur necessariò, vel quã præsupponit: ꝙ nos asseruimus, atque probauimus q. 3. Procemiali: ergo cùm magis intrinsecam dependentiam habeant conclusiones eiusdẽ scientiæ à principiis eiusdem, quàm possiut habere inter sese conclusiones ipsę, sequitur non esse ponendum habitum distinctũ pro conclusionibus, ab habitu principiorum: sed hunc se extẽdere ad omnes.

24 Hæc tamen sententia manifestè contraria est eidem Arist in eodem loco, c. 6. vbi expressè docet, non solùm habitum principiorum, qui dicitur intellectus, esse distinctũ ab habitu sciẽtiæ, & aliis: sed neque posse cum aliquo eorum coincidere, his verbis: *Intellectus neque est scientia, nec ars, nec prudentia. Scientia: quia ipsum scibile demonstrabile est: ars, & prudẽtia: quia in his versantur, quæ sese aliter habere possunt. At nec sapiẽtia est: est enim sapientis de quibusdam demonstrationẽ habere. Quod si ea quibus verum dicimus, & nunquam falsum, in his quæ possunt, aut non possunt aliter se habere: (& hæc sunt sciẽtia, prudentia, sapientia, intellectus: horum autem trium habituum nullus esse potest, atque tres dico, prudentiam,*

dentiam, scientiam, sapiĕtiam) restát intellectum esse principiorum.

Est etiam contra rationem. Quod sic probo: Habitus distinguūtur per actus: qui in intellectualibus sunt ipsi assensus: sed assensus principiorū eiusdē scientiæ, & conclusionum eius distinguūtur specie: ergo ad habitus specie distinctos: quos generabunt, pertinere debēt. Probatur minor: quia assensus distinguūtur specie, per diuersas rationes formales assentiēdi: sed assensus conclusionū habet diuersam rationē ab assensu principiorū: vt ex se est manifestū, cùm assentiatur intellectus principiis sine medio, propter ipsam veritatē per se euidentem: cōclusionib. verò, propter principia in demonstratione disposita: ergo assensus ipsi distinguĕrur specie. Et si dicas, distingui specie, tanquā actus inadæquatos eiusdē habitus: Contra hoc est: quòd si inadęquati sunt assensus, dabitur aliqua ratio assentiēdi vniuersalior vtroq;, sub qua cōprehēdātur: & quę adæquata sit habitui, qui ponitur pro vtroq;. Sed talis ratio est impossibilis: ergo impossibile est eundem esse habitū. Probo iterum minorem: quia talis ratio communis vtriq; assensui, esset assensus necessarij, aut euidentis, abstrahentis ab vtroq;: quæ nō potest esse vna, nisi vnitate generica, comprehendente sub se diuersos assensus secundùm speciem. Præterea: Etiam si inadæquatos esse daremus assensus principiorum, & conclusionum: cùm sint specie distincti; necesse est, distinctos habitus, saltem partiales, & inadæquatos generare: & ita distinctus iam erit ponendus habitus pro conclusionibus, specie saltem partiali. 25

Testimoniū Arist pro opposita sententia exposuit egregiè D.Th. non solùm in Commentariis eiusdem, sed etiam 1. 2. q. 57. art 1. ad 2. vbi ait: *Sapientiam propriè sumptam*, de qua ibi loquitur Aristot. *esse quendam habitum, verè quidem scientificū, sed vniuersalissimum*, qui circa cōclusiones etiam vniuersalissimas, sibi proprias versatur: & simul de principiis, & conclusionibus scientiarū particularium, quodāmodo iudicat, tāquam de inferioribus: Quia considerat altissimas causas, ad quas reducūtur inferiores, & à quibus dependent: atq; etiam vniuersalissimas rationes entis; vt essentiam, totū, partem, ac similes: à quibus particulares conclusiones omnium sciētiarum dependēt: & quas aliquando demōstrat per rationes vniuersales extrinsecas, vel ducentes ad impossibile. Et propter has excellentias, 26
quodam modo se habet ad alias scientias, tanquā intellectus, qui est habitus principiorum, & simul est etiam habitus scientiæ, respectu suarum conclusionum, nō tamen est idē habitus cum eo, qui ponitur pro principiis eius: sed diuersus. Et eiusmodi vniuersalis scientia, non est alia, præter Metaphysicam, cui prædictæ excellentiæ conueniunt.

Ad arg. eiusdem sententiæ respondetur, Maiorem esse falsam absolutè: quod probāt sciētia subalternās, & subalternata. Nā obiectū huius continetur sub obiecto alterius: & cōclusiones eius habent intrinsecā depēdentiā à conclusionib. alterius, per quas probātur, quasi per principia, & nihilominus sunt habitùs, & sciētiæ specie distincti, apud Ar. & omnes. Et multò meliùs distinguētur habitus sciētiæ, & principiorū, licèt assensus conclusionū habeat intrinsecam depēdentiā ab assensu principiorum: cùm habeant rationes formales diuersas; vt probatū est. In scientiis verò vniuersalioribus alia est ratio: quia cōclusiones non solùm se præsupponunt, & intrinsecam habent dependentiam à principiis, eodē modo se præsupponentibus, ac dependentibus: sed omnes etiam conclusiones habent eandem rationem formalem assentiendi, per medium demōstratiuum, & nihilominus etiam in his scientiis distinctus ponitur habitus, pro principiis, & conclusionibus, apud Arist. & omnes.

An euidentia pertineat ad essentiam scientiæ.

27 HOc est secundum explicandum de scientia, pertinēs ad essentiam eius, *An videlicet euidentia sit ei essentialis.* Et quia prædicata essentialia cuiuscunque rei ex eius definitione constant, necesse est definitionem scientię afferre, eamque explicare; vt ex eius explicatione constare possit, an inter prædicata essentialia eius enumerari debeat euidentia: quia si numeranda non sit, nec essentialis ei censebitur.

Arist. 2. c. huius libri definiuit scientiam in concreto, dicēs: *Scire, est rem per causam cognoscere, & quod illius est causa: & quod impossibile est, aliter se habere*; quam definitionē si ad scientiā in abstracto applicemus, sub forma quidditatiuæ definitionis, hoc modo assignari potest: *Scientia, est cognitio vera, & certa rei necessaria, per propriā causam.* In qua, *Cognitio*, habet rationē generis, quia in ea cōuenit scientia cū cæteris actib. intellectus. Potest autem cognitio sumi pro actuali, vel habituali, vel pro vtraque: & sic definietur vtraq; scientia, actualis, & habitualis. *Actualis*, est assensus conclusionis. *Habitualis* verò, habitus per eam genitus. In cōmuni autem modo loquendi, pro habituali potiùs sumitur. Reliquę verò particulę ponūtur pro differētiis, vt per eas distinguatur à cæteris habitib. intellectus. Nā *Vera* dicitur cognitio, vt distinguatur ab errore. *Certa*; vt distinguatur ab opinione, & cæteris cognitionib. quib. nō repugnat subesse falsum: per *Rem necessariam*, separatur a prudentia, & arte, quæ versantur circa cōtingentia. Particula denique *per causam* distinguit sciētiā ab habitu principiorū, qui non procedit per medium, sed immediatè assentitur veritati, habita notitia termino

minorũ. Di... guitur etiam à sciẽtia, quæ habetur à posteriori, & per effectu...: quam non comprehendit Arist. sub hac definitione: sed solam scientiam perfectam, quæ vocatur propter quid. Possumus autem definitionem vtriq; cõmunem, & quasi genericam designare, comprehendentem vtramque, mutata solù... 'tima particula *per causam*, & posita eius loco particula, *per demonstrationem*, & erit hæc: *Scientia est cognitio vera rei necessaria, per demonstrationem.* 28

Sed an cõpletæ sint istę definitiones, vel desit eis particula, euidens, saltẽ subintelligenda: de hoc est præsens quęstio. Quę vt meliùs intelligatur, explicandi, ac distinguendi sunt isti tres termini, *Certitudo, Necessitas*, & *Euidẽtia*. *Certitudo*, est firma adhæsio intellectus alicui obiecto, absq; dubitatione, vel formidine. Ita eam definiunt Scholastici Doctores in 3. d. 26. præsertim D Th. q. 2. a. 4. Bonau. q. 4. Duran. in 4. d. 37. q. 8. Cæterùm firma adhæsio intellectus duplex est: *Apparens*, & *Vera*. *Apparẽs* est, quando intellectus, ex aliqua ratione probabili, atq; ex efficaci applicatione volũtatis, tenaciter inhæret alicui obiecto: & de hac apparẽti adhæsione intelligitur illud axioma, positũ ab Arist. 7. lib. Ethi. c. 3. *Ita firmiter adhærent nonnulli suis opinionibus falsis, aut erroribus, sicut alij adhærent scientiis.* De hac verò firma adhæsione non intelligitur definitio: sed de *Vera*, qua intellectus propter veritatem ipsam rei, aut solidam, ac firmam rationem, seu infallibilem auctoritatem, adhæret alicui obiecto. Certitudo autem sic explicata, habet illos tres gradus, quos superiùs explicuimus.

Necessitas verò, in ordine ad propositionẽ sumpta, de qua nõ loquimur, est determinatio intellectus ad veritatem: & propositio necessaria erit, quæ ita est vera, vt repugnet esse falsam. quod explicuit Arist. illo verbo, *impossibile aliter se habere*. Habet autem necessitas eosdem gradus quos certitudo.

Euidentia deniq; addit supra firmam adhæsionem manifestationẽ veritatis, sub claritate alicuius luminis: ita vt euidẽs dicatur obiectum, quasi clarum, ac perspicuum, seu manifestum Hanc euidentiã seu claritatem habent principia ex se, scientia verò participatã à principiis. Et de certitudine, ac necessitate, nemo potest dubitare, quin sint essentiales scientię, cùm vtraq; sit expresè posita in definitione Arist. De sola igitur euidẽtia, cùm non sit expressa, quæstio esse potest: *An sit et essentialis?* & ideo in definitione subintelligenda, aut declaranda.

Et prima opinio negat *essentialem esse*, ita Massius c. præsenti, q. 3. cõclusione 1. & 2. Probat primò: Quia sciẽtia subalternata, est vera sciẽtia, & tamen non est euidens: ergo euidentia non est de ratione scientiæ. Minorẽ probat: quia potest cõtin-

gere quòd sit sine subalternante, & solùm habeat principia accepta per testimonium eius, qui habet subalternantem: & tunc patet non esse euidentem. Et etiamsi cum subalternante sit, intra tamen proprios limites nescit reducere sua principia vsque ad prima & indemonstrabilia: ergo non habet euidentiam eorum, & ex consequenti neque conclusionum, quas ex eis deducit. Nihilominus vtroque modo vera scientia est, cùm sit de re necessaria, per euidentem consequentiam.

29 Secundò probat: quia Theologia quæ deducitur ex principiis diuinæ fidei per veras demonstrationes, non est euidens, cùm ex principiis obscuris fidei non possit colligi euidēs conclusio: & tamen est vera scientia, vt est manifestum: ergo euidentia non pertinet ad essentiam scientiæ.

Hæc tamen sententia duo asserit falsa. Primum; *Quòd sciētia subalternata existens sine subalternante, & habens principia solùm accepta per testimonium eius qui habet subalternantē, sit vera sciētia*. Nam si principia solùm habentur per testimonium illius, assensus eorum solùm erit fides humana, cui potest subesse falsum: ergo non possunt esse causa conclusionis certæ, aut scientificæ: alioqui effectus esset perfectior, quàm propria causa.

30 Secundum quod asserit, est, *Scientiam subalternatam, etiam dum cum subalternante existit, in eodem homine esse scientiam intra proprios limites; sed non esse euidentem*: quia nescit reducere suas conclusiones vsque ad principia indemonstrabilia. Hæc autem duo manifestam continent repugnantiam: quia si nescit reducere principia, ergo non erit scientia. Probatur euidenter consequentia ex his verbis Aristotelis, quæ habentur c. 2. huius libri: *Non scit, qui demonstrationem horum non habet*, &c. Hoc est, præmissarum, ex quibus constat demonstratio; quas si non scit reducere, non erunt sibi certæ: ergo nec certam conclusionem ex eis deducere vllo modo poterit.

Subalterna igitur scientia, simul cū subalternante existēs, duobus modis consideratur Primo: *Intra proprios limites precisè*: hoc est, non considerando cōtinuationem, aut vnionem quā habet cum subalternante: & hoc modo nec est sciētia, vt probauimus c. 10. nec est euidens. Sed erit opinio quædam. Secundo consideratur, *vt continuata, vel vnita cum subalternante*: in qua continuatione cōsistit formaliter subalternatio: & ideo solùm, vt sic sumpta, est formaliter subalternata: & hoc modo vera scientia est, & euidens: quia per talem cōtinuationem auxilio subalternantis reducit sua principia vsque ad prima indemonstrabilia.

31 Et si dicas ipsam non reducere sua principia; sed subalternātem; respondeo: Subalternantem reducere, vt sibi continuatur subalternata, & non alio modo: & hoc idem est, ac subalternatā redu

reducere; vt continuatur cum subalternante. Ita enim fit, vt qui habet vtramque, habeat euidentiam principiorum subalternatæ, ratione continuationis: & ideo subalternata sit in eo vera scientia, & euidens.

Vt igitur nostram sententiam explicemus, notandū est, *Scientiam* duobus modis sumi posse. Primo, *In quantū per lumen naturale intellectus haberi potest*: & hanc tātùm definiuit Arist. quia hanc tantùm potuit cognoscere. Secūdo modo potest cōsiderari vniuersalius, prout solū dicit assensum conclusionis, habitū p demōstrationē ex pręmissis, siue p lumē naturale, siue per aliud quodcūque cognitis: quarū tamen certū habeat assensum, siue per reductionem ad prima indemonstrabilia, siue alio modo. 32

Qua distinctione supposita, duabus conclusionibus continetur nostra sententia. Prima est; *Ad essentiā scientiæ primo modo consideratæ pertinet euidentia.* Probatur: quia si quis demonstrat conclusionem per causam, vel effectum cognitum per lumē naturale intellectus, necesse est habeat euidentiam præmissarum, cùm sibi sint manifestæ sub claritate luminis naturalis: & consequentia etiā eodem modo est sibi euidens: ergo conclusio ex eis deducta, etiam est euidens. Probatur consequentia: quia ex causa per se, omni ex parte euidenti, euidens quoq; effectus debet sequi: sed ex tali assensu conclusionis euidēti generatur habitus scientiæ: ergo erit etiam euidens essentialiter. Quamuis autem euidentia sit prædicatum essentiale scientiæ, eam tamen non expressit Arist. in definitione, quia satis manifestum erat, in verbis eiusdem definitionis hanc contineri. Si autē quis velit eam exprimere, sic dicet: Sciētia, est cognitio vera, certa, & euidens, rei necessariæ per causam. Et si velit definire omnem sciētiam, quia, & propter quid, sic dicet: Scientia, est cognitio vera, certa, & euidens, rei necessariæ per demonstrationem.

Secunda conclusio: *Ad essentiam scientiæ sub vniuersaliori illa acceptione sumptæ, non pertinet euidentia*; sed ita potest definiri: Scientia est cognitio rei certa per demonstrationem. Probatur hæc: quia Theologia quæ habetur ex principiis diuinę fidei, est cognitio rei certa per veram demonstrationē: ergo aliquo modo est scientia. Probo consequentiam: quia non est opinio, nec fides humana, cùm sit certa: nec est fides diuina, quia fides non innititur demōstrationi, nec alteri argumentationi; sed solū testimonio diuino: conclusio verò Theologica non innititur immediatè testimonio, sed demōstrationi: licèt altera pręmissarū, vel vtraque innitatur testimonio diuino, & sit assensus fidei. 33

Sed nec eadem cōclusio Theologica pertinet ad intellectū, qui est habitus principiorum, cùm sit deducta per demōstrationem: ergo pertinet ad habitum scientiæ. Probo iterum consequentiam:

quentiam: quia nec datur, nec dari potest alius habitus ad quē possit pertinere. Si ergo Theologia est scientia, licèt imperfecta, quia non est euidens; aliquo modo conuenire debet cum scientia primo modo accepta: & ideo aliqua ratio sciētiæ communis vtrique abstrahi potest, ad cuius essentiam non pertineat euidentia. Et hæc est, quæ sub hac ratione communi considerata, definita à nobis est.

An scientia sit de singularibus, de contingentibus, & entibus per accidens.

34 DE his tribus separatim breuissimè dicemus quid tenendū sit. Et primò *de singularibus* distinguendum est: nam quædam sunt singularia, quæ simul sunt species; vel eminenter, ac perfectissimè cōtinent perfectionē specificā: vt Deus, & Angeli: & vt plures tenent, in Angelis non distinguitur differētia specifica ab indiuiduali. Et de his singularibus certum est apud omnes perfectissimam sciētiam haberi posse. Alia sunt singularia, in quibus distinguitur differentia indiuidualis ab specifica, & extra rationem illius est, vt sunt corruptibilia; & fortè etiā Angeli id habent: nam valde probabile est, multiplicare eos posse sub eadem specie: & de his potest esse dubium; *An possint esse obiecta scientiæ?* vel, *An scientia solùm possit esse de vniuersalibus?*

35 Deinde distinguenda est *scientia*: quia tribus modis sumi potest. Primo, pro *certa & euidenti cognitione rei per discursum habita*, aut sine illo per simplicem intuitum: & de sciētia hoc modo sumpta, certum est quòd versetur circa singularia quæcunque. Nam Deus, & Angeli, per notitiam intuitiuā, sine discursu, perfectissimè cognoscunt singulariā omnia: & talis eorum notitia intuitiua perfectissimam habet rationem scientię. Nos quoque de Deo, & Angelis possumus habere scientiam: & mediis sensibus habemus intuitiuam cognitionem singularium sensibiliū: quæ secundùm hanc acceptionem vocari potest sciētia. Secundo modo sumitur scientia *pro sola discursiua habita per euidentē consequentiam*, siue vera sit demonstratio, siue non. Tertio sumitur *pro discursiua, habita tamen per veram demonstrationem.* Dubium igitur procedit de scientia his duobus modis sumpta; *An de singularibus corruptibilibus haberi possit.*

Sed adhuc 2. modis considerātur *singularia hæc*. Primo, *Vt participant naturam specificam*, in qua conueniunt: nempe humanā, vel aliam. Secundo, *Vt sunt distincta per proprias differentias indiuiduales*: & hoc est considerare ea, vt singularia sunt formaliter, & reduplicatiuè. Et si primo modo considerentur, certū est etiā de illis posse esse aliquo modo scientiam. Nam cùm de specie possit esse per se primò, & immediatè sciētia, erit etiā de singularibus

laribus per participationem,& applicationem eiusdem scientiæ de specie,ad illa:quia, si de homine probatur per demonstrationem , quòd sit risibilis , etiam potest probari de Petro, aut Ioanne ,applicando eandem demonstrationem ad illum, probandoque per eam quòd sit risibilis.

36 Et hoc modo in scientia Theologica demõstrantur aliqua de Christò Domino,vt homine, ex principiis fidei,& propositionibus simul euidẽtibus. Vt quòd sit risibilis:quia est homo; per hanc demonstrationem ei applicatam : Omnis homo est risibilis:Christus est homo:ergo Christus est risibilis.

Tota ergo difficultas est de eisdẽ singularibus,vt singularia sunt,& distincta per proprias differentias indiuiduales, *An de illis possit esse scientia discursiua, secundo aut tertio modo sumpta.* Et quidã dicunt esse posse,alij verò omnino repugnare id aiũt. Interim nostra sententia duabus conclusionibus explicatur. Prima est:*Scientia discursiua,per veram demonstrationem habita, non potest esse vllo modo de singularibus sic acceptis.* Probatur euidenter:quia vera demonstratio, est verus syllogismus,dispositus in modo,& figura, & procedens ex principiis vniuersalib. indemonstrabilibus,cuius medium est vera definitio,composita ex genere , & differentia : sed hæc non potest ex terminis singularibus fieri:ergo nec potest de singularibus haberi.

37 Nam dispositio in modo , & figura, non potest reperiri in terminis singularibus : sed solus syllogismus expositorius:qui nimis impropriè syllogismus est, per quandam similitudinem ad eum,qui fit in terminis vniuersalibus.

Secũdò;quia de singulari,vt singulare est,nõ potest probari nisi proprietas singularis,sibi soli cõueniens:sed per principia vniuersalia non potest probari,nisi vniuersalis,aut communis proprietas:cùm æqualiter cõueniat omnib. singularibus, hoc est,nõ magis vni quàm alteri:ergo talis scientia nõ potest esse vllo modo de singularibus, vt singularia sunt. Et cùm scientia discursiua de hac solùm dicatur propriè, & simpliciter:etiã est dicendũ simpliciter,quòd de singularib. non possit esse sciẽtia discursiua.Ideo Arist. pluribus suæ doctrinæ locis expresse negat, & absq; vlla distinctione, *quòd scientia possit esse de singularibus,* & communis modus loquendi totius Scholæ ita sentit.

38 Secunda conclusio:*naturaliter loquendo,nõ potest dari scientia de singularibus, vt singularia sunt;etiam per euidentem consequentiam,quæ non sit demõstratio.* Probatur hac ratione:dari scientiã de aliquo,est probare aliquã proprietatem de illo,per euidentem consequentiã:sed de singulari,vt tali,non possumus naturaliter probare aliquã proprietatẽ,per euidentem consequentiam:ergo nec habere verã scientiam de illo. Minorem probo: quia

quia proprietas singularis, vt singularis est ea, quæ sequitur ex propria differẽtia indiuiduali, vel ex eo: vt per eã cõstituto: sed nullã differẽtiam indiuidualem determinatã certò cognoscimus, neque vllã talem proprietatem: nec potest à nobis certò cognosci naturaliter, vt omnibus est manifestũ: ergo nec possumus eã probare de singulari ipso per euidentem consequentiã: neque hoc modo habere scientiam adhuc impropriã, de illo.

An de ente per accidens possit dari scientia.

39 ENs *per accidens* vocatur illud, quod componitur ex pluribus entibus in actu: vt albũ, aut musicum: de quo dubitamus: *An possit dari scientia per veram demõstrationem habita?* Et quidã distinguunt duplex ens per accidens: Vnũ, *quod resultat ex duobus entibus in actu, casu, aut fortuitò concurrentibus*: vt musicum; aut ædificator, vel etiã inuẽtio thesauri. Et de hoc negãt scientiã dari posse, quia non solùm secundùm esse est ens per accidẽs: sed neq; per se cadere potest sub cõsideratione intellectus: sed sicut casu cõiunguntur ea, ex quib. constat: ita per accidẽs omnino se habent ad considerationẽ intellectus. Aliud est ens per accidẽs, *quod resultat ex duobus naturaliter cõcurrentibus, & vnitis*: vt album: quantum, &c. & de hoc dicunt posse esse sciẽtiam: quia licèt sit ens per accidens secundùm esse, tamẽ per se potest cõsiderari ab intellectu, per se definiri, & per se possunt demonstrari passiones de illo. Nã albũ definimus: ꝙ sit disgregatiuũ visus: & quantũ: quod sit corpus habens partes extẽsas.

Nostra tamẽ sententia est; *Quod de nullo ente per accidens, vt ens per accidens est, possit dari scientia*: & de ente per accidens, resultãte ex duob. casu, aut rarò cõcurrẽtibus, ita sentit expresè Arist. 6. lib. Meta. tex. 5. 6 & 7. Verùm vt de alio etiam quocumque id probemus: notandum est, duobus modis posse considerari. Primo: *Vt componitur ex duobus entibus in actu, per modum aggregationis*, hoc est nullo ordine in eis cõsiderato: talis est cumulus, tale albũ, & musicum: vt solùm in eis cõsideramus vnũ aggregatum ex multis actualibus. Secundo; considerari potest, *vt duobus constat ordinatis*: nempe, vno vt determinabili, alio vt determinante. Et primo modo consideratum, dicitur *vnum per accidens omnibus modis*. Quare de illo non potest esse scientia.

40 Prob. hoc. Quia nec habet vllo modo vnã naturam, nec vnã rationẽ: quare non potest vna definitione explicari: nec habere determinatas passiones: quæ de illo demonstrari possint. Ideo doctrina Arist. loco citato, ad omne ens per accidẽs se extẽdit: Si verò cõsideretur secũdo modo: licèt sit vnũ per accidẽs entitate, est tamẽ vnũ per se ordine: & ideo potest definiri vna definitione, quo pacto definitur albũ, & quãtũ, illis definitionibus,

bus, quas adduximus. Potest etiã habere determinatas passiones: quæ de illo probētur. Et de *numero sonoro*, hoc modo sumpto, ac de *linea visuali*, tanquã de propriis obiectis, agunt musica, & perspectiua, vt vidimus c. 10. quæ sunt veræ scientiæ.

An de casualibus & fortuitis detur scientia.

CAsuale vocatur illud, quod ex duobus casu concurrentib. 41
constat: vt quòd æstiuum tempus frigidum sit, ac pluuiosum. *Fortuitum* verò: quod fit ex duobus, à fortuna (vt dicitur) cõcurrentibus: vt inuentio thesauri, cum effossione terrę. Hæc autem duobus modis considerari possunt. Primo, *in communi*, vt dicuntur casualia, aut fortuita. Alio modo, *in particulari*, vt est hoc vel illud. Et de eis primo modo consideratis potest esse scientia: quia ratio casualis, aut fortuiti in communi considerati, per se vna est, & per se considerabilis. Ideo Arist. de casu, & fortuna, sic consideratis, agit 2. lib. Physicorum. Sed de eisdem consideratis in particulari, nulla scientia dari potest: quia nullam rationem habent per se considerabilem, sed prorsus contingentia sunt, & per accidens. Quare nec definiri per se possunt, nec vllam habere passionem de se demonstrabilem.

TRACTATVS III.

De opinione, & fide humana.

Quidnam sit opinio, & quid fides humana.

TRia sunt explicanda *de opinione, & fide humana*: Primum: 42
Quid vtraque sit. Secundum: *Quomodo distinguatur*. Tertiũ: *An opinio, & consequenter fides humana possit esse simul cum scientia*. Opinionem sic definire possumus: *Opinio est assensus alicuius propositionis non necessariæ, per medium probabile, aut sine illo*. *In assensu*, conuenit cum scientia, & aliis notitiis intellectualibus, & per eandem particulam censetur exclusa à ratione opinionis quæcunque cogitatio, aut existimatio, seu suspicio, vel dubium, per quod intellectus non determinatur ad aliquam partem contradictionis, nec assentitur ei: sed vel leuiter cogitat, vel quasi hæret, aut pendet inter vtramque partem. Assensus enim determinationem eius dicit ad vnam partem, vel alteram, quam veram reputat, vel saltem probabilem. Dicitur autem *Probabilis*; vt distinguatur à scientia, & intellectu, qui sunt assensus euidentes. A fide autem humana distinguitur per illas particulas; *Per medium probabile, aut sine illo*: quia fides humana non habetur per medium probabile, nec sine illo; sed per testimonium fide digni.

Per

Per medium etiam probabile, aut sine illo, dicitur; vt intelligamus duplicē esse opinionem. Vnā, quæ habetur sine medio per solum simplicem intuitum ipsius veritatis probabilis, quā sic definiuit Arist. cap. præsenti, dicens: *Opinio est acceptio immediatæ propositionis; & non necessaria.* Alia est, *quæ habetur per medium probabile.* Nam vel colligitur ex immediata opinione, per consequentiam euidentem, aut probabilem: vel ex propositione euidenti, per consequentiā tantum probabilem: & vtroq; modo dicitur haberi per mediū probabile. Quia vel ex parte propositionis, ex qua colligitur, solum est probabile: vel ex parte consequentiæ. Itaque sicut assensus certus, & euidens, duplex est, nempe, aut per se euidens, quem intellectus habet cognita significatione terminorum; & dicitur *Intellectus*; aut euidens per medium demonstratiuū: & dicitur *Scientia*: Eodem modo duplex est assensus probabilis; Vnus, *qui habetur sine medio*, cognita significatione terminorum: vt dum intellectus, cognita significatione terminorum huius propositionis, omnis mater diligit filium suum, statim nulla expectata ratione, assentitur ei probabiliter, & potest vocari *Intellectus opinionis.* Alter assensus probabilis est, *qui habetur per medium probabile*, vt expositū est. Et ita duplex est opinio, distincta absque dubio specie, per diuersum modum assentiendi, ex sola notitia terminorum, vel per mediu[m]: & vtramque comprehendit definitio assignata.

43 Fides autē humana sic potest definiri: *Fides humana est assensus probabilis, propter testimonium fide digni habitus.* Ita vt per *assensum probabilem* conueniat cum opinione, & distinguatur à cæteris notitiis, aut assensibus intellectus: sicut de opinione diximus, per *testimonium* verò, ab opinione; & hæc de primo.

An formido sit de intrinseca ratione opinionis, & humanæ fidei.

HOc etiā pertinet ad explicationē quidditatis opinionis, & humanæ fidei. Quod vt intelligatur, explicandum imprimis est: quidnā per formidinem significetur. Et nihil aliud est, quàm timor, ne falsa sit pars, cui assentitur intellectus, aut vera opposita. Opinio enim, vt diximus, est assensus probabilis, cui non repugnat subesse falsum: quod est esse assensum quendā debilem, de cuius veritate meritò timetur, aut timeri potest: quia sic ei adhæret intellectus: vt fundamentū propter quod ei adhæret: quod est veritas ipsa per se probabilis, aut ratio per quā deducit conclusionē ex præmissis, non sit omnino solida, nec firma, sed quæ ex propria natura deficere potest, & aliter se habere. Dubium igitur est, *An timor iste*, quem vocant formidinem, *pertineat ad essentiam opinionis, vel humanæ fidei.*

Prima

Prima sententia; Distinguit duplicem opinionem, *Perfectam & Imperfectam. Perfectam* opinionẽ vocat eã, quæ innititur testimonio fide digni: *Imperfectam* verò, quæ innititur rationibus probabilibus. Et ad essentiã illius asserit nullo modo pertinere formidinem: quia nõ solùm dicit assensum determinatũ vnius partis, sed firmum, ac certũ: nõ propter firmitatem testimonij, sed propter efficacẽ determinationem volũtatis, ratione cuius intellectus firmiter adhæret eidẽ parti: nec solùm firmiter, sed etiam tenaciter: vt superiùs ex Arist. adduximus. *Imperfecta* verò opinio formidinẽ habet essentialiter annexã, sine qua nec reperitur, nec reperiri vllo modo potest. Ita Durand. in 1. q. prologi, Masius c. præsenti, qui ita ait tenere Capreolum, & Caiet. quos ipse citat: & quod amplius est, D. Th. pluribus suæ doctrinæ locis, præsertim 1. 2. q. 67. a. 3. vbi ita ait: *De ratione opinionis est quòd accipiatur vnum cum formidine alterius oppositi*, &c. 44

Probat etiam ratione. Nam qui opinatur, iudicat, opinionem, quam ipse sequitur, posse falsam: ergo ex propria ratione opinandi timet, ne falsa sit: quare timor iste, aut formido intrinseca est opinioni.

Pro solutione huius quæst. distinguẽda est duplex formido, Nam alia est *Actualis*, quæ est actualis timor; Alia *Virtualis*, seu radicalis, quæ nõ cõsistit in aliquo actuali timore, aut dubitatione: sed in eo solùm, quod est talẽ esse assensum opinionis, ex parte obiecti, aut medij assentiẽdi, cui nõ repugnat subesse falsum. Et ex hac radice nascitur aliquando actualis timor, aut formido, ne opposita pars vera sit, aut falsa illa, cui intellectus assentitur: & ideo dicitur virtualis, aut radicalis formido.

Hac supposita distinctione; nostra sententia est, *Virtualẽ aut radicalem formidinem ad essentiam opinionis, aut humanæ fidei pertinere: Actualem verò omnino esse ei accidentalem, ita vt sæpe reperiatur sine illa.* Hæc est communis sententia ferè omnium expositorum Arist. c. præsenti. Et probatur expresso testimonio Arist. 7. libro Ethicorum c. 3. vbi de opinione ita loquitur: *Nam si vera opinio, & non scientia sit, ex qua continenter agunt homines, nihil ad rationem id refert: cùm nonnulli ex his qui opinantur, non ambigant, sed certò se scire existiment.* 45

Et probatur euidẽti experiẽtia: Quia plures sunt opiniones, non solùm in Dialectica, sed etiam in Philosophia, & Theologia, communi ferè totius scholę consensu approbatę, & efficacibus argumẽtis cõfirmatæ: quas sequimur absque vllo timore vel formidine actuali. Et aliquando videmus, aliquos ex principiis euidentibus deducere aliquam conclusionem per syllogismum, quem putãt euidentem verè non nisi probabilẽ, & tales certam esse existimãt talem conclusionem, licèt vera sit in

eis solùm opinio: ergo repugnat simul habere timorem, ne sit falsa, aut vera opposita: quare euidens est, actualem formidinem non esse intrinsecam opinioni, cùm sæpe inueniatur sine illa. Virtualis tamen, aut radicalis formido his etiam opinionibus intrinseca est: cùm ex parte medij assentiendi non repugnet eis subesse falsum.

Testimonium autem D. Tho. de hac virtuali formidine intelligitur, non de actuali.

46 Ad arg. verò; Concesso antecedente cum consequentia, distinguendum est consequens. Nam si de actuali timore, aut formidine intelligatur, falsum est. Si verò de virtuali, aut radicali, verum: & ideo hanc solam esse opinioni intrinsecam probat arg. non illam.

An opinio possit esse simul cum scientia, de eadem propositione & in eodem intellectu.

CErtum est *opinionem simul esse posse cum scientia de eadem re.* Quia de linea habet scientiam Geometra, & opinionem Dialecticus, aut Metaphysicus; *An distinguatur realiter à substātia.* Nec solū est certū, quòd in diuersis hominib. aut intellectibus, simul esse possint de eadē re, sed etiā in eodem intellectu. Nam idem geometra habet scientiā de linea, & potest simul habere opinionem de distinctione eius à substantia. Ideò non quærit titulus q. An de eadē re simplici possint esse simul in eodē intellectu, sed, *An de eadem propositione.* De qua certum est etiam, in diuersis intellectibus *posse esse scientiam, & opinionē.*

47 Nam fieri potest, vt aliquis habeat assensum alicuius cōclusionis per veram demonstrationē, quam alter deducat ex eisdē, vel aliis principiis, per syllogismum probabilem: & ideo solùm habeat opinionem. Difficultas igitur est, *An idem homo de eadem propositione possit simul habere scientiam & opinionem.*

Sed adhuc de scientia, & opinione est distinguendum: quia quatuor modis excogitari potest, quod simul sint. Primo; *Secundùm habitus:* ita vt idem homo simul habeat habitum sciētiæ, & opinionis, de eadem conclusione. Secundo; *Ita vt simul habeat assensus vtriusque.* Tertio; *Vt simul habeat habitum scientiæ, & assensum opinionis.* Quarto, *Vt simul habeat habitum opinionis, & assensum scientiæ.* & secundùm omnes comparationes videtur procedere quemadmodum præsens.

Circa quā est prima opinio negans Scoti in 3. d. 24. q. vnica, §. contra hæc. 1. Caiet. & Soti c. pręsenti, & Masij ibidē q. 5. Probant testimonio Arist. in hoc c. vbi eandē ferè q. proposuit, *An idem obiectum possit esse scitū & opinatum ab eodem.* Qui respondit, non posse. Probauitque hac ratione, *Scibile est, quod non potest*

test aliter se habere, opinabile verò, quod potest aliter se habere; vt opinabile est. Sed repugnat, eandem rem posse aliter se habere, & non posse aliter se habere: cùm sint contradictoria: ergo repugnabit, quòd aliquid simul sit scibile, & opinabile, aut scitum, & opinatum. Atqui hæc sunt propria obiecta scientiæ, & opinionis: ergo etiam repugnabit vtramque esse simul in eodem intellectu, de eadem propositione, ex mente Arist.

Probant deinde ratione. Primò, *de actibus, vel assensibus*. Deinde, *de habitibus*. *De actibus* quidē: quia impossibile est, eundē hominē iudicare simul quòd res eadem potest aliter se habere: & nō potest aliter se habere: cū hæc sint iudicia cōtradictoria. Sed assensus scientiæ, est iudiciū actuale de conclusione, quod non potest aliter se habere: & assensus opinionis, est iudicium de eadē, quod potest aliter se habere: ergo actualē repugnantiā continent: quare non poterunt esse simul in eodē intellectu. Et quod amplius est, assensus isti repugnāt tanquā euidēs, & ineuidens: quia de intrinseca ratione vnius est euidentia; alter verò ex propria natura ineuidens est: cū sit contingēs, aut ex parte principij, ex quo deducitur, aut ex parte medij probabilis per ꝙ deducitur. Sed euidēs, & ineuidēs opponūtur priuatiuè; sicut lumē, & tenebræ, quia euidentia est manifestatio obiecti, sub claritate luminis: ergo repugnat esse simul in eodē intellectu: sicut repugnat simul esse lucē, & tenebras in eadē parte aëris. 48

De habitibus verò probant secundò: quia actus, & habitus versantur circa idem obiectum, & per idem medium: & habitus, est inclinatio ad actum circa tale obiectum, & per tale medium: ergo eandem prorsus repugnantiam habent cum actibus: quare nec simul esse poterunt.

Secunda opinio est Durand. in 1. q. prologi, n. 20. Vbi distinguit *opinionē*: quia duobus modis, inquit, haberi potest. Primo, *ex præmissis probabilibus*, aut euidentibus, per mediū probabile: & vt tale cognitū ab opinante. Secundo, *ex præmissis necessariis*, atq; euidētibus, & per mediū, verè quidē probabile: sed euidēs reputatū ab opinante. Et si primo modo habeatur, repugnat simul esse cū scientia: tā secūdùm actū quàm secūdùm habitū: vt asserit prima opinio: cum qua conuenit in hoc. Si verò habeatur secundo modo, simul esse possunt: tam secūdùm actus, quàm secundùm habitus: in quo eidem opinioni contradicit. 49

Ideo probat hoc secundū tali arg. Tota repugnātia assensus opinionis, & sciētiæ prouenit ex eo, ꝙ per vnū iudicatur, conclusionē nō posse aliter se habere, per aliud verò, posse aliter se habere: sed dum opinio habetur per mediū euidēs existimatū, & ex præmissis euidentibus, iudicatur, conclusionem nō posse aliter se habere: sicut per assensum scientiæ; ergo nulla restat

in eis repugnantia, vel oppositio, propter quam simul esse non possint. Quinimo cōformātur omnino: quia per vtrūq; iudicatur conclusio necessaria: & ideo, ꝙ non possit aliter se habere. Duæ autē causæ conformes bene possunt ad eundē effectū cōcurrere: &, si assensus hoc modo nō repugnāt, euidens erit nō repugnare habitus: qui propter assēsus tātū repugnare possūt.

50 Tertia opinio est quorundā modernorum, omnino opposita his duabus: quia affirmat, *scientiam, & opinionē simul esse posse circa eandem propositionem, in eodem intellectu, tam secundùm actus, quàm secūdùm habitus*, & siue opinio habeatur per mediū probabile: vt tale reputatū ab opinante, siue reputatū necessarium. Solùm de propositione, de qua est vterq; assensus, distinguit hoc modo: nam duobus modis considerari potest. Primo, *Vt propositio quædam est, circa quam versatur vterque habitus*, vel assensus. Secundo; *Vt est conclusio demonstrationis*, vel syllogismi probabilis, & prima consideratio, inquit, quasi materialis est: secunda, quasi formalis: quia vna & eadem est propositio, circa quam versantur: sed illa eadem, est conclusio vtriusque syllogismi, qui cùm distinguātur specie, propositio eadem, est quasi duplex conclusio formaliter atque specie distincta: vnde fit, de eadem quidem propositione esse vtrumque assensum, & habitum. Sed non de eadem conclusione, at de diuersis formaliter. Et hanc dicunt esse sententiam Alexandri Alensis 3. p. q. 79. memb. 3 D. Bonau. in 3. dist. 24. q 2. art. 3. Durand. q. 1. prologi, & in 3. dist. 31. q. 4. Altisiodorensis lib. 3. Summæ, tit. 3. q. 4. & 5. Rich. in 3. dist. 25. q. 1. & Villalpandei cap. præsenti, atque etiam D. Thom. 1. 2. q. 67. art. 3. vbi concedit eandem propositionem posse cognosci per diuersa media: euidens, & probabile: tanquam per medium perfectum, & imperfectum, quæ non omnino repugnant, quod repetit 3. p. q. 9. art. 3. ad 2. vbi P. Franciscus Suarius eandem sententiam sequitur.

51 Probant primò: quia tota repugnantia, ob quam simul esse nō possunt assensus opinionis & sciētiæ, de eadē propositione est, quia repugnat, quod simul iudicetur, posse aliter se habere, & nō posse: cùm duo hæc iudicia sint contradictoria: hoc autē ita esset, si per idē medium vtrumq; esset iudicandū. Sed cùm id fiat per diuersa media, nullam contineret repugnantiam, aut contradictionem: quia intellectū iudicare, propositionem nō posse aliter se habere: vt est cōclusio demōstrationis: & posse aliter se habere; vt est cōclusio probabilis syllogismi, nullo modo repugnat: nec opponuntur cōtradictoriè duo hæc iudicia, cōparata ad diuersa media. Quod præsertim verū est, cùm actualis formido non sit opinioni intrinseca: nec sit necessariū opinantē actu iudicare, quòd possit aliter se habere cōclusio. Imò possit

possit iudicare contrarium, vt notauit Durandus.

Secundò: quia simul cũ demonstratione adduci potest, & solet probabilis ratio, ad probandum eandem conclusioné: sicut cum fide diuina, ad credẽdum eandẽ veritatem: ergo assentitur simul intellectus propter vtrumq; mediũ: & ideo vtrumq; habebit suum effectum, qui est assensus probabilis, & scientificus: simúlq; erunt, alioqui frustra adduceretur vtrumque medium.

Nostra sententia quasi media est, & vnica cõclusione explicatur: *Scientia, & opinio, secundùm habitus, possunt simul esse in eodem intellectu de eadem propositione, non tamen secundum assensus, vel actus.* Per primam partem excluditur prima opinio, & ex parte secunda. Per secundam verò partem excluditur etiam ex parte secunda, & etiam ex parte tertia. Cæterùm nostram sententiam tenẽt authores illi, quos pro se citat vltima opinio: vt cõstabit eos legenti: videbit nãque (nisi ego fallor) de solis habitibus cõcedere, q̃ simul esse possint, non de assensibus. Et hic est sensus D. Th. præsertim in vltimo loco, si verba eius attẽtè cõsiderẽtur. 52

Vt autem eam simul explicemus, & probemus, notandũ est, *Scientiam, & opinionem, dum affirmãt veritatẽ eiusdem propositionis, non esse oppositas contradictoriè, nec priuatiuè; imò neque vllo genere oppositionis*: Quia contradictoriè non possunt opponi ea, quorum vtrumque affirmat: sed nec iudicia vtriusq; necesse est contradictoriè opponi: ita vt per iudiciũ sciẽtiæ dicatur propositionem non posse aliter se habere; per iudiciũ verò opinatiuũ posse aliter se habere. Nã, vt bene probant secũda & tertia sententia, necessarium nõ est, vt tale iudicium reperiatur in opinãte: sed sæpè non reperitur, & aliquando reperitur contrarium. Porrò, nec opponuntur priuatiuè: quia assensus opinionis non caret euidentia, nec ea propriè priuatur; sed quandã negationẽ eius dicit, sicut quælibet species dicit negationẽ alterius: & tamen non propterea dicuntur priuatiuè, aut contradictoriè opponi; sed disparatæ esse. Et ita se habent scientia & opinio.

Ac nec omnino disparatæ aut diuersæ sunt; sed valde similes: cùm in eundem finem ordinentur; qui est firmare veritatem in intellectu. Nisi quòd scientia id omnino efficit; opinio verò aliqua ex parte, non plenè, aut perfectè. Ideo solùm distinguuntur tanquam perfectum, & imperfectum: vt egregiè D. Thomas ait in vltimo loco: quia sciẽtia est quasi forma perfecta; opinio verò quasi dispositio ad illam: & has rationes perfecti & imperfecti habet ex propria natura, & essentia. Sed *perfectum, & imperfectum* duobus modis repugnant, vel respectu duorum. Primo quidem respectu eiusdem formæ, quia repugnat eandem formam esse ex propria natura habitum, & dispositionẽ: & ita repugnat eandem qualitatem, vel habitum, simul esse scientiã, 53

& opinionem. Secundò, repugnat in ordine ad idem subiectũ: quia impossibile est, quòd idẽ corpus simul sit perfectè, & imperfectè calidum: aut eadem pars aëris perfectè & imperfectè illuminata. Et hanc repugnãtiam absque dubio habent scientia, & opinio, respectu eiusdem subiecti, circa eandem propositionem. Quia opinio non omnino, vel non plenè determinat intellectum, ad veritatem eius; nec firmum, aut stabilem efficit: sed determinat quidem infirmo quodã, ac debili modo; & quasi indeterminatum aliqua ex parte relinquit: & hoc habet opinio quæcunque ex sua natura, & essentia; quomodocũque habeatur, etiam per medium probabile, reputatum necessariũ. Scientia verò plenè, atque perfectè, & omnino determinat intellectum, ad veritatem propositionis demonstratæ, omnino etiam firmum, ac stabilem reddit.

54 Ex quibus vtraq; pars nostræ sententiæ efficaciter probari potest. Primò quidem; Quòd scientia, & opinio simul esse non possunt secundùm actus, vel assensus, contra secundam & tertiam opinionem hoc argumẽto: Impossibile est, aliquid simul esse plenè, atq; omnino determinatum, & non plenè, atq; omnino determinatum circa eãdem rem, cùm contradictoriè hæc opponantur. Sed per assensum scientificum plenè atq; omnino determinatur intellectus, ad veritatẽ propositionis demõstratæ, firmúsq; & stabilis in ea redditur: & per assensum opinionis, nec omnino determinatur, nec firmus, & stabilis efficitur: ergo repugnat simul esse hæc duo in intellectu, circa eandem veritatem. At dices pro tertia opinione, concludere arg. hoc respectu eiusdem medij, non verò ratione diuersorum repugnare, quod vtroq; modo simul se habeat. Igitur probatur efficaciter, quod etiam per diuersa media repugnet: quia simul esse conuictum intellectum, & non esse conuictum, circa eandem veritatem: vndecunque id proueniat, siue per idem, aut diuersum medium, planè repugnat, cùm sint esse simul, & non esse respectu eiusdem: ergo non tollit difficultatem argumenti, quòd id fiat per diuersa media. Et si per diuersa media id fieri pôtest, sequitur assensum scientificum, & erroneum simul esse posse circa eandem propositionem: ita vt simul iudicet intellectus, veram esse, & falsam: veram quidem per demonstrationem, falsam verò per syllogismum probabilem. Tunc enim cessabit oppositio: quia solum esse dicitur respectu eiusdẽ, non verò respectu diuersorum mediorum: quę tamen absurda sunt.

De habitibus verò facilè probari potest, quia nõ dicũt actualem determinationẽ intellectus ad veritatem, sed quasi potentialem & habitualem. Non repugnat autem, intellectum esse imperfectè determinatum actu, & posse plenè determinari, li-

cèt

cèt plena determinatio actualis repugnet non plenæ. Vnde diuersis temporibus esse in eodem intellectu plenam, & non plenam determinationem, nullam continet repugnantiam. At eodem tempore id fieri, maximè repugnat.

Ad arg. Scoti, quo probabat repugnantiam habituum; neganda est consequentia: quia licèt actus, & habitus versentur circa idem obiectum, & habeantur per idem medium, longè tamen diuersas rationes habent: quia habitus est tanquam inclinatio, & quasi potentia ad actum; actus verò per actualem attingentiam fit obiecti. Sed non repugnat aliquem habere simul inclinationes ad actus repugnantes, quos potest exercere diuersis temporibus: licèt repugnet simul exercere vtrumque. Vnde licèt repugnet actus, aut assensus opinionis, & scientiæ esse simul, non repugnat tamen simul esse habitus. 55

Ad arg. Durandi; Concessa maiore, & minore, neganda est consequentia Quia repugnantia assensuum opinionis, & sciẽtiæ, non consistit in oppositione iudiciorum; de quibus bene probatur, non esse necessarium, quòd simul habeantur. Sed in eo, quòd ratio opinionis essentialiter est imperfecta, non omnino determinans intellectum ad veritatem, neque eum firmans in ea: ratio verò scientiæ essentialiter perfecta est circa idem: cum plenè atq; omnino determinet intellectum, eumque in eadem veritate firmet. Firmum autem esse intellectum, & stabilem in eadem veritate: & infirmum simul ac debilem, repugnat: & pariter, simul esse omnino determinatum & indeterminatum. Et hoc sequitur, siue per idem, siue per diuersum medium id fiat: & ideo repugnat simul esse opinionẽ, & scientiam, circa eandem propositionem, in eodem intellectu. Itaq; licèt actualis formido non sit opinioni intrinseca: & licèt non possit haberi per medium verè probabile, sed existimatum necessarium, quæ concedenda sunt: Nihilominus ex propria ratione intrinseca habet assensus opinionis, non omnino determinare intellectum, nec firmare eũdem in veritate. Et ideo nõ potest esse simul cum assensu scientiæ, plenè eum determinãte ac firmante: sed adueniente hoc, & cum eo plena determinatione intellectus, cessat ille: quia cessat omnis indeterminatio, & aliqua pertinere ad eius essentiã: & ideo cessante omni, cessat aliqua: & ex consequenti, cessat assensus, aliqua ex parte indeterminatus, atq; infirmus: sicut cessat debilitas membrorũ, adueniente robore: & cessat ægritudo, adueniente sanitate. Et ex his constat soluta esse argumenta vltimæ opinionis. Et hæc de opere posterioris resolutionis adnotasse sufficiat. 56

Finis huius operis.

SELECTA QVÆDAM EX LIBRIS TOPICORVM

Aristo. quibus liberalium Artium studiosi, florentissimæ huius Academiæ Complutensis, satisfacere possint consuetis Magistrorum interrogationibus, in examine pro Baccalaureatus gradu subeundo.

De fine, ac diuisione horum librorum.

1 FINIS, quem in his octo libris Topicorum intendit Arist. est; *Methodum tradere probabiliter disputandi de quocunque themate, seu problemate oblato.* Et quia vniuersale, ac præcipuum instrumentum Topicæ disputationis est ratiocinatio Dialectica, quam vocamus Topicum syllogismum, duo agit in toto opere; vt vniuersalem eius diuisionem proponamus. Primò, explicat naturam syllogismi dialectici: & partes, ex quibus componitur. Secundò: Quia syllogismus iste Topicus, hoc est, localis, dicitur: locos omnes, ex quibus argumẽtorum probabilium copiã deducere possimus, copiosè tradit, & explicat, vt ita instructus Dialecticus, quamcunq; disputationẽ de rebus probabilib. instituere possit. Nos igitur breui quadã summa tradere cupientes ea, quæ necessaria sunt ad artem Topicam intelligendã, & liberalium artium studiosos instruendos, vt satisfacere possint consuetis interrogationib. subeundi examinis; duo alia eodem ordine præstabimus. Primum: Quidnam Dialecticus syllogismus sit, explicabimus: quæ, & quot sint partes, ex quib. cõponi debeat: tam simplices, qualia sunt prædicata Topica, quàm etiam compositæ: vt problema Dialecticum, & Dialectica propositio: de quibus Aristot. agit per octo priora capita primi lib. Deinde loca, ex quibus eruenda sunt probabilia argumenta, summatim colligemus, enumerabimus, atque explicabimus.

Quodnam sit obiectum huius operis, & ordo eius, cum cæteris partibus Dialecticæ explicatur.

2 EX his facilè potest intelligi; Quodnam sit obiectum huius operis. Nam si omnia, quæ in eo tractantur, vel sunt partes syllogismi Dialectici; vel loci, ex quibus argumentorũ probabilium copia deduci possit, quæ etiam ad compositionẽ eiusdem syllogismi ordinatur: scopus totius operis, cuius naturam

& pro

& proprietates intendit Arist. in eo explicare, idem syllogismus erit: & ex consequenti, subiectum, seu obiectum eius proprium. Nam præcipuæ conditiones obiecti istæ sunt. Ordinem etiam, quem libri Topicorum seruent inter cæteras partes Logicæ, & locum eis inter cæteras debitum, non erit difficile intelligere, sequuntur enim proximè libros de posteriori resolutione nuper à nobis explanatos. Cuius ea est ratio: Quia inter species syllogismorum, post demonstrationem in posteriorum libris explicatam, dignior est syllogismus dialecticus cæteris: ideo tractatus iste de eo, tanquam de proprio obiecto agens, statim post eosdem libros debet collocari.

Quid sit prædicatum Dialecticum.

Simplicia, ex quibus proximè componũtur problema, ac propositio Dialectica; & remotè Dialecticus syllogismus, sunt *Prædicata Topica*, *seu Dialectica* (quod idem est) de quibus agit Arist. c. 4. primi libri, vbi ea enumerat, & singula propriis definitionibus explicat. *Prædicatum Topicum* sic possumus in genere definire: *Est præcipua pars, ex qua componitur problema, ac propositio Dialectica. Præcipuam partem* illud vocamus, ad distinctionem subiecti, ex quo eadem propositio Dialectica cõponitur. Nam copulam propositionis nõ tam partem nunc vocare volumus, quàm nexum vtriusque partis, quo copulatæ propositionem componunt. 3

Quotuplex sit prædicatum Dialecticum.

Videntur ex vna parte *prædicata Dialectica esse quinque*, propter hoc arg. Quia prædicatum distinguitur à prædicabili, tanquam actus à potentia: sed actus, & potentia eodem modo numerari debent: quia potentia sumit vnitatem, ac distinctionem ab actu: ergo tot erunt prædicata, quot prædicabilia. Constat autem ex Porphyrio prædicabilia esse quinque: ergo quinque etiam debent esse prædicata. 4

Ex alia verò parte *videntur esse decem*, propter secundum arg. Quia prædicamentum non est aliud, quàm prædicatorum series, & ordinatio: ergo idem erit numerus prædicatorũ & prædicamentorum. Constat autem decem esse prædi camenta ex Arist. ergo ponenda sunt decem prædicata.

His tamen non obstantibus, nostra sententia est; *Quatuor tantùm esse prædicata Topica*: vt Aristot. expressè docet 1. lib. c. 4. quæ sunt, *Definitio, Genus, Proprium, & Accidens*; ita vt nec plura addenda sint, neque aliquod ex his auferendum. Tota autem difficultas huius rei consistit in assignanda ratione, propter quam Arist. quatuor hæc prædicata posuit. Pro cuius explica- 5

tione notandum est, finem huius artis topicæ, vt diximus, esse *methodum tradere probabiliter disputandi de quacunque re proposita.* Disputatio autem tribus partibus cõstat, ita ordinatis. Primo, *Quæstione*, seu interrogatione, quam titulum disputationis solemus vocare, sic dicentes; Vtrùm cœlum sit incorruptibile, vel non? aut quid simile. Deinde *Locis*, ex quibus eruenda sunt argumenta probabilia, quibus mediis dubiam reddamus quæstionem: & tertio loco, *Argumentis ipsis*, quæ sunt syllogismi Dialectici, ex propositionibus Dialecticis compositi. Propositio autem Dialectica (vt postmodum dicetur) est altera pars problematis Problemata verò, & ex consequenti propositiones Dialecticæ, ex prædicatis fiunt: quia non est aliud problema, quàm quæstio, vel interrogatio, *An aliquod prædicatum conueniat tali subiecto*: vt dum dicimus, *An cœlum sit incorruptibile, vel non?* idē est ac si quæramus, An hoc prædicatum corruptibile cõueniat cœlo, vel non. Vnde sequitur, prædicatum topicum non esse aliud, quàm id quod de re aliqua quæri potest. *Tot igitur erunt prædicata, quot quæstiones possunt de re aliqua fieri: & tot etiam quæstiones, quot prædicata.* Et cùm quæstio idem sit, ac problema; idem erit numerus prædicatorum, ac problematum. Et tandem cùm propositio & problema forma tantùm interrogationis differant; quia problema est interrogatio vtriusque partis contradictionis; vt si dicas: Vtrùm cœlũ sit incorruptibile, vel non, problema efficis. Propositio verò, interrogatio alterius partis tantùm; vt, putásne cœlum esse incorruptibile? tot sunt propositiones Dialecticæ, quot problemata. Et ita intelligitur prædicatum Dialecticum esse primum, ex quo numerus problematum desumi debet. Deinde ex numero problematum numerus propositionum Dialecticarum. Et ita ex ordine ad problemata, & propositiones constituendas, desumitur numerus prædicatorum. Et discursus iste deducitur ex 4. cap. 1. lib.

6 Quo supposito, hac ratione probatur ab Arist. *Quatuor tantũ esse prædicata. Prædicatum* est id, quod de re aliqua quæri potest ad disputationẽ Dialecticam instituendã: sed quatuor tantùm quæri possunt: ergo quatuor tantùm sunt prædicata. Minorem probat: Nam vel quærimus de aliquo definitionẽ, vt intelligamus naturam eius, vel genus; vt intelligamus in quonam prędicamento sit, vel proprietates, aut communia accidẽtia: & nihil aliud quæri potest, quod ad hæc non reducatur: ergo quatuor sunt prædicata: ita vt nec plura, nec pauciora. Et hæc sunt, *definitio, genus, propriũ, & accidẽs*, quæ suis definitionib. sic explicat c. 4. 1. lib. *Definitio, est oratio, quid erat esse significans. Orationem* esse dicit: quia non est propositio, cùm nec verũ contineat, nec falsum; vt animal rationale. Vocat etiam definitionem terminũ,

sumpta

ſumpta metaphora ex terminis agrorum. Nam ad quemlibet ſolum, & totum pertinet illud, quod intra terminos eius clauditur: ita vt nihil eius extra ſit, ſed totũ quod habet, intra terminos comprehendatur. Sic definitio continet, quidquid pertinet ad eſſentiã rei: ita vt nihil eius ſit extra, nec aliquid ſit eius, quod intra illam non comprehendatur: & ideo vocatur ab Ariſt. terminus. *Genus* verò, inquit, eſt, *quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid.* Vt animal: *Proprium, quod nõ indicat, quid eſt eſſe rei: ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur*: Vt riſibile, reſpectu hominis. *Accidens* eſt; *quod nec definitio, nec genus, nec proprium, ineſt autem rei*: aut etiam, *Accidens eſt, quod ineſſe eidem poteſt*: vt albedo, reſpectu parietis.

Si autem dixeris; vltra has quatuor quæſt. aut interrogationes, ſeu problemata, quæ generalia eſſe videntur, plura poſſunt ſpecialia quęri de re: vt, an ſit homo: an ſit leo: an ſit ſubſtantia, & innumera alia: ergo plura quã quatuor, imò innumera prædicata debent concedi. Et præterea, generalia prædicata adhuc ſunt plura: quia ſicut quęrimus de genere alicuius rei; vt, vtrùm animal ſit genus hominis, necne: ita poſſumus quærere de eius differentia, nempe, an rationale ſit differentia hominis: atque etiam de ſpecie; vt an homo ſit ſpecies Petri, aut Ioannis: vel etiã an ſit ſpecies animalis: ergo duo alia prædicata generalia ſunt addenda, nempe, Species, & Differentia. 7

Circa primã partem arg. de interrogationibus ſpecialibus aſſerit Rodolphus Agricola lib. 1. de inuentione Dialectica, c. 3. erraſſe Ariſt. in aſſignando numero prædicatorũ: quia ſicut plura ſunt genera problematum particulariũ; ita plura debẽt conſtitui prædicata, quã quatuor. Sed plus mihi videtur erraſſe hic author, reprehendendo Ariſtotelẽ: quia vera ſolutio ex doctrina eiuſdem Ariſt. 1. lib. Topic. c. 4. *& lib. 5. c. vlt. ſub finem, colligenda eſt.* Quibus locis duo aſſerit. Primum; *Quòd cùm problemata ordinentur ad diſputationem dialecticam*, cuius finis eſt determinatio eiuſdem problematis, circa quod diſputatur: ita vt præiactis probabilibus argumentis pro vtraque parte tandem decernatur, vtra earum ſit probabilior: hinc ſequitur omnia problemata, quæ eiſdem argumentis, & eodem modo determinantur, ad idem genus problematis pertinere: & omnia prædicata eorundem ſub aliquo ex quatuor deſignatis comprehẽdi. Et ideo in hoc primo loco aſſerit, differentiam, ſi generalis ſit, hoc eſt, ſi de pluribus ſpeciebus prædicetur, ſicut genus, cum genere eſſe connumerandam, & non eſſe addendum pro ea aliud prædicatum. Secundum eſt, quod ſecundo loco docet, *Quæſtionem accidentis finiri, aut determinari ex eo ſolùm, quod quis probet conuenire ſubiecto.* Ex qua doctrina deducimus nos omnia problemata 8

blemata specialia, quæcũque illa sint, teduci ad problema accidentis: Et omnia prædicata eorundẽ, ad prædicatum accidẽtis. Et ratio huius reductionis est: quia in omni problemate speciali quæritur: An hoc prædicatum conueniat tali subiecto, vel ei insit, necne; quod patet habere modum interrogationis, aut problematis accidentis: quo solũ quærimus, *An accidens conueniat, vel insit subiecto*. Et eisdem prorsus argumentis finiũtur, aut determinantur: quia si inquiras, an animal conueniat homini, necne: vel an homo conueniat Petro, necne, sufficienter determinatur; & disputatio eius finita erit, si probemus vtrumque ei inesse: quamuis nec probetur esse de essentia eius, aut cũ eo cõuerti; nec alio modo speciali ei conuenire. Ergo ad formã problematis accidentalis reducũtur, & prædicata eorũ sub prædicato accidentis comprehenduntur, nec opus est alia multiplicare.

Ex eadem doctrina respondere possumus ad aliam partem eiusdem argumenti de specie, & differentia. Quòd si differẽtia sit subalterna, ad prædicatum generis reducitur: si verò infima, ad prædicatum definitionis: species verò ad prædicatum generis. Et ratio omnium est: quia iisdem argumentis definitur quęstio generis & differentiæ subalternæ, cùm vtrumque prædicetur de pluribus differentibus specie, in quid. Eisdem namq; argumẽtis probamus, animal esse genus hominis; & sensibile, differentiam subalternam eius: atque etiam hominem esse speciẽ Petri, & Ioãnis. Quia sicut genus prædicatur in quid de speciebus, ita species de indiuiduis. Iisdem etiam probamus: Animal rationale esse definitionem hominis; & rationale, esse differentiam atomam eius. Quod verò ad speciem attinet, satis etiam probabiliter respondent Albertus Magnus tract. 2. Topic. c.8. in fine, & Sotus q.5. vniuersalium ad primũ: non esse inter prædicata enumerandam: quia prædicata sumuntur per respectum ad subiectum commune, quod non respicit species, sed singularia. Et ratio huius est: quia prædicata (vt dicebamus) ex propria ratione ordinantur ad constituenda problemata, & propositiones dialecticas: & vtrumque horum ad constituendum syllogismum dialecticum, qui non constituitur per se ex propositionibus singularibus, sed cõstantibus subiecto communi: in quibus solis reperiri potest forma syllogistica, ex modo, & figura constans, vt per se est manifestum.

11 Ad primum arg. de prædicabilibus, distinguendum est antecedens. Nam prædicatum vniuersaliter sumptum distinguitur à prædicabili, sicut actus à potẽtia: & ideo eodẽ modo numeratur, ac prædicabile. Verum prædicatum sumptũ specialiter pro Topico, non respicit prædicabile vt potentiam: sed solùm pro actuali

actuali sumitur: & modo quidē speciali, à generali prædicato distincto, hoc est, in ordine ad quęstionem, seu problema instituendum. Vnde alio etiam modo diuerso prædicata numerantur, diuersumque sortiuntur numerū à prædicabilibus, atque etiam a prædicamentis: quæ sunt ordinationis prædicatorū, vt sub ratione generali considerantur: non vt speciali, & Topica ad specialem etiam finem iam explicatum ordinata. Quare non sequitur ex eo, quòd prædicamenta sint decem, tot debere esse prædicata Topica. Et hæc est solutio secundi argumenti.

Quid sit, & quotuplex problema dialecticum.

Aristoteles 1. lib. c.3. definit problema dialecticum, dicens: 12
Esse interrogationem, seu ***quæstionem vtriusque partis contradictionis***: vt si dicas: Vtrùm animal gressibile bipes, sit definitio hominis, necne? Quatuor autem sunt genera ***problematum***: vt cap.3. & 4. asserit idem Aristoteles: sicut quatuor sunt prædicata, vt ***Problema definitionis*** quale est illud, ex definitione hominis assignatum. ***Problema Generis***: vt si dicas, vtrùm animal sit genus hominis, necne? ***Problema proprij***, vt dum dicimus, vtrùm risibile sit proprium hominis, necne, & tandem, ***Problema accidentis***. Vtrùm albedo sit accidens parietis necne? Cap. etiam 9. eiusdem lib. diuidit problema dialecticum vniuersaliter Arist. dicens: Aliud esse ***Practicum***: Quod pertinet ad electionem, vel fugam, vel aliquid de prosequendo, aut fugiendo. Hoc enim, inquit, ad praxim, aut operationem ordinatur: & ideo dicitur practicum. Tale est hoc: vtrùm voluptas sit eligenda, vel non. Aliud verò est ***Speculatiuum***; Quod nihil de prosequendo, aut fugiendo continet, nec ad operationem ordinatur: sed solùm ad cognitionem veritatis, vt si dicas: vtrùm cœlum sit incorruptibile: vel non? Alia etiam diuisione potest diuidi problema, 13
secundùm materias diuersarum scientiarum, in quibus reperitur: qua ratione dicimus: Aliud esse ***problema Physicum***, vt, An principium motus, & quietis, eius in quo est, sit definitio naturæ, necne? Aliud ***Metaphysicum***, vt si dixeris: Vtrùm ens sit vniuocum respectu substantiæ, & accidentis, necne? Veruntamen formalis consideratio omnium problematum secundùm quam reducuntur ad quatuor illa ex diuersis prædicatis desumpta, dialectici propria est: quia ad solum dialecticum pertinet, docere omnes, quonam modo disputatio sit instituenda, & quibus instrumentis in ea vtendum, ad consequendam notitiam veritatis, de qua disputant.

Quidnam sit propositio dialectica, & quotuplex: & quomodo distinguatur à problemate.

Tria

14 TRia hæc tradit Arist.lib.1.c.3.in fine: sic in primis definiés propositionem dialecticã,quòd sit,quasi *propositio alterius partis contradictionis*:vt si dicas : Putásne animal rationale esse definitionem hominis?Differre autem à problemate ait,nõ re, sed modo:quia *propositio*,vt vocabuli etymologia ostẽdit, proponit alteri aliquid:vt eidẽ rei propositæ respondeat,explicãs, quidnã de illa iudicet,vel sentiat. *Problema* verò modũ habet quæstio.& vtramque partem per modum quæstionis agitãdæ proponit:vt si dicas: Vtrùm animal rationale sit definitio hominis,necne?Itaq; propositio dialectica,interrogat per modũ simplicis propositionis : nõ per modum quæstionis:& assumit vnã tantùm partẽ:cùm problema vtramque,& per modũ quæstionis interroget.Id duob. modis solet proferri,vel *formaliter*, vtramque partem interrogãdo:vt in assignato sit exemplo:vel *formaliter* vnam,& *virtualiter* alterã:vt si solùm dixeris:vtrùm animal rationale,sit definitio hominis?Et hoc modo proferũtur problemata in cõmuni vsu scholarũ, quoties quæstio aliqua disputanda propónitur:quod breuitatis studio,absq; dubio fit,eo quòd iam ab omnibus intelligitur altera etiam pars interrogata,ex modo ipso problematicæ interrogationis.

15 Vbi aduertere debemus, quòd Arist.1.lib. priorum,c.1.non distinxit propositionem dialecticam à problemate:imò neque à propositione probabili : cùm dixerit *esse interrogationem contradictionis*: quod problemati proprium est,& rursus,propositionem dialecticam percontanti esse interrogationem cõtradictionis:ratiocinanti verò,esse sumptionẽ apparentis, & probabilis.Ideo remisit distinctionem horum trium ad c. 3 lib.1. Topic. quem citauit dicens : vt in Topicis dictum est. Ibi siquidem proprius erat locus distinguendi hæc eo modo,quo à nobis distincta sunt. *Propositio dialectica* quadruplex est, sicut de problemate diximus:*Definitionis* est hæc:Putásne animal rationale est definitio hominis ? *Propry*,Putásne risibile est propria passio hominis ? *Generis*, Putásne animal est genus hominis? *Accidentis*,Putásne albedo est accidens hominis?

16 Sed valde notandũ est in hac parte,*Propositionem* sub hac generali ratione sumptã:solùm significare enunciationẽ;vt proponitur in syllogismo ad inferendã cõclusionẽ. Quæ si proponatur primo loco,dicitur *propositio simpliciter*, aut *propositio*,seu *præmissa* maior,vel prima pars antecedentis. Si secũdo loco,dicitur *assumptio*:quia sub propositione maiori: sub qua cõtinetur,assumitur:dicitur etiã *Minor propositio* ,aut *Præmissa minor*, ac secunda, vel posterior pars antecedentis Et si in syllogismo demõstratiuo proponatur,dicitur *principiũ*:si in syllogismo dialectico,*Propositio probabilis*, *&* *propositio apparens*:si in syllogismo sophistico,

sophistico. *Propositio verò dialectica* præter enunciationem, addit modum propositionis, quasi per modum dubitantis: & problema, modum interrogantis; vt explicatum est.

Ex quibus intelligitur, tam propositionem Dialecticam, 17
quàm problema, atque etiam propositionem probabilem, deseruire ad disputationem instituendam: sed diuersa ratione: nā problema dialecticum deseruit per modum quæstionis propositæ ad disputandum: & ideo primum locum tenet, & quasi caput totius disputationis vocatur. Propositio verò dialectica deseruit, quasi pro interrogatione ad respondentem facta, vt per eam respondens proferat aliam: qua media, quid de re proposita sentiat, explicet: & ex data responsione possit interrogans occasionem sumere disputandi in vnā per alteram partē propositæ quæstionis. Propositio verò probabilis deseruit iā ad constituendum syllogismum, quo possit intētum probari, & quæstio terminari, aut definiri. Itaque problema & propositio dialectica, sub propriis rationibus formalibus, ad instituendam disputationem pertinent, non tamen ad syllogismū dialecticum: nisi solùm antecedenter, & quasi præsuppositiuè. Sola autem propositio probabilis pertinet ad eandem disputationem, tanquam pars syllogismi dialectici. Vbi aduertere debemus, quòd Aristot. hoc loco distinguit propositionem à problemate, dicens, problema vtramque partem interrogare.

Quid sit, & quotuplex propositio probabilis.

PRobabile definit Arist. lib. 1. c. 1. his verbis: *probabilia autem* 18
sunt, quæ videntur omnibus aut pluribus, aut sapientibus: & his vel omnibus, vel plurimis, vel maximè familiaribus, & probatis. Quod intelligitur, aut propter rem ipsam, quæ ex se apparet vera: vel propter verisimilem aliquam rationem. Itaque probabile non est idem, quod verum: nec etiam, quod necessariū, aut certum: sed quod apparet verū omnibus, aut pluribus, aut sapientibus. Sunt enim *propositiones in triplici differentia.* Nam quædā sunt euidenter veræ, & quarum veritas euidēter est cognita. Aliæ *euidenter falsæ*, & quarum etiā falsitas euidenter cognoscitur. Aliæ verò *mediū tenent*: quia veræ sunt, aut falsæ, sed veritas, vel falsitas earū nō est euidenter nota: quia causa earū, aut ignoratur, aut nō plenè cognoscitur: & ideo plurib. apparēt veræ, aliis verò etiam cōtingit apparere falsas, quia verisimilis ratio pro vtraq; parte esse solet. Et istæ dicūtur probabiles. Patet igitur, quo pacto probabilis propositio distinguatur à propositione, vera, certa, necessaria, & falsa. Quia fieri potest, vt secundùm rē sit necessaria, veritatem habens necessariā: vel in re sit necessariò falsa, habens necessariā causam suæ falsitatis: & tamen

tamen probabilis videatur, propter verisimilitudinem, & apparentiam veritatis, quam habet: vel propter verisimilem rationem, qua probari potest. Vt intelligatur, formalem rationem probabilis propositionis non tam in re ipsa consistere, quam in apparentia, vel apparenti ratione, respectu plurium, vel sapientium, vt docuit Aristoteles.

Vnde sequitur, quòd quamuis repugnet, duas contradictorias esse simul veras, non tamen repugnat esse simul probabiles, quia sæpe contingit, vt vtraque habeat pro se viros doctos, quibus vera appareat, & etiã verisimiles rationes, quibus probetur. Verùm in ipsa re necesse est alteram earum esse falsam. Non tamen est necessarium (vt aliqui decepti existimant) quòd si vna propositio est probabilis: eo ipso probabilis etiam sit eius contradictoria: cùm manifestum sit, posse contingere, quòd illa appareat viris doctis vera, & verisimiles rationes pro se habeat: hæc verò, nulli appareat vera nec aliqua verisimilis ratio inuenta sit, per quam probetur.

20 *Propositio probabilis* duplex est: quædam per se; Alia verò *propter aliam*, ex qua deducitur. *Per se* probabilis, illa dicitur, cuius probabilitas ex sola notitia terminorum, absque alia ratiocinatione, per quam probetur, euidens est: ita vt intellectus non possit non iudicare, esse probabilem. Talis est hæc: Omnis mater diligit filium: aut omnis amicus diligendus est: & hãc propositionem per se probabilem definiuit Arist. 1. lib. Posteriorum, dicens: *Opinio est acceptio immediatæ propositionis, & non necessariæ*: Opinionis nomine assensum talis propositionis immediatæ intelligens: hoc est, quæ sine medio iudicatur probabilis, ex sola notitia terminorum. Et assensus huius propositionis, per se probabilis, vocari potest intellectus, intra genus probabilis propositionis: sicut intra genus euidentis vocatur intellectus assensus propositionis necessariæ, qui sine medio habetur, sola significatione terminorũ cognita. Alia est *Propositio, non per se probabilis*, sed quæ ex alia per se probabili colligitur, per euidentẽ, aut probabilẽ consequentiã: aut ex euidenti alia, per consequentiã solùm probabilẽ. Et hæc est similis cõclusioni sciẽtificæ, quã ex euidentib. præmissis, & per euidentẽ syllogismũ colligimus. Nihilominus ex vtraq; propositione probabili potest fieri syllogismus dialecticus, vt per se est manifestũ.

Quidnam sit syllogismus Topicus, aut dialecticus.

EXplicatis singulis partibus syllogismi dialectici, nõ erit difficile definitionẽ eius intelligere: quam assignauit Arist. c. 1. lib. 1. Topicorum, his verbis: *Dialecticus autem syllogismus est, qui ex probabilibus est collectus: id est, qui ex propositionibus probabilibus*

bilibus procedens, probabilem etiam conclusionem colligit. Quæ sic intelligenda est, vt ex vtraq; præmissa probabili, vel saltem ex altera procedere debeat; nā sæpe contingit, vt ex vna euidēti, & altera probabili efficiatur. Talis est enim iste, Omne animal diligit sibi simile: Omnis homo est animal: ergo omnis homo diligit sibi simile. Cōuenit autē cum syllogismo demonstratiuo, in cōmuni: & generica ratione dispositionis, in modo, & figura: distinguitur autē ab eo, specie, per modum concludendi: nam demonstratio concludit per medium necessarium: hoc est, per causam, vel effectum necessarium: probabilis verò, per mediū probabile: quia nec reddit causam nec effectū conclusionis necessarium, sed solùm probabilē: hoc est, quæ talia apparēt pluribus, aut sapientibus, vt explicatum est. Itaq; non distinguuntur per solam materiam; vt probauimus in posterioribus; sed etiam per formā specialem, ex modo speciali concludendi desumptā: cùm in forma generica dispositionis syllogisticæ conueniāt. A syllogismo verò sophistico distinguitur per formam veram, aut apparentem; atq; etiam per probabiles, aut apparētes propositiones. Nā ex illis procedit dialecticus, sophisticus verò ex his. Sed diuersum quid est procedere ex probabilibus, aut ex apparētibus: nam licèt probabilis propositio sit illa, quę apparet vera, quamuis fortè vera non sit, non tamen cuicumq; id apparet, sed tantùm sapientibus, idque propter fundamentū verisimilis rationis: vel propter verisimilitudinē eiusdem veritatis. Apparētia verò, ex quibus procedit syllogismus sophisticus, nec respectu sapientū dicuntur talia: nec etiam vera apparent cū fundamento rationis probabilis, aut cum verisimilitudine eiusdem veritatis: sed cuicumque, & sine his fundamentis. Vnde solam, & nudam habent apparentiam veritatis, & ideo deceptoriæ propriè dicuntur: & syllogismus ipse, ex sic apparentibus procedens, vocatur etiam deceptorius. 21

Enumeratio atque explicatio locorum, ex quibus deducuntur arg. probabilia pro disputatione ineunda.

HOc solùm restabat explicandum: ex his, quæ pertinent ad disputationem dialecticam instituēdam: nempe *Locus*, ex quo desumenda sint probabilia arg. vel syllogismi. Explicatis namque & cognitis huiusmodi locis, facilè erit cuique argumenta probabilia inuenire, quibus in disputationibus vti possit. Et licèt vsus locorum ad quamcumq; scientiam pertineat, secundùm applicationem ad propriam materiam; eorum tamen explicatio ad solam spectat dialecticam, cuius proprium munus est, methodum præbere omnibus scientiis, ac disciplinis, ad disputationem instituendam. 22

23 *Locus* autem, ex quo eruũtur argumenta, diuiditur in *Intrinsecũ*, & *Extrinsecũ*. *Locus Intrinsecus*, vocatur ille, qui ad substantiam rei pertinet, vel substantiam eius comitatur. Quæ ad substantiam pertinent, sunt hæc, Definitio, Genus, Differentia, aut pars aliqua rei, vt Materia, & Forma: vel partes integrãtes, vt Caput, Manus, aut Brachium. Quod verò comitatur substãtiam, aut est Totum: (quod ideo comitari dicitur substãtiam rei: quia includit partes:) aut Descriptio ipsius rei: aut Propriũ rei: aut Accidens: aut subiectũ illius. *Vnde loci intrinseci tantum sunt nouem*; Definitio, Genus, Differentia, Partes, Totum, Descriptio, Proprium, Accidens, & Subiectum.

Locus extrinsecus, dicitur ille; qui non est in ipsa re, nec ab ea procedit, sed ex aliquo extrinseco desumitur. *Locus* autem *extrinsecus* diuiditur, in Eũ, qui habet aliquam affinitatem cum ipsa re; & in Eum, qui habet aliquam repugnantiam cum ea. *Loci extrinseci habẽtes affinitatẽ*, sunt, Coniugata, Similia, Causæ extrinsecæ, nempe Efficiens, & Finalis: Effectus extrinsecus, Maius, Minus, Auctoritas Diuina, vel humana. *Loci verò extrinseci repugnantes*, sunt, Cõtraria, Disparata, & Dissimilia. Vnde loci extrinseci vndecim sunt: quos si cum nouem intrinsecis coniungamus, inueniemus locos omnes, tã intrinsecos quàm extrinsecos, viginti tantùm esse: quos sigillatim, breuissimè tamen explicabimus: Vt ratio singulorum intelligatur, & vsus eorum reddatur facilis.

Locus primus à Definitione.

24 FRequens vsus est huius loci *à Definitione*, in disputationibus ex eo, quòd essentiam definiti continet, & cum eo conuertitur. Vnde fit: vt plures propositiones vniuersales deduci possint ex ea, quæ vocãtur Maximæ, & quasi capita sub quib. plures particulares desumuntur, ad instituẽdos syllogismos dialecticos. Et si q. proposita, circa quã disputatur, sit Absoluta, possumus assumere in argumentatione, definitionem subiecti, aut prędicati, aut vtriusq;: ex quibus deducuntur *Maximæ*, *Affirmatiuæ*, & *Negatiuæ*. *Affirmatiuæ* sunt, Quidquid cõuenit definitioni, cõuenit definito: & Quidquid potest cõuenire definitioni, potest conuenire definito, & aliæ similes. Negatiuæ, Quod nõ cõuenit definitioni, non cõuenit definito: & Quod nõ potest conuenire definitioni: nõ potest cõuenire definito, Gratia exẽpli: Si proposita q. disputanda sit, *An Dialectica sit necessaria ad alias scientias comparandas*, Subiectum huius q. est *Dialectica*, *Prædicatũ* verò necessariũ: Possumus ergo vti definitione Dialecticæ, sic arguẽtes: Scientia docens argumẽta cõficere, necessaria est ad alias sciẽtias cõparandas: sed Dialectica est sciẽtia, docens

docens argumenta conficere: ergo necessaria est ad alias scientias comparandas. Et secundùm eandem proportionem, possumus vti definitione necessarij, quod est prædicatum quęstionis, atque etiam definitione, simul subiecti, & prædicati.

Si verò quæstio sit Comparatiua, nēpe, *An necessitas ad alias scientias magis conueniat Dialecticæ, quàm cæteris artibus*; vti possumus definitione subiecti, atque etiam prædicati; vel vtriusq; deducendo ex eis Maximas quasdam similes superioribus, cum his aduerbiis magis & minùs. Vt si dicamus, Cui magis conuenit definitio, magis conuenit definitum: & Cui minùs conuenit definitio, minùs conuenit definitum, & sic de cæteris.

Secundus locus à Genere.

EIsdem ferè modis vti possumus *loco à genere*. Nam propter 25
necessariam connexionem quam habet cum speciebus, deducũtur ab hoc loco plures *Maximæ*, ex quibus instituere possumus argumenta: vt sunt istæ, *Quidquid essentialiter conuenit generi, etiam conuenit essentialiter speciebus*: &, *Quod repugnat generi, repugnat etiam speciebus*. sicque de aliis, iuxta modos arguēdi à definitione explicatos. Et ad hunc locum generis reducitur locus Speciei, quia similem habet connexionem cum indiuiduis: & ideo non additur alter locus à specie, sed eædem ferè Maximæ deduci possunt, atque à genere: & eodem modo debēt applicari ad formanda argumenta à specie.

Tertius locus à Differentia.

VAlde similis est locus *à Differentia*, duobus præcedentibus à definitione & à genere. Nam duplex est differentia, *Subalterna*, & *Atoma*. Et si *subalterna* sit de eisdem speciebus prædicatur ac genus, & eandem habet connexionem intrinsecam cum eis: quare eædem Maximæ ex ea deduci possunt, ac ex genere. Si verò sit *Atoma*, cum definitione conuenit in duobus. Primò, In eo, quod intrinseca est speciei. Secundò: Quia cum ea conuertitur. Vnde similes etiam Maximæ ex ea deduci possunt ac deducuntur ex definitione, & eisdem modis applicari debēt ad syllogismos dialecticos conficiendos.

Quartus locus à Partibus.

PArtes sunt in triplici differētia, *Subiectiuæ*; vt species respectu 26
generis, *Essentiales*; vt materia, & forma: aut genus, & differētia: & *Integrantes*; vt caput, manus, & brachium. Et ex his, quædā sunt *necessariæ* ad consistentiā totius, sine quibus esse nō potest: vt caput, cor, & similes. Aliæ *non sunt necessariæ*, sed sine illis esse potest: vt manus, digitus, pes. Et à primis potest deduci arg.

à secundis deduci non potest: quia neque inferũt consistentiã totius, nec eam tollunt. A partibus plures maximæ deduci possunt, propter necessariã connexionẽ, quam habent cũ toto, & cum eis totum: vt sunt istæ: *Quod necessariò comitatur partem, necessariò etiã debet comitari totum*: &, *Quod repugnat parti, etiã repugnat toti*. Et hæc accipiũtur *ex parte subiecti* propositæ quęst. Aliæ verò posũt sumi *ex parte prædicati* secũdùm proportionẽ

Quintus locus à Toto.

27 TOtum duplex est. Aliud *vniuersale*, quod est vniuersale prędicatũ respectu inferiorũ, quæ sunt partes eius subiectiuę: vt genus respectu specierũ, & terminus distributus signo vniuersali: vt omnis homo, respectu particularium, quæ sub eo cõtinentur. Et ab hoc toto, ad eius partes; sumuntur omnia argumẽta quæ fiũt à superiori ad inferius negatiuè: & in summulis sunt manifesta. Aliud est *totum Essentiale, aut integrale*; vt homo, equus, domus. Et ab hoc toto deduci possunt plures maximæ, & ex eis cõfici plures syllogismi: vt, *posito toto necesse est poni omnes partes necessarias* Vnde valet arg. à positione totius, ad positionẽ cuiuscunque partis necessariæ, & etiam *ablato toto, necesse est auferri aliquam partem necessariam*. Vnde valet arg. à negatione totius ad negationem alicuius partis necessariæ, sub distinctione: vt si deficit domus, aut non est fundamentum, aut non est tectum, aut non est aliqua alia pars necessaria.

Locus sextus à Descriptione.

28 DEscriptio est definitio, quam appellare solent *descriptiuam*: quia non explicat essentiam rei, nec per genus, & differentiam traditur, sed per propriam passionem, conuertibilẽ tamen cum re descripta: vt animal, aptum ad ridendũ cum homine: & ideo omnes maximæ, quæ ex definitione deducũtur, ex descriptione deduci possunt, & eodẽ modo applicari ad syllogismos cõstituẽdos. Et ꝙ de descriptione dicitur, de definitione, quid nominis, intelligi debet: cùm conuertatur etiã cum re, non tamen de etymologia nominis: quia sæpe contingit diuersa esse, id à quo nomen imponitur, & illud ꝙ significat: quare nõ potest argumẽtũ firmũ duci ab etymologia ad rem significatam.

Locus septimus à proprio.

PRoprium est, *quod non indicat, quid est esse rei: soli autem inest, & conuersim prædicatur*: vt definit Arist. c. 4. 1. lib. quasi dicat, propiã passionem non pertinere ad quod quid est, seu rei essentiã; conuerti tamen cũ ea sicut definitio cõuertitur cũ definitio. Et ideo iisdẽ ferè modis, eadẽ ferè arg. deduci possunt à proprio

proprio, atque à definitione: quia, *Cui conuenit definitio, conuenit propria passio*: &, *Cui non conuenit propria passio, nec definitio conuenit.* Et sicut bene colligitur, rem esse perfectiorem, quo perfectiorem definitionem habet: Ita quò perfectiorē habet passionem: cùm hæc procedat ab essentia tanquam à propria causa.

Locus octauus ab Accidente.

ACcidēs est, quod adest, & abest subiecto præter corruptionem eius: 29 vt definit ibidem Arist. Sed hæc definitio solùm videtur cōuenire accidētibus verè inhærētibus, quæ ideo vocātur intrinseca: nihilominus etiam alia quæ solùm videtur extrinsecā denominationē significare, sub nomine accidētis hoc loco debet intelligi: vt dextrum esse, vel sinistrum parietem: aut visum, vel intellectū esse: quia in modo denominandi similia sunt accidētibus intrinsecis. Ab accidente deduci possunt plures Maximæ, & ab his plura arg. Vt, *Si accidētia prædicati nō conueniūt subiecto, non cohærebit prædicatū subiecto*: quo arg. vsus videtur beatus Petrus, Actor. 2. probans discipulos nō fuisse ebrios: quia tempus illud tertiæ horæ diei nō erat cōueniens ebrietati; & ideo nec discipulis, cùm eadem hora eis imponeretur ebrietas. Et bene probatur aliquem non occidisse alterū, si probatur eo tēpore quo occisus est, in eodem loco occisionis non fuisse, sed alibi.

Locus nonus à subiecto.

DE *subiecto inhæsionis*, intelligitur locus iste, cui inhærent accidentia non de subiecto prædicationis, cui potest prædicatum essentialiter conuenire: & ideo meritò numeratur inter locos intrinsecos. A subiecto possunt deduci Maximæ istæ & similes: *Cui repugnant accidētia, etiam repugnat subiectum*: vt si alicui repugnat intellectus, etiam anima; & si repugnant corporea accidētia, etiam repugnabit corpus. *Vbi subiectum est, ibi debent esse accidentia*: &, *Vbi non sunt accidentia, nec est subiectum*: &, *Motis nobis mouentur omnia quæ sunt in nobis*: id est accidentia. Et ex his, & aliis maximis, multa possunt effici arg. a loco Subiecti: & isti sunt omnes loci intrinseci. Sequuntur extrinseci.

Locus decimus, & primus inter Extrinsecos, à Coniugatis.

COniugata dicuntur voces, quæ sub diuersa terminatione eandem formam significant, atque participant: & propterea quasi idem 30 iugum ducere videntur; vt Iustus, Iustitia, & Iustè: & omnes casus per quos variatur idem nomen, & verbum. Ad hæc reducuntur alia quæ eandem formam significant, licèt diuersæ omnino sint voces: vt Iustus, & studiosus: quæ ita se habent, quantùm ad rem significatam, sicut iustitia, & iustus. Ex his deducuntur

istæ maximæ,& similes: *Quæ dicuntur de vno coniugatorum, suo etiam modo, & cum debita variatione, dicuntur de alio*;vt si Philosophus est sciens,philosophia erit scientia:&, *de quo dicitur vnũ coniugatorum, dicitur etiam suo modo alterum*. Et ex his ac similibus propositionib. possunt fieri multa argumenta à cõiugatis.

Locus 11. à Simili.

Similia sunt, quæ participant eandem formam:vt omnia alba. Ad quæ reducuntur, quæ habent eandem proportionem:vt auriga,& dux; quia similem curam ei, quam habet auriga in suo curru,debet habere dux in exercitu. Ad similia etiam reducuntur æqualia, & ab eis deducuntur Maximæ plures, pro argumentis instituendis,similes huic; *Cygnus disgregat visum: ergo etiam paries albus*. Sed semper debet fieri in his argumentum à ratione formali similitudinis,& non ab aliis materialibus,quę habere possunt similia:non est enim bonum argum.si dicamus; *Cygnus est auis,ergo etiam paries albus est auis.*

Locus 12. à Causa.

31 *Qvadruplex est causa: Finalis, Efficiens, Materialis, & Formalis.* Verùm locus iste, cùm sit extrinsecus, solam Finalem, & Efficientem complectitur: non Materialem, & Formalem, quæ cùm sint partes rei intrinsecæ, potiùs ad locum partium pertinebunt. *Causa finalis est*,cuius gratia operatur efficiens, & producit effectum, & *Causa efficiens*, à qua effectus procedit. Maximæ,quæ ex eis deduci possunt,similes sunt his: *Posita causa, necessariò ponitur effectus*:quæ intelligitur de causa actuali, & sufficienti,& *Non posito effectu, non ponitur causa*:quæ simili modo intelligitur.Verùm quæ ad naturam & proprietatem harum causarum pertinent,in secundo lib.Phys.a nobis explicantur.

Locus 13. ab Effectu.

Valde similis est locus iste præcedenti: quia eædem Maximæ à causa,& effectu deducuntur:idem est modus arguendi in eis;vt,*à Positione effectus ad positionem causæ*: v.g. Si dies est, sol est in nostro hemisphærio. *Ablato effectu aufertur causa*: vt, non est dies, ergo nec sol est in nostro hemisphærio. Sed intelliguntur istæ,& aliæ similes, de causis necessariis & sufficientib.

Locus 14. à Maiori, & 15. à Minori.

32 Similiores sunt duo isti loci,à maiori,& minori:& ideo de illis simul loquendũ est. A maiori sumitur hæc Maxima: *Quod potest efficere maius, potest efficere minus*:& à minori hæc, *Quod nõ potest efficere minus, nec potest efficere maius*. Sed vtraq; debet intelligi

ligi de maiori & minori, eiusdem conditionis. Nam si diuersæ rationis sint, non valebit argumentum. v. g. Angelus potest intelligere, quod est maius: ergo potest ambulare, quod est minus. Quia diuersæ conditionis sunt intelligere, & ambulare. Item non potest ambulare, ergo nec intelligere.

Locus 16. & 17. ab Authoritate Diuina, & humana.

TEstimonium fide digni, cui fides innititur, valde extrinsecũ est rebus testificatis vel creditis; vt ex se est manifestũ. Vnde locus ab authoritate fide digni, maximè extrinsecus est. Sed si sit ab authoritate Diuina, infallibilem veritatem tribuit rei: quia cùm Deus sit summa, & prima veritas, nõ potest falli: & cùm sit summa bonitas, fallere nõ potest. Vnde quæ DEVS testificatur, ea infallibilem veritatem habent: & tales sunt res nostræ fidei, quas propter Diuinam authoritatem credimus, & argumenta Theologica ab hoc præcipuè loco deducuntur.

Ab humana verò authoritate, aut testimonio, non adeo firmũ arg. deduci potest. Sed valet plurimũ, ad explicãdas res diuinæ fidei. Nam licèt sacri Doctores, homines fuerint, tamen expositio sacræ Scripturæ, quam omnes, vel plures eorum adferunt (etiã si dissentiat vnus, vel alter) maximam facit fidem: quia non est credendum, permisisse Deum eos in hac re decipi, ad quos pertinet Scripturã exponere, & expositam aliis tradere. Valet etiã multùm in rebus, quæ dependent ex libera hominum voluntate; vt ad impositionem, & significationem nominum: quia nominibus vtendum est, vt plures vtũtur. Præterea in reb. quæ per sensus euidenter cognoscuntur: atque etiam in his, quæ ad historiam pertinent: quæ inniti debent euidentiæ alicuius, vt plurimùm, per assensus habitę, ex qua ita contigisse credunt alij. Sed non valet in his, quæ cognoscuntur per discursum, in quib. præcipuũ locũ ratio tenet, quãquam adhuc in his multùm valeat cõmunis cõsensus omniũ. Semper ergo deducitur arg. probabile, ab authoritate humana: & quo plures sunt, qui aliquid testificantur; eo efficacius arg. deducitur. Negatiuè tamen non est ab authoritate humana arguendum, quasi probetur, rem non ita esse, quia à nemine narratur: quia non est necessarium scripta fuisse omnia. 33

Locus 18. & 19. ab Oppositis, & Repugnantibus seu Disparatis.

NOn multũ differunt duo isti loci, *ab Oppositis & Repugnantibus, seu Disparatis,* quia eadẽ ferè argumenta ab vtrisque deducuntur. *Oppositio quadruplex est,* vt in Postprædicamẽtis diximus. *Contraria,* quæ est inter Albũ, & Nigrum. *Contradictoria:* Inter album, & non album. *Priuatiua:* Inter cæcum & videns:

& *Relatiuo.* Inter Patrem & Filium; & in cōtradictoriè oppositis, maxima hæc semper est vera: *quod cui conuenit vni, non potest conuenire alteri,* &, *Cui non conuenit vnum, necessariò cōuenit alterum:* quia immediata est eorum oppositio. Et idē est in priuatiuè oppositis: nō quidē absolutè, sed circa subiectū aptum; vt, *Cui conuenit cæcitas, non potest simul conuenire visus:* nec, *Cui conuenit visus, potest simul cōuenire cæcitas. Et si visus non conuenit, necesse est conuenire cæcitatē:* &, *Si non conuenit cæcitas, necesse est visum conuenire* In cōtrariis verò, valet arg. ab affirmatione vnius, ad negationē alterius: vt, est album: ergo non est nigrū. Sed nō valet à negatione vnius, ad negationē alterius: vt, non est album; ergo est nigrum: quia oppositio contraria, non est immediata. Et similia argumenta deduci possunt à repugnantibus, aut disparatis, quorum exempla satis sunt manifesta.

Locus 20. à Dissimili.

Dissimilia appellantur, quæ diuersam habent formam, aut naturam: vt albedo, & dulcedo: album, & nigrum: homo, & leo ad quæ reducuntur ea, quæ licèt eandem formam ha-
81 beant, non tamen in eodem gradu, sed diuerso: qualia sunt, calidum vt vnum, & calidum vt octo. Et ab vtrisque desumi possunt argumenta. Quia, *quæ vni conueniant, non possunt conuenire alteri.* Sed semper sunt accipienda formaliter, hoc est, in quantum dissimilia in natura, vel gradu: & non secundùm alias rationes materiales, in quibus manifestum est posse conuenire. Et hæc notasse sufficiat circa librum Topicorum.

PRO LIBRIS ELENCHORVM.
Tractatus de syllogismo Sophistico.

1 Dvo agit Arist. in duobus libris Elenchorū, vt vniuersali diuisione, totū hoc opus comprehendamus. *Explicat naturam syllogismi Sophistici, & partium eius,* ex quibus componitur, tanquā obiectū proprij. *Deinde locos omnes enumerat, ex quibus fallacia argumenta deducuntur,* aut occasionē sumunt: qui sunt fallaciæ tam in dictione, quàm extra dictionem. Nos verò ea, quæ ad fallacias pertinent, ad summulas remittentes, in quib. copiosè explicantur, aliquid de natura syllogismi sophistici dicemus: qua intellecta, quidquid in præsenti opere tradit de eo Aristoteles, aliqua saltem ratione percipi possit.

Quidnam sit syllogismus Sophisticus, & quotuplex: & an verus sit syllogismus, vel non?

SYllogismus Sophisticus,si etymologiam nominis sequamur,idē a significat ac syllogismus sapientis, cùm σοφὸς sit sapiens:vsu tamen philosophicæ scholæ factum est;vt iam non syllogismus sapientis,sed decipientis,aut decipere volentis,per eum intelligatur. Quia per sophistam non iam verum sapientem,sed eum, qui sapiens videri vult,omnes intelligunt.Definitionem,& Diuisionem *syllogismi sophistici* tradit Arist. 1. lib. Topic.c.1.Sed vt tria illa,quæ de eo considerari possunt, commodiùs explicentur,à diuisione incipiendum est.

Diuidit autem Arist. syllogismum sophisticū in tria mēbra, & primum ita definit:*Litigiosus autem est syllogismus, ex his,quæ videntur probabilia,non sunt autem.*Secūdùm verò his verbis; *Et qui ex probabilibus quidem, aut ex his quæ videntur probabilia, est apparens.*Et paulo inferiùs,de vtroq; in particulari loquens asserit;Primum, esse verum syllogismum:Secundum,non verum, sed apparentem. Postremum membrum, vocat paralogismum: & ait eū esse, quia assumit propositiones proprias alicuius sciētiæ:quæ vt ab ea scientia assumuntur, necessariæ sunt:sed vt ab eo assumuntur,solùm apparent necessariæ,& sunt falsæ.Et talis est syllogismus iste:Lineæ ductæ ab codē puncto in idem punctum,sunt æquales:Chorda, & arcus ducuntur ab eodem puncto:ergo sunt æquales.Syllogismus iste constitutus est in materia geometriæ, sed maiorem propositionem sic accipit geometria:Omnes lineæ rectæ,ductæ ab eodem puncto in idem punctum,sunt æquales. Et sic vera est, ac necessaria : sed cùm accipiatur in illo syllogismo sine illa voce,recta,apparet quidē necessaria,quia apparet eadem:sed falsa est,& valde diuersa;vt cōstat : & ideo procedit ex propositionibus illius scientiæ apparentibus necessariis:non tamen verè necessariis, sed falsis.

Ex his autē tribus syllogismis,primus, qui dicitur *Litigiosus*, 3 & tertius qui dicitur *Paralogismus*,cōueniunt in eo, quòd vterque seruat formam syllogisticam,cùm in Figura & Modo constituatur : vnde ex hac parte non peccat , sed differunt in his ex quibus procedunt. Quia prior ille procedit ex his,quæ apparēt probabilia,sed probabilia non sunt:paralogismus verò, ex necessariis,ac propriis alicuius scientiæ : sed quæ nec sunt necessaria,nec ad illam scientiam pertinent:sed sunt falsa.Secundus verò qui etiam litigiosus vocatur , in vtroque differt ab aliis duobus.Nam primo non seruat formam syllogismi,sed peccat in ea : & ideo dixit de eo Arg. esse litigiosum syllogismum. Nec verò esse syllogismum, hoc est, non habere veram formam syllogismi,sed solùm apparentem.

Et ex his intelligitur, *Primum & tertium veram habere formā syllogismi* : & ideò veros esse syllogismos. Nā procedere ex appa-

rentibus, aut etiam ex falsis, non tollit veram formam syllogismi. *Secundum verò non esse verum syllogismũ, sed apparentem*, & tales sunt omnes qui regulas syllogismorũ non seruãt: sed vel ex medio æquiuoco procedunt, vel non distributo, vel ex negatiuis præmissis: aut alios defectus patiuntur circa formam.

4 Secundò intelligitur, *Hos tres syllogismos essentialiter esse diuersos*: quia vel differunt ratione formæ syllogisticæ: vel ex parte præmissarum. Ex parte quidem formæ, differt secũdus à primo, & tertio: & cùm differentia ex parte formæ sit essentialis, euidens est differre essentialiter ab eis. Tandem primus & tertius, licèt conueniant in forma syllogistica, & quasi generica, differunt tamen in forma speciali, ex modo concludendi desumpta.

Nã primus procedit, & concludit ex his, quæ solùm apparẽt probabilia. Tertius verò ex his quæ apparent necessaria. Ideo primus & tertius differunt tanquam veræ species syllogismi. Secundus verò non differt ab eis tanquam vera species; quia cùm non habeat veram formam syllogismi, nec vera species eius esse potest: sed solùm secundùm apparẽtiam. Vnde duo illi sunt syllogismi simpliciter; iste verò non, nisi secundùm quid: quia solã habet apparentiam syllogismi, eo modo quo homo pictus solam habet apparentiam hominis: differt ergo ab eis analogicè.

Quocirca intelligitur tertiò, *Diuisionem syllogismi sophistici in hæc tria membra, esse Analogi in Analogata*. Verùm respectu duorum membrorum, nẽpe primi, & tertij, esse generis in suas species: & ideo Arist. non definiuit omnes vna definitione, sed diuersis: simul diuidens syllogismum sophisticum in hæc tria membra: & singula definiens propriis definitionibus.

5 Quartò intelligitur: *Generalem diuisionem syllogismi, in Demonstratiuum, Dialecticum, & Sophisticum, esse diuisionẽ generis in suas species*, si sophisticus solùm sumatur pro eo, qui non peccat in forma, quo pacto primum & tertium solùm comprehendit Nã solùm hoc modo sumptus, vera species syllogismi est: subalterna tamen, cùm in duas alias species diuidatur. Tertius verò syllogismus non est species vera syllogismi, cùm forma careat: sed solùm secundùm apparentiam. Vnde si sophisticus sumatur, prout omnes tres comprehendit, eadem diuisio generalis ex parte eius erit analoga, cùm vnum membrum comprehendat; quod non est syllogismus, nisi secundùm quid.

6 *Præter hanc diuisionem syllogismi* in tria membra, quæ essentialis est, diuiditur *diuisione accidentali*, in membra, secundùm duos diuersos effectus, vel fines, quos per eum intendere potest sophista. *Primus finis est*, ostentare scientiam, & aucupari gloriã: & tunc dicitur syllogismus *sophisticus* tãtùm, *vel litigiosus*: quia sophista per eum non tam intendit disputationem instituere, quam

quàm litem, aut litigium, verbísque fallacibus conuincere respondentem, & ideo sapiens haberi, in opinione vulgi. *Secundus finis est*, periculum facere, vel experimẽtum sumere de scientia alterius: & tunc dicitur *syllogismus Tentatiuus.*

Deinde diuiditur etiam *accidẽtaliter in quinque alia membra*, secundùm quinque inconuenientia, ad quæ sophista intendit deducere respondentem. *Et inconuenientia* hæc solent vocari metæ, vel termini: quia quasi ad illa tanquam ad metam, scopũ, vel finem suæ disputationis, alium deducere intẽdit: Prima est, *meta Redargutionis*: Quando respondens cogitur vi syllogismi apparentis negare, quod priùs concesserat: vel concedere quod negauerat. Secunda est *meta falsi*: Quãdo cogitur aliquid apertè 7 falsum concedere, vt quòd ipsemet non sit homo, illo syllogismo: Quod ego sum, tu non es: Ego sum homo: ergo tu non es homo. *Tertia est meta inopinabilis*, seu *Paradoxa*: Quando cogitur concedere rem aliquam inopinabilem à sapiẽtibus, vel opinione vulgi inauditam, quamuis fortè non sit falsa. Quarta est *meta Solœcismi*: Quando aliquam incongruam locutionem compellitur concedere. Quinta dicitur *meta Nugationis*: Quando cogitur ad inutilem minùs ornatam locutionem, per quam nugari videatur. Vt si cogatur dicere: Nasum, esse nasum curuũ, aut simum: Et hæc de syllogismo sophistico annotasse sufficiat: ex quibus cognoscemus naturam eius, atque etiam quot species & membra habeat: & quotnam ex membris eius sint veri syllogismi, quótque non veri, sed solùm apparentes. Fallaciæ verò omnes quæ sunt quasi loca, ex quibus varij syllogismi fallaces deduci possunt, satis sunt in Summulis explicatæ: & ideò non putamus enumerationem & explicationem singularum in hac parte repetendam.

Hæc tandem quæ circa vniuersam Logicam Aristotelis annotauimus in nostris Commẽtationibus, dilucidam satis, reor, ac breuem eam efficient: vt facilè, & breui tempore possit liberalium Artium studiosis huius florẽtissimæ Academiæ, à suis Magistris in Gymnasiis explicari, & ab eis percipi. Faxit DEVS *Opt. Max. vt labor hic noster in gratiam eorum assumptus in gloriam eius, sacrissimæque Deiparæ, ac B. Thomæ, in maximámque eorum studiosorum vtilitatem (vti speramus) cedat.*

FINIS TOTIVS LOGICÆ.

INDEX

INDEX RERVM NOTABILIVM, QVÆ IN VTRAQVE parte Dialecticæ continentur.

Prior numerus marginem, posterior paginam denotat.

Concretum.

Compositio.

Conceptus.

Complexa.

Dialectica.

Deus, & Angeli.

Demonstratio.

Genus.

Habitus.

Indiuiduum.

Qualitas.

Relatio.

Substantia.

Species.

Scientia.

Syllogismus.

Tempus.

Vniuoca.

FINIS.

291

P.